

Навчально-дослідна програма
«КИЇВСЬКЕ ХРИСТИЯНСТВО ТА УНІЙНА ТРАДИЦІЯ»

Український Католицький Університет
Гуманітарний факультет
Філософсько-богословський факультет

З благословення
Глави Української Греко-Католицької Церкви
Блаженнішого Святослава Шевчука

Видання здійснюється
у рамках публічного проекту
«Соборна Україна та Київська традиція»
за жертовної підтримки
українських меценатів

Олег Дух

ПРЕВЕЛЕБНІ ПАННИ

Жіночі чернечі спільноти
Львівської та Перемишльської
єпархій у ранньомодерний
період

ВИДАВНИЦТВО
УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
Львів 2017

УДК [271.2+271.4](=161.2)(477.83+438.24)-788-055.2"15/18"

ББК 86.37(4Укр)44/51

Д 85

Науковий редактор: д.і.н., проф. *Ігор Сkochиляс*

Рецензенти: д-р габ., проф. *Здзіслав Будзинський*, д-р габ., проф. *Вітольд Колбук*

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Гуманітарного факультету Українського католицького університету(протокол № 10 від 30.12.2014)

Дух О.

Д 85 Превелебні панни: Жіночі чернечі спільноти Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період. – Львів: Видавництво УКУ, 2017. – 752 с.: іл., табл., карти + 7 карт. – (Серія «Київське християнство», т. 5).

ISBN 978-966-2778-80-9

Монографія присвячена жіночим чернечим спільнотам Православної та Унійної Церков, які в ранньомодерну добу функціонували на теренах двох західних єпархій Київської митрополії – Львівської та Перемишльської. На основі переважно неопублікованих джерел автор досліджує еклезіальний, матеріальний, правовий і соціальний статус жіночих монастирів, їхню мережу й особливості внутрішньої організації. Осібно розглядаються засади формації інокинь, молитовні практики, виховна, харитативна і господарська діяльність та інші аспекти повсякденного життя монашої спільноти. Роль жіночого монастиря у локальному соціумі простежується на прикладі його взаємин з духовенством, церковними інституціями і «світом» (ктиторами, міщанами, селянами, шляхтою). На особливу увагу заслуговують фактологічно багаті додатки: біографічний словник імен понад 300 черниць і каталог жіночих обителей обох єпископств.

Dukh O.

D 85 The Venerable Ladies: Female Monastic Communities of Lviv and Peremyshl Eparchies in the Early Modern Period. – Lviv: UCU Publishing House, 2017. – 752 p. + 7 maps. – (Series “Kyivan Christianity”, Vol. 5).

ISBN 978-966-2778-80-9

The monograph is dedicated to female monastic communities of the Orthodox and Uniate Churches which functioned in the early modern period on the territories of two western eparchies of the Kyivan Metropolitanate – Lviv and Peremyshl. Taking mostly unpublished sources, the author investigates the ecclesiastical, material, legal, and social status of female monasteries, their network and peculiarities of internal organizational structure. The principles of formation of nuns, prayer practices, educational, charitable, and economic activity, as well as other aspects of everyday life of a monastic entity are all studied separately. The role of nunnery in local society is traced through its relations with the clergy, church structures and the “world” (churchwardens, lower middle class citizens, peasantry, nobility). Of special value are the appendices abounding in factual information – biographical vocabulary with over 300 nuns and a catalog of nunneries in both eparchies.

ISBN 978-966-2778-80-9

© Олег Дух, автор, тексти, 2017

© Видавництво УКУ, макет, 2017

«Стіна еси дівам, Богородице Діво».
(Ікос 10 з Акафісту Пресв. Богородиці)

ЗМІСТ

Перелік скорочень.....	11
Перелік таблиць.....	13
Перелік картографічних матеріалів.....	15
Перелік ілюстрацій.....	23
Вступ	27

Розділ 1

Δόμος– домъ – domus: мережа монастирів

1. «Прόλογος / Прологъ»: жіноче чернецтво на християнському	
Сході в середньовіччі.....	47
Візантійська традиція.....	47
Руське жіноче монашество.....	54
2. «Довге тривання»: обителі Львівської та Перемишльської	
єпархій у XVI – першій чверті XIX ст.	60
«З незапам'ятних часів» (XVI ст.).....	60
Фундаційний бум (перша половина XVII ст.).....	64
«In tempore calamitoso» (друга половина XVII – 20-ті роки XVIII ст.).....	70
Після Замостя (30–60-ті роки XVIII ст.).....	75
Трагічний фінал (70-ті роки XVIII – 20-ті роки XIX ст.).....	79
3. «Сакральна топографія»: просторова локалізація монастирів.....	91
На мапі Львівської та Перемишльської єпархій.....	91
На карті великої земельної власності	97
У міських поселеннях та сільській місцевості	102
Монастирський простір	106

Розділ 2

Νόμος – законъ – ius: правові аспекти діяльності

1. Монастирські устави	125
2. Соборові постанови.....	133
Провінційні (митрополичі) собори	134
Єпархіяльні конгрегації.....	149
3. Фундаційні привілеї.....	150

Розділ 3

Κοινότητα – съборъ – communitas: чернеча спільнота

1. Від послушниці до схимниці	161
<i>Причини вступу в монастир</i>	161
<i>Вік вступу</i>	165
<i>Чин облечин</i>	168
<i>Рясофорат (новіціат)</i>	174
<i>Чин малої схими (професії). Чернече ім'я</i>	178
<i>Посаг</i>	194
2. Станове і територіальне походження монахинь.....	197
<i>Станове походження</i>	198
<i>Територіальне походження</i>	207
3. Чисельний склад	210
4. Внутрішня організація	219
<i>Ігуменя</i>	219
<i>Інші монастирські уряди</i>	232
5. Духівник	238

Розділ 4

Δραστηριότητα – діяльність – activitas: молитва і праця

1. Молитовне життя	251
<i>Богослужіння добового й тижневого кіл</i>	252
<i>Богослужіння річного кола. Пости</i>	253
<i>Молитва за померлих</i>	258
<i>Богослужбові книги</i>	260
2. Ремесло і торгівля.....	264
<i>Ниткарство</i>	265
<i>Свічкарство</i>	274
<i>Випікання і продаж проскур</i>	276
3. Монастирське землеволодіння.....	277
<i>Земельна власність обителів</i>	277
<i>Залежне населення та його обов'язки</i>	281
<i>Челядь</i>	294
<i>Млин і право «вільного млива»</i>	298
<i>Пасіка і сад</i>	301
<i>Годівля свійських тварин</i>	302
4. Освітньо-виховна та «опікунська» діяльність	306

Розділ 5
Κοινωνία – сполучність – societas:
монастир у ранньомодерному соціумі

1. Взаємини з духовенством.....	313
<i>Під юрисдикцією єпископського двору.....</i>	313
<i>«Превелебні панни» та клир: між добродіяннями і суперечками</i>	329
2. Взаємини зі шляхтою.....	335
<i>Позиція сейму та сеймиків стосовно жіночих монастирів.....</i>	335
<i>Відносини між патроном і чернечою спільнотою</i>	337
<i>«Превелебні панни» та шляхетська братія:</i>	
<i>між добродіяннями і суперечками</i>	343
3. Взаємини з міщанами й селянами.....	348
<i>Ставлення магістрату до жіночих монастирів.....</i>	348
<i>«Превелебні панни» та місцева громада:</i>	
<i>між добродіяннями і суперечками</i>	354
Кінець епохи.....	375

ДОДАТКИ

Додаток 1. Жіночі монастирі Львівської та Перемишльської епархій у ранньомодерний період: зведений каталог	379
Бібрка.....	381
Вільче	384
Голосків	384
Грабовець	386
Жовква	387
Загвіздя.....	391
Кам'янка-Струмилова	393
Крехів.....	396
Крилос	396
Куликів	397
Литвинів.....	400
Львів (Св. Катерини Александрійської).....	400
Львів (Різдва Пресвятої Богородиці).....	402
Львів (монастир «Лянґішівен»).....	403
Львів (Введення в Храм Пресв. Богородиці)	405
Ляцьке.....	409
Миколаїв	410
Нижній Березів	412
Підгороддя	412

Рип'янка	414
Рогатин	416
Розгірче	420
Сасів	424
Скит / Солотвин.....	426
Слобідка-Шелехівська.....	427
Словіта.....	428
Смільниця	432
Сянок	436
Теребовля.....	436
Унів.....	437
Фороща / Лука	439
Яворів	441
Жіночі обителі, задокументовані лише	
в монастирських пом'яниках (XVII ст. (?))	445
Верб'яни.....	445
Вишня.....	445
Воля Арламівська	446
Дусівці	446
Жапалів	447
Зіболки	447
Пикуличі	447
Підгайці.....	448
Підлуби	448
Смолин	449
Фірлеїв.....	449
Додаток 2. Черниці Львівської та Перемишльської єпархій	
у ранньомодерний період: біографічний словник	529
Індекс черниць за монастирями.....	641
Індекс черниць за прізвищами	652
Бібліографія	659
Іменний покажчик.....	699
Географічний покажчик.....	713

Перелік скорочень

АМСВГ	→ Архів монастиря сестер василянок у Горлицях
Архів ЮЗР	→ Архів Юго-Западной Росії, издаваний Комісією для розбору древнихъ актовъ, состоящей при Київскомъ, Подольскомъ и Волынскомъ Генераль-Губернаторѣ. Київ
ДАІФО	→ Державний архів Івано-Франківської області
Записки НТШ	→ Записки Наукового товариства імені Шевченка
Записки ЧСВВ	→ Записки Чину Святого Василя Великого
ЛННБУ	→ Львівська національна наукова бібліотека імені Василя Стефаника НАН України. Відділ рукописів
ЛЦПБОВ	→ Львівська центральна провінційна бібліотека отців василянів
НБ ЛНУ	→ Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка. Відділ рідкісної, рукописної та стародрукованої книги імені Ф. П. Максименка
НМЛ	→ Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького. Відділ рукописів і стародруків
Ркк	→ Фонд «Рукописи кириличні» (НМЛ)
Ркл	→ Фонд «Рукописи латинські» (НМЛ)
Сдж	→ Фонд «Стародруки кириличні» (НМЛ)
ЦДІА України у Львові	→ Центральний державний історичний архів України, м. Львів
ААВ	→ Archiwum arcybiskupa Eugeniusza Baziaka w Krakowie
АВГК	→ Archiwum Biskupstwa Greckokatolickiego w Przemyślu (фонд АРР)
АГАД	→ Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie
АГЗ	→ Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie. Lwów
АРЛ	→ Archiwum Państwowe w Lublinie
АРР	→ Archiwum Państwowe w Przemyślu

APPD	→ Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie
AR	→ Archiwum Warszawskie Radziwiłłów (фонд AGAD)
ASK	→ Archiwum Skarbu Koronnego (фонд AGAD)
BCz	→ Biblioteka Książąt Czartoryskich w Krakowie
BJ	→ Biblioteka Jagiellońska, m. Kraków
BNW	→ Biblioteka Narodowa w Warszawie. Dział rękopisów
BPAU/PAN	→ Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie
ChKGK	→ Chełmski Konsystorz Greckokatolicki (фонд APL)
LMAVB	→ Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka. Rankraščių skyriaus
MK	→ Metryka Koronna (фонд AGAD)
PSB	→ Polski Słownik Biograficzny
SGKP	→ Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich / ред. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Wawelski. Warszawa

Перелік таблиць

Таблиця 1.	Динаміка чисельності жіночих монастирів Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період.....	90
Таблиця 2.	Локалізація жіночих монастирів Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період за адміністративно-територіальною належністю	93
Таблиця 3.	Відстань між жіночими монастирями Львівської та Перемишльської єпархій (початок 30-х рр. XVIII ст.).....	95
Таблиця 4.	Локалізація жіночих монастирів Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період за типом землеволодіння	97
Таблиця 5.	Локалізація жіночих монастирів Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період за типом поселень.....	104
Таблиця 6.	Посвяти церков жіночих монастирів Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період	112
Таблиця 7.	Типологія посвят церков жіночих монастирів Львівської та Перемишльської єпархій (початок 30-х рр. XVIII ст.)	114
Таблиця 8.	Храми жіночих монастирів Львівської та Перемишльської єпархій (середина XVIII ст.): архітектурні особливості	118
Таблиця 9.	Фундатори жіночих монастирів Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період	152
Таблиця 10.	Умови фундаційних надань для жіночих монастирів Львівської та Перемишльської єпархій.....	157
Таблиця 11.	Вік прийняття обличч черницями Львівського Введенського монастиря (за матеріалами каталогу монахинь з кінця XVIII ст.)....	167
Таблиця 12.	Тривалість новіціату у Львівському Введенському монастирі (на підставі каталогу черниць з кінця XVIII ст.).....	177
Таблиця 13.	Імена черниць православних і унійних монастирів Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період.....	188
Таблиця 14.	Імена черниць Львівської та Перемишльської єпархій у другій половині XVIII ст. за частотою надання	192

Таблиця 15.	Територіальне походження черниць Львівського Введенського монастиря у другій половині XVIII ст.	208
Таблиця 16.	Чисельний склад жіночих чернечих спільнот на території Холмської єпархії у 20–30-х рр. XVIII ст.	211
Таблиця 17.	Зменшення кількісного складу жіночих чернечих спільнот у Пустельнику та Язвині (Холмська єпархія) у XVIII ст.	212
Таблиця 18.	Чисельність спільноти Львівського Введенського монастиря в 1772–1801 рр.	213
Таблиця 19.	Загальна кількість черниць у монастирях Львівської та Перемишльської єпархій у другій половині XVIII – на початку XIX ст.	216
Таблиця 20.	Василіянки в Галичині 1800 р.	218
Таблиця 21.	Ігумені монастирів Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період.....	223
Таблиця 22.	Намісники монастирів Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період.....	234
Таблиця 23.	Нижчі монастирські уряди в жіночих обителях Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період.....	237
Таблиця 24.	Духівники в жіночих монастирях Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період.....	239
Таблиця 25.	Богослужбові книги в жіночих монастирях Львівської та Перемишльської єпархій у другій половині XVIII ст. (за матеріалами пастирських візитацій).....	261
Таблиця 26.	Розмір землеволодіння жіночих монастирів Львівської та Перемишльської єпархій у 60-х рр. XVIII ст. (за даними пастирських візитацій).....	278
Таблиця 27.	Чиншовики Львівського Введенського монастиря в 1762 р.	290
Таблиця 28.	Свійські тварини у володінні черниць Загвіздянського монастиря (80-ті рр. XVIII ст.).....	305
Таблиця 29.	Ревізії жіночих монастирів Львівської єпархії, проведені в рамках генеральних візитацій середини XVIII ст.	323
Таблиця 30.	Надзвичайні візитації жіночих монастирів Львівської та Перемишльської єпархії у XVIII ст.	327
Таблиця 31.	Побожні записи для жіночих православних і унійних монастирів у міщанських заповітах (за матеріалами міських книг Жовкви, Куликова та Рогатина XVII–XVIII ст.).....	359

Перелік картографічних матеріалів*

Карта-схема 1.	Жіночі монастирі Львівської та Перемишльської єпархій наприкінці XVI ст.	між 64/65
Карта-схема 2.	Жіночі монастирі Львівської та Перемишльської єпархій у першій половині XVII ст.	між 96/97
Карта-схема 3.	Жіночі монастирі Львівської та Перемишльської єпархій у другій половині XVII – 20-х рр. XVIII ст.	між 128/129
Карта-схема 4.	Жіночі обителі Львівської та Перемишльської єпархій XVII ст. (за монастирськими пом'яниками).....	між 256/257
Карта-схема 5.	Жіночі монастирі Львівської та Перемишльської єпархій у 30–60-х рр. XVIII ст.	між 288/289
Карта-схема 6.	Жіночі монастирі Львівської та Перемишльської єпархій у 70-х рр. XVIII – 20-х рр. XIX ст.	між 352/353
Карта-схема 7.	Жіночі монастирі Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період	між 448/449
Карта-схема 8а.	Приблизна локалізація жіночого монастиря у Бібрці (на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.).....	450 [www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
Карта-схема 8б.	Приблизна локалізація жіночого монастиря у Бібрці (на основі OpenStreetMap)	451 [www.openstreetmap.org]
Карта-схема 9а.	Локалізація чоловічої обителі Успення Пресв. Богородиці у Вільчому, поблизу якої існував жіночий монастир (на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.)	452 [www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
Карта-схема 9б.	Локалізація чоловічої обителі Успення Пресв. Богородиці у Вільчому, поблизу якої існував жіночий монастир (на основі OpenStreetMap).....	453 [www.openstreetmap.org]

* Опрацював Олег Дух; технічне оформлення Юрій Гонек.

- Карта-схема 10а. Локалізація парафіяльної церкви Св. Миколая Чудотворця у Голоскові, колишнього храму жіночого монастиря (на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр.) 454
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
- Карта-схема 10б. Локалізація парафіяльної церкви Св. Миколая Чудотворця у Голоскові, колишнього храму жіночого монастиря (на основі OpenStreetMap)..... 455
[www.openstreetmap.org]
- Карта-схема 11а. Локалізація жіночого монастиря у Грабівці (на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.) 456
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
- Карта-схема 11б. Локалізація жіночого монастиря у Грабівці (на основі OpenStreetMap) 457
[www.openstreetmap.org]
- Карта-схема 12а. Локалізація жіночого монастиря в Жовкві (на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.) 458
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
- Карта-схема 12б. Локалізація жіночого монастиря в Жовкві (на основі OpenStreetMap) 459
[www.openstreetmap.org]
- Карта-схема 12в. Цвинтар на місці колишнього жіночого монастиря в Жовкві (на кадастровій карті міста 1854 р.)..... 460
[ЦДДА України у Львові, ф. 186, оп. 5, спр. 234, арк. 2]
- Карта-схема 13а. Локалізація жіночого монастиря у Загвізді (на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр.)..... 461
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
- Карта-схема 13б. Локалізація жіночого монастиря у Загвізді (на основі OpenStreetMap) 462
[www.openstreetmap.org]
- Карта-схема 13в. Територія та земельні угіддя колишнього жіночого монастиря у Загвізді (на кадастровій карті села 1848 р.)..... 463
[ЦДДА України у Львові, ф. 186, оп. 1, спр. 5824, арк. 53]
- Карта-схема 13г. Урочище Монастир поблизу Загвіздя (на топографічній карті Королівства Галичини і Володимирії 1855 р.) 464
[Administrativ-Karte von den Königreichen Galizien und Lodomerien mit dem Grossherzogthume Krakau und den Herzogthümern Auschwitz, Zator und Bukowina in 60 Blättern. 1:115 000. Wien 1855, арк. 44]
- Карта-схема 14а. Локалізація жіночого монастиря в Кам'янці-Струмиловій (на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр.) 465
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]

- Карта-схема 14б. Локалізація жіночого монастиря в Кам'янці-Струмиловій (на основі OpenStreetMap) 466
[www.openstreetmap.org]
- Карта-схема 14в. Територія колишнього жіночого монастиря в Кам'янці-Струмиловій (на кадастровій карті міста 1845 р.)..... 467
[ЦДІА України у Львові, ф. 186, оп. 6, спр. 432, арк. 4]
- Карта-схема 15а. Локалізація чоловічої обителі Св. Пророка Іллі у Крилосі, поблизу якої існував жіночий монастир (на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.) 468
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
- Карта-схема 15б. Локалізація чоловічої обителі Св. Пророка Іллі у Крилосі, поблизу якої існував жіночий монастир (на основі OpenStreetMap) 469
[www.openstreetmap.org]
- Карта-схема 16а. Приблизна локалізація жіночого монастиря в Куликові (на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.) 470
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
- Карта-схема 16б. Приблизна локалізація жіночого монастиря в Куликові (на основі OpenStreetMap)..... 471
[www.openstreetmap.org]
- Карта-схема 16в. Сіножать «У монастирі» в Куликові (на кадастровій карті міста 1854 р.) 472
[ЦДІА України у Львові, ф. 186, оп. 5, спр. 337, арк. 6]
- Карта-схема 17а. Локалізація чоловічої обителі Св. Онуфрія Пустельника / Пресв. Тройці у Литвинові, поблизу якої існував жіночий монастир (на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр.)..... 473
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
- Карта-схема 17б. Локалізація чоловічої обителі Св. Онуфрія Пустельника / Пресв. Тройці у Литвинові, поблизу якої існував жіночий монастир (на основі OpenStreetMap)..... 474
[www.openstreetmap.org]
- Карта-схема 18а. Локалізація чоловічої обителі Св. Онуфрія Пустельника у Львові, поблизу якої існував жіночий монастир Св. Катерини Александрійської (на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр.) 475
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
- Карта-схема 18б. Локалізація чоловічої обителі Св. Онуфрія Пустельника у Львові, поблизу якої існував жіночий монастир Св. Катерини Александрійської (на основі OpenStreetMap)..... 476
[www.openstreetmap.org]

- Карта-схема 18в. Локалізація чоловічої обителі Св. Онуфрія Пустельника у Львові, поблизу якої існував жіночий монастир Св. Катерини Александрійської (на рукописному плані Львова та околиць бл. 1770 р.: *TOPOGRAPHIA Urbis Leopolis cum suis adiacentibus Suburbis, circa A 1770*)..... 477
[www.lvivcenter.org/uk/umд]
- Карта-схема 19а. Локалізація парафіяльної церкви Різдва Пресв. Богородиці на Тарнавці у Львові, поблизу якої існував жіночий монастир (на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр.) 478
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
- Карта-схема 19б. Локалізація парафіяльної церкви Різдва Пресв. Богородиці на Тарнавці у Львові, поблизу якої існував жіночий монастир (на основі OpenStreetMap)..... 479
[www.openstreetmap.org]
- Карта-схема 19в. Локалізація парафіяльної церкви Різдва Пресв. Богородиці на Тарнавці у Львові, поблизу якої існував жіночий монастир (на рукописному плані Львова та околиць бл. 1770 р.: *TOPOGRAPHIA Urbis Leopolis cum suis adiacentibus Suburbis, circa A 1770*) 480
[www.lvivcenter.org/uk/umд]
- Карта-схема 20а. Локалізація «монастиря Лянґішівен» у Львові (на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.)..... 481
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
- Карта-схема 20б. Локалізація «монастиря Лянґішівен» у Львові (на основі OpenStreetMap)..... 482
[www.openstreetmap.org]
- Карта-схема 20в. Локалізація «монастиря Лянґішівен» у Львові (на основі карти «Нерухомість середмістя Львова у 1767 р.»)..... 483
[Атлас українських міст, т. 1 / за наук. ред. М. Капраля. Київ 2014, мапа 3.7]
- Карта-схема 20 г. Локалізація «монастиря Лянґішівен» у Львові (на основі плану Львова та передмість бл. 1802 р.: *Plan der Stadt Lemberg samt ihren Vorstädten*) 484
[www.lvivcenter.org/uk/umд]
- Карта-схема 21а. Локалізація жіночого монастиря Введення в Храм Пресв. Богородиці у Львові (на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр.)..... 485
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
- Карта-схема 21б. Локалізація жіночого монастиря Введення в Храм Пресв. Богородиці у Львові (на основі OpenStreetMap)..... 486
[www.openstreetmap.org]

- Карта-схема 21в. Межі лібертації жіночого монастиря Введення в Храм Пресв. Богородиці у Львові (на карті «Передмістя Львова у першій половині XVIII ст.: юридики та лібертації»)..... 487
[Атлас українських міст, т. 1 / за наук. ред. М. Капралія. Київ 2014, мапа 3.8]
- Карта-схема 21г. Локалізація жіночого монастиря Введення в Храм Пресв. Богородиці у Львові (на рукописній карті Жана Ігнатія дю Дефія 1766 р.: *Plan de la Ville, des Châteaux et des Faubourgs de Leopold. Pour servir à la construction des Chemins et à la réparation de l'ancien pavé. Levé par Décret de la Commission Royale, établie à cet effet. Par moi Jean Ignace du Desfilles Géomètre Juré du Roy et de la République de Pologne. L'année: 1766*) 488
[www.lvivcenter.org/uk/umhd]
- Карта-схема 21г. Локалізація жіночого монастиря Введення в Храм Пресв. Богородиці у Львові (на рукописному плані Львова та околиць бл. 1770 р.: *TOPOGRAPHIA Urbis Leopoldis cum suis adiacentibus Suburbis, circa A 1770*) 489
[www.lvivcenter.org/uk/umhd]
- Карта-схема 21д. Локалізація жіночого монастиря Введення в Храм Пресв. Богородиці у Львові (на рукописному плані Львова з кінця XVIII ст.: *Plan La Ville de Leopold, Capitale de la Russie Rouge avec les Feaubourgs*) 490
[www.lvivcenter.org/uk/umhd]
- Карта-схема 21е. Локалізація жіночого монастиря Введення в Храм Пресв. Богородиці у Львові (на плані Львова та передмість бл. 1802 р.: *Plan der Stadt Lemberg samt ihren Vorstädten*) 491
[www.lvivcenter.org/uk/umhd]
- Карта-схема 21е. Територія колишнього жіночого монастиря Введення в Храм Пресв. Богородиці у Львові (на плані Львова та передмість бл. 1829 р.: *Plan der Stadt Lemberg sammt ihren Vorstädten*) 492
[www.lvivcenter.org/uk/umhd]
- Карта-схема 21ж. Територія колишнього жіночого монастиря Введення в Храм Пресв. Богородиці у Львові (на плані Львова та його передмість 1844 р.: *Lemberg mit seinen Vorstadten im Jahre 1844*) 493
[www.lvivcenter.org/uk/umhd]
- Карта-схема 21з. Територія колишнього жіночого монастиря Введення в Храм Пресв. Богородиці у Львові (на плані Львова бл. 1863 р.: *Plan von Lemberg*) 494
[www.lvivcenter.org/uk/umhd]

- Карта-схема 22а. Приблизна локалізація чоловічої обителі Преображення Господнього / Пресв. Тройці в Ляцькому, поблизу якої існував жіночий монастир (на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.) 495
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
- Карта-схема 22б. Приблизна локалізація чоловічої обителі Преображення Господнього / Пресв. Тройці в Ляцькому, поблизу якої існував жіночий монастир (на основі OpenStreetMap) 496
[www.openstreetmap.org]
- Карта-схема 23а. Локалізація парафіяльної церкви Св. Миколая Чудотворця у Миколаєві, поблизу якої існував жіночий монастир (на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр.) 497
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
- Карта-схема 23б. Локалізація парафіяльної церкви Св. Миколая Чудотворця у Миколаєві, поблизу якої існував жіночий монастир (на основі OpenStreetMap) 498
[www.openstreetmap.org]
- Карта-схема 24а. Приблизна локалізація чоловічої обителі Св. Михаїла Архистратига в Нижньому Березові, поблизу якої існував жіночий монастир (на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.) 499
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
- Карта-схема 24б. Приблизна локалізація чоловічої обителі Св. Михаїла Архистратига в Нижньому Березові, поблизу якої існував жіночий монастир (на основі OpenStreetMap) 500
[www.openstreetmap.org]
- Карта-схема 25а. Локалізація жіночого монастиря в Підгородді (на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр.) 501
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
- Карта-схема 25б. Локалізація жіночого монастиря в Підгородді (на основі OpenStreetMap) 502
[www.openstreetmap.org]
- Карта-схема 25в. Територія колишнього жіночого монастиря в Підгородді (на кадастровій карті міста 1854 р.) 503
[ЦДДА України у Львові, ф. 186, оп. 1, спр. 594, арк. 45]
- Карта-схема 25г. Урочище Монастирок поблизу Підгороддя (на топографічній карті Королівства Галичини і Володимирії 1855 р.) 504
[Administrativ-Karte von den Königreichen Galizien und Lodomerien mit dem Grossherzogthume Krakau und den Herzogthümern Auschwitz, Zator und Bukowina in 60 Blättern. 1:115 000. Wien 1855, арк. 32]

- Карта-схема 26а. Приблизна локалізація жіночого монастиря в Рип'янці (на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.) 505
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
- Карта-схема 26б. Приблизна локалізація жіночого монастиря в Рип'янці (на основі OpenStreetMap)..... 506
[www.openstreetmap.org]
- Карта-схема 26в. Територія колишнього жіночого монастиря в Рип'янці (на кадастровій карті села Загвіздя 1848 р.)..... 507
[ЦДІА України у Львові, ф. 186, оп. 11, спр. 299]
- Карта-схема 27а. Приблизна локалізація жіночого монастиря в Рогатині (на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.) 508
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
- Карта-схема 27б. Приблизна локалізація жіночого монастиря в Рогатині (на основі OpenStreetMap)..... 509
[www.openstreetmap.org]
- Карта-схема 28а. Локалізація жіночого монастиря в Розгірчому (на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр.)..... 510
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
- Карта-схема 28б. Локалізація жіночого монастиря в Розгірчому (на основі OpenStreetMap)..... 511
[www.openstreetmap.org]
- Карта-схема 28в. Цвинтар на місці колишнього жіночого монастиря в Розгірчому (на кадастровій карті села 1851 р.)..... 512
[ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 1, спр. 7021, арк. 202]
- Карта-схема 28г. Урочище Монастир поблизу Розгірчого (на топографічній карті Королівства Галичини і Володимирії 1855 р.) 513
[Administrativ-Karte von den Königreichen Galizien und Lodomerien mit dem Grossherzogthume Krakau und den Herzogthümern Auschwitz, Zator und Bukowina in 60 Blättern. 1:115 000. Wien 1855, арк. 38]
- Карта-схема 29а. Приблизна локалізація жіночого монастиря в Сасові (на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.)..... 514
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
- Карта-схема 29б. Приблизна локалізація жіночого монастиря в Сасові (на основі OpenStreetMap) 515
[www.openstreetmap.org]
- Карта-схема 30а. Приблизна локалізація Скитського жіночого монастиря неподалік Солотвина (на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.) 516
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]

- Карта-схема 30б. Приблизна локалізація Скитського жіночого монастиря неподалік Солотвина (на основі OpenStreetMap)..... 517
[www.openstreetmap.org]
- Карта-схема 31а. Локалізація жіночого монастиря у Словіті (на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр.)..... 518
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
- Карта-схема 31б. Локалізація жіночого монастиря у Словіті (на основі OpenStreetMap) 519
[www.openstreetmap.org]
- Карта-схема 32а. Локалізація жіночого монастиря у Смільниці (на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр.)..... 520
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
- Карта-схема 32б. Локалізація жіночого монастиря у Смільниці (на основі OpenStreetMap) 521
[www.openstreetmap.org]
- Карта-схема 33а. Локалізація жіночого монастиря в Уневі (на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.) 522
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
- Карта-схема 33б. Локалізація жіночого монастиря в Уневі (на основі OpenStreetMap) 523
[www.openstreetmap.org]
- Карта-схема 34а. Локалізація жіночого монастиря у Форощі (на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.) 524
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
- Карта-схема 34б. Локалізація жіночого монастиря у Форощі (на основі OpenStreetMap) 525
[www.openstreetmap.org]
- Карта-схема 35а. Локалізація жіночого монастиря Св. Юрія Побідоносця / Покрову Пресв. Богородиці в Яворові (на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.) 526
[www.mapire.eu/en/map/firstsurvey]
- Карта-схема 35б. Локалізація жіночого монастиря Св. Юрія Побідоносця / Покрову Пресв. Богородиці в Яворові (на основі OpenStreetMap) 527
[www.openstreetmap.org]

Перелік ілюстрацій

«Стіна еси дівам, Богородице Діво». (Ікос 10 з Акафісту Пресв. Богородиці).....5 Гравюра з Тріоді пісної (Київ 1627)	
Праця Соломії (Цьорох) «Погляд на історію та виховну діяльність СС. Василянок» (обкладинка). 1934 р. 33 С. Цьорох. Погляд на історію	
Св. Меланія Молодша (мініатюра з Менологія імператора Василя II Болгаробійці, кін. X ст. / поч. XI ст.)..... 49 Інтернет-ресурси	
Святоюанівська церква жіночого монастиря Константина Ліпса в Константинополі (тепер мечеть Фенарі Іса, м. Стамбул). XIII–XIV ст. 53 Інтернет-ресурси	
Хрест Св. Єфросинії Полоцької. 1161 р. 57 П. Батюшков. Белоруссія и Литва	
Залишки стіни монастирської церкви у Смільниці. XVII ст. 63 Старосамбірщина, т. 3. Старий Самбір 2004	
Фундуш Василя Лупула для Львівського Введенського монастиря (1646 р.). Впис до книг Львівського гродського уряду. 1647 р. 67 ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 397	
Каплиця Св. Онуфрія Пустельника та сільський цвинтар у Розгірчому на місці колишнього жіночого монастиря..... 73 Світлина Олега Духа	
Львівські владика Атанасій і Лев (Шептицькі) (портрети XVIII ст.)..... 77 І. Сkochилян. Галицька (Львівська) єпархія XII–XVIII ст.	
Імператор Йосиф II, автор ліквідаційного декрету 1784 р. (портрет Антона фон Марона, 1775 р.)..... 83 Інтернет-ресурси	
Лист Станіславівського циркулярного уряду до черниць Загвзідянського монастиря з інформацією про ухвалення декрету. 2 серпня 1784 р. 83 ЦДІА України у Львові, ф. 159, оп. 9, спр. 3600	
Ікона Св. Онуфрія Пустельника з ліквідованої Розгірчанської обителі (тепер у сільській парафіяльній церкві Св. Миколая Чудотворця). XVIII ст. (?) 85 Світлина Олега Духа	

Іконостас монастирської церкви Введення в Храм Пресв. Богородиці у Львові (тепер у храмі Св. Димитрія Мученика на Збоїських у Львові). 1733 р.	87
І. Бокало. Іконостас Введенської церкви	
План Львівського Введенського монастиря. Початок XIX ст.	111
ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3080	
Хрестовоздвиженська церква Словітського монастиря (1725 р.). Стан 1930-х рр.	115
Світлина зі збірки Василя Слободяна	
Колишня Преображенська церква Рогатинського монастиря (1733 р.) (тепер храм Св. Миколая Чудотворця у с. Надрічне Тернопільської обл.). Сучасний стан.....	117
Світлина Олега Духа	
Обміри архітектора Івана Левинського Воздвиженської церкви Жовківського монастиря. 1929 р.	121
Світлина зі збірки Василя Слободяна	
Ікона св. Василя Великого. XVII ст.	127
о. Севастіан Дмитрух. Українське сакральне мистецтво з колекції «Студіон», ч. 1, с. 40	
«Ustawy ś[więte]go o[j]ca n[asze]go Bazylego W[ielkie]go...» (титульна сторінка). 1771 р.	131
Ustawy ś[więte]go o[j]ca n[asze]go Bazylego W[ielkie]go	
Польськомовне видання постанов Замойського собору (титульна сторінка). 1785 р.	135
Synod prowincjalny ruski	
Постанови Замойського собору 1720 р. щодо жіночого монашества (сторінка з римського видання 1724 р.)	143
Synodus provincialis ruthenorum	
Молдавський господар Василій Лупул, фундатор Львівського Введенського монастиря (гравюра Вільгельма Гондіуса, 1651 р.)	155
Інтернет-ресурси	
Фрагмент фундаційного привілею о. Антонія (Грековича) для Рогатинського монастиря (1616 р.). Впис до візитаційного протоколу 1760 р.	159
НМЛ, Ркл-20	
Перша сторінка чину облечин з «Требника» митрополита Петра (Могили)...	169
Требник. Київ 1646	
Облечини в жіночому римо-католицькому монастирі. XVIII ст.	175
М. Borkowska M. Panny siostry	
Священик читає молитву над рясофором (рисунок на маргінесі рукописного чернечого Требника кін. XVII–XVIII ст. (?))	183
НМЛ, Ркк-349	

- Постриг рясофора у монахи (рисунок на маргінесі рукописного чернечого Требника кін. XVII–XVIII ст. (?))..... 185
НМЛ, Ркк-349
- Елементи монашого одягу: мантія та сандалі (рисунок на маргінесі рукописного чернечого Требника кін. XVII–XVIII ст. (?)) 187
НМЛ, Ркк-349
- Св. Марія Магдалина (гравюра Вілема ван Сванбюрха, 1609 р.) 193
Інтернет-ресурси
- Церква Св. Йоана Нового (Сучавського) в Яссах (1626 р.), фундація Нікоріци Балтага та Теодосії Нікорічиної. Сучасний стан 201
Інтернет-ресурси
- Запис у метричній книзі парафії Св. Хреста у Варшаві про народження і хрещення Агати-Анни Мірацької. 1746 р. 205
Parafia rzymskokatolicka św. Krzyża w Warszawie, księgi metrykalne, sygn. 114
- Перелік черниць Кам'яно-Струmilівського монастиря (сторінка з протоколу візитації). 1763 р. 217
НМЛ, Ркл-23
- Грамота Атанасія (Шептицького) про призначення Серафими (Зіньковської) ігуменею Словітського монастиря. 1721 р. 221
ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2966
- Заповіт фундаторки Яворівського монастиря Макрини (Дишкевичової). 1644 р. Впис до книг Перемишльського ґродського уряду. 1645 р. 229
ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 371
- Запис видатків у фінансовій книзі Львівського Введенського монастиря (1762–1776 рр.)..... 233
ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2575
- Священик (дереворит з «Метрики» Йосифа (Шумлянського) 1687 р.)..... 243
І. Скочиляс. Галицька (Львівська) єпархія XII–XVIII ст.
- Намісна ікона Преображення Господнього з іконостасу Рогатинського монастиря. XVIII ст. 255
Світлина с. Назарії (Михайлюк)
- Пом'яник Львівського Введенського монастиря (впис о. Теофіла (Дунаєв-ського)). 1708 р. 259
ЛННБУ, ф. 77, спр. 11
- Оправа Євангелія з Унівського жіночого монастиря, подарованого Кандидою та Олімпіадою (Лянґішівнами)..... 263
Світлина Андрія Павлишина
- Коноплі і льон – основна сировина для виготовлення ниток (гравюра з польського видання праці італійського агронома Петруса Кресценція, 1571 р.)..... 267
Piotra Crescentyna. O pomnożeniu y rozkrzewieniu wszelakich Pożytkow Książ Dwoienasćie

Привілей короля Августа III для черниць Львівського Введенського монастиря на виготовлення ниток. 1752 р.	269
ЦДІА України у Львові, спр. 2556	
Сцена в корчмі (рисунок Жана П'єра Норблена з кін. XVIII ст.).....	273
Інтернет-ресурси	
Фільварок (гравюра з польського видання праці італійського агронома Петруса Кресценція, 1571 р.).....	283
Piotra Crescentyna. O pomnożeniu y rozkrzewieniu wszelakich Pożytkow Książ Dwoienaście	
Апробація ігуменю Теклею (Кульчицькою) угоди між Софією Галаховською та подружжям Черневичів, 1786 р.	293
ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2566	
Пастух (рисунок Жана П'єра Норблена з кін. XVIII ст.).....	297
Інтернет-ресурси	
Сад (гравюра з польського видання праці італійського агронома Петруса Кресценція, 1571 р.).....	303
Piotra Crescentyna O pomnożeniu y rozkrzewieniu wszelakich Pożytkow Książ Dwoienaście	
Єпископ (дереворит з «Метрики» Йосифа (Шумлянського) 1687 р.).....	315
I. Скочиляс. Галицька (Львівська) єпархія XII–XVIII ст.	
Картина Ганса Мемлінга «Алегорія невинності». Кін. XV ст.	321
Інтернет-ресурси	
Протокол візитації Рип'янського монастиря (перша сторінка). 1756 р.	325
НМЛ, Ркл-18	
Уписи черниць до пом'яника Підгорецької обителі. Перша половина XVIII ст.	333
ЛННБУ, ф. 3, спр. 1265	
Герб родини Мнішек.....	339
Інтернет-ресурси	
Король Ян III Собеський та його син Якуб Людвік Собеський, доброчинці Жовківського монастиря (портрет Яна Тріціуса з 1680-х рр.).....	341
Інтернет-ресурси	
Шляхтич (рисунок Жана П'єра Норблена з кін. XVIII ст.).....	345
Інтернет-ресурси	
Львівська ратуша (акварель Єжи Глоговського з 1820-х рр.).....	351
Łoziński W. Patrycyat i mieszczaństwo lwowskie	
Тестамент жовківської міщанки Анастасії Піхович. 1732 р.	361
НБ ЛНУ, спр. 613/III	
Ікона Сасівської Богородиці. XVIII ст.	367
Світлина с. Назарії (Михайлюк)	

ВСТУП

Згадуючи правління останнього представника династії Веттінів на річ-посполитському престолі, знаний мемуарист Єнджей Кітович (1728–1804) в одному зі своїх творів писав: «Під час панування Августа III бували у Варшаві жінки руські, з покритими головами, і ходили в сукнях чорного кольору, від чого їх названо черницями; вони були на зразок наших терціарок, візиток або домініканок, котрі мешкають разом, але не в закритих монастирях. Живуть із праці власних рук і ходять у монашому одязі. Черниці руські звичайно у Варшаві білі нитки продавали»¹. Та не лише в столиці Речі Посполитої Обох Народів, яка, хоч і не трансформувалася в конфедерацію трьох націй, але де-факто функціонувала як держава багатьох етнічних і релігійних спільнот², можна було побачити жінок, зодягнених у чернечу рясу, котрі розносили свій нехитрий крам – нитки, свічки й проскури. В українських землях Корони Польської, що в ранньомодерний період покрилися густою мережею жіночих монастирів киевохристиянської традиції, не один шляхтич чи міщанин, священик чи селянин щодня стикався із «превелебними паннами». А їхні обителі, які не лише виконували роль господарських осередків, а й були передовсім місцем монашого подвигу й молитви, ставали невід’ємною складовою сакрального простору багатьох міст, містечок і сіл на тих теренах. Незважаючи на це, наші знання про руські монастирі та про їхніх насельниць усе ще доволі обмежені.

¹ «Pod panowaniem Augusta III bywały w Warszawie kobiety ruskie, czarnego koloru w nakryciach głów i sukniach zażywające, od którego koloru nazywano je czernicami; te były na kształt naszych tercjarek, wizytek albo dominikanek, które mieszkają w kupie, ale nie są za klauzurą, żyją z pracy rąk i chodzą w odzieniu zakonnicy. Czernice ruskie pospolicie przedawały po Warszawie nici białe» (J. Kitowicz. *Opis obyczajów za panowania Augusta III*. Warszawa 2003, s. 99).

² J. Kłoczowski. *Dziedzictwo Rzeczypospolitej Obojga (Wielu) Narodów // його ж. Europa. Rzeczpospolita Wielu Narodów. Świadczenia, wywiady, przemówienia i szkice z lat 1990–2012*. Lublin 2012, s. 123–135.

Необхідність дослідження історії жіночих обителів Київської митрополії домодерної доби зумовлена, на нашу думку, низкою причин. Спільноти «превелебних панн» становили інтегральну частину Православної та Унійної Церков, тому пізнання їхньої еклезіальної та культурно-релігійної традиції є неодмінною передумовою розуміння процесів, що відбувалися в рамках обох конфесій. Аналіз особливостей етосу інокій слов'янсько-візантійського обряду дозволить також сконструювати повніший образ монашества на території Польсько-Литовської держави. Крім того, вивчення руських спільнот та їхнього місця в локальному соціумі дасть змогу глибше збагнути окремі аспекти суспільного життя тогочасної Речі Посполитої. Врешті-решт, попри зростання кількості праць із церковно-історичної тематики протягом останнього часу, проблематика жіночого чернецтва досить слабо розроблена в сучасній науці. Публікована монографія й має на меті хоча б частково заповнити цю прогалину.

Книга фокусує свою увагу на жіночих монастирях двох єпархій Київської митрополії – Львівської та Перемишльської. З дослідницької перспективи ця територія є вельми цікавою для студій³. Пригадаймо, єпископи львівський Гедеон (Балабан, 1569–1607) та перемишльський Михайло (Копистенський, 1591–1610) виявилися єдиними єрархами Руської Церкви, які під час Берестейського собору 1596 р. відмовилися визнати зверхність Римської Апостольської столиці. Разом із владиками вірними ортодоксії залишилися більшість духовенства, чернецтва та мирян обох єпископств. У наступному столітті практично всі жіночі монастирі на цих землях також були православними⁴. Обидві єпархії прийняли унію

³ Історія обох єпископств у ранньомодерний період найповніше висвітлена в: В. Кметь. *Львівська єпархія у XVI – на початку XVII століття: Автореф. дис. ... канд. іст. наук.* Львів 2001; А. Добрянській. *Короткая вѣдомость историческая о епископахъ рускихъ въ Перемышли отъ собора въ Берестѣ р. 1594. до введенія унії въ єпархїи Перемыскѡй р. 1691 // Перемышлянинъ на годѣ 1854.* Перемышль 1854, с. 1–101; його ж. *Короткая вѣдомость историческая о епископахъ рускихъ въ Перемышли отъ введенія унії въ Єпархїи Перемыскѡй р. 1691 до кѡнца ѡснадцятаго столѣтїя // Перемышлянинъ: Мѣсяцословѣ на годѣ 1857.* Перемышль 1857, с. 98–127; його ж. *Короткая вѣдомость историческая о епископахъ рускихъ въ Перемышли отъ введенія унії въ Перемышли // Перемышлянинъ: Мѣсяцословѣ на годѣ 1858.* Перемышль 1858, с. 9–27; І. Сkochиляс. *Галицька (Львівська) єпархія XII–XVIII ст.: організаційна структура та правовий статус.* Львів 2010; М. Bendza. *Prawosławna diecezja przemyska w latach 1596–1681: Studium historyczno-kanoniczne.* Warszawa 1982; S. Nabywaniec. *Diecezja przemyska greckokatolicka w latach 1772–1795 // Premislia Christiana,* т. 5. Przemysł 1992/93, с. 9–294.

⁴ У тогочасних джерелах згадуються лише два унійні монастирі – в Сяноку та Смільниці (*Архивъ ЮЗР*, ч. 1, т. 10. 1904, с. 230, 234; А. Петрушевич. *Сводная*

лише наприкінці XVII ст.⁵, відтак приклад місцевих архиєреїв наслідували підпорядковані їм обителі «превелебних панн»⁶. Незважаючи на ці еkleзіальні зміни, місцеві чернечі спільноти зберегли майже всі попередні релігійні практики та елементи внутрішнього духовного життя. В унійних монастирях багатовікова традиція жіночого монашества, без сумніву, й надалі розвивалася.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють ранньомодерний період. Його нижня межа є доволі умовною й визначається серединою XVI ст., коли в джерелах з'являються перші згадки про існування на аналізованих теренах православних обителей. Натомість верхню межу маркує декрет від 9 червня 1784 р., підписаний австрійським монархом Йосифом II, який забороняв приймати кандидаток до монастирів василіян⁷. Державна влада сподівалася, що така заборона спричинить швидке знелюднення монаших осередків. І справді, впродовж наступної чверті століття в Галичині перестали функціонувати чи не всі жіночі греко-католицькі обителі. Таким чином, наприкінці XVIII – на початку XIX ст. у володіннях Австрійських Габсбургів довготривала традиція чернечого життя, що ґрунтувалася передовсім на молитовній практиці та «праці власних рук» (відводячи, натомість, освітній і харитативній діяльності другорядну роль), була штучно перервана.

Одним із перших істориків, котрий почав систематично вивчати джерела, пов'язані з минулим жіночих монастирів Львівської та Перемишльської єпархій, був Антоній Петрушевич (1821–1913)⁸, крилошанин митрополичої капітули у Львові. З огляду на свій статус, він мав змогу ознайомитися не тільки з матеріалами, що походили з доступних дослідникам документальних збірок, але також із фондами церковних і монастирських бібліотек та архівів, доступ до яких для ширшого кола

галицько-русская летопись съ 1600 по 1700 годъ. Львовъ 1874, с. 95; В. Щурат. *В обороні Потієвої Унії. Письмо о. Петра Камінського Ч. С. В. В., авдітора гр.-кат. митрополії 1685 р.* Львів 1929, с. 55).

⁵ Історіографію «нової унії» розглядає: С. Біла. *Унійні процеси в західних єпархіях Київської митрополії (остання третина XVII – початок XVIII ст.). Історіографія проблеми: Автореф. дис. ... канд. іст. наук.* Київ 2004.

⁶ У XVIII ст. фіксується тільки один жіночий православний монастир – у Скиті, неподалік від Солотвина (Ю. Целевичъ. *Исторія Скиту Манявского вѣдъ его основани ажъ до замкненя (1611–1785)*. Львовъ 1887, с. 82–83, 85–86).

⁷ Термін «василіянки» в цій монографії вживається здебільшого як синонім для окреслення греко-католицьких черниць в австрійський період.

⁸ Більше про вченого: А. Королько. *Громадсько-політична та наукова діяльність Антона Петрушевича: Автореф. дис. ... канд. іст. наук.* Чернівці 2002.

вчених у той час був істотно обмежений⁹. У 1851 р. А. Петрушевич опублікував нарис історії обителі у Словіті¹⁰, що базувався головним чином на протоколі візитації монастиря з 1763 р. Того ж року вийшла також невеличка розвідка цього автора про жіночу монашу спільноту у Львові¹¹. Головним здобутком історика стала, однак, тритомна «Сводная Галицко-Русская лѣтопись» (1874, 1887 рр.), з додатками, виданими в 1891, 1896 і 1897 рр. Завдяки цьому дослідженню, до наукового вжитку запроваджено чимало матеріалів, котрі стосувалися жіночого монашества на території Львівського та Перемишльського єпископств¹². Значення праці А. Петрушевича полягає ще й у тому, що частину джерел, на які він покликався, внаслідок військових лихоліть було втрачено.

Певний вклад у вивчення чернецтва вніс Михайло Коссак¹³, управитель друкарні Ставропігійського інституту у Львові. 1862 року він опублікував список жіночих обителей, що охоплював 24 монастирі ранньомодерних Львівської, Перемишльської, Холмської та Луцької єпархій¹⁴. Суттєвим недоліком цього реєстру була відсутність наукового апарату. У 1867 р. побачив світ опрацьований тим самим автором повніший каталог жіночих чернечих осередків, який містив 28 обителей з теренів Львівської та Перемишльської єпархій у їхніх межах перед 1783 р.¹⁵ Праця М. Коссака стала основою для формування пізніших реєстрів. Ката-

⁹ А. Королько. *Громадсько-політична та наукова діяльність*, с. 12.

¹⁰ А. Петрушевичъ. Словицкій женскій Монастырь Чину Св. Василя В. и его дѣвчыное воспиталище // *Зоря Галицка*, ч. 13. 1851, с. 110–112; ч. 14, с. 118–119; ч. 15, с. 127–128.

¹¹ А. Петрушевичъ. Краткая истор. розпись всѣмъ русскимъ Церквамъ и Монастырямъ, так уничтоженымъ, какъ до сихъ поръ существующимъ в престоленномъ Червенорусскомъ Городѣ Львовѣ // *Зоря Галицка*, ч. 79. 1851, с. 652. Пор.: його ж. Краткая розпись русск. Церквамъ и Монастырямъ въ городѣ Львовѣ // *Галицкій историческій сборникъ, издаваемый обществомъ Галицко-Русской Матицы*, вип. 1. Львовъ 1853, с. 27–28.

¹² А. Петрушевичъ. *Дополненія ко Сводной Галицко-Русской Лѣтописи съ 1600 по 1700 годъ, изданной въ Львовѣ 1874 года*. Львовъ 1891, с. 16, 86, 155, 200, 220, 420, 446, 589; його ж. *Сводная, съ 1600 по 1700 годъ*, с. 95, 161, 162, 195–196, 225–226, 235, 510.

¹³ Коссак Михайло // *Енциклопедія українознавства: Словникова частина* / гол. ред. В. Кубійович, т. 3. Париж – Нью-Йорк 1959, с. 1146.

¹⁴ М. Коссак. О числѣ монастырей въ Галичинѣ // *Львовлянинъ. Приручный и подарскій мѣсяцословъ на рѣкъъ звичайный 1862*. Львовъ 1862, с. 87–90.

¹⁵ М. Коссак. Короткій поглядъ на монастыри и на монашество руске, ътъ заведеня на Руси вѣры Христовой ажъ по нынѣшное время // *Шематизмъ провинціи Св. Спасителя Чина Св. Василя Великого въ Галициіи*. Львовъ 1867, с. 203–210.

лог жіночих монастирів Перемишльського єпископства (від найдавніших часів до другої половини XIX ст.) уклав у 1879 р. Юліан Никорович (1832–1892)¹⁶, професор канонічного права Єпархіяльного інституту теологічних студій у Перемишлі¹⁷.

Розвиток історичної науки наприкінці XIX – на початку XX ст. спричинився до появи низки досліджень з історії монашества, які опиралися на репрезентативну джерельну базу. Проте жіночі монастирі киевохристиянської традиції ще не посіли свого належного місця в наукових зацікавленнях учених. У тогочасному доробку дослідників цієї проблематики варто, однак, виділити монографію професора Ягеллонського університету в Кракові Владислава Хотковського (1843–1926)¹⁸, видану 1905 р., один із розділів якої цілком присвячений ліквідації жіночих греко-католицьких обителів австрійською владою наприкінці XVIII ст.¹⁹ На увагу заслуговує також дослідження відомого українського історика, багатолітнього редактора «Подільських єпархіяльних відомостей» Юхима Сіцинського (1859–1937)²⁰ про історію монастирів на Поділлі, що вийшло друком у 1891 р.²¹ У своїй праці автор серед п'яти жіночих осередків монашого життя згадує також Слобідку Шелехівську, розташовану на території Львівської унійної єпархії²². Окремі відомості про спільноти черниць спорадично трапляються і в напрацюваннях істориків-краєзнавців, які вивчали минуле єпархій, міст, чоловічих монастирів, церков і братств²³.

¹⁶ D. Blazejowskyj. *Historical Šematism of the Eparchy of Peremyšl Including the Apostolic Administration of Lemkivščyna (1828–1939)*. Lviv 1995, с. 28, 787.

¹⁷ Ю. Никорович. Монастырь чина св. Василя Великого въ епархїи Перемыской // *Схиматисмъ всего клира руского-католического Епархїи Перемышльской на годъ отъ рожд. Хр. 1879*. Перемышль 1879, с. 417–427.

¹⁸ T. Glemma. *Chotkowski Władysław // PSB*, т. 3. Kraków 1937, с. 430–432.

¹⁹ W. Chotkowski. *Historya polityczna dawnych klasztorów panieńskich w Galicji (1773–1848) na podstawie akt Cesarskiej Kancelaryi Nadwornej*. Kraków 1905.

²⁰ Е. Піскова. Сіцинський (Сецинський) Юхим (Євфимій) Йосипович // *Енциклопедія історії України* / редкол.: В. Смолій (голова) та ін., т. 9. Київ 2012, с. 586.

²¹ Е. Сѣцинскій. *Матеріали для історіи монастирей Подольской епархїи*. Каменець-Подольськ 1891.

²² Там само, с. 41–60, 120–128, 131–143, 217–218.

²³ Слід звернути увагу на наступні праці: І. Буцманюк. *Унів і єго монастирі: на підставі народних переказів, старих грамот та жерел історичних*. Жовква 1904; А. Добрянскій. *Короткая вѣдомость, отъ собора въ Берестѣ р. 1594. до введенія унії въ епархїи Перемыскій р. 1691*, с. 1–101; його ж. *Короткая вѣдомость, отъ введенія унії въ Епархїи Перемыскій р. 1691 до кѡнца ѡсмнадцятаго столѣтїя*, с. 98–127; його ж. *Короткая вѣдомость, отъ введенія унії въ Перемышли*, с. 9–27; А. Крыловскій.

У міжвоєнній Галичині вивчення історії чернецтва зосередилося головним чином довкола часопису «Записки Чину Св. Василя Великого»²⁴. Та, на жаль, пізнання минувшини жіночих обителів і надалі перебувало на маргінесі церковно-історичних студій. Продовженням попередніх каталогів М. Коссака та Ю. Никоровича став новий реєстр галицьких монастирів, який оприлюднив у 1926 р. видатний український історик Іван Крип'якевич (1886–1967)²⁵. Двома роками пізніше вказаний компендіум був доповнений Миколою Голубцем (1891–1942)²⁶. Описуючи осередки жіночого монашества, обидва дослідники опиралися майже виключно на доробок своїх попередників, практично не вносячи нічого нового. Крім згаданих каталогів, на шпальтах часопису можна знайти ще кілька матеріалів про жіночі чернечі спільноти²⁷.

У 1934 р. було надруковане дисертаційне дослідження сестри Соломії (Цьорох) «Погляд на історію та виховну діяльність СС. Василянок»²⁸, в якому жіноче чернецтво в Галичині вперше стало об'єктом глибокого

Львовское ставропигиальное братство. (Опытъ церковно-исторического изслѣдованія). Киевъ 1904; Ф. Лабенскій. Русскія церкви и братства на предградіяхъ львовскихъ. Львовъ 1911; І. Лозинскій. Монастырь Черницъ Ч. С. Вас. В. въ Яворовѣ // Перемышлянинъ на годъ 1855. Перемышль 1855, с. 48–50; Ю. Целевичъ. Исторія Скиту Манявского; S. Barącz. Pamiątki miasta Żółkwi. Lwów 1877; W. Łoziński. Patrycyat i mieszczaństwo lwowskie w XVI i XVII wieku. Lwów 1902; A. Schneider. Starożytności miasta Żółkwi krótko opisane na pamiątkę obchodu uroczystości odnowienia kościoła farnego w tem mieście dnia 12. września 1867 r. Lwów 1867. Див. також неопубліковану працю о. Костянтина (Мрозовського), ЧСВВ, яка була написана в 1917 р.: ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2554.

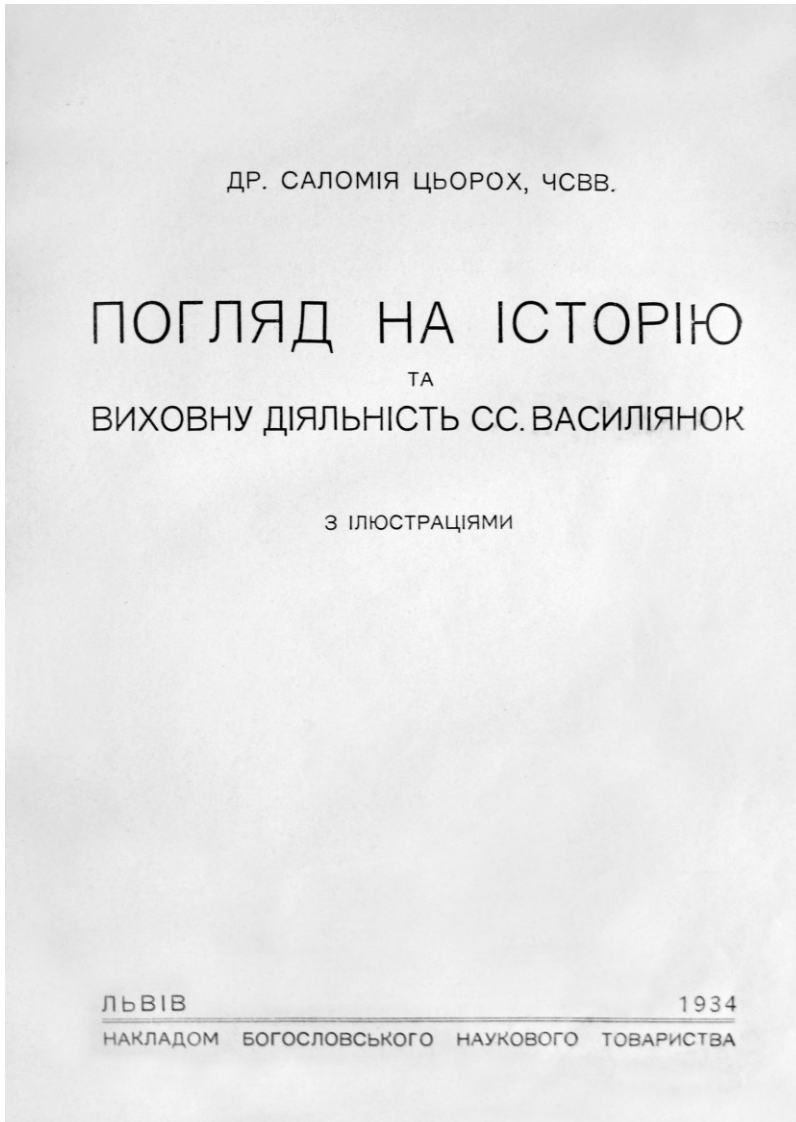
²⁴ Докладніше про генезу часопису в міжвоєнний період: М. Ваврик. До постановня першої серії «Записок Чина Св. Василя Вел.» (1924–1948) // *Записки ЧСВВ* 9/15 (1–2) (1974) 1–18.

²⁵ І. Крип'якевич. Середньовічні монастирі в Галичині. Спроба катальогу // *Записки ЧСВВ* 2 (1–2) (1926) 70–105.

²⁶ М. Голубець. Матеріяли до катальогу василянських монастирів у Галичині // *Записки ЧСВВ* 3 (1–2) (1928) 165–170. Дослідник був також автором короткого науково-популярного нариса, присвяченого львівським обителям – Св. Катерини Александрійської, «Лянґішівен» та Введення в Храм Пресв. Богородиці (його ж. Жіночі монастирі у старому Львові // *Жінка*, ч. 8. Львів 1939, с. 4). Більш докладно про вченого: О. Цимбала. *Громадська та наукова діяльність Миколи Голубця (1891–1942): Автореф. дис. ... канд. іст. наук.* Львів 2017.

²⁷ Т. Коструба. [Рец.:] Яворівщина. З її минулого й сучасного. З нагоди 50-ліття заложення першої укр. читальні в Яворові. Яворів 1931 23 X 15 32 (зі світлинами) // *Записки ЧСВВ* 4 (1–2) (1932) 474–476; Й. Скрутень. «Візита» дубенського монастиря СС. Василянок 1818 р. // Там само 2 (3–4) (1927) 354–361.

²⁸ С. Цьорох. *Погляд на історію та виховну діяльність СС. Василянок.* Львів 1934.

Праця Соломії (Цьорох) «Погляд на історію та виховну діяльність СС. Василянок» (обкладинка). 1934 р.

наукового аналізу. Щоправда, особливу увагу авторка присвятила першій третині ХХ ст., натомість минуле православних та унійних монастирів у ранньомодерну добу систематизоване головним чином у формі каталогу, яким продовжено серію названих раніше реєстрів²⁹. У додатку до монографії поміщено також декілька документів з життя чернечих спільнот у Словіті, Яворові та Львові (Введення в Храм Пресв. Богородиці) в часи Польсько-Литовської держави³⁰.

У політичних реаліях Радянського Союзу об'єктивно вивчати історію Православної та Унійної Церков було практично неможливо. У повоєнній Польщі також не існувало сприятливих обставин для таких студій. Тільки 1958 р. у Римі в «Записках ЧСВВ» з'явилася друком стаття василянина Бориса (Балика, 1913–1989) про монастирі Перемишльської єпархії останньої чверті ХVІІ ст., що базувалася переважно на матеріалах Державного архіву в Перемишлі і стосувалася також жіночих монастирів осередків³¹. А в 1969 р. до колективної монографії «Церква в Польщі» увійшла праця люблінського історика Людомира Беньковського (1925–1987) «Організація Східної Церкви у Польщі»³², один з розділів якої висвітлював історію православних та унійних монастирів на теренах Речі Посполитої.

Першою синтезою, спеціально присвяченою жіночому чернецтву києвохристиянської традиції в українських і білоруських землях у ранньомодерний час, стала праця василянки Софії (Сеник) «Жіночі монастирі в Україні та Білорусії до періоду касат», видана в Римі 1983 р.³³ У цій дисертації дослідниця проаналізувала не лише інституційну історію обителів, а й економічні, правові та організаційні аспекти їхньої діяльності. Проте, не маючи, вочевидь, змоги провести джерельну евристику в архівах країн комуністичного блоку, авторка була змушена послуговуватися лише опублікованими документами. Опираючись головним чином на російські археографічні видання ХІХ – початку ХХ ст., Софія (Сеник) неминуче мусила зосередитися на православних та унійних монастирях з теренів Великого князівства Литовського. Усі джерельні матеріали про обителів Львівської та Перемишльської єпархій почерпнуті із уже перелі-

²⁹ С. Цьорох. *Погляд на історію та виховну діяльність*, с. 57–68.

³⁰ Там само, с. 227–249.

³¹ Б. Балик. Монастирі Перемишльської єпархії за владцтва Іннокентія Винницького (1679–1700) // *Записки ЧСВВ* 3/9 (1–2) (1958) 69–97.

³² L. Bienkowski. *Organizacja Kościoła wschodniego w Polsce* // *Kościół w Polsce*, т. 2 / ред. J. Kłoczowski. Kraków 1969, с. 781–1049.

³³ S. Senyk. *Women's Monasteries in Ukraine and Belorussia to the period of suppressions*. Roma 1983.

чених праць, а тому вони досить обмежені. Водночас книга містить найповніший на сьогодні каталог жіночих монастирів Київської митрополії, в якому упорядниці, на жаль, не вдалося уникнути певних помилок. Проте загалом монографія Софії (Сеник) завдяки артикуляції нових дослідницьких підходів є надзвичайно важливим етапом у вивченні історії жіночого монашества східного обряду.

Політичні зміни, які відбулися на зламі 80–90-х рр. ХХ ст. у Центрально-Східній Європі, створили сприятливі умови для широкомасштабних студій з історії Православної та Унійної Церков. Поза увагою вчених не залишилася й монастирська проблематика. Проте, на відміну від чоловічих обителів київохристиянської традиції, жіночі чернечі спільноти меншою мірою цікавлять українських і зарубіжних учених. Сучасні дослідження дотичні ранньомодерної доби, обмежуються кількома десятками статей, а також згадками про громади черниць у низці монографій³⁴. Брак зацікавлення можемо пояснити, зокрема, слабшою джерельною базою та значним її розосередженням. Насамперед звертаємо увагу на розвідки Ольги Крайньої, котра займається вивченням минувшини жіночих монаших спільнот Києва³⁵. Предметом студій Тетяни

³⁴ Водночас зазначимо, що впродовж останньої чверті століття польська історіографія зробила величезний поступ у висвітленні історії жіночих монастирів латинського обряду в межах Польсько-Литовської держави. Насамперед варто звернути увагу на студії бенедиктинки Малгожати Борковської, яка окреслила головні напрямки у вивченні жіночих римо-католицьких орденів на теренах Речі Посполитої (М. Borkowska. *Leksykon zakonnic polskich epoki przedrozbirowej*, т. 1–3. Warszawa 2004–2008; її ж. *Panny siostry w świecie sarmackim*. Warszawa 2002; її ж. *Zakony żeńskie w Polsce w epoce nowożytnej*. Lublin 2010; її ж. *Życie codzienne polskich klasztorów żeńskich w XVII–XVIII wieku*. Warszawa 1996). Чимало праць присвячено окремим орденам чи обителям: Р. Gašiorowska. *Konwent klarysek krakowskich do końca XVIII wieku: Studium prozopograficzne*. Kraków 2015; Cz. Gil. *Życie codzienne karmelitanek bosych w Polsce w XVII–XIX wieku*. Kraków 1997; А. Szylar. *Działalność wychowawczo-edukacyjna żeńskich zgromadzeń zakonnych w Małopolsce w okresie potrydenckim do 1815 roku*. Kraków 2012). Своєрідним підсумком досліджень у цій ділянці церковно-історичної науки стала масштабна конференція «Sanctimoniles», що відбулася в містах Стшельно й Могільно (Республіка Польща) у 2004 р., результати якої опубліковані у збірнику: *Sanctimoniales. Zakony żeńskie w Polsce i Europie Środkowej (do przełomu XVIII i XIX wieku)* / ред. А. Radzimiński, D. Karczewski, Z. Zyglewski. Bydgoszcz – Toruń 2010.

³⁵ О. Крайня. *Києво-Печерський жіночий монастир XVI – початку XVIII ст. і доля його пам'яток*. Київ 2012. З-посеред численних публікацій дослідниці в періодичних виданнях виділимо такі: О. Крайня. *Києво-Печерський Вознесенський дівочий монастир // Могілянські читання 2000 року: Зб. наук. праць*. Київ 2001, с. 176–182; *Документи XVII ст. з історії Києво-Печерського Вознесенського дівочого монастиря / упоряд., вступ. ст. О. Крайньої // Лаврський альманах: Києво-Печерська лавра*

Кара-Васильєвої та Катерини Герелес стало гаптарське ремесло сестер³⁶. Вибрані аспекти діяльності монастирів Київської православної митрополії у XVIII ст. розкрила Людмила Шаріпова³⁷. Дослідження Сергія Горіна кидають світло на функціонування до середини XVII ст. спільнот ченців і черниць на території Володимирської та Луцької єпархій³⁸. Жіночі обителі на Волині, хоча й у більш пізніший період (друга половина XVIII – початок XIX ст.), розглядає у своїх розвідках Валентина Лось³⁹. Особливе

в контексті української історії та культури: Зб. наук. праць, вип. 5. Київ 2001, с. 147–165. Варто відзначити статті інших дослідників: Т. Люта. До історії землеволодіння Київських Флорівського та Вознесенського монастирів у XVI–XVII ст. // *Наукові записки НаУКМА: Історичні науки* 20 (2) (2002) 12–14; О. Попельницька. Миколаївський та Богословський Йорданські монастирі у Києві // *Київська старовина* 1 (2005) 29–34; С. Сохань. Київські Богословський та Йорданський дівочі монастирі XVI–XVIII ст.: сплетіння долі в історичному просторі // *Рукописна та книжкова спадщина України*, вип. 13. Київ 2009, с. 79–98.

³⁶ К. Герелес. Гаптарська майстерня Києво-Вознесенського монастиря за часів ігуменства Марії Магдалини Мазепи // *Могилянські читання 1999 року: Гетьман Іван Мазепа і Києво-Печерська лавра: Матеріали щорічної наук. конф.* Київ 2000, с. 52–55; її ж. Українське гаптування XVII–XVIII ст.: майстерні та їх твори. (За матеріалами колекції Заповідника) // *Лаврський альманах: Києво-Печерська лавра в контексті української історії та культури: Зб. наук. праць*, вип. 11. Київ 2003, с. 29–40; Т. Кара-Васильєва. *Літургійне шитво України XVII–XVIII ст. Іконографія, типологія, стилістика*. Львів 1996.

³⁷ L. Charipova. Virgins and Widows: Imperial Legislation and Practices of Admission to the Novitiate and Profession in Ukrainian Women's Monasteries (1722–1786) // *The Slavonic and East European Review* 90 (2) (2012) 262–287; її ж. Earthly Mother, Holy Witch: Social Perceptions of Maria-Magdalena Mazepa (1687–1707) // *Russian History* 40 (3–4) (2013) 451–468; її ж. Spare Ribs? Early Modern Female Monasticism in the East Slavic Lands // *History Compass* 12 (1) (2014) 51–61.

³⁸ С. Горін. *Монастирі Західної Волині (друга половина XV – перша половина XVII століть)*. Львів 2007, с. 233–237, 240–241; його ж. *Монастирі Луцько-Острозької єпархії кінця XV – середини XVII ст.: функціонування і місце у волинському соціумі*. Київ 2012, с. 61–62, 64–65, 124–127, 135–138, 156–160, 165–170, 186, 243–264, 338, 353, 360–372, 386–387.

³⁹ В. Лось. Волинська «панна василіанка» в XVIII–XIX ст.: збірний образ на тлі доби // *Київська старовина* 3 (2011) 3–18; її ж. Дубенський жіночий василіанський монастир в багатоконфесійному суспільстві: конфлікти з коляторами, стосунки з уніатським та православним духовенством (XVIII–XIX ст.) // *Studia z dziejów i tradycji metropolii kijowskiej XII–XIX wieku* / ред. А. Gil. Lublin 2009, с. 137–150; її ж. Монастирська книга дубенських василіанок та її інформаційні можливості // *Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвідомчий зб. наук. праць*, вип. 9. Київ 2006, с. 128–145; її ж. Статути жіночих василіанських монастирів: джерело до повсякденної історії василіанок Волині другої половини XVIII – поч. XIX ст. // *Волин-*

зацікавлення викликає стаття Анджея Гіля про чернечі осередки Холмського єпископства⁴⁰. Декілька публікацій про згромадження йосафаток, що виникло наприкінці XVIII ст. на Підляшші, підготувала Дорота Вереда⁴¹. Що ж до жіночих монастирів Львівської та Перемишльської єпархій, то їх, крім автора цієї монографії, аналізують також Ігор Мицько⁴², сестра Назарія (Наталія Михайлюк)⁴³, Станіслав Набиванець⁴⁴, Ігор Бокало⁴⁵, Оксана Бегей⁴⁶.

ські історичні записки: Зб. наук. праць, т. 4. Житомир 2010, с. 58–68; її ж. *Sytuacja gospodarcza klasztorów bazylianek na Wołyniu u progu kasat (koniec XVIII – początek XIX w.) // Klasztor w gospodarce średniowiecznej i nowożytnej* / ред. М. Derwich. Wrocław 2013, с. 611–622.

⁴⁰ А. Gil. Bazylianki w diecezji chełmskiej XVII i XVIII w. Przyczynek do geografii historycznej monastycyzmu żeńskiego metropolii kijowskiej okresu nowożytnego // *Confraternitas: Ювіл. зб. на пошану Ярослава Ісаєвича* / відп. ред. М. Крикун, заст. відп. ред. О. Середа. Львів 2006–2007, с. 346–352.

⁴¹ D. Wereda. Bazylianki i jozafatki na Podlasiu // *Rocznik Bialskopodlaski* 11 (2003) 271–277; її ж. *Z dziejów zakonu jozafatek w Białej w XVIII w.* // Там само 10 (2002) 243–255.

⁴² І. Зенькович [І. Мицько]. Святокатерининський монастир у Львові // *Лавра. Часопис монахів Студитського уставу* 10 (1999) 43–46.

⁴³ Н. Михайлюк. Жіночі василіянські монастирі Вознесіння та Переображення Господнього в Рогатині: історія, іконографія та сницарсько-малярські особливості внутрішнього облаштування церков // *Народознавчі зошити* 2 (2013) 247–255; її ж. Історико-мистецькі особливості різьби та малярства іконостаса монастирської церкви Введення в храм Пресвятої Богородиці сестер Василянок у Львові першої половини XVIII століття // *Записки НТШ*, т. 261. 2011, с. 102–114; її ж. Історико-мистецькі пам'ятки монастиря сестер Василянок у селі Смільниця // *Вісник Львівської національної академії мистецтв* 23 (2012) 303–315; її ж. Короткий огляд жіночих Василянських монастирів Перемишльської єпархії. (Ікони монастиря Успення Пресвятої Богородиці на Вільчу в Перемишлі та монастиря Св. Онуфрія в с. Розгірче) // *Апологет. Богословський збірник Львівської Православної Богословської Академії УПЦ КП: Матеріали IV Міжнар. наук. конф. «Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво»* (м. Львів, 24–25 листопада 2011 р.). Львів 2011, с. 34–44; її ж. Стан вивчення історико-мистецької спадщини жіночих василіянських монастирів в Україні XVII – першої пол. XX ст. // *Апологет... Матеріали V Міжнар. наук. конф. «Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво»* (м. Львів, 23–24 листопада 2012 р.). Львів 2012, с. 196–204.

⁴⁴ S. Nabywaniec. Diecezja przemyska greckokatolicka, с. 9–294.

⁴⁵ І. Бокало. Іконостас Введенської церкви у Львові // *Пам'ятки України* 1 (2015) 20–23.

⁴⁶ О. Бегей. Жіночий монастир у Смільниці: XVII–XVIII ст. // *Гілея: науковий вісник: Зб. наук. праць*, вип. 72. Київ 2013, с. 45–49; її ж. Смільницький жіночий монастир – унікальна історико-культурна пам'ятка Старосамбірщини // *Історико-культурні пам'ятки Прикарпаття та Карпат – важливі об'єкти розвитку туризму:*

З огляду на обмеженість історіографічного доробку (більшість праць, до того ж, побачили світ ще в XIX – першій половині XX ст.), пропонується монографія ґрунтується головним чином на неопублікованих джерельних матеріалах. Відразу підкреслимо, що монастирські архіви ранньомодерного часу у своїй первісній формі практично не збереглися. Закриття обителі у післязамойський період та в роки йосифінських реформ спричинилося до розпорошення їхньої документальної спадщини. Лише незначна частка матеріалів потрапила до монастирів, що не були скасовані. Свідченням цього є архів Словітської обителі, інвентарний опис якого із середини XIX ст. дійшов до наших днів⁴⁷. Він містив документи не лише тутешньої спільноти, а й ліквідованих монаших осередків у Львові (Введення в Храм Пресв. Богородиці), Рогатині, Сасові, Смільниці та Уневі, насельниці котрих завершили своє життя у Словіті. Не був утрачений в австрійську добу й архів Яворівської обителі, яка так само пережила йосифінські інновації. Наприкінці XIX – у першій третині XX ст. з нього користали місцеві сестри, укладаючи монастирську хроніку, що охоплює й ранньомодерний час⁴⁸. З матеріалами архіву працювала в міжвоєнний період і Соломія (Цьорох), готуючи до друку свою монографію⁴⁹. Після закриття радянською владою цих двох осередків доля їхніх збірок склалася по-різному: більшість словітських документів потрапили до ЦДІА України у Львові, а яворівські акти, вочевидь, загинули, і лише завдяки щасливому збігу обставин було врятовано згадану хроніку, котра тепер зберігається в Архіві монастиря сестер василіянок у Горлицях (Республіка Польща).

Документальною підставою дослідження стали найперше архівні, бібліотечні та музейні збірки Львова: Центральний державний історичний архів України у Львові, Національний музей імені Андрея Шептицького у Львові, Львівська національна наукова бібліотека імені Василя Стефаника НАН України, Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка. Матеріали, що відображають функціонування монаших спільнот Перемишльської єпархії, відклалися на-

Зб. матер. всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 21–22 березня 2013 р.). Львів 2013, с. 268–276.

⁴⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2989.

⁴⁸ Пор.: О. Duch. Kronika monasteru jaworowskiego i jej autorki // *Urzędy państwowe, organy samorządowe i kościelne oraz ich kancelarie na polsko-ruskim pograniczu kulturowym i etnicznym w okresie od XV do XIX wieku: Materiały polsko-ukraińskiej konferencji naukowej w Okunince koło Włodawy 10–12 września 2007 roku* / за ред. Н. Gmiterka і J. Łosowskiego. Kraków 2010, с. 831–835.

⁴⁹ С. Цьорох. *Погляд на історію*.

самперед у Державному архіві в Перемишлі⁵⁰. Поодинокі акти виявлено в інших вітчизняних та зарубіжних фондосховищах.

У ЦДІА України у Львові⁵¹ найбільший за обсягом корпус документів з історії православних та унійних обителів Київської митрополії ранньомодерної доби зосереджений у ф. 684 (Протоігуменат монастирів Чину Св. Василя Великого). До його складу входять і матеріали, що стосуються діяльності жіночих чернечих спільнот Львівського та Перемишльського єпископств – передовсім у Словіті та Львові (Введення в Храм Пресв. Богородиці). У цій колекції переважають документи економічного характеру⁵². Серед них увагу привертають реєстри прибутків і видатків Словітського (1792–1800 рр.) та Львівського Введенського (1762–1776, 1776–1805 рр.) монастирів⁵³, які, з одного боку, уможливають з'ясування фінансового і матеріального стану обителів, а з іншого – віддзеркалюють повсякдення «превелебних панн». Знаходимо також кілька інвентарних описів монаших осередків⁵⁴, здебільшого, за останню чверть XVIII ст., відповідно до розпоряджень австрійської влади. Інші церковні фонди ЦДІА України у Львові, як-от 129 (Львівський ставропігійський інститут) і 408 (Греко-католицький митрополичий ординаріат), набагато скромніше представлені джерелами з історії жіночого чернецтва. Натомість деякі описи ф. 201 (Греко-католицька митрополича консисторія) перебувають в опрацюванні, тому при підготовці монографії до друку довелося обмежитися тільки доступними дослідникам матеріалами, у т. ч. із колекції «Архів історії Унії»⁵⁵.

⁵⁰ Найновіше дослідження про унікальні матеріали з історії київського християнства в цьому архіві: А. Krochmal. *Archiwum historyczne eparchii przemyskiej*. Warszawa – Przemyśl 2016.

⁵¹ Див. анотований покажчик по архіву: *Центральний державний історичний архів України, м. Львів: Путівник* / автори-упоряд.: О. Гневишева, У. Єдлінська, Д. Пельц, Г. Сварник, І. Сварник, Н. Франко; відп. ред.: Д. Пельц. Львів – Київ 2001.

⁵² Про особливості майнової документації жіночих латинських монастирів пише: М. Borkowska. *Źródła do badań nad stanem majątkowym klasztorów żeńskich w Polsce XVII–XVIII w.* // *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej* 40 (1) (1992) 33–39.

⁵³ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2575–2576, 2875. У Державному архіві в Перемишлі зберігається фінансова книга Яворівської обителі з 1800–1825 рр.

⁵⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2558, 2806, 2808.

⁵⁵ Детальніше цю збірку характеризує: Н. Шестакова. Колекція архіву історії унії у фонді «Греко-католицька митрополича консисторія у Львові» в ЦДІАЛ України // *Студії з архівної справи та документознавства*, т. 7. Київ 2001, с. 61–65; її ж. *Klasztorne zespoły archiwalne na terenach Białorusi, Litwy i Podlasia (XVI–XIX w.)* // *Klasztor w mieście średniowiecznym i nowożytnym: Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej*

Про функціонування обителів в найтрагічніший період їхнього існування (остання чверть XVIII – перша чверть XIX ст.) дізнаємося з документів австрійського походження⁵⁶. Серед фондів, що їх акумулюють, без сумніву, основним є ф. 146 (Галицьке намісництво) з десятками тисяч одиниць зберігання⁵⁷. Першорядне значення для вивчення монастирської проблематики має опис 84 цього фонду, де відклалося листування Губернаторства з монаршим двором, єпархіяльними консисторіями та циркулярними урядами в справі ліквідації чернечих осередків на теренах Галичини. Досі в церковно-історичних студіях не знайшли належного застосування і Йосифінська (ф. 19) та Францисканська (ф. 20) метрики⁵⁸. Обидва поземельні кадастри допомагають окреслити розмір монастирського землеволодіння у вказаний період, а також простежити переміщення власності після закриття обителів. Матеріали подібного змісту містяться і в описі 9 ф. 159 (Галицька фінансова прокуратура). Для встановлення локалізації монастирів дуже важливими є кадастрові карти середини XIX ст., зібрані у ф. 186 (Крайова земельно-податкова комісія)⁵⁹. Вони істотно доповнюють дані, почерпнуті з інших картографічних джерел, передовсім Йосифінської топографічної карти (т. зв. мапи Фрідріха фон Міга) з 1779–1783 рр.⁶⁰ та топографічної карти Королівства Галичини і Володимирії 1855 р.⁶¹

У ЦДІА України у Львові зберігається найбільша в Україні колекція гродських і земських книг з пізнього середньовіччя та ранньомодерного

zorganizowanej w Turawie w dniach 6–8 V 1999 r. / ред. М. Derwich, А. Pobóg-Lenartowicz. Wrocław – Opole 2000, с. 637–646.

⁵⁶ Пор.: Е. Barwiński, М. Wąsowicz. *Reformy Józefa II i jego następców i ich pozostałości archiwalne*. Lwów 1935.

⁵⁷ *Галицьке намісництво (1772–1921): Архівно-бібліографічний фондний покажчик*. Київ 1990.

⁵⁸ Е. Barwiński, М. Wąsowicz. *Reformy Józefa II*, с. 31–33, 35–37. Див. інвентарний опис цих фондів: *Йосифінська (1785–1788) і Францисканська (1819–1820) метрики. Перші поземельні кадастри Галичини*. Київ 1965.

⁵⁹ Розгорнутіше про це джерело: Є. Лісовська. *Кадастрові карти як джерело до історії Галичини XIX ст.* // *Картографія та історія України: Зб. наук. праць*. Львів – Київ – Нью-Йорк 2000, с. 245–251.

⁶⁰ Карта-схема доступна в електронній версії: www.marige.eu. Серед українських дослідників чи не вперше звернула увагу на джерелознавчу цінність цієї мапи, використовуючи її у своїх урбаністичних студіях: Г. Петришин. *Карта-схема Ф. фон Міга (1779–1782 рр.) як джерело до містознавства Галичини*. Львів 2006.

⁶¹ *Administrativ-Karte von den Königreichen Galizien und Lodomerien mit dem Gros-herzogthume Krakau und den Herzogthümern Auschwitz, Zator und Bukowina in 60 Blättern*. 1:115 000. Wien 1855.

часу⁶². С. Горін своїми дослідженнями переконливо довів особливу цінність цих джерел для відтворення минувшини чернецтва киевохристиянської традиції⁶³. До гродських актів вносилися значущі для монашої спільноти документи, насамперед монарші привілеї⁶⁴, а також фундуші та донації. Звичною практикою було облятування в замкових книгах заповітів⁶⁵. Виявлено як тестаменти шляхти, де фіксуються побожні легати на користь жіночих обителей, так і духівниці самих черниць – Макрини (Дишкевичової) з Яворова та Атанасії (Желиборської) з Унева. Віднаходимо тут і матеріали судового розгляду конфліктів між монахнями та їхніми сусідами. Зваживши на величезний масив актових матеріалів, вибірково опрацьовано кілька десятків книг гродських судів Буська (ф. 3), Галича (ф. 5), Жидачева (ф. 7) і Львова (ф. 9), а також гродського й земського судів Перемишля (ф. 13 і 14)⁶⁶. Проаналізовано й тісно пов'язані з цими джерелами книги Львівського замкового (бургграфського) уряду, які опинилися в складі ф. 52 (Магістрат м. Львова)⁶⁷.

Досліджуючи функціонування жіночих чернечих громад у містах Руського воєводства, необхідно було ознайомитися і з документальною спадщиною міських органів влади, діяльність якої досить широко репрезентована в ЦДІА України у Львові⁶⁸. Об'єктом нашої уваги стали фонди магістратів тих поселень, де в ранньомодерну добу існували жіночі обителі:

⁶² О. Купчинський. *Земські та гродські судово-адміністративні документальні фонди Львова*. Київ 1998. Інформація про ці фонди в путівнику архіву: *Центральний державний історичний архів*, с. 59–61.

⁶³ С. Горін. Актові книги як джерело інформації для дослідження історії волинських монастирів XVI – першої половини XVII ст. // *Релігія і церква в історії України: Зб. матер. міжнар. наук. конф.* Полтава 2006, с. 90–100.

⁶⁴ Ширше про це: О. Duch. *Przywileje królewskie dla prawosławnych i unickich monasterów żeńskich w eparchiach lwowskiej i przemyskiej w XVII i XVIII wieku* // *Klasztor w państwie średniowiecznym i nowożytnym* / ред. М. Derwich і А. Pobóg-Lenartowicz. Wrocław – Opole – Warszawa 2005, с. 158–160.

⁶⁵ Пор.: Ок. Вінниченко. Шляхетські тестаменти в канцелярії. (На матеріалах львівських та перемишльських гродських актів першої половини XVIII століття) // *Urzędy państwowe, organy samorządowe i kościelne oraz ich kancelarie na polsko-ruskim pograniczu kulturowym i etnicznym w okresie od XV do XIX wieku: Materiały polsko-ukraińskiej konferencji naukowej w Okunince koło Włodawy 10–12 września 2007 roku* / за ред. Н. Gmiuterka і J. Łosowskiego. Kraków 2010, с. 635–655.

⁶⁶ Висловлюю вдячність к. і. н. Ігорю Смутку, який вказав на низку згадок про черниць у книгах Перемишльського гродського і земського судів.

⁶⁷ *Archiwum akt dawnych miasta Lwowa. A. Oddział staropolski. III. Księgi i akta administracyjno-sądowe 1382–1787* / упоряд. К. Badecki. Lwów 1935, с. 169–175.

⁶⁸ *Центральний державний історичний архів*, с. 19–27.

Рогатин (ф. 42), Львів (ф. 52), Жовква (ф. 69). Міські акти відклалися і в рукописних колекціях львівських бібліотек. Так, майже повний комплект книг війтівсько-лавничого уряду Жовкви⁶⁹ зберігається у Відділі рідкісної, рукописної та стародрукованої книги імені Ф. П. Максименка НБ ЛНУ⁷⁰. А в ф. 4 (Бібліотека Баворовських у Львові) Відділу рукописів ЛННБУ є міська книга Куликова⁷¹. На превеликий жаль, до нашого часу не збереглися актові книги інших міст Руського воєводства, де в досліджуваний період діяли жіночі спільноти, наприклад Бібрки, Кам'янки-Струмилової, Миколаєва, Сасова чи Яворова.

Надзвичайно істотне значення для вивчення жіночого монашества, перш за все на території Львівського єпископства, мають матеріали Відділу рукописів та стародруків НМЛ, передовсім його фонду «Рукописи латинські»⁷², основу якого складає Львівський єпархіяльний архів ранньомодерної доби, що був переданий музеєві митрополитом-фундатором⁷³. Найціннішими для пізнання внутрішнього життя обителів та взаємин черниць із локальним соціумом виявилися книги Львівської генеральної та Галицької крилоської консисторій, а також акти єпископського суду з другої половини XVII – XVIII ст.⁷⁴ Джерельна евристика дала змогу виявити кількадесят записів, у яких фігурують інокіни розглянутих у цій монографії монастирів⁷⁵. До рукописної збірки НМЛ належить також візитаційна документація, що охоплює вельми інформативні протоколи ординарних та надзвичайних ревізій жіночих обителів

⁶⁹ НБ ЛНУ, спр. 601/III–619/III.

⁷⁰ Наукова бібліотека Львівського державного університету ім. І. Франка: короткий довідник / укл. І. Крилов, відп. ред. М. Максименко. Львів 1959.

⁷¹ ЛННБУ, ф. 4, оп. 1, спр. 581.

⁷² Докладніше про збірку: Н. Вергун. Рукописи латинські у фондах Національного музею у Львові // *Літопис Національного музею у Львові* 3 (8) (2004) 99–101.

⁷³ І. Скочиляс. Документи архіву Галицької (Львівської) єпархії XVI–XVIII століть у Відділі рукописів та стародруків Національного музею у Львові ім. А. Шептицького // *Збереження й дослідження історико-культурної спадщини в музейних зібраннях: Історичні, мистецтвознавчі та музеологічні аспекти діяльності (доп. та повідом. Міжн. наук. конф., Львів 25–27 вересня 2013 р.)*. Львів 2013, с. 426–437.

⁷⁴ Про ці книги див.: І. Скочиляс. *Галицька (Львівська) єпархія*, с. 100–104; його ж. Акти духовних судів українських церковних установ XVII–XVIII ст. (За матеріалами виїзних засідань єпископсько-консисторського суду Львівської єпархії 1700–1725 років) // *Вісник Львівського університету. Серія історична* 34 (1999) 425–438.

⁷⁵ У контексті історії чоловічих обителів ці акти проаналізував: А. Павлишин. Книги духовного суду як джерело вивчення історії монастирів Львівської єпархії в часи владцтва Йосифа Шумлянського // *Rocznik Europejskiego Kolegium Polskich i Ukraińskich Uniwersytetów* 2 (2004) 103–108.

із другої половини XVIII ст.⁷⁶ Важливими в контексті нашого дослідження є й богослужбові книги, які побутували у монаших спільнотах зі Словіти, Кам'янки-Струмилової, Бібрки та Загвіздя, а нині становлять частину фонду «Стародруки кириличні» НМЛ⁷⁷.

Із документальної спадщини, акумульованої у Відділі рукописів ЛННБУ⁷⁸, виокремимо монастирські пом'яники, зосереджені головним чином у двох фондах: 3 (Бібліотека та центральний архів монастирів ОО. Василян у Львові) та 77 (Архів А. С. Петрушевича). Тут виявлено, зокрема, три синодики, що походять із жіночих обителей у Яворові, Львові (Введення в Храм Пресв. Богородиці) та Словіті⁷⁹. У більшій кількості дійшли до нас, натомість, пом'яники чоловічих монаших осередків, багато з яких містять вписи православних та унійних черниць.

Підставою для висвітлення історії жіночих монастирів Перемишльського єпископства став фонд «Архів греко-католицької єпархії в Перемишлі» Державного архіву в Перемишлі, що налічує понад 10 тисяч одиниць зберігання⁸⁰. Особливо вартісними є книги духовного суду та єпископської консисторії (із середини XVII ст.), де неодноразово фігурують насельниці Розгірчанської, Смільницької, Яворівської та Форощанської обителей. Досить добре задокументований австрійський період в історії владичтва⁸¹. Зокрема, консисторські матеріали, що датуються останньою чвертю XVIII – початком XIX ст., уможливають не лише опис функціонування жіночих чернечих спільнот у цей час, але й дуже докладне відтворення перебігу ліквідаційних процесів.

Монографія складається з п'яти розділів, потрібні назви кожного з них (грецькою, староукраїнською та латинською мовами) символізують візантійські корені руського жіночого монашества, його своєрідну

⁷⁶ Більше про це джерело див. у підрозділі 1 розділу 5.

⁷⁷ НМЛ, Сдк-6, Сдк-65, Сдк-183, Сдк-257.

⁷⁸ О. Дзьобан. Рукописні фонди ЛНБ: історія та сучасність // *Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та проблема створення інформаційного банку даних: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 20–21 вересня 1996 р.* / упоряд. і заг. ред. М. Трегуб. Львів 1999, с. 5–10.

⁷⁹ ЛННБУ, ф. 3, спр. 22, 40в; ф. 77, спр. 11.

⁸⁰ Цей фонд описано в: А. Krochmal. *Akta wyznaniowe w zasobie Archiwum Państwowego w Przemyślu*. Przemyśl 1993, с. 34–77; її ж. *Analiza struktury wewnętrznej Archiwum Greckokatolickiego Biskupstwa w Przemyślu* // *Rocznik Historyczno-Archiwalny* 13 (1998) 139–149; її ж. *Archiwum historyczne eparchii przemyskiej*, с. 311–382; її ж. *Greckokatolicki Konsystorz Biskupi i jego kancelaria na przykładzie diecezji przemyskiej (1786–1946)* // *Archeion* 102 (2000) 92–109.

⁸¹ А. Krochmal. *Analiza struktury*, с. 143–146.

руську традицію в ранньомодерну добу та латинські впливи в унійний період. У першому розділі «ΔΟΜΟΣ – ΔΟΜЪ – DOMUS» простежено розвиток мережі жіночих обителей Львівської та Перемишльської єпархій з XVI до початку XIX ст., здійснено локалізацію чернечих осередків (за адміністративно-територіальною належністю, видом землеволодіння, типом поселення) й описано монастирський простір. Другий розділ «ΝΟΜΟΣ – ЗАΚΟΝЪ – IUS» присвячується правовим питанням, пов'язаним із діяльністю жіночих монаших громад. У ньому проаналізовано монастирське законодавство та рішення помісних і єпархіяльних соборів, які стосувалися життя інокінь. Найбільш докладно мовиться про постанови Замойського собору 1720 р., котрі мали фундаментальне значення для жіночих обителей Київської унійної митрополії. У цій же частині монографії з'ясовуємо сутність фундаційного надання. У третьому розділі «ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ – СЪБОРЪ – COMMUNITAS» показано процес входу кандидатки до чернечої спільноти та визначено причини вибору нею монашого життя. Розглядається також станове й територіальне походження «превелебних панн» та внутрішня організація їхньої громади, на чолі якої стояла ігуменя. Йдеться тут і про служіння монастирських духівників (капеланів). Четвертий розділ «ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ – ΔΕΪΛΑΝΙΕ – ACTIVITAS» розкриває різні аспекти повсякдення інокінь. Предметом особливої уваги стало молитовне й господарське життя в обителях, а також виховна та харитативна діяльність сестер. На завершення, у п'ятому розділі «ΚΟΙΝΩΝΙΑ – СПОЛЕЧНОСТЬ – SOCIETAS» охарактеризовано роль, яку відігравав монастир у локальному соціумі. Окреслено систему взаємин між чернечою спільнотою та представниками різних соціальних станів (духовенства, шляхти, міщан і селян). У додатку подаємо каталог жіночих монастирів досліджуваних єпархій, а також біографічний словник черниць, які в них мешкали.

Складовою монографії є картографічний матеріал – 85 карт-схем, сім з яких характеризують динаміку розвитку мережі монастирів у різні часові періоди, а решта вказує на локалізацію жіночих чернечих осередків. Окреслені на перших семи мапах границі єпархій до певної міри умовні, до того ж вони відображають історичні реалії 1760-х рр. Так само умовними є й межі генеральних намісництв, прив'язані до початку 1730-х рр.

* * *

Книжка, яку шановний читач тримає в руках, стала результатом наукових студій тривалістю майже у два десятиліття. Із теперішньої перспективи переконаний, що не випадковою була моя зустріч у далекому 1999 р. біля головного корпусу Львівського державного університету ім. Івана

Франка з відомим дослідником історії української ранньомодерної культури Ігорем Мицьком. Невдовзі по цій нетривалій розмові про чернецтво з'явився рекомендаційний лист поважного науковця для молодого студента 4 курсу, який захопився історією жіночих обителів у Галичині, скерований до завідувача Відділу рукописів і стародруків Національного музею у Львові ім. Андрея Шептицького Неоніли Вергун. Довіра цих двох осіб відкрила мені дорогу в дослідницький світ, а вихід цієї книги є виявом вдячності їм за таке довір'я.

Завдяки стипендії Європейського колегіуму польських і українських університетів моє краєзнавче зацікавлення переросло в дисертаційну роботу, яка виконувалася в стінах Люблінського католицького університету ім. Івана Павла II (Республіка Польща) і згодом стала основою цієї монографії. Висловлюю щирю вдячність моему науковому керівникові й Учителеві, професору Генрикові Гапському, який провадив магістерсько-докторантський семінар, з учасниками якого я міг ділитися своїми першими спостереженнями про «превелебних панн». Відтоді уважним слухачем і критиком моїх ідей та міркувань став мій великий приятель і земляк Андрій Павлишин. Складаю подяку й рецензентам дисертаційного дослідження – Здзіславові Будзинському (Жешувський університет) і Вітольдowi Колбуку (Люблінський католицький університет ім. Івана Павла II). Слова вдячності адресую також Анджеєві Гілю, спілкування з яким допомагало мені пізнавати сутність киевохристиянської традиції, а книжки з його бібліотеки поглиблювали знання про цей цікавий, але непростий період. Без сумніву, однією з провідних постатей люблінського періоду мого академічного життя був і Вітольд Бобрік, найкращий знавець унійного духовенства, приятельські взаємини з котрим зав'язалися саме тоді. Власне він увів мене в польське наукове середовище, а пізніше став прискіпливим редактором моїх польськомовних текстів.

Після Любліна життєва стежина повернула до Львова, цього *urbs monachorum*, де я на короткий час пов'язав свою професійну діяльність з Інститутом історії Церкви УКУ, а потім – з кафедрою давньої історії України та архівознавства ЛНУ ім. Івана Франка. Вдячний усім моїм колегам і співробітникам, які творили доброзичливу атмосферу, говорили слова підтримки та присутньо сприяли і в моїх наукових пошуках, і в підготовці монографії. Серед львівських істориків насамперед хочу подякувати моїм Вчителям, а тепер і приятелям – Ігореві Скочиясу (УКУ) та Василеві Кметеві (ЛНУ ім. Івана Франка), на статтях і книгах яких я вчився розуміти історію Східної Церкви й до думок яких намагався прислухатися. Ранньомодерний світ у всій його складності та неповторності відкривався мені під час дискусій з Олексієм Вінниченком (ЛНУ ім. Івана Франка).

Дякую й іншим колегам-науковцям, які висловлювали цікаві й корисні міркування про наратив на різних стадіях роботи над монографією, а також радо ділилися зі мною виявленими в архівах матеріалами: Володимирові Александровичу, Андрієві Фелонюку, Ігореві Смутку, Тарасові Шманьку, Володимирові Кіцелюку, Василеві Слободяну.

Опрацювання джерел не було б можливе без сприяння співробітників численних архівних, бібліотечних і музейних установ України та Польщі – Ольги Сороки, Анни Навроцької і Світлани Зінченко (НМЛ), Ростислава Мельника, Володимира Доліновського, Олексія Оніщука й Андрія Когута (Центральний державний історичний архів України у Львові), Мирослави Дядюк, Марії Кольбух (Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника), Миколи Ільківа-Свидницького (Наукова бібліотека ЛНУ ім. Івана Франка), Анни Новак (Державний архів у Перемишлі).

В особі матері Даниїли (Винник), протоігумені Провінції Пресвятої Тройці сестер Чину святого Василя Великого в Україні, маю честь вклонитися всім василіянкам, які несуть своє чернече служіння, тим самим продовжуючи багатовікову традицію іноцества на колишніх теренах давньої Київської митрополії. Не можна не згадати добрим словом і сестер Лукію (Мурашко), Маргарету (Гутник) та Назарію (Михайлюк), розмови з якими привідкривали для мене духовне обличчя сучасного монашества.

Підготовка монографії до друку спонукала мене виразно усвідомити, що її вихід не відбувся би без таких людей, як Наталія Кіт (літературно-наукова редакція), Юрій Пелех (комп'ютерна верстка й опрацювання світлин), Юрій Гонек і Богдан Смерека (технічне оформлення карт) та Іван Альмес (укладення іменного й географічного покажчиків), котрі доклалися до реалізації цього проекту. Усім вам велике спасибі!

Мої пошуки, наукова робота та написання книги стали можливими завдяки дослідницькому грантові від програми «Київське християнство та унійна традиція», та участі в проекті «Dziedzictwo kulturowe po klasztorach skasowanych na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej oraz na Śląsku w XVIII i XIX w.: losy, znaczenie, inwentaryzacja», а також стипендії Фонду Королеви Ядвіги.

Насамкінець хочу вклонитися своїй дружині Ірині, без підтримки й допомоги якої ця книжка ніколи б не побачила світу. Коли у безнадії опускалися руки, саме вона додавала мені впевненості, що монографія таки з'явиться друком. Складаю свою синівську вдячність батькам Зеновії й Зеновію Духам, котрі ще в шкільні роки підштовхнули мене на історичну стежку, а батьківську подяку – синам Михайлові та Дмитрові, які з терпеливістю очікували того дня, коли татко нарешті зможе присвятити їм трохи більше часу, ніж зазвичай. Здається, цей час настав...

Розділ 1

ΔΟΜΟΣ– ДОМЪ – DOMUS: МЕРЕЖА МОНАСТИРІВ

1. «Прόλογος / Прологъ»: жіноче чернецтво на християнському Сході в середньовіччі

Перші згадки про обителі черниць на території Львівської та Перемишльської епархій з'являються в джерелах лише на початку ранньомодерного періоду. На превеликий жаль, жіноче монаше життя на цих землях у середньовіччі залишається (і, мабуть, залишиться) для нас великою таємницею. Не помилимося, однак, коли ствердимо, що ці спільноти «превелебних панн», які в ранньомодерний час, завдяки віднайденим джерелам, ніби виринають із небуття, загалом вписуються у багатовікову традицію східного чернецтва, започатковану ще в перші віки християнства.

Візантійська традиція

Жіноче монаше життя на християнському Сході мало довготривалу історію, початки якої сягають інституту дів та вдів у Ранній Церкві¹. Анахоретство зі зрозумілих причин не приваблювало багатьох жінок, проте вже серед перших єгипетських пустельників можна назвати св. Синклітію та св. Таїсію, котрі в особливий спосіб відзначилися своєю подвижницькою діяльністю². На зламі III–IV ст. у Єгипті й Каппадокії виникають

¹ А. Сидоров. *Древнехристианский аскетизм и зарождение монашества*. Москва 1998, с. 26–114; R. Gryson. *Le ministère des femmes dans l'Église ancienne*. Gembloux 1972; M. A. Schatkin. *Virgins // Encyclopedia of Early Christianity*, 2-ге вид. / ред. E. Ferguson. New York 1997, с. 1167–1168; її ж. *Widows // Там само*, с. 1177–1778; B. V. Thurston. *The Widows: A Women's Ministry in the Early Church*. Minneapolis 1989; B. Witherington. *Women in the Earliest Churches*. Cambridge 1988, с. 199–205.

² Филаретъ (Гумилевскій), архієпископъ. Святыя подвижницы Восточной Церкви // *Христiанское чтение* 6 (1870) 1017–1029; 7 (1870), 61–67; B. Flanagan. *Embracing Solitude: Women and New Monasticism*. Eugene 2014, с. 47–57; M. Forman. Amma

перші кеновійні спільноти. Творцем спільножительного монашества вважається св. Пахомій Великий. У заснованій ним обителі, розташованій на березі Нілу, черницею була також його рідна сестра Марія. Укладений св. Пахомієм монастирський устав використовувався як у чоловічих, так і в жіночих громадах³. Чернецтво обрали й свв. Емілія Каппадокійська († 372/373) і Макрина Молодша († 379/380)⁴, мати та сестра св. Василя Великого, автора ще одного монастирського статуту.

Розвиток жіночого чернецтва на християнському Сході, зокрема в Палестині й Малій Азії, в середині I тис. був пов'язаний з іменами таких преподобних, як св. Меланія Старша († 410), засновниця обителі на Елеонській горі в Єрусалимі, та її внучка св. Меланія Молодша († 439), св. Павла Римлянка († 404), фундаторка монастиря у Вифлеємі, та її донька св. Евстохія († 419), а також св. Пелагія Палестинська († 457) і св. Олімпіада († 408), котра започаткувала спільноту при соборі Св. Софії в Константинополі⁵. Тогочасні матері-пустельниці (амми) поєднували кеновійність із суворими аскетичними практиками, що нагадували подвиг

Syncretica: A Spirituality of Experience // *Vox Benedictina. A Journal of Translations from Monastic Sources* 10 (2) (1993) 199–237; *The Life and Regimen of the Blessed and Holy Syncretica by Pseudo-Athanasius*, т. 1 / ред. Е. В. Bongie. Toronto 1999; т. 2 / ред. М. Schaffer. 2001; В. Ward. *Thais: How to Receive a Gift // Harlots of the Desert: A Study of Repentance in Early Monastic Sources*. Kalamazoo 1987, с. 76–84.

³ П. Казанській. *История православного монашества на Востоке*, ч. 1. Москва 1854, с. 263–266; А. Рышковская. *Традиция женского аскетизма и монашества на ранневизантийском Востоке. (Египет и Палестина): Автореф. дис. ... канд. ист. наук*. Белгород 2014, с. 21; Филаретъ (Гумилевскій), архієпископъ. *Святыя подвижницы*, 7 (1870) 67–71; А. Хосроев. *Пахомий Великий. Из ранней истории общежительного монашества в Египте*. Санкт-Петербург 2004, с. 52, 460–461; S. Elm. «*Virgins of God*»: *The Making of Asceticism in Late Antiquity*. Oxford 1994, с. 283–310; J. Kłoczowski. *Wspólnoty chrześcijańskie w tworzącej się Europie*. Poznań 2003, с. 60–61.

⁴ Филаретъ (Гумилевскій), архієпископъ. *Святыя подвижницы*, 12 (1870) 905–924; S. Elm. «*Virgins of God*», с. 60–77. Слід згадати також одне з останніх досліджень, присвячених св. Макрині, сестрі св. Василя Великого: А. М. Silvas. *Macrina the Younger: Philosopher of God*. Turnhout 2008.

⁵ А. Рышковская. К истории женского монашества в ранневизантийской Палестине // *Научные ведомости Белгородского государственного университета* 19 (114) (2011) 40–43; D. J. Chitty. *A pustynia stała się miastem... Wprowadzenie do dziejów monastycyzmu w Egipcie i Palestynie pod panowaniem chrześcijańskim*. Kraków 2008, с. 135–137; M. Dunn. *The Emergence of Monasticism: From the Desert Fathers to the Early Middle Ages*. Oxford 2000, с. 48–51; *Holy Women of the Syrian Orient* / вступ і перекл. S. P. Brock, S. A. Harvey. Los Angeles 1998. Про цих преподобних див.: Филаретъ (Гумилевскій), архієпископъ. *Святыя подвижницы*, 8 (1870) 204–213; 9 (1870) 367–385; 1 (1871) 17–41.

Св. Меланія Молодша (мініатюра з Менологія імператора Василя II Болгаробійці, кін. X ст. / поч. XI ст.)

отців-анакоретів⁶. Упродовж наступних століть у кордонах Візантійської імперії діяли численні жіночі монастирі, подвижницями в яких ставали жінки з різних прошарків суспільства. Особливо прислужилися для розвитку східного чернецтва св. Атанасія Егінська († 860), настоятелька обителі на о. Егіна, св. Теодора Солунська († 892), ігуменя монастиря Св. Стефана у Фессалоніках, а також св. Касія († бл. 865), авторка багатьох церковних гімнів, яка листувалася зі св. Теодором Студитом⁷.

Велика кількість жіночих монастирів існувала в першій половині II тис. у Константинополі. Досить часто їх фундували представниці правлячої династії або знаних візантійських аристократичних родин. Тож не випадково ці обителі були справжніми центрами інтелектуального життя столиці Візантії⁸. Одним із найвідоміших жіночих чернечих осередків Царгорода за правління династії Комнінів⁹ вважається монастир Пресв. Богородиці Благодатної (Κεχαρίτωμένη), заснований наприкінці XI – на початку XII ст. імператрицею Іриною Дукиною (бл. 1066–1123/1133) за сприяння її чоловіка, василевса (1081–1118) Алексія I Комнина. Поблизу розміщувався чоловічий монастир Христа Чоловіколюбця, також зорганізований дружиною імператора¹⁰. Ще за цього правителя жіноча обитель отримала від ктиторки типікон (устав), що містив 78 розділів і докладно

⁶ В. Шилов, А. Рышковская, А. Болгова. Особенности реализации христианского девства в миру и иночестве в ранневизантийский период // *Научные ведомости Белгородского государственного университета* 13 (84) (2010) 28–35; F. Cardnam. Desert Mothers // *Encyclopedia of Monasticism*, т. 1 / ред. W. M. Johnston. Chicago – London 2000, с. 373–375; D. Keller. *Oasis of Wisdom: The Worlds of the Desert Fathers and Mothers*. Collegeville 2005. Більше про духовність пустельниць: L. Swan. *The Forgotten Desert Mothers: Sayings, Lives, and Stories of Early Christian Women*. Mahwah 2001.

⁷ В. Doroszkiewicz. *Monastycyzm bizantyński od IX do połowy XV wieku*. Białystok 2009, с. 137; *Holy Women of Byzantium: Ten Saints' Lives in English Translation* / упоряд. А.-М. Talbot. Washington 1996, с. 137–237; А. М Silvas. Kassia the Nun (с. 810 – с. 865): An Appreciation // *Byzantine Women: Varieties of Experience. AD 800–1200* / ред. L. Garland. Ashgate 2006, с. 17–40. Образ черниці в тогочасній візантійській життійній літературі охарактеризувала: И. Охлупина. Образы монахинь по материалам византийской агиографической литературы (VIII–XII вв.) // *Античная древность и средние века* 40 (2011) 136–146.

⁸ А.-М. Talbot. Bluestocking Nuns: Intellectual Life in the Convents of Late Byzantium // *Harvard Ukrainian Studies* 7 (1983) 604–618.

⁹ Монастирські фундації Комнінів аналізує: V. Stanković. Comnenian Monastic Foundations in Constantinople: Questions of Method and Historical Context // *Београдски историјски гласник* 2 (2011) 47–73.

¹⁰ R. Janin. *La géographie ecclésiastique de l'Empire byzantin. Première partie: Le Siège de Constantinople et le Patriarcat oecuménique*, т. 3. Paris 1953, с. 196–199.

регламентував життя спільноти¹¹. Після відходу чоловіка у вічність Ірина Дукина прийняла чернечий постриг у фундованому нею монастирі. Її донька – принцеса Анна Комнина († 1153), теж стала інокінею цієї обителі. Тут вона написала свій твір «Алексіада»¹².

Після відновлення в 1261 р. Візантійської імперії, за правління династії Палеологів, формуються нові осередки жіночого чернецтва, котрі досить часто постають на місці попередніх, спустошених хрестоносцями. Наприкінці XIII ст. Теодора Дукина Ватацина (бл. 1240–1303), вдова василевса (1261–1282) Михаїла VIII Палеолога, відновила стародавній чоловічий монастир Пресв. Богородиці, заснований ще в 907 р. друнгарієм флоту Константином Ліпсом у долині річки Лікус, і перетворила його на жіночий. Імператриця надала обителі типікон, а невдовзі після цього сама стала в ній черницею, взявши на схимі ім'я Євгенія. Новозбудована монастирська церква Св. Йоана Хрестителя слугувала усипальницею для багатьох представників цієї династії. У ній поховані фундаторка († 1303), її сини – імператор (1282–1328) Андронік II Палеолог († 1332) і його брат Константин (чернече ім'я – Атанасій) († 1306), а також Ірина Брауншвейзька († 1324), перша дружина василевса (1328–1341) Андроніка III Палеолога¹³. Теодора Дукина Ватацина заклала ще одну обитель для черниць – Свв. Косми і Дам'яна (Ανάρυροι)¹⁴.

Приблизно в той же час у столиці з'явився й жіночий монастир Пресв. Богородиці Твердої Надії (Βεβαία Ελλίς). Його фундаторкою була Теодора Палеологина Синадина, племінниця імператора Михаїла VIII Палеолога й донька його рідного брата Константина Палеолога († 1271). Після того як її чоловік, великий стратопедарх Йоан Ангел Дука Синадин, склав

¹¹ Типікон імператриці Ірини опублікований у фундаментальному виданні: *Patrologia Graeca*, т. 127. Paris 1864, с. 985–1128. Переклад уставу на французьку мову: P. Gautier. Le typikon de la Théotokos Kécharitômène // *Revue des études byzantines* 43 (1985) 5–165. Англійський переклад: *Byzantine Monastic Foundation Documents: A Complete Translation of the Surviving Founders' Typika and Testaments* / упоряд. J. Thomas і A. C. Hero з допомогою G. Constable. Washington 2000, с. 649–724.

¹² *Byzantine Monastic Foundation Documents*, с. 649.

¹³ R. Janin. *La géographie ecclésiastique*, т. 3, с. 318–321. Текст типікону імператриці Теодори, а також детальний його аналіз див. у: *Byzantine Monastic Foundation Documents*, с. 1254–1286; H. Delehaye. *Deux typica byzantins de l'époque des Paléologues*. Bruxelles 1921, с. 106–136, 172–185; R. Janin. Le monachisme byzantin au moyen âge. Commenade et typica (X^e–XIVe siècle) // *Revue des études byzantines* 22 (1964) 38–39.

¹⁴ *Byzantine Monastic Foundation Documents*, с. 1287; H. Delehaye. *Deux typica*, с. 186–187; R. Janin. *La géographie ecclésiastique*, т. 3, с. 296; його ж. Le monachisme byzantin, с. 39.

вічні обіти, вона вчинила так само і вже як схимниця Теодула очолила спільноту створеного нею монастиря. Невдовзі до неї долучилася дочка Єфросинія, яка доповнила типікон, укладений для монахинь матір'ю¹⁵.

Інша племінниця імператора Михаїла VIII Палеолога – Теодора Палеологина Кантакузина Раулина († 1300), донька Йоана Кантакузина та Ірини Палеолог, сестри покійного правителя, також сприяла жіночому чернецтву. Завдяки їй, бл. 1284 р., після відходу у вічність її чоловіка Йоана Рауля Петраліфаса, знову почав діяти давній монастир Св. Андрія в Крісі (ἐν τῇ Κρίσει), що постав ще в V ст. з ініціативи принцеси Аркадії, сестри василевса (408–450) Теодосія II. У цій же обителі Теодора прийняла постриг¹⁶.

1307 року дочка визначного візантійського інтелектуала й державного діяча Никифора Хумни – Ірина Хумнина Палеологина (1291/1292–1355/1360), по смерті свого чоловіка, деспота Йоана Палеолога, який був старшим сином імператора Андроніка II Палеолога і претендентом на трон, відновила в Константинополі з допомогою батьків обитель Спа-са Чоловіколюбця (τοῦ Φιλανθρώπου Σωτήρος)¹⁷. Невдовзі після цього 16-літня вдова стала тут схимницею, прийнявши ім'я Євлогія, а далі й ігуменею цієї чернечої спільноти¹⁸. Протягом тривалого часу її духовним наставником був св. Теоліпт Філадельфійський¹⁹, сама ж вона залишалася

¹⁵ *Byzantine Monastic Foundation Documents*, с. 1512–1578; H. Delehayе. *Deux typica*, с. 18–105, 140–171; R. Janin. *La géographie ecclésiastique*, т. 3, с. 166–170; його ж. *Le monachisme byzantin*, с. 40–41.

¹⁶ A.-M. Talbot. *Bluestocking Nuns*, с. 605–606. Докладнішу біографію засновниці обителі подано в: D. M. Nicol. *The Byzantine Lady: Ten Portraits, 1250–1500*. Cambridge 1996, с. 33–47.

¹⁷ Л. Лобова-Костогрызова. Константинопольский монастырь тоῦ φιλανθρώπου σωτήρος в первой половине XIV в. // *Античная древность и средние века* 30 (1999) 260–270; R. Janin. *La géographie ecclésiastique*, т. 3, с. 541–544; його ж. *Les monastères du Christ Philanthrope à Constantinople // Revue des études byzantines* 4 (1946) 135–162.

¹⁸ Життєвий шлях черниці-аристократки представлено в: A. C. Hero. Irene-Eulogia Choumnaina Palaiologina Abbess of the Convent of Philanthropos Soter in Constantinople // *Byzantinische Forschungen* 9 (1985) 119–147; V. Laurent. Une princesse byzantine au cloître. Irène-Eulogie Paléologine, fondatrice du couvent des femmes тоῦ Φιλανθρώπου Σωτήρος // *Échos d'Orient* 29 (157) (1930) 29–60; D. M. Nicol. *The Byzantine Lady*, с. 59–70.

¹⁹ Див. їхнє листування: Феоліпт Філадельфійський. *Послання к монахини Евлогии* / перекл. з гр., передм. А. Сидорова // *Альфа и Омега* 3 (25) (2000) 89–114. Пор.: Л. Лобова-Костогрызова. Духовное наставничество в Византии: Феоліпт Філадельфійський и Ирина-Евлогія Хумнена // *Мир Православия: Сб. науч. ст.*, вип. 3. Волгоград 2000, с. 46–60.

Святойоанівська церква жіночого монастиря Константина Ліпса в Константинополі (тепер мечеть Фенарі Іса, м. Стамбул). XIII–XIV ст.

активною учасницею паламітських суперечок. Зберігся типікон, наданий нею монастиреві бл. 1312 р.²⁰

Упродовж палеологівського періоду жіночі обителі виникали не лише у столиці імперії, але й поза її межами, зокрема в сільській місцевості²¹. Відомий, скажімо, монастир Пресв. Богородиці Всецариці (Παντάνασσα), заснований наприкінці XIV ст. єпископом Нілом Даміласом у невеличкому поселенні Байонія, розташованому на о. Крит²².

Руське жіноче монашество

Східні моделі чернечого життя поширювались із Візантії на руські землі. Перші обителі в Київській державі з'являються вже незабаром після прийняття християнства (988 р.), однак глибше коріння монашество пустило за великого князя київського (1019–1054) Ярослава Мудрого²³. Тоді ж засновуються й жіночі монастирі. Чернечі осередки виникають передовсім у стольних градах. Найчастіше їхніми фундаторами були представники династії Рюриковичів, рідше – церковні єрархи та бояри²⁴.

Одним із головних центрів монашого життя на Русі був Київ. Як свідчать джерела, у місті в XI–XIV ст., поряд із чоловічими обителями, існувало також щонайменше чотири жіночі. Серед найдавніших з них – монастир Св. Ірини, фундований князем Ярославом Мудрим, імовірно, ще перед 1037 р.²⁵ У 1086 р. його син, великий князь київський (1076,

²⁰ *Byzantine Monastic Foundation Documents*, с. 1383–1388; R. Janin. *Le monachisme byzantin*, с. 39–40.

²¹ Sh. Gerstel, A.-M. Talbot. *Nuns in the Byzantine Countryside // Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας* 27 (2006) 481–490.

²² *Byzantine Monastic Foundation Documents*, с. 1462–1482; R. Janin. *Le monachisme byzantin*, с. 41–42.

²³ Шляхи поширення чернецтва в Київській державі, а також особливості монашого життя на цих землях описують: А. Поппэ. *Студиты на Руси. Истоки и начальная история Киево-Печерского монастыря*. Київ 2011; S. Senyk. *A History of the Church in Ukraine*, т. 1. Roma 1993, с. 242–297.

²⁴ С. Бобринева. Сведения источников о женских монастырях Киева и Юго-Западной Руси в XI–XIII вв. // *Четвертый міжнародний конгрес україністів (Одеса, 26–29 серпня 1999 р.): Доп. та повідомл. Історія*, ч. 1. Одеса – Київ – Львів 1999, с. 42; Макарий (Булгаков), митрополит. *История Русской Церкви*, кн. 2 / наук. ред. А. Назаренко. Москва, 1995, с. 102; И. Смолич. *Русское монашество. Возникновение, развитие и сущность (988–1917)* // його ж. *Русское монашество (988–1917). Жизнь и учение старцев. Приложение к «Истории Русской Церкви»*. Москва 1997, с. 25.

²⁵ *Полное собрание русских летописей, изданное по высочайшему повелению Императорскою Археологическою комиссією*, т. 2: *Ипатьевская летопись*, 2-ге вид. / за ред. А. Шахматова. С.-Петербургъ 1908, с. 139. Див. також: М. Бълхова. *Монастыри*

1078–1093) Всеволод Ярославович збудував церкву Св. Андрія, а при ній – жіночу обитель. Тут монаше життя провадила його донька Янка (Анна), тому в літописах цей чернечий осередок згадується під назвою Янчин монастир²⁶. У княжий період у Києві задокументовано принаймні ще дві спільноти інокінь – Св. Лазаря і Св. Миколая. До другої з них належала, зокрема, й мати св. Теодосія Печерського²⁷. Монастирі на цих теренах були не тільки у стольному граді. У «Сказанні про чудеса Владимирської ікони Божої Матері»²⁸ зазначено, що 1155 р. у Вишгороді (під Києвом) діяла жіноча обитель, де зберігалася привезена з Константинополя чудотворна ікона Богородиці²⁹. У цьому ж творі йдеться і про монастир у Переяславі³⁰.

Жіноче монашество було розповсюджене й на півночі Київської держави. Згідно з пізнішою традицією, яку фіксує Тверський літопис, чернечий постриг з ім'ям Анастасія прийняла наприкінці X ст. Рогніда, дружина князя Володимира Великого й мати полоцького князя (бл. 990–1001) Ізяслава Володимировича³¹. Один із найвідоміших монастирів на сучасних білоруських землях у середньовіччі – Св. Спас у Полоцьку, організований бл. 1127/1128 р. донькою вітебського князя (1101–1129) Святослава

на Русі XI – середини XIV века // *Монашество и монастыри в России. XI–XX века: Исторические очерки* / відп. ред. Н. Синицина. Москва 2005, с. 28; Макарий (Булгаков), митрополит. *История Русской Церкви*, кн. 2, с. 102; А. Пекар. Чернече життя Київської Русі в домонгольській добі (до пол. XIII ст.) // *Нарис історії Василянського Чину Святого Йосафата*. Рим 1992, с. 65.

²⁶ *Полное собрание русских летописей*, т. 2, с. 197. Більш докладно про Анну Всеволодівну: Іларіон, митрополит [І. Огієнко]. Преподобна Анна Всеволодівна // його ж: *Українське монашество* / упоряд. М. Тимошик. Київ 2002, с. 157–186; М. Котляр. Анна Всеволодівна // *Енциклопедія історії України* / редкол.: В. Смолій (голова) та ін., т. 1. Київ 2003, с. 90; А. Назаренко. Анна // *Православная энциклопедия* / заг. ред. Патриарха Московского и всея Руси Алексия II, т. 2. Москва 2000, с. 453.

²⁷ *Полное собрание русских летописей*, т. 2, с. 276. Див. також: С. Бобринева. Сведения источников, с. 40; Макарий (Булгаков), митрополит. *История Русской Церкви*, кн. 2, с. 172, 668; А. Пекар. Чернече життя, с. 65–66.

²⁸ Розгорнутіше про цей твір: В. Вахрина, Л. Щенникова. Владимирская икона Божией Матери // *Православная энциклопедия*, т. 9. Москва 2005, с. 13.

²⁹ С. Бобринева. Сведения источников, с. 41–42; В. Вахрина, Л. Щенникова. Владимирская икона, с. 11; Макарий (Булгаков), митрополит. *История Русской Церкви*, кн. 2, с. 307.

³⁰ С. Бобринева. Сведения источников, с. 41.

³¹ Л. Войтович. *Княжа доба: портрети еліти*. Біла Церква 2006, с. 247; В. Чамярыцкі. Летапісныя рэдакцыі падання пра Рагнеду // *Беларусіка=Albaruthenica*, кн. 9 / ред. А. Мальдзіс та ін. Мінск 1998, с. 163–169.

Всеславовича³² – св. Єфросинією Полоцькою (у світі Предслава). Із життя святої дізнаємося, що насельницями цієї обителі були й інші жінки з князівського роду: рідна сестра засновниці – Євдокія (у світі – Гордислава Святославівна), їхня двоюрідна сестра Євпраксія (Звенислава Борисівна), дві племінниці – Агафія (Кіринія В'ячеславівна) та Єфимія (Ольга В'ячеславівна)³³. На початку XII ст. у Полоцьку існував ще один монастир – при катедральному соборі Св. Софії, в якому ігуменею була вдова полоцького князя Романа Всеславовича († 1114 чи 1116), і де чернечі обіти склали Єфросинія-Предслава³⁴.

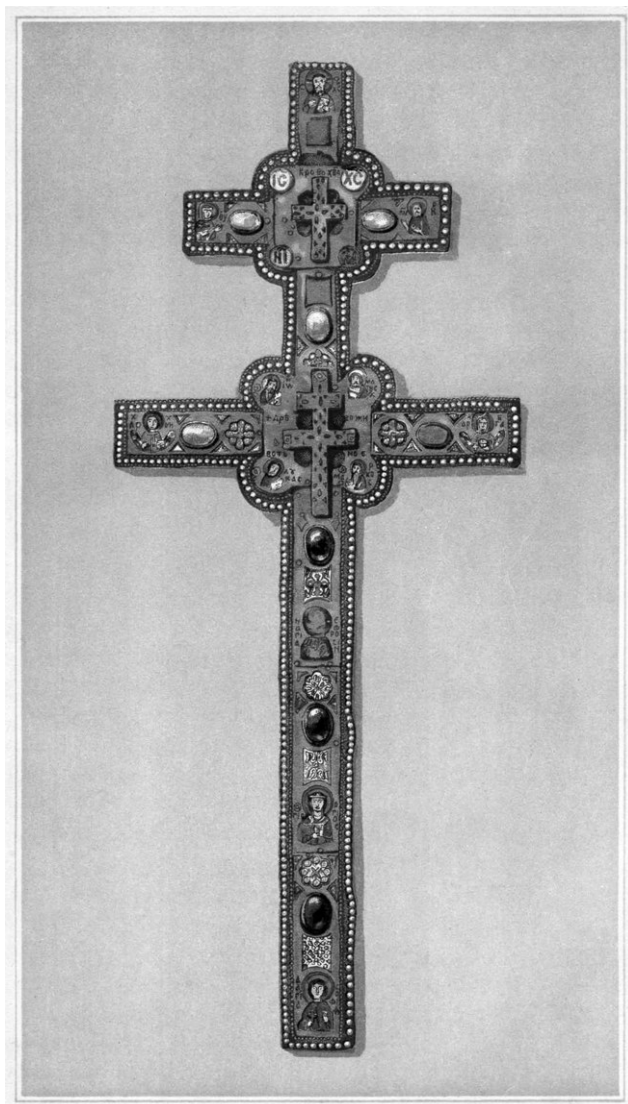
Численні обителі функціонували також у північно-східних землях Русі. Важливим центром жіночого чернецтва тут був Новгород. За підрахунками митрополита Макарія (Булгаков, † 1882), з XI до середини XIII ст. у місті та поблизу нього налічувалося щонайменше дев'ять спільнот монахинь: Св. Варвари, Покрову Пресв. Богородиці, Воскресіння Христового, Різдва Пресв. Богородиці, Свв. Петра і Павла, Св. Єфимії, Св. Павла Сповідника, Різдва Христового і Св. Йоана Хрестителя³⁵. Тоді ж у Суздалі діяли жіночі монастирі Положення чесної ризи Пресв. Богородиці у Влахерні та Введення в Храм Пресв. Богородиці, натомість

³² Український дослідник Леонтій Войтович, услід за Миколаєм Баумгартеном і Леонідом Алексеевим, стверджує, що Предслава-Єфросинія (як і Гордислава-Євдокія) була донькою не Святослава Всеславовича, а його рідного брата Ростислава Всеславовича (Л. Войтович. *Княжа доба*, с. 289).

³³ Б. Клосс, А. Турилов. Евфросиния Полоцкая. Биография // *Православная энциклопедия*, т. 17. Москва 2008, с. 507–508; Макарій (Булгаков), митрополит. *История Русской Церкви*, кн. 2, с. 315–316, 669; P. Chomik. Święta Eufrozyna Połocka i początki monastycyzmu na ziemiach białoruskich // *Białoruskie Zeszyty Historyczne* 33 (2010) 5–16; E. Trofimiuk. Monastery połockie do końca XVI wieku // *Życie monastyczne w Rzeczypospolitej* / за ред. А. Мironowicza, U. Pawluczuk, P. Chomika. Białystok 2001, с. 103. Популярний виклад життя фундаторки обителі: Ул. Арлоў. *Асветніца з роду Усяслава: Ефрасіння Полацкая*. Мінск 1989. Нещодавно захищено дисертацію, присвячену культурі св. Єфросинії Полоцької: Г. Мыслівец. *Традыцыя шанавання Еўфрасінні Полацкай: генезіс, развіццё, сучаснасць*: Аўтарэф. дыс. ... канд. гист. наук. Мінск 2015.

³⁴ Л. Войтович. *Княжа доба*, с. 285; Макарій (Булгаков), митрополит. *История Русской Церкви*, кн. 2, с. 316.

³⁵ Макарій (Булгаков), митрополит. *История Русской Церкви*, кн. 2, с. 173–174, 317–320; А. Пекар. Чернече життя, с. 66. Із новіших праць про тогочасні новгородські монастирі, в т. ч. жіночі, варто назвати: В. Янин. Монастыри средневекового Новгорода в структуре государственных институтов // *ПОЛУТРОПОН: К 70-летию В. Н. Топорова* / редкол.: Т. Николаева (відп. ред.) та ін. Москва 1998, с. 911–922; М. Petrov, А. Musin. Monasteries in Medieval Novgorod and its Suburbs // *Lübecker Kolloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum*, [т.] 9: *Die Klöster* / ред. М. Gläser, М. Schneider. Lübeck 2014, с. 483–493.

Хрест Св. Єфросинії Полоцької. 1161 р.

у Володимирі-на-Клязьмі – Успення Пресв. Богородиці, а в Муромі – Воскресіння Христового³⁶.

Наведені приклади дають змогу констатувати, що в княжу добу на Прикарпатті й Волині теж розвивалося жіноче чернецтво. У Галицько-Волинському літописі під 6713 р. від створення світу (бл. 1210 р.) сказано, що угорська залога на чолі із семигородським воєводою Бенедиктом (Бором Лисим)³⁷, прислана королем (1205–1235) Андрієм II (Ендре II) для опанування Галича, «Ѡсквернахоу женъы же и черници (курсив наш. – О. Д.) и попадьи»³⁸. На підставі цього свідчення з певністю можемо говорити про існування в стольному граді або ж неподалік нього жіночої обителі. З літопису також знаємо, що постриг прийняла бл. 1219 р. і «княгиня Романова», вдова галицько-волинського володаря (1199–1205) Романа Мстиславовича й мати князів Данила й Василька. Російський історик Олександр Майоров припускає, що світським іменем правительки було Єфросинія, а монашим – Марія або Анна. На жаль, не відоме місце подвигу княгині-черниці. Окремі дослідники вважають, що це могло бути Столп'є біля Холма. Княгиня похована, правдоподібно, у Володимирі; над її могилою внук, володимирський князь (1288–1292) Мстислав Данилович звів каплицю Свв. Йоакима й Анни³⁹.

У джерелах, котрі датуються другою половиною XIV – серединою XVI ст., збереглися лише поодинокі згадки про жіночі монаші осередки на території Київської митрополії⁴⁰. Проте цілком очевидно, що традиція чернечого життя в українсько-білоруських землях у цей час не була

³⁶ Е. Емченко. Женские монастыри в России // *Монашество и монастыри в России. XI–XX века: Исторические очерки* / відпов. ред. Н. Синицина. Москва 2005, с. 248–249; Макарий (Булгаков), митрополит. *История Русской Церкви*, кн. 2, с. 311–313, 672–673.

³⁷ S. A. Sroka. *Historia Węgiei do 1526 roku w zarysie*. Bydgoszcz 2000, с. 40.

³⁸ *Полное собрание русских летописей*, т. 2, с. 722. Див. також: А. Петрик. Бояри та церква Галичини й Волині крізь призму літописних та археологічних досліджень // *Дрогобицький краєзнавчий збірник* 7 (2003) 83, 97.

³⁹ Про візантійське походження княгині, а також проблему її світського і чернечого імен розмірковують: Л. Войтович. *Княжа доба*, с. 480–487; О. Майоров. *Єфросинія Галицька. Дочка візантійського імператора в Галицько-Волинській Русі: княгиня і черниця*. Біла Церква 2013; його ж. *Дочь византийского императора Исаака II в Галицко-Волынской Руси: княгиня и монахиня* // *Древняя Русь: Вопросы медиевистики* 1 (39) (2010) 76–106.

⁴⁰ У середині XV ст. відбулося остаточне виокремлення північно-східних епархій Київської митрополії в окрему Московську митрополію (S. Senyk. *A History of the Church*, т. 2. 2011, с. 118–126). Тому наша увага зосереджена тільки на тих обителях, що перебували під юрисдикцією київського митрополита.

перервана. Не припиняв свого функціонування в Полоцьку заснований ще у XII ст. св. Єфросинією монастир Св. Спаса, який на початку ранньомодерного періоду вже став великим землевласником⁴¹. Із 1490-х рр. маємо інформацію про ще одну обитель у місті – Св. Михаїла Архистратига⁴². Російський дослідник Василь Звіринський († 1893) стверджував, що в середині XV ст. при церкві Преображення Господнього в Могилеві теж існувала спільнота сестер, хоча це малоімовірно, оскільки перші певні відомості про неї зафіксовані тільки в кінці наступного століття⁴³. Близько 1520 р., з дозволу князя Федора Івановича Ярославича, фундовано монастир у Пінську. Впродовж XVI ст. настоятельками в ньому були «превелебні панни» зі знаних боярських родин (Велятицьких, Войнів, Воловичів, Почаповських)⁴⁴. У середині того ж століття діяла обитель у Вітебську⁴⁵. Жіноче чернецтво існувало й у південній частині розлогої Київської митрополії. У грамоті великого князя литовського (1492–1506) Олександра Казимировича, виданій 1496 р., мовиться про монаший осередок в Овручі, що під Києвом⁴⁶. Станом на середину XVI ст. функціонував також жіночий монастир поблизу Києво-Печерської лаври⁴⁷.

⁴¹ За даними Полоцької ревізії 1552 р., у більш як 20 поселеннях жили монастирські піддані. Повинності селян обмежувалися переважно складанням натуральної данини (медом та збіжжям), а також сплатою грошового чиншу. Відробіткову ренту практикували лише в декількох населених пунктах: найчастіше вона становила два тижні навесні та восени (В. Варонін. Правослаўныя цэрквы і манастыры горада Полацка (да 1582 г.) // *Studia Historica Europae Orientalis=Исследования по истории Восточной Европы: Науч. сб.*, вип. 2. Мінск 2009, с. 170; P. Chomik. *Życie monastyczne w Wielkim Księstwie Litewskim w XVI wieku*. Kraków 2013, с. 379–384).

⁴² У джерелах фігурує «старица светого Михаїла в Полоцку на имя Фетин(ь)я» (Полоцкіе грамоты XIII – начала XVI вв., вип. 2 / упоряд. А. Хорошкевич. Москва 1978, с. 139–140, 147–149. Пор.: В. Варонін. Правослаўныя цэрквы і манастыры, с. 170; S. Senyk. *Women's Monasteries*, с. 40. У XVI ст. обитель функціонувала як чоловіча.

⁴³ P. Chomik. *Życie monastyczne*, с. 83; S. Senyk. *Women's Monasteries*, с. 30–31.

⁴⁴ А. Ярашэвіч. Пінскі Варварынскі манастыр // *Вялікае Княства Літоўскае: Энцыклапедыя: Ў 2 т. / ред. кол. Г. Пашкоў (гол. ред.) та ін. Мінск 2007, т. 2, с. 435; P. Chomik. *Życie monastyczne*, с. 338, 344–349; W. Walczak. *Unicka eparchia turowsko-pińska w XVII–XVIII wieku. Struktura organizacyjna*. Białystok 2012, с. 90–91.*

⁴⁵ P. Chomik. *Życie monastyczne*, с. 389.

⁴⁶ S. Senyk. *Women's Monasteries*, с. 37.

⁴⁷ О. Крайна. *Києво-Печерський жіночий монастир*, с. 25.

2. «Довге тривання»: обителі Львівської та Перемишльської єпархій у XVI – першій чверті XIX ст.⁴⁸

В історії жіночого чернецтва киевохристиянської традиції ранньомодерний період, у порівнянні із середньовічним, був часом інтенсивного розвитку мережі монастирів – спершу православних, а згодом і унійних. Подібні процеси відбувалися практично в усіх єпископствах Руської Церкви. На теренах Київської митрополічної та Полоцької архієпархій поряд з існуючими ще з княжої доби обителями виникають нові, у т. ч. в таких великих міських центрах, як Вільно, Київ та Мінськ⁴⁹. Починаючи з другої половини XVI ст. у джерелах щораз частіше з'являються звістки про жіночі монастирі на Волині. До важливіших чернечих осередків цього регіону потрібно віднести Дубно, Корець, Луцьк, Попів Млин, Чернчиці та Четвертню⁵⁰. XVII–XVIII століттями датуються свідчення про спільноти сестер у Холмському єпископстві⁵¹. Чимало монастирів діяло в ранньомодерну добу й у двох південно-західних єпархіях Київської митрополії – Львівській та Перемишльській. Проведене нами дослідження показало, що на їхній території із середини XVI до початку XIX ст. нараховувалося щонайменше 32 жіночі обителі⁵². Щодо багатьох з них інформація, що правда, обмежується однією або декількома писемними згадками. Лише для третини монаших осередків вдалося встановити точний чи хоча би приблизний час їх заснування. Тому доволі складно висвітлити динаміку розвитку монастирської мережі в окремі періоди.

«З незапам'ятних часів» (XVI ст.)

Перші звістки про жіночі обителі у Львівському та Перемишльському єпископствах дійшли до нас із XVI ст. Це, однак, не свідчить про відсутність

⁴⁸ Основні положення цього підрозділу викладені у статті: О. Duch. Sieć monasterów żeńskich eparchii lwowskiej i przemyskiej w XVII i XVIII wieku // *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej* 3 (2005) 88–100; його ж. Losy monasterów bazylianek w Galicji na przełomie XVIII i XIX wieku // *Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*, т. 1 / ред. М. Derwich. Wrocław 2014, с. 233–247.

⁴⁹ S. Senyk. *Women's Monasteries*, с. 11–53.

⁵⁰ Жіночі обителі на теренах Волині вивчає: С. Горін. *Монастирі Західної Волині*, с. 233–237, 240–241; його ж. *Монастирі Луцько-Острозької єпархії*, с. 61–62, 64–65, 124–127, 136–138, 156–160, 165–170, 186, 243–264, 338, 353, 360–372, 386–387.

⁵¹ A. Gil. *Bazylianki w diecezji chełmskiej*, с. 346–352.

⁵² У 80-х рр. XVIII ст. в межах досліджуваних єпархій опинилися ще чотири монастирі, які раніше входили до складу Луцького та Холмського єпископств.

чернечої традиції на цих землях у попередні роки, хоча слабкість джерельної бази й не дає змоги охарактеризувати монаше життя в середньовіччі⁵³. Уже в першій чверті XVI ст. у Львові, мабуть, була невелика спільнота православних монахинь. Опосередковано це підтверджує запис у міській раецькій книзі під 1521 р.: черниця Устяна (*Religiosa Vstyana Picheloua czernycza*) через поручителя Давидка визнала продаж свого будинку на вулиці Широкої русинові Костеві⁵⁴ (утім, не можна також виключати, що ця інокія подвизалася в монастирі поза межами міста чи навіть єпархії). Натомість перше повідомлення про жіночу обитель у цьому регіоні походить з 1543 р. і стосується чернечого осередку в *Смільниці* поблизу Старого Самбора. У реєстрі монастирських документів, укладеному в період йосифінських реформ, цим роком датована інформація про королівське розпорядження щодо земельної власності обителі⁵⁵. Певною мірою доводить давність місцевої чернечої спільноти й зізнання старосамбірських міщан, вчинене ними під час ревізії Перемишльської землі 1711 р. За їхніми словами, жіночий монастир був фундований королевою Боною Сфорцою (1494–1557)⁵⁶. Можливо, це сталося в 30–50-х рр. XVI ст., коли дружина польського короля (1506–1548) Сигізмунда I Старого тримала Самбірське староство⁵⁷. Громада «превелебних панн» виникла при чоловічому монастирі, що існував у Смільниці вже в середні віки⁵⁸.

⁵³ Про чоловічі чернечі осередки, що існували на цих землях у домодерну добу, див.: І. Крип'якевич. Середньовічні монастирі в Галичині, с. 70–105.

⁵⁴ ЦДДА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 9, с. 368. На цей запис звернуто увагу в розвідці: В. Кметь. «Дворний єпископ з рамени митрополита». До 460-ліття хіротонії першого львівського православного владики Макарія (Тучапського) // *Православний вісник* 5–6 (2000) 66.

⁵⁵ НМЛ, Ркл-535, арк. 1. Публікація документа: О. Дух. Жіночий монастир у Смільниці // *Старосамбірщина*, т. 3. Старий Самбір 2004, с. 281–285.

⁵⁶ ЦДДА України у Львові, ф. 14, оп. 1, спр. 259, с. 240.

⁵⁷ У 1537 р. королева Бона Сфорца викупила Самбірське староство у Станіслава Одровонжа (В. Інкін. *Сільське суспільство Галицького Прикарпаття у XVI–XVIII століттях: Історичні нариси* / упоряд. та наук. ред. М. Крикун. Львів 2004, с. 142; І. Смуток, Л. Тимошенко. Старий Самбір за інвентарем Самбірського староства 1585 р. // *Дрогобицький краєзнавчий збірник* 16 (2012) 434). За спостереженням Василя Інкіна, численні грамоти королеви на самбірські князівства, попівства, млинарства й корчмарства, а також підтверджувальні листи попередніх надань датуються 1545–1556 рр. (В. Інкін. *Сільське суспільство*, с. 328).

⁵⁸ І. Мицько. Старосамбірщина. Історичні етюди // *Старосамбірщина*, т. 2. Старий Самбір 2002, с. 121. Докладніше про цю обитель пише: Ю. Стецьк. *Василіанські монастирі Перемишльської єпархії (кінець XVII – XVIII ст.)*. Дрогобич 2014, с. 275–276.

Наступна згадка про жіночий монастир задокументована під 1581 р.: в акті розмежування земельних володінь Унівської архимандрії фігурує чернечий осередок у *Словіті*⁵⁹. Протягом 1589–1591 рр. у джерелах кілька разів знаходимо також відомості про ченця Івону з Унева, який певний час час мешкав у Словітській обителі⁶⁰. Приблизно тоді ж проскурниця Теодосія зі Словіті разом зі своїм сином Мартином подарували до місцевого храму Воздвиження Чесного Хреста (таку посвяту мала саме монастирська церква, а не сільська, яка була освячена на честь Воскресіння Христового) рукописне Євангеліє, переписане в 1593 р. Іллею Івановичем з Гологір⁶¹. І все ж жодна з перелічених звісток не дозволяє дійти однозначного висновку, що на той час Словітський монастир був жіночим. Можемо тільки припустити, що діюча наприкінці XVI ст. обитель належала православним монахиням, а опікувалися нею ченці із сусіднього Унева, як, наприклад, названий уже Івона. Альтернативною є гіпотеза про функціонування у Словіті чоловічого чернечого осередку, тісно пов'язаного з Унівською архимандрією. Згідно з традицією, відображеною в протоколі візитації 1763 р., Словітський монастир після спалення татарами був заселений інокіями бл. 1600 р.⁶² Через шістнадцять років львівський староста Станіслав Боніфаций Мнішек у своїй фундаційній грамоті надав цій спільноті в держання половину Лавриківського дворища та млин⁶³. Опираючись на останні два повідомлення, впевнено мовити про існування Словітської жіночої обителі можна лише починаючи з XVII ст.

З кінця попереднього століття походить і перше джерельно засвідчене фундаційне починання. У 1591 р., з ініціативи Львівського ставропігійського братства та благословення київського митрополита (1589–1599) Михайла (Рагози), на Краківському передмісті у *Львові*, неподалік чоловічого монастиря Св. Онуфрія Пустельника, розпочато зведення жіночої обителі *Св. Катерини Александрійської*⁶⁴, завершене через декілька

⁵⁹ *Monumenta Confraternitatis Stauropigiana Leopoliensis*, т. 1 / упоряд. W. Milkowicz. Leopoli 1895, с. 85–86.

⁶⁰ Там само, с. 187, 191, 317.

⁶¹ НМЛ, Ркк-771, арк. 1, 16–34 зв.

⁶² Там само, Ркл-23, арк. 425 зв.

⁶³ Там само, арк. 427.

⁶⁴ Д. Зубрицький. *Хроніка Ставропігійського братства* / перекл. І. Сварника; комент.: В. Александрович, В. Кметь. Львів 2011, с. 78–79; *Юбилейное издание въ память 300-лѣтняго основанія Львовскаго Ставропігійскаго братства*, т. 1. Львовъ 1888, с. 62–63, 66–67; *Monumenta Confraternitatis*, т. 1, с. 269–271.

Залишки стіни монастирської церкви у Смільніці. XVII ст.

років⁶⁵. Однак, з огляду на втрату зацікавлення братства чернечим осередком, що, ймовірно, слід пов'язувати зі смертю одного з головних опікунів спільноти Юрка Рогатинця, вже в 1605 р. монастир був ліквідований⁶⁶.

Як бачимо, опрацьовані джерельні матеріали містять інформацію тільки про *три жіночі обителі*, що діяли на досліджуваних теренах *наприкінці XVI ст.*: у Смільниці, Львові (Св. Катерини Александрійської) та, можливо, Словіті (див. карту 1).

Фундаційний бум (перша половина XVII ст.)

Зростання чисельності жіночих монастирів у Львівській та Перемишльській єпархіях припадає на першу половину XVII ст. Почасти це стало результатом культурно-релігійного оновлення у Київській митрополії в останній третині XVI – на початку XVII ст., що ввійшло в історіографію як «перше руське відродження» або «русська церковна реформа»⁶⁷. Багато чернечих осередків виникло в міських центрах, часто саме заходами руських міщан або за їхньої активної підтримки. 1615 роком датується перша звітка про спільноту монахинь у *Підгородді*. Рогатинська міщанка Маруся Голоховська подарувала місцевим черницям земельний наділ разом із фільварковими будівлями, а також записала їм 100 зл. з коштів, виручених у результаті продажу власного дому в Рогатині. До такого кроку жінку спонукало те, що на території монастиря була похована її донька, монахиня Катерина⁶⁸. У донаційному записі вказано, що згаданим полем підгородські черниці розпоряджалися впродовж останніх восьми років. Звідси випливає, що жіноча спільнота існувала в Підгородді принаймні з 1607 р. Монастир у сусідньому *Рогатині* вперше нотується в джерелах 1616 р. Київський унійний генеральний намісник та

⁶⁵ Юбилейное издание, т. 1, с. 74; *Monumenta Confraternitatis*, т. 1, с. 768. Львівський домініканець Мартин Груневег у своїх мемуарах, укладених упродовж 1601–1606 рр., згадує про «русських черниць», які «кілька років тому» почали вести монаше життя в обителі, розташованій неподалік чоловічого Святооунуфрїївського монастиря (*Die Aufzeichnungen des Dominikaners Martin Gruneweg (1562 – ca. 1618) über seine Familie in Danzig, seine Handelsreisen in Osteuropa und sein Klosterleben in Polen*, 2-ге вид. / ред. А. Bues, т. 2. Wiesbaden 2008, с. 663; український переклад вказаного фрагмента: Я. Ісаевич. Найдавніший історичний опис Львова // його ж. *Україна давня і нова. Народ, релігія, культура*. Львів 1996, с. 148).

⁶⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 360, с. 1344–1347, 1386–1387.

⁶⁷ Ширше про це: І. Скочиляс. *Галицька (Львівська) єпархія*, с. 551–559; А. Gil, I. Skoczył. *Kościół wschodnie w państwie polsko-litewskim w procesie przemian i adaptacji: metropolia kijowska w latach 1458–1795*. Lublin – Lwów 2014, с. 108–114.

⁶⁸ НМЛ, Ркл-20, арк. 562 зв.–563.

ігумен Видубицького монастиря о. Антоній (Грекович), син знаного діяча братського руху Федора Грека, здійснив того року фундаційне надання для цієї обителі, недавно заснованої його рідною сестрою Мариною (Греківною)⁶⁹. На початку 20-х рр. XVII ст. з'явився жіночий монаший осередок у *Яворові*. За твердженням Едварда Веберсфельда, у 1621 р. до міста прибули перші дві інокіні, котрі оселилися біля міської церкви Св. Юрія Побідоносця⁷⁰. Поблизу цієї святині вони придбали для потреб своєї громади дві кам'яниці⁷¹. Після пожежі 1636 р., коли згоріло все Яворівське середмістя, а також значна частина Великого передмістя⁷², міщанка Марухна (Маргарита) із Зугаєвичів Дишкевичова разом зі своїми родичами фундувала для монахинь у тому ж році нову обитель, неподалік від передміського храму Успення Пресв. Богородиці⁷³. У міських книгах *Жовкви* під 1627 р. читаємо про жіночий монастир біля Троїцької церкви на Львівському передмісті⁷⁴. Він, імовірно між 1624 і 1634 рр., отримав фундаційне надання від власниці міста Софії з Жолкевських Данилович⁷⁵. Урешті, 1641 р. вперше у джерелах зафіксовано свідчення про чернечу спільноту в містечку *Миколаїв*⁷⁶.

Важливим осередком жіночого чернецтва надалі залишався *Львів*. Після ліквідації в 1605 р. Святокатерининської обителі традиція монашого життя в місті, очевидно, не була перервана. У 1621 р. у фінансовій книзі Львівської ставропігії зазначається, що пекарка Терехова, ставши насельницею «братського» монастиря, записала братчикам 50 зл.⁷⁷ Також у вписі міщанина Гавриїла Лянґіша до Ставропігійського пом'яника є інформація про його рідну сестру, інокіню Віру († 1628 р.)⁷⁸. Можливо, вона також виконувала служіння у Львові. Щоправда, нічого не відомо

⁶⁹ НМЛ, Ркл-20, арк. 558 зв.–560 зв.

⁷⁰ E. Webersfeld. Jaworów (monografia historyczna, etnograficzna i statystyczna) // *Przewodnik Naukowy i Literacki. Dodatek miesięczny do «Gazety Lwowskiej»* 37 (1909) 377–378. Пор.: APP, ABGK, sygn. 142, с. 83.

⁷¹ Трансакції датуються 1621 і 1627 рр. (Т. Коструба. [Рец. на:] Яворівщина, с. 474–475; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 248).

⁷² E. Webersfeld. Jaworów, с. 380.

⁷³ НМЛ, Ркл-1115, арк. 48–49.

⁷⁴ ЦДДА України у Львові, ф. 69, оп. 1, спр. 1, арк. 64, 65–65 зв.

⁷⁵ Більше про це надання див.: О. Дух. Жіночий монастир Воздвиження Чесного Хреста у Жовкві // *Ковчег: Наук. зб. із церковної історії*, ч. 5. Львів 2007, с. 301–323.

⁷⁶ ЦДДА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 551, арк. 1.

⁷⁷ «Тереховая, пекарка, в монастыру нашом (курсив наш. – О. Д.) инокинею ставши, до скринки братскоѡ отдала през Миколая Добранского з[л]. 50» (*Архивъ ЮЗР*, ч. 1, т. 11, с. 359; Д. Зубрицький. *Хроніка*, с. 123).

⁷⁸ ЛННБУ, ф. 77, спр. 116, арк. 27.

про місце розташування цього чернечого осередку, навіть якщо він існував. Більш докладні дані про жіночі православні монастирі у Львові маємо з другої чверті XVII ст. У 1636 р. вперше задокументована обитель при парафіяльній церкві Різдва Пресв. Богородиці на території юридики Тарнавка, що належала львівським домініканцям⁷⁹. Монастир, найімовірніше, виник невдовзі після 1630 р., бо саме тоді зведено храм⁸⁰. У той самий період постала і православна обитель у середмісті Львова. 1636 року Гавриїл Лянґіш записав своїй дочці Кандиді, інокіні Унівського монастиря, поблизу Успенської церкви власну кам'яницю, котру було пристосовано під обитель⁸¹. Незабаром у ній розпочала подвижницьке життя ще одна донька цього міщанина – Олімпіада. Однак через те, що монастир був заснований з порушеннями норм міського права, а також через позов єврейської громади Львівський магістрат у 1646 р. зобов'язав фундатора закрити обитель після смерті обох його дочок-монахинь⁸². «Монастир Лянґішівен»⁸³ перестав функціонувати в другій половині XVII ст. Вказане розпорядження органів міської влади, можливо, підштовхнуло руських міщан Львова до думки про створення нового чернечого осередку. У 1646 р. молдавський господар (1634–1653) Василій Лупул (Васіле Лупу) передав свій ґрунт у межах замкової юрисдикції на Краківському передмісті, біля церков Воскресіння Христового та Св. Параскеви П'ятниці, під будівництво монастиря⁸⁴. Через деякий час на цьому місці з'явилася жіноча обитель з церквою Введення в Храм Пресв. Богородиці. В іншому документі – заповіті шляхтича Андрія Чолганського (1645 р.) – сказано, що той мав намір заснувати на власному ґрунті⁸⁵, розміщеному неподалік Святоюрської катедрі, монастир для черниць, але певні обставини не дозволили йому реалізувати цей задум⁸⁶.

⁷⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 51, с. 1624–1626.

⁸⁰ А. Петрушевич. *Дополнення*, с. 155; В. Вуйцик. Неіснуючі церкви Підзамча // *Галицька брама* 3 (27) (1997) 13.

⁸¹ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 51, с. 1075–1081.

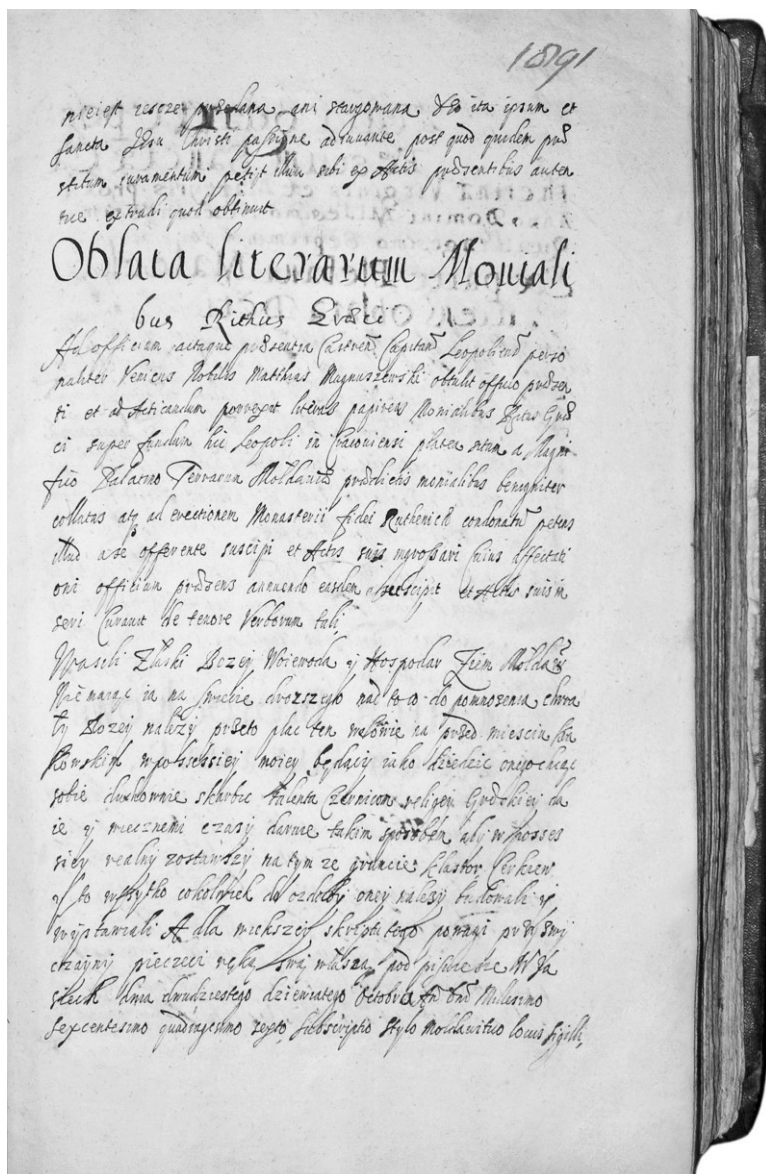
⁸² Там само, спр. 58, с. 15–16, 352–353.

⁸³ Тут і надалі вживаємо саме таке окреслення. На нашу думку, воно найкраще характеризує цей чернечий осередок, що постав з приватної ініціативи Гавриїла Лянґіша і, згідно з наміром фундатора, призначався передовсім для його доньок Кандиди та Олімпіади (Лянґішівен). На відміну від інших трьох жіночих обителів Львова, посвяту головної святині вказаного монастиря (каплиці) встановити не вдалося.

⁸⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 397, с. 1891.

⁸⁵ Згодом ці ґрунти утворювали юридику Чолганщина (*Атлас українських міст*, т. 1 / за наук. ред. М. Капраля. Київ 2014, мапа 3.8).

⁸⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 432, с. 2420; ф. 684, оп. 1, спр. 2214, арк. 4.

Фундуш Василя Лупула

для Львівського Введенського монастиря (1646 р.).

Впис до книг Львівського гродського уряду. 1647 р.

У проаналізованих джерелах віднайдено низку свідчень про чернечі спільноти в сільській місцевості. 1608 року вперше згадується жіноча обитель у *Вільчому*, що біля Перемишля⁸⁷, 1625 р. – у *Крехові*⁸⁸, 1636 р. – в *Уневі*⁸⁹, а 1649 р. – у *Крилосі*⁹⁰. Приблизно тоді ж з ініціативи одного з представників родини Балабанів постав монастир у *Голоскові* недалеко Отинії⁹¹. Характерно, що в усіх перелічених випадках жіночі обителі розміщувалися поблизу чоловічих.

Таким чином, у *першій половині XVII ст.* у Львівській та Перемишльській єпархіях було щонайменше **16 жіночих монастирів** – Вільче, Голосків, Жовква, Крехів, Крилос, Львів (4 – Введення в Храм Пресв. Богородиці, «Лянґшівен», Різдва Пресв. Богородиці на Тарнавці, Св. Катерини Александрійської), Миколаїв, Підгороддя, Рогатин, Словіта, Смільниця, Унів, Яворів (див. карту 2). Проте їх могло бути й більше – на це вказує значна кількість чернечих громад, яку фіксуємо впродовж наступних п'ятдесяти років. У першій половині століття перестали існувати Святокатерининський монастир у Львові (ліквідований 1605 р.), а також, вірогідно, жіноча обитель у Підгородді, що в подальшому фігурує як чоловіча. Залучена нами джерельна база не містить відомостей і про функціонування в наступному півстолітті спільнот сестер у Вільчому, Голоскові та Крилосі. Всі інші чернечі осередки документуються і в цей період.

Окреслена тенденція до зростання кількості жіночих монастирів у Львівському та Перемишльському єпископствах того часу загалом уписується в ширший контекст динамічного розвитку руського монашества.

⁸⁷ Перемишльська міщанка Теодосія Негребецька у своєму заповіті записала 50 зл. черницям з Вільчого, а також їхньому ігуменові (APP, ABGK, sygn. 47 supl., s. 97).

⁸⁸ Отець Костянтин (Мрозовський), ЧСВВ, у своїй рукописній праці «Коротка історична розвідка о Креховскім монастирі» (1917 р.) стверджує, що в архіві цієї обителі на початку XX ст. зберігався оригінал привілею Гелени Сапіжанки, яка в 1625 р. записала жіночій чернечій спільноті два городи в селі Крехові (ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2030, арк. 24).

⁸⁹ У 1636 р. черницею монастиря була Кандида, донька львівського міщанина Гавриїла Лянґіша (ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 51, с. 1075). Натомість перша згадка про церкву Преображення Господнього в Уневі датується ще 1557 р. (Biblioteka Narodowa w Warszawie, dział rękopisów, sygn. 11829 II, k. 106, 150–157, 345; *Inwentarz rękopisów Biblioteki Kapituły Greckokatolickiej w Przemyślu* / упоряд. А. Kaszlej. Warszawa 2011, с. 48–49. Пор.: І. Мицько. *Святоуспенська Лавра в Уневі (кінець XIII ст. – кінець XX ст.)*. Львів 1998, с. 52).

⁹⁰ 1649 року в цій обителі померла сестра Ангелина (у світі – Тодосія з Барновських Нікорічина Подгорецька) (ЦДІА України у Львові, ф. 5, оп. 1, спр. 146, с. 492).

⁹¹ НМЛ, Ркл-16, арк. 197. Аналіз першої звітки про існування чернечого осередку див. у додатку 1.

Згідно з висновками Томаша Кемпи, саме в першій половині XVII ст. на теренах Речі Посполитої здійснено найбільше фундацій для православних обителей⁹². Протягом перших п'ятдесяти років після Берестейської унії з'явилося й чимало жіночих унійних монастирів. Зокрема, в межах Київської митрополичої архієпархії сформувалося щонайменше п'ять чернечих осередків: у Гродні, Мінську (Св. Духа і Пресв. Тройці), Новгородку та Орші⁹³.

Подібною була ситуація в Римо-Католицькій Церкві. За підрахунками Малгожати Борковської, в 1580–1655 рр. більш як удвічі (з 34 до 81 осередку) зростає чисельність монастирів у рамках жіночих латинських орденів, що діяли в Польщі ще з середньовіччя. 16 обителей у Речі Посполитій були засновані орденами, які створено після Тридентського собору або ж представники яких прибули до Польщі після цієї події. Так, упродовж 1580–1655 рр. у кордонах Польсько-Литовської держави утворилися 63 жіночі латинські монаші спільноти. Натомість з 1656 по 1780 рр. виникло заледве 17 громад (якщо не враховувати шариток і маріавіток, котрі з'явилися на цих землях пізніше)⁹⁴.

Аналогічні процеси спостерігаємо у Львівській архидієцезії, а також Перемишльській та Кам'янецькій дієцезіях латинського обряду, територія яких здебільшого збігалася з Львівською та Перемишльською православними єпархіями. У першій половині XVII ст. на теренах Львівської архидієцезії зафіксовано найбільшу кількість нових монастирських фундацій, причому всі вони розташовувались у Львові. 1614 року в місті вже були бригідки, бл. 1619 р. – реформовані домініканки, 1632 р. – кармелітки взуті, а 1642 р. – кармелітки босі⁹⁵. У Перемишльській дієцезії жіночі

⁹² T. Kempa. Fundacje monasterów prawosławnych w Rzeczypospolitej w pierwszej połowie XVII wieku // *Życie monastyczne w Rzeczypospolitej* / ред. А. Mironowicz, U. Pawluczuk, P. Chomik. Białystok 2001, с. 74–102.

⁹³ S. Senyk. *Women's Monasteries*, с. 20, 33, 34, 36. Чинники, що сприяли розвитку Унійної Церкви в післяберестейський період, охарактеризував: T. Kempa. Kościoł unicki w Rzeczypospolitej do połowy XVII wieku. Czynniki sprzyjające rozwojowi unii brzeskiej i hamujące jej wzrost // *Między Zachodem a Wschodem. Studia z dziejów Rzeczypospolitej w epoce nowożytnej* / ред. J. Staszewski, K. Mikulski i J. Dumanowski. Toruń 2002, с. 365–385.

⁹⁴ M. Borkowska. Zakony żeńskie w Polsce w okresie potrydenckim // *Zakony i klasztory w Europie Środkowo-Wschodniej. X–XX wiek* / ред. H. Gapski, J. Kłoczowski. Lublin 1999, с. 202–203; її ж. *Zakony żeńskie w Polsce w epoce nowożytnej*, с. 116, 118.

⁹⁵ M. Borkowska. *Zakony żeńskie w Polsce w epoce nowożytnej*, с. 319, 327, 335, 338; J. Krętosz. *Organizacja archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego od XV w. do 1772 r.* Lublin 1986, с. 324–332.

обителі постали щойно в першій половині XVII ст.: 1611 р. – бенедиктинки в Ярославі, 1613 р. – бригідки в Самборі, 1620 р. – реформовані домініканки в Перемишлі, 1629 р. – бенедиктинки в Перемишлі⁹⁶. Що ж до Кам'янецької дієцезії, то тут перший жіночий монастир організовано в 1615 р. – у Кам'янці-Подільському, для реформованих домініканок⁹⁷.

«*In tempore calamitoso*»⁹⁸

(*друга половина XVII – 20-ті роки XVIII ст.*)

Друга половина XVII – 20-ті рр. XVIII ст. в історії Речі Посполитої були добою майже безперервних воєн та внутрішніх конфліктів, що не оминули й території Львівської та Перемишльської єпархій. Військові дії негативно позначилися не тільки на політичному, суспільному й економічному житті країни, але й на розвитку в ній монаших спільнот⁹⁹, у т. ч. і киевохристиянської традиції. За свідченням яворівських інокін, під час Хмельниччини вони були змушені залишити свою обитель¹⁰⁰. У результаті татарського нападу на Жовкву (1692 р.) загинуло сім місцевих монахинь¹⁰¹. Через три роки, коли загони кримчаків напали на Львів,

⁹⁶ J. Ataman. *Zarys dziejów diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego*. Przemyśl 1985, с. 28; M. Borkowska. *Zakony żeńskie w Polsce w epoce nowożytnej*, с. 291, 298, 320, 331.

⁹⁷ M. Borkowska. *Zakony żeńskie w Polsce w epoce nowożytnej*, с. 325; J. Mucha. *Organizacja diecezji kamienieckiej do 1795 roku // Roczniki Teologiczno-Kanoniczne* 30 (4) (1983) 264.

⁹⁸ «У нещасливий час» (лат.). Цей вираз ужито в привілеї Яна Собеського для Жовківського монастиря (1674 р.), щоб описати татарський напад на місто, під час якого монахині втратили, через власну необережність, фундушеву грамоту Софії з Жолкевських Данилович, закопавши диплом у землю, де він зазнав непоправних пошкоджень (НМЛ, Ркл-24, с. 181).

⁹⁹ Докладніше про це: M. Borkowska. *Zakony żeńskie w Polsce w epoce nowożytnej*, с. 238–240.

¹⁰⁰ Наприкінці 60-х рр. XVIII ст. Перемишльська єпископська консисторія розглядала конфлікт між монахинями Покровської обителі в Яворові та парохами тутешньої передміської церкви Успення Пресв. Богородиці, що стосувався земельної власності сестер. Черниці пояснювали, яким чином їхні ґрунти перейшли у володіння священнослужителів Успенського храму, так: «[...] лише аж у 1646 році (sic!), через розпочату революцію Хмельницького, котрий, за свідченням хронік, 1648 року великі в цім краї чинив грабунки й убивства, превелебні панни, рятуючи [своє] життя й обіцяне Богові дівицтво, монастир свій на трохи залишивши, цей город використовувати перестали» («[...] dopiero aż w roku 1646 (sic!) dla wszczętey Chmielnickiego rewolucyi, który w roku 1648 wielkie w tym kraju czynił łupieżstwa y zabóystwa za świadectwem kronik, W[ielebne] panny zakonne, ocalając życie y poślubione Bogu dziewictwo, klasztoru swego niektóre odbieżawszy, tego ogrodu zażywać poprzestali») (APP, ABGK, sygn. 142, s. 24. Пор.: С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 248).

¹⁰¹ А. Петрушевичъ. *Сводная, съ 1600 по 1700 годъ*, с. 235.

Введенський монастир, розташований на Краківському передмісті, зазнав значних руйнувань¹⁰².

Незважаючи на несприятливі обставини, в межах обох єпископств продовжували діяти численні громади черниць. У вказаний час нотуються 16 жіночих монастирів, які раніше в джерелах не фігурували. Втім, за винятком трьох, ці звістки не стосуються заснування обителі, тому цілком вірогідно, що деякі спільноти існували вже в попередній період. Другою половиною XVII ст. датовано перші відомості про такі жіночі монаші осередки: *Теребовля* (1663 р.)¹⁰³, *Кам'янка-Струмилова* (1665 р.)¹⁰⁴, *Загвіздя* (1669 р.)¹⁰⁵, *Нижній Березів* (1672 р.)¹⁰⁶, *Куликів* (1680 р.)¹⁰⁷, *Ляцьке* (1681 р.)¹⁰⁸, *Рип'янка* (1682 р.)¹⁰⁹, *Сянок* (1685 р.)¹¹⁰, *Бібрка* (1688 р.)¹¹¹,

¹⁰² ЦДДА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 559, с. 912. Детальніше про цей напад: А. Czołowski. *Najazd Tatarów na Lwów w 1695 r.* Lwów 1902.

¹⁰³ Львівське ставропігійське братство продало черницям з Теребовлі Псалтир (*Архивъ ЮЗР*, ч. 1, т. 11, с. 582).

¹⁰⁴ У фінансовій книзі Крехівського чоловічого монастиря фігурує ігуменя з Кам'янки-Струмилової (ЛННБУ, ф. 3, спр. 815, арк. 82, 84). Втім, у привілеї, виданому 1669 р. кам'яно-струмилівським старостою Станіславом Радзейовським, сказано, що цей чернечий осередок був «давню фундований» (НМЛ, Ркл-24, с. 109–111).

¹⁰⁵ Отець Іван Павелецький, священник із сусіднього села Павелче, подарував до монастирської церкви Пресв. Тройці рукописний Апостол (А. Петрушевич. *Сводная, съ 1600 по 1700 годъ*, с. 162).

¹⁰⁶ Черниця з Нижнього Березова Євпраксія (Дрогомирецька) подала до Галицького гродського уряду скаргу на Михайла Дахненка Березовського, звинувачуючи його в нападі та побитті (ЦДДА України у Львові, ф. 5, оп. 1, спр. 172, с. 169).

¹⁰⁷ Священнослужитель із жовківського передмістя Винники о. Йосиф Криницький подарував монастирському храму плащаницю (А. Петрушевич. *Дополнения*, с. 589).

¹⁰⁸ До Львівського гродського уряду звернулася Софія Грабовецька, колишня дружина Стефана Жураковського, вимагаючи визнати недійсною «карту» інокіни Ляцької обителі Магдалини (Грабовецької), якою та записала частку ґрунтів у цьому селі Йоанові Сваричевському (ЦДДА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 442, с. 2250–2251).

¹⁰⁹ За рішенням духовного суду Львівської єпархії, монастир мав бути ліквідований, сестри переведені до інших осередків, а літургійна утвар передана до міської церкви в Калуші (НМЛ, Ркл-58/1, арк. 39).

¹¹⁰ Згідно з повідомленням авдитора Київської унійної митрополії о. Петронія (Петра Камінського), у Сяноку існувала невелика унійна обитель, де мешкали три черниці. Її засновницею була шляхтянка Гербуртівна, ім'я якої невідоме (В. Щурат. *В обороні Потієвої Унії*, с. 55).

¹¹¹ Бібрецький намісник о. Гавриїл Жукевич продав міщанинові Федорові Суржи-моникові (Черничиному) земельну ділянку, що межувала з ґрунтом жіночого монастиря Різдва Пресв. Богородиці (ЦДДА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 188 (тимч. 1031), арк. 5).

Литвинів (1695 р.)¹¹². Один із вписів до пом'яника Підгорецького монастиря дає підстави вважати, що наприкінці XVII ст. була вже обитель і в *Сасові*¹¹³. Протокол візитації монастиря в *Розгірчому* (1773 р.) засвідчує, що цей чернечий осередок виник під кінець XVII або на початку XVIII ст., з дозволу Єфросинії з Крушельницьких Йорданової, вдови коронного підконюшого Адама Йордана¹¹⁴. Заснували цю спільноту дві монахині з *Фороці*, що біля Луки. Своєю чергою, з інших джерел дізнаємося, що *Форощанська* (Луцька) обитель з'явилася бл. 1661 р.¹¹⁵ Щоправда, достеменно не відомо, чи на той час вона вже була жіночою. На перебування в ній інокінь вказує щойно запис у книзі Перемишльського гродського уряду з 1701 р.¹¹⁶ Схожою виявилася ситуація в *Гравівці*. Хоча найраніші згадки про цей монаший осередок датуються 1660-ми рр.¹¹⁷, про наявність тут жіночої громади можемо впевнено говорити лише з 1705 р.¹¹⁸ На цих же теренах, неподалік Солотвина, у 1729 р. функціонував і *Скитський монастир*¹¹⁹.

¹¹² Відповідно до постанови духовного суду Львівської єпархії, насельниця цієї обителі Євпраксія через конфлікт з ігуменом місцевого чоловічого монастиря о. Гедеоном (Дорожинським) мала бути переведена до Бібрки (НМЛ, Ркл-58/6, арк. 93–93 зв.).

¹¹³ ЛННБУ, ф. 3, спр. 1265, арк. 304–304 зв.

¹¹⁴ НМЛ, Ркл-40, арк. 18 зв. Більше про це див. у додатку 1.

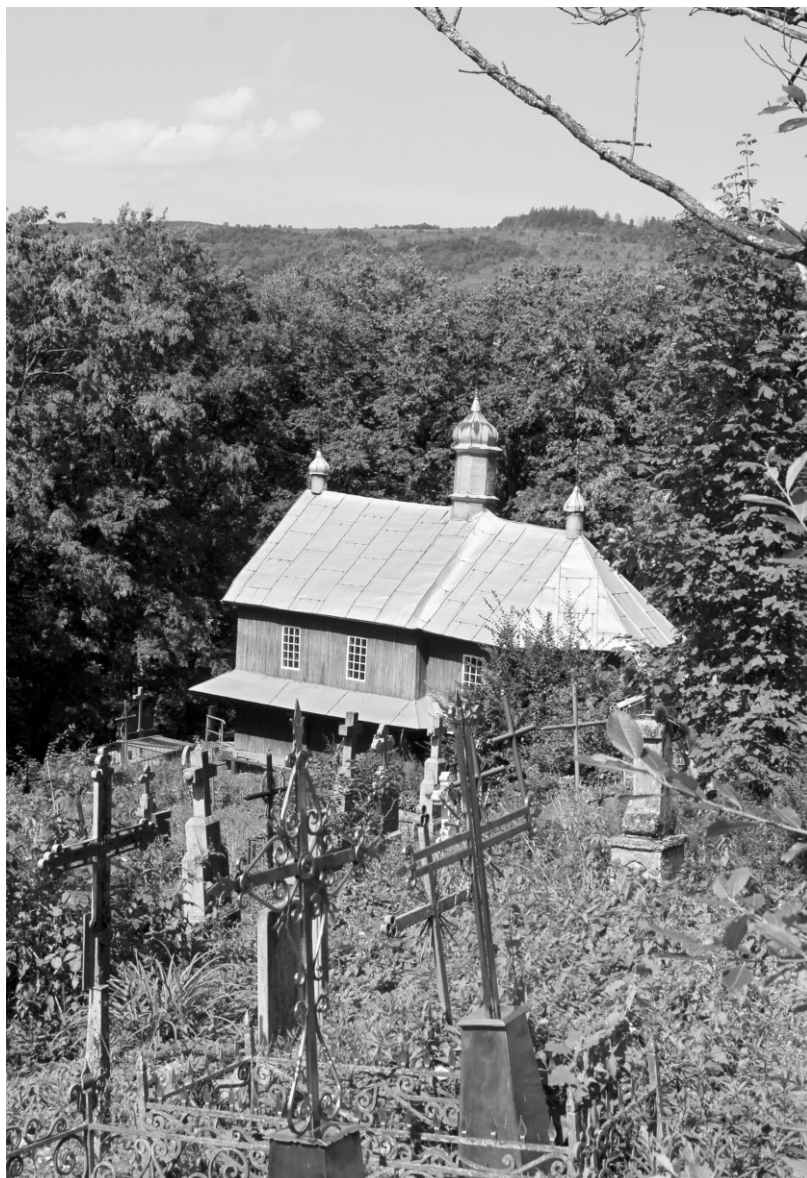
¹¹⁵ Цього року Георгій (Юрій) Луцький Антонович записав о. Стефанові Винницькому, «попові у монастирі Святих Апостолів Петра і Павла [...] в добрах [...] Великої Білини [...] певний пляц з полями й луками, званий Заруддя, біля Руди, біля границі Маницьких» («*poponi in monesterio Sanctorum Petri et Pauli Apostolorum [...] in bonis [...] villa Bilina Magna [...] plac pewny z polami y łakami Zarudzie dict[um], podle Rudy, podle granicy Manickich*»). Через рік о. Стефан разом зі своєю дружиною Доротою з Кречковських зробив запис «обителі або церкві грецької релігії Св. Апостолів Петра і Павла у Луці» («*monasteru seu eccl[esi]a ritus graeci dedicationis S[ancti] Petri et Pauli in Łuka*») (ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 112, с. 1351–1352; спр. 113, с. 430–432).

¹¹⁶ У Перемишльському гродському уряді уклали угоду дві доньки Миколи Монастирського Кініковича – Настасія, дружина Онуфрія Попеля, та Теодора, черниця монастиря в Луці (ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 215, с. 99–100).

¹¹⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 5, оп. 1, спр. 43, арк. 882 (1660 р.); спр. 45, арк. 1144 (1663 р.); спр. 51, арк. 1102 (1669 р.).

¹¹⁸ Духовний суд Львівської єпархії розглядав справу хмільницького старости Якуба Потоцького проти о. Василя Драгомирецького, священника із Гравівця, та двох монахинь місцевої обителі Магдалини й Мардарії (НМЛ, Ркл-58/7, арк. 31 зв.).

¹¹⁹ Маріанна з Голинських, готуючись після смерті чоловіка Івана Вайпана Журавовського стати черницею, записала Скитському чоловічому монастиреві 4 000 зл. на своїх дідичних маєтках у селі Старуня (ЦДІА України у Львові, ф. 5, оп. 1, спр. 70, с. 1413–1414; Ю. Целевичь. *Історія Скиту Манявського*, с. 82–83, 85–86).

Каплиця Св. Онуфрія Пустельника та сільський цвинтар у Розгірчому на місці колишнього жіночого монастиря

Із 40-х рр. XVIII ст. походить перша звістка про жіночу обитель на території Кам'янецького генерального намісництва Львівської єпархії. Ймовірно, спільноти православних черниць діяли на цих землях ще в попередньому столітті (хоча документально такий факт ще не доведений, опосередковано про це може свідчити існування на тогочасному Поділлі чоловічих монастирів). Проте події другої половини XVII ст. (Хмельниччина, безперервні татарські набіги, а особливо турецька окупація 1672–1699 рр.) негативно вплинули на місцеве монаше життя. Згідно з твердженням Юхима Сіцинського, за турецького панування всі обителі перестали функціонувати¹²⁰. Тільки на початку XVIII ст. чернецтво на подільських теренах поступово відроджується. Відновлюють свою діяльність чоловічі монастирі в Сатанові, Маліївцях, Барі та Шаргороді¹²¹. Водночас постають нові чернечі осередки. Одним із них, мабуть, був і жіночий монастир у *Слобідці-Шелехівській*. Його насельниці та їхній духівник фігурують у джерелах лише на початку 1740-х рр.¹²², однак Антоній Кавецький у привілеї з 1758 р. підкреслював, що спільнота сестер існувала на шелехівських ґрунтах уже «кількадесят років»¹²³.

Аналізованого періоду стосується також звістка про спробу ліквідації однієї з обителей єпископським двором. У 1682 р. на засіданні духовного суду Львівської єпархії, що відбувалося в Перегінську, було ухвалено рішення про закриття монастиря в Рип'янці¹²⁴. До виконання цієї постанови, вочевидь, не дійшло – у цьому переконує хоча б запис із 1689 р. про передачу інокінями Наталією та Панкратією Євангелія до монастирської церкви¹²⁵. У наступному столітті ліквідація чернечих осередків церковною адміністрацією стане звичним явищем.

Отже, у *другій половині XVII – 20-х рр. XVIII ст.* на території Львівської та Перемишльської єпархій функціонувало щонайменше **27 жіночих обителей** (див. карту 3). Одинадцять з них (Жовква, Крехів, Львів (3 – Введення в Храм Пресв. Богородиці, «Лянґішівен», Різдва Пресв. Богородиці на Тарнавці), Миколаїв, Рогатин, Словіта, Смільниця, Унів, Яворів) фіксуються й раніше, а шістнадцять (Бібрка, Грабовець, Загвіздя, Кам'янка-Струмилова, Куликів, Литвинів, Ляцьке, Нижній Березів,

¹²⁰ Е. Сѣцинский. *Матеріали для історіи монастырей*, с. 5.

¹²¹ Там само.

¹²² Там само, с. 139–140, 218.

¹²³ «od lat kilkudziesiąt» (НМЛ, Ркл-696, с. 28).

¹²⁴ НМЛ, Ркл-58/1, арк. 39.

¹²⁵ А. Петрушевичъ. *Сводная, съ 1600 по 1700 годъ*, с. 225–226.

Рип'янка, Розгірче, Сасів, Скит, Слобідка-Шелехівська, Сянок, Тереховля, Фороща / Лука) документуються вперше.

Окремо зазначимо, що вписи до пом'яників Крехівського та Щеплотського чоловічих монастирів інформують нас про ймовірне існування в XVII ст. жіночих обителей у таких поселеннях: *Верб'яни*, *Вишня* (або *Вишенька*), *Воля Арламівська* (або *Арламів*), *Жапалів*, *Зіболки*, *Пикуличі*, *Підгайці*, *Підлуби*, *Смолин* та *Фірлеїв* (або *Фірлеївка*)¹²⁶, а в Городищенському синодику, як зауважує Юліан Никорович, у цей же час згадується осередок у *Дусівцях*¹²⁷ (див. карту 4). Інші опрацьовані нами джерела, на жаль, не містять додаткових свідчень, які би підтвердили (чи спростували) функціонування перелічених монаших спільнот¹²⁸. Оскільки ця проблема вимагає подальших досліджень¹²⁹, у наступних частинах розділу вказані монастирі не будуть узяті до уваги при проведенні загальних обрахунків.

Після Замостя (30–60-ті роки XVIII ст.)

У 30–60-х рр. XVIII ст. спостерігається процес поступової ліквідації невеликих обителей. Якщо на початку цього періоду у Львівському та Перемишльському єпископствах налічувалося щонайменше **19 жіночих монастирів** – Бібрка, Грабовець, Жовква, Загвіздя, Кам'янка-Струмилова, Куликів, Львів (Введення в Храм Пресв. Богородиці), Миколаїв, Рип'янка, Рогатин, Розгірче, Сасів, Скит, Слобідка-Шелехівська, Словіта, Смільниця, Унів, Фороща / Лука, Яворів (див. карту 5), то вже напередодні першого поділу Речі Посполитої (1772 р.) їх залишилося менше половини. Однією з головних причин цього була реалізація постанов Замойського собору 1720 р. Його отці, зокрема, наголошували: «Якщо в єпархії існують менші монастирі черниць, що не мають фундації, тоді слід їх закрити, а самих черниць з усім майном та грошима перевести до більших монастирів»¹³⁰. У позамойський час унійні єрархи також звертали особливу

¹²⁶ М. Коссак. Короткій поглядъ, с. 205, 208–210; ЛННБУ, ф. 3, спр. 386, арк. 42–44.

¹²⁷ Ю. Никорович. Монастырь чина св. Василия Великого, с. 422.

¹²⁸ Ці джерела, натомість, підтверджують існування обителей у Куликові, Крехові та Кам'янці-Струмиловій, які також згадуються у Крехівському та Щеплотському пом'яниках.

¹²⁹ Детальніше про це див. у додатку 1.

¹³⁰ Латиномовний текст: «Si quae sunt minora monialium monasteria, ac fundatione destituta in sua dioecesi, ea tollat, ac moniales ipsas una cum bonis omnibus et pecuniis ad alia majora transferat» (*Synodus provincialis ruthenorum habita in civitate Zamosciae Anno MDCCXX Sanctissimo Domino Nostro Benedicto P.P. XIII dicata*. Romae 1724, с. 111); польськомовний: «Jeśli w którey diecezji znajdują się klasztorzki jakie małe i fundacyi żadney, albo skąpą jaką bardzo mające, tedy takie powinien znosić, panny same

увагу на дотримання монахинями ухвал собору стосовно клявзури. Ігнорування цих норм, поряд із поганим матеріальним становищем обителі, часто ставало приводом для її закриття.

Перша хвиля ліквідації жіночих чернечих осередків припадає на архиерейське служіння Атанасія (Шептицького), львівського єпископа (1715–1746) і київського митрополита (1729–1746), який активно впроваджував Замойську реформу¹³¹. Серед перших – бл. 1735 р. – був закритий монастир у *Бібрці*¹³². Напевно, тоді ж не стало обителі й у *Миколаєві*. Востаннє як діючу джерела фіксують її 1717 р.¹³³, а станом на 1740 р. вона вже не функціонувала¹³⁴. 1743 року князь Міхал Казимир Радзивил дозволив митрополитові Шептицькому ліквідувати монастирі в Куликові, Жовкві та Сасові, що розташовувалися в межах його володінь у Руському воєводстві¹³⁵. Але з цих трьох монаших осередків був скасований (до квітня 1744 р.) лише один – у *Куликові*¹³⁶, натомість інші два продовжували діяти й надалі. Одночасно єрарх планував облаштувати обитель у Сасові таким чином, аби вона відповідала всім приписам Замойського собору щодо клявзури. Владика отримав від князя Радзивила дозвіл на

przeniosłszy do inszego większego klasztoru z dobrami ich, i summami, jesli jakie będą» (*Synod prowincjalny ruski w mieście Zamościu roku 1720 odprawiony a w r. 1724 za rozkazem S. K. de Propag. F. łacinskim językiem w Rzymie z druku wydany, potym wkrótce z zalecenia J. W. J. x. Leona Kiszki, metropolity całej Rusi, na polski przez J. x. Polikarpa Filipowicza Z. S. Bazylego W. opata pińskiego na Leszczu przewidziany, w tymże języku dopiero z słów istnością i sposobem pisania tamtych lat pisarza i z krótkim od tegoż dla spowiedników pamiętnikiem przedrukowany*. Wilno 1785, с. 143).

¹³¹ Докладніше про реформаторську діяльність владика Атанасія (Шептицького): І. Скочиляс. Програма реформ у Львівській єпархії в післязамойський період: візитаційні інструкції Атанасія (Шептицького) 1732 та 1739 років // *Ковчег: Наук. зб. із церковної історії*, ч. 2. Львів 2000, с. 347–371; А. Gil, I. Skoczylas. *Kościół wschodnie*, с. 342–348.

¹³² 13 (24) вересня 1735 р. консисторський урядник о. Інокентій Липницький своїм листом заборонив неznаний нам на ім'я та прізвище особі перешкоджати колишній ігумені у продажу чернечих келій і пекарні, які та звела власним коштом. Адресат, своєю чергою, мав простежити, аби не були розібрані монастирський храм та огорожа (ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 188 (тимч. 1031), арк. 8).

¹³³ ААВ, Акта wizytacyjne, sygn. AV-1, k. 165 v.

¹³⁴ У протоколі візитації міської церкви Св. Миколая Чудотворця (1740 р.) зазначено, що парафія користувалася ґрунтом і садом, котрі раніше належали черницям (НМЛ, Ркл-17, арк. 327).

¹³⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1507, арк. 1.

¹³⁶ У листі владика Атанасія до князя Радзивила від 28 квітня 1744 р. читаємо, що Куликівський монастир уже зачинений (AGAD, AR, dz. V, sygn. 15745, s. 70).

Львівські владика Атанасій і Лев (Шептицькі) (портрети XVIII ст.)

заготівлю в сасівських лісах необхідного будівельного матеріалу для розбудови монастиря¹³⁷. Цей задум, однак, реалізувати не вдалося.

Наступне скорочення кількості жіночих чернечих спільнот відбулося в 50–60-х рр. XVIII ст., коли львівським єпископом (1748–1779) був Лев (Шептицький). Після візитації 1756 р. закрили монастир у *Рип'янці*, звелівши його насельницям перейти до Загвіздя¹³⁸. У 1759 р. єрарх наказав інокіням із *Сасова* переселитися до Словіти¹³⁹, а наступного року підписав декрет про скасування цієї обителі¹⁴⁰. У 1763 р. не стало осередку в *Уневі*, до якого належали тільки дві монахині. Вони могли собі обрати для подальшого служіння Словіту або Рогатин, а от книги й літургійну утвар потрібно було передати до Словітського монастиря¹⁴¹. Між 1763 і 1766 рр. ліквідована обитель у *Жовкві*, де на той час мешкала одна сестра¹⁴². Невдовзі, у 1768 р., перестав існувати монастир у *Рогатині*¹⁴³. Усі його черниці мали перейти до Словіти, проте (як впливає з недатованого листа міщан із сусіднього містечка Підгороддя до львівського владика) декілька з них, разом зі своїм духівником, оселилися в покинутих василянами монастирських приміщеннях¹⁴⁴. Показово, що ще наприкінці 1750-х рр. єпископ Лев, продовжуючи реформи свого попередника Атанасія (Шептицького), прагнув перетворити осередок у Рогатині на зразкову обитель, яка відповідала б усім вимогам Замоїського собору¹⁴⁵.

Підсумовуючи, констатуємо що протягом 30–60-х рр. XVIII ст. з ініціативи Львівського єпископського двору припинили своє функціонування щонайменше вісім жіночих монаших громад у цій єпархії (Бібрка, Жовква, Куликів, Миколаїв, Рип'янка, Рогатин, Сасів, Унів). Точно не встановлено, коли закрилися обителі у *Грaбівці* та *Скиті*. Перша з них востаннє нотується в джерелах 1746 р.¹⁴⁶, а друга – 1753 р.¹⁴⁷ Виявлені матеріали не дають підстав стверджувати про аналогічну політику стосовно жіночих обителей з боку Перемишльського владичого двору. Відомо

¹³⁷ AGAD, AR, dz. V, sygn. 15745, s. 69–71, 84–85.

¹³⁸ НМЛ, Ркл-18, арк. 137 зв.

¹³⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2781, арк. 1–1 зв.

¹⁴⁰ НМЛ, Ркл-23, арк. 103 зв.–104.

¹⁴¹ Там само, арк. 320 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 3061, арк. 3.

¹⁴² НМЛ, Ркл-24, с. 187.

¹⁴³ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2780, арк. 14.

¹⁴⁴ Там само, арк. 38.

¹⁴⁵ AGAD, AR, dz. V, sygn. 15748, s. 15–16.

¹⁴⁶ НМЛ, Ркл-16, арк. 498.

¹⁴⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 5, оп. 1, спр. 494, с. 186; Ю. Целевичь. *Історія Скиту Манявського*, с. 85–86.

лише, що станом на 1743 р. уже не було монастиря у *Форощі*¹⁴⁸. Натомість чернечі спільноти в Розгірчому, Смільниці та Яворові діяли й надалі.

Трагічний фінал (70-ті роки XVIII – 20-ті роки XIX ст.)

Після першого поділу Речі Посполитої на території Львівської єпархії, яка опинилась у складі монархії Габсбургів, нараховувалося шість жіночих монастирів. У німецькомовному списку чернечих осередків Галичини (1774 р.)¹⁴⁹ зафіксовані *Львів* (Lemberg¹⁵⁰), *Словіта* (Slowitzza), *Загвіздя* (Sagnosczicze¹⁵¹), *Голосків* (Holloskow)¹⁵² та *Підгороддя* біля Рогатина (Rohatin / vorstadt), а *Кам'янка-Струмилова* відсутня. У тій частині Львівського єпископства, що залишилася в кордонах Польсько-Литовської держави, все ще функціонувала обитель у *Слобідці-Шелехівській*, ліквідована церковною адміністрацією тільки в 1782 р.¹⁵³ Своєю чергою, за реляцією перемишльського владыки (1762–1779) Атанасія (Шептицького) з 1772 р., у Перемишльській єпархії існували три жіночі монастирі¹⁵⁴. Щойно вказаний перелік монаших спільнот підтверджує цю цифру й називає такі місця їхньої локалізації: *Яворів* (Jaworów), *Розгірче* (Rusertze¹⁵⁵) та *Смільниця* (Balina¹⁵⁶). Отже, на середину 70-х рр. XVIII ст. в межах обох єпископств було **10 жіночих обителей** (див. карту б).

¹⁴⁸ У візитаційному протоколі з 1744 р. вказано, що храм у Форощі колись належав черницям (НМЛ, Ркл-2205, арк. 413–413 зв.).

¹⁴⁹ ЛННБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 525, арк. 259.

¹⁵⁰ У дужках подано назви обителей в оригіналі документа. Деякі з цих назв дуже спотворені австрійськими урядниками, котрі не володіли добре ані українською, ані польською мовою.

¹⁵¹ На нашу думку, тут ідеться про Загвіздя, поряд із яким існував монастир василіанок. У списку це поселення розміщено біля Станіславова та Богородчан, що відповідає розташуванню Загвіздя.

¹⁵² У Йосифінській метриці села Голосків (1787 р.) відсутні будь-які вказівки на чернечий осередок у цьому поселенні (ЦДІА України у Львові, ф. 19, оп. VI, спр. 177).

¹⁵³ НМЛ, Ркл-26, арк. 316.

¹⁵⁴ АРР, АВГК, sygn. 139, s. 3.

¹⁵⁵ Владислав Хотковський помилково ідентифікував цю місцевість як Русець (W. Chotkowski. *Historia polityczna*, с. 136).

¹⁵⁶ У списку фіксується монастир «грецьких черниць» («Griechische Nonne») в поселенні Балина (Balina), яке у світлі цього джерела можна локалізувати поблизу Самбора та Судової Вишні (ЛННБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 525, арк. 259). Австрійським урядникам, імовірно, йшлося про місцевість Бачина, розташовану недалеко від Смільницького монастиря. Тому припускаємо, що обитель «грецьких черниць» у Балині насправді є монастирем у Смільниці. На користь такого припущення говорить як локалізація осередку,

Приєднані Австрійською монархією терени Холмського та Луцького владитв після 1782 р. ввійшли до складу Львівської або Перемишльської єпархій. За даними Анджея Гіля, станом на 1772 р. у Холмському єпископстві черниці подвизалися у трьох осередках – у *Пустельнику*, *Язвині* та *Грицоволі*¹⁵⁷. Документи 80-х рр. XVIII ст., щоправда, інформують лише про перші дві обителі, стосовно ж Грицоволі жодних джерельних свідчень з того часу не віднайдено¹⁵⁸. У кордонах Галичини після 1772 р. опинилися також два жіночі монастирі Луцької єпархії: *Станіславчик* (інші назви – *Підлужжя*, *Монастирок-Брідський*) та *Бучина*, що біля Гутиська-Брідського.

В останні роки панування імператриці Марії Терези (1740–1780), а особливо за правління її сина Йосифа II (1780–1790), держава не виявляла великої прихильності до тих чернечих орденів, які, згідно з уявленнями епохи просвіченого абсолютизму, не виконували суспільно-корисної функції, тобто не займалися освітньо-виховною чи добродійною діяльністю¹⁵⁹. До цієї категорії віднесено, з огляду на контемплятивний характер, також василіянок. Перші монарші розпорядження обмежували прийом кандидаток до усіх католицьких монастирів. Декрет від 15 квітня 1776 р. формулював вікові вимоги до майбутніх монахинь. Так, на новіціат не можна було приймати осіб, яким ще не виповнилося 18 років; вічні обіти заборонялося складати новичкам, котрі мали менш ніж

так і значна кількість його насельниць, що зіставна лише з чисельністю монахинь у Смільниці 1764 р., де тоді жило 14 сестер (М. Коссак. *Короткій поглядъ*, с. 210).

¹⁵⁷ A. Gil. *Bazylianki w diecezji chełmskiej*, с. 351.

¹⁵⁸ У Йосифінській метриці села Грицволя та його присілка Підмонастирок (1787 р.) немає жодних згадок про монастир. Зафіксовано тільки топоніми, що можуть свідчити про функціонування обителі в цих околицях раніше: «урочище Монастир між лісом від Стиру» («uroczysko Manaster między lasem od Styru»); неподалік був також «старий цвинтар» («cmentarz stary»), а в Підмонастирку – «цвинтар біля порожньої церкви» («cmentarz przy pustey cerkwi») (ЦДІА України у Львові, ф. 19, оп. XVIII, спр. 224, арк. 15 зв.–16, 17 зв.–18, 22 зв.–23). На Йосифінській топографічній карті 1779–1783 р. (т. зв. мапі Фрідріха фон Міра) близько від Грицоволі – у секції 357 – також позначено поселення під назвою Монастирок (Монастир), локалізоване в лісі на березі річки Стир (www.mapire.eu).

¹⁵⁹ Про церковну політику імператора Йосифа II див.: J. Krętosz. *Geneza józefińskiej polityki kościelnej Józefa II w monarchii Habsburskiej (1780–1790)* // *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne* 34 (2001) 292–303. З численних німецькомовних праць передовсім варто звернути увагу на такі: F. Maass. *Der Josephinismus. Quellen zu seiner Geschichte in Österreich 1760–1850. Amtliche Dokumente aus dem Wiener Haus, Hof- und Staatsarchiv*, т. 1–5. Wien 1951–1961; E. Winter. *Der Josephinismus und seine Geschichte. Beiträge zur Geistesgeschichte Österreichs 1740–1848*. Brünn 1943.

24 роки¹⁶⁰. Йосиф II у своєму циркулярі до губернаторів від 20 травня 1781 р. наказав визначити для кожної жіночої обителі максимально допустимі кількість місць (*numerus fixus*) для кандидаток¹⁶¹. А вже 12 січня 1782 р. спеціальним декретом імператора в Австрійській монархії оголошувалося про ліквідацію всіх осередків кармеліток босих і взутих, кларисок, бернардинок, капуцинок та францисканок¹⁶². Відповідно до цього указу, впродовж наступного року в Королівстві Галичини і Володимирії було закрито цілу низку жіночих латинських монастирів.

Трагічна доля не оминула й василіянок. Губернатор Галичини (1780–1794) Йозеф Бригідо в листі до Йосифа II від 10 березня 1782 р. перелічував діючі в коронному краї жіночі обителі, пропонуючи ліквідувати деякі з них, у т. ч. греко-католицькі – у Загвізді, Львові, Розгірчому, Смільниці та Яворові¹⁶³. До цього списку не потрапили Кам'янка-Струмилова та Словіта, а також чернечі спільноти австрійської частини Холмської та Луцької єпархій. Як впливає зі звіту, матеріальний стан греко-католицьких жіночих монастирів був надзвичайно скромний. Майно василіянок у Львові оцінювалось у 6 888 зл. 7 гр., у Яворові – 3 852 зл. 15 гр., у Смільниці – 1 593 зл. 18 гр., у Загвізді – 500 зл., а «превелебні панни» в Розгірчому не посідали нічого¹⁶⁴. 24 червня 1782 р. імператор наказав закрити чотири з наведених у списку обителей, а їхніх насельниць перевести до Введенського монастиря у Львові¹⁶⁵.

Львівська обитель, однак, не мала достатньої житлової площі, щоб прийняти всіх новоприбулих. На той час у ній мешкали 11 монахинь, число котрих після появи нових інокінь повинно було зрости до 39. Тому незабаром з'явилася пропозиція передати василіянкам будівлі монастиря бернардинок¹⁶⁶. Утім, і цей проект не був реалізований через убогість греко-католицьких черниць. Оскільки кошти, які планувалося отримати з продажу монастирського майна, виявилися надто мізерні, держава була б

¹⁶⁰ W. Chotkowski. *Historia polityczna*, с. 17.

¹⁶¹ Там само, с. 19–20.

¹⁶² Там само, с. 20; J. Gwóźdź. *Losy lwowskich klasztorów żeńskich w okresie józefinizmu // Klasztor w państwie średniowiecznym i nowożytnym / ред. M. Derwich, A. Póbobóg-Lenartowicz. Wrocław – Opole – Warszawa 2005, с. 302; S. Jucezka. Sekularyzacje dóbr kościelnych w nowożytnej Europie (połowa XVII – początek XIX w.) // *Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*, т. 1 / ред. M. Derwich. Wrocław 2014, с. 67–68.*

¹⁶³ W. Chotkowski. *Historia polityczna*, с. 99–103.

¹⁶⁴ Там само.

¹⁶⁵ Там само, с. 137.

¹⁶⁶ Там само, с. 138–139.

змушена видавати з Релігійного фонду значні суми на утримання колишніх сестер. Реакцією на таку ситуацію став декрет від 9 червня 1784 р., котрим закриття чотирьох обителей призупинили, одночасно заборонивши василіянкам приймати кандидаток¹⁶⁷. Після виходу цього імператорського розпорядження циркулярні уряди надіслали аналогічні листи з відповідними вказівками тим чернечим осередкам, що розміщувалися в підпорядкованих цим місцевим адміністраціям округах. Зберігся лист Станіславівського циркулярного уряду від 2 серпня 1784 р. (адресований у Загвіздя), в якому повторювалися вимоги органів центральної влади. Монахиям наказувалося не поповнювати своєї громади новими кандидатками, а також повідомляти циркулярний уряд про смерть кожної сестри¹⁶⁸.

Усі ці заходи мали на меті спричинити швидке обезлюднення наших осередків. У більшості з них так і сталося. Протягом 80–90-х рр. XVIII ст. перестали існувати всі ті монастирі, котрі до 1782 р. локалізувалися в австрійській частині Луцької та Холмської єпархій (Бучина, Станіславчик / Підлужжя, Пустельник і Язвин). Згідно з протоколом візитації 1783 р., обитель в урочищі *Бучина*, розташованому в лісі біля села Гутисько-Брідське, ще діяла, але в ній мешкала лише одна літня інокія Марта¹⁶⁹. У листі Золочівського циркулярного уряду до Губернаторства, датованому 11 грудня 1789 р., цей монастир уже згадується як ліквідований¹⁷⁰. Під кінець 1780-х рр. перестала існувати також обитель поблизу містечка *Станіславчик* – у *Підлужжі*, або *Монастирку-Брідському*¹⁷¹.

¹⁶⁷ У листі Станіславівського циркулярного уряду до василіянок у Загвізді сказано, що надвірний декрет з'явився саме того дня (ЦДІА України у Львові, ф. 159, оп. 9, спр. 3600, арк. 2). Владислав Хотковський зазначає, що декрет був надісланий до Львова 29 червня 1784 р. (W. Chotkowski. *Historia polityczna*, с. 141–142).

¹⁶⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 159, оп. 9, спр. 3600, арк. 2.

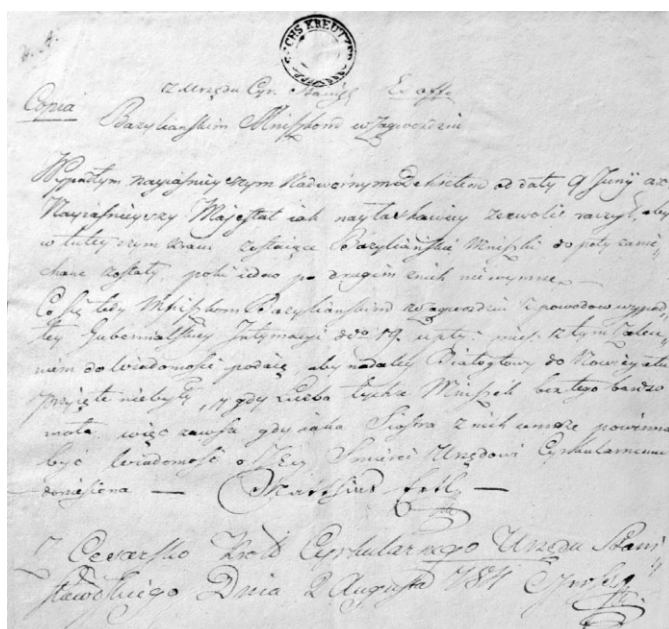
¹⁶⁹ НМЛ, Ркл-27, с. 110–113. Більше про візитацію цього деканату: О. Дух. Брідське намісництво у світлі генеральної візитації 1783 року // *Брідщина – край на межі Галичини й Волині*, т. 3. Броди 2010, с. 103–108.

¹⁷⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3028, арк. 22 зв.

¹⁷¹ Фігурує в джерелах ранньомодерного часу під різними назвами: Станіславів (Станіславчик), Підлужжя, Монастирок-Брідський, Нова Гребля. Деякі дослідники помилково локалізували монастир у Станіславові, розташованому на території Галицької землі Руського воєводства, тобто в сучасному Івано-Франківську (див.: S. Senyuk. *Women's Monasteries*, с. 44). Насправді цей чернечий осередок розміщувався поблизу іншого Станіслава – у Волинському воєводстві (ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 772). У візитаційному протоколі з 1784 р. обитель зафіксовано в Підлужжі, присілку Станіслава (НМЛ, Ркл-27, с. 325). Натомість у Йосифінській метриці це поселення нотується як Монастирок-Брідський (ЦДІА України у Львові,

Імператор Йосиф II, автор ліквідаційного декрету 1784 р. (портрет Антона фон Марона, 1775 р.)

Лист Станіславівського циркулярного уряду до черниць Загвзідянського монастиря з інформацією про ухвалення декрету. 2 серпня 1784 р.

Візитаційний протокол з 1784 р. інформує, що тут жили тільки дві монахині – «Февронія і Мартиана, похилого віку»¹⁷². Натомість у Йосифінській метриці села Монастирок-Брідський (1787 р.) уже фіксуються три городи, «пусті по черницях»¹⁷³, а сам монастир у вказаному щойно документі Золочівського циркулярного уряду фігурує як скасований¹⁷⁴.

За даними візитації 1778 р., обитель у *Пустельнику* перебувала в належному стані. Її населяли шість осіб. Сестри навіть володіли п'ятьма підданими¹⁷⁵. Згодом ситуація істотно погіршилася. 1789 року тут залишилася одна лиш сестра Флоріана (Левицька), яка мала 73 роки¹⁷⁶. У згаданому листі Золочівського циркулярного уряду з 1789 р. про цю обитель мовиться як про неіснуючу¹⁷⁷. У 1793 р. відбулася ліцитація її нерухомого майна¹⁷⁸. Приблизно в тому самому часі припинив свою діяльність чернечий осередок у *Язвині*, що недалеко від містечка Добротвір. Лист буського декана о. Теодора Блонського з квітня 1789 р. підтверджує, що тоді монастир ще функціонував. Мешкали в ньому три інокіні¹⁷⁹. У Йосифінській метриці Добротвора, укладеній роком раніше, зазначено, що обителі належали 54 морги орних ґрунтів і понад 55 моргів сіножатей, а також троє підданих¹⁸⁰. Після ліквідації цього осередку або ж після смерті останньої насельниці його землі, ймовірно, потрапили до рук графа Міра, власника міста. Він, своєю чергою, в 1807 р. продав їх чотирьом німецьким колоністам¹⁸¹.

Наприкінці 80-х рр. XVIII ст. закрито обитель у *Кам'яниці-Струмиловій*. 10 травня 1789 р. було проведено фінансову оцінку монастирської нерухомості та виставлено її на ліцитацію¹⁸². Однак наприкінці того ж року

ф. 19, оп. XVIII, спр. 30). На Йосифінській топографічній карті 1779–1783 р. подано докладну локалізацію монастиря – на південний захід від містечка (www.mapire.eu).

¹⁷² «Fevronia y Marciana, sędziwego wieku» (НМЛ, Ркл-27, с. 329).

¹⁷³ «puste po czernicach» (ЦДІА України у Львові, ф. 19, оп. XVIII, спр. 30, арк. 2 зв.).

¹⁷⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3028, арк. 22 зв.

¹⁷⁵ Там само, ф. 159, оп. 9, спр. 1117, арк. 2 зв.

¹⁷⁶ Там само, ф. 146, оп. 84, спр. 3029, арк. 13. Йосифінська метрика села Пустельники (1788 р.) не фіксує жодної місцевої обителі (Там само, ф. 19, оп. XVIII, спр. 220).

¹⁷⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3028, арк. 22 зв.

¹⁷⁸ Там само, ф. 129, оп. 3, спр. 173, арк. 1.

¹⁷⁹ Там само, ф. 146, оп. 84, спр. 3029, арк. 11. У Йосифінській метриці містечка Добротвір (1788 р.) занотовано, що в Язвині існують халупи «панни Олександрри» («panny Alexandry») та «панни Катерини» («panny Katarzyny») (Там само, ф. 19, оп. XVIII, спр. 112, арк. 97 зв.–98).

¹⁸⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 19, оп. XVIII, спр. 112, арк. 97 зв.–98, 320 зв.–321.

¹⁸¹ Там само, ф. 20, оп. XVIII, спр. 132, арк. 143 зв.–144 зв.

¹⁸² Там само, ф. 146, оп. 84, спр. 3026, арк. 12–14.

Ікона Св. Онуфрія Пустельника з ліквідованої Розгірчанської обителі (тепер у сільській парафіяльній церкві Св. Миколая Чудотворця). XVIII ст. (?)

там ще жили дві черниці, яких утримувала держава¹⁸³. 1794 року відійшла у вічність одна із них, Серафима (Панасюківна), а 1800 р. упокоїлася, напевно, остання монахиня цієї спільноти, Атанасія (Кулачківна)¹⁸⁴. У той самий період із сакральної мапи регіону зникає монастир у *Розгірчому*, який після 1786 р. опинився у Львівській єпархії. Владислав Хотковський вважає, що обитель уже в 1789 р. запустила¹⁸⁵. Проте зі звіту болехівського декана о. Івана Міховича випливає, що остання її черниця Магдалина (Осташиківна) померла щойно 1795 р.¹⁸⁶, а наступного року відбулася ліцитація церковного майна¹⁸⁷.

Після проголошення декрету 1784 р. єдиним осередком монашого життя, примусово скасованим державною владою, була *Смільниця*. У 1786 р. монастир ще нараховував вісім сестер¹⁸⁸. Йосифінська метрика поселення, укладена в тому ж році, повідомляє, що він мав у своєму розпорядженні 19 моргів орної землі й понад 62 морги сіножатей¹⁸⁹. Та вже 4 червня 1789 р. ухвалено рішення про ліквідацію обители¹⁹⁰. Її насельницям звелено перейти до Львова¹⁹¹. Однак, через незадовільні матеріальні умови у Введенському монастирі, чотири монахині прибули до Словіти¹⁹². У Львові zostалися тільки дві смільницькі інокіні – Макрина (Корчинська) та Євгенія (Комаринська)¹⁹³. Втім, тут черниці довго не затримались – у жовтні 1792 р. їх переведено до Яворова¹⁹⁴, де вони завершили свій життєвий шлях¹⁹⁵.

¹⁸³ ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3026, арк. 10–11.

¹⁸⁴ Там само, ф. 201, оп. 4а, спр. 2382, арк. 13 зв., 18 зв. У метричних книгах померлих обох греко-католицьких парафій у Кам'янці-Струмиловій – Св. Миколая (1784–1848 рр.) та Різдва Пресв. Богородиці (1785–1834 рр.), не вдалося виявити інших звісток про поховання монахинь місцевої обители (Там само, спр. 2379, 2382).

¹⁸⁵ W. Chotkowski. *Historia polityczna*, с. 142; S. Nabywaniec. *Diecezja przemyska grekokatolicka*, с. 250–251.

¹⁸⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3079, арк. 12.

¹⁸⁷ Там само, арк. 18–20 зв.

¹⁸⁸ АРР, АВГК, sygn. 1827, s. 99.

¹⁸⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 19, оп. IV, спр. 59, арк. 67.

¹⁹⁰ W. Chotkowski. *Historia polityczna*, с. 142–143.

¹⁹¹ ЛННБУ, ф. 3, оп. 1, спр. 1374/1, арк. 1.

¹⁹² Див. список черниць Словітського монастиря від 6 серпня 1793 р. (ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3025, арк. 24).

¹⁹³ W. Chotkowski. *Historia polityczna*, с. 143.

¹⁹⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 50, спр. 1412, арк. 45; АРР, АВГК, sygn. 1768, s. 87–97.

¹⁹⁵ Макрина (Корчинська) померла 1805 р., а Євгенія (Комаринська) – 1826 р. (АРР, АВГК, sygn. 7017, s. 185; АМСВГ, [Хроніка монастиря сс. василіянок в Яворові від року 1882], с. 17–18, 22).

Іконостас монастирської церкви Введення в Храм Пресв. Богородиці у Львові (тепер у храмі Св. Димитрія Мученика на Збоїських у Львові). 1733 р.

На початку ХІХ ст. перестала функціонувати *Введенська обитель у Львові*. Якщо 1781 р. в ній ще було 11 сестер¹⁹⁶, то після урядової заборони прийняття кандидаток (1784 р.) чисельність спільноти стала поступово зменшуватися. У перші місяці 1789 р. до неї належало п'ять монахинь¹⁹⁷, а в 1800 р., по смерті ігумені Теклі (Кульчицької), лише дві – Єфимія (Кернякевичівна) й Магдалина (Яремкевичівна)¹⁹⁸. Монастир закритися бл. 1805 р.¹⁹⁹ Частину його майна перевезли до Словіти²⁰⁰, частина потрапила до Львівської Святоюрської катедрі²⁰¹, а іконостас із монастирської церкви продали парафії Св. Димитрія Мученика у Збоїськах²⁰². Землю, на якій стояла обитель, купив Йоганн Шульц²⁰³. У 1810–1811 рр. сестри Єфимія та Магдалина згадуються серед словітських черниць²⁰⁴.

Останнім монастирем василіянок, що припинив своє існування в Галичині внаслідок античернечої політики австрійської влади, було *Загвіздя*. Ще 1789 р. його населяли чотири монахині²⁰⁵. У 1812 р. тут залишилася тільки Олександра (Стругинська), яка відмовилася перейти на постійне проживання до Словіти²⁰⁶. По її відході до вічності в 1828 р.²⁰⁷ монастирські ґрунти стали власністю Словітської обители²⁰⁸.

¹⁹⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2560, арк. 2 зв.; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 237–240.

¹⁹⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3029, арк. 7.

¹⁹⁸ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 239; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2579, арк. 33, 36.

¹⁹⁹ В архіві Словітської обители на початку ХІХ ст. можна було знайти документальне «нагадування, що подано реляцію стосовно продажу монастиря львівських василіянок» («kommemorasya, iz relacyia wzgledem sprzedazy monasteru bazylianek lwowskich podana iest»), датоване 8 травня 1805 р. (ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2989, арк. 24). Останній запис у книзі прибутків і видатків Львівського Введенського монастиря датується 17 травня 1805 р. (Там само, спр. 2577, арк. 15).

²⁰⁰ У монастирському архіві зберігався укладений 11 березня 1808 р. список речей, переданих зі Львова до Словіти (ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2989, арк. 27).

²⁰¹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2559, арк. 3.

²⁰² В. Вуйцик. *Неіснуючі церкви Підзамча*, с. 13. Більше про цю мистецьку пам'ятку: І. Бокало. *Іконостас Введенської церкви*, с. 20–23.

²⁰³ ЦДІА України у Львові, ф. 20, оп. ХІІ, спр. 78, арк. 29 зв.–30.

²⁰⁴ Там само, ф. 684, оп. 1, спр. 2936, арк. 10 зв., 32.

²⁰⁵ Там само, ф. 146, оп. 84, спр. 3028, арк. 9.

²⁰⁶ ДАІФО, ф. 631, оп. 1, спр. 624, арк. 35–35 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2954, арк. 10 зв.; спр. 2989, арк. 12 зв.

²⁰⁷ ДАІФО, ф. 631, оп. 1, спр. 624, арк. 45.

²⁰⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 364, оп. 1, спр. 73, арк. 32–33.

Завдяки старанням греко-католицьких єрархів – львівського єпископа Миколи Скородинського (1799–1805), а пізніше галицьких митрополитів Антонія Ангеловича (1806–1814) і Михайла Левицького (1815–1858), вдалося зберегти останні дві спільноти василіянок у Галичині: у *Словіті* та *Яворові*. 1804 року владика Скородинський подав губернаторові (1801–1806) Йозефові фон Урмені пропозицію об'єднати всі діючі жіночі василіянські монастирі в один осередок і заснувати при ньому виховний заклад для дівчат з греко-католицьких родин²⁰⁹. На жаль, смерть єпископа перешкодила реалізації цієї ініціативи. Його справу продовжив митрополит Антоній Ангелович, котрий запропонував органам державної влади створити два освітньо-виховні заклади – в Яворові (Перемишльська єпархія) та Словіті (Львівська єпархія). Однак, з огляду на відсутність серед сестер відповідних освітніх кадрів, а також погану матеріальну базу обителів, проект теж був відкладений²¹⁰.

Незважаючи на всі складнощі, митрополит Михайло Левицький звернувся до імператора Франца I з проханням дозволити василіянкам приймати до своїх громад кандидаток, аби ці спільноти могли існувати й у майбутньому і все-таки отримали змогу організувати освітньо-виховний заклад для дівчат²¹¹. Багаторічні заходи владики завершилися успішно. 13 січня 1821 р. Франц I видав довгоочікуваний декрет щодо Словітського та Яворівського монастирів²¹². Згідно з волею монарха, вже того року в Словіті було засновано новіціат, у якому мали перебувати кандидатки з обох обителів. Трагічна епоха для василіянок, що розпочалася сумнозвісним декретом 1784 р., закінчувалася.

* * *

Отож протягом ранньомодерної доби у Львівському та Перемишльському владичтвах у різний час діяли щонайменше 32 жіночі чернечі спільноти (див. карту 7). Ще чотири осередки розташовувалися на території австрійської частини Холмського та Луцького єпископств, які у 80-х рр. XVIII ст. були приєднані до досліджуваних єпархій (див. табл. 1):

²⁰⁹ W. Chotkowski. *Historia polityczna*, с. 145.

²¹⁰ Там само, с. 145–147.

²¹¹ Там само, с. 147.

²¹² Там само, с. 149. 10 травня 1821 р. консисторія Перемишльської єпархії інформувала ігумену Яворівського монастиря Євгенію (Комаринську) про згаданий імператорський декрет (APP, ABGK, sygn. 1779, s. 98–100).

Таблиця 1
Динаміка чисельності жіночих монастирів
Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період

№	Монастир	Період				
		до кінця XVI ст.	перша половина XVII ст.	друга половина XVII – 20-ті рр. XVIII ст.	30–60-ті рр. XVIII ст.	70-ті рр. XVIII – 20-ті рр. XIX ст.
1	2	3	4	5	6	7
1	Смільниця	1543 (1530–1550-ті) (?)	+	+	+	1789
2	Словіта	1581 (бл. 1600/1616 ж)	+	+	+	+*
3	Львів-Кат.	1591	1605	–	–	–
4	Підгороддя	–	1607 (?) – 1631	–	–	1774 (?)
5	Вільче	–	1608	–	–	–
6	Рогатин	–	1616	+	1768	–
7	Яворів	–	1621	+	+	+*
8	Крехів	–	1625	1665	–	–
9	Жовква	–	1627	+	1763/1766	–
10	Голосків	–	1620– 1640-ві (?)	–	–	1774 (?)
11	Львів-Лянґ.	–	1636	II пол. XVII ст.	–	–
12	Львів-Тарн.	–	1636	1688/1690 (?)	–	–
13	Унів	–	1636	+	1763	–
14	Миколаїв	–	1641	+	1717/1740	–
15	Львів-Введ.	–	1646	+	+	бл. 1805
16	Крилос	–	1649	–	–	–
17	Фороща	–	–	1661 (1701 ж.)	1719/1743	–
18	Грабовець	–	–	1660-ті (1705 ж.)	1746 (?)	–
19	Теребовля	–	–	1663	–	–
20	Кам'янка- Струмилова	–	–	1665	+	1789/1800
21	Загвіздя	–	–	1669	+	1828
22	Нижній Березів	–	–	1672–1678	–	–
23	Куликів	–	–	1680	1743/1744	–

1	2	3	4	5	6	7
24	Ляцьке	–	–	1681	–	–
25	Рип'янка	–	–	1682	1756	–
26	Сянок	–	–	1685	–	–
27	Бібрка	–	–	1688	бл. 1735	–
28	Литвинів	–	–	1695	–	–
29	Сасів	–	–	кін. XVII ст.	1759/1760	–
30	Розгірче	–	–	кін. XVII / поч. XVIII ст.	+	1795
31	Слобідка- Шелехівська	–	–	поч. XVIII ст.	+	1782
32	Скит	–	–	1729	1753	–
33 (1)	Бучина	належали до Луцької єпархії				1783/1789
34 (2)	Станіславчик (Підлужжя, Монастирок- Брідський)					1784/1787
34 (3)	Пустельник					1789
36 (4)	Язвин	належали до Холмської єпархії				1789/1807
Разом		3	16	27	19	10+4

* Ліквідований після Другої світової війни.

Джерело: додаток 1.

Позначення: курсивом – перша або остання згадка про існування обителі; **півжирним** – дата заснування або ліквідації; + – функціонування в окресленому періоді; / – монастир постав або перестав діяти між вказаними роками; ж. – уперше достовірно документується як жіночий.

Скорочення²¹³: Львів-Кат. – Львівський монастир Св. Катерини Александрійської; Львів-Лянг. – Львівський «монастир Лянгішівен»; Львів-Тарн. – Львівський монастир Різдва Пресв. Богородиці на Тарнавці; Львів-Введ. – Львівський монастир Введення в Храм Пресв. Богородиці.

3. «Сакральна топографія»: просторова локалізація монастирів

На межі Львівської та Перемишльської єпархій

У ранньомодерний період Львівське єпископство було одним із найбільших адміністративно-територіальних одиниць Київської митрополії. 1772 року його площа становила 47,1 тис. кв. км (третє місце за цим

²¹³ Уживаються і в наступних таблицях.

показником після Київської митрополічої та Полоцької архієпархій)²¹⁴. Структурно владцтво поділялося на три генеральні намісництва – Львівське, Галицьке та Кам'янецьке²¹⁵. Перше з них охоплювало майже всю Львівську землю й Теробовлянський повіт Галицької землі, друге – решту Галицької землі, а третє – Подільське воєводство²¹⁶. Перемишльська єпархія, навпаки, належала до найменших у Київській митрополії. У 1772 р. вона займала лише 24,9 тис. кв. км²¹⁷. Єпископство покривало Перемишльську, Сяноцьку та частково Львівську землі Руського воєводства, а також невеликі фрагменти Белзького, Краківського й Сандомирського воєводств²¹⁸. На відміну від Львівського, Перемишльське владцтво аж до австрійського періоду не було поділене на генеральні намісництва. І хоч єпархіяльний собор 1740 р. ухвалив постанову про виокремлення трьох офіціалатів – Перемишльського, Самбірського та Сяноцького, проте реалізували її тільки в 1779 р.²¹⁹

Нами виявлено звістки про 26 жіночих обителей, що існували в ранньомодерний час у Львівській єпархії, та про 6 монастирів у Перемишльській (див. карту 7). Більшість чернечих осередків Львівського єпископства розміщувалася на території однойменного генерального намісництва (14 обителей). У Галицькому генеральному намісництві діяло 11 монастирських спільнот, а в Кам'янецькому – лише одна (див. табл. 2).

²¹⁴ L. Bieńkowski. Organizacja Kościoła wschodniego, с. 864.

²¹⁵ І. Сковчиляс. Адміністративно-територіальний устрій Львівської єпархії в першій половині XVIII ст.: межі єпархії, поділ на офіціалати та деканати (спроба картографування) // *Картографія та історія України: Зб. наук. праць*. Львів – Київ – Нью-Йорк 2000, с. 153. Крім генеральних намісництв, у Львівському владцтві у XVIII ст. були засновані ще т. зв. форальні або окружні – Барське та Бережанське (1746–1747 рр.), а також Теробовлянське (початок 1780-х рр.) (І. Сковчиляс. *Галицька (Львівська) єпархія*, с. 472).

²¹⁶ Див. мапи цього єпископства: І. Сковчиляс. *Галицька (Львівська) єпархія*, с. 166–169. Пор. карти Руського воєводства, використані в інших працях: М. Horn. *Walka klasowa i konflikty społeczne w miastach Rusi Czerwonej w latach 1600–1647 na tle stosunków gospodarczych*. Wrocław 1972; E. Hornowa. *Stosunki ekonomiczno-społeczne w miastach ziemi halickiej w latach 1590–1648*. Opole 1963.

²¹⁷ L. Bieńkowski. Organizacja Kościoła wschodniego, с. 864.

²¹⁸ Там само, с. 863; Т. Śliwa. *Przemyska diecezja greckokatolicka w XVIII w. (do 1772 r.)* // *Polska – Ukraina: 1000 lat sąsiedztwa*, т. 3 / за ред. S. Stępnia. Przemysł 1996, с. 79.

²¹⁹ S. Nabywaniec. *Diecezja przemyska greckokatolicka*, с. 94–95.

Таблиця 2

Локалізація жіночих монастирів Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період за адміністративно-територіальною належністю

Єпархія	Генеральне намісництво	Монастир	Кількість	
Львівська	Львівське	Бібрка, Жовква, Кам'янка-Струмилова, Крехів, Куликів, Львів-Введ., Львів-Кат., Львів-Лянг., Львів-Тарн., Миколаїв, Сасів, Словіта, Теремовля, Унів	14	26
	Галицьке	Голосків, Грабовець, Загвіздя, Крилос, Литвинів, Ляцьке, Нижній Березів, Підгороддя, Рип'янка, Рогатин, Скит	11	
	Кам'янецьке	Слобідка-Шелехівська	1	
Перемишльська	–	Вільче, Розгірче, Смільниця, Сянок, Фороща / Лука, Яворів	6	

Джерело: додаток 1.

Львівська єпархія. У Львівському генеральному намісництві монастирські спільноти розподілялися більш-менш рівномірно по всіх його теренах, за винятком південного-заходу та сходу. Без сумніву, одним із основних центрів чернечого життя в ранньомодерну добу була столиця єпископства й головне місто Руського воеводства – *Львів*. З кінця XVI і до початку XIX ст. в ньому в різні роки функціонувало щонайменше чотири жіночі монастирі – Св. Катерини Александрійської, Різдва Пресв. Богородиці (в межах юридики Тарнавка), Введення в Храм Пресв. Богородиці, а також «Лянгішівен» (поблизу міської церкви Успення Пресв. Богородиці). На північ від Львова розташовувалися обителі в *Куликові* та *Жовкві*. На захід від них, по сусідству з Холмською та Перемишльською єпархіями, діяв монастир у *Крехові*. Натомість на північному сході від Куликова та Жовкви, недалеко від границі з Холмським єпископством, можна було знайти обитель у *Кам'яниці-Струмилові*.

У центральній та західній частинах Львівського генерального намісництва задокументовано ще п'ять чернечих громад. На південний схід від Львова поряд співіснували дві – у *Словіті* та *Уневі*. На північний схід від них, на межі з Холмським та Луцьким єпископствами, був заснований монастир у *Сасові*. А на південь від Львова локалізувалася обитель у *Бібриці*, на південний захід від якої, поблизу границі з Перемишльською

епархією, діяла ще одна монаша спільнота – у *Миколаєві*. На сході генерального намісництва знаємо лише монастир у *Теребовлі*.

Чернечі осередки *Галицького генерального намісництва* розміщувалися здебільшого на його північних і центральних землях. На півночі це були обителі в *Литвинові*, *Підгородді* та *Рогатині*, недалеко від яких уже починалося Львівське генеральне намісництво. У центрі офіціалату зосереджувалося ще сім монастирів. Зокрема, біля Галича деякий час функціонувала обитель у *Крилосі*. Поблизу Станіслава стояв монастир у *Загзвзді*. На північний захід від нього, за Чорним лісом, неподалік Калуша, осіли черниці в *Рип'янци*. В околицях Отинії були розташовані монаші осередки в *Ляцькому* та *Голоскові*, а на захід від них – у *Грбівці* та *Скиті* (біля Солотвина). Найбільш віддаленою на південь (як у межах Галицького генерального намісництва, так і цілої Львівської епархії) була обитель у *Нижньому Березові*. Західніше й південніше простягалася гірська смуга, на якій до кінця XVIII ст. не існувало парафіяльної мережі²²⁰.

На території *Кам'янецького генерального намісництва* встановлено наявність тільки одного монастиря – у *Слобідці-Шелехівській*, розміщений на сході офіціалату. Найближче до нього бачимо вже обитель сусідньої Київської митрополичої архієпархії – у *Вінниці*, *Микулинцях* та *Немирові*.

Перемишльська епархія. Єдиним осередком жіночого чернецтва, що з'явився на захід від столиці єпископства, був *Сянок*. Решта монаших громад діяли на його центральних та східних землях. В околицях Перемишля на початку XVII ст. фіксується монастир у *Вільчому*. На східній окраїні Перемишльського єпископства, при границі з Львівським, постанала обитель у *Яворові*. Недалеко від Самбора – також у *Смільниці* та *Форощі / Луці*. Найдалі на південь мешкали сестри в *Розгірчому*, що на південний захід від Стрия, в передгір'ї Карпат.

Щільність мережі чернецих осередків. У ранньомодерний період жіночі монастирі густим мереживом вкривали значну частину Львівської та Перемишльської епархій. Фрагментарність джерельної бази, однак, не дає змоги відстежити щільність цієї мережі для XVII ст. Це реально зробити лише для початку 30-х рр. наступного століття (див. табл. 3). По-перше,

²²⁰ І. Скочиляс. Адміністративно-територіальний устрій, с. 168. Цю тезу доводять і дослідження Петра Сиреджука. За його твердженням, упродовж другої половини XVII – XVIII ст. тривав процес поступової колонізації малоосвоєних південних районів Галицької землі й насамперед Коломийського повіту (П. Сиреджук. *История заселения Галичской земли в XIV-XVIII вв.: Автореф. дис. ... канд. ист. наук.* Львов 1989, с. 11–13).

джерельні матеріали для того часу вже репрезентативні, по-друге, починаючи з 1730-х рр. кількість монаших спільнот поступово зменшується – їх ліквідують спершу органи церковної влади, а згодом державної. Нами обчислено приблизну відстань у кілометрах по прямій лінії між 19 обителями, що існували на початку 30-х рр. XVIII ст. (див. карту 5).

Таблиця 3
Відстань між жіночими монастирями Львівської та Перемишльської єпархій (початок 30-х рр. XVIII ст.)

Єпархія	Львівська															Перемишльська			
Генеральне намісництво	Львівське									Галицьке					Кам'янецьке	-			
Монастир	Бібрка	Жовква	Кам'янка-Струмилова	Куликів	Львів	Миколаїв	Сасів	Словіта	Унів	Грабовець	Загвіздя	Рип'янка	Рогатин	Скит	Слобідка-Шелехівська	Розгірче	Смільниця	Фороща	Яворів
Бібрка	-	50	50	40	30	25	55	25	25	105	80	75	35	110	230	75	100	60	75
Жовква	50	-	25	10	25	60	70	55	60	150	135	125	90	155	270	105	100	70	45
Кам'янка-Струмилова	50	25	-	25	35	70	50	40	45	155	130	125	80	155	245	120	120	90	70
Куликів	40	10	25	-	15	50	65	45	50	145	125	115	75	145	260	100	100	65	50
Львів	30	25	35	15	-	35	65	40	40	130	110	100	65	130	255	85	85	50	50
Миколаїв	25	60	70	50	35	-	80	50	50	100	80	70	50	100	250	50	70	35	60
Сасів	55	70	50	65	65	80	-	30	30	130	110	105	55	140	195	125	150	110	110
Словіта	25	55	40	45	40	50	30	-	5	115	95	85	40	120	215	95	120	80	90
Унів	25	60	45	50	40	50	30	5	-	110	90	80	35	115	215	95	120	80	90
Грабовець	105	150	155	145	130	100	130	115	110	-	20	30	75	15	210	80	140	120	160
Загвіздя	80	135	130	125	110	80	110	95	90	20	-	10	55	30	205	75	130	105	145
Рип'янка	75	125	125	115	100	70	105	85	80	30	10	-	50	35	215	65	120	95	135
Рогатин	35	90	80	75	65	50	55	40	35	75	55	50	-	80	205	75	115	80	105
Скит	110	155	155	145	130	100	140	120	115	15	30	35	80	-	225	70	135	110	160
Слобідка-Шелехівська	230	270	245	260	255	250	195	215	215	210	205	215	205	225	-	270	320	285	305
Розгірче	75	105	120	100	85	50	125	95	95	80	75	65	75	70	270	-	60	45	90
Смільниця	100	100	120	100	85	70	150	120	120	140	130	120	115	135	320	60	-	40	60
Фороща	60	70	90	65	50	35	110	80	80	120	105	95	80	110	285	45	40	-	50
Яворів	75	45	70	50	50	60	110	90	90	160	145	135	105	160	305	90	60	50	-

Джерело: карта 5.

Наведені дані свідчать, що в окреслений період найгустішою була мережа жіночих чернечих осередків Львівського генерального намісництва. Тоді на його теренах налічувалося щонайменше дев'ять монастирів, які до того ж розміщувалися досить близько один від одного – середня віддаль між ними становила 42 км. Продовжувалося це пасмо обителів на південно-східних землях Холмської та в крайній південно-західній частині Луцької єпархії. Так, на відстані 10–40 км від Сасова стояли монастирі у Бучині, Ясеніві та Станіславчику (Луцьке єпископство), а також у Буську, Грицоволі та Пустельнику (Холмське). За 15–25 км від Кам'янки-Струмилової діяли чотири обителі Холмської єпархії – у Буську, Пустельнику, Городищі та Язвині. Також поблизу межі з Львівським генеральним намісництвом осіла спільнота в Рогатині (Галицький офіціалат). Від нього до Бібрки чи Унева було лише 35 км, а до Словіти – 40 км. Урешті, недалеко границі з Львівською єпархією функціонували дві громади сестер сусіднього Перемишльського єпископства – в Яворові (за 45–50 км від Львова, Жовкви й Куликова) та Форощі (35–50 км від Львова й Миколаєва).

На території Галицького генерального намісництва в 1730-х рр. джерела знають тільки п'ять обителів. Пересічна віддаль між ними була майже такою самою, як у Львівському, – 40 км. Своєрідною сполучною ланкою між осередками монашого життя обох офіціалатів Львівського владитства став Рогатинський монастир. Звідти до найближчої обителі Львівського генерального намісництва потрібно було подолати лише 35 км, а до Рип'янки, розміщеної в межах власного офіціалату, – вже 50 км. Інші чотири монастирі Галицького генерального намісництва (Грабовець, Загвіздя, Рип'янка, Скит) творили невеличку групу чернечих осередків підгірської зони Карпат, відстань між якими становила від 10 до 30 км.

Більш розкидано на досліджуваних теренах розташовувалися чотири монаші спільноти Перемишльського єпископства – їх розділяло пересічно 58 км. А от єдина обитель Кам'янецького генерального намісництва – у Слобідці-Шелехівській, територіально тяжіла до монастирів на схід від неї, що належали до Київської митрополічної архієпархії. Віддаль від цієї подільської обителі до інших чернечих осередків Львівського та Перемишльського єпископств обчислювалася в 200–300 км. Завдяки цьому фактору, середня відстань між монастирями Львівської єпархії складала аж 78 км. Якщо ж не враховувати Слобідки-Шелехівської, то вказане число зменшиться до 66 км.

На карті великої земельної власності

У часи існування Речі Посполитої можна виокремити, зважаючи на особу власника, три типи великої земельної власності – королівську, шляхетську та церковну. У Руському й Подільському воєводствах домінувало шляхетське землеволодіння. Зокрема, на Поділлі напередодні Хмельниччини бл. 68 % поселень були шляхетськими²²¹. Своєю чергою, в Перемишльській землі Руського воєводства (1628 р.) у руках шляхти перебувало бл. 71 % усіх земель²²². Значний відсоток в обох воєводствах, у порівнянні з іншими регіонами Польсько-Литовської держави, становила й королівська власність. У Подільському воєводстві в середині XVII ст. королівські землі складали бл. 28 %²²³, а в Руському в 60-х рр. цього ж століття – бл. 25 % маєтків входили до складу королівського домену²²⁴. Зовсім невелику частку (3 %), натомість, займали церковні володіння²²⁵.

Розташування жіночих монастирів на території обох єпархій не відповідало структурі власності, яка там існувала. Із 32 обителів аж 17 розміщувалися в королівських володіннях, і лише 10 – у шляхетських. У церковних маєтках було тільки п'ять чернечих осередків (див. карту 7 і табл. 4).

Таблиця 4

Локалізація жіночих монастирів Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період за типом землеволодіння*

Тип великої земельної власності	Єпархія	Монастир	Кількість
1	2	3	4
Королівська	Львівська	Бібрка, Кам'янка-Струмилова, Крехів, Львів-Введ., Львів-Кат., Львів-Лянг., Миколаїв, Підгороддя, Рип'янка, Рогатин, Скит, Слобідка-Шелехівська, Словіта, Теремовля	17
	Перемишльська	Сянок, Фороща / Лука, Яворів	

²²¹ Обрахунки проведено на підставі даних зі статті: М. Крикун. Кількість і структура поселень Подільського воєводства в першій половині XVII століття // його ж. *Подільське воєводство у XV–XVIII століттях: Статті і матеріали*. Львів 2011, с. 169.

²²² *Rejestr poborowy ziemi przemyskiej z 1628 roku* / упоряд. Z. Budzyński і K. Przyboś. Rzeszów – Przemyśl 1997, с. LI.

²²³ На підставі даних із: М. Крикун. Кількість і структура, с. 169.

²²⁴ *Lustracja, 1661–1665*, ч. 1, с. XX.

²²⁵ *Rejestr, 1628 roku*, с. L; М. Крикун. Кількість і структура, с. 168–169.

1	2	3	4
Шляхетська	Львівська	Голосків, Грабовець, Жовква, Загвіздя, Куликів, Литвинів, Ляцьке, Нижній Березів, Сасів	10
	Перемишльська	Розгірче	
Церковна	Львівська	Крилос, Львів-Тарн., Унів	5
	Перемишльська	Вільче, Смільниця	

* Тип землеволодіння встановлено за: НМЛ, Ркл-16, арк. 497, 499; Ркл-18, арк. 187–187 зв., 273–273 зв.; Ркл-58/7, арк. 31 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 14, оп. 1, спр. 258, с. 100–101; *Люстрації королівщин українських земель XVI–XVIII ст.: Матеріали до реєстру рукописних та друкованих текстів* / укл. Р. Майборода. Київ 1999, с. 186, 191–192, 198, 209–210, 219–221, 244–246, 265–267, 281–282, 286–288, 305–306; І. Мицько. *Святоуспенська Лавра в Уневі*; А. Фелонюк. Тарнавка і Поріччя – юридики львівського домініканського монастиря Божого Тіла // *Львів: місто – суспільство – культура*: Зб. наук. праць, т. 10 / за ред. О. Аркуші, Ол. Вінниченка, М. Мудрого. Львів 2016, с. 67–99; F. Biesiadecki. *Dawni starostowie rohatyńscy // Kronika powiatu rohatyńskiego. Kwartalnik poświęcony sprawom powiatu rohatyńskiego* 5 (3–4) (1931) 1–10; A. Boniecki. *Herbarz Polski*, ч. 1, т. 6. Warszawa 1903, с. 393–394; т. 9. 1906, с. 85; K. Czernyński. *O dobrach koronnych byłej Rzeczypospolitej polskiej, wedle źródeł wiarygodnych*, dz. 1. Lwów 1870, с. 19–21, 142, 144–146, 150, 154–162, 191–192, 198, 216, 226–227, 235, 239–241, 246–247; B. Faliński. *Powiat Kamionka Strumiłłowa*. Kamionka Strumiłłowa 1935, с. 32–33; S. Gąsiorowski. *Chrześcijanin i Żydzi w Żółkwi w XVII i XVIII wieku*. Kraków 2001, с. 25–104, 479; E. Hornowa. *Stosunki ekonomiczno-społeczne*, с. 334; A. Jabłonowski. *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, т. 7, ч. 1. Warszawa 1902, с. 228–231; ч. 2. 1903, с. 220, 227–228, 230–233, 236–237, 239–240, 270; J. Krętosz. *Organizacja archidiecezji lwowskiej*, с. 152; *Lustracja województw ruskiego, podolskiego i bełskiego 1564–1565* / упоряд. K. Chłapowski і H. Żytkowicz, ч. 1. Warszawa – Łódź 1992, с. XXVIII, 247, 252; ч. 2. Warszawa 2001, с. 165, 176; *Lustracja województwa ruskiego 1661–1665*, ч. 1 / упоряд. K. Arłamowski і W. Kaput. Wrocław – Warszawa – Kraków 1970, с. 93, 240; ч. 2 / упоряд. E. і K. Arłamowscy. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1974, с. 3, 23, 29, 125, 164, 177; ч. 3 / упоряд. E. і K. Arłamowscy і W. Kaput. Wrocław – Warszawa – Kraków 1976, с. 42–43, 56, 125–126, 144, 151, 156–157; W. Łoziński. *Prawem i lewem. Obyczaje na Czerwonej Rusi w pierwszej połowie XVII wieku*, т. 2. Lwów 1904, с. 113, 128–129; *Rejestr, 1628 roku*, с. LV, 9, 51, 117, 128, 171; *Rejestr poborowy ziemi przemyskiej z 1651 roku* / упоряд. Z. Budzyński і K. Przyboś. Rzeszów – Przemyśl 1997, с. 94, 128, 144; *Rejestr poborowy ziemi przemyskiej z 1658 roku* / упоряд. Z. Budzyński і K. Przyboś. Rzeszów – Przemyśl 2000, с. 146, 198; *Rejestr pogłówny ziemi przemyskiej z 1674 roku* / упоряд. Z. Budzyński і K. Przyboś. Rzeszów – Przemyśl 2000, с. 65, 171, 196; SGKP, т. 3. 1882, с. 784; т. 4. 1883, с. 659, 865; т. 5. 1884, с. 350–351; т. 6. 1885, с. 405; т. 8. 1887, с. 383; т. 10. 1889, с. 107, 334, 909; т. 11. 1890, с. 66, 887–888; т. 14. 1895, с. 277; I. Szaraniewicz. *Rzut oka na beneficjia Kościoła ruskiego za czasów Rzeczypospolitej Polskiej pod względem historyi, a przede wszystkim o stosunki świeckiego duchowieństwa ruskiego w Galicyi do ziemi w tym okresie*. Lwów 1875, с. 3; E. Webersfeld. Jaworów, с. 372–382.

Джерело: додаток 1.

Королівське землеволодіння. Як уже відомо, в межах королівського домену діяло щонайменше 17 жіночих обителей Львівського та Перемишльського єпископств. Більшість з цих монастирів були засновані в містах, найчастіше центрах староств. Ідеться про 12 чернечих спільнот, що осіли в поселеннях, які володіли міським правом (10 з цих міст одночасно виконували роль старостинських осідків). На Краківському передмісті у *Львові*, на дільниці, що перебувала під замковою юрисдикцією, функціонували два монастирі – *Св. Катерини Александрійської* та *Введення в Храм Пресв. Богородиці*²²⁶. Ще одна обитель – «*Лянґішівен*», була фундована в середмісті королівського міста Львова. У другій половині XVII ст. жіночі монаші громади згадуються ще у двох центрах ґродових староств – *Теребовлі*²²⁷ та *Сяноку*²²⁸. Чимало сестер провадили свою діяльність і в центрах неґродових староств, як-от *Бібрка*²²⁹, *Кам'янка-Струмилова*²³⁰, *Миколаїв* (Дроговизьке староство)²³¹, *Рогатин*²³² та

²²⁶ *Люстрації королівщин*, с. 244–246; К. Czernyński. *O dobrach koronnych*, dz. 1, с. 19, 156–162; А. Jabłonowski. *Polska XVI wieku*, т. 7, ч. 1, с. 228–231; *Lustracja, 1564–1565*, с. 165; *Lustracja, 1661–1665*, ч. 2, с. 3. Див. мапу юридик і лібертацій на передмістях Львова в першій половині XVIII ст.: *Атлас українських міст*, т. 1, мапа 3.8.

²²⁷ *Люстрації королівщин*, с. 286–288; К. Czernyński. *O dobrach koronnych*, dz. 1, с. 21, 246–247; А. Jabłonowski. *Polska XVI wieku*, т. 7, ч. 2, с. 239–240; *Lustracja, 1661–1665*, ч. 3, с. 144.

²²⁸ *Люстрації королівщин*, с. 281–282; К. Czernyński. *O dobrach koronnych*, dz. 1, с. 20, 226–227; А. Jabłonowski. *Polska XVI wieku*, т. 7, ч. 2, с. 227–228; *Lustracja, 1661–1665*, ч. 1, с. 240.

²²⁹ Бібрецьке неґродове староство виокремилосся з Львівського ґродового наприкінці XVII або на початку XVIII ст. (*Люстрації королівщин*, с. 186; К. Czernyński. *O dobrach koronnych*, dz. 1, с. 19, 142; А. Jabłonowski. *Polska XVI wieku*, т. 7, ч. 2, с. 230; *Lustracja, 1661–1665*, ч. 2, с. 23).

²³⁰ *Люстрації королівщин*, с. 219–221; К. Czernyński. *O dobrach koronnych*, dz. 1, с. 19, 154–155; В. Faliński. *Powiat Kamionka Strumiłłowa*, с. 32–33; А. Jabłonowski. *Polska XVI wieku*, т. 7, ч. 2, с. 233; *Lustracja, 1661–1665*, ч. 2, с. 164; *SGKP*, т. 3, с. 784.

²³¹ У 1570 р. сандомирський хорунжий Миколай Тарло отримав королівський привілей на локацію на місці села Дроговиж в однойменній «державі» нового міста Миколаїв. Ще в період люстрації 1621 р. Миколаїв був центром Дроговизької тенути в складі Львівського староства, а вже в 1661–1665 рр. – окремого староства (*Люстрації королівщин*, с. 209–210; К. Czernyński. *O dobrach koronnych*, dz. 1, с. 19, 144–145; А. Jabłonowski. *Polska XVI wieku*, т. 7, ч. 2, с. 231; *Lustracja, 1564–1565*, ч. 1, с. XXVIII; *Lustracja, 1661–1665*, ч. 2, с. 29; *SGKP*, т. 6, с. 405).

²³² *Люстрації королівщин*, с. 265–267; F. Biesiadecki. *Dawni starostowie rohatyńscy*, с. 1–10; К. Czernyński. *O dobrach koronnych*, dz. 1, с. 21, 239–240; А. Jabłonowski. *Polska XVI wieku*, т. 7, ч. 2, с. 236–237; *Lustracja, 1564–1565*, ч. 1, с. 247; *Lustracja, 1661–1665*, ч. 3, с. 125–126.

*Яворів*²³³. Один монастир діяв поблизу міста *Підгороддя*²³⁴ в Рогатинському старостві. А *Скитська обитель*, за словами Юліана Целевича, існувала в околиці містечка Солотвин, котре було головним поселенням одноїменної «держави» (тенути)²³⁵.

Інші п'ять монастирів розміщувалися на королівських землях у сільській місцевості. Один із них (*Крехів*) був розташований в адміністративному центрі однойменної тенути²³⁶. Решта локалізувались у звичайних королівських селах: *Рип'янка* (Калуське староство)²³⁷, *Слобідка-Шелехівська* (Шелехівське)²³⁸, *Словіта* (Львівське, а згодом Глинянське староство)²³⁹, *Фороща*, що лежала поблизу сіл Лука й Велика Білина (Самбірська економія)²⁴⁰.

Шляхетське землеволодіння. Десять чернечих осередків Львівської та Перемишльської єпархій виникли на території шляхетських володінь. При цьому обителі в *Жовкві*, *Куликові* та *Сасові* перебували в межах

²³³ *Люстрації королівщин*, с. 305–306; К. Czernyński. *O dobrach koronnych*, dz. 1, с. 19, 150–152; А. Jabłonowski. *Polska XVI wieku*, т. 7, ч. 2, с. 232; *Lustracja, 1564–1565*, ч. 1, с. XXVIII; *Lustracja, 1661–1665*, ч. 2, с. 125; Е. Webersfeld. *Jaworów*, с. 372–382.

²³⁴ К. Czernyński. *O dobrach koronnych*, dz. 1, с. 239–240; А. Jabłonowski. *Polska XVI wieku*, т. 7, ч. 2, с. 237; *Lustracja, 1564–1565*, ч. 1, с. 252; *Lustracja, 1661–1665*, ч. 3, с. 125–126; *SGKP*, т. 8, с. 383.

²³⁵ Містечко Солотвин разом із шістьма навколишніми селами, правдоподібно на початку XVII ст. було виділене в окрему «державу». Під час люстрації 1661–1665 рр. воно вже згадується як центр тенути (К. Czernyński. *O dobrach koronnych*, dz. 1, с. 21, 240–241; *Lustracja, 1661–1665*, ч. 3, с. 42–43; *SGKP*, т. 11, с. 66).

²³⁶ Крехів був центром окремої тенути вже в першій половині XVII ст. (*Lustracja, 1661–1665*, ч. 2, с. 177; *SGKP*, т. 4, с. 659).

²³⁷ На час люстрації 1564–1565 рр. Рип'янка не фіксується. Згідно з дослідженнями Володимира Грабовецького, перша звітка про це поселення датована 1638 р. У період люстрації 1661–1665 рр. воно належало до Калуського негородового староства (В. Грабовецький. *Історія Калуша. З найдавніших часів до початку XX ст.* Дрогобич 1997, с. 76, 89; К. Czernyński. *O dobrach koronnych*, dz. 1, с. 235; *Lustracja, 1661–1665*, ч. 3, с. 56; *SGKP*, т. 10, с. 107).

²³⁸ У середині XVI ст. Шелехів входив до Барського староства. У наступному столітті він став центром окремого негородового староства, що з 1707 р. перебувало в держанні родини Кавецьких. Поблизу Шелехова, можливо на початку XVIII ст., виникла Слобідка-Шелехівська (*SGKP*, т. 11, с. 887–888).

²³⁹ Під час люстрації 1564–1565 рр. Словіта належала до Глинянського ключа Львівського староства, який на момент люстрації 1661–1665 рр. уже перетворився на самостійну тенуту, а згодом на Глинянське негородове староство (*Люстрації королівщин*, с. 198; К. Czernyński. *O dobrach koronnych*, dz. 1, с. 145–146; А. Jabłonowski. *Polska XVI wieku*, т. 7, ч. 2, с. 230; *Lustracja, 1564–1565*, ч. 2, с. 176; *Lustracja, 1661–1665*, ч. 2, с. 151, 156–157).

²⁴⁰ Сусідні між собою Лука та Велика Білина були селами Дублянського ключа Самбірської економії (К. Czernyński. *O dobrach koronnych*, dz. 1, с. 191–192, 198).

єдиного майнового комплексу, який з другої третини XVII ст. належав Даниловичам, потім перейшов у власність Собеських і, врешті, дістався Радзивілам²⁴¹. Ще три монастирі Галицької землі – *Грабовець*²⁴², *Загвіздя*²⁴³ і *Голосків*²⁴⁴, локалізовано на грунтах, власниками котрих були різні представники магнатської родини Потоцьких. Перші два поселення водночас вважалися родовими гніздами дрібної руської шляхти: Загвіздя – Загвойських, а Грабовець – Грабовецьких²⁴⁵. Голосковом у першій половині XVII ст., коли, власне, і постала в ньому жіноча обитель, володіли Балабани²⁴⁶. *Розгірче*, що в Перемишльській землі, наприкінці

²⁴¹ Жовква заснована 1597 р. на землях села Винники, що перебувало у власності Станіслава Жолкевського, в 1603 р. вона отримала міські права. Після смерті магната місто успадкувала його донька Софія з Жолкевських Данилович, дружина Яна Даниловича. Цей можновладець у 1615 р. здобув, натомість, королівський привілей на локацію на місці села Комарів міста Сасів. Своєю чергою, Куликовом на початку XVII ст. володіла родина Журавницьких, а в руки Даниловичів він перейшов лише в 1634 р., коли його придбав син Яна Даниловича Станіслав. По смерті останнього перелічені поселення за посередництвом сестри покійного, Теофілії з Даниловичів, дружини Якуба Собеського, стали в 1637 р. власністю Собеських. Урешті-решт 1740 р. всі три міста разом з іншими маєтками нащадків короля Яна III дісталися князеві Міхалові Казимиру Радзивилу на прізвисько «Рибонька». (Детальніше про це див.: S. Gašiorowski. *Chrześcijaństwo i Żydzi*, с. 25–104, 479; SGKP, т. 4, с. 865; т. 10, с. 334).

²⁴² Принаймні в першій половині XVIII ст. село належало Потоцьким. Так, у 1705 р. його власником був хмільницький староста Якуб Потоцький (1676–1711), а в 1731 р. – київський воєвода Юзеф Потоцький (1673–1751), майбутній великий коронний гетьман. Однак уже станом на 1746 р. Грабовець числиться серед маєтків Косаковських, а саме підляського каштелянича Станіслава Косаковського (1721–1761), чоловіка Катерини з Потоцьких (НМЛ, Ркл-16, арк. 497, 499; Ркл-18, арк. 273–273 зв.; Ркл-58/7, арк. 31 зв.).

²⁴³ Село було власністю Потоцьких щонайменше з другої половини XVII ст. Зокрема, 1669 р. представник цієї родини київський воєвода Анджей Потоцький († 1692) записав Загвіздя як бенефіцій для кустоша Станіславівської колеґіати (НМЛ, Ркл-18, арк. 187–187 зв.; J. Krętosz. *Organizacja archidiecezji lwowskiej*, с. 152; SGKP, т. 14, с. 277).

²⁴⁴ У 40-х рр. XVII ст. Балабани, які володіли маєтками в околицях Отинії, у т. ч. Голосковом, втрачають право власності на них. 1643 року Юрій Балабан продав свої володіння Якубові Понятовському, а після смерті того його племінники в 1645 р. відпродали ці маєтності подільському воєводі Станіславу Ревері Потоцькому (1579–1667). Надалі Отинія й навколишні села були в руках Потоцьких (W. Łoziński. *Prawem i lewem*, т. 2, с. 113, 128–129; E. Hornowa. *Stosunki ekonomiczno-społeczne*, с. 334).

²⁴⁵ A. Boniecki. *Herbarz Polski*, ч. 1, т. 6, с. 393–394 (Грабовецькі); НМЛ, Ркл-18, арк. 187–187 зв. (Загвойські).

²⁴⁶ W. Łoziński. *Prawem i lewem*, т. 2, с. 113. Більше про цю родину див.: M. Cilwicka. *Prawosławny ród Bałabanów // Kościół Prawosławny w dziejach Rzeczypospolitej i krajów sąsiednich* / ред. P. Chomik. Białystok 2000, с. 204–217.

XVII ст. перебувало у власності шляхтича з давнього малопольського роду Йорданів, а пізніше перейшло в руки Венявських²⁴⁷. Нарешті, монастир у *Литвинові* розмістився недалеко поселення, що в другій половині XVIII ст. належало родині Мушинських²⁴⁸. Серед усіх цих чернечих осередків у шляхетських володіннях, як бачимо, тільки три було в містах (Жовква, Куликів, Сасів), а сім – у сільській місцевості (Голосків, Грабовець, Загвіздя, Литвинів, Ляцьке, Нижній Березів, Розгірче).

Церковне землеволодіння. Найменше жіночих монастирів нараховуємо на церковних землях. Чотири обителі були фундовані в маєтностях Православної / Унійної Церкви. Три з них розташовувалися у столових маєтках єпископів: *Вільче*²⁴⁹ і *Смільниця*²⁵⁰ – перемишльського, *Кринос*²⁵¹ – львівського, а четверта – на ґрунтах Унівської архимандрії (*Унів*)²⁵². Одна чернеча спільнота мешкала у володіннях римо-католицького монашого ордену. *Юридика Тарнавка на Краківському передмісті у Львові*, де існувала обитель Різдва Пресв. Богородиці, перебувала у власності Львівського домініканського монастиря Божого Тіла²⁵³. Окрім останньої обителі, яка з'явилася в межах міста, всі інші локалізовано в сільській місцевості.

У міських поселеннях та сільській місцевості

Упродовж ранньомодерного періоду ступінь урбанізації досліджуваних теренів, за винятком Подільського воєводства, був доволі високий. За підрахунками Мавриція Горна, в середині XVII ст. у Руському воєводстві (без Холмської землі) міським правом володіли 192 поселення. Пере-

²⁴⁷ У поборових реєстрах Перемишльської землі з 1618, 1651 і 1658 рр., а також у поголовному реєстрі з 1674 р. Розгірче фігурує як шляхетська маєтність без зазначення власників. Ймовірно, ними були представники дрібної шляхти руського походження. Натомість за даними ревізії Перемишльської землі 1692 р. Розгірчем володів коронний підконюший Адам Йордан, дружина якого – Єфросинія з Крушельницьких – походила з місцевої руської шляхти. У XVIII ст. село перейшло до Венявських (*Rejestr, 1628 roku*, с. 128; *Rejestr, 1651 roku*, с. 94; *Rejestr, 1658 roku*, с. 146; *Rejestr, 1674 roku*, с. 196; ЦДІА України у Львові, ф. 14, оп. 1, спр. 258, с. 100–101; А. Boniecki. *Herbarz Polski*, ч. 1, т. 9, с. 85).

²⁴⁸ У 1774 р. село задокументоване як власність Теофілії Мушинської, коронної стольникової (SGKP, т. 5, с. 350–351).

²⁴⁹ *Rejestr, 1628 roku*, с. LV, 171; *Rejestr, 1651 roku*, с. 128; *Rejestr, 1658 roku*, с. 198; *Rejestr, 1674 roku*, с. 171.

²⁵⁰ SGKP, т. 10, с. 909; I. Szaraniewicz. *Rzut oka*, с. 3.

²⁵¹ А. Jabłonowski. *Polska XVI wieku*, т. 7, ч. 2, с. 270; I. Szaraniewicz. *Rzut oka*, с. 3.

²⁵² Див.: І. Мицько. *Святоуспенська Лавра в Уневі*.

²⁵³ А. Фелонюк. *Тарнавка і Поріччя*, с. 67–99.

січно одне місто припадало на 237 кв. км²⁵⁴. У масштабі Речі Посполитої краще урбанізована була тільки Великопольща²⁵⁵. Найбільшою щільністю в Руському воєводстві того часу характеризувалася міська мережа Львівської та Галицької земель, тоді як у Перемишльській та Сяноцькій землях її кількісні показники були на порядок нижчими²⁵⁶. Що ж до Поділля, то тут, унаслідок постійних татарських набігів, військових дій, а згодом і турецької окупації 1672–1699 рр., міст у XVII ст. налічувалося значно менше²⁵⁷. Беручи до уваги зміни, які відбулися в наступному столітті в Перемишльській і Сяноцькій землях²⁵⁸, а також на Поділлі²⁵⁹, можемо припускати, що рівень урбанізованості дещо зріс на всій аналізованій території. Водночас підкреслимо, що більшість міських осередків цього регіону були невеликими за площею й аграрними за характером. Як з'ясував Здіслав Будзинський, наприкінці XVIII ст. населення майже половини міст Східної Галичини складалося з 1–2 тис. осіб²⁶⁰.

Розвинута парафіяльна мережа Унійної Церкви (дані 1772 р.) дає підставу стверджувати, що щільність сільських поселень на цих теренах також була істотною. У Руському воєводстві – на тих його частинах, що входили до складу Львівського та Перемишльського єпископств, – існувало тоді 3 313 унійних парафій, а в Подільському, що територіально повністю збігалось з Львівською єпархією, – 902²⁶¹. Понад 80 % греко-католицьких парафіяльних осередків Східної Галичини залишалися сільськими²⁶².

В обох названих владицтвах жіноче чернецтво однаковою мірою було представлене як міськими обителями, так і монастирями в сільській місцевості (див. карту 7 і табл. 5).

²⁵⁴ M. Horn. *Walka klasowa*, c. 24–25.

²⁵⁵ M. Bogucka, H. Samsonowicz. *Dzieje miast i mieszczaństwa w Polsce przedrozbiorowej*. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź 1986, c. 337.

²⁵⁶ M. Horn. *Walka klasowa*, c. 25; J. Motylewicz. *Miasta ziemi przemyskiej i sanockiej w drugiej połowie XVII i w XVIII wieku*. Przemysł – Rzeszów 1993, c. 243.

²⁵⁷ M. Bogucka, H. Samsonowicz. *Dzieje miast i mieszczaństwa*, c. 334–335.

²⁵⁸ J. Motylewicz. *Miasta ziemi przemyskiej i sanockiej*, c. 243.

²⁵⁹ M. Bogucka, H. Samsonowicz. *Dzieje miast i mieszczaństwa*, c. 350.

²⁶⁰ Z. Budzyński. *Kresy południowo-wschodnie w drugiej połowie XVIII wieku*, т. 3. Przemysł – Rzeszów 2008, c. 97–98.

²⁶¹ W. Kołbuk. *Kościoly Wschodnie w Rzeczypospolitej około 1772 roku. Struktury administracyjne*. Lublin 1998, c. 49.

²⁶² Z. Budzyński. *Kresy południowo-wschodnie*, c. 223.

Таблиця 5
Локалізація жіночих монастирів Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період за типом поселень

Тип поселення	Єпархія	Монастир	Кількість	
Місто	Львівська	Бібрка, Жовква, Кам'янка-Струмилова, Куликів, Львів-Введ., Львів-Кат., Львів-Лянґ., Львів-Тарн., Миколаїв, Підгороддя, Рогатин, Сасів, Скит (біля Солотвина), Теремовля	14	16
	Перемишльська	Сянок, Яворів	2	
Село	Львівська	Голосків, Грабовець, Загвіздя, Крехів, Крилос, Литвинів, Ляцьке, Нижній Березів, Рип'янка, Слобідка-Шелехівська, Словіта, Унів	12	16
	Перемишльська	Вільче, Розгірче, Смільниця, Фороща / Лука	4	

Джерело: додаток 1.

Міста. 16 чернечих спільнот діяли в межах міст або їхніх околиць. У Львівському єпископстві функціонувало щонайменше 14 міських обителей, а в Перемишльському – лише дві. За винятком Жовкви, Куликова й Сасова, які перебували в руках шляхти (спершу Даниловичів, а пізніше Собеських і Радзивилів), усі інші міста були частиною королівського домену. Більшість монаших осередків у міських поселеннях (окрім Сянока і Теремовлі) вдалося локалізувати.

З існуючих джерел висновуємо, що тільки монастирі у Львові та Кам'янці-Струмиловій були в середмісті впродовж усього часу свого існування. У першому випадку мовиться про обитель, засновану Гавриїлом Лянґішем у власній кам'яниці на Руській вулиці, навпроти міської Успенської церкви²⁶³. У другому – про Благовіщенську обитель у Кам'янці-Струмиловій, зведену поряд із міським храмом Різдва Пресв. Богородиці, позаду східної сторони ринкової площі²⁶⁴. Натомість жіночий монастир у Яворові змінив своє первісне місце розташування. Спершу він локалі-

²⁶³ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 51, с. 1075.

²⁶⁴ НМЛ, РКЛ-24, с. 107; *Źródła dziejowe starostwa i parafii Kamionka Strumiłłowa*, т. 1 / упоряд. В. Faliński. Kamionka Strumiłłowa 1928, с. 91.

зувався в середмісті, поблизу міської церкви Св. Юрія Побідоносця, але згодом, після пожежі 1636 р., зусиллями фундаторів – Марухни (Маргарити) із Зугаєвичів Дишкевичової та її родичів – був перенесений на Велике передмістя, неподалік храму Успення Пресв. Богородиці²⁶⁵.

Проте здебільшого спільноти громади у містах осідали за міськими валами, зокрема на передмістях, де велику частку населення завжди становили русини. Протягом двох століть на Краківському передмісті у Львові в різний час зафіксовано аж три жіночі обителі киевохристиянської традиції. Біля чоловічого монастиря Св. Онуфрія Пустельника була розміщена Святокатерининська обитель²⁶⁶, а недалеко від неї (ліквідована в 1605 р.) майже через півстоліття постав Введенський монастир²⁶⁷. Найдалі від міських мурів, на території юридики Тарнавка, стояла обитель Різдва Пресв. Богородиці (нотується в джерелах у середині та другій половині XVII ст.)²⁶⁸. В інших містах Руського воєводства жіночі монаші спільноти також зазвичай оселялися на передмістях. Хрестовоздвиженська обитель у Жовкві з'явилася на Львівському передмісті, навпроти церкви Пресв. Трійці²⁶⁹. Рогатинський Преображенський монастир теж виник за межами середмістя, біля дороги, що вела від Львівської брами в напрямку до Підгороддя²⁷⁰. Обитель у Миколаєві була розташована неподалік храму Св. Миколая Чудотворця на Перемишльському передмісті²⁷¹.

²⁶⁵ APP, ABGK, sygn. 142, s. 6; Т. Коструба. [Рец. на:] Яворівщина, с. 474–475; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 248; E. Webersfeld. Jaworów, с. 380. Пор.: Б. Посацький, Є. Король, Н. Соснова. Історичні чинники містобудівного розвитку Яворова // *Вісник Інституту «Укрзахідпроектреставрація»* 12 (2002) 96–97.

²⁶⁶ Див. мапу 2 в монографії: М. Капраль. *Національні громади Львова XVI–XVIII ст. (соціально-правові взаємини)*. Львів 2003.

²⁶⁷ Розташування обителі позначено на рукописній карті Жана Ігнатія дю Дефія (1766 р.): *Plan de la Ville, des Châteaux et des Faubourgs de Leopold. Pour servir à la construction des Chemins et à la réparation de l'ancien pavé. Levé par Décret de la Commission Royale, établie à cet effet. Par moi Jean Ignace du Desfilles Géomètre Juré du Roy et de la République de Pologne. L'année: 1766. 1:2 400* (www.lvivcenter.org).

²⁶⁸ *Атлас українських міст*, т. 1. мапа 3.8.

²⁶⁹ НМЛ, Ркл-24, с. 177, 181–182, 186; APP, ABGK, sygn. 327, s. 8; S. Barącz. *Pamiętki miasta Żółkwi*, с. 51. Пор.: У. Піхурко, Д. Кривошеєва, Я. Чурилик. Жовква. До історії витоків поселення і розвитку міста // *Вісник Інституту «Укрзахідпроектреставрація»* 5 (1996) 20.

²⁷⁰ НМЛ, Ркл-20, арк. 557 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 19, оп. IX, спр. 263, арк. 50 зв.–51; ф. 42, оп. 1, спр. 1, с. 496; спр. 2, с. 92. Пор. сучасну й давню мережу доріг Рогатина: Р. Могитич. Рогатин у системі історичних шляхів // *Вісник Інституту «Укрзахідпроектреставрація»* 5 (1996) 25.

²⁷¹ НМЛ, Ркл-25, арк. 219–219 зв.

А монастир у Куликові був збудований за міськими валами на узгір'ї, що біля Надіївського ставу²⁷².

Чимало жіночих чернечих осередків знаходимо поблизу міських поселень. Обитель у Підгородді постала під лісом, що розкинувся на південний схід від міста, над річкою Паренівка²⁷³. Бібрецький монастир функціонував на схід від поселення²⁷⁴. Скитську жіночу обитель звели неподалік містечка Солотвин, при шляху, який вів до сусіднього села Маркова²⁷⁵. До Сасівської ж діставалися, пройшовши на північ від міста левадою над рікою Західний Буг²⁷⁶.

Села. 16 монастирів було зосереджено також і в сільській місцевості. Дванадцять з них належали до Львівської єпархії, а чотири – до Перемишльської. Розташовувалися вони переважно у шляхетських і церковних маєтностях. Не для всіх визначено точне місце їхньої локалізації. Частина чернечих спільнот осіли недалеко від села. Так, обитель у Загвізді виникла за 2 км від поселення²⁷⁷, а в Розгірчому – приблизно за 1,5 км²⁷⁸. Натомість Словітський і Смільницький монастирі були споруджені відразу за селом²⁷⁹. Водночас деякі монаші осередки формувалися на відлюдді, зокрема в лісі (наприклад, Рип'янка)²⁸⁰. У сусідній Холмській єпархії серед лісу стояли обителі в Пустельнику та Язвині²⁸¹.

Монастирський простір

Під монастирем розуміємо насамперед спільноту ченців або черниць, які живуть за усталеними правилами (уставом). Однак вказане поняття не

²⁷² НМЛ, Ркл-23, арк. 465 зв.–466; А. Петрушевичь. *Дополнения*, с. 589; *SGKP*, т. 4, с. 864.

²⁷³ НМЛ, Ркл-20, арк. 561, 562 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 159, оп. 9, спр. 212, арк. 2. Обитель позначена на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 р. (www.mapire.eu). Пор.: *Administrativ-Karte*, арк. 32.

²⁷⁴ НМЛ, Ркл-17, арк. 275 зв.; Ркл-24, с. 504–505; ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 188 (тимч. 1031), арк. 1, 3, 5, 7.

²⁷⁵ Ю. Целевичь. *Исторія Скиту Манявского*, с. 83.

²⁷⁶ НМЛ, Ркл-23, арк. 103 зв.

²⁷⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 1, спр. 5824, арк. 53; ф. 186, оп. 11, спр. 299–300; ф. 364, оп. 1, спр. 73, арк. 37. Монастир є на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 р. (www.mapire.eu).

²⁷⁸ НМЛ, Ркл-40, арк. 18 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 20, оп. XVI, спр. 92, арк. 15 зв.–16, 139 зв.–140 зв. Обитель показана на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 р. (www.mapire.eu).

²⁷⁹ НМЛ, Ркл-23, арк. 421 (Словіта); ЦДІА України у Львові, ф. 19, оп. IV, спр. 59, арк. 5 (Смільниця).

²⁸⁰ НМЛ, Ркл-18, арк. 137.

²⁸¹ APL, ChKGG, sygn. 101, k. 32, 89 v.

обмежується цим значенням. Монастир – це ще й територія, а також розташовані на ній будівлі, що перебувають у власності спільноти²⁸². Цілком очевидно, що для того, аби монаша громада могла належним чином реалізовувати своє покликання, вона потребувала певного «освоєного простору». Цей простір мав вимір не лише сакральний (як місце молитви й аскетичних практик), але й практичний (як місце повсякденного побуту). Таким чином, монастир для інокіні був не тільки локацією її духовного подвигу, але й домом. Тут вона і молилася, і чинила аскетичні подвиги, і працювала, відпочивала, харчувалася. Тому на території обителей з'являються споруди різного типу: сакральні, житлові, господарські²⁸³.

Формування монастирського комплексу. Комплекс монастирських будівель творився поступово. Деякі обителі виникали на «пустому пляці». Так, скажімо, постав у середині XVII ст. Львівський Введенський монастир. Молдавський господар Василій Лупул у своєму фундаційному привілеї (1646 р.) дозволив, щоби сестри на подарованій ним землі «монастир, церкву і це все, що належить до її оздоблення, будували й виставляли»²⁸⁴. Після Хмельниччини польський король Ян II Казимир у апробації привілею (1659 р.) повторно надав дозвіл чернечій спільноті «на тому ж ґрунті монастир і келії для відповідного свого помешкання, і церкву для відправлення богослужінь і Служби Божої [...], деревом чи муром звести»²⁸⁵. Скориставшись цим актом, інокіні незабаром збудували обитель – храм та інші споруди.

Зовсім інакше сформувався осередок сестер Лянґішівен – тут приватна кам'яниця з волі фундатора була адаптована під жіночий монастир²⁸⁶. 1646 року, в рамках судового процесу між Гавриїлом Лянґішем та органами міської влади, проведено огляд обителі. Хоча вона й містилась у звичайній міщанській кам'яниці, та все ж мала риси, властиві монастиреві.

²⁸² Подібну подвійну дефініцію монастиря подає: M. Bogucka. Klasztor żeński w społeczeństwie doby baroku. Z życia codziennego benedyktynek poznańskich w świetle ich własnych kronik (XVII–XVIII w.) // *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej* 57 (2) (2009) 183–191.

²⁸³ На характерні особливості архітектури жіночих латинських монастирів звернула увагу: M. Borkowska. *Życie codzienne*, с. 93.

²⁸⁴ «klasztor, cerkiew y to wszy[s]tko, cokolwiek dla ozdoby oney należy, budowali y wystawiali» (ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 397, с. 1891).

²⁸⁵ «na tymże gruncie monaster y cele dla sposobnego swego mieszkania, y cerkiew dla odprawowania nabożeństwa y Służby Bożej [...], drzewem lub murem wystawić» (С. Цюрох. *Погляд на історію*, с. 228).

²⁸⁶ Пор. ситуацію в латинських обителях: M. Borkowska. *Zakony żeńskie w Polsce w epoce nowożytnej*, с. 251–253.

За свідченням осіб, котрі оглядали будівлю, на різних її поверхах розташовувалися каплиця, трапезна, а також житлові приміщення для черниць (келії)²⁸⁷. Рогатинська обитель також була заснована на місці приватної посілости – цього разу фільварку родини Грековичів. У фундуші о. Антонія (Грековича) з 1616 р. сказано, що монахині отримали фільварок разом «із трьома світлицями, пекарнею, коморами, пивницею й каплицею, на тих же приміщеннях збудованою, з образами, книгами й усіма богослужбовими шатами, [і] з домом, що стоїть посеред саду»²⁸⁸.

Монастир мурований чи дерев'яний? Опрацьовані джерела доводять, що обителі, зведені з каменю чи цегли, належали радше до винятків. У 1594 р. митрополит Михайло (Рагоза) благословив членів Львівського ставропігійського братства при Святоонофрїївському чоловічому монастирі «другой монастирець окромѣшнии женський и церковъ новую от основаня во имя святых великомученицы христовы Екатерины черницамъ инокинямъ для особливого набоженства змуровати»²⁸⁹. Через чотири роки братчики у своєму листі-проханні до християн про матеріальну підтримку вказували, що обитель ще не завершена, а для її будівництва використовується каміння із розібраної старої Успенської церкви²⁹⁰. За інформацією домініканця Мартина Груневега, наприкінці століття келії вже були споруджені²⁹¹. Мурованою була й «обитель Лянґішівен» у Львові, але то лише тому, що постала в міщанській кам'яниці в межах середмістя. Також, як уже зазначалося, король Ян II Казимир у 1659 р. дозволив руським монахиням на Краківському передмісті обитель «деревом чи муром звести»²⁹². З певних міркувань обрано перший варіант, тож не дивно, що після татарського нападу в 1695 р. на монастир, його насельниці запросили теслярів із Жовкви для відбудови спалених приміщень²⁹³.

Тільки в другій половині XVIII ст. фіксуємо спробу спорудити на місці дерев'яних будівель, у яких жили сестри, мурований келійний корпус²⁹⁴.

²⁸⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 58, с. 166.

²⁸⁸ «ze trzema światlicami, y piekarnią, komorami, piwnicą, y z modlitwiennicą, na tychże celach zbudowaną, z obrazami, księgami y wszystkimi aparaty cerkiewnymi, z domem pośród sadu stojącym...» (НМЛ, Ркл-20, арк. 559–559 зв.).

²⁸⁹ *Monumenta Confraternitatis*, т. 1, с. 504.

²⁹⁰ *Юбилейное издание*, т. 1, с. 74.

²⁹¹ Я. Саєвич. Найдавніший історичний опис, с. 148.

²⁹² С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 228.

²⁹³ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 559, с. 912.

²⁹⁴ У цей же період отці василіяни провадять набагато масштабніші будівельні роботи у своїх монастирях (В. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej w latach 1743–1780*. Rzeszów 2014, с. 225–234).

Після завершення в 1760 р. візитації Рогатинського монастиря вирішено його закрити, з огляду на неспроможність дотримуватися всіх приписів Замойського собору стосовно клявзури. Через два роки, однак, міщани звернулися до єпископа Лева (Шептицького) з проханням відкликати декрет. Вони також зобов'язалися зібрати все необхідне для будівництва – камінь, цеглу, вапно й дерево – та невдовзі розпочати будівельні роботи. Планувалося звести обитель «принаймні на дванадцять келій з невеликим коридором, трапезною (рефектарем) і кухнею, з вікнами, пічками і т. д.»²⁹⁵. Але ці обіцянки рогатинських міщан так і не були виконані, що дало привід владиці зачинити обитель. В австрійський період з'явилася ідея передати черницям Львівського Введенського монастиря муровані будівлі раніше скасованої обителі бернардинок, що існувала на Галицькому передмісті²⁹⁶. Проте й у цьому разі до реалізації задуму справа не дійшла.

Отож фактично всі споруди монастирського комплексу були дерев'яними. Дерево ж, як відомо, матеріал дешевший, більш доступний і практичний, та водночас менш тривкий у порівнянні з каменем або цеглою. Як засвідчують збережені фінансові книги обителей, характерним елементом повсякдення монахинь були постійні ремонти²⁹⁷. Наприклад, сестри Львівського Введенського монастиря за часів урядування ігумені Єфимії (Деревинської) (1762–1776) щороку видавали кошти на ремонт плоту, чернечих келій, дзвіниці чи церкви. Частина грошей витрачалася на придбання будівельних матеріалів (гонту, дощок, соломи, глини), а частина – на оплату праці робітників²⁹⁸. Монастирі зазнавали руйнувань також унаслідок пожеж, які нерідко траплялися в містах. Зокрема, 1718 р. згоріла обитель у Жовкві, а 1731 р. – у Сасові²⁹⁹. Часто інокіни були змушені мобілізувати власні ресурси для відновлення монастирського простору. Такими засобами в 1720 р., вже через два роки після пожежі на Львівському передмісті, було відбудовано Хрестовоздвиженську церкву в Жовкві³⁰⁰.

Топографія монастирського комплексу. Аналізовані нами жіночі обителі виглядали досить подібно. Приблизне уявлення про їхню топографію

²⁹⁵ «przynajmniej na dwanaście cel z korytarzykiem, refektarzem y kuchnią, z oknami, pieciami etc.» (НМЛ, Ркл-68, арк. 112 зв.–113).

²⁹⁶ W. Chotkowski. *Historia polityczna*, с. 138–139.

²⁹⁷ Подібною була ситуація й у латинських чернечих осередках: M. Borkowska. *Życie codzienne*, с. 100–101.

²⁹⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2575, арк. 1–15 зв.

²⁹⁹ S. Barącz. *Pamiętki miasta Żółkwi*, с. 149; ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 527, с. 1077–1079.

³⁰⁰ НМЛ, Ркл-24, с. 177.

дають візитаційні описи³⁰¹ з другої половини XVIII ст. З них довідуємося, що зазвичай монастир був оточений дерев'яним плотом³⁰², що мав не тільки окреслити межі території, а й захищати спільноту посвячених Богові дів і вдовиць від сторонніх очей. Та насправді така огорожа забезпечувала мінімальний захист чернечих громад, більшість з яких проживали на передмістях або в сільській місцевості, від ворожих нападів³⁰³. На подвір'я обителі можна було ввійти через браму та «фірту» (хвіртку). У деяких осередках (у Яворові, Кам'янці-Струмиловій, Слобідці-Шелехівській, Розгірчому чи Жовкві) над входом у монастир височіла дзвіниця³⁰⁴, в інших (у Рогатині, Уневі та Словіті) вона стояла окремо на монастирському дворі³⁰⁵. У центрі комплексу переважно містилася сакральна споруда – церква або каплиця, як «житло Бога» (тобто місце, де відправлялася Божественна Літургія)³⁰⁶, навколо неї було невелике подвір'я. На терені монастиря нерідко відбувалися поховання інокінь. За даними каталогу монахинь Львівської Введенської обителі (кінець XVIII ст.), на її цвинтарі, зокрема, були поховані ігуменья Єфимія (Деревинська, † 1776), а також сестри Пелагія (Гелехівна, † 1772) і Єлизавета (Нарбутівна, † 1775). Могили перших двох черниць розміщувалися поблизу входу в храм, а останньої – біля його південної стіни. Після заборони австрійською владою ховати померлих біля парафіяльних та монастирських святинь декілька сестер знайшли свій останній спочинок на публічному кладовищі неподалік чоловічого монастиря Св. Йоана Богослова³⁰⁷. У візитаційних протоколах цвинтар на території обителі фіксується ще у Словіті, Уневі, Яворові та Загвізді³⁰⁸.

До монастирського комплексу входили й інші споруди, передовсім житлові (чернечі келії), а також господарського й побутового характеру –

³⁰¹ Цінність описів монастирів у візитаційних протоколах та інвентарях підкреслює: М. Borkowska. *Życie codzienne*, с. 96.

³⁰² НМЛ, Ркл-20, арк. 557 зв.; Ркл-23, арк. 320, 421; Ркл-24, с. 177; Ркл-38, арк. 8 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 3, оп. 1, спр. 21, с. 580; АРР, АВГК, sygn. 142, s. 6.

³⁰³ Своєю чергою, деякі з більших чоловічих монастирів Львівської єпархії, як-от Унів, Крехів чи Скит, мали досить міцні оборонні споруди. Частина обителей також були обведені оборонними валами із частоколом.

³⁰⁴ НМЛ, Ркл-24, с. 107, 177; Ркл-26, арк. 316; Ркл-38, арк. 8 зв.; Ркл-41, арк. 3 зв.; АРР, АВГК, sygn. 142, s. 6.

³⁰⁵ НМЛ, Ркл-20, арк. 554; Ркл-23, арк. 319, 421.

³⁰⁶ Е. Романенко. *Повседневная жизнь русского средневекового монастыря*. Москва 2002, с. 70–71.

³⁰⁷ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 237–240.

³⁰⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2808, арк. 8; НМЛ, Ркл-23, арк. 319; АРР, АВГК, sygn. 142, s. 79.

План Львівського Введенського монастиря. Початок XIX ст.

трапезна (рефектар), кухня, комора, хлів тощо. Подекуди на терені обителі були викопані криниці (Яворів, Словіта)³⁰⁹ чи навіть невеличкі водойми (Словіта, Львів)³¹⁰.

Сакральні споруди. Найважливішою будівлею монастирського комплексу, без сумніву, був храм, навколо якого й зосереджувалося молитовне життя спільноти (див. табл. 6). Проте не всі жіночі обителі мали власні церкви. Деяким монашим громадам за святиню слугували храми розташованих поряд чоловічих монастирів. Так було, наприклад, у Крилосі (Св. Іллі Пророка) та Вільчому (Успення Пресв. Богородиці). Натомість черниці Унівського Преображенського монастиря, що існував на Чернечій горі поблизу чоловічої архимандрії, молилися у своїй святині³¹¹. Траплялися випадки, коли спільноти монахинь виникали неподалік парафіяльних храмів. У Яворові, для прикладу, сестри спершу оселилися біля міської церкви Св. Юрія Побідоносця, і лише потім, після пожежі 1636 р., завдяки щедрості нової фундаторки – Марухни (Маргарити) із Зугаєвичів Дишкевичової, переселилися на Велике передмістя, де невдовзі постав їхній монастирський храм Покрову Пресв. Богородиці³¹². У 30-х рр. XVII ст. православні черниці на львівській юридиці Тарнавка мешкали також недалеко парафіяльної церкви Різдва Пресв. Богородиці. Обитель діяла принаймні до кінця століття, однак джерела не повідомляють, чи в пізнішому часі вона мала власну святиню.

Таблиця 6

**Посвяти церков жіночих монастирів
Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період**

№	Населений пункт	Посвята храму	Примітка
1	2	3	4
1	Бібрка	Різдва Пресв. Богородиці	–
2	Вільче	Успення Пресв. Богородиці	храм чоловічого монастиря
3	Голосків	Св. Миколая Чудотворця (?)	–
4	Грабовець	?	–
5	Жовква	Воздвиження Чесного Хреста	–
6	Загвіздя	Пресв. Тройці	–

³⁰⁹ АРР, АВГК, sygn. 142, s. 6; НМЛ, Ркл-23, арк. 424.

³¹⁰ НМЛ, Ркл-23, арк. 424; див. мапу: *Plan de la Ville*.

³¹¹ ЦДІА України у Львові, ф. 3, оп. 1, спр. 21, с. 579; НМЛ, Ркл-23, арк. 319.

³¹² Т. Коструба. [Рец. на:] Яворівщина, с. 474–475; E. Webersfeld. Jaworów, с. 377–378, 380.

1	2	3	4
7	Кам'янка-Струмилова	Благовіщення Пресв. Богородиці	–
8	Крехів	?	–
9	Крилос	Св. Іллі Пророка	храм чоловічого монастиря
10	Куликів	Воздвиження Чесного Хреста	–
11	Литвинів	?	–
12	Львів-Введ.	Введення в Храм Пресв. Богородиці	–
13	Львів-Кат.	Св. Катерини Александрійської	–
14	Львів-Лянґ.	–	існувала монастирська каплиця
15	Львів-Тарн.	Різдва Пресв. Богородиці	парафіяльний храм
16	Ляцьке	?	–
17	Нижній Березів	?	–
18	Миколаїв	Св. Миколая Чудотворця	парафіяльний храм
		Вознесіння Господнього (?)	власний монастирський храм (?)
19	Підгороддя	Вознесіння Господнього	–
20	Рип'янка	Успення Пресв. Богородиці	згадується 1689 р.
		Пресв. Тройці	згадується 1756 р.
21	Рогатин	Преображення Господнього	–
22	Розгірче	Св. Параскеви Сербської	–
23	Сасів	Різдва Пресв. Богородиці	–
24	Скит	?	–
25	Слобідка-Шелехівська	Усікновення чесної голови Св. Йоана Хрестителя і Непорочного Зачаття Пресв. Богородиці	подвійна посвята – у привілеї Антонія Кавецького з 1758 р.; у візитаційному протоколі 1783 р. – лише друга її частина
26	Словіта	Воздвиження Чесного Хреста	–
27	Смільниця	Різдва Пресв. Богородиці	–
28	Сянок	?	–
29	Теребовля	?	–
30	Унів	Преображення Господнього	–
31	Фороща / Лука	Свв. Петра і Павла Апостолів	–
32	Яворів	Св. Юрія Побідоносця	парафіяльний храм
		Покрову Пресв. Богородиці	власний монастирський храм

Джерело: додаток 1.

На початок 1730-х рр., коли кількість чернечих осередків відчутно зменшилася, вже майже кожен з них мав власний храм, посвята якого засвідчена документально (див. табл. 7).

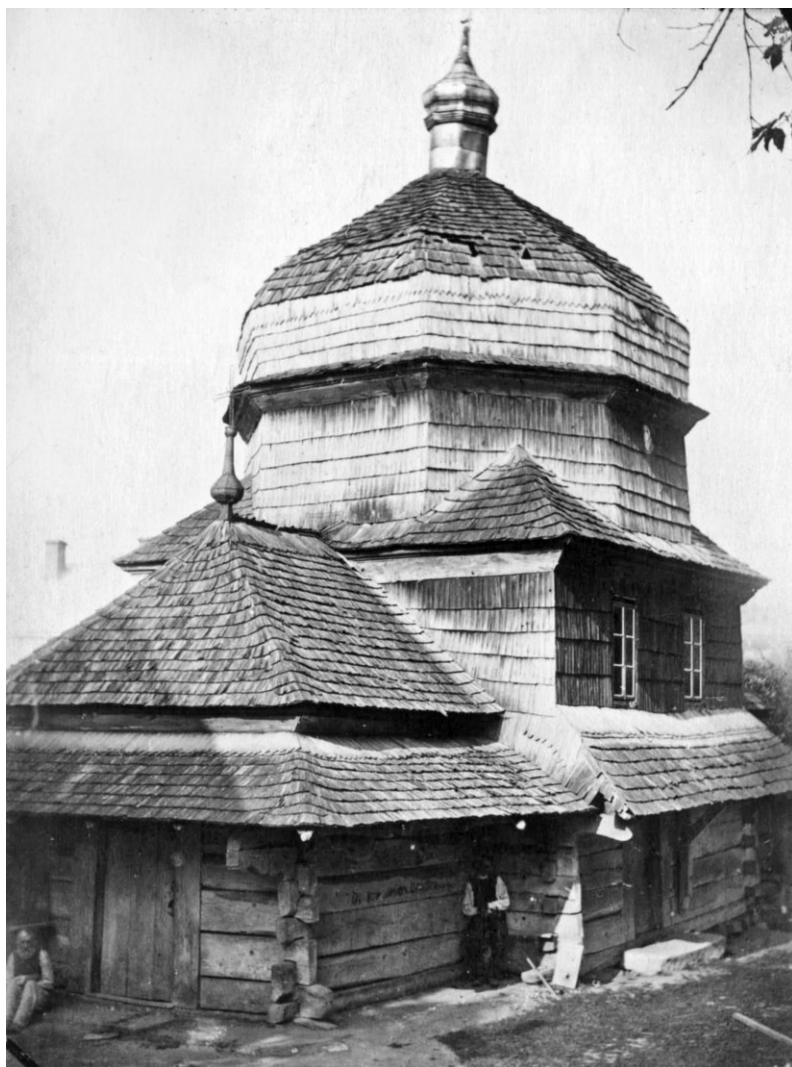
Таблиця 7
Типологія посвят церков жіночих монастирів
Львівської та Перемишльської єпархій (початок 30-х рр. XVIII ст.)

Тип посвяти	Посвята (кількість храмів)	Монастир	Загальна кількість
Тринітарні	Воздвиження Чесного Хреста (3)	Жовква, Куликів, Словіта	7
	Преображення Господнього (2)	Рогатин, Унів	
	Пресв. Тройці (2)	Загвіздя, Рип'янка	
Богородичні	Різдва Пресв. Богородиці (3)	Бібрка, Сасів, Смільниця	6
	Благовіщення Пресв. Богородиці (1)	Кам'янка-Струмилова	
	Введення в Храм Пресв. Богородиці (1)	Львів	
	Покрову Пресв. Богородиці (1)	Яворів	
Святим	Св. Параскеви Сербської (1)	Розгірче	3
	Свв. Петра і Павла Апостолів (1)	Фороща / Лука	
	Усікновення чесної голови Св. Йоана Хрестителя (1)	Слобідка-Шелехівська	
Не встановлено	–	Грабовець, Миколаїв, Скит	3

Джерело: додаток 1.

Більшість тогочасних монастирських храмів мала *тринітарні посвяти* (тобто вони посвячувалися Пресв. Тройці, Ісусу Христу або Св. Хресту³¹³). Вказана титулатура була представлена, щоправда, тільки трьома

³¹³ Пор.: І. Скочиляс. Посвяти церков Таїнству Триєдиного Бога (за матеріалами генеральної візитації Львівської єпархії 1730–1733 рр.) // *Лавра: Часопис монахів Студитського уставу* 1 (1999) 33.

Хрестовоздвиженська церква Словітського монастиря (1725 р.).
Стан 1930-х рр.

празниками – Воздвиження Чесного Хреста, Преображення Господнього та Пресв. Тройці. Популярність першого з них можна пояснити, на нашу думку, передовсім аскетичним характером цього свята. Крім того, почитання Хреста Господнього завжди було поширеним у Київській митрополії. У 30-х рр. XVIII ст. Хрестовоздвиженські церкви у Львівському єпископстві посідали друге місце за чисельністю після Воскресенських³¹⁴. Існування Преображенських обителей, своєю чергою, почасти обумовлюється впливом ісихазму на українське чернече життя³¹⁵. *Богородичні* *посвяти* монастирських храмів були не менш численними. Їх репрезентують різні свята на честь Пресв. Богородиці – Різдва (3), Благовіщення (1), Покрову (1) та Введення в Храм (1). Така тенденція пов'язана з тим, що Божу Матір як заступницю всіх християн особливо вшановували в Київській митрополії вже з часів середньовіччя³¹⁶. Під Її покровом перебувало й чимало парафій. У межах Львівської єпархії найбільше парафіяльних храмів було освячено саме на честь Пресв. Богородиці³¹⁷. Найрідше обители обох єпископств титулували свої церкви іменами *святих*. І лише одна з них була присвячена преподобній. У Розгірчому монастирський храм мав титул Св. Параскеви Сербської. Культ цієї святої розповсюджується в Київській митрополії з кінця XIV – початку XV ст. завдяки болгарським впливам³¹⁸, а в ранньомодерний період він набув популярності через тісні контакти з Молдавською державою³¹⁹.

Візитаційні протоколи дають змогу з'ясувати архітектурні особливості монастирських святинь у середині XVIII ст. (див. табл. 8).

³¹⁴ І. Скочиляс. Посвяти церков, с. 35–37.

³¹⁵ І. Мицько. Старосамбірщина, с. 88–92.

³¹⁶ Ширше про це: S. Senyk. Marian Cult in the Kievan Metropolitanate XVII–XVIII centuries // *Interpido Pastori: Наук. зб. на честь Блаженнішого Патріярха Йосифа в 40-ліття вступлення на Галицький престіл. 1.XI.1944*. Рим 1984, с. 261–275.

³¹⁷ І. Скочиляс. Посвяти церков, с. 33.

³¹⁸ М. Чистякова. Культ Параскевы Тырновской в Польском королевстве и Великом княжестве Литовском: пространные жития на руськой мове // *Rocznik Teologiczny ChAT* 54 (1–2) (2012) 170–186. Особливо сприяв поширенню культу великомучениці київський митрополит Григорій (Цамблак) (Я. Мороз. Культ Св. Параскеви в українській художній культурі пізнього Середньовіччя // *Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. праць*, вип. 60. Київ 2007, с. 159–169).

³¹⁹ У 1641 р. мощі святої були перенесені Васи́лем Лупулом до столиці Молдавської держави – Ясс (І. Мицько. До історії львівських церков // *Львів: Історичні нариси / упоряд. Я. Ісаєвич, Ф. Стеблій, М. Литвин*. Львів 1996, с. 93). Докладніше про торговельні зв'язки між Львовом і Молдавією див.: Е. Подградская. *Торговые связи Молдавии со Львовом в XVI–XVII веках*. Кишинев 1968.

Колишня Преображенська церква Рогатинського монастиря (1733 р.)
(тепер храм Св. Миколая Чудотворця
у с. Надрічне Тернопільської обл.). Сучасний стан

Таблиця 8
**Храми жіночих монастирів Львівської та Перемишльської
епархії (середина XVIII ст.): архітектурні особливості**

Монастир (рік проведення візитації)	Дата спорудження храму	Матеріал, з якого зведено храм	Вигляд верхів (кількість верхів)	Покриття даху	Доля храму після закриття обителі
1	2	3	4	5	6
Жовква (1763)	1720	дерево (сосна) [«cała z sosnowego pod hybel spuszczanego drzewa»]	«o jednym nad szrodkiem in forma bani wyprowadzonym wierzchu» (1)	«gontami pobita»	проданий до с. Нова Скварява (тепер Жовківського р-ну Львівської обл.); розібраний у 1960-х рр.
Кам'янка-Струмилова (1763)	1734	дерево (сосна) [«cała z sosnowego pod hybel spuszczanego drzewa»]	«o jednym nad szrodkiem in fo[rm]a bani wyprowadzonym wierzchu» (1)	«gontami pobita»	?
Львів (–) ³²⁰	?	дерево	? (3)	?	проданий до с. Мацошин (тепер Жовківського р-ну Львівської обл.); згорів у 1886 р.
Рип'янка (1756)	?	дерево	?	«pod gontami»	?
Рогатин (1760)	1733	дерево (ялиця) [«cała jodłowa»]	«we trzy wierzchi» (3)	«gontami pobita»	тепер у с. Надрічне Бережанського р-ну Тернопільської обл.
Розгірче (1773)	1773	дерево	«w poszrodku cerkwi kopułka z segnaturką» (1)	?	наприкінці XIX ст. розібраний, на його місці збудовано нову святиню

³²⁰ Гіпотетичну реконструкцію храму на основі гравюри Ф. Пернера, а також мапи «Plan de la Ville, des Châteaux et des Faubourgs de Leopold» здійснив: І. Бокало. Втрачені дерев'яні церкви Львова. Локалізація та реконструкція // *Вісник Інституту «Укр-західпроектреставрація»* 15 (2005) 32–33.

1	2	3	4	5	6
Слобідка-Шелехівська (1783)	?	дерево (дуб) [«z drzewa dębowego»]	«o iednym wierzchu» (1)	?	?
Словіта (1763)	1725	дерево (дуб) [«cała z drzewa dębowego pod topor oprawnego»]	«o iednym nad szrodkiem in forma bani w ośmiorkę wyprowadzonym wierzchu» (1)	«z gont»	розібраний у 1960-х рр.
Унів (1763)	?	дерево (бук) [«z drzewa bukowego pod topor oprawnego»]	«we dwa, na szrodkiem y babińcem, wierzchi» (2)	«gontami dawno kiedyś pobita»	?
Фороща (1744)	?	Дерево	«sub trino vertue» (3)	«tecta nulla»	?
Яворів (1767; 1780)	1702	дерево [«drewniana»; «z drzewa wystawiona»]	«o trzech kopułach» / «ab extra in medio z wierzkiem w quadrat wysokim a dwoma niskimi» / «kopułka pod krzyzem białą blachą pokryta»	«ab extra pobita denoviter gątami»	згорів у 1847 р.

Джерела: НМЛ, Ркл-18, арк. 137; Ркл-20, арк. 554; Ркл-23, арк. 319, 421-421 зв.; Ркл-24, арк. 107, 177; Ркл-26, арк. 316; Ркл-41, арк. 3; APP, AVGK, sygn. 142, s. 6, 79; І. Бокало. *Втрачені дерев'яні церкви*, с. 32-33.

Як переконуємося, в середині XVIII ст. всі розглянуті монастирські святині були дерев'яними. З інших джерел відомо, що, ймовірно, єдиний виняток становила мурована церква у Смільниці³²¹. Для зведення храмів майстри використовували деревину різноманітних порід – сосну, бук, дуб та ялицю. Церкви, покриті гонтом, переважно були одно- або три-верхі. Лише Преображенський храм в Уневі мав два верхи.

³²¹ APP, AVGK, sygn. 54 supl., s. 212. Пор.: В. Слободян. Неіснуючі церкви Старосамбірщини // *Старосамбірщина*, т. 4. Львів 2008, с. 470–471.

Житлові та господарські споруди. Для кожної черниці монастир був тим місцем, де вона, прийнявши постриг, мала проживати аж до останніх своїх днів. Тому обов'язковим елементом монастирської забудови, крім храму, були житлові споруди. Вони виглядали як звичайна хата, покрита солом'яною стріхою, драницями або ж гонтом. На невеликому за площею подвір'ї обителі не могло поміститися багато будівель, що, зрештою, підтверджують візитаційні описи означеного періоду. В Уневі стояли «три халупки під соломою» (1763 р.), а в Рип'янці – «чотири хатки під драницями» (1756 р.)³²². Дещо більше житлових споруд бачимо в Жовкві (1763 р.) та Розгірчому (1764 р.) – по шість, а також у Яворові – сім (1767 р.)³²³. Найбільше чернечих «халуп» було в Рогатині (1760 р.), Кам'янці-Струмиловій (1763 р.) та Словіті (1763 р.) – там їх налічувалося по вісім³²⁴. Зазвичай у кожній з них мешкали одна або дві сестри. Подекуди, як у Рогатині, Львові чи Розгірчому, на території монастиря в окремі будівлі жив капелан зі своєю сім'єю. Оскільки в середині XVIII ст. чисельність деяких громад істотно зменшилася, то деякі хатки пустували або ж у них проживали сторонні особи, сплачуючи черницям грошовий чинш, як-от у Жовкві та Рогатині.

Візитаційні протоколи допомагають у загальних рисах уявити вигляд цих житлових споруд. Опишемо насамперед помешкання настоятельки монастиря. Очевидно, що в деяких обителях ця будівля виділялася на фоні інших келій. Прикладом може бути резиденція словітської ігумені. Будинок, у котрому вона жила, був покритий гонтом. Він складався з двох кімнат, одна з яких слугувала за трапезну, а інша – за кухню. До трапезної прилягав ванькир, де, мабуть, і мешкала настоятелька³²⁵. Житлові споруди інших сестер у Словітській обителі теж були дерев'яними, але стояли вони під соломою, а не під гонтом³²⁶. Типова чернеча «халупа» мала одну кімнату з комірчиною (Словіта, Яворів) і / або сіньми (Рогатин, Яворів)³²⁷. Покриття було солом'яне (Словіта, Унів, Жовква) або ж із дерева – гонт чи драниці (Словіта, Жовква, Кам'янка-Струмилова)³²⁸. Монахині зводили будинки власним коштом або замешкували

³²² «trzy chałupki pod słomą» (НМЛ, Ркл-23, арк. 320); «izdebek 4 pod dranicami» (Там само, Ркл-18, арк. 137).

³²³ НМЛ, Ркл-24, с. 180; Ркл-38, арк. 8 зв.; APP, ABGK, sygn. 142, s. 6.

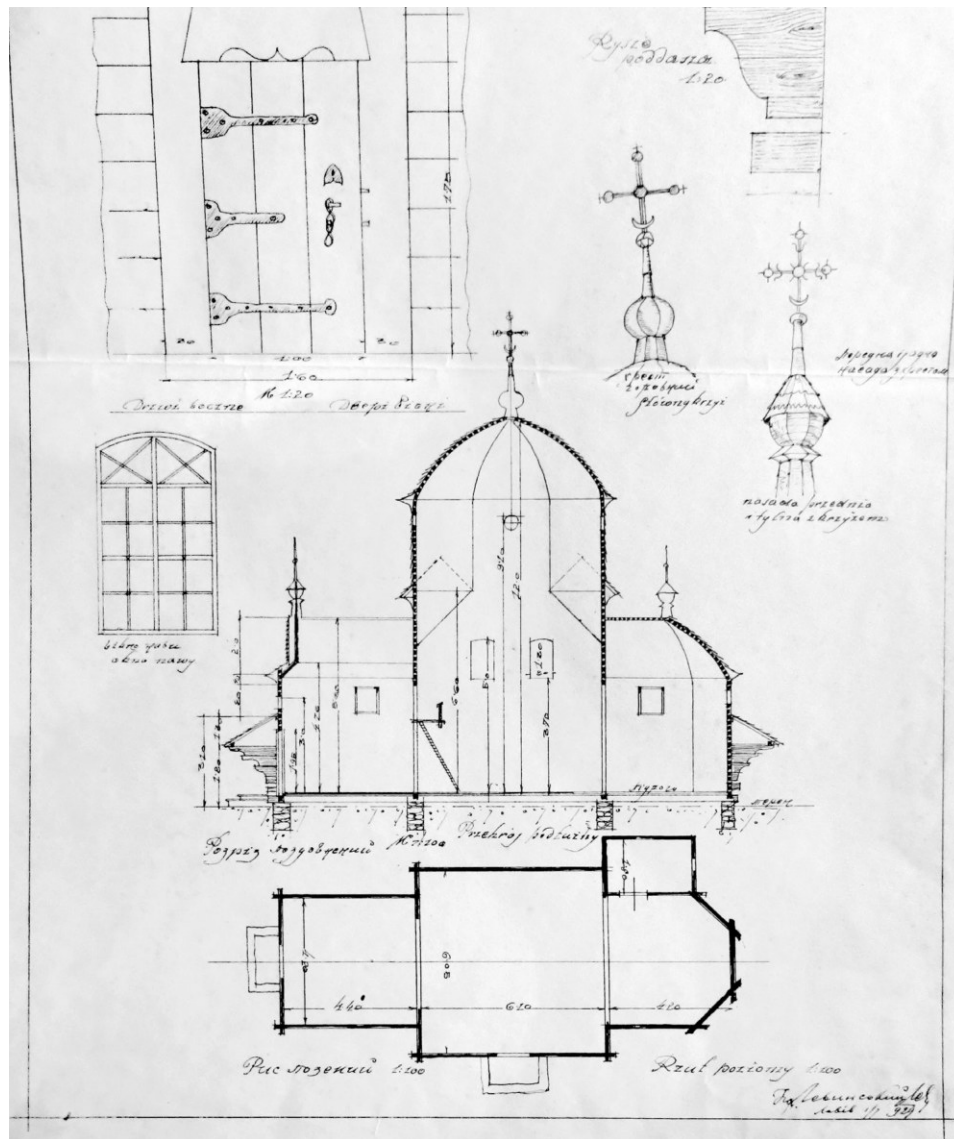
³²⁴ НМЛ, Ркл-20, арк. 557 зв.; Ркл-23, арк. 423 зв.–424; Ркл-24, с. 112–113.

³²⁵ Там само, Ркл-23, арк. 423 зв.

³²⁶ Там само, арк. 423 зв.–424.

³²⁷ Там само, Ркл-20, арк. 557 зв.; Ркл-23, арк. 423 зв.–424; APP, ABGK, sygn. 142, s. 6.

³²⁸ НМЛ, Ркл-23, арк. 320, 423 зв.–424; Ркл-24, с. 180.

Обміри архітектора Івана Левинського
Воздвиженської церкви Жовківського монастиря. 1929 р.

зведені для них батьками; також вони могли заселяти будівлі, в яких раніше жили інші інокіни³²⁹.

У монастирях здебільшого існувало спеціальне приміщення для споживання спільною їжі. У візитаційних протоколах воно окреслюється як трапеза (трапезна) чи рефектар. У деяких обителях трапезна розташовувалася в окремій будівлі. У Рогатині, скажімо, під рефектар була пристосована стара монастирська церква. Згідно з протоколом ревізії 1760 р., тут ще зберігали престол, жертвник та іконостас, хоча богослужіння вже не проводилися. Візитатор наказав черницям перенести іконостас у притвор діючого храму, а трапезну надалі використовувати за призначенням³³⁰. За даними фінансової книги Львівського Введенського монастиря, його трапезна теж мала вигляд сакральної споруди. Ігуменя, зокрема, виділяла кошти на ремонт іконостасу в цій будівлі³³¹. У Жовкві візитатор звернув увагу на стару трапезну, яка вже не виконувала своєї функції, оскільки в обителі на той час залишилася тільки одна монахиня³³². В інших монастирях під рефектар було відведено котрусь із кімнат у житлових приміщеннях. У Словіті, нагадаємо, «столова кімната» (трапезна) розміщувалася в резиденції ігумені³³³. У Яворові за рефектар теж слугувала чернеча келія³³⁴.

У візитаційних протоколах нечасто згадуються господарські споруди на території монастирського комплексу. Найчастіше це були будівлі для зберігання продуктів землеробства. Відомо, для прикладу, що неподалік келії ігумені Словітської обителі розташовувався шпихлір та дві комори, покриті соломою³³⁵. Дві комори стояли на монастирському подвір'ї у Розгірчому, була там також невеличка стайня³³⁶.

* * *

У ранньомодерну добу на теренах Львівської та Перемишльської єпархій діяло доволі багато жіночих обителей. Проведене нами дослідження дозволило виявити 32 чернечі осередки³³⁷. Це число неостаточне – ско-

³²⁹ НМЛ, Ркл-24, с. 112–113; Ркл-41, арк. 3 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2586, арк. 10–11.

³³⁰ НМЛ, Ркл-20, арк. 557–557 зв.

³³¹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2575, арк. 13 зв.

³³² НМЛ, Ркл-24, с. 180.

³³³ Там само, Ркл-23, арк. 423 зв.

³³⁴ АРР, АВГК, sygn. 142, с. 6.

³³⁵ НМЛ, Ркл-23, арк. 423 зв.

³³⁶ Там само, Ркл-41, арк. 3 зв.

³³⁷ Без урахування 11 обителей, що згадуються лише в пом'яниках Крехівського, Щеплотського та Городищенського монастирів.

регувати його, сподіваємося, допоможуть подальші архівні пошуки. Визначити точну кількість монастирів досить складно, як через стан джерельної бази, так і через певні особливості місцевого монашого життя (наявність невеликих спільнот, що налічували заледве декілька сестер і функціонували короткий проміжок часу). Про деякі чернечі громади інформація обмежується однією чи кількома згадками, і лише для третини обителів вдалося встановити точну або приблизну дату заснування. З огляду на ці обставини, непросто простежити динаміку розвитку мережі жіночих монастирів, тому запропонована далі періодизація є досить умовною:

1. **XVI ст.** З'являються перші джерельні звістки про чернечі спільноти у Львівській та Перемишльській єпархіях.
2. **Перша половина XVII ст.** Це період істотного зростання кількості обителів, особливо в міських осередках. До певної міри поштовх цим процесам дало «перше руське відродження».
3. **Друга половина XVII – 20-ті рр. XVIII ст.** Відбувається стабілізація монастирських структур. Незважаючи на несприятливу ситуацію в державі (майже безперервні війни, внутрішні конфлікти, татарські набіги, епідемії), в межах обох єпископств продовжують діяти численні осередки чернечого життя, а також виникають нові.
4. **30–60-ті рр. XVIII ст.** Впровадження унійними владиками Замойської реформи спричинило ліквідацію низки невеликих обителів, насамперед у Львівській єпархії. Перша хвиля закриття монастирів припадає на роки пастирського служіння Атанасія (Шептицького), а друга – на урядування його наступника Лева (Шептицького).
5. **70-ті рр. XVIII – 20-ті рр. XIX ст.** Після входження досліджуваних теренів до складу імперії Габсбургів ліквідація обителів не припинилася. Навіть більше, тепер ініціатором їх закриття виступала державна адміністрація. Відповідно до уявлень епохи просвіченого абсолютизму, монаші громади, що не виконували суспільно-корисної функції, тобто не провадили освітньо-виховної чи добродійної діяльності, мали бути розпущені. Доленосним для греко-католицьких черниць став імператорський декрет від *9 червня 1784 р.*, яким їм було заборонено приймати кандидаток. Австрійська влада краю очікувала, що заборона призведе до швидкого знелюднення обителів. І справді, на початок XIX ст. перестали функціонувати майже всі монастирі. Лише завдяки старанням греко-католицьких єрархів вдалося зберегти дві спільноти василіянок у Галичині (Яворів і Словіта).

Жіночі обителі були розташовані досить рівномірно по всій території обох церковно-адміністративних одиниць. У Львівському владичтві винятком є Кам'янецький офіціалат, де задокументовано тільки один монастир (Слобідка-Шелехівська). Натомість у Перемишльському єпископстві єдиним чернечим осередком, що розміщувався на захід від його столиці, був Сянок. Базуючись на даних, які походять з початку 30-х рр. XVIII ст., можна стверджувати, що жіночі обителі творили доволі щільну мережу, а відстань між ними становила 40–70 км. Своєрідне продовження цієї смуги густо розташованих монастирів бачимо на південному сході Холмської та крайньому південному заході Луцької єпархій.

Більшість спільнот «превелебних панн» існували в межах королівських володінь, причому значна їх частина – у міських осередках, які відігравали роль центрів староств. Набагато рідше траплялися монастирі на шляхетських і церковних землях (переважно в сільській місцевості). І у Львівському, і в Перемишльському єпископстві міських та сільських обителей було майже порівну. Міські чернечі осередки здебільшого локалізувалися поза валами, зокрема на передмістях, де великий відсоток завжди становило руське населення (лише монастирі у Львові («Лянгішівен») і Кам'янці-Струмиловій розташовувалися в середмісті). Сільські обителі найчастіше поставали недалеко від поселення, хоча були й такі, які діяли на відлюдді, зокрема в лісових пущах.

Для належного розвитку монашої спільноти їй був потрібен певний «освоєний простір», що мав вимір не тільки сакральний (місце молитви й аскетичних практик), але й практичний (місце повсякденного побуту). Саме тому монастирський комплекс формували будівлі різного типу: сакральні (храм, каплиця, дзвіниця), житлові (чернечі келії), господарські та побутові (трапезна, кухня, комора, хлів). Фактично всі ці споруди були дерев'яними, як і пліт довкола. Найважливішою з них, звісно, був храм. Монастирські церкви мали переважно тринітарні або богородичні посвяти. Менш поширеною була титулатура на честь святих, і тільки один з цих храмів виявився присвячений преподобній (Св. Параскеви Сербської). Втім, не кожна обитель мала власну церкву. Деякі громади сестер молилися у святинях, розташованих поряд чоловічих монастирів, а деякі осідали поблизу вже існуючих парафіяльних храмів.

Розділ 2

ΝΟΜΟΣ – ЗАКОНЪ – IUS: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Монастирські устави

Кеновійне життя, на відміну від пустельницького, вимагало правових рамок, які окреслювали простір функціонування кожної монашої спільноти. Перший спільножительний устав уклав св. Пахомій Великий (292–346)¹. Однак найбільший вплив на розвиток східного чернецтва мали правила св. Василя Великого (329–379), відомі також як «Великий Аскетикон». У їхню основу покладено два твори святителя: «Обширні правила» (*Κεφαλαία τῶν κατὰ πλάτος ὄρων; Regulae fusius tractatae*), що містять 55 головних принципів монашого життя, та «Коротші правила» (*Κεφαλαία τῶν ὄρων τῶν κατὰ ἐπιτομήν; Regulae brevis tractatae*), які охоплюють 313 казуїстичних питань і відповідей². У східній чернечій традиції устави окремих обителів відрізнялися від першовзірця, проте це не заперечує факту, що вони ґрунтувалися на «Великому Аскетиконі»³. Одним

¹ Ігор (Ісіченко), архієпископ. *Монашество давнього Єгипту*. Харків 2002, с. 144; М. Daniluk. *Encyklopedia instytucji życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego. Pojęcia – terminy – instytucje – dokumenty – czasopisma*. Lublin 2000, с. 278–279. З найновіших досліджень, присвячених св. Пахомію Великому, потрібно виділити монографію: А. Хосроев. *Пахомий Великий*.

² Більше про правила див.: Дионисій (Шлёнов), ієромонах. *Василий Великий. Сочинения. Аскетические // Православная энциклопедия*, т. 7. Москва 2004, с. 146–148; М. Daniluk. *Encyklopedia instytucji*, с. 45–46; М. Szegda. *Bazyli Wielki // Encyklopedia Katolicka*, т. 2 / за ред. F. Gryglewicz, R. Łukaszyka i Z. Sułowskiego. Lublin 1976, с. 135–136. У нашій праці за основу взято україномовний та польськомовний переклади аскетичних творів святителя: *Василій Великий. Морально-аскетичні твори / перекл. з давньогр. Л. Звонської*. Львів 2007; *Św. Bazyli Wielki. Pisma ascetyczne*, т. 2 / перекл. та опрац. J. Naumowicz. Tyniec 1995.

³ *Byzantine Monastic Foundation Documents*, с. 31–32.

із визначних реформаторів цих приписів був св. Теодор Студит (759–826), багатолітній ігумен Студійського монастиря в Константинополі⁴. У середині XI ст. колишній монах цього званого чернечого осередку Алексій Студит, на той час уже царгородський патріарх (1025–1043), опираючись на богослужбову й аскетичну практику Студіону, уклав типікон для заснованого ним у візантійській столиці монастиря Успення Пресв. Богородиці. Цей нормативний текст складався з двох частин: літургійної, що стосувалася молитовного життя спільноти, та ктиторської, котра регламентувала повсякденний побут ченців⁵. Згаданий устав був запозичений св. Теодосієм Печерським († 1074) і запроваджений у другій половині XI ст. у Києво-Печерській лаврі, звідки він поширився в руських землях⁶.

У джерелах ранньомодерної доби неодноразово трапляються формулювання, які, на перший погляд, мали би свідчити, що в монастирях Львівської та Перемишльської єпархій сестри жили згідно з правилами (уставом) св. Василя Великого, причому ці вислови вживаються щодо спільнот обох конфесій. Зокрема, у привілеї, підписаному кам'янокструмилівським старостою Станіславом Радзейовським (1669 р.), зазначено, що документ надається монахиням місцевої православної обители «уставу святого Василя Великого»⁷. А під час судової суперечки між православною монашою громадою з Яворова і парохами тутешньої передміської церкви Успення Пресв. Богородиці, консисторський писар занотував, що розслідування в цій справі відбулося «в монастирі черниць грецької релігії уставу св. Василя Великого» (1680 р.)⁸. Натомість в унійний період у книзі духовного суду Перемишльського єпископства під 1700 р. вказано, що Серафима (Яворська) очолювала обитель «черниць

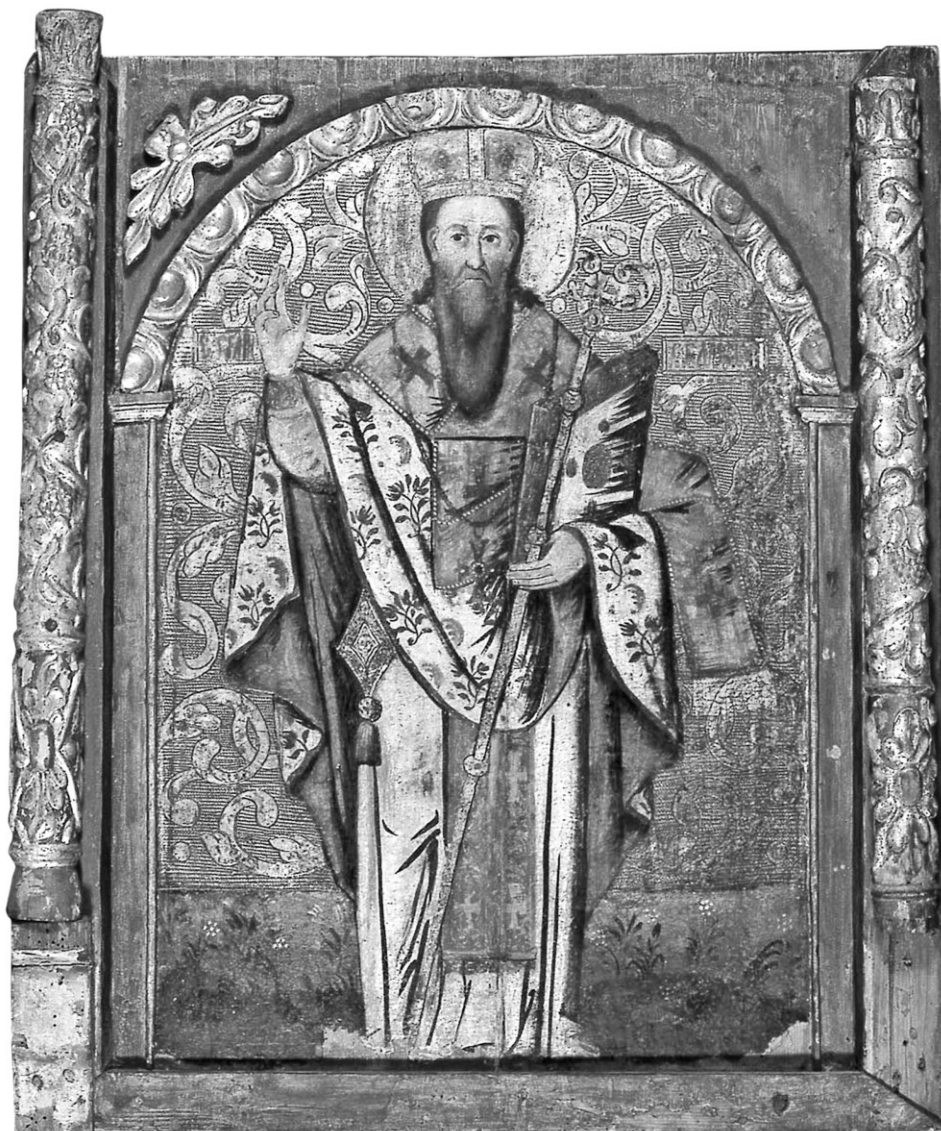
⁴ И. Мансветовъ. *Церковный уставъ (Типикъ), его образование и судьба въ Греческой и Русской Церкви*. Москва 1885, с. 188; *Byzantine Monastic Foundation Documents*, с. 67–83.

⁵ И. Мансветовъ. *Церковный уставъ (Типикъ)*, с. 118–119; А. Пентковский. *Типикон патриарха Алексия Студита в Византии и на Руси*. Москва 2001, с. 45–46, 225–226.

⁶ М. Бълхова. *Монастыри на Руси*, с. 33–34; А. Пентковский. *Типикон патриарха Алексия*, с. 155–176, 226–227. Софія Сенік стверджує, що в Києво-Печерському монастирі повною мірою була запроваджена лише літургійна частина уставу Алексія Студита, натомість з ктиторської частини запозичено тільки окремі елементи (S. Senyk. *A History of the Church*, т. 1, с. 247).

⁷ «reguły świętego Bazylego Wielkiego» (НМЛ, Ркл-24, с. 110).

⁸ «w monasterze panien zakonnych nabożeństwa greckiego reguły ś[w]. Bazylego Wielkiego» (НМЛ, Ркл-1115, арк. 57).

Ікона св. Василя Великого. XVII ст.

устава святого Василя» у Смільниці⁹. Аналогічне формулювання вжито через сімнадцять років щодо двох інокінь із Форощі¹⁰.

Для ідентифікації жіночих монастирів чи їхніх насельниць використовується й інший вираз: «Чин Святого Василя Великого» («Zakon Świętego Bazylego Wielkiego») ¹¹. Відомо, що православні монаші спільноти на досліджуваних теренах не об'єднувалися в окремих орден (чин) чи конгрегацію, а перебували в підпорядкуванні місцевого єпископа. Попри це, у фундаційному привілеї о. Антонія (Грековича) для Рогатинської обителі (1616 р.) читаємо, що цей акт надано «богобоязливим черницям чину й уставу св. Василя В[еликого]» ¹². П'ятнадцять років по тому в міських книгах Рогатина стосовно місцевих православних монахинь та сестер із сусіднього Підгороддя писар застосував такі визначення: «черниць чину св. Василя В[еликого]» та «черниць чину й уставів св. Василя В[еликого]» ¹³. Подібне маркування простежується й у випадку жіночих унійних обителей. Хоча вони, на відміну від чоловічих, у ранньомодерний період теж не творили єдиної структури, проте в контракті, укладеному 1704 р. між економією міста Львова та місцевим Введенським монастирем, сестра Йоакима, котра від імені спільноти підписала угоду, фігурує як «ігуменя черниць грецького обряду чину святого Василя» ¹⁴.

Перелічені формулювання, які можна знайти в документах як світських, так і церковних установ, були, на нашу думку, тими звичними дефініціями, котрими тоді послуговувалися щодо всіх жіночих монастирів киевохристиянської традиції на досліджуваній території, незалежно від їхньої конфесійної належності. Аналогічна практика існувала на Волині ¹⁵ та у Великому князівстві Литовському ¹⁶. Це було спричинене передовсім

⁹ «panien zakonnych reguły świętego Bazylego» (APP, ABGK, sygn. 2 supl., s. 216–217).

¹⁰ «panien zakonnych reguły Bazylego ś[w].» (APP, ABGK, sygn. 7 supl., s. 104).

¹¹ Появу та еволюцію поняття «Василіанський чин» розглядає: П. Підручний. Початки Василіанського чину і Берестейська унія // *Берестейська унія та внутрішнє життя Церкви в XVII столітті: Матеріали Четвертих «Берестейських читань» (Львів – Луцьк – Київ, 2–6 жовтня 1995 р.)* / ред. Б. Гудзяк, співред. О. Турій. Львів 1997, с. 80–82.

¹² «bogoboynym zakonniczkom zakonu y ustawu ś[w]. Bazylego W[ielkiego]» (НМЛ, Ркл-20, арк. 558 зв.).

¹³ «monialibus Ordinis S. Basilii M[agni]»; «zakonniczek zakonu y ustaw ś[w]. Bazylego W[ielkiego]» (НМЛ, Ркл-20, арк. 560 зв.–561).

¹⁴ «xieni zakonnic ritus graeci Zakonu Bazylego Świętego» (ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 888, с. 161; ф. 684, оп. 1, спр. 2561, арк. 1).

¹⁵ С. Горін. *Монастирі Луцько-Острозької єпархії*, с. 127, 166, 252.

¹⁶ S. Senyk. *Women's Monasteries*, с. 105–106.

тим, що аскетичні твори св. Василя Великого були підґрунтям для тогочасних монастирських уставів¹⁷, а сам єпископ Кесарії Каппадокійської вважався у східній традиції (як св. Бенедикт Нурсійський – у західній) творцем засад кеновійного життя¹⁸. Імовірно, певний вплив на це мало також оцінювання всіх жіночих обителей крізь призму заснованого на початку XVII ст. Василянського чину. Для людини, яка виросла в латинській культурі, це був найпростіший спосіб окреслення загалу східного монашества, адже він не потребував конфесійної ідентифікації. Він легше сприймався ще й тому, що в західній традиції загальноприйнятим був поділ на ордени, які отримували назву від імені їхніх засновників чи духовних патронів. Тому цитовані означення не можуть свідчити про те, що жіноче чернецтво жило згідно з літерою правил св. Василя Великого, – воно радше наслідувало їхній дух.

На жаль, не віднайдено жодного тексту монастирських уставів, яким користувалися б у жіночих православних обителях Львівської та Перемишльської єпархій. Маємо лише дві джерельні звістки про монастирське законодавство. 1615 року в листі, адресованому львівському старості Станіславові Боніфацієві Мнішеку, ігуменя Словітського монастиря Наталія писала, що сестри цієї спільноти провадять своє життя «згідно з нашим монашим уставом»¹⁹. А в 1644 р. Макрина (Дишкевичова), фундаторка та ігуменя Яворівської Покровської обители, у своєму тестаменті веліла інокіням, аби після її смерті вони надалі «намагалися пильно жити згідно з уставом або канонами святого Василя і Святих Отців»²⁰. У згаданому заповіті знаходимо й інші вказівки на те, що ця монаша громада жила «згідно з уставом святого Василя», а також «за порядком уставу згідно із стародавнім поданням»²¹. Наведені приклади доводять, що православні жіночі чернечі спільноти Львівського та Перемишльського єпископств у своєму повсякденні, поза всяким сумнівом, опиралися на певні приписи. Це могли бути, зокрема, тексти св. Василя Великого, які

¹⁷ Згідно з постановами Київського собору 1640 р., чернечі устави в православних монастирях мали взоруватися на правила св. Василя Великого (І. Власовський. *Нарис історії Української Православної Церкви*, т. 2. Київ 1998, с. 173).

¹⁸ Пор.: П. Підручний. Початки Василіанського чину, с. 80–81.

¹⁹ «według reguły naszej zakonniczey» (НМЛ, Ркл-23, арк. 426).

²⁰ «według reguły albo kanonów świętego Bazylego у Оуców Świętych żyć pilnie starały się» (ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 371, с. 2271; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 244).

²¹ «według reguły świętego Bazylego»; «w porządku reguły według starożytnego podania» (ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 371, с. 2269–2270; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 243).

почасти заміняли монастирські статути²², або ж устави чоловічих монастирів, адаптовані до потреб жіночих осередків²³. Схожі факти виявляємо, зрештою, на теренах Великого князівства Литовського: твір віленського архимандрита Леонтія (Карповича) «Киновион, или Изображение иноческого общего жития» (1618 р.) використовувався також у жіночих православних обителях Вільна та Мінська²⁴.

На початку XVII ст. київський унійний митрополит (1613–1637) Йо-сиф (Велямин Рутський) пристосував приписи св. Василя Великого до потреб новопосталого Василіянського чину, уклавши «Загальні правила» (*Regulae communes*) і «Партикулярні правила» (*Regulae particulares*) для чоловічих монастирів²⁵. Уважається, що ці статути, після необхідних модифікацій, були прийняті черницями унійного Віленського Троїцького монастиря²⁶, проте джерельних підтверджень цьому немає. Натомість збереглися устави Мінської Святодухівської обителі, опубліковані 1771 р. у Вільні під назвою «Ustawy świętego ojca naszego Bazylego Wielkiego, tudzież uwagi i nauki duchowne przez ś. p. J. x. Józefa Welamina Ruckiego, metropolite całej Rusi, zebrane i klasztorowi mińskiemu tegoż zakonu podane, dla większej wygody teraz wydrukowane w Wilnie w drukarni J. K. M. xx. bazylianów roku 1771» (далі – «Устави» митрополита Рутського)²⁷. На думку

²² 1594 року в Острозі великим накладом видана «Книга о постиничестві» св. Василя Великого. Як зазначає Ігор Мицько, за відсутності єдиного монашого уставу вона нерідко його заміняла. Збереглася джерельна згадка, що, благословляючи о. Теодосія на ігуменство в Скитському монастирі, Йов (Княгиницький) вручив йому жезл і книгу св. Василя Великого, мовлячи: «Жезл сей да будеть ти знаменіє пастьрства, пасти, наставляти і завертати; книга же святого Василя вѣмѣсто статута, по разсужденію его вся да творишь» (С. Галасливий [І. Мицько]. Про галицькі монастирські устави // *Лавра: Часопис монахів Студитського уставу* 10 (1999) 47).

²³ Статути багатьох чоловічих обителей на досліджуваних теренах опиралися, своєю чергою, на устави Скитського та Крехівського монастирів, творцями яких були засновники чернечих осередків – відповідно, еромонахи Йов (Княгиницький) та Йоіль (С. Галасливий [І. Мицько]. Про галицькі монастирські устави // *Лавра: Часопис монахів Студитського уставу* 10 (1999) 47).

²⁴ S. Senyk. *Women's Monasteries*, с. 107.

²⁵ M. Szegda. *Działalność prawno-organizacyjna metropolity Józefa IV Welamina Rutkiego (1613–1637)*. Warszawa 1967, с. 84–85; П. Підручний. Початки Василіянського чину, с. 88–90.

²⁶ S. Senyk. *Women's Monasteries*, с. 107.

²⁷ Це видання, крім фрагментів творів св. Василя Великого, роздумів та сентенцій, а також чину облечин і професії, включає правила Рутського, адаптовані для потреб жіночих монастирів: «Summariusz reguł świętego ojca naszego Bazylego Wielkiego przez ś. p. J. x. Józefa Welamina Ruckiego, metropolite całej Rusi, zebrany». У 1854 р. вказаний

USTAWY
S^{go} O^{ca} N^{go} BAZYLEGO W^{go}

TUDZIEŻ

UWAGI I NAUKI DUCHOWNE

PRZEZ

S. P. J. X. JOZEFA WELAMINA

RUCKIEGO

METROPOLITĘ CAŁEJ RUSI

ZEBRANE

I KLASZTOROWI MIŃSKIEMU

TEGOŻ ZAKONU PODANE

DLA WIEKSZEJ WYGODY TERAZ WYDRUKOWANE

W WILNIE

w DRUKARNI J. K. M. XX. BAZYLIANOW

ROKU 1771.

ZA POZWOLENIEM DUCHOWNEJ CENZURY

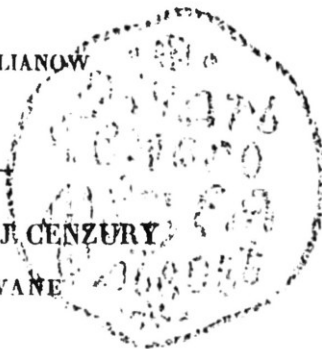
DOSŁÓWNIE PRZEDRUKOWANE

W RZYMIE

W DRUKARNI PROPAGANDY WIARY

ROKU 1854.

«Ustawy ś[więte]go o[j]ca n[asze]go Bazylego W[ielkie]go...»
(титულიна сторінка). 1771 р.

істориків, взірцем для цих приписів слугували віленські статuti, оскільки вони постали за часів ігумені Катерини (Сапіжанки), раніше настоятельки Троїцького монастиря у Вільні. В архівних збірках Львова вдалося знайти п'ять рукописних збірників, що містять тексти «Уставів» і походять із жіночих чернечих осередків, розташованих у Великому князівстві Литовському²⁸.

Що ж до статутів з унійних обителей Львівської та Перемишльської єпархій, то поки що в нашому розпорядженні немає жодного такого тексту. На підставі наявних джерел важко встановити, чи ці монастирі посідали власні писані правові приписи. Візитуючи обитель у Загвізді 1760 р., єпископські комісари наказали ігумені Васіані (Струтинській): «Монаші устави правил св. В[асилія] В[еликого] постаратися мати, і ті часто превелебним паннам читати й виголошувати»²⁹. Не знаємо, проте, чи настоятелька прислухалася до рекомендацій владичих урядників. У протоколах ревізій п'яти чернечих осередків Львівського єпископства з 1760–1763 рр. відсутні будь-які згадки про монастирські статuti чи

збірник був перевиданий у Римі польською та італійською мовами (M. Szegda. *Działalność prawno-organizacyjna*, с. 86–87). 1909 року надруковано український переклад владики Андрея (Шептицького) «Уставів» митрополита Рутського для черниць (*Вытягъ зъ правилъ Св. Отца нашего Василия Великого, уложенный для инокинь Иосифомъ Веляминомъ Рутскимъ, Митрополитомъ всеи Руси. Конституціи женскихъ монастырѣвъ ЧСВВ, Галицкои провинціи*. Жовква 1909).

²⁸ Один з рукописних збірників походить з Віленського Троїцького монастиря: «Reguły krótsze ś[w]. оуца naszego Bazylego Wielkiego, arcy-biskupa Cesaryi Kappadockiey, przytym dekreta Koncilium Tridentskiego, należące do reformacy mniszek, także bulle y konstitucye papieżskie dla wszystkich mniszek ustawione, przetłumaczone roku 1741. Przydana też jest nauka o szlubah zakonney professyi y o odpustach klasztoru wileńskiego w[ielebnych] panien Z. S. B. W. przy cerkwi ś[w]. Tróусу». Рукопис містить витяги з творів св. Василя Великого (с. 1–16), а також декрети Тридентського собору (1545–1563 рр.), які стосувалися чернечого життя, та окремі папські булли стосовно клявзури (с. 39–96). Утім, найціннішою частиною цього збірника є одна з редакцій «Уставів» митрополита Рутського (с. 17–38), що дещо відрізняється від віленського видання 1771 р. (НМЛ, Ркл-349). Наступною редакцією згаданих Конституцій став «Summariusz reguł ś[w]. оуца naszego Bazylego W[ielkiego] z reguł obszernych, krótszych, i konstitucyi mniszkich, y nauk iego zakonnych dla mniszek w tym tylko, со im samym do zachowania należy, wkrótce zebrany y akomodowany a[nn]o 1743» авторства Констанції (Єленської), ігумені Віленської Троїцької обители (ЛННБУ, ф. 3, спр. 286). У Відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. Василя Стефаника НАН України зберігаються ще три рукописні кодекси подібного змісту: ЛННБУ, ф. 3, спр. 295, спр. 505, спр. 526.

²⁹ «zakonne ustawy reguły ś[w]. B[azylego] W[ielkiego] mieć postarać się y te często-kroć w[ielebnym] pannom czytać y głaszać» (НМЛ, Ркл-69, арк. 96).

твори Отців Церкви, у т. ч. св. Василя Великого³⁰. Перша звітка про це датується 1780 р., коли під час проведення візитації Яворівської обители сестра Атанасія (Дембіцька) свідчила, що інокія Макрина (Кудрицька), сперечаючись із ігуменею Антоніною (Ямінською), «порвала книжку з уставами і кинула [її додолу]»³¹.

Правову основу для функціонування жіночих чернечих спільнот, окрім монастирських статутів, становили також т. зв. ктиторські устави, тобто певні норми церковно-юридичного змісту, які фундатори обителей включали до фундаційних привілеїв чи тестаментів³². Так, у 1644 р. яворівська ігуменя Макрина (Дишкевичова), будучи одночасно фундаторкою цього осередку, у своєму заповіті дала сестрам поради щодо процедури проведення щорічних виборів настоятельки, виходу поза межі монастиря, а також прийняття до нього кандидаток³³. Можна припускати, що в тестаменті були зафіксовані ті засади, котрі застосовувалися за життя цієї ігумені.

Відсутність текстів статутів із жіночих обителей Львівської та Перемишльської єпархій може також означати, що в невеликих за розміром монастирських осередках (а саме вони переважали на досліджуваних теренах) нормативно-правовими актами, які регулювали б внутрішнє життя сестер, взагалі не користувались. Описуючи ситуацію в латинських монастирях напередодні Тридентського собору (1545–1563 рр.), Малгожата Борковська зазначає, що «у пізньому середньовіччі право радо замінялося звичаєм, а затверджені центральною владою устави – локальним прикладом старших»³⁴. Вочевидь, подібне ставлення до права було характерне й для багатьох православних та унійних чернечих спільнот пізнішого періоду.

2. Соборові постанови³⁵

Основою організаційної структури Київської митрополії був провінційний (митрополичий) собор, у якому брали участь церковні єрархи, чорне

³⁰ НМЛ, Ркл-20, арк. 556 зв.–557; Ркл-23, арк. 320, 423 зв.; Ркл-24, с. 109, 180.

³¹ «porwała książkę z regułami y rzuciła» (APP, ABGK, sygn. 142, s. 89).

³² S. Senyk. *Women's Monasteries*, с. 108.

³³ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 244–245.

³⁴ M. Borkowska. *Zakony żeńskie w Polsce w epoce nowożytnej*. с. 139.

³⁵ Основні положення цього підрозділу викладені у статті: O. Duch. Nurt wschodni i zachodni w postanowieniach Synodu Zamojskiego (1720 r.) dotyczący monastycyzmu żeńskiego w unickiej metropolii kijowskiej // *Między Zachodem a Wschodem. Etniczne, kulturowe i religijne pogranicza Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku* / ред. K. Mikulski, A. Zielińska-Nowicka. Toruń 2005, с. 173–185.

та біле духовенство, а також миряни. Аналогічну роль у кожній єпархії виконував єпархіяльний собор³⁶. У компетенції митрополичого та єпархіяльного зібрань перебували церковно-адміністративні, канонічні й літургійні питання. Інколи під час соборових засідань розглядались і справи, пов'язані з діяльністю жіночих монастирів. Ухвалені таким чином рішення поряд із монастирськими уставами творили правові підстави функціонування цих обителей на території Львівського та Перемишльського єпископств.

Провінційні (митрополичі) собори

Київський собор 1640 р. У ранньомодерну добу київські православні митрополити неодноразово скликали провінційні собори. Велике значення в житті Руської Церкви мав Київський собор 1640 р.³⁷ Два останні дні його нарад були присвячені питанням чернечого життя. Соборові постанови стосувалися як чоловічих, так і жіночих монаших громад. Згідно з цими ухвалами, обителі могли поставати тільки за згоди місцевого єпископа та за відповідної фундації, що забезпечувала б належне існування спільноти. Монастирі, які налічували менше шести осіб, потрібно було підпорядкувати більшим чернечим осередкам. Зібрання також пропонувало, аби кеновійні практики базувалися на правилах св. Василя Великого. Монахи й монахині були зобов'язані не приватно мешкати по селах та містах, а вести спільнотне життя в монастирях. Жіночу громаду мала очолювати черниця старшого віку. Сестер у обителях міг відвідувати лише духівник³⁸.

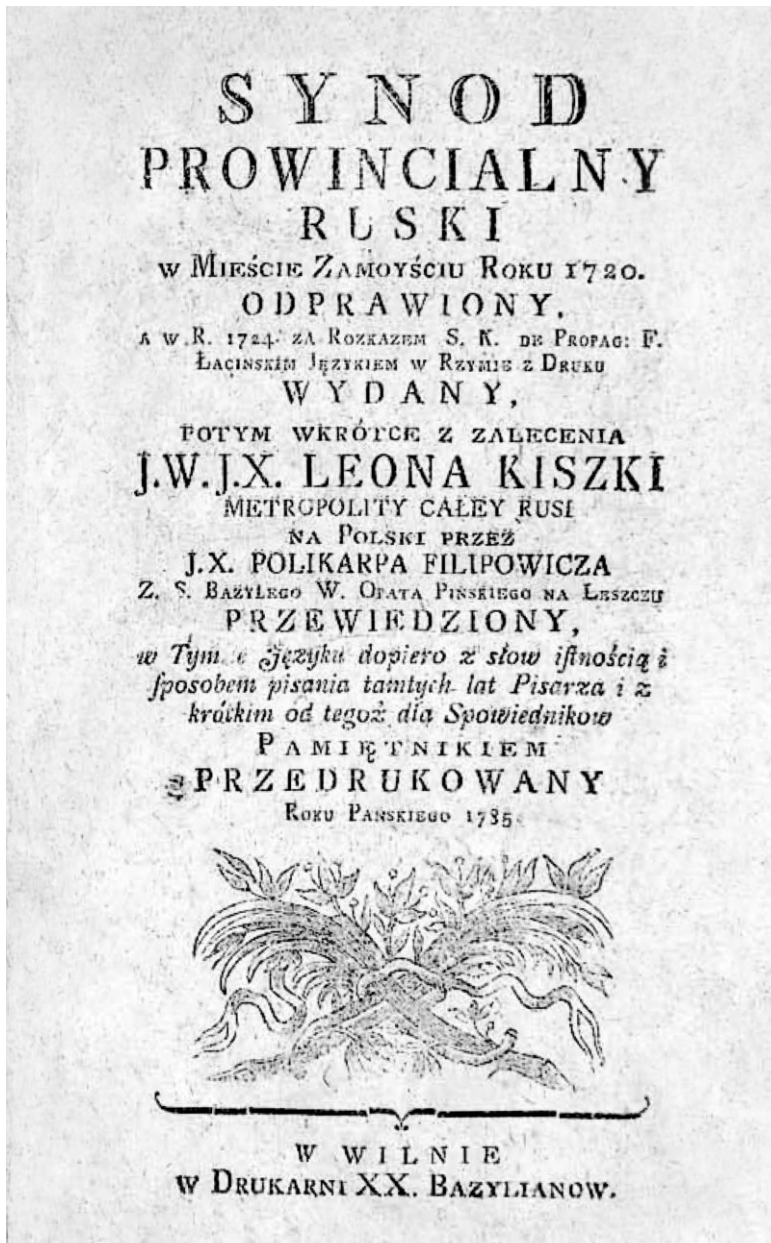
Замойський собор 1720 р. У Київській унійній митрополії в часи Речі Посполитої відбулося тільки два провінційних собори: у Кобрині (1626 р.)³⁹

³⁶ О. Лотоцький. *Автокефалія*, т. 1. Київ 1999, с. 30–32; L. Bieńkowski. *Organizacja Kościoła wschodniego*, с. 792. Ширше про соборову практику Київської митрополії в середньовіччі та в ранньомодерний період: *Собори Львівської єпархії XVI–XVIII століть* / упоряд. та істор. нарис І. Скочиляса. Львів 2006, С. XXXV–СХХ.

³⁷ Перебіг церковного зібрання детально описано: Київський соборъ 1640 года, по разсказу Саковича // *Русская историческая библиотека, издаваемая Археографическою комиссією*, т. 4, кн. 1. Санкт-Петербургъ 1878, с. 21–48. Див. також: І. Власовський. *Нарис історії*, т. 2, с. 167–174; П. Голобуцький. Київський православний церковний собор 1640 // *Енциклопедія історії України*, т. 4. Київ 2007, с. 265.

³⁸ Київський соборъ 1640 года, с. 43–46. Пор.: І. Власовський І. *Нарис історії*, т. 2, с. 173.

³⁹ Перебіг собору описано: Ю. Федорів. Кобринський синод 1626 р. (критичний огляд доби і ситуації) // *Богословія* 38 (1974) 5–91. Постанови Кобринського собору 1626 р. опубліковано: *Epistolae Josephi Velamin Rutskyj, metropolitae kioviensis catholici (1613–1637)* / упоряд. Т. Haluščynskyj, А. G. Welykyj. Romae 1956, с. 184–187.

Польськомовне видання постанов Замоїського собору
(титильна сторінка). 1785 р.

та Замості (1720 р.)⁴⁰. На 1765 р. був запланований з'їзд у Бересті, однак з політичних причин він так і не відбувся⁴¹.

Надзвичайно важливу роль в житті Унійної Церкви відіграв Замойський собор. Результатом його нарад стали рішення, які були затверджені в 1724 р. папою (1724–1730) Бенедиктом XIII і ще того ж року опубліковані в Римі латинською мовою⁴². Згодом вони вийшли друком староукраїнською⁴³ та польською⁴⁴ мовами. Ухвали Замойського собору складаються з дев'ятнадцяти розділів, дванадцятий з яких, що має назву «De monialibus» («О mniszkach»; «Про монахинь»), регламентує діяльність жіночих монашеских спільнот⁴⁵. Постанови щодо черниць можна умовно поділити на такі категорії: 1) клявзура; 2) контроль єпископа за жіночими монастирями; 3) новіціат і професія; 4) посаг кандидаток; 5) обрання ігумені; 6) виховання дівчат в обителі; 7) призначення та компетенції монастирських сповідників.

Делегати собору найбільше уваги присвятили проблемам, пов'язаним із дотриманням у чернечих осередках приписів клявзури. Не випадково в підсумкових постановах це питання винесене у 12-му розділі на початок. Сестрам було заборонено покидати територію обителі без благословення місцевого єпископа. Тільки владика, за певних умов, міг санкціонувати вихід інокіні поза межі монастиря. Дозвіл надавався, зокрема, у разі пожежі, епідемії чи небезпеки ворожого нападу⁴⁶.

Загалом норми, котрі обмежували появу ченця або черниці за монастирськими мурами, були відомі на християнському Сході ще з IV ст. Їх містили правила св. Пахомія Великого і св. Василя Великого⁴⁷. Утім,

⁴⁰ Ю. Федорів. *Замойський Синод 1720 р.* Рим 1972.

⁴¹ S. Wiwciaruk. *De synodo provinciali Berestensi anno 1765 non celebrata.* Romae 1963.

⁴² *Synodus provincialis ruthenorum.* Два наступні римські латиномовні видання побачили світ у 1838 і 1883 рр. Соборові постанови латинською мовою надруковані також 1777 р. у Вільні (Ю. Федорів. *Замойський Синод 1720 р.*, с. 14).

⁴³ Видання староукраїнською мовою з'явилося друком у Львові 1744 р. під назвою «Оуставы с[вятаго] собору Замойскаго и диецезалніе...» (НМЛ, Сдк-463. Пор.: *Bibliografia Polska Karola Estreicherera*, т. 30 / упоряд. S. Estreicher. Kraków 1934, с. 166–167). На жаль, книга містить лише ту частину соборових постанов, яка стосується передовсім духовенства.

⁴⁴ Донесення змісту соборових постанов до якнайширшого кола читачів було головною метою їхньої публікації 1781 р. у віленській друкарні польською мовою. Через чотири роки у Вільні з'явилося чергове польськомовне видання: *Synod prowincjalny ruski.* Вказана едіція й узята нами за основу в цій монографії.

⁴⁵ *Synodus provincialis ruthenorum*, с. 110–112; *Synod prowincjalny ruski*, с. 140–146.

⁴⁶ *Synodus provincialis ruthenorum*, с. 110; *Synod prowincjalny ruski*, с. 140–142.

⁴⁷ F. Bogdan. *Geneza i rozwój klauzury zakonnej. Studium prawno-historyczne.* Poznań 1954, с. 65, 73–74; M. Daniluk. *Encyklopedia instytucji*, с. 183.

це були напучування радше морального, аніж правового характеру. Наприклад, у св. Василя Великого заборона виходу з монастиря обґрунтовувалася передовсім духовними потребами⁴⁸. Обитель дозволялося залишити тільки в разі крайньої необхідності⁴⁹, а благословення на це могла дати лише настоятелька⁵⁰. Завжди в таких випадках сестру, котра покидала обитель, мала супроводжувати інша монахиня⁵¹.

Зазначене питання порушувалося й у візантійських церковно-законодавчих актах другої половини I тис. У 133-й новелі імператора (527–565) Юстиніана I⁵², як і в правилах св. Василя Великого, сказано, що ніхто з осіб чернечого стану не може полишити монастир без згоди ігумена⁵³. Натомість учасники Трульського (П'ято-Шостого) собору (691–692 рр.), рішення якого ввійшли до постанов Шостого Вселенського собору (680–681 рр.), у 46-му правилі вказали на обов'язки безпосередньо черниць.

⁴⁸ Василій Великий. Слово про подвижництво і заохочення до зречення від світу і про духовну досконалість, 5 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 15; *Древніе иноческіе уставы пр. Пахомія Великаго, св. Василя Великаго, пр. Іоанна Кассіана и пр. Венедикта, собранные епископомъ Феофаномъ*. Москва 1892, с. 420–421).

⁴⁹ Василій Великий. Слово про подвижництво третє, 3 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 30).

⁵⁰ Василій Великий. Коротші правила, 120 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 178; Św. Bazyli Wielki. *Pisma ascetyczne*, т. 2, с. 299–300); Василій Великий. Слово про подвижництво друге, 5 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 27). Пор.: F. Bogdan. *Geneza i rozwój klauzury*, с. 75.

⁵¹ Василій Великий. Обширні правила, 44 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 367; Św. Bazyli Wielki. *Pisma ascetyczne*, т. 2, с. 162–163). Пор.: F. Bogdan. *Geneza i rozwój klauzury*, с. 76.

⁵² У законодавстві імператора Юстиніана I найбільше уваги монашеству приділено в новелах 5, 79 і 133. Імператорські новели перекладені провідними європейськими мовами, зокрема англійською, німецькою та французькою. Україномовний варіант цього тексту наразі відсутній. Натомість нещодавно розпочався масштабний проєкт з перекладу новел, які стосуються церковних питань, російською мовою. Його здійснює Православний Свято-Тихонівський гуманітарний університет: К. Максимович. Церковные новеллы императора Юстиниана I (527–565 гг.) в современном русском переводе: из опыта работы над проектом // *Вестник Православного Свято-Тихоновского гуманитарного университета. Богословие и философия* 1 (17) 2007 27–44. Вже перекладено 5-ту і 79-ту новели: К. Максимович. Законодательство императора Юстиниана I о монашестве (часть 1): новеллы V и LXXIX // Там само 4 (20) 2007 38–51. В останній публікації зазначалося, що невдовзі має з'явитися російською й одна з найважливіших для чернецтва новел – 133. У нашій книзі використовується франкомовний текст: *Les Nouvelles de l'empereur Justinien*, т. 2 / перекл. M. Bérenger. Metz 1810.

⁵³ Nov. Iust. 133, cap. 1 (*Les Nouvelles*, т. 2, с. 252).

Серед іншого їм заборонялося виходити за монастирську браму. Та «якщо ж до цього їх спонукає якась крайня потреба, нехай роблять це з благословення та з волі настоятельки. Але й тоді виходити вони повинні не одні, самі по собі, а із деякими старицями, та з тими, що першенствують в обителі, за наказом ігумені»⁵⁴.

Аналогічні приписи зафіксовано також у типіконах жіночих чернечих спільнот Константинополя з першої половини II тис. В уставі імператриці Ірини Дукиної, наданому для монастиря Пресв. Богородиці Благодатної (Κεχαριστωμένη), сестрам за відповідної санкції настоятельки дозволялося залишити обитель, але тільки з однією метою – щоб відвідати хворих батьків. Проте відпущені мусили повернутися до заходу сонця, а в дорозі їм мали товаришувати дві шановані монахині старшого віку⁵⁵. Імператриця Теодора Дукина Ватацина у своєму типіконі для монастиря Пресв. Богородиці, званого «обителлю Ліпса», наголошувала на тому, що інокіні за змоги повинні утримуватися від виходу за межі обителі. Вони могли опустити її лише за особливої необхідності, як-от для відвідин своїх родичів. Досвідчена черниця мала право вийти з монастиря самостійно, а молодші насельниці потребували супроводу старшими за віком сестрами. До вечора монахиня зобов'язувалася повернутись у свою спільноту⁵⁶.

Замойські ухвали в справі клявзури засвідчили істотний вплив західної традиції чернечого життя на руське монашество. У Римо-Католицькій Церкві аж до кінця XIII ст. контроль за дотриманням приписів клявзури також здебільшого належав до обов'язків настоятельки⁵⁷. Однак з часу видання декрету папи Боніфация VIII «Periculoso» (1298 р.) ця функція поступово переходить до компетенції місцевого єпископа⁵⁸. Таку практику врешті-решт затвердив Тридентський собор⁵⁹. Відповідно

⁵⁴ Трул 46 (Правила Святыхъ Апостоль, Святыхъ Соборовъ, Вселенскихъ и Помѣстныхъ, и Святыхъ Отець съ толкованіями, т. 2. Москва 1877, с. 437–440).

⁵⁵ *Byzantine Monastic Foundation Documents*, с. 679.

⁵⁶ Там само, с. 1270.

⁵⁷ F. Bogdan. *Geneza i rozwój klauzury*, с. 195–196.

⁵⁸ Там само, с. 238; J. Leclercq. *Clausura. I. Clausura in Oriente e Occidente // Dizionario degli Istituti di Perfezione* / за ред. G. Pelliccia (1962–1968) і G. Rocca, т. 2. Roma 1975, кол. 1168–1170. Скрупульозний аналіз папського декрету «Periculoso» здійснили: J. A. Brundage, E. Makowski. *Enclosure of Nuns: the Decretal «Periculoso» and its Commentators // Journal of Medieval History* 20 (2) (1994) 143–155; E. Makowski. *Canon Law and Cloistered Women: «Periculoso» and its Commentators, 1298–1545*. Washington 1997.

⁵⁹ Conc. Trid. Sess 25. *Decretum de regularibus et monialibus*, cap. 5 (*Canones et decreta Sacrosancti Oecumenici et Generalis Concilii Tridentini sub Paulo III, Julio III, Pio IV,*

до згаданого декрету, черниця могла покинути обитель тільки в разі заразної хвороби або для складення ленної присяги сеньйорові⁶⁰. Упродовж XIV–XVII ст. на базі папських документів, а також коментарів правників сформувалася практика, коли допускалася можливість виходу поза межі клявзури за таких обставин, як пожежа, епідемія, небезпека ворожого нападу, недуга монахині, що становила загрозу для існування цілої громади⁶¹. Під впливом латинського церковного права ці умови були перераховані в рішеннях Замойського собору.

Соборові постанови також забороняли входити на монастирську територію особам чоловічої статі (і світським, і духовним), за винятком сповідника, лікаря, цирюльника та робітників, котрі виконували важку фізичну працю. Під час перебування сторонніх в обителі їх повинні були супроводжувати дві тутешні насельниці старшого віку. Визначено також критерії спілкування з гостями: бесіда мала завжди відбуватися в розмовниці, спорядженій у ґрати, які відділяли клявзурову частину монастиря від неклявзурової⁶².

Проблема відвідин чернечого осередку особами, що до нього не належали, також розглянута й у правилах св. Василя Великого. Загалом до жіночої обителі чоловіки зазвичай не допускалися, а жінки з-поза цієї спільноти не повинні були там перебувати без суттєвої потреби. Приймати тих, хто прибував з візитом до монастиря, мала право передовсім ігуменя⁶³. Також тільки з її благословення потрапляли на територію обителі сторонні, найчастіше родичі монахинь. Розмова черниць з гостями провадилася не наодинці, а за присутності ще однієї сестри⁶⁴.

Pontificibus Maximus, cum Patrum subscriptionibus. Vieniae 1827, с. 240; *Dokumenty Soborów Powszechnych* / упоряд. А. Барон, Н. Піетрас; перекл. А. Барон та ін., т. 4. Kraków 2005, с. 788–791).

⁶⁰ F. Bogdan. *Geneza i rozwój klauzury*, с. 240.

⁶¹ М. Borkowska. *Życie codzienne*, с. 119; [X. A. S.]. *Klauzura // Encyklopedia Kościelna podług teologicznej encyklopedji Wetzera i Weltego z licznemi jej dopełnieniami przy współudziale wielu duchownych i świeckich osób wydana przez Ks. Michała Nowodworskiego pod redakcją Ks. D-ra Stefana Biskupskiego*, т. 10. Warszawa 1877, с. 374–375.

⁶² *Synodus provincialis ruthenorum*, с. 110–111; *Synod prowincjalny ruski*, с. 141, 143–144.

⁶³ Василій Великий. Слово про подвижництво третє, 4 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 31). Пор.: *Древні иноческіе уставы*, с. 486.

⁶⁴ Василій Великий. Обширні правила, 33 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 352–353; Św. Bazyli Wielki. *Pisma ascetyczne*, т. 2, с. 135–137); Василій Великий. Коротші правила, 220 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 208; Św. Bazyli Wielki. *Pisma ascetyczne*, т. 2, с. 366–367). Пор.: *Древні иноческіе уставы*, с. 487–489.

Згідно з 133-ю новелою імператора Юстиніана I, поява чоловіків в осідку інокінь категорично заперечувалася⁶⁵. Виняток було зроблено лише для апокрисіаріїв, які опікувалися справами монастиря, а також уділяли Св. Причастя сестрам⁶⁶. Трульський собор заборонив особам чоловічої статі ночівлю в жіночих обителях⁶⁷. Сьомий Вселенський собор (787 р.) підтвердив цю норму, а також підкреслив, що бесіда черниці з ченцем чи з кимось із її родичів повинна відбуватися при ігумені⁶⁸.

У згаданому вже типіконі імператриці Ірини Дукиної вказано, що до фундованого нею монастиря не може входити жоден чоловік, окрім хіба що лікаря, який до того ж мав бути євнухом або вже літньою особою. Монахині, щоправда, могли час від часу приймати у власних келіях родичок – матір, сестер, братових, племінниць, проте ті мусили піти ще до заходу сонця. З особами чоловічої статі інокіні спілкувалися тільки з відома настоятельки і лише в розмовниці⁶⁹. Натомість устав імператриці Теодори Дукиної Ватациної передбачав, що відновлену нею обитель Пресв. Богородиці відвідуватимуть імператор зі своєю свитою, а також її родички, щоб поклонитися святиням у монастирських храмах або помолитися на могилах рідних. Цей устав, як і типікон імператриці Ірини, дозволяв родичам хворої черниці прийти до неї, але до вечора вони мали залишити обитель. Усім іншим заборонялося входити на територію монастиря. За потреби сестри контактували з ними в розмовниці, що була поблизу монастирської брами, або за присутності досвідчених монахинь⁷⁰.

Триденський собор як необхідну вимогу до сторонніх осіб, котрі клопоталися про вхід до клявзурової частини обителі, поставив згоду місцевого єрарха⁷¹. Зрештою, така практика в Римо-Католицькій Церкві витворилася раніше. Як пам'ятаємо, поступові зміни під цим оглядом почалися вже після видання папського декрету «Periculoso». Хоча цей

⁶⁵ Nov. Iust. 133, cap. 3 (*Les Nouvelles*, т. 2, с. 254).

⁶⁶ Nov. Iust. 133, cap. 5 (*Les Nouvelles*, т. 2, с. 256).

⁶⁷ Трул 47 (*Правила Святыхъ Апостоль*, т. 2, с. 441–444).

⁶⁸ VII Вс соб. 20 (*Правила Святыхъ Апостоль*, т. 2, с. 722–727).

⁶⁹ *Byzantine Monastic Foundation Documents*, с. 679–680, 696.

⁷⁰ Там само, с. 1270.

⁷¹ Conc. Trid. Sess 25. Decretum de regularibus et monialibus, cap. 5 (*Canones et Decreta*, с. 240; *Dokumenty Soborów Powszechnych*, т. 4, с. 790–791). На думку італійського правника Франческо Пелліцарі, ТІ, єпископ не зобов'язаний видавати листа за кожної потреби ввійти до монастиря. Він міг підписати одноразовий акт, який би стосувався, наприклад, усіх обителей міста і мав тривалий термін дії (F. Bogdan. *Geneza i rozwój klauzury*, с. 243).

акт ще конкретно не визначав кола тих, хто міг потрапити всередину монастиря, але згодом правники чітко окреслили цю групу. До її складу було зараховано єпископа, а також духівника, цирульника, кравця, шевця, муляра⁷². За рішенням собору в Замості, дозвіл на вхід до клявзурової частини обителі отримали фактично ті самі особи.

Останнім аспектом замойських постанов щодо приписів клявзури було визначення церковного покарання за їх порушення. Карою, яку встановили за це, стала екскомуніка⁷³. У правилах св. Василя Великого зі зрозумілих причин йшлося лише про покарання черниць. Право призначати покуту посідала ігуменя, котра, однак, була зобов'язана брати до уваги тип провини, вік та характер інокіні⁷⁴. Кара переважно полягала у відлученні винної від чернечої громади й перебуванні її у власній келії. Деколи визначався час такої ізоляції – на один тиждень⁷⁵. В «Уставах» митрополита Рутського для унійних монахинь подається більш розбудована система покарань за недотримання засад клявзури. Збільшено, зокрема, період відлучення від спільноти, який міг тривати від одного тижня до сорока днів⁷⁶. Покараною могла бути також ігуменя. У разі виявлення провини, її позбавляли уряду⁷⁷.

Зауважимо, що в Римо-Католицькій Церкві провінційні синоди поступово запроваджували екскомуніку як головну кару за ігнорування норм клявзури ще починаючи з XIV ст.⁷⁸ Згодом таку практику апробував Тридентський собор⁷⁹. Без сумніву, це вплинуло на постанови Замойського собору. Втім, у Латинській Церкві, що опиралася на прецедентне право, перевага надавалася менш суворим карам, які мали старішу традицію (піст, «карцер», позбавлення посади тощо)⁸⁰.

⁷² F. Bogdan. *Geneza i rozwój klauzury*, с. 242–243.

⁷³ *Synodus provincialis ruthenorum*, с. 110; *Synod prowincjalny ruski*, с. 141–142.

⁷⁴ Василій Великий. Коротші правила, 106 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 174; Św. Bazyli Wielki, *Pisma ascetyczne*, т. 2, с. 290–291).

⁷⁵ Василій Великий. Покарання для монахинь, 10, 15, 17 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 249–250). Пор.: *Древніе иноческіе уставы*, с. 477–478, 491–492.

⁷⁶ *Ustawy świętego ojca naszego Bazylego Wielkiego, tudzież uwagi i nauki duchowne przez ś. p. J. x. Józefa Welamina Ruckiego, metropolitę całej Rusi, zebrane i klasztorowi mińskiemu tegoż zakonu podane, dla większej wygody teraz wydrukowane w Wilnie w drukarni J. K. M. xx. bazylianów roku 1771, za pozwoleniem duchownej cenzury dosłownie przedrukowane*. Rzym 1854, с. 30–31; НМЛ, Ркл-349, с. 21–22. Пор.: М. Szegda. *Działalność prawno-organizacyjna*, с. 107.

⁷⁷ *Ustawy świętego ojca*, с. 31.

⁷⁸ F. Bogdan. *Geneza i rozwój klauzury*, с. 246–249.

⁷⁹ J. Leclercq. *Clausura*, с. 1171.

⁸⁰ F. Bogdan. *Geneza i rozwój klauzury*, с. 246–247.

Собор у Замості врегулював питання, пов'язані з підпорядкуванням громад монахинь владі єпископа. Як уже стверджувалося, жіночі унійні монастирі в ранньомодерний період не творили єдиної конгрегації, кожен з них, за східною традицією чернечого життя⁸¹, був підпорядкований місцевому владиці. Соборові отці вирішили зберегти цю норму. На відміну від чоловічих обителей, котрі ще на початку XVII ст. об'єдналися в конгрегацію Пресв. Тройці⁸², жіночі осередки надалі залишалися під єпископською владою. Собор зобов'язав єрархів періодично візитувати жіночі монастирі⁸³. Єпископи також повинні були визначити в кожній з підлеглих їм спільнот таку кількість черниць, за якої ті, зважаючи на матеріальні можливості обителі, могли б належно утримуватися⁸⁴ (ця вимога повторювала одну з постанов Тридентського собору⁸⁵). Понад цю встановлену владикою кількість насельниць ігуменя не мала права приймати до монастиря жодної кандидатки⁸⁶. У Замості нічого не мовилося ані про мінімальну, ані про максимальну чисельність сестер у громаді. Св. Василій Великий, натомість, уважав, що така спільнота має налічувати не менше 10 осіб⁸⁷. В одній з редакцій «Уставів» митрополита Рутського теж було вказане мінімальне число монахинь – 15⁸⁸. А в типіконах жіночих монастирів, що існували у столиці Візантії в першій половині II тис., фундаторами була окреслена максимальна кількість інокінь у різних осередках: 24 – Пресв. Богородиці Благодатної (Κεχαριτωμένη), 30 – Богородиці Твердої Надії (Βεβαια Ελπιδ), 50 – Пресв. Богородиці («обитель Ліпса»), Свв. Косми і Дам'яна (Ανάργυροι)⁸⁹. Згідно із замойськими

⁸¹ Принцип підпорядкування монастирів, як чоловічих, так і жіночих, місцевому єпископові затвердив Четвертий Вселенський собор (451 р.), див.: IV Вс соб. 4 (*Правила Святыхъ Апостоль*, т. 2, с. 165–170).

⁸² Отці Замойського собору постановили, що чоловічі обителі Володимирської, Луцької, Холмської, Львівської та Перемишльської єпархій повинні об'єднатися в єдину конгрегацію, незалежну від Святотроїцької (*Synodus provincialis ruthenorum*, с. 107–108; *Synod prowincjalny ruski*, с. 136).

⁸³ *Synodus provincialis ruthenorum*, с. 97; *Synod prowincjalny ruski*, с. 116–117.

⁸⁴ *Synodus provincialis ruthenorum*, с. 111; *Synod prowincjalny ruski*, с. 142.

⁸⁵ Conc. Trid. Sess 25. Decretum de regularibus et monialibus, cap. 3 (*Canones et Decreta*, с. 239; *Dokumenty Soborów Powszechnych*, т. 4, с. 786–787).

⁸⁶ *Synodus provincialis ruthenorum*, с. 111; *Synod prowincjalny ruski*, с. 143.

⁸⁷ Василій Великий. Слово про подвижництво друге, 3 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 24).

⁸⁸ *Ustawy świętego ojca*, с. 44. Поп.: М. Szegda. *Działalność prawno-organizacyjna*, с. 117. У віленському рукописі о. Лаврентія (Білецького) (1742 р.) немає згадки про 15 осіб (НМЛ, Ркл-349, с. 27).

⁸⁹ *Byzantine Monastic Foundation Documents*, с. 671, 1267, 1292, 1530.

De Monialibus.

TITULUS DUODECIMUS.

Voluptatum conspectus eò majori studio à consecratis Deo Virginibus fugiendus est, quò faciliùs Mundi illecebris earum potest frangi constantia: ^a idcirco Sancta Synodus innovando Sacrorum Canonum, ac Concilii Tridentini Decreta, ^b Summorumque Pontificum Constitutiones: ^c statuit, ut nulli Sanctimoniali è Monasterii Septis egredi unquam liceat, nisi propter magnum incendium, vel infirmitatem lepræ, aut epidemiæ, vel etiam militarem incursum, quæ tamen causæ ab Ordinario loci probari debeant.

^a Concil. Carthag. 3. Can. 33. S. Cæsar in Reg. ad Virgin. cap. 1.
^b Trid. sess. 25. cap. 5. de Reg.
^c Pii V. Const. VIII. Greg. XIII. Const. 28.

Quia verò parum prodesset egressum prohibere, si pateret ad Moniales accessus: statuit præterea, ne quis omnino alterius sexûs admittatur intra Septa Monasterii, exceptis, in casu necessitatis Confessariis, Medicis, Chirurgis, bajulis cervisiæ, fabris, ac similibus personis; quibus tamen duæ antiquiores Sanctimoniales comites adjungantur. Quod si Moniales, vel è Claustris exire, vel aliquem ad Claustra admittere deinceps præsumpserint, excommunicationem Summo Pontifici reservatam ipso facto incurrant, privata sint Officiis, quibus fungebantur, & ad alia obtinenda inhabiles fiant, eidemque excommunicationis pœnæ subjaceant ii, qui vel accedunt ad Claustra, vel Moniales illicitè è Claustris egressas comitantur.

Dos puellarum, quæ ad Professionem admitti postulant, non sit minor florenis mille quingentis in paratis pecuniis, si Monialis non sit supra numerum.

Si qua autem supra numerum admitti velit, duplicatam Dotem conferat. Dos integrè numeretur ante Professionem.

Постанови Замойського собору 1720 р. щодо жіночого монашества (сторінка з римського видання 1724 р.)

постановами, єпископи також отримали право ліквідувати невеликі монастирі, які не володіли потрібними для належного утримання сестер матеріальними засобами (їхніх насельниць слід було перевести до краще забезпечених обителів⁹⁰).

Делегати Замоїського собору сформулювали принципи перебування в новіціаті та складення професії. Було встановлено мінімальний вік, необхідний для прийняття обличчя та складення вічних обітів, – відповідно, 15 та 16 років. Про інтелектуальну й духовну підготовку кандидатки до чернечого стану мала дбати спеціально обрана спільнотою магістра новичок. Перебуваючи в новіціаті, рясофорна послушниця повинна була утримуватися власним коштом. До постригу її допускав місцевий владика, вислухавши спершу думку ігумені монастиря. Собор також ініціював запровадження в обителях «Книги професок», в якій фіксувалися б усі дані про монаші обіти. Записи мали бути засвідчені підписами двох сестер, котрі під час складення професії виступали як свідки⁹¹.

Правила св. Василя Великого нічого не говорять про мінімальний вік, необхідний для вступу в монастир чи для постригу. Тож стати членами монастирської громади могли навіть діти. Аби уникнути надуживань, автор «Великого Аскетикона» поставив певні умови. Передовсім можна було брати сиріт, а всіх інших дітей – тільки за згодою батьків. Йшлося тут не стільки про опіку над ними, скільки про підготовку їх до чернечого життя від наймолодших літ. Остаточне рішення про постриг кандидат приймав уже в зрілому віці⁹². У другому канонічному посланні до Амфілохія, єпископа іконійського, св. Василій Великий дозволив складати обіти тим особам, яким виповнилося 16 або 17 років⁹³. Своєю чергою, Трульський собор ухвалив, що за благословення єпископа до обителі можуть вступати вже 10-літні⁹⁴. У шостій новелі імператора (886–912) Лева VI Мудрого вказано на це протиріччя, однак не усунуто його. Вдалося лише позбутися тих суперечностей, що стосувалися спадкового права. Особа, яка приймала постриг після 16–17-річного віку, мала право заповідати своє майно. Якщо ж вічні обіти склалися в молодшому віці, то для укладення тестаменту потрібно було дочекатися

⁹⁰ *Synodus provincialis ruthenorum*, с. 111; *Synod prowincjalny ruski*, с. 143.

⁹¹ *Synodus provincialis ruthenorum*, с. 111–112; *Synod prowincjalny ruski*, с. 144–145.

⁹² Василій Великий. Обширні правила, 15 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 333–335; Św. Bazyli Wielki. *Pisma ascetyczne*, т. 2, с. 95–99). Пор.: *Древние иноческие уставы*, с. 304–305.

⁹³ Васил 18 (*Правила Святыхъ Апостоль*, т. 1. Москва 1876, с. 224–231).

⁹⁴ Трул 40 (*Правила Святыхъ Апостоль*, т. 1, с. 414–420).

повноліття⁹⁵. У типіконах жіночих монаших осередків Константинополя теж допускалася можливість прийому неповнолітніх. Зокрема, в обителі Пресв. Богородиці Благодатної (Κεχαρισμένη) до чернечого стану могли готуватися дві дитини⁹⁶. Зі свого боку, типікон «монастиря Ліпса», слідуючи за правилами св. Василя Великого, передбачав, що ті дівчата, які перебувають в обителі з дитинства, повинні чекати 16 років, щоб посвятити життя Богові⁹⁷.

За «Великим Аскетиконом», приймати чи не приймати кандидатку до монастиря вирішувала його настоятелька, ознайомившись із думками інших черниць⁹⁸. У разі позитивної ухвали розпочинався випробувальний період, згодом названий рясофоратом (новіціатом). Св. Василій Великий не встановлював терміну його тривання. Натомість у постановах Константинопольського дворазового собору 861 р. він регламентований – принаймні три роки⁹⁹. У візантійських типіконах першої половини II тис. тривалість випробування для різних категорій осіб відрізнялася. В обителі Пресв. Богородиці Благодатної (Κεχαρισμένη) новичка, яка добре зналася на чернечому житті, могла з дозволу ігумені скласти вічні обіти через шість місяців після прийняття ряси, а інші рясофорні послушниці очікували на таку важливу подію три роки, як цього вимагав уже згадуваний собор 861 р.¹⁰⁰ Подібна диференціація спостерігалася в «обителі Ліпса». Для новичок, молодших за 20 років, був передбачений трирічний випробувальний термін. Для старших за віком рясофор, котрі не мали жодного уявлення про монаше життя, він тривав один рік, а для зрілих у вірі – шість місяців¹⁰¹. Своєю чергою, в «Уставах» митрополита Рутського для унійних монахинь цей час обмежується до одного року і шести тижнів¹⁰² (в іншій редакції – до одного року)¹⁰³. У східній чернечій традиції новіціату як формального інституту не існувало, не було, отже, й магістри новичок. Після облечин рясофора (новичка) передавалася

⁹⁵ С. Троянос. Новеллы Льва VI и правовая жизнь Православной Церкви // XVIII Богословская конференция ПСТГУ, 9–11 октября 2007 г.: Материалы. Москва 2008, с. 129–130.

⁹⁶ *Byzantine Monastic Foundation Documents*, с. 671.

⁹⁷ Там само, с. 1271.

⁹⁸ Василій Великий. Коротші правила, 112 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 175; Św. Bazyli Wielki. *Pisma ascetyczne*, т. 2, с. 293–294).

⁹⁹ Конст двораз 5 (*Правила Святыхъ Апостоль*, т. 3. Москва 1880, с. 808–814).

¹⁰⁰ *Byzantine Monastic Foundation Documents*, с. 685.

¹⁰¹ Там само, с. 1270–1271.

¹⁰² *Ustawy świętego ojca*, с. 42.

¹⁰³ НМЛ, Ркл-349, с. 27.

в опіку одній зі старших сестер, котра відповідала перед Богом, а також спільнотою за духовний поступ ввіреної їй особи¹⁰⁴. На цьому наголошував і устав монастиря Пресв. Богородиці Всецариці (Παντάνασσα), заснованого єпископом Нілом Даміласом у Байонії на о. Крит¹⁰⁵.

Законодавець і реформатор західного чернецтва св. Бенедикт Нурсійський, як і св. Василій Великий, допускав ще прийом до обителі дітей. Та поступово ця практика на християнському Заході відходить у минуле, залишаючись винятком у деяких орденах. Тридентський собор встановив найнижчою віковою межею для облечин 12 років¹⁰⁶ (незабаром змінена на 15¹⁰⁷), а для професії – 16. Новіціат повинен був тривати щонайменше один рік¹⁰⁸. Вказані вікові рамки прийняв, зрештою, Замойський собор як обов'язкові для Унійної Церкви. Доцільно, проте, зазначити, що отці василіяни ще раніше в цьому питанні дотримувалися рішень Тридентського собору. Друга генеральна капітула конгрегації Пресв. Тройці, що відбулася 1621 р. в Лавришеві, ввела згаданий мінімальний вік допуску до професії – 16 років¹⁰⁹. Загалом у Римо-Католицькій Церкві інститут новіціату почав формуватися тільки з XIII ст. (у той час з'явився також уряд магістра новиків, якому було доручено нагляд за підготовкою кандидатів). Еволюція цього важливого для латинського монашества інституту тривала протягом наступних століть. Урешті в 1603 р. папа (1592–1605) Климент VIII в апостольській конституції «Cum ad regularem» уточнив приписи щодо новіціату та чітко визначив функції магістра новиків¹¹⁰.

У Київській митрополії Замойський собор запровадив також обов'язок внесення кандидаткою до чернечого стану посагу, що становив 1 500 зл. За відсутності в обителі місць грошова сума, яку належало спла-

¹⁰⁴ Василій Великий. Слово про подвижництво і заохочення до зречення від світу і про духовну досконалість, 4 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 13–14); Василій Великий. Лист 23: До настоятеля монахів (*Аскетичні твори св. Отця нашого Василя Великого*. Львів 1929, с. 438). Пор.: *Древніе иноческіе уставы*, с. 296, 301.

¹⁰⁵ *Byzantine Monastic Foundation Documents*, с. 1470–1471.

¹⁰⁶ Conc. Trid. Sess 25. Decretum de regularibus et monialibus, cap. 15 (*Canones et Decreta*, с. 248; *Dokumenty Soborów Powszechnych*, т. 4, с. 786–787).

¹⁰⁷ M. Borkowska. *Życie codzienne*, с. 19.

¹⁰⁸ Conc. Trid. Sess 25. Decretum de regularibus et monialibus, cap. 15 (*Canones et Decreta*, с. 246; *Dokumenty Soborów Powszechnych*, т. 4, с. 798–799).

¹⁰⁹ M. Szegda. *Działalność prawno-organizacyjna*, с. 116.

¹¹⁰ M. Daniluk. *Encyklopedia instytucji*, с. 82, 242–243; J. Leclerq. Noviziato. I. Nella storia della spiritualità // *Dizionario degli Istituti di Perfezione*, т. 6. Roma 1980, кол. 446; A. Boni. Noviziato. II. Legislazione // Там само, кол. 449–456.

тити, зростала вдвічі. Посаг передавався монастиреві перед складенням вічних обітів (професії). Ця сума мала бути записана на володіннях не батьків чи родичів новички, а сторонніх осіб, відповідно до розпорядження єпископа¹¹¹.

Про таку сплату коштів нічого не говориться у правилах св. Василя Великого. Він, натомість, підкреслює роль фізичної праці, що разом з молитвою є суттєвою частиною монашого життя¹¹². Без сумніву, фізична робота повинна була забезпечити ченцям та черницям засоби для утримання. Отець Церкви повчав, що кандидат, який мав намір вступити до монастиря, був зобов'язаний второпно розпорядитися своїм майном, а саме продати його й отримані гроші роздати як милостиню потребуючим¹¹³. Константинопольський дворазовий собор підтвердив, що монах не може володіти жодною власністю. Перед постригом новик міг укласти заповіт і передати всю свою рухомість і нерухомість родичам або іншим особам, які мали на це право. Якщо ж тестамент не був укладений, це майно після складення вічних обітів переходило чернечому осередку¹¹⁴. Типікон «обителі Ліпса» наголошував, що при вступі до неї посаг не вимагався. Зазначалося лише, що кандидатка, яка виявила бажання записати монашій спільноті свої статки, не повинна цим вивищуватися¹¹⁵.

У правилах св. Бенедикта Нурсійського й у пізніших конституціях жіночих латинських орденів обов'язковий грошовий внесок теж не фігурує¹¹⁶. Та вже в пізньому середньовіччі в італійських монастирях згадується про посаг, який вносили батьки монахинь¹¹⁷. На необхідність його сплати опосередковано вказували також постанови Тридентського собору¹¹⁸. У 1565 р. на території Міланської архидієцезії посаг, як одне

¹¹¹ *Synodus provincialis ruthenorum*, с. 110–111; *Synod prowincjalny ruski*, с. 142.

¹¹² Василій Великий. Обширні правила, 37 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 358–361; Św. Bazyli Wielki. *Pisma ascetyczne*, т. 2, с. 145–151). Пор.: *Древніе иноческіе уставы*, с. 361–362.

¹¹³ Василій Великий. Обширні правила, 9 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 328–329; Św. Bazyli Wielki. *Pisma ascetyczne*, т. 2, с. 86–89); Василій Великий. Коротші правила, 92 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 170; Św. Bazyli Wielki. *Pisma ascetyczne*, т. 2, с. 280–281). Пор.: *Древніе иноческіе уставы*, с. 297–298.

¹¹⁴ Конст двораз 6 (*Правила Святыхъ Апостолъ*, т. 3, с. 814–822).

¹¹⁵ R. Janin. *Le monachisme byzantin*, с. 38.

¹¹⁶ M. Borkowska. *Życie codzienne*, с. 39.

¹¹⁷ Детальніше про це див.: Sh. T. Strocchia. *Nuns and Nunneries in Renaissance Florence*. Baltimore 2009.

¹¹⁸ Пор.: Conc. Trid. Sess 25. Decretum de regularibus et monialibus, cap. 16 (*Canones et Decreta*, с. 247; *Dokumenty Soborów Powszechnych*, т. 4, с. 798–801).

з головних джерел утримання сестер, увів архієпископ Карло Боромео¹¹⁹. Згодом цю норму поширено на всі жіночі латинські монастирі¹²⁰, а під час Замойського собору – і на унійні чернечі осередки. Розмір сплачуваної суми переважно не був чітко визначений. У кожній державі, еклезіальній спільноті чи ордені він міг відрізнятись¹²¹.

Собор у Замості унормував і процедуру обрання настоятельки обителі. Вибори ігумені мали відбуватися цілою монастирською громадою в установленій час шляхом таємного голосування. Обрану особу затверджував на посаді місцевий єпископ¹²². Згідно з літерою правил св. Василя Великого, обрання настоятельки теж здійснювала вся монаша громада¹²³. Цей принцип був апробований 123-ю новелою імператора Юстиніана I¹²⁴. Тридентський собор також підтвердив у Латинській Церкві елекцію ігумені всіма черницями, які голосували таємно. Проте делегати цього собору поставили вимогу, щоб монастир очолювала тільки та особа, котра має щонайменше 40 років і склала професію принаймні за вісім років до обрання. У виняткових випадках настоятелькою могла стати 30-літня монахиня по п'яти роках вічних обітів¹²⁵. Своєю чергою, Замойський собор вікових рамок не встановлював.

Під час засідань у Замості було порушене також питання виховання дівчат у монастирях. Особливу увагу звернули на обов'язкове внесення батьками щорічних оплат за перебування їхніх дочок в обителі. Вихованням юнок повинна була займатися сестра, якій спільнота довірила опіку над ними. Дівчата мали мешкати у приміщеннях поза клявзурою, а вхід до чернечих келій був їм суворо заборонений¹²⁶.

Останньою проблемою, яку розглядали отці Замойського собору, стало забезпечення жіночих обителей сповідниками. Було ухвалено, що

¹¹⁹ F. Cubelli, G. Rocca. Dote // *Dizionario degli Istituti di Perfezione*, т. 3. Roma 1976, кол. 969.

¹²⁰ M. Daniluk. *Encyklopedia instytucji*, с. 292.

¹²¹ F. Cubelli, G. Rocca. Dote, кол. 969–970.

¹²² *Synodus provincialis ruthenorum*, с. 112; *Synod prowincjalny ruski*, с. 145.

¹²³ Пор.: Василій Великий. Слово про подвижництво друге, 3 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 24–26); Василій Великий. Слово про подвижництво третє, 2 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 28–29); Василій Великий. Обширні правила, 43 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 366–367; Św. Bazyli Wielki. *Pisma ascetyczne*, т. 2, с. 159–162). Пор.: *Древние иноческие уставы*, с. 276–277.

¹²⁴ Nov. Ius. 123, cap. 34 (К. Максимович. Церковные новеллы императора Юстиниана I, с. 46).

¹²⁵ Conc. Trid. Sess 25. Decretum de regularibus et monialibus, cap. 7 (*Canones et Decreta*, с. 241–242; *Dokumenty Soborów Powszechnych*, т. 4, с. 792–793).

¹²⁶ *Synodus provincialis ruthenorum*, с. 112; *Synod prowincjalny ruski*, с. 145.

право призначати сповідників – як звичайного (ординарного), так і надзвичайного (екстраординарного) – мав лише місцевий єпископ. Особи, які брали на себе такі функції з власної ініціативи, відсторонювалися від виконання священничих обов'язків¹²⁷. Правила св. Василія Великого також рекомендували приймати Таїнство Покаяння у визначеного єрея¹²⁸. Декрети Тридентського собору акцентували ж на потребі частої сповіді – щонайменше раз на місяць. Єрарх був зобов'язаний призначити звичайного та надзвичайного сповідників, останній з яких мав відвідувати обитель двічі або тричі на рік для слухання сповіді всіх черниць¹²⁹.

Єпархіяльні конгрегації

Як уже сказано, окремі питання, пов'язані з функціонуванням жіночих монастирів, обговорювалися на єпархіяльних зібраннях. Конгрегація Львівської єпархії 1669 р., що відбулася в часи пастирського служіння Йосифа (Шумлянського), прийняла постанову, спрямовану проти монахів і монахинь, які ведуть мандрівний спосіб життя¹³⁰. Таке правило було запроваджене ще Київським православним собором 1640 р. Повторний розгляд проблеми може свідчити про появу певних труднощів в ліквідації негативних явищ у кеновійних практиках на території Львівського єпископства. Більше уваги жіночому чернецтву присвятив собор Перемишльської єпархії 1693 р. Відповідно до його ухвал, у монастирях у Смільниці та Яворові вводилася обов'язкова клявзура. Духовним та особливо світським особам було заборонено без згоди місцевого владика входити до жіночої обителі, а самим сестрам – виходити поза межі монастиря. Також наказувалося, аби вибори ігумені й облечини кандидаток відбувалися за згодою правлячого єрарха¹³¹.

¹²⁷ *Synodus provincialis ruthenorum*, с. 112; *Synod prowincjalny ruski*, с. 146.

¹²⁸ Василій Великий. Коротші правила, 288 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 233; Św. Bazyli Wielki. *Pisma ascetyczne*, т. 2, с. 425–426).

¹²⁹ Conc. Trid. Sess 25. Decretum de regularibus et monialibus, cap. 10 (*Canones et Decreta*, с. 244; *Dokumenty Soborów Powszechnych*, т. 4, с. 794–795).

¹³⁰ «Зако[н]никовъ и зако[н]ницъ, которіе по градех и весех прохощают без старшого своего, бл[а]гословенїа и свѣдѣтельства певнаго тихъ, позволяем на каждом мѣсцу брати и карати сурово...» (НМЛ, Ркк-151, с. 23. Оpubліковано: *Собори Львівської єпархії*, с. 100).

¹³¹ *Ustawy rządu duchownego i inne pisma biskupa Innocentego Winnickiego* / до друку підгот. W. Pilipowicz, передм.: S. Stępień. Przemyśl 1998, с. 48. Оригінал рукопису див.: APP, ABGK, sygn. 1.

3. Фундаційні привілеї

Світські, а інколи й духовні особи за посередництвом фундаційних привілеїв також творили правові й матеріальні підвалини для діяльності жіночих чернечих спільнот. Фундаційний привілей – це, як можна стверджувати на основі проаналізованих нами джерел, документ, у якому фундатор надавав ґрунт («пляц») під будівництво монастиря і / або закладав матеріальні підстави для його функціонування¹³². У вітчизняній та зарубіжній історіографіях проблема фундації латинських монаших осередків на землях Речі Посполитої в ранньомодерний період з багатьох причин вивчена поки що недостатньо¹³³. Ще більшою мірою це стосується православних та унійних монастирів¹³⁴. Проведене дослідження дало змогу виявити лише кілька текстів фундаційних привілеїв для жіночих обителів Львівської та Перемишльської єпархій, що, безперечно, ускладнює глибше ознайомлення з цією тематикою. Експонентами цих фундушів були такі особи: о. Антоній (Грекович) – для Рогатинського монастиря (1616 р.), Станіслав Боніфаций Мнішек – для Словітського (1616 р.), Марухна (Маргарита) із Зугаєвичів Дишкевичова та її родичі – для Яворівського (1636 р.), Гавриїл Лянґіш – для обителі, що існувала поблизу церкви Успення Пресв. Богородиці у Львові (1636 р.), Василій Лупул – для Львівського Введенського монастиря (1646 р.), Станіслав

¹³² Пор.: W. Wójcik. Fundacja // *Encyklopedia Katolicka*, т. 5 / за ред. L. Bienkowskiego. Lublin, 1989, кол. 760–761; W. Danielski. Fundator // Там само, с. 772.

¹³³ У польській історіографії з'явилося декілька праць про фундації та фундаторів латинських чоловічих монастирів: H. Staniek. Fundatorzy i fundacje kolegiów jezuitów w Polsce w latach 1564–1772/73 // *Summarium. Sprawozdania Towarzystwa Naukowego KUL za rok 1972*, вип. 1 (21). Lublin 1974, с. 55–60; H. Gapski. Fundatorstwo klasztorów bernardyńskich w epoce saskiej // Там само, с. 66–72; його ж. Fundacje bernardyńskie powstałe w Polsce w XVIII w. // Там само, с. 72–78; його ж. Fundacje i fundatorzy placówek Zgromadzenia Marianów w Polsce w końcu XVII i w XVIII wieku // *Summarium. Sprawozdania Towarzystwa Naukowego KUL za rok 1973*, вип. 2 (22), ч. 1. Lublin 1975, с. 94–99; Ł. Wenc. Fundacje i fundatorzy klasztorów dominikańskich i bernardyńskich w Polsce w latach 1580–1648 // *Studia nad historią dominikanów w Polsce 1222–1972*, т. 1 / за ред. J. Kłoczowskiego. Warszawa 1975, с. 587–606; H. Gwiazda. Fundacje i fundatorzy klasztorów dominikańskich w Wielkim Księstwie Litewskim w latach 1648–1696 // Там само, с. 607–645; J. Zbudniewek. Fundacje paulinów w XVII i XVIII wieku // *Saeculum Christianum* 1 (2) (1994) 65–82.

¹³⁴ Чи не єдиними винятками є наступні фахові публікації сучасних науковців: Ю. Стецик. Шляхетські монастирські фундації у Перемишльській єпархії (XVII–XVIII ст.) // *Дрогобицький краєзнавчий збірник* 10 (2006) 252–262; Т. Кемпа. Fundacje monasterów, с. 74–102.

Радзейовський – для Кам'яно-Струмилівського (1669 р.). Ще про декілька фундаційних ініціатив дізнаємося принагідно із джерел.

Насамперед підкреслимо, що надання фундушу не завжди тотожне заснуванню чернечого осередку. Жіночі монастирі часто виникали ще задовго до підписання фундаційного привілею. Така практика була звичною для обителів киевохристиянської традиції на території Польсько-Литовської держави. Аналогічні випадки, хоча значно рідше, траплялися й у Римо-Католицькій Церкві. Наприклад, спільнота бенедиктинців у Вільні отримала фундацію з рук литовського підкоморія Фелікса Яна Паца приблизно через півстоліття після появи сестер у місті¹³⁵. У межах Львівського та Перемишльського єпископств також не раз із дозволу місцевого владики і / або землевласника формувалися монаші громади, які тільки з часом набували правові та матеріальні підстави для свого функціонування. На початку XVII ст. Марина (Греківна) за згодою представників церковної влади заснувала на місці родинного фільварку в Рогатині жіночу обитель. І лише після цього її рідний брат – о. Антоній (Грекович), офіційно надав монастиреві фундуш, записуючи «превелебним паннам» у довічне володіння згаданий фільварок¹³⁶. Подібною була ситуація в Словіті: приблизно в той же період православні інокіни оселилися в монастирі, спустошеному після одного з татарських набігів. У 1616 р. вони одержали з рук старости Станіслава Боніфація Мнішека фундаційний привілей¹³⁷. Натомість у фундуші Станіслава Радзейовського (1669 р.) констатується, що обитель у Кам'янці-Струмилівській діяла вже віддавна¹³⁸.

І все ж деколи фундаційне надання таки означало початок існування монастиря. Зокрема, у 1636 р. Гавриїл Лянґіш, записуючи своїй доньці – черниці Кандиді, власну кам'яницю на Руській вулиці у Львові, започаткував тим самим нову жіночу обитель¹³⁹. Так само вчинив Василій Лупул. Даруючи 1646 р. православним монахиням земельну ділянку на Краківському передмісті, він наказав їм, аби на ній «монастир, церкву і це все, що належить до її оздоблення, будували й виставляли»¹⁴⁰. Бувало також, що поява фундушу призводила до зміни локалізації обителі, як-от у Яворові.

¹³⁵ M. Borkowska. *Życie codzienne*, с. 237.

¹³⁶ НМЛ, Ркл-20, арк. 558 зв.–560 зв.

¹³⁷ Там само, Ркл-23, арк. 425 зв., 427.

¹³⁸ Там само, Ркл-24, с. 109–111.

¹³⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 51, с. 1075–1081.

¹⁴⁰ «klasztor, cerkiew y to wszy[s]tko, cokolwiek dla ozdoby oney należy, budowali y wystawiali» (ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 397, с. 1891).

Там принаймні з 1621 р. поблизу міської церкви Св. Юрія Побідоносця був жіночий монастир, заснований Макарією (Рогозинською)¹⁴¹. У 1636 р. міщанка Марухна (Маргарита) із Зугаєвичів Дишкевичова та її родичі надали фондуш обителі, що мала постати неподалік храму Успення Пресв. Богородиці на Великому передмісті. Найімовірніше, до цього кроку їх спонукало бажання забезпечити належні умови для проживання святоюрської спільноти, яка після пожежі міста, що трапилася того року, втратила дах над головою¹⁴².

Отже, кожна фундація означала виділення належного матеріального забезпечення чернечій громаді, а подекуди й «пляцу» для зведення монастирських споруд. Розмір такого надання прямо залежав від особи фундатора, і не лише від його фінансового становища й соціального статусу (див. табл. 9), але також від моделі його побожності та рис характеру.

Таблиця 9

**Фундатори жіночих монастирів
Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період**

Монастир	Фундатор	Соціальне походження фундатора	Тип землеволодіння	Дата фундації
1	2	3	4	5
<i>Смільниця</i>	Бона Сфорца	можновладець (польська королева)	королівське	30–50-ті рр. XVI ст.
<i>Львів (Св. Катерини Александрійської)</i>	члени Львівського ставропігійського братства	міщани	королівське	90-ті рр. XVI ст.
Рогатин	о. Антоній Грекович	духовна особа міщанського походження	королівське	1616
Словіта	Станіслав Боніфаций Мнішек	шляхтич	королівське	1616
<i>Жовква</i>	Софія з Жолкевських Данилович	шляхтянка	шляхетське	між 1624 і 1634

¹⁴¹ E. Webersfeld. *Jaworów*, с. 377–378; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 248; Т. Коструба. [Рец. на кн.:] *Яворівщина*, с. 474–475.

¹⁴² НМЛ, Ркл-1115, арк. 48–49, 53–54. Пор.: E. Webersfeld. *Jaworów*, с. 380.

1	2	3	4	5
Голосків	NN Балабан	шляхтич	шляхетське	20–40-ті XVII ст.
Яворів (Покрову Пресв. Богородиці)	Марухна (Маргарита) із Зугаєвичів Дишкевичова та її родичі	міщани та духовні особи міщанського походження	королівське	1636
Львів («Лянґішвен»)	Гавриїл Лянґіш	міщанин	королівське	1636
Львів (Введення в Храм Пресв. Богородиці)	Василій Лупул	можновладець (молдавський господар)	королівське	1646
Кам'янка-Струмилова	Станіслав Радзейовський	шляхтич	королівське	1669
Розгірче	Єфросинія з Крушельницьких Йорданова	шляхтянка	шляхетське	кін. XVII – поч. XVIII ст.

Джерела: НМЛ, Ркл-16, арк. 197; Ркл-20, арк. 558 зв.–560 зв.; Ркл-23, арк. 426 зв.–427; Ркл-24, с. 109–111, 181; Ркл-40, арк. 18 зв.; Ркл-1115, арк. 48–56; ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 397, с. 1891; ф. 14, оп. 1, спр. 259, с. 240; ф. 52, оп. 2, спр. 51, с. 1075–1081; І. Зенькович [І. Мицько]. Святокатерининський монастир, с. 43.

Позначення: *курсивом* – монастирські осередки, для яких не збереглися тексти фундушів (інформація про фундаційну ініціативу походить з пізніших джерел).

Серед відомих нам фундаційних ініціатив тільки у двох випадках фундаторами обителі були *правителі держави чи їхні родичі*. Згідно з реляцією старосамбірських міщан 1711 р., монастир православних сестер у Смільниці фундувала королева Бона Сфорца, дружина польського короля Сигізмунда I Старого¹⁴³. Іншим таким можновладним добродійцем став правитель сусідньої з Річчю Посполитою держави. У 1646 р. молдавський господар Василій Лупул зробив запис, який дав початок Введеньському монастиреві у Львові¹⁴⁴.

Проте найчастіше фундаторами жіночих обителей у Львівській та Перемишльській єпархіях ранньомодерного часу ставали особи *шляхетського стану*. Деякі з них були власниками поселень, у яких виникали монаші спільноти. Це, зокрема, Софія з Жолкевських Данилович (Жовква), Єфросинія з Крушельницьких Йорданова (Розгірче) чи один

¹⁴³ ЦДІА України у Львові, ф. 14, оп. 1, спр. 259, с. 240.

¹⁴⁴ Там само, ф. 9, оп. 1, спр. 397, с. 1891.

з представників родини Балабанів, ім'я якого невідоме (Голосків)¹⁴⁵. Інші шляхтичі надавали фундуші як королівські урядники (старости). Так, Станіслав Боніфацій Мнішек у 1616 р. передав монахию зі Словіти у держання ґрунти та млини, що входили до складу королівського домену¹⁴⁶. Аналогічно вчинив 1669 р. Станіслав Радзейовський, записуючи черницям земельну власність у Кам'янці-Струмиловій¹⁴⁷.

Фундаційні грамоти для жіночих монастирів видавали також *міщани* та *духовні особи міщанського походження*. Наприкінці XVI ст. діячі Львівського ставропігійського братства, а передовсім міщани Юрко Рогатинець та Іван Красовський, доклали значних зусиль для заснування жіночого чернечого осередку при Святооунфріївському чоловічому монастирі¹⁴⁸. Майже через півстоліття фундатором обителі в Руській дільниці Львова став ще один відомий представник православної громади Гавриїл Лянґіш¹⁴⁹. Фундуш для Преображенського монастиря в Рогатині надав уродженець цього міста о. Антоній (Грекович)¹⁵⁰. Фундаторами ж Яворівської Покровської обителі були члени місцевої священичої родини Зугаєвичів, серед яких насамперед варто назвати о. Никифора Зугаєвича, пароха передміської Успенської церкви, та його сестру Марухну (Маргариту) Дишкевичову¹⁵¹.

У разі міщанських фундацій жертводавці записували спільноті володіння, що були у їхній власності, однак така даровизна вимагала затвердження органами міської влади, а у випадку королівщин – старостою. Надання о. Антонія (Грековича) для рогатинських сестер від 24 листопада 1616 р. через два дні було вписане до міських книг Рогатина¹⁵². 14 травня 1636 р. староста Якуб Собеський спершу дав згоду родині Зугаєвичів на фундацію жіночої обителі на Великому передмісті в Яворові, яка була вчинена 23 травня того ж року, а через місяць після підписання фундушу підтвердив його своєю грамотою¹⁵³. Натомість на відмову міських урядників Львова наштовхнулося надання Гавриїла Лянґіша, котрий у 1636 р. подарував кам'яницю в середмісті своїй доньці – монахині

¹⁴⁵ НМЛ, Ркл-16, арк. 197; Ркл-24, с. 181; Ркл-40, арк. 18 зв.

¹⁴⁶ Там само, Ркл-23, арк. 426 зв.–427.

¹⁴⁷ Там само, Ркл-24, с. 109–111.

¹⁴⁸ І. Зенькович [Мицько І.]. Святокатерининський монастир, с. 43.

¹⁴⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 51, с. 1075–1081.

¹⁵⁰ НМЛ, Ркл-20, арк. 558 зв.–560 зв.

¹⁵¹ Там само, Ркл-1115, арк. 48–56.

¹⁵² Там само, Ркл-20, арк. 558 зв.

¹⁵³ Там само, Ркл-1115, арк. 49–50.

Молдавський господар Василій Лупул,
фундатор Львівського Введенського монастиря
(гравюра Вільгельма Гондіуса, 1651 р.)

Кандиді¹⁵⁴. Через десять років влада міста все ж пішла на компроміс, дозволивши функціонування монастиря, але тільки до смерті дочок фундатора, які були інокінями в цій спільноті¹⁵⁵.

Після отримання надання черниці часто вписували документ до актових книг. 1616 року Іван Красовський облятував у книгах Львівського ґродського уряду фундуш Станіслава Боніфація Мнішека для Словітського монастиря¹⁵⁶. У 1637 р. до цих же книг було внесено фундаційний акт Зугаєвичів, виданий для Яворівського Покровського монастиря¹⁵⁷, а через одне десятиліття – привілей Василя Лупула для Львівської Введенської обителі¹⁵⁸. Фундуш для Рогатинського монастиря був уписаний до міських книг одразу двох міст – Рогатина (1616 р.) та Львова (1618 р.)¹⁵⁹.

Фундаційні грамоти для обителей, що розташовувалися в межах королівських володінь, мали бути апробовані монархом. Не випадково Станіслав Боніфацій Мнішек заохочував словітських сестер, аби ті просили в короля про підтвердження його надання¹⁶⁰. Станіслав Радзейовський також дозволив кам'яно-струмилівським черницям узяти у правителя відповідний привілей¹⁶¹. Старання монахинь та їхніх добродійців про королівську милість нерідко завершувалося успіхом. Надання Мнішека для Словітської обителі затвердив у 1634 р. король Владислав IV¹⁶². Цей же монарх через три роки апробував фундацію Яворівського монастиря¹⁶³. 1659 року Ян II Казимир підтвердив грамоту Василя Лупула для Львівської Введенської обителі¹⁶⁴, а 1670 р. Михайло Корибут Вишневецький – фундуш Станіслава Радзейовського для сестер з Кам'янки-Струмилової¹⁶⁵.

Про зміст надань можна дізнатися насамперед на підставі збережених фундаційних грамот (*див. табл. 10*).

¹⁵⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 51, с. 1075–1081.

¹⁵⁵ Там само, спр. 58, с. 352–353.

¹⁵⁶ НМЛ, Ркл-23, арк. 426 зв.

¹⁵⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 388, с. 569–573.

¹⁵⁸ Там само, спр. 397, с. 1891.

¹⁵⁹ НМЛ, Ркл-20, арк. 558 зв.–560 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 34, с. 853–858.

¹⁶⁰ НМЛ, Ркл-23, арк. 427.

¹⁶¹ Там само, Ркл-24, с. 111.

¹⁶² Там само, Ркл-23, арк. 428 зв.–429.

¹⁶³ Там само, Ркл-1115, арк. 50–51 зв.

¹⁶⁴ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 227–228.

¹⁶⁵ НМЛ, Ркл-24, с. 110–111.

Таблиця 10
Умови фундаційних надань для жіночих монастирів
Львівської та Перемишльської єпархій

Монастир	Рік фундації	Фундатор	Земельні володіння, записані у фундуші	Інші володіння або привілеї
Рогатин	1616	о. Антоній Грекович	поле, розміром у півлану, город, сад, сіножаті, пасіка; поля та сіножаті, які придбали батьки фундатора й подарували Скитському монастиреві	фільваркова будівля (три «світлиці», каплиця, пекарня, комори, пивниця); дім посеред саду; худоба; рухоме майно фільварку
Словіта	1616	Станіслав Боніфаций Мнішек	половина пустого Лавриківського дворища з городами, садами та сіножатями	млин
Яворів	1636	Марухна (Маргарита) із Зугаєвичів Дишкевичова та її родичі	ґрунт, розташований у межах попівства	–
Львів («Лянґішівен»)	1636	Гавриїл Лянґіш	кам'яниця на Руській вулиці у Львові	відсотки із суми в 500 зл., записаної на рухомому майні фундатора
Львів (Введення в Храм Пресв. Богородиці)	1646	Василій Лупул	«пляц» для зведення на ньому монастиря	–
Кам'янка-Струмилова	1669	Станіслав Радзейовський	город з халупою черниці Варсонофії Солоннічанки, а також пустий Кіщаківський «пляц»	звільнення цих земельних володінь від сплати замкового й міського податків

Джерела: НМЛ. Ркл-20, арк. 558 зв.–560 зв.; Ркл-23, арк. 426 зв.–427; Ркл-24, с. 109–111, 181; Ркл-1115, арк. 48–56; ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 397, с. 1891; ф. 52, оп. 2, спр. 51, с. 1075–1081.

Хоча наведені дані стосуються лише шести обителів, проте вони дозволяють уявити приблизний зміст фундаційних документів. Здебільшого

ними монахиням надавалася земля, призначена для обробітку. Володіння орними ґрунтами було на той час основою матеріального добробуту кожної чернечої спільноти. Вартість фундації збагачувало дарування монастиреві сіножаті, саду чи доходів з млина. Певні прибутки сестрам приносили й відсотки від записаної на маєтках суми. Надання могли доповнюватися також різноманітними сервітутами, як-от право вільної заготівлі в лісі деревини для опалення та будівельних робіт.

Фундатор, видаючи монашому осередкові грамоту, деколи вимагав певних прав для своєї особи¹⁶⁶. Передовсім він зобов'язував сестер молитися за себе та своїх родичів. Найвиразніше це звучить у фундуші о. Антонія (Грековича). Настоятель Видубицького монастиря в Києві просив, щоби черниці під час Божественної Літургії поминали вже покійних його батьків та родичів, а пізніше і його самого. Він також закликав монахинь відправляти щоп'ятниці панахиди за упокій душ померлих і не забувати про милостиню¹⁶⁷. Про постійну молитву просив словітських інокій і Станіслав Боніфаций Мнішек¹⁶⁸. Фундатори могли наголошувати й на інших своїх привілеях. Отець Антоній (Грекович), наприклад, застерігав за собою право, якщо виникне така потреба, до кінця свого віку коштом чернечої громади проживати в монастирі¹⁶⁹. Крім побожної інтенції, якою була молитва, у грамоті інколи з'являлися певні формули, які свідчили про амбіції її надавача. Зугаєвичі зазначали, що претендують на духовну опіку над монахинями, а також підкреслювали, що після смерті фундаторки, Марухни (Маргарити) Дишкевичової, ігуменею обителі може стати, якщо виявить таке бажання, хтось із представниць родини Зугаєвичів (вказувалася дружина о. Никифора Зугаєвича)¹⁷⁰.

* * *

Правову основу діяльності жіночих чернечих спільнот Львівської та Перемишльської єпархій творили монастирські устави, постанови соборів та фундаційні привілеї. Хоч і не вдалося віднайти жодного тексту статутів, які регулювали б функціонування досліджуваних обителей, однак, поза всяким сумнівом, сестри у своєму повсякденному житті опиралися на певні приписи монашого життя. Це могли бути як устави чоловічих монастирів, адаптовані до потреб жіночих громад, так і аскетичні твори

¹⁶⁶ Пор.: М. Borkowska. *Zakony żeńskie w Polsce w epoce nowożytnej*, с. 127–128.

¹⁶⁷ НМЛ, Ркл-20, арк. 560.

¹⁶⁸ Там само, Ркл-23, арк. 427.

¹⁶⁹ Там само, Ркл-20, арк. 560.

¹⁷⁰ Там само, Ркл-1115, арк. 49.

et Martyris proxima, Anno Dni 1616to. (Com-
 nobili Andrea Kniatigki, Advocato Primario
 Stefano Kociano, Scabino; presente, Sumato
 Stanislao Pasternali pro Consule = Oblata
 Ordinationis Honorum, Antoni Grekowiecz, seu
Donationis Conventui Religiozarum Monialium
Rogatin. Praei. Do Urzędu wyżej pomienionego
 przyszedł oblicznie Włody Oyciel Antoni Gre-
 kowiecz, z Imieniem Wydubicki, Oficynał Episkopi
 przez Dowetnego Stefana Kociana Mieszcza-
 nina, y Przewiznika Rogatynz; podał do ksiąg
 niniejszych darowiznę Folwaraku swego
 Oycystego, w Mieście Rogatynskim, między
 Folwarakami Włody Siegda Proboszcza Rogatyn-
 skiego, i Włody, a Stefana Kubiennika Zmru-
 gą Stroną leżącego, z Sadem, z Ogrodem, zle
 użytkiem przyległociami; do niego przysła-
 łącemi, Bogobojnym Zakonnicztwem, Zakonem
 y Ustawo S. Bazylego 102 Cenoby; Alboży
 Treckiej, Sęka, swą własną, podpisaną, opie-
 cztą zapieczętowaną, prośbac, aby był dla roz-
 maitych przypadków, y niebezpieczeństwa
 przysięty, a dla lepszey wiatrowi, y mocy do ksiąg
 niniejszych w wiadziony, Tenorowi takow =
Tenor Donationi = In Nomine Patris, et Fi-
 lii, et Spiritus Sancti Amen. = Ja Antoni
 Grekowiecz, z Imieniem Wydubicki, nie znamy
 Zamey, ani z przymuszenia, przysię dobrym
 Sumem, y zuprednym rozumie będąc, y mając od
 Starzego mego, na to pozwolenie, czynię
 jawne, y wiadzieć daię Tym Moim dobro-
 wolnym Zapiewem, y wiecztym Fundyżem kate-
 med

Фрагмент фундаційного привілею о. Антонія (Грековича)
 для Рогатинського монастиря (1616 р.).
 Впис до візитаційного протоколу 1760 р.

св. Василя Великого, що почасти заміняли монастирські статuti. Термінологічні маркери на кшталт «черниця (монастир) [...] уставу (чину) Св. Василя Великого» вживаються в тогочасних джерелах лише для окреслення монашества киевохристиянської традиції й свідчать не про те, що ці спільноти жили згідно з літерою правил, укладених єпископом Кесарії Каппадокійської, а про те, що сестри наслідували їхній дух. Аскетичні праці святителя становили на християнському Сході основу кеновійного життя і взірець для укладення уставів окремих монастирів. Істотну роль у діяльності обителів відігравали також т. зв. ктиторські устави, тобто певні норми церковно-правового змісту, що їх фундатори цих духовних осередків включали до своїх привілеїв або тестаментів. Водночас деякі чернечі громади, як припускаємо, взагалі не користувалися писаними статутами, взоруючись тільки на звичаєві норми.

Певне значення для організації внутрішнього життя монастирів мали постанови провінційних та єпархіяльних соборів. Щоправда, соборні отці впродовж ранньомодерного періоду не виявляли особливого зацікавлення справами жіночого чернецтва. Більшу увагу на проблеми жіночих обителів Київської митрополії звернув лише унійний Замойський собор. Його делегати порушували питання дотримання клявзури, контролю владики за монастирями, новіціату та професії, посагу кандидаток, обрання ігумені, виховання дівчат в обителі, компетенції монастирських сповідників. Ухвали цього зібрання щодо жіночого монашества засвідчують про вплив як східної, так і західної традицій. Його отці зберегли головні принципи чернечого життя, властиві для християнського Сходу: незалежність обителів, їхнє підпорядкування владі місцевого єпископа і вибір настоятельки спільнотою. Втім, замойські постанови акцептували й деякі моделі, затверджені Тридентським собором, а також папськими конституціями та латинським канонічним правом (клявзура, магістра новичок тощо).

Правові та матеріальні підвалини для існування жіночих чернечих осередків творили також фундаційні привілеї. За посередництвом цих нормативно-правових актів фундатор надавав ґрунт під будівництво монастиря і / або закладав матеріальні підстави для його функціонування. Найчастіше експонентами фундаційних привілеїв виступають особи шляхетського стану (власники поселень і старости), меншою мірою – міщани та духовні особи міщанського походження, зрідка – правителі держави або їхні родичі. Надання фундушу не завжди було тотожним заснуванню осередку – окремі монастирі виникали задовго до підписання цього документа.

Розділ 3

KOINOTHTA – СЪБОРЪ – COMMUNITAS: ЧЕРНЕЧА СПІЛЬНОТА

1. Від послушниці до схимниці¹

Світська особа, яка виявляла бажання прийняти чернечий постриг, здобувала статус повноправного члена спільноти поступово. Після отримання від ігумені згоди на вступ у монастир, вона ставала послушницею (кандидаткою)², а після завершення цього випробувального терміну приймала облечини, що розпочинали черговий етап духовного поступу – рясофорат (новіціат)³. Остаточне прийняття рясофори (рясофорної послушниці; новички) до громади монахинь відбувалося під час чину малої схими (професії)⁴. Тільки схимниця (професка) вважалася «справжньою черницею».

Причини вступу в монастир

Через обмеженість джерельної бази доволі складно визначити внутрішні мотиви, які спонукали жінок стати на шлях чернечого служіння⁵. Найвні

¹ Основні положення цього підрозділу викладені у статті: О. Duch. «Posłubiłam byłem zostać zakonnicą i teraz teyze iestem intencji»: problem wyboru życia monastycznego (na przykładzie żeńskich monasterów eparchii lwowskiej i przemyskiej w XVII–XVIII wieku) // *Per mulierem... Kobieta w dawnej Polsce – w średniowieczu i dobie staropolskiej* / ред. К. Justyniarska-Chojak, S. Konarska-Zimnicka. Warszawa 2012, с. 193–204.

² М. Daniluk. *Encyklopedia instytucji*, с. 39, 293.

³ Там само, с. 267, 316; О. Козак. *Богослов'я обряду монашої схими: у світлі Требника Митрополита Петра Могили*. Львів 1998, с. 13–14.

⁴ М. Daniluk. *Encyklopedia instytucji*, с. 239, 301–303; О. Козак. *Богослов'я обряду*, с. 18–57.

⁵ З подібними труднощами зіткнулася М. Борковська, описуючи причини вступу до латинських монастирів. Однак джерела, якими диспонує дослідниця, все ж дозволяють частково розкрити це питання: М. Borkowska. *Panny siostry*, с. 223–235.

актові матеріали допомагають лише окреслити певні загальні принципи, що діяли при виборі монашого життя. Рішення про вступ до обителі досить часто впливало з духовних потреб. Істотний вплив на нього мало, вочевидь, домашнє релігійне виховання чи приклад родичів. На це вказують, зокрема, згадки про інокінь, які належали до однієї родини, а інколи навіть були рідними сестрами. Особливим є випадок знаного львівського роду Лянґішів⁶. Вічні обіти склали дві з шести дочок Гавриїла й Пелагії Лянґішів – Кандида та Олімпіада, а також дві внучки – Серафима й Соломонія (Томкевичівни)⁷. Інформацію про вступ у монастир рідних сестер фіксуємо незалежно від станової належності кандидаток. Так, з дрібної шляхти походили Мелетія та Гликерія (Попелівни) зі Словіти⁸, а священничими доньками були Софія, Митрофана й Паїсія (Заводовські) із Жовкви⁹.

Про благочестя окремих сімей може свідчити й те, що крім дочок монаший постриг приймали також сини. Служити Богові в чернечому стані вирішили, наприклад, двоє дітей відомого діяча братського руху Федора Грека – Антоній, ігумен Видубицької обителі, та Марина, засновниця спільноти в Рогатині¹⁰. 1627 року монахиною в Жовкві була незнана нам на прізвище інокіня Марія з містечка Любачів, а єродияконом сусіднього Крехівського монастиря став її рідний брат Яків¹¹. Не варто залишити поза увагою й випадку, коли вічні обіти склали батько й донька. У 1707 р. Теофіл (Дунаєвський)¹², єромонах Домашівської обителі з теренів Холмської єпархії, котрий на той час служив у церкві Успення Пресв. Богородиці у Львові, був присутнім на чині постригу своєї дочки Єлени, насельниці Львівського Введенського монастиря¹³. На шлях чер-

⁶ Більше про цю родину: І. Лильо. *Нариси з історії грецької громади Львова XVI–XVII століть*. Львів 2002, с. 116–118; його ж. Лянґіші // *Енциклопедія Львова*, т. 4 / за ред. А. Козицького. Львів 2012, с. 22–23.

⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 58, с. 166; ф. 684, оп. 1, спр. 2568, арк. 21 зв.

⁸ НМЛ, Ркл-23, арк. 424.

⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 20–21 зв.

¹⁰ НМЛ, Ркл-20, арк. 558 зв.–560 зв. Докладніше про рід Грековичів: О. Duch. *Fundacja Antoniego Hrekwicza dla monasteru żeńskiego pw. Przemienienia Pańskiego w Rohatynie (1616)* // *Studia z dziejów i tradycji metropolii kijowskiej XII–XIX wieku* / ред. А. Gil. Lublin 2009, с. 31–39.

¹¹ ЦДІА України у Львові, ф. 69, оп. 1, спр. 1, арк. 64.

¹² Ширше про нього: М. Кольбух. Теофіл Дунаєвський – переписувач і оздоблювач кирилических книг // *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаніка: Зб. наук. праць*, вип. 4 (20). Львів 2012, с. 286–307.

¹³ ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 29–29 зв.

нечого подвигу ступали також особи, які перебували між собою в більш віддалених родинних зв'язках. У першій половині XVIII ст. такий вибір зробив Гервасій (Завалкевич), син вишенських міщан¹⁴. Можливо, під його впливом Юстина (у чернецтві – Антоніна) Завалкевичівна в 1775 р. вступила до згаданої Введенської обителі. Саме в присутності кривого вона прийняла через три роки малу схиму¹⁵.

Удови, котрі йшли в монастир, також, очевидно, керувалися передовсім своїми духовними потребами. Оскільки овдовілі жінки в той період мали змогу мешкати при жіночих обителях як побожні особи без обов'язку постригу¹⁶, то можна припускати, що ті з них, які ставали черницями, найчастіше чинили так з огляду на власні релігійні переконання. Яскравим прикладом є яворівська міщанка Марухна (Маргарита) із Зугаєвичів Дишкевичова. Після відходу у вічність чоловіка Яцька Дишкевича вона 1636 р. вчинила фундаційне надання для місцевого жіночого монастиря, до якого невдовзі вступила сама¹⁷. Із міщанського середовища походили також рогатинська інокія Олімпіада, колишня дружина вже покійного Гавриїла Налинчака¹⁸, та бібрецька монахиня Марта, також удовиця¹⁹. Добровільно відмовлялися від усіх принад світського життя й численні вдови шляхетського стану. По смерті Миколи Попеля постриг у Львівському Введенському монастирі прийняла овдовіла Сусанна (з Папарів Попельова)²⁰. Овдовівши, до громади сестер долучилася також Катерина (у монашестві – Єфросинія) Кропивницька, яка спершу подвизалась у Смільниці, а згодом перебралася до Яворова, де була обрана ігуменею. Не стримало її від прийняття ряси навіть те, що вона покидала у світі своїх дітей²¹. Слід наголосити, що вдови, так само як інші кандидатки, проходили всі передбачені етапи формації. У протоколі візитації Рогатинського монастиря 1760 р. сказано, що «шляхетна» Марія (Коморська),

¹⁴ Гервасій (Завалкевич), син Йоана та Євдокії, в 1739 р. вступив до Василіянського чину, а наступного року склав вічні обіти (ЛННБУ, ф. 3, спр. 435, арк. 22).

¹⁵ ЛННБУ, ф. 3, спр. 84, арк. 74 зв.; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 239–240.

¹⁶ Про ситуацію в латинських монастирях див.: С. Kuklo. *Kobieta samotna w społeczeństwie miejskim u schyłku Rzeczypospolitej szlacheckiej. Studium demograficzno-społeczne*. Białystok 1998, с. 189–190; К. Targosz. *Piórem zakonniczy. Kronikarki w Polsce XVII w. o swoich zakonach i swoich czasach*. Kraków 2002, с. 162–168.

¹⁷ НМЛ, Ркл-1115, арк. 48–49, 53–54; Е. Webersfeld. Jaworów, с. 380.

¹⁸ ЦДДА України у Львові, ф. 42, оп. 1, спр. 1, арк. 299–300.

¹⁹ Там само, ф. 201, оп. 46, спр. 188 (тимч. 1031), арк. 3.

²⁰ Там само, ф. 684, оп. 1, спр. 2558, арк. 4; спр. 2568, арк. 21.

²¹ Там само, ф. 13, оп. 1, спр. 247, с. 807–808; спр. 248, с. 299–300; спр. 539, с. 579–580.

вдовиця, залишалася послушницею, бо не могла відбути облечини через неспроможність внести необхідну суму посагу²².

Інкони рішення про зміну світського життя на чернече зумовлювалося постановою церковного суду. 1712 року Григорій Хорт, попович із села Чуква, що біля Самбора, позивався до Перемишльського єпископського суду на свою жінку Марію та її батька о. Григорія, пароха в Ортиничках. За словами позивача, дружина невдовзі після шлюбу втекла від нього до батьківського дому й відмовлялася повернутися. Обвинувачена, захищаючись, твердила, що мати змусила її вийти заміж за Григорія Хорта, до якого вона не має жодних почуттів. Жінка не бажала вертатися до Чукви, воліючи радше піти в монастир. Суд, зваживши на те, що подружжя було «*ratum sed non consummatum*» («схвалене, але незавершене [статевим актом]»), надав Марії право вибору: стати черницею чи повернутися до чоловіка²³. Натомість у 1718 р. духовний суд Перемишльської єпархії, що засідав у Мостиськах, розглядав позов селянина Павла Штоколяка із Керниці та його дочки Пелагії проти Теодора Попка з Галичан. Молодиця звинувачувала свого чоловіка Теодора в імпотенції й вимагала розлучення. Проте з'ясувалося, що насправді неплідною була саме жінка. Тому суд виніс вирок про розірвання шлюбу, зазначивши при цьому, що Теодор може знову одружитися, а от позивачка мала залишитися незаміжною або ж обрати монашество²⁴. На жаль, невідомо, що вирішили згадані Марія та Пелагія. Схожі випадки траплялися й раніше. У 1684 р. духовний суд Львівської єпархії з тієї самої причини ухвалив постанову про розлучення, водночас рекомендуючи, щоб жінка вступила до монастиря в Кам'янці-Струмиловій, а чоловік – у Крехові²⁵. Того ж року Львівський владичий суд озвучив аналогічне рішення у справі іншого подружжя: о. Теодор подався до Язеницької обителі, а його колишню дружину відправили під опіку ігумені в Кам'янці-Струмиловій²⁶.

Апелювання на судовому процесі до свого наміру зодягнути монашу рясу тих осіб, які перебували в подружньому стані, могло бути й лише способом досягнення бажаного вироку. Цим, напевно, пояснюється особлива обережність церковної влади під час розгляду подібних звернень²⁷.

²² НМЛ, Ркл-20, арк. 557 зв., 564 зв.

²³ АРР, АВГК, sygn. 5 supl., k. 182–183.

²⁴ Там само, sygn. 8 supl., k. 38 v.

²⁵ НМЛ, Ркл-58/1, арк. 89 зв.

²⁶ Там само, арк. 76 зв.–77.

²⁷ Провадження духовними судами справ про розлучення аналізує: А. Navrotska. *Praktyka rozwodów w prawosławnej eparchii lwowskiej w czasie rządów biskupa Józefa Szumlańskiego (na podstawie ksiąg sądu duchownego z lat 1667–1708) // Per mulierem...*

У 1739 р. Перемишльський єпископський суд вивчав справу, з якою звернувся Василь Стасишин із Тучапів. Той мав претензії до своєї дружини Тетяни Мелехової, котра ухилялася від виконання подружніх обов'язків і обгрунтовувала це так: «Правда, що добровільно присягнула Василеві Стасишину, позивачеві, але не знаю, як це трапилося, оскільки давніше присягнула стати черницею, і тепер також маю цей намір»²⁸. Позаяк шлюб був укладений добровільно, згідно з вимогами канонічного права (це, зрештою, підтвердили тучапський священик та свідки), то суд постановив, що Тетяна як покарання отримає на церковному подвір'ї сто ударів палицею – задля перестороги для інших.

Зрозуміло, що не всі жінки, які приймали постриг, керувалися високими духовними мотивами. Ось хоча б життєва історія Магдалини (Лопачачки), уродженки Малого передмістя в Яворові. З дитячих літ вона була служницею в своєї тітки Атанасії (Дембіцької), насельниці місцевого монастиря. Після восьми років служби родичка, яка на той час уже очолювала спільноту, дозволила племінниці прийняти облечини. Маючи бл. 17 років, Магдалина (Лопачачка) стала новичкою, а тітка внесла замість неї посаг²⁹. Найімовірніше, прийняттю ряси не передували глибокі духовні роздуми – воно стало лише узаконенням звичної з дитинства ситуації: перебування в обителі поряд зі своєю тіткою.

При виборі батьком життєвого шляху своєї доньки істотним був чинник престижу. Хоча на досліджуваних теренах не існувало монастирів, котрі привертали б увагу кандидаток з різних частин Польсько-Литовської держави, однак у локальному соціумі деякі з діючих чернечих осередків, без сумніву, були у великій пошані. Присутність спадкоємиці в міській обителі сповняло гордістю серце не одного руського «обивателя» Львова, Кам'янки-Струмилової чи Рогатина. Подібні почуття, мабуть, переживали й чимало шляхтичів Перемишльської землі, які бачили своїх дочок у монастирях у Смільниці чи Розгірчому.

Вік вступу

З якого віку молода особа могла бути прийнятою до монастиря? Як знаємо, у правилах св. Василя Великого це питання не обговорювалося.

Kobieta w dawnej Polsce – w średniowieczu i dobie staropolskiej / ред. К. Justyniarska-Chojak, S. Konarska-Zimnicka. Warszawa 2012, с. 333–341.

²⁸ «prawda, że dobrowolnie poślubiłam Wasylowi Staszyszynowi, aktorowi, ale nie wiem, jak to stało się, ponieważ dawniej poślubiła byłem zostać zakonnicą, i teraz teyże jestem intencji» (APP, ABGK, sygn. 12 supl., k. 33–33 v.).

²⁹ APP, ABGK, sygn. 142, s. 55–57, 60–63, 70–78, 86–110; sygn. 200, k. 77.

Тільки у своєму другому канонічному посланні до Амфілохія, єпископа іконійського, святий дав дозвіл уділяти постриг тим особам, котрим виповнилося 16 або 17 років³⁰. Натомість Трульський (П'ято-Шостий) собор 691–692 рр. дозволив за згодою владики зараховувати до числа братії вже десятилітніх³¹. Під впливом латинського канонічного права Замоїський собор 1720 р. визначив для унійних жіночих обителей як мінімальний віковий ценз для допущення кандидатки до облечин 15 років³². Проаналізовані джерела³³ переконують, що на території Львівської та Перемишльської єпархій здебільшого дотримувалися соборових інструкцій. Скажімо, Теодора (Куропатницька), конвертитка з юдаїзму, яка ще дитиною потрапила до Жовківського монастиря, зодягнула чернечу рясу лише в шістнадцятилітньому віці³⁴. Проте на початку XVIII ст.³⁵, перед собором у Замості, можливо, подекуди ще зберігалася давня практика. 1747 року в Жовкві жила, зокрема, понад шістдесятилітня сестра Марта, за її словами, вона прийняла облечини разом із малою схимою (професією), маючи тільки 12 років³⁶.

Протягом XVIII ст., для якого краще збереглися джерельні матеріали, послушниці найчастіше ставали новичками у віці 15–25 років. Підтверджують це, зокрема, матеріали генеральної візитації Львівського єпископства 1758–1765 рр. Четверо із семи тогочасних насельниць Кам'яно-Струмилівської обителі – Антоніна (Немчиківна), Євпраксія (Іванечківна), Текля (Коринцівна) та Макрина (Міщук), прийняли облечини, маючи 15–16 років³⁷. Сімнадцятирічними одягли рясу Февронія (Жуковська) зі Словіти та Серафима (Панасюківна) з Кам'янки-Струмилової³⁸. У 22 роки це вчинили Митрофана (Завадовська) із Жовкви та Атанасія (Кулачківна) з Кам'янки-Струмилової, а в 24 – Юліана (Мельниківна) зі Словіти³⁹. Згідно з каталогом черниць Львівського Введенського мо-

³⁰ Васил 18 (*Правила Святыхъ Апостоль*, т. 1, с. 224–231).

³¹ Трул 40 (*Правила Святыхъ Апостоль*, т. 2, с. 414–420).

³² *Synodus provincialis ruthenorum*, с. 111–112; *Synod prowincjalny ruski*, с. 144–145.

³³ Висновки стосовно віку, а також соціального й територіального походження послушниць (кандидаток) та рясофор (новичок) неповні, оскільки не збереглися (а можливо, й не велися) «Книги професок».

³⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 9, 20 зв.

³⁵ Для попереднього століття даних про вік вступу до монастиря не виявлено.

³⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 21.

³⁷ НМЛ, Ркл-24, с. 112–113.

³⁸ Там само, Ркл-23, арк. 425; Ркл-24, с. 112.

³⁹ Там само, Ркл-23, арк. 424–424 зв.; Ркл-24, с. 112, 180.

настиря, укладеним наприкінці XVIII ст., семеро з дванадцяти сестер стали новичками у віці від 17 до 22 років (див. табл. 11).

Таблиця 11

**Вік прийняття обличин черницями Львівського Введенського монастиря
(за матеріалами каталогу монахинь з кінця XVIII ст.)**

Ім'я та прізвище черниці	Дата народження	Дата обличин	Вік прийняття обличин
Ангелина (Мірацька)	22.I 1746	8 (19).VII 1768	22
Антоніна (Завалкевичівна)	3 (14).III 1753	15 (26).II 1775	≈ 22
Венедикта (Промінська)	3.XII 1755	6 (17).VI 1777	21
Єлена (Кунашевська)	22.VII (2.VIII) 1755	10 (21).VI 1772	≈ 17
Єлизавета (Нарбутівна)	24.XI (5.XII) 1736	II 1770	33
Єфімія (Деревинська)	1709	24.II (7.III) 1726	17
Єфімія (Кернякевичівна)	15 (26).X 1748	15 (26).II 1775	26
Магдалина (Яремкевичівна)	1 (12).VIII 1756	15 (26).VI 1774	≈ 18
Макрина (Машицька)	9 (20).II 1735	2 (13).II 1768	33
Серафима (Любачевська)	19 (30).XI 1750	17 (28).VI 1781	30
Текля (Кульчицька)	25.III (5.IV) 1729	22.XI (3.XII) 1769	40
Февронія (Андруськевичівна)	29.X (9.XI) 1751	10 (21).VI 1772	21

Джерело: С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 237–240.

Подібну тенденцію спостерігаємо в латинських орденах, що існували на теренах Польсько-Литовської держави. У ранньомодерний період до обителів бенедиктинок т. зв. Хелмінської конгрегації кандидатки найчастіше зголошувалися в 14–20 років, до презенток – у 15–20, а до кармеліток босих – у 15–23 роки⁴⁰. За словами М. Борковської, на це впливали як біологічні, так і суспільні чинники, оскільки у вказаний період саме в цьому віці приймалося одне з найважливіших життєвих рішень – вийти заміж чи піти до монастиря⁴¹.

Водночас у згаданих візитаційних протоколах із середини XVIII ст. фіксуються особи, які долучилися до монашої спільноти в доволі зрілих літах. Маючи бл. 30 років, у чернечу рясу зодягнулися Мелетія та

⁴⁰ М. Borkowska. *Życie codzienne*, с. 20; її ж. *Zakony żeńskie w Polsce w epoce nowożytnej*, с. 51.

⁴¹ М. Borkowska. *Życie codzienne*, с. 19–20.

Гликерія (Попелівни) й Анісія (Сінгелевич) зі Словіти, а також Макарія (Ковалюк) з Кам'янки-Струмилової. Ще одній словітській інокіні – Єфросинії (Левицькій), на час облечин було приблизно 37 років⁴². Складно відповісти на питання, чи їхній вибір такого життєвого шляху був зумовлений духовними потребами, а чи якимись іншими мотивами, наприклад невлаштованістю особистого життя або страхом перед «старим дівоцтвом».

Чин облечин

Кожна послушниця (кандидатка) приймала облечини тільки після завершення випробувального терміну. У протоколі візитації Розгірчанського монастиря 1764 р. зазначено, що в обителі перебувало «п'ять світських панн, що прагнули прийняти рясу»⁴³. Наявні джерела не дають змоги встановити тривалість цього підготовчого періоду в чернечих осередках киевохристиянської традиції. Відомо лише, що Антоніна (Ямінська) з Яворова в 1759 р. «прийняла рясу, але спершу, будучи на пробі впродовж трьох з половиною років, [одягалася] по-світськи»⁴⁴. У тогочасних латинських монастирях таке випробування тривало близько півроку. За цей час кандидатка повинна була ще раз обдумати своє попереднє рішення стати черницею. Випробувальний термін був також необхідний для з'ясування, чи послушниця здатна нести тягар монашого життя та чи вона раптом не є вагітною. Цей період слугував і для перевірки, чи батьки кандидатки згодні з нею в такому життєвому виборі⁴⁵.

Правила св. Василя Великого, а згодом і «Устави» митрополита Рутського для унійних монахинь передбачали, що остаточне слово про допущення кандидатки до чину облечин належало ігумені, яка, однак, мала порадитися про це зі старшими за віком сестрами в обителі⁴⁶. Напередодні самої події, за приписами Требника митрополита Петра (Могили) 1646 р., для опіки над майбутньою рясофорою визначалася одна з інокій, звана «старицею», котра відповідатиме за духовний поступ новички⁴⁷.

⁴² НМЛ, Ркл-23, арк. 424–425 зв.; Ркл-24, с. 113.

⁴³ «panien świeckich pięć, co aspirans do habitu» (НМЛ, Ркл-38, арк. 9).

⁴⁴ «habit wzięła, a pierwiew, będąc na próbie przez pułczwarta roku, po świecku» (APP, ABGK, sygn. 142, k. 85).

⁴⁵ M. Borkowska. *Życie codzienne*, с. 26.

⁴⁶ Василій Великий. Коротші правила, 112 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 175; Św. Bazyli Wielki. *Pisma ascetyczne*, т. 2, с. 293–294); *Ustawy świętego ojca*, с. 42; НМЛ, Ркл-349, с. 27.

⁴⁷ Требник. Київ 1646 // *Требник Петра Могили* / упоряд. А. Жуковський. Канберга – Мюнхен – Париж 1988, с. 892.

✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠

сѣта.

С҃УИИИ БЫВАЕМЫИ
НА СѢДЪИИ ЕРАСЫ И
КАМЫЛАВХИ.

 Отъ и прїа ти Расѣ, прихѡди къ
Иг҃менѣ, и сътвори шѣиное прїимѣ по-
клонїе: въпроси мѣ биваетъ ѡ негѡ, аще
съ великимъ ѡсердїемъ, къ Иноческомъ
прихѡдитъ житїю, и аще многѡдневнымъ
ѡсмотрїемъ, сїе прїложенїе неизмѣнное имать. шѣ-
щавшѣ же ѡ емѣ неводврати прегыти въ Монастыри,
въ погѣ и Мѣтвахѣ, и тщанїе твори ти помѡщїи Бжїен,
ѡже день и нощъ предспѣвати въ доеродѣтелехѣ, и въ всѣхъ
повелѣнныхъ емѣ слѡжехѣ, прїеде всѣхъ повелѣвае мѣ
емѣ, чїниши прїеде и сїнѣати всѣ съгрѣшенїа своѣ, и въ

ЩЩ **пѣмѣ**

Перша сторїнка чину облечин
з «Требника» митрополиа Петра (Могили)

Це могла бути настоятелька монастиря або ж якась досвідчена в чернечому житті сестра. Подібна практика, вочевидь, існувала і в досліджуваних нами жіночих спільнотах. Це доводять як тексти чину облечин із рукописних «чернечих требників»⁴⁸ Смільницького (друга половина XVII ст.)⁴⁹ та Львівського Введенського (початок XVIII ст.)⁵⁰ монастирів, що ідентичні могилянським, так і пом'яник останнього з перелічених осередків, який містить вписи окремих монахинь разом з їхніми «постриженицями»⁵¹. У жіночих унійних обителях Львівської та Перемишльської єпархій новіціат як інститут, очолюваний магістрою новичок, так і не був формалізований. Хоч Замоїський собор детально окреслив принципи його функціонування⁵², проте (можливо, через прив'язаність до старої моделі в тих єпископствах, котрі пізно приступили до унії, а може, з огляду на невелике число покликань) відповідні соборові постанови на цих теренах не були запроваджені в життя.

Требники засвідчують, що чин облечин відбувався доволі скромно⁵³. Перед початком одного з Часів послушниця (кандидатка) разом зі «старницею»⁵⁴ входили до храму. У чоловічих монастирях послушник зі своїм духовним наставником спершу підходили до ігумена обителі й уклонявся йому, просячи про благословення. У жіночих спільнотах перший поклін,

⁴⁸ Це книги, що містили богослужбові тексти, необхідні під час чинів облечин, малої та великої схими, а також похорону ченців. Требники, в яких були тільки тексти для використання в чинах, що вводили до чернечої спільноти, називалися «постригальниками». Див.: Т. Shmanko. *Metodologiczne aspekty badania rękopiśmiennych trebników Cerkwi Kijowskiej XVI–XVIII w.* [Maszynopis pracy doktorskiej]. Lublin 2005, с. 51–52.

⁴⁹ ЛННБУ, ф. 5, спр. 2167/І.

⁵⁰ Там само, ф. 77, спр. 11.

⁵¹ Там само, арк. 24 зв., 32, 34 зв.

⁵² *Synodus provincialis ruthenorum*, с. 111–112; *Synod prowincjalny ruski*, с. 144–145.

⁵³ Послідовність чину реконструйовано на підставі Требника митрополита Могили, а також згаданих двох рукописних «чернечих требників», що походять із досліджуваних нами жіночих монастирів (Требник. Київ 1646, с. 892–897); ЛННБУ, ф. 5, спр. 2167/І, с. 5; ф. 77, спр. 11, арк. 92–92 зв. Натомість певні особливості чину вказано за Требником єпископа Гедеона (Балабана), надрукованим 1606 р. у Стрятині: НМЛ, Сдк-183, арк. 288–292.

⁵⁴ У Требнику єпископа Балабана немає інформації про цю особу (НМЛ, Сдк-183, арк. 288–306). Про «старця» також нічого не повідомляють ні Київський Євхологій XV – першої половини XVI ст., що зберігається у Ватиканській Апостольській бібліотеці (М. Арранц. *Избранные сочинения по литургике*, т. 4. Рим – Москва 2003, с. 189–191; М. Марусин. *Чини Святительських Служб в Київському Євхологоні з початку XVI ст.* Рим, 1966, с. 160–161), ні окремі рукописні «чернечі требники» з XVI ст., які вдалося опрацювати у львівських бібліотечних і музейних збірках (пор.: НМЛ, Ркк-736).

мабуть, віддавали священнослужителів, який мав уділити облечини. Після цього послушниця й «стариця» поклоном віталися із сестрами, присутніми у церкві, а опісля тричі складали доземний поклін перед Царськими вратами, цілували ікони й поверталися до притвору⁵⁵. Сам чин облечин розпочинався по закінченню Часів. Спершу читалися псалми 26 і 50, тропар «Б[о]же Ѡ[ε]ць нашихъ...» разом із богородичним «Къ Б[огороди]ци прилежнѡ...», а також дві молитви за кандидатку до чернечого стану («Бл[а]годаримъ Та Г[оспод]и Б[ож]е наш...» і «Въ иго твоє, Вл[а]д[ы]ко, сп[а]сеноє...»). Друга з молитов безпосередньо передувала першому монашому постригу. Послушниця подавала священникові ножиці, і той зістригав їй на голові з чотирьох боків волосся на знак хреста, промовляючи: «Въ Има Ѡца. Ами[нь]. И С[ы]на. Ами[нь]. И С[ва]таго Д[у]ха. Ами[нь]». Після цього вона отримувала рясу та покриття голови, зване у Требнику митрополита Могили камилавкою. Чернечий одяг не тільки підкреслював допущення кандидатки до подальшого етапу духовного поступу, але й вказував на поступове введення її до монашої спільноти й водночас на відмову від життя у світі. Закінчувався чин облечин читанням псалма 50, особливої молитви (у ній єрей просив Бога, щоб новопоставлена рясофора гідно йшла обраним шляхом), а також відпустом. Насамкінець священник звертався до «стариці» зі словами⁵⁶: «Се врѣчаю тебѣ пред Б[о]гомъ сию ново началнѡ⁵⁷, еа же въ страсѣ Б[о]жеи и въ всѣхъ добродѣтелехъ жити побчай. Блюдый ѡпаснѡ, да не нерадѣнїа ради твоего погибнеть дѡша еа, имаша бо ѡвѣтъ дати Б[о]гу ѡ ней въ д[ε]нь сѡднїй» («Оце поручаю Тобі перед Богом цю новичку, навчай же її життя у страху Божому та в усіх чеснотах. Уважай, щоб через Твоє недбальство не загинула її душа, бо маєш Богові дати за неї звіт в день судний»⁵⁸).

⁵⁵ Згідно з Требником єпископа Балабана, послушник, увійшовши до храму, спершу тричі складав доземний поклін перед Царськими вратами, а опісля вклонявся ігуменові обителі та братії (НМЛ, Сдк-183, арк. 288).

⁵⁶ У Требнику єпископа Балабана з раніше зазначених міркувань опущено слова, адресовані «стариці» та рясофорі. Чин закінчується молитвою за новопоставлену новичку та відпустом (НМЛ, Сдк-138, арк. 292).

⁵⁷ У Требнику митрополита Могили та двох «чернечих требниках» жіночих обителей відсутні окремі чини облечин і малої схими монахинь. Відповідні формули обох обрядів записані в чоловічому роді. Проте цілком вірогідно, що під час здійснення чинів єрей звертався до черниці, вживаючи жіночий рід. Тому в тексті монографії всі ці формулювання також «фемінізовані».

⁵⁸ Тут і далі переклад текстів чинів облечин та малої схими з Требника митрополита Могили із церковнослов'янської на українську мову подані за: О. Козак. *Богослов'я обряду*.

Рясофорі ж мовилося таке: «Ты же ѡкоже Х[ристо]ви во всемъ повиниса стариць, и въ всемъ терпелива бѣди, смиренаже, послушлива, кротка и молчалива, и обрацѣши бл[а]г[о]дать предъ Б[о]гомъ, и сп[а]сѣшиса» («А ти повинуйся в усьому стариці, як Христові, будь у всьому терпелива, покірна, слухняна, тиха та мовчазна, і знайдеш тоді благодать Божу і спасешся»). На цьому обряд завершувався.

Усі необхідні під час цієї церемонії молитви містив «Чинъ бываемый на одѣяніе расы (и камылавхи)»⁵⁹, що увійшов як складова частина до друкованих Требників єпископа Балабана і митрополита Могили, а також двох уже згаданих рукописних «чернечих требників». Цей чин сформувався у Візантії в післястудійську добу, яку літургісти Р. Тафт і М. Арранц називають ще епохою новосаваїтського синтезу, тобто в XIII–XIV ст. Зокрема, цей обряд відомий уже за Афінським Євхологієм (кінець XIII ст.)⁶⁰. Такий самий порядок чину облечин подано в Київському Євхології XV – першої половини XVI ст.⁶¹, а пізніше в зазначених двох друкованих Требниках єрархів Руської Церкви з першої половини XVII ст. та рукописних «чернечих требниках» з досліджуваних земель. Варто зауважити, що в Євхологіях студійської й післястудійської традиції не збереглося окремих чинів для жінок, котрі бажали прийняти постриг⁶². Немає їх і в перелічених Требниках з теренів Київської митрополії. Тому можна стверджувати, що в жіночих монастирях киевохристиянської традиції чин облечин, як, зрештою, і чин малої схими, був ідентичним тому, що відбувався у чоловічих обителях. Лише у Требнику єпископа Балабана у молитві «Всецѣдрий оубо Б[ог]ъ и многом[и]л[о]стивый...», яка входить до чину малого ангельського образу, після спогадування преподобних отців Антонія, Єфимія та Сави, дописано: «а женамъ», і далі перераховуються первомучениця Текля та преподобні Євпраксія й Олімпіада⁶³. Натомість у смільницькому рукописному «чернечому требнику» в цьому ж місці чину, крім щойно названих Святих Матерів, згадується ще преподобна Макрина⁶⁴. Тільки в тому й полягала «фемінізація» цих давніх монаших обрядів, які сформувалися в чоловічих монастирях.

⁵⁹ У Требнику єпископа Балабана фігурує як «Чинъ бываемый на одѣяніе расы» (НМЛ, Сдк-183, арк. 288).

⁶⁰ М. Арранц. *Избранные сочинения*, т. 4, с. 23.

⁶¹ Там само, с. 99–100.

⁶² Там само, с. 42.

⁶³ НМЛ, Сдк-183, арк. 299. У Требнику митрополита Могили преподобні жінки не згадуються, натомість додані преподобні отці Антоній і Теодосій Печерські (Требник, с. 906).

⁶⁴ ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, с. 25.

Чин облечин, що був опублікований під титулом «Sposób oblekania panien w habit nowicjacki Zakonu Świętego Bazylego Wielkiego» наприкінці книги «Ustawy świętego ojca naszego Bazylego Wielkiego» (Вільно, 1771 [передрук і переклад на польську: Рим, 1854]) та використовувався, вочевидь, у жіночих унійних монастирях на території Великого князівства Литовського у другій половині XVIII ст., мав певні особливості, на котрі слід звернути увагу. На початку церемонії священник запитував кандидатку: «Po coś przyszła córko ku pokorze naszej?» («Что пришла еси, сестро, припадаа къ с[ва]томѣ Жертвникѣ и с[ва]тѣй дрѣжинѣ сей?»), розпочинаючи діалог, який фактично був елементом чину малої схими. Крім того, впродовж більшої частини обряду, аж до першого постригу, кандидатка повинна була лежати на землі хрестом, а опісля – стояти на колінах. Чин мав і деякі літургійні відмінності, а саме: псалом 50 замінено псалмом 132; після його завершення читався тропар св. Василю Великому, що передував тропарю «Б[о]же Ѡ[ε]ць нашихъ...»; у двох молитвах за кандидатку до чернечого стану додавалися молитовні прохання до св. Василя Великого та його сестри, св. Макрини. Після богородичного священнослужитель благословив монаший одяг, окропляючи його свяченою водою, чого не було в Требниках єпископа Балабана й митрополита Могили, а також у згаданих двох рукописних «чернечих требниках». Під час цієї урочистості новичка отримувала не тільки чорну рясу, але й головний убір («вельон»), який був білого кольору. Зі зрозумілих причин, у цьому чині відсутні фрази, скеровані до «стариці» та рясофори⁶⁵.

Порівнюючи облечини у східних (православних чи унійних) та західних (латинських) жіночих монастирях Речі Посполитої помічаємо і спільні, і відмінні риси. «Чинъ бываемый на одѣяніе расы (и камылавхи)», як, власне, і «Sposób oblekania...», не мають урочистого характеру. Цікаво, що у спільнотах бенедиктинок, згідно з уставом, спершу також не було передбачено особливої церемонії для чину облечин. Кандидатку, котру приймали до новіціату, першого ранку після її переходу до клявзурової частини обителі черниці лише зодягали в рясу, яку до того ж ніхто не освячував⁶⁶. Поступово в латинських монастирях розвинулося уявлення про облечини як заручини монахині з Христом, тому обряд почав набирати все більш урочистої форми⁶⁷. Складовою частиною цього чину

⁶⁵ *Ustawy świętego ojca*, с. 173–184.

⁶⁶ М. Borkowska. *Życie codzienne*, с. 28.

⁶⁷ Пор. церемонію облечин у монастирі кларисок у Гнезні на початку XVII ст.: О. М. Przybyłowicz. «Pamięć obłóczyn kożdy probantki». *Ceremonia obłóczyn w świetle*

було, зокрема, одягання новичкою не тільки темної ряси, але й білого «вельону», про що сказано також у тексті «Sposobu oblekania...». Латинськими впливами пояснюється й лежання кандидатки на землі хрестом упродовж певного часу церемонії⁶⁸. Аналізовані нами Требники, як уже зазначалося, у випадку облечин цього не передбачали.

Рясофорат (новіціат)

Чином облечин розпочинався період рясофорату (новіціату). У правилах св. Василя Великого його термін, після поради зі старшими сестрами, визначала ігуменя⁶⁹. Натомість відповідно до правила 5 Константинопольського дворазового собору 861 р., рясофор мав готуватися до малої схими протягом трьох років⁷⁰. У жіночих унійних монастирях час тривання новіціату (щонайменше один рік і шість тижнів) встановив київський митрополит Йосиф (Велямин Рутський) у своїх «Уставах» для черниць⁷¹.

Проте, як дізнаємося з візитаційних протоколів середини XVIII ст., чимало монахинь, котрі несли служіння в унійних обителях, прийняли облечини разом зі складенням вічних обітів. У джерелах це окреслено такими формулюваннями: «прийняла рясу разом з професією» або «зодягнулася в чернечу рясу [...]»; разом з професією це вчинила⁷². Станом на 1763 р. у Словіті серед одинадцяти сестер таких було восьмеро: Серафима (Зінковська), Гликерія та Мелетія (Попелівни), Анісія (Сінгелевич), Єфросинія (Левицька), Юліана (Мельниківна), Єлизавета (Чулакевич) та незнана нам на прізвище сестра Памфілія⁷³. Подібно вчинили інокіні з Унева – Євпраксія (Пазірська) й Касіяна, та Кам'янки-Струмилової – Серафима (Панасюківна) й Атанасія (Кулачківна)⁷⁴. Протокол візитації Жовківської обителі з 1747 р. також повідомляє, що четверо насельниць – Макрина, Марта, Мартиана й Панкратія, прийняли

реґопису «Modus suscipiendi novitias ad habitum S. Clarae» z 1600 r. z klasztoru klarysek gnieźnieńskich // *Hereditas Monasteriorum* 2 (2013) 179–194.

⁶⁸ M. Borkowska. *Życie codzienne*, с. 28–29.

⁶⁹ Василий Великий. Коротші правила, 112 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 175; Św. Bazyli Wielki. *Pisma ascetyczne*, т. 2, с. 293–294).

⁷⁰ Конст двораз 5 (*Правила Святыхъ Апостоль*, т. 3, с. 808–814).

⁷¹ *Ustawy świętego ojca*, с. 42; НМЛ, Ркл-349, с. 27. Пор.: M. Szegda. *Działalność prawno-organizacyjna*, с. 115–116.

⁷² «przyjęła habit razem z professyą» або «oblekła się w habit zakonny [...], razem z professyą uczyniła» (НМЛ, Ркл-23, арк. 424).

⁷³ Там само, арк. 424–425.

⁷⁴ Там само, арк. 320–320 зв.; Ркл-24, с. 112.

Облечини в жіночому
римо-католицькому монастирі. XVIII ст.

облечини і склали професію одночасно⁷⁵. Ці свідчення вказують на існування в монастирях Львівської та Перемишльської єпархій практики, коли монашому постригу не передував окремий чин облечин. Можемо припустити, що послушниця (кандидатка), якийсь період проживаючи в обителі, з часом діставала дозвіл на постриг й складення вічних обітів, тоді ж вона отримувала й монаший одяг. Зрештою, чин облечин увійшов у життя Східної Церкви, як уже знаємо, досить пізно⁷⁶. У правилах св. Бенедикта спершу теж не було передбачено цього обряду як окремого – лише складення вічних обітів, які завершували підготовку новика до цієї події⁷⁷.

Водночас у візитаційних протоколах задокументовані випадки, коли між облечинами та постригом минало кільканадцять, а іноді й кількадесять літ. Так, у Словіті 1763 р. жила Єлена (Шумська), яка стала рясофорою приблизно три десятиліття тому, ще перебуваючи в Язвині (Холмська єпархія). Малу схиму ж вона прийняла з дозволу візитатора о. Миколи Шадурського тільки цього року, саме під час проведення ревізії⁷⁸. Аналогічною була ситуація й у деяких монахинь з Кам'янки-Струмилової. Названий щойно єпископський урядник у 1763 р. уділив професії двом місцевим рясофорним послушницям – Євпраксії (Іванечківні) та Теклі (Коринцівні). Перша з них чекала на цю подію бл. 40 років, а інша – 32 роки. Між облечинами та вічними обітами ще однієї інокіні тієї обителі – Макрини (Міщук), також минуло 32 роки⁷⁹.

Дещо інакше складалася доля сестер у Львівському Введенському монастирі (див. табл. 12). З десяти його насельниць, для котрих на підставі каталогу черниць з кінця XVIII ст. відома дата і їхніх облечин, і професії, п'ятеро очікували на малу схиму трохи більше року, четверо – від трьох до чотирьох років, і тільки одна – Магдалина (Яремкевичівна) – понад шість років. Таку пильність, напевно, треба пов'язувати з контролем, який здійснювали органи церковної влади над обителлю, що розташовувалася в головному місті єпархії.

⁷⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 20, 21.

⁷⁶ Н. Пальмовъ Н. *Постриженіє въ монашество: чини постриженія въ монашество въ Греческой Церкви: Историко-археологическое изслѣдованіе*. Київ 1914, с. 67–68.

⁷⁷ М. Borkowska. *Życie codzienne*, с. 27.

⁷⁸ НМЛ, Ркл-23, арк. 424 зв., 441 зв.

⁷⁹ Там само, Ркл-24, с. 112–114.

Таблиця 12
Тривалість новіціату у Львівському Введенському монастирі
(на підставі каталогу черниць з кінця XVIII ст.)

Ім'я та прізвище черниці	Дата облечин	Дата складення вічних обітів	Тривалість новіціату
Ангелина (Мірацька)	8 (19).VII 1768	21.XI (2.XII) 1769	1 рік 4 місяці
Антоніна (Завалкевичівна)	15 (26).II 1775	14 (25).I 1778	2 роки 11 місяців
Венедикта (Промінська)	6 (17).VI 1777	залишила монастир	–
Єлена (Кунашевська)	10 (21).VI 1772	2 (13).VII 1774	2 роки 1 місяць
Єлизавета (Нарбутівна)	II 1770	21.XI (2.XII) 1773	3 роки 9 місяців
Єфимія (Деревинська)	24.II (7.III) 1726	24.II (7.III) 1730	4 роки
Єфимія (Кернякевичівна)	15 (26).II 1775	VII 1776	1 рік 5 місяців
Магдалина (Яремкевичівна)	15 (26).VI 1774	11 (22).XI 1780	6 років 5 місяців
Макрина (Машицька)	2 (13).II 1768	21.XI (2.XII) 1769	1 рік 9 місяців
Серафима (Любачевська)	17 (28).VI 1781	залишила монастир	–
Текля (Кульчицька)	22.XI (3.XII) 1769	21.XI (2.XII) 1773	4 роки
Февронія (Андруськевичівна)	10 (21).VI 1772	21.XI (2.XII) 1773	1 рік 5 місяців

Джерело: С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 237–240.

Не завжди період новіціату закінчувався складенням вічних обітів. Причини для цього були різні. У 1786 р. Теодора (Раковська), шість років після прийняття облечин, «вийшла з доброї своєї волі у світ»⁸⁰. Натомість новичка Венедикта (Промінська) була змушена залишити монастир після батькової відмови сплатити обіцяний посаг⁸¹. Деяких рясофор виганяли з обителі за порушення дисципліни. Під час візитуння в 1760 р. Загвздянського монастиря виявилось, що сестра Атанасія часто ігнорувала приписи, конфліктувала з ігуменею та іншими черницями. Візитатор о. Микола Мацевич спочатку покарав її шеститижневим перебуванням у «карцері», а згодом наказав вигнати з монастиря, оскільки вона не була ще схимницею. А от до двох інших монахинь, які також порушували дисципліну, але склали вже чернечі обіти, священнослужитель

⁸⁰ «wyszła z dobrej woli swojey na świat» (С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 240).

⁸¹ Цьорох С. *Погляд на історію*, с. 240.

поставився лагідніше. Він хоч і зобов'язав настоятельку відправити сестер на 12 тижнів до «карцеру», проте з обителі не вигнав⁸². Подібним було ставлення єпископського комісара до новички Магдалини (Лопачачки) з Яворова, котра теж не дотримувалася встановлених правил. Після завершення в 1780 р. ревізії о. Антоній Риботицький розпорядився, аби рясофора відбула дев'ятиденні реколекції. За умови повторення ексцесів він пригрозив їй відлученням від монашої спільноти. Яворівські схимниці, які не менше доклалися до конфліктної ситуації, аніж Магдалина, такої погрози не почули⁸³.

Чин малої схими (професії). Чернече ім'я

Останнім етапом на шляху до отримання рясофорою статусу повноправного члена спільноти було прийняття малої схими, яку в джерелах часто окреслювали латинським терміном «професія». Згідно з монастирськими уставами, рішення про допущення рясофори (новички) до складення вічних обітів, після висловлення згоди самою зацікавленою, ухвалювала чернеча громада на чолі з ігуменею⁸⁴. Вирішальну роль у цьому відіграла, вочевидь, «стариця», котра здійснювала духовну опіку над новичкою. Певний вплив могла мати також думка представників церковної влади – єпископа або принаймні генерального намісника. Наприкінці XVI ст. в актах Львівського гродського суду занотовано, що насельниці Святокатерининського монастиря у Львові Домнікія та Анастасія прийняли постриг з дозволу і благословення єпископа Гедеона (Балабана)⁸⁵. У раніше згаданому каталозі черниць Львівської Введенської обителі (кінець XVIII ст.) неодноразово фіксується, що на складення професії благословив новичок тогочасний львівський владика Лев (Шептицький) або ж генеральний намісник о. Антоній Левинський⁸⁶. Зберігся лист єпископа-номінанта Петра Білянського до члена єпархіяльного крилосу о. Григорія Дорожинського від 20 жовтня 1780 р., яким єрарх уповноважив священнослужителя уділити облечини послушниці цього монастиря Терезі-Теклі Раковській⁸⁷. Наступного дня священник Воскресенської

⁸² НМЛ, Ркл-69, арк. 96.

⁸³ АРР, АВГК, sygn. 142, s. 55–57, 60–63, 70–78, 86–110.

⁸⁴ Василій Великий. Коротші правила, 112 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 175; Św. Bazyli Wielki. *Pisma ascetyczne*, т. 2. с. 293–294). Поп.: *Ustawy świętego ojca*, с. 42; НМЛ, Ркл-349, с. 27.

⁸⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 360, с. 1345.

⁸⁶ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 237–240.

⁸⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2586, арк. 1.

церкви виконав розпорядження владики⁸⁸. Ухваленню консисторією остаточного рішення про допущення новички до професії передував певний підготовчий процес. Зокрема, 1776 р. датований лист Львівської єпископської консисторії до священника в Галичі, яким ерея зобов'язано уточнити час і місце хрещення Єфимії (Кернякевичівни), котра готувалася скласти вічні обіти у Львові⁸⁹.

Чин малої схими (професії) відбувався за присутності священнослужителя, який зазвичай діяв від імені місцевого владики. У XVIII ст. постриг інколи уділяли генеральні намісники. Близько 1733 р. перед галицьким офіціалом о. Мойсеєм (Богачевським) прийняла малу схиму інокія Загвзідянського монастиря Єфросинія, а 1757 р. наступник цього церковного урядника о. Григорій Тихович здійснив постриг новички Рогатинської обителі Ангелини⁹⁰. Упродовж 70-х рр. XVIII ст. чимало сестер Введенського монастиря у Львові складали професію перед львівським генеральним намісником о. Антонієм Левинським⁹¹. Візитатор, маючи відповідні повноваження від єрарха, також міг допустити новичку до прийняття малої схими та брати участь цьому чині. Так, проводячи генеральну візитацію Львівської єпархії 1758–1765 рр., о. Микола Шадурський уділив постриг кільком рясофорам зі Словіти – Єлені (Шумській) та Февронії (Жуковській), і Кам'янки-Струмилової – Теклі (Коринцівни) та Євпраксії (Іванечківни)⁹². Подекуди обряд звершували представники парафіяльного духовенства. 1755 року в Кам'янці-Струмилової при складенні Атанасією (Кулачківною) та Макриною (Міщук) монаших обітів був присутній жовківський намісник о. Гавриїл Березницький⁹³. У 80-х рр. XVIII ст. декілька разів уділяв професію черницям Введенського монастиря на той час ще крилошанин о. Микола Скородинський⁹⁴.

Доволі поширеною була практика здійснення цього чину єромонахами. Протягом першої половини XVIII ст. ченці Унівської архимандрії, зокрема Ісихій (Корницький), Інокентій (Зіньковський), а також не знаний нам на прізвище Єфимій, неодноразово були присутніми при складенні вічних обітів інокіями як місцевої, Унівської, так і сусідньої, Словітської, обителей. Монахи з Підгірців мали, мабуть, аналогічні

⁸⁸ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 240.

⁸⁹ НМЛ, Ркл-94, арк. 60 зв.

⁹⁰ НМЛ, Ркл-20, арк. 563 зв.–564.

⁹¹ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 237–240.

⁹² НМЛ, Ркл-23, арк. 441 зв.; Ркл-24, с. 114.

⁹³ Там само, Ркл-24, с. 112–113.

⁹⁴ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 237–240.

повноваження стосовно сасівських сестер, із Язениці – щодо кам'яно-струмилівських, а з Крехова – жовківських. 1703 року в Сасові ігумен Підгорецького монастиря о. Партеній (Ломиковський) уділив малу схиму рясофорі Єлизаветі (Чулакевич) із Сасова. Впродовж 20–30-х рр. XVIII ст. язеницький ігумен о. Іполит (Рогович) брав участь в облечинах та складенні чернечих обітів сестер із Кам'янки-Струмилової. У 1746 р. жовківські інокіні Митрофана й Паїсія (Завадовські), а також Теодора (Куропатницька) та Юстина (Луцька) склали професію перед о. Йосафатом (Висоцьким), крехівським ігуменом⁹⁵.

Чин прийняття малої схими переважно відбувався під час Божественної Літургії⁹⁶, проте це не було обов'язковою нормою. Урочистий характер такої події підкреслювали в монастирі, організовуючи церемонію в день престольного празника. У 1746 р., на свято Воздвиження Чесного Хреста, професками стали згадані чотири новички Жовківського Хрестовоздвиженського монастиря⁹⁷. Подібні випадки були також в інших обителях. 1769 року у Львівському Введенському монастирі в день його храмового празника вічні обіти склали Ангелина (Мірацька) й Макрина (Машицька), а через чотири роки – Текля (Кульчицька), Єлизавета (Нарбутівна) та Февронія (Андрускевичівна)⁹⁸. Часто урочистість влаштовували на великі церковні свята або ж у неділю. Для прикладу, 1755 р., в день Св. Димитрія Мученика, схимницею в Язвинському монастирі, що був розташований на території Холмської єпархії, стала Юліана (Мельниківна)⁹⁹. 11 (22) листопада 1780 р., у 18-ту неділю після Зіслання Св. Духа, єпископ-номінант Петро Білянський уділив професії львівській інокіні Магдалині (Яремкевичівні). Деколи, однак, ця важлива для кожної сестри подія припадала на будень. Найчастіше це ставалося тоді, коли в обителі перебувала духовна особа, яка мала відповідні повноваження. Зокрема, такі нагоди траплялися в період проведення візитації. Так, 12 (25) травня 1763 р., у понеділок, єпископський комісар о. Микола Шадурський здійснив постриг двох словітських новичок. На початку століття, 2 (13) квітня 1702 р., в четвер, у цій обителі прийняла облечини і склала монаші обіти Гликерія (Попелівна), а 14 (25) грудня 1704 р., у вівторок, – Серафима (Зіньковська)¹⁰⁰.

⁹⁵ НМЛ, Ркл-23, арк. 424 зв.; Ркл-24, с. 112–113, 180.

⁹⁶ О. Козак. *Богослов'я обряду*, с. 21.

⁹⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 20–21.

⁹⁸ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 237–240.

⁹⁹ НМЛ, Ркл-23, арк. 424–424 зв.

¹⁰⁰ Там само, арк. 424, 441 зв.

Згідно з чином малої схими, що міститься у Требнику митрополита Могили, а також згаданих двох рукописних «чернечих требниках» під заголовком «Послѣдованіє малого образа, еже єсть мантіа»¹⁰¹, перед Часами, що передували Божественній Літургії, рясофора (новичка) в супроводі еклезіархи та «стариці»¹⁰² входила до храму. Спершу вони склали поклін священнослужителеві, котрий мав уділити постриг, потім тричі вклонялися перед Царськими вратами, тоді віталися з чернечою спільнотою¹⁰³. Далі новичка поверталася до притвору, де знімала рясу, головний убір та взуття, залишаючись зодягнуеною тільки у волосяницю (підрясник). Сам чин зазвичай відбувався вже на Божественній Літургії, після малого входу, коли священник виходив зі святилища з Євангелієм. Під час співу сідального Утрені Неділі про блудного сина «Объятіа ѿча» («Батьківські обійми поспіши розкрити для мене: прожив я блудно життя своє, нині надіюсь на невичерпне багатство щедрот Твоїх, Спасе, злиденного мого серця не відкинь. До Тебе, Господи, в скорботі кличу, згрішив я, Отче, проти неба і перед Тобою») монахині, що були в церкві, виходили у притвор, де запалювали свічки, й процесійно рушали в напрямку Царських врат. Завершувала процесійну ходу, в супроводі еклезіархи та «стариці», рясофора, котра прагнула отримати постриг. Підійшовши до Царських врат, вона простиралася хрестом на землі, молячись про прощення своїх гріхів¹⁰⁴. По завершенні тропаря новичка піднімалася на ноги, і священник ставив їй перше запитання: «Что пришла еси, сестро, припадаа къ с[ва]томѹ Жертвоникѹ и с[ва]тѹи дрѹжинѹ сей?» («Чому ти прийшла сюди, сестро, припадаючи до Святого Престолу і до цієї святої громади?»). «Желаа житіа постническаго, ч[е]стнѹи ѿче» («Бажаю жити в аскезі, чесний отче»), – звучало у відповідь. Після запевнення рясофори, що вона хоче бути зарахованою до числа черниць і вибір її добровільний, розпочинався перший важливий етап обряду малої схими – складення вічних обітів. Священик звертався до новички з такими питаннями:

¹⁰¹ Послідовність чину малої схими відтворено на підставі: Требник, с. 898–920; ЛННБУ, ф. 5, спр. 2167/І, с. 13–45; ф. 77, спр. 11, арк. 95–106 зв.

¹⁰² У Требнику єпископа Балабана рясофору супроводжувала лише еклезіарха (НМЛ, Сдк-183, арк. 292 зв.).

¹⁰³ Згідно з Требником владики Балабана, новик, разом з еклезіархом ввійшовши до церкви, спершу тричі склали доземний поклін перед Царськими вратами, а опісля вклонялися ігуменові обителі й поверталися до притвору (НМЛ, Сдк-183, арк. 292 зв.–293).

¹⁰⁴ У Требнику єпископа Балабана відсутня згадка про процесійний хід братії до притвору. Рясофор разом із еклезіархом входили у храм, а братія запалювала свічки й наближалася до них (НМЛ, Сдк-183, арк. 293–293 зв.).

1) «Ўрицаєшилися міра и сѣцыхъ въ мире по заповѣди Г[о]с[по]дней?» («Чи відрікаєшся світу і всього, що є в світі, по заповіді Господній?») – обіт зречення світу¹⁰⁵; 2) «Пребѣдѣшили въ монастыри сѣмъ, или въ немже ти ѿ с[вѣ]таго послѣшанія повелѣнно бѣдет, и въ постничествѣ, даже до послѣднаго твоего издыханія?» («Чи перебудеш у цьому монастирі або в іншому, порученому тобі святим послухом, аж до останнього свого віддиху?») – обіт постійності місця життя; 3) «Съхранишилися в д[ѣ]вствѣ и цѣломѣдріи и бл[а]гоговѣнїи даже до смерти?» («Чи збережеш аж до смерті дівицтво, чистоту і побожність?») – обіт дівицтва, чистоти й побожності; 4) «Сохраниши даже до смерти послѣшаніє къ настоателницѣ и къ всемъ ѿ Хр[и]стѣ сестрам» («Чи збережеш аж до смерті послух настоятельці й усім сестрам у Христі?») – обіт послуху; 5) «Пребѣдѣшили до см[е]рти въ нестѣжанїи и волной Х[рист]а ради въ ѿцѣмъ житїи сѣщей ницетѣ, ничтоже собѣ самомѣ стажаваа, или храна, развѣ ѿже на ѿцѣю потребѣ, и се ѿ послѣшанія, а не ѿ своего си произволенія?» («Чи перебуватимеш аж до смерті в нестатках і добровільному, задля Христа, убозстві у спільному житті, нічого для себе не набуваючи, ані не зберігаючи, хіба що для загальної потреби, і то з послуху, а не з власної волі?») – обіт убозства; 6) «Прїемлѣшили вса иноческаго ѿцежителнаго житїа ѿстави и правила ѿ с[вѣ]тыхъ отецъ съставленнаа и ѿ настоателницѣ тебѣ подаемаа?» («Чи приймаєш всі устави та правила спільного монашого життя, укладені Святими Отцями й подані тобі до відома настоятелькою?») – обіт вірності уставам і правилам монашого життя; 7) «Претерпиши всакѣю тѣснотѣ и скорбѣ иноческаго житїа Ц[а]рствїа ради Н[е]б[е]снаго?» («Чи перетерпиш цю скорботу і труднощі життя задля Царства Небесного?») – обіт терпеливого перенесення скорбот і труднощів монашого життя. На всі запитання інокія давала ствердні відповіді. Пізніше священник виголошував їй науку, звану оголошенням малого образу («Виждѣ чадо какова ѿбѣтованія даєши...»). Нарешті ерей, поклавши монахині на голову Требник, промовляв молитву «Всецѣдрый ѿбо Б[ог]ъ и многом[и]л[о]стивый...», випрошуючи для неї дарів Св. Духа.

Наступною частиною обряду малої схими був чернечий постриг. Рясофора, яка бажала його прийняти, брала з Євангелія, що символізувало самого Христа, ножиці й подавала їх ереєві. Так вона чинила тричі, що мало підкреслити добровільність її вибору. Після цього священнослужитель зістригав їй на голові з чотирьох боків волосся на знак хреста, промовляючи: «Сестра наша (им[ѣ]я) постригаєть власы главы своеа въ знаменїє ѿрицанїа міра и всѣхъ ѿже в мірѣ и въ ѿрѣзанїе своеа вола

¹⁰⁵ Тут і далі назви обітів запозичені із праці: О. Козак. *Богослов'я обряду*.

Священик читає молитву над рясофором
(рисунок на маргінесі рукописного
чернечого Трєбника кін. XVII–XVIII ст. (?))

и всѣхъ плотскихъ похотѣй» («Сестра наша [чернече ім'я] обстригає волосся на своїй голові на знак заперечення світу й усього в цьому світі, на знак відречення від своєї волі й від усіх тілесних похотей»). Одразу по цьому благословлявся чернечий одяг. Священик, торкнувшись волосяниці (підрясника, хітона) монахині, благословив її, а потім також параман, нагрудний хрест, рясу, пояс, мантию, головний убір (у богослужбових текстах – підкапок або камилавка), сандалі та вервицю (чотки), вручаючи їх інокіні. Наприкінці професка одержувала ручний хрест і запалену свічку. Тоді до неї підходили сестри, вітаючи з постригом і запитуючи її нове чернече ім'я.

Чин малої схими, поданий під назвою «Professyja zakonna panienska według Ustawy świętego ojca Bazylego Wielkiego» в кінці вже згадуваної книги «Ustawy świętego ojca naszego Bazylego Wielkiego», в основних рисах відповідає тому, що міститься в аналізованих Требниках, хоча й має незначні відмінності, які свідчать про латинські впливи. Зокрема, кожна інокія після постригу складала на Євангелії присягу, обіцяючи, що буде дотримуватися обітів чистоти, убогості й послуху, а також не відступить від єдності з Римською Церквою. Наприкінці обряду монахиня вдруге простиралася хрестом на землі для того, аби подякувати Богові за таке велике добродійство. Сестри, своєю чергою, вкривали схимницю покривалом як померлу, що мало символізувати її смерть для світу, а також ставили біля неї чотири свічки й посипали квітами – епоха бароко вимагала виразних образів. У той час у храмі радісно дзвонили дзвони¹⁰⁶.

За традицією східного чернецтва, як відомо, на церемонії складення вічних обітв рясофора набувала нове ім'я, розстаючись водночас зі своїм іменем хресним. Це означало, що в момент прийняття схими вона помирала для світу, а народжувалася до нового, ангельського, життя в Царстві Небесному¹⁰⁷. Проте в деяких жіночих обителях на досліджуваних теренах існувала практика, коли інокіню нарекали новим іменем уже на облечинах. 1780 року, нагадаємо, о. Григорій Дорожинський отримав єпископське благословення звершити цей чин у Львівській Введенській обителі. Уже під час цього обряду кандидатці Терезі-Теклі Раковській дали інше ймення – Теодора. До малої схими в її випадку не дійшло, оскільки новичка залишила монастир¹⁰⁸. Натомість дві інші монахині цієї спільноти змінювали ім'я двічі: під час облечин і професії.

¹⁰⁶ *Ustawy świętego ojca*, с. 151–172.

¹⁰⁷ О. Козак. *Богослов'я обряду*, с. 16.

¹⁰⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2586, арк. 1; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 240.

Постриг рясофора у монахи
(рисунок на маргінесі рукописного
чернечого Трєбника кін. XVII–XVIII ст. (?))

Так, спершу Катерина Нарбутівна стала Касіяною, а Анна Яремкевичівна – Аполінарією (під цими іменами вони виступають у матеріалах з періоду їхнього перебування у новіціаті)¹⁰⁹. Згодом, стаючи професками, обидві рясофори одержали нові імена, під якими в подальшому постійно фігурують у джерелах: Касіяна (Нарбутівна) була наречена Єлизаветою, а Аполінарія (Яремкевичівна) – Магдалиною¹¹⁰. Принаймні двоє черниць Яворівського монастиря також двічі здобували інше ім'я: Анна Ямінська – Анісія й Антоніна, Текля Мшанська – Юліана й Февронія¹¹¹. Надання чернечого імені під час облечин може бути результатом впливу західної традиції монашого життя, де це було усталеною практикою¹¹². Цікаво, що в жіночих латинських орденах, які діяли в Польсько-Литовській державі, зміна імені не практикувалася дуже довго. Чи не найраніше такий звичай запровадили бенедиктинки, насамперед у тих обителях, котрі розташовувалися на сході Речі Посполитої (як-от у львівській та віленській спільнотах¹¹³). Мабуть, у цьому разі можемо говорити про певний зворотній вплив східної чернечої традиції.

У джерелах середини XVIII ст. нерідко нотуються випадки надання монахиням імені, яке починалося на ту саму літеру, що й хресне ім'я. Скажімо, у Словітському монастирі Мелетія (Попелівна) була охрещена як Марія, Корнилія (Паславська) – як Катерина, Єфросинія (Левицька) – як Єва¹¹⁴. Такий підхід подекуди спостерігався й раніше. Макрина (Дишкевичова) з Яворова перед вступом до обителі звалася Марухною чи Маргаритою¹¹⁵, а Серафима (Томкевичівна) зі Львова – Софією¹¹⁶. Однак цей принцип не був загальнообов'язковим. У цьому переконуємося на прикладі Євпраксії (Памфілії Іванечківни) та Теклі (Олександри Коринцівни) з Кам'янки-Струмилової¹¹⁷, Февронії (Анастасії Жуковської) та Єлени (Параскевії Шумської) зі Словіти¹¹⁸, а також Февронії (Анастасії Андрускевичівни), Теклі (Марії Кульчицької) та Пелагії (Агати Гелехівни) із Львівського Введенського монастиря¹¹⁹.

¹⁰⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2557, арк. 2; спр. 2569, арк. 3–4 зв.

¹¹⁰ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 238–239.

¹¹¹ APP, AVGK, sygn. 142, s. 20, 85–86.

¹¹² M. Borkowska. *Życie codzienne*, с. 30–31.

¹¹³ Там само, с. 32.

¹¹⁴ НМЛ, Ркл-23, арк. 424–425 зв.

¹¹⁵ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 243.

¹¹⁶ НМЛ, Ркл-60, арк. 49.

¹¹⁷ Там само, Ркл-24, с. 113.

¹¹⁸ Там само, Ркл-23, арк. 424 зв.–425.

¹¹⁹ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 237–239.

у кризѣ стѣна,
 сакїя непрады,
 а бола мрѣва:
 оумѣ своємѣ
 и҃нади; и҃мѣ
 и҃шо навсакѣю
 ти, къ и҃ма
 ѣдѣи помнї:
 хїмника;
 и҃и помнѣи,
 а҃ глѣтъ.
 ю во сїндлїа

Елементи монашого одягу: мантия та сандалі
 (рисунок на маргінесі рукописного
 чернечого Требника кін. XVII–XVIII ст. (?))

Опрацювання значного масиву джерельних матеріалів, результатом чого став каталог черниць (додаток 2), показало, що в ранньомодерну добу в жіночих обителях Львівського та Перемишльського єпископств монахи́ням надавали цілу низку різних імен (див. табл. 13).

Таблиця 13
**Імена черниць православних і унійних монастирів
Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період**

№	Чернече ім'я	Небесна покровителька / покровитель
1	2	3
1	Агафія	св. Агафія Сицилійська, мучениця; 5.II (III ст.)
2	Акилина	св. Акилина Фінікійська, мучениця; 13.VI (III ст.)
3	Амфілохія	св. Амфілохій, єпископ іконійський; 23.XI (IV ст.)
4	Анастасія	св. Анастасія Римлянка, преподобномучениця; 29.X (III ст.); св. Анастасія Узорішительниця, великомучениця; 22.XII (IV ст.)
5	Ангелина	св. Ангелина Сербська; 30.VII (XVI ст.)
6	Анісія	св. Анісія Солунська, мучениця; 30.XII (IV ст.)
7	Анна	св. Анна, мати Пресв. Богородиці, праведна; 9.IX (I ст.)
8	Антоніна / Антонія	св. Антоніна Нікейська, мучениця; 1.III (IV ст.); св. Антоній Великий, преподобний; 17.I (IV ст.)
9	Аполінарія	св. Аполінарія, що подвизалася під іменем Доротей, преподобна; 5.I (V ст.)
10	Атанасія	св. Атанасія Егінська, преподобна; 12.IV (IX ст.); св. Атанасія Канопська, мучениця; 31.I (IV ст.)
11	Венедикта	св. Венедикт Нурсійський, преподобний; 14.III (VI ст.)
12	Варвара	св. Варвара Гліопольська, великомучениця; 4.XII (IV ст.)
13	Варсонофія	св. Варсонофій Великий, преподобний; 6.II (VI ст.)
14	Васіана	св. Васіан Константинопольський, преподобний; 10.X (V ст.)
15	Віра	св. Віра Римська, мучениця; 17.IX (II ст.)
16	Глікерія	св. Глікерія Гераклеїська, мучениця; 13.V (II ст.)
17	Домнікія	св. Домніка Константинопольська, преподобна; 8.I (V ст.); св. Домніка Кілікійська, мучениця; 12.X (III ст.)
18	Євгенія	св. Євгенія Римлянка, преподобномучениця; 24.XII (III ст.)
19	Євдокія	св. Євдокія Гліопольська, преподобномучениця; 1.III (II ст.); св. Євдоксія Канопська, мучениця; 31.I (IV ст.)
20	Євпраксія	св. Євпраксія Старша, преподобна; 12.I (IV ст.); св. Євпраксія Тавенська, преподобна; 25.VII (V ст.)

1	2	3
21	Єлена	св. Єлена, рівноапостольна, цариця; 21.V (IV ст.)
22	Єлизавета	св. Єлизавета Константинопольська, преподобна; 24.IV (VI/VIII ст.); св. Єлизавета, мати св. Йоана Хрестителя, праведна; 5.IX (I ст.)
23	Єфимія	св. Єфимія Всехвальна, великомучениця; 16.IX (IV ст.); св. Єфимій Великий, преподобний; 20.I (V ст.)
24	Єфремія	св. Єфрем Сирин, преподобний; 28.I (IV ст.)
25	Єфросинія	св. Єфросинія Александрійська, преподобна; 15.II і 25.IX (V ст.)
26	Зеновія	св. Зеновія Егейська, мучениця; 30.X (III ст.)
27	Йоакима	св. Йоаким, батько Пресв. Богородиці, праведний; 9.IX (I ст.)
28	Йоанна	св. Йоан Хреститель; 7.I (I ст.); св. Йоан Богослов, апостол; 8.V (II ст.);
29	Йосифа	св. Йосиф, обручник Пресв. Богородиці; 26.XII (I ст.)
30	Кандида	св. Кандида, послідовниця св. Олімпіади Константинопольської; 25.VII (V ст.); св. Кандид Трапезундський, мученик; 21.I (IV ст.)
31	Касіяна	св. Касіян Римлянин, преподобний; 29.II (V ст.)
32	Катерина	св. Катерина Александрійська, великомучениця; 24.XI (IV ст.)
33	Корнилія	св. Корнилій Сотник, священомученик; 13.IX (I ст.)
34	Магдалина	св. Марія Магдалина, рівноапостольна, мироносиця; 22.VII (I ст.)
35	Макарія	св. Макарій Великий, преподобний; 19.I (IV ст.)
36	Макрина	св. Макрина, сестра св. Василя Великого, преподобна; 19.VII (IV ст.)
37	Мардарія	св. Мардарій Севастійський, мученик; 13.XII (IV ст.)
38	Марина	св. Марина Антіохійська, великомучениця; 17.VII (IV ст.); св. Марина, преподобна; 28.II (V ст.)
39	Маріанна	св. Маріамна, сестра св. Филипа Апостола; 17.II (I ст.)
40	Марія	Пресв. Богородиця (I ст.); св. Марія Єгипетська, преподобна; 1.IV (VI ст.) св. Марія, звана Марином, преподобна; 12.II (VI ст.)
41	Марта	св. Марта, мати св. Симеона Дивногорця, преподобна; 4.VII (VI ст.); св. Марта, сестра св. Лазаря (I ст.)
42	Мартияна	св. Мартин Милостивий, єпископ турський, святитель; 12.X (IV–V ст.)
43	Меланія	св. Меланія Римлянка, преподобна; 31.XII (IV ст.)
44	Мелетія	св. Мелетій, архієпископ антіохійський; 12.II (IV ст.)

1	2	3
45	Минодора	св. Минодора Віфінська, мучениця; 10.IX (IV ст.)
46	Митродора	св. Митродора Віфінська, мучениця; 10.IX (IV ст.)
47	Митрофана	св. Митрофан Константинопольський, патріарх; 4.VI (IV ст.)
48	Наталія	св. Наталія Нікомідійська, мучениця; 26.VIII (IV ст.)
49	Олександра	св. Олександра Римська, цариця, мучениця; 23.IV (IV ст.); св. Олександра Анкирська, мучениця; 18.V (III ст.)
50	Олімпіада	св. Олімпіада Константинопольська, диякониса; 25.VII (V ст.)
51	Паїсія	св. Паїсій Великий, преподобний; 19.VI (V ст.)
52	Палладія	св. Палладій Антіохійський, преподобний; 28.I (IV ст.); св. Палладій Александрійський, преподобний; 27.XI (VII ст.)
53	Памфілія	св. Памфіл Кесарійський, священомученик; 16.II (IV ст.)
54	Панкратія	св. Панкратій, єпископ тавроменійський; 9.VII (I ст.)
55	Параскева	св. Параскева П'ятниця, великомучениця; 28.X (III ст.) св. Параскева Римська, преподобномучениця; 26.VII (II ст.) св. Параскева Сербська, преподобна; 14.X (XI ст.)
56	Пафнутія	св. Пафнутій Єгиптянин, преподобномученик; 25.IX (III ст.)
57	Пелагія	св. Пелагія Антіохійська, преподобна; 8.X (V ст.); св. Пелагія Тарсійська, мучениця; 4.V (III ст.)
58	Петронія (Петронілла)	св. Петронія (Петронілла), дочка св. Петра / мучениця; 8.X (I/III ст.)
59	Серафима	св. Серафима, мучениця; 29.VII (II ст.)
60	Соломонія / Саломея	св. Соломонія (Саломея), мати братів Макавеїв, мучениця; 1.VIII (II ст. до н. е.)
61	Софія	св. Софія Римська, мучениця; 17.IX (II ст.)
62	Сусанна	св. Сусанна Салернська, преподобномучениця; 6.VI (III ст.); св. Сосанна (Сусанна) Римська, мучениця; 11.VIII (III ст.)
63	Тавита	св. Тавита, праведна; 25.X (I ст.)
64	Таїсія	св. Таїсія Фіваїдська, преподобна; 8.X (IV ст.) св. Таїсія Блаженна; 10.V (V ст.)
65	Текля	св. Текля, первомучениця; 24.IX (I ст.); св. Текля Салернська, преподобномучениця; 6.VI (III ст.)
66	Теодора	св. Теодора Александрійська, преподобна; 11.IX (V ст.); св. Теодора Солунська, преподобна; 5.IV (IX ст.)
67	Теодосія	св. Теодосій Великий, спільнотного життя зачинатель, препо- добний; 11.I (VI ст.) св. Теодосія Тарсійська, преподобномучениця; 29.V (VIII ст.); св. Теодосія Тирська, мучениця; 3.IV і 29.V (IV ст.)

1	2	3
68	Теоктиста	св. Теоктиста Пароська, преподобна; 9.XI (IX ст.); св. Теоктиста Канописька, мучениця; 31.I (IV ст.)
69	Теофана	св. Теофана, блаженна цариця; 16.XII (IX ст.)
70	Февронія	св. Февронія, преподобномучениця; 25.VI (IV ст.)
71	Юліана	св. Юліана Нікомедійська, мучениця; 21.XII (IV ст.); св. Юліана Іліпольська, мучениця; 4.XII (IV ст.) св. Юліанія Птолемаїдська, мучениця; 4.III (III ст.)
72	Юстина / Юстіана	св. Юстина Антіохійська, мучениця; 2.X (IV ст.)

Джерела: додаток 2; Сергій (Спаскій), архимандрит. *Полный мѣсяцесловъ Востока*, т. 2. Москва 1876.

Наведений перелік імен, безумовно, невичерпний, проте він дає змогу зробити певні узагальнення. Як бачимо, в ранньомодерний період небесними покровителями сестрам найчастіше обирали Святих Жінок: преподобних, преподобномучениць і мучениць. Рідше черниці отримували «фемінізовані» чоловічі імена: передовсім видатних подвижників монашого життя (Антонія Великого, Єфимія Великого, Касіяна Римлянина, Макарія Великого, Паїсія Великого, Пафнугія Єгиптянина, Єфрема Сирина), а зрідка – святителів (Амфілохія, єпископа іконійського; Мелетія, єпископа антіохійського; Панкратія, єпископа тавроменійського), мучеників (Мардарія Севастійського, Памфіла Кесарійського) та новозавітних святих (Йоана Хрестителя; Йоана Богослова; Йоакима, батька Пресв. Богородиці; Йосифа, обручника Пресв. Богородиці; Корнілія Сотника). Всі небесні патрони інокінь були святими Вселенської Церкви ще до її поділів.

З огляду на те, що джерельна база не є репрезентативною для всієї досліджуваної епохи, складно з'ясувати частоту використання тих чи тих чернечих імен як упродовж цілої ранньомодерної доби, так і в окремі її періоди. Це можливо здійснити лише для другої половини XVIII ст. (див. табл. 14). У каталозі черниць (додаток 2) зафіксовано приблизно півтори сотні осіб, які тоді подвизалися в жіночих обителях Львівської та Перемишльської єпархій. Реальна кількість насельниць у цей період була, як дізнаємося з опрацьованих матеріалів, близька до цього числа, тому висновки можуть бути достатньо вірогідними.

Таблиця 14
Імена черниць Львівської та Перемишльської єпархій
у другій половині XVIII ст. за частотою надання*

Частота надання імен	Імена
9	Магдалина (18)**
8	Атанасія (17), Єлизавета (11), Макрина (9)
7	<i>Олександра</i> (14)
6	Єфросинія (8)
5	Євпраксія (8), Макарія (6), Серафима (13)
4	<i>Євгенія</i> (5), Марта (12), Февронія (7)
3	Анісія (4), Антонія / Антоніна (3), Єлена (7), Наталія (9), Панкратія (9), Софія (4), Теодосія (4), <i>Юліана</i> (5)
2	Акилина (5), Анастасія (6), Венедикта (2), Єфимія (2), <i>Касіяна</i> (4), Паїсія (5), <i>Памфілія</i> (2), Текля (2), Теодора (4), Теофана (3)
1	Амфілохія (1), <i>Аполінарія</i> (1), Васіана (1), Гликерія (2), Євдокія (3), Зеновія (1), Йоанна (1), Йосифа (1), Корнилія (1), Марія (4), Мартияна (5), Меланія (1), Мелетія (4), Митрофана (1), Олімпіада (9), Параскева (1), Пелагія (3), Соломонія (1), Таїсія (1), Юстина (1)
–	Агафія (2), Ангелина (5), Анна (1), Варвара (1), Варсонофія (1), Віра (1), Домнікія (1), Єфремія (1), Йоакима (1), Кандида (2), Катерина (3), Мардарія (1), Марина (4), Маріанна (1), Минодора (1), Митродора (7), Паладія (1), Пафнутія (1), Петронія (1), Сусанна (2), Тавита (2), Теоктиста (1), Юстіяна (1)

* За умовну точку відліку обрано 1747 р., бо саме цим роком датується протокол візитації Жовківського монастиря, в якому вміщено імена понад 12 черниць.

** У дужках подано сумарну кількість монахинь, котрі отримали це ім'я за весь ранньомодерний період (на підставі додатку 2).

Джерело: додаток 2.

Позначення: *курсивом* – імена, які надавалися в т. ч. під час облечин.

Табличні дані дозволяють стверджувати, що спектр імен, отриманих монахинями в другій половині XVIII ст., був доволі широкий – бл. 50. Чи не найчастіше покровителькою сестрам ставала Св. Марія Магдалина, грішниця, прощена Ісусом Христом, згодом його учениця і провісниця воскресіння. Очевидно, образ цієї святої мав надихати інокінь на постійне покаяння й навернення. Популярними були також імена Атанасія, Єлизавета, Макрина, Олександра, Єфросинія, Євпраксія, Макарія, Марта, Серафима. Більшість з них – це ймення преподобних матерів

Св. Марія Магдалина (гравюра Вілема ван Сванбюрха, 1609 р.)

(Атанасії Егінської; Єлизавети Константинопольської; Макрини, сестри св. Василя Великого; Єфросинії Александрійської; Євпраксії Старшої; Євпраксії Тавенської; Марти, матері Симеона Дивногорця) та преподобних отців (Макарія Великого), меншою мірою – мучениць (Олександри Римської, Олександри Анкирської, Серафими). Відомості, що походять з кінця XVI – першої половини XVIII ст., загалом підтверджують ці висновки. Імена Магдалина та Атанасія належать до найбільш популярних упродовж усієї аналізованої епохи, а до часто вживаних слід віднести ймення Олександра, Серафима, Марта, Наталія, Панкратія, Макрина, а також Олімпіада. Останнє з них, щоправда, у другій половині XVIII ст. практично не надавалося під час малої схими, натомість воно було дуже популярним у попередні роки. Подібна ситуація з іменем Митродора: наприкінці ранньомодерної доби не вдалося виявити жодної черниці, яка би саме так називалася. Натомість раніше так були наречені аж семеро монахинь.

Посаг

Ані правила св. Василя Великого, ані «Устави» митрополита Рутського нічого не говорять про придане. Тим часом, згідно з нормами магдебурзького та земського права, кожна дочка, яка виходила заміж, обов'язково мала одержати посаг (*dos*) від батька, а по його смерті – від найближчих родичів, передовсім братів¹²⁰. Як інформують актові матеріали, придане передбачалося й для осіб, котрі обирали шлях чернечого служіння. Його розмір у світському законодавстві не був окреслений. Він залежав від доброї волі батька чи опікунів кандидати, але зазвичай був меншим від коштів, виділених донькам перед заміжжям¹²¹. Після отримання відповідної грошової суми шляхтянка, яка мала намір стати монахиною, зрештою як і шляхтянка, котра брала шлюб, зрікалася всіх прав на спадщину на користь інших спадкоємців (*abrenuntiatio*). У 1667 р. Олімпіада (Дубровлянська) зі Словіти підписала квіт, у якому

¹²⁰ Розгорнутіше про це див.: P. Dąbkowski. *Prawo prywatne polskie*, т. 1. Lwów 1910, с. 387–399; A. Karpiński. *Kobieta w mieście polskim w drugiej połowie XVI i w XVII wieku*. Warszawa 1995, с. 20–21; T. Ostrowski. *Prawo cywilne albo szczególne narodu polskiego z statutów i konstytucji koronnych i litewskich zebrane, rezolucjami Rady Nieustającej objaśnione, dodatkami z praw kanonicznego, magdeburskiego i chełmskiego pomnożone, a porządkiem praw rzymskich ułożone*, т. 1. Warszawa 1784, с. 186–192; A. Winiarz. *Polskie prawo majątkowe-mażeńskie w wiekach średnich*. Kraków 1898, с. 96–100.

¹²¹ Cz. Gil. *Życie codzienne*, с. 55; T. Zielińska. Rozważanie nad kwestią wyposażenia szlachcianek w Wielkim Księstwie Litewskim w XVIII stuleciu // *Kwartalnik Historyczny* 96 (1/2) (1989) 99.

засвідчила, що одержала від брата Стефана 50 зл. у якості посагу. Своєю чергою, вона відмовилася від батьківських і материнських маєтностей, які тепер переходили братові та його нащадкам¹²². Роком раніше в Перемишльський земський суд з'явилася черниця Митродора (Дубравська), щоб з аналогічної причини передати свої дідичні права на майно брату Адамові Дубравському¹²³. Монахині шляхетського походження виразно усвідомлювали своє право на посаг, навіть якщо воно з якихось причин не було реалізоване. У 1672 р. ігуменя Унівського монастиря Атанасія (Желиборська) перед смертю записала у своєму тестаменті місцевій архимандрії 4 000 зл. – суму приданого, яку заборгував їй брат Прокопій Желиборський¹²⁴.

Починаючи від Замойського собору органи церковної влади все частіше вимагають від новички та її родини внести посаг перед складенням професії. У соборових постановах його розмір визначено в 1 500 зл.¹²⁵ У XVIII ст., незважаючи на інфляційні процеси, це були доволі значні кошти, особливо для дрібної шляхти, міщан у невеликих містечках, селян чи духовенства (для порівняння: наприкінці XVIII ст. річна зарплата вікарія в Холмській унійній єпархії становила лише бл. 100 зл.¹²⁶). Тому в цей період родичі черниць Львівського та Перемишльського єпископств переважно не вносили ніякого приданого або ж обмежувалися набагато меншою сумою. У 1763 р. візитатор Словітського монастиря зазначав, що з 11 насельниць посаг сплатила тільки одна – Венедикта (Залеська), та й то в розмірі 500 зл.¹²⁷ Натомість у Кам'янці-Струмиловій не було жодної монахині, котра хоча б частково виконала вимогу собору в Замості. Зі свого боку, церковна влада постійно вживала різних заходів, спрямованих на те, аби відповідні соборові постанови діяли на практиці. 13 (24) жовтня 1749 р. Перемишльська духовна консисторія розглядала справу Теодосії Хомишак, яка бажала вступити до Розгірчанської обителі. Її батько Іван Хомишак, солтис у Дублянах, не мав змоги сплатити потрібні кошти. Все, на що він був спроможний, – це дати 108 зл. і ще стільки ж на найближче Різдво¹²⁸. Родич іншої інокіні о. Яків Гусак, священик зі Стебника, який також хотів віддати свою рідну сестру

¹²² ЦДІА України у Львові, ф. 7, оп. 1, спр. 52, с. 1068–1069.

¹²³ Там само, ф. 14, оп. 1, спр. 130, с. 404–405.

¹²⁴ Там само, ф. 9, оп. 1, спр. 428, с. 294–306.

¹²⁵ *Synodus provincialis ruthenorum*, с. 110–111; *Synod provincialny ruski*, с. 142.

¹²⁶ W. Bobryk. *Duchowieństwo unickiej diecezji chełmskiej w XVIII wieku*. Lublin 2005, с. 118.

¹²⁷ НМЛ, Ркл-23, арк. 425–425 зв.

¹²⁸ APP, ABGK, sygn. 14 supl., k. 402–402 v.

до монастиря в Розгірчому, зобов'язався 1740 р. перед консисторським урядом внести 100 зл. посагу і щорічно аж до смерті виділяти по 30 зл. на її утримання¹²⁹.

Ці мізерні кошти не зіставні із сумами, що їх сплачували як посаг родичі окремих черниць (здебільшого шляхетського походження), котрі подвизалися у Львівському Введенському монастирі. 1732 року Юстина з Папарів Свистельницька, мати Серафими (Чолганської), записала обителі на власних маєтностях у Свистельниках (Галицька земля) 2 000 зл. для своєї дочки. Аналогічну суму для своєї сестри Сусанни (з Папарів Попель) у 1734 р. також забезпечив на власних маєтках у Батятичах і Желдці (Львівська земля) Теодор Папара¹³⁰. Від австрійських часів можна помітити вже систематичне внесення посагу рясофорами цього монастиря. Упродовж 1773–1777 рр. тут вічні обіти склали семеро новичок, четверо з яких внесли 2 000 зл., двоє – 1 000 зл., а одна – Єлизавета (Нарбутівна) – 7 000 зл.¹³¹

Згідно з постановами Замойського собору, посаг необхідно було передати повністю монастиреві напередодні постригу. Зберігся впис до консисторської книги Львівської єпархії (1776 р.), де вказано, що батько новички Єфимії (Кернякевичівни) дав прокураторові львівських монахинь о. Іванові Горбачевському 2 000 зл. у якості посагу¹³². Рясофора, батьки котрої відмовлялися від такої сплати, мала залишити обитель¹³³. Такі ситуації, вочевидь, не належали до частих випадків, але, без сумніву, вони траплялися. Львівський Введенський монастир покинула в 1781 р. Венедикта (Промінська), яка не була допущена до складення вічних обітів через невиконання її батьком обіцянки внесення 3 000 зл.¹³⁴

Згадані суми зазвичай не витрачалися на покриття щоденних витрат обителі. Кошти переважно забезпечувалися на не обтяжених боргами маєтностях з метою отримання щорічного чиншу¹³⁵. 1724 року Єфросинія (Кропивницька) зі Смільниці одержала 1 000 зл. приданого, котрі забезпечено на володіннях брата Яцька Копистинського в Городищі¹³⁶.

¹²⁹ APP, AVGK, sygn. 12 supl., k. 48 v.

¹³⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2558, арк. 4.

¹³¹ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 237–240. Для порівняння: в 1738–1771 рр. посаги у Варшавському монастирі кармеліток босих зазвичай коливалися від 2 000 до 4 000 зл. (Cz. Gil. *Życie codzienne*, с. 56).

¹³² НМЛ, Ркл-94, арк. 60–60 зв.

¹³³ *Synodus provincialis ruthenorum*, с. 110–111; *Synod prowincjalny ruski*, с. 142.

¹³⁴ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 240.

¹³⁵ Cz. Gil. *Życie codzienne*, с. 56.

¹³⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 247, с. 2807–2808.

Проте це суперечило ухвалам Замойського собору, за якими такі суми мали бути записані не на маєтках батьків чи родичів новички, а сторонніх осіб, відповідно до розпорядження єпископа¹³⁷. Наявні джерела переконують, що львівський владика Лев (Шептицький) протягом 70-х рр. XVIII ст. пильно стежив за тим, аби посаги насельниць монастирів підпорядкованої йому єпархії, насамперед у Львові, використовувалися належно. Посагові кошти Февронії (Андруськевичівни), Магдалини (Яремкевичівни) та, частково, Єлизавети (Нарбутівни) були забезпечені в члена єпархіяльного крилосу о. Петра Білянського, а суми Єлени (Кунашевської), Антоніни (Завалкевичівни) та Єфимії (Кернякевичівни) – в о. Андрія Липницького¹³⁸. Відтак інокіні регулярно отримували належну провізію, про що повідомляють фінансова книга обителі та квити, підписані сестрами¹³⁹.

2. Станове і територіальне походження монахинь¹⁴⁰

До головних рис суспільно-політичного устрою Речі Посполитої належав становий характер держави. Духовний стан, як, власне, й інші, був внутрішньо диференційований. Латинське парафіяльне духовенство, з огляду на практику celibату, рекрутувалося з різних соціальних верств. Найчастіше римо-католицький клир походив з міщан та шляхти, а для осіб селянського походження єрейські священня були можливими тільки після звільнення від підданства¹⁴¹. Натомість у Православній та Унійній Церквах, через відсутність вимоги обов'язкового celibату, парафіяльними священиками здебільшого ставали вихідці зі священничих родин¹⁴².

¹³⁷ *Synodus provincialis ruthenorum*, с. 110–111; *Synod prowincjalny ruski*, с. 142.

¹³⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2576, арк. 11–11 зв.

¹³⁹ Там само, арк. 1–10 зв.; спр. 2579.

¹⁴⁰ Основні положення цього підрозділу викладені у статті: O. Duch. *Pochodzenie stanowe i terytorialne mniszek w prawosławnych i unickich monasterach eparchii lwowskiej i przemyskiej w XVII–XVIII wieku* // *Między Rzymem a Nowosybirskiem: Księga Jubileuszowa dedykowana Ks. Marianowi Radwanowi SCJ* / ред. I. Wodzianowska, H. Łaszkiwicz. Lublin 2012, с. 299–307.

¹⁴¹ Більше про походження латинського духовенства в ранньомодерний період на прикладі окремих дієцезій: S. Olczak. *Duchowieństwo parafialne diecezji poznańskiej w końcu XVI i w pierwszej połowie XVII w.* Lublin 1990; J. Szczepaniak. *Duchowieństwo diecezji krakowskiej w XVIII wieku: Studium prozopograficzne.* Kraków 2010.

¹⁴² W. Bobryk. *Duchowieństwo*, с. 43–56; D. Wereda. *Pochodzenie i wykształcenie duchowieństwa unickiej diecezji brzeskiej w XVIII wieku* // *Studia Podlaskie* 13 (2003) 107–127.

Своєю чергою, православне та унійне чорне духовенство, так само як і латинське¹⁴³, формувалося з різних соціальних прошарків¹⁴⁴. Подібною, закономірно, була ситуація й у жіночих монастирях Польсько-Литовської держави. Монахинями різних конфесійних спільнот ставали і шляхетські, і міщанські, і селянські дочки¹⁴⁵, а до православних та унійних обителів приходили також дівчата й жінки з родин духовенства.

Станове походження

У Львівській та Перемишльській єпархіях у ранньомодерний період найбільше монахинь були шляхетського та міщанського походження¹⁴⁶. Не випадково Макрина (Дишкевичова), ігуменя Яворівського монастиря, у своєму заповіті (1644 р.) зверталася до черниць «як шляхетського, так і міщанського стану»¹⁴⁷.

Шляхтянки. У Руському й Подільському воєводстві більшість руської шляхти була мало- або середньозаможною¹⁴⁸. Саме вона стала тим

¹⁴³ Детальніше про це див.: Н. Gapski. *Rekrutacja do zakonów męskich w Polsce w końcu XVI i pierwszej połowie XVII wieku na przykładzie krakowskiego ośrodka zakonnego*. Lublin 1987; його ж. *Spoleczne uwarunkowania rekrutacji zakonnej w Polsce w końcu XVI i I poł. XVII wieku na przykładzie krakowskiego ośrodka zakonnego // Folia Societatis Scientiarum Lublinensis. Sekcja Humanistyczna* 23 (2) (1981) 33–39.

¹⁴⁴ С. Клімаї. Базильяне на землях Вялікага Княства Літоўскага ў другой палове XVIII ст. // *Беларускі Гістарычны Агляд* 3 (2) (1996) 187–190; Ю. Стецик. Василянське чернецтво Перемишльської єпархії в період функціонування Святопокровської провінції: соціальне і територіальне походження (1739–1780 рр.) // *Проблеми гуманітарних наук: Зб. наук. праць ДДПУ*, вип. 34. Дрогобич 2014, с. 158–168; В. Lorenz. *Vazylianie prowincji koronnej*, с. 127–131.

¹⁴⁵ Станове походження черниць у римо-католицьких монастирях на теренах Польсько-Литовської держави висвітлено в: М. Borkowska. *Zakony żeńskie w Polsce w erose nowożytnej*, с. 52–61.

¹⁴⁶ Цю проблему стосовно латинських обителів порушує: М. Borkowska. *Córki chłopskie w polskich klasztorach epoki potrydenckiej // Nasza Przyszłość* 101 (2004) 315.

¹⁴⁷ «tak szlacheckiego, iako i mieszczyckiego stanu» (С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 243).

¹⁴⁸ З новіших студій, присвячених дрібній шляхті Руського та Подільського воєводств, варто звернути увагу на такі: Ол. Вінниченко. Чиншова шляхта на Поділлі і Південній Волині у 1740–1770-х роках. I. Кількість і персональний склад. (На документальних матеріалах з маєтків Жевуських) // *Записки НТШ*, т. 251: *Праці Історично-філософської секції*. Львів 2006, с. 499–563; його ж. Чиншова шляхта на Поділлі і Південній Волині у 1740–1770-х роках. II. Соціально-економічне становище і спосіб життя. (На документальних матеріалах з маєтків Жевуських) // Там само, т. 256: *Праці Історично-філософської секції*. Львів 2008, с. 647–684; І. Смуток. *Вступ*

природним середовищем, з якого вийшли численні кандидатки до місцевих православних та унійних монастирів. В опрацьованих матеріалах не вдалося, натомість, виявити жодної інокіні з магнатської родини. Під цим оглядом місцеві чернечі осередки відрізнялися від розташованих на території Великого князівства Литовського чи Волині, де постриг приймали й доньки магнатів¹⁴⁹. Серед насельниць литовських обителей у першій половині XVII ст. фігурують, зокрема, представниці роду Сапігів. Упродовж 1609–1633 рр. настоятелькою Віленського Троїцького монастиря була Василиса (у світі – Варвара Сапіжанка)¹⁵⁰, дочка мінського воєводи (1588–1593) Богдана Сапіги¹⁵¹ і княжни Марини Капусти. Чернечі обіти склали також дві її племінниці. Пінський монастир очолювала Єфросинія (Тризнянка), донька слонімського маршалка Григорія Тризни та рідної сестри Василиси (Сапіжанки) – Регіни / Макрини (?)¹⁵². Першою ж игуменею Мінської унійної обителі стала Катерина (у світі – Євдокія Сапіжанка)¹⁵³, дочка рідного брата Василиси Сапіжанки – Павла Стефана, литовського підканцлера (1623–1635)¹⁵⁴.

до генеалогії шляхти Самбірського повіту XVI – початку XVII ст. (шляхетські прізвища). Львів 2008.

¹⁴⁹ Див. поминання черниць Віленського й Пінського монастирів у синодику Супрасльської обителі: LMAVB, f. 19–89, p. 32–32 v.

¹⁵⁰ О. Щербицькій. *Виленській Свято-Троїцькій монастирь*. Вильна 1885, с. 130; М. Borkowska. *Leksykon zakonnic*, т. 3, с. 173. З останніх публікацій потрібно виділити статтю: Л. Татаренко. Жалоба игуменьи Василисы Сапежанки перед судом Виленской Магдебургии в марте 1609 года: несколько замечаний по истории женского монашества восточного обряда в первые годы Брестской Унии // *Między Rzycem a Nowosybirskiem: Księga Jubileuszowa dedykowana Ks. Marianowi Radwanowi SCJ* / ред. I. Wodzianowska, H. Łaskiewicz. Lublin 2012, с. 689–700.

¹⁵¹ Богдан Сапіга (бл. 1530–1593), син Павла Сапіги, новгородського воєводи та Гелени з Гольшанських, бельський підкоморій (1566–1569), берестейський (1579–1585) і смоленський (1585–1588) каштелян, мінський (1588–1593) воєвода (H. Lulewicz. *Sapieha Bohdan na Wočkach h. Lis* // *PSB*, т. 34. Wrocław – Warszawa – Kraków 1993, с. 594–596).

¹⁵² М. Borkowska. *Leksykon zakonnic*, т. 3, с. 112. О. Щербицькій подає ім'я матері Єфросинії (Тризнянки) як Регіна, натомість у синодику Супрасльської обителі вказується, що дружина слонімського маршалка – «мінська воєводинка» – називалася Макриною: LMAVB, rankraščių skyrius, f. 19–89, p. 32–32 v.

¹⁵³ О. Щербицькій. *Виленській Свято-Троїцькій монастирь*, с. 130–131; М. Borkowska. *Leksykon zakonnic*, т. 3, с. 174; S. Senyk. *Women's Monasteries*, с. 129.

¹⁵⁴ Павло Стефан Сапіга (1565–1635) – великий конюший литовський (1593–1623), підканцлер литовський (1623–1635) (M. Nagielski. *Sapieha Paweł Stefan h. Lis* // *PSB*, т. 35. Warszawa – Kraków 1994, с. 133–138).

Унікальним для теренів Львівського та Перемишльського єпископств є випадок Ангелини (Нікорічиної Подгорецької), яка була рідною сестрою молдавського господаря Мирона Барновського (1626–1629, 1633) і родичкою київського митрополита Петра (Могили)¹⁵⁵. Після смерті свого третього чоловіка Яна Подгорецького вона вступила до Крилоського монастиря, де померла в 1649 р., перед тим заповівши поховати себе у фундованій нею церкві Пресв. Тройці в Усті¹⁵⁶. Вочевидь, із заможної шляхти походила черниця Львівської Введенської обителі Єлизавета (Нарбутівна), донька Антонія Нарбута та Єви з Шептицьких, родичка львівського єпископа Лева (Шептицького) й перемишльського каштеляна Шимона Шептицького¹⁵⁷. На статки її вказує той факт, що, приймаючи облечини, вона внесла посаг у розмірі 7 000 зл.¹⁵⁸, найбільший з тих, які задокументовані в межах обох епархій.

Велика кількість насельниць монастирів досліджуваних єпископств походила, як уже зазначено, з дрібної та середньозаможної руської шляхти. Найбільше шляхтянок перебувало в тих обителях, які розміщувалися на теренах, де проживало багато представників цієї соціальної верстви. Проаналізовані актові матеріали дозволяють частково висвітлити це питання на прикладі монастирів Перемишльської землі. Протягом ранньомодерної доби у Смільниці монахинями були вихідці з таких руських шляхетських родів: Березницьких¹⁵⁹, Блажівських¹⁶⁰, Братківських¹⁶¹,

¹⁵⁵ N. Stoicescu. *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova, sec. XIV–XVII*. București 1971, с. 291–293, 317, 421–422. Про родину Мирона Барновського, у т. ч. й про сестру Теодосію (в чернецтві Ангелину), пише також у своєму дослідженні: D. Milewski. *Mołdawia między Polską a Turcją. Gospodar Miron Barnowski i jego polityka (1626–1629)*. Oświęcim 2014, с. 36–41.

¹⁵⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 5, оп. 1, спр. 146, с. 492.

¹⁵⁷ Шимон Шептицький (1715–1789) – львівський чашник (1746–1765), львівський підчаший (1765–1770), перемишльський каштелян (1770–1789) (A. Haratym. *Szeptycki Szymon h. własnego // PSB*, т. 48. Warszawa – Kraków 2012, с. 255–256; *Urzednicy wojewodztwa ruskiego XIV–XVIII wieku. (Ziemie halicka, lwowska, przemyska, sanocka): Spisy / укл. К. Przyboś. Kórnik 1987, с. 114, 131, 205).*

¹⁵⁸ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 238.

¹⁵⁹ У 1748 р. настоятелькою монастиря була Атанасія (Березницька) (ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2995, арк. 1–2).

¹⁶⁰ Протягом 1718–1722 рр. смільницьку спільноту очолювала Олександра (Блажівська) (ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 225, с. 315; спр. 228, арк. 432).

¹⁶¹ Упродовж 1732–1745 рр. обов'язки ігумені виконувала Марта (Братківська) (ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 247, с. 59–60; ф. 146, оп. 84, спр. 3084, арк. 23; ф. 684, оп. 1, спр. 2995, арк. 1–1 зв.).

Церква Св. Йоана Нового (Сучавського) в Яссах (1626 р.),
фундація Нікоріци Балтаґа та Теодосії Нікорічиної. Сучасний стан

Вовчанських¹⁶², Гординських¹⁶³, Городиських¹⁶⁴, Дзюсів¹⁶⁵, Матківських¹⁶⁶, Rogozинських¹⁶⁷, Турецьких¹⁶⁸ і Яворських¹⁶⁹. У Розгірчому з руської шляхти вийшли Наталія (Монастирська), Єфросинія (Білинська) і Марта (Погорецька)¹⁷⁰, а у Форощі – Марта (Винницька)¹⁷¹. Схожу тенденцію спостерігаємо в обителях Галицької землі. Інокінею Нижньо-Березівського монастиря в 70-х рр. XVII ст. була «уроджена» Євпраксія (Драгомирецька)¹⁷². 1729 року в Скиті склала вічні обіти, прийнявши ім'я Магдалина, шляхтянка Маріанна Голинська, колишня дружина Івана Вайпана Жураковського¹⁷³. У другій половині XVIII ст. серед «превелебних панн» у Загвізді згадуються «шляхетні» Васіана, Магдалина й Олександра (Струтинські)¹⁷⁴.

¹⁶² 1677 року в обителі проживала Анастасія (Вовчанська) (ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 424, с. 1324–1327).

¹⁶³ В останній чверті XVII ст. у джерелах нотується Єлена (Гординська) (ЛННБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 2167/І, арк. 2; ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 424, с. 1324–1327; спр. 439, с. 405–408; АРР, АВГК, sygn. 2 supl., s. 137). У 1677 р. черницею монастиря була також Наталія (Гординська) (ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 424, с. 1324–1327).

¹⁶⁴ У 1677 р. в обителі перебувала Єфросинія (Городиська) (ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 424, с. 1324–1327).

¹⁶⁵ 1668 року Атанасія з Ляхова Дзюс була ігуменею монастиря (*Архивъ ЮЗР*, ч. 1, т. 10, с. 230, 234).

¹⁶⁶ Протягом 1756–1789 рр. Єлизавета (Матківська) належала до смільницької чернечої спільноти (ЛННБУ, ф. 3, спр. 1374/1, арк. 1; НМЛ, Ркл-535, арк. 2 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 50, спр. 1411, арк. 8; оп. 84, спр. 3030, арк. 32, 35 зв.–36, 38–38 зв.; АРР, АВГК, sygn. 17 supl., k. 346–346 v.; sygn. 1827, s. 99; W. Chotkowski. *Historia polityczna*, с. 143).

¹⁶⁷ У 1748 р. намісницею монастиря була Теодосія (Рогозинська) (ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 248, с. 753; ф. 684, оп. 1, спр. 2995, арк. 1–2).

¹⁶⁸ 1677 року тут перебувала Софія (Турецька) (ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 424, с. 1324–1327).

¹⁶⁹ У 1694 р. Серафима (Яворська) фігурує як намісниця, а в 1700 р. – як ігуменя обителі (ЛННБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 2167/І, арк. 2; ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 473, с. 1579; спр. 539, с. 1389; АРР, АВГК, sygn. 2 supl., s. 216–217; sygn. 10 supl., k. 152–152 v.).

¹⁷⁰ НМЛ, Ркл-41, арк. 3 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 284, с. 274–275; А. Добрянській. *Короткая вѣдомость, отъ введенія уніи въ Перемышли*, с. 11.

¹⁷¹ АРР, АВГК, sygn. 7 supl., s. 104; sygn. 8 supl., k. 59.

¹⁷² ЦДІА України у Львові, ф. 5, оп. 1, спр. 54, с. 255; спр. 172, с. 169; спр. 179, с. 816.

¹⁷³ Там само, спр. 70, с. 1413–1414; спр. 72, с. 177–183; спр. 76, с. 1264–1267; Ю. Целевичь. *Исторія Скиту Манявского*, с. 82–83, 85–86.

¹⁷⁴ НМЛ, Ркл-18, арк. 137 зв.; Ркл-69, арк. 94 зв.–96; Сдк-6, с. ркз-рлг; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3029, арк. 9; ф. 684, оп. 1, спр. 2586, арк. 10–10 зв.

Черниць шляхетського стану знаходимо й у тих обителях, що локалізувалися досить далеко від місць компактного розселення руської шляхти. Наприклад, у Словіті, яка була розташована в центрі Львівської землі, 1763 р. жили три монахині, котрі походили зі шляхетських родин Перемишльської землі: Корнилія (Паславська), яка народилася у Змійовиськах поблизу Любачева¹⁷⁵, а також дві рідні сестри Попелівни, уродженки Кульчиць, що біля Самбора¹⁷⁶. У другій половині XVII ст. із тих самих теренів, мабуть, були родом ігуменя цього монастиря Февронія (Кульчицька) та його інокія Серафима (Кульчицька)¹⁷⁷. Тоді ж у сусідній Унівській обителі чернече життя провадила Атанасія (Желиборська), рідна сестра львівських православних владик Арсенія й Атанасія (Желиборських), предки яких були шляхтичами Жидачівського повіту¹⁷⁸.

У Львівському Введенському монастирі чимало насельниць також були представницями дрібної та середньозаможної руської шляхти: Серафима (Чолганська), Єлена (Кунашевська)¹⁷⁹, Юліана (Волковинська)¹⁸⁰, Текля (Кульчицька)¹⁸¹. Та особливе місце в цій спільноті наприкінці XVII – в першій половині XVIII ст. займали все-таки монахині з нобілітованих міщанських родин Львова. Принаймні з 1708 і аж до смерті в 1726 р. настоятелькою обителі була Серафима (Томкевичівна), дочка Теодосія й Варвари з Лянґішів¹⁸². У той час у монастирі перебувала також її рідна сестра Соломонія, про яку відомо, що принаймні в 1734–1744 рр. вона теж очолювала львівських черниць¹⁸³. З цього ж середовища вийшла Сусанна

¹⁷⁵ НМЛ, Ркл-23, арк. 425; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2781, арк. 1; спр. 2808, арк. 8 зв.

¹⁷⁶ НМЛ, Ркл-23, арк. 424.

¹⁷⁷ А. Петрушевичь. Словицкій женській Монастырь, с. 112; ЦДІА України у Львові, ф. 7, оп. 1, спр. 52, с. 1068–1069; ф. 9, оп. 1, спр. 441, с. 1596–1599; спр. 442, с. 2480–2482, 2619–2624.

¹⁷⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 428, с. 294–306.

¹⁷⁹ Дочка летичівського чашника Стефана Кунашевського. Цей шляхтич, на жаль, не вказується серед урядників Летичівського повіту в: *Urządnicy podolscy XIV–XVIII wieku: Spisy* / укл. Е. Janas, W. Kłaczeński, J. Kurtyka, A. Sochacka; за ред. А. Gąsiorowski. Kórnik 1998.

¹⁸⁰ Донька теребовлянського віцесгерента Теодора Волковинського і його дружини Анни з Городиських (С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 239).

¹⁸¹ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 238–240; ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 33 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3029, арк. 7; ф. 684, оп. 1, спр. 2558, арк. 4; спр. 2568, арк. 22; спр. 2579, арк. 5, 6, 9, 11, 15, 19, 22, 25, 28, 33; спр. 2586, арк. 4, 5–5 зв.; НМЛ, Ркл-72, арк. 4 зв.; Ркл-74, арк. 1.

¹⁸² ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 30; НМЛ, Ркл-60, арк. 49–49 зв.

¹⁸³ НМЛ, Ркл-82, арк. 71 зв.

(з Папарів Попель)¹⁸⁴, сестра новгород-сіверського підчашого Теодора Папари¹⁸⁵.

Міщанки. Впродовж усього ранньомодерного періоду поряд із монахинями-шляхтянками значну групу в жіночих обителях східного обряду становили міщанки. У 1763 р. серед семи насельниць Кам'яно-Струмильського монастиря аж п'ятеро належали до родин тамтешніх міщан¹⁸⁶. Можна припустити, що так само було і в інших міських чернечих осередках. Протягом XVII–XVIII ст. у різних львівських монастирях києвохристиянської традиції несли служіння багато львів'янок. Заснована в 1636 р. міщанином Гавриїлом Лянґішем обитель поблизу Успенської церкви призначалася насамперед для двох його дочок – Кандиди та Олімпіади¹⁸⁷. Цього ж року ігуменю жіночого монастиря, розміщеного на території юридики Тарнавка, була Єфремія (Авдиківна Погорецька)¹⁸⁸, родичка Яна (Івана) Авдиковича Погорецького, колишнього лавника цієї юридики¹⁸⁹. У вписах міщанських родин Лянґішів, Лавришевичів, Павловичів, Георгієвичів та Русиновичів до пом'яника Львівського ставропігійського братства неодноразово фіксуються і черниці¹⁹⁰. В останній чверті XVIII ст. сестрами Введенського монастиря на Краківському передмісті було троє уродженок Львова¹⁹¹: міщанка Магдалина (Яремкевичівна)¹⁹² та дві передміщанки – Серафима (Любачевська)¹⁹³ і Февронія (Андрускевичівна)¹⁹⁴.

Водночас у цій обителі монаше життя провадили й уродженки інших міських поселень. Довголітня настоятелька монастиря Єфремія (Деревинська) народилася в Городку, а інокія Ангелина (Мірацька) – аж у Варшаві¹⁹⁵. Подібно складалася ситуація в інших міських монастирях

¹⁸⁴ ЛННБУ, ф. 3, спр. 84, арк. 95; ф. 77, спр. 11, арк. 31; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2568, арк. 21–22; спр. 2580, арк. 3.

¹⁸⁵ *Urządnicy województw kijowskiego i czernichowskiego XV–XVIII wieku: Spisy* / укл. E. Janas, W. Kłaczewski. Kórnik 2002, с. 225.

¹⁸⁶ НМЛ, Ркл-24, с. 112–113.

¹⁸⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 51, с. 1075–1081.

¹⁸⁸ Там само, с. 1624–1626.

¹⁸⁹ А. Фелонюк. Тарнавка і Поріччя, с. 85.

¹⁹⁰ ЛННБУ, ф. 77, спр. 116.

¹⁹¹ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 239–240.

¹⁹² Охрещена в міській церкві Успення Пресв. Богородиці.

¹⁹³ Охрещена в передміському храмі Богоявлення Господнього.

¹⁹⁴ Охрещена в передміській церкві Св. Теодора Тирона.

¹⁹⁵ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 237–240. Це єдиний зафіксований на досліджуваних теренах випадок, коли черниця, охрещена в латинському обряді, згодом обрала монаше життя в обителі східного обряду. Аналогічні випадки трапляються

Запис у метричній книзі парафії Св. Хреста у Варшаві про народження і хрещення Агати-Анни Мірацької. 1746 р.

на теренах Руського воєводства. Зокрема, на початку XVII ст. у Підгородді мешкала сестра Катерина (Голоховська), дочка рогатинських міщан¹⁹⁶. Черниці-міщанки служили Богу також в обителях, що локалізувалися в сільській місцевості. Для прикладу, 1756 р. в Рип'янці перебували дві монахині міщанського походження: одна – з Галича, а інша – з Калуша¹⁹⁷.

Попівни. До жіночих монастирів Львівської та Перемишльської єпархій нерідко вступали доньки священиків. Хоча зазвичай попівни виходили заміж за священничих синів¹⁹⁸, однак випадки обрання ними чернецтва не були поодинокими. З матеріалів генеральної візитації Львівської єпархії 1758–1765 рр. довідуємося, що найбільше попівен налічувалося в Словіті – четверо з одинадцяти насельниць. Ігуменя Серафима (Зіньковська) була дочкою пароха з Підсоснова, Єфросинія (Левицька) – з Вовкова, Февронія (Жуковська) – з Пітрича, а сестра Памфілія – з Кристинополя (Холмська єпархія)¹⁹⁹. Зі священничої сім'ї вийшла й черниця Жовківського монастиря Митрофана (Завадовська), батько якої душпастирював у Валяві, що біля Перемишля²⁰⁰, а також Євпраксія (Пазірська) з Унева, дочка єрея із Коросенка²⁰¹. Інші джерела підтверджують вказану тенденцію. Із записів у пом'янику Яворівської обителі випливає, що її насельницями були Єлизавета, сестра о. Андрія, піддубівського пароха, та Антоніна, донька о. Івана Ямінського, кореницького пароха²⁰². Попівни здебільшого обирали ті монаші осередки, котрі розташовувалися якомога ближче до їхніх домівок. Батьки трьох згаданих словітських черниць були душпастирями в селах Підсоснів, Вовків та Пітрич, що розміщені за 20–30 км від Словіті²⁰³. Натомість батько унівської монахині Євпраксії (Пазірської) служив у сусідньому з Уневом селі Коросенко²⁰⁴. Це, однак, не було

набагато частіше в жіночих і чоловічих монастирях на території Великого князівства Литовського, див.: С. Клімаў. Базыльяне, с. 183–197.

¹⁹⁶ НМЛ, Ркл-20, арк. 562 зв.–563.

¹⁹⁷ Там само, Ркл-18, арк. 137.

¹⁹⁸ W. Bobryk. *Duchowieństwo*, с. 134–135; його ж. *Popadnie i porówny – żony i córki kapłanów unickich w XVIII w. // Per mulierem... Kobieta w dawnej Polsce – w średniowieczu i dobie staropolskiej* / ред. К. Justyniarska-Chojak, S. Konarska-Zimnicka. Warszawa 2012, с. 205–208; його ж. *Rodzina kapłańska w unickiej diecezji chełmskiej w XVIII wieku // Rodzina i gospodarstwo domowe na ziemiach polskich w XV–XX wieku. Struktury demograficzne, społeczne i gospodarcze* / за ред. С. Kukli. Warszawa 2008, с. 220–221.

¹⁹⁹ НМЛ, Ркл-23, арк. 424–425 зв.

²⁰⁰ Там само, Ркл-24, с. 180.

²⁰¹ Там само, Ркл-23, арк. 320–320 зв.

²⁰² ЛННБУ, ф. 3, спр. 22, арк. 27–27 зв., 41 зв.

²⁰³ НМЛ, Ркл-23, арк. 424–425 зв.

²⁰⁴ Там само, арк. 320–320 зв.

загальним правилом: 1776 р. вічні обіти у Львові склала Єфимія (Кернякєвичівна), батько котрої парохував на той час у селі Дегова, що було на території Галицької землі (бл. 70 км від центру Руського воєводства)²⁰⁵.

Селянки. У документах нотуються також черниці, які походили із селянських родин. Більш докладні відомості про це подає генеральна візитація Львівської єпархії 1758–1765 рр. Дві з семи інокінь у Кам'янці-Струмиловій належали до селянського стану. Вони були родом із сусідніх з містечком сіл: Атанасія (Кулачківна) – із Желдця, а Макрина (Міщук) – із Завішні²⁰⁶. У Словітському монастирі теж жили дві монахині-селянки: Єлена (Шумська) та Юліана (Мельниківна), обидві уродженки Корениці, що неподалік Ярослава в Перемишльській землі. Малу схиму вони прийняли в Язвинському монастирі, що функціонував на теренах Холмської єпархії²⁰⁷. Вочевидь, черниці, які вийшли із селянського стану, становили в православних та унійних обителях незначний відсоток. Схожа ситуація простежується й у латинських орденах. Згідно з підрахунками М. Борковської, із середини XVI до кінця XVIII ст. до римо-католицьких монастирів Речі Посполитої вступило лише бл. 60 сестер із селянських родин. На руських землях Корони Польської таких випадків було тільки дев'ять²⁰⁸. Причиною невеликої кількості сестер селянського походження стала, вірогідно, підданська залежність селян. За словами згаданої дослідниці, дівчина, котра хотіла обрати шлях чернечого служіння, повинна була, як і юнак, спершу отримати звільнення від підданства²⁰⁹. На основі часткових даних можемо припускати, що інокіні-селянки в аналізованих нами обителях походили переважно із заможних родин. У 1749 р. до спільноти в Розгірчому вступила Теодосія, дочка Івана Хомишака, солтиса з Дублян²¹⁰. У багатій, а може й вільній, сім'ї народилася Юліана (Мельниківна), донька мельника із Корениці²¹¹.

Територіальне походження

Із територіального погляду маємо всі підстави стверджувати, що черниці здебільшого походили з населених пунктів, розташованих недалеко

²⁰⁵ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 239.

²⁰⁶ НМЛ, Ркл-24, с. 112–113.

²⁰⁷ Там само, Ркл-23, арк. 424–424 зв.

²⁰⁸ М. Borkowska. *Córki chłopskie*, с. 317–323.

²⁰⁹ Там само, с. 324. Особа, котра виходила заміж за підданого іншого пана й залишала своє село, також мала отримати письмовий дозвіл власного пана (J. Rafacz. *Ustrój wsi samorządnej małopolskiej w XVIII wieku*. Lublin 1922, с. 130–132).

²¹⁰ АРР, АВГК, sygn. 14 supl., к. 402–402 v.

²¹¹ НМЛ, Ркл-23, арк. 424–425 зв.

від монастиря, у якому вони несли служіння²¹². Розглянемо це на прикладі сільської Смільницької обителі станом на 1786 р. Майже всі поселення, в яких побачили світ насельниці цього осередку, лежали в радіусі до 60 км: Грушатичі та Сілець (20 км), Негрибка й Велика Білина (35 км), Дрогобич (40 км), Великий Любінь / Малий Любінь (60 км). І лише одна монахиня була родом здалеку – зі Львова, що за 90 км від Смільниці²¹³. Натомість у Кам'янці-Струмиловій 1763 р. п'ятеро із семи сестер були уродженками цього ж містечка, а дві інші – поблизьких сіл: Желдець (15 км від Кам'янки-Струмилової) та Завішня (40 км)²¹⁴. Чинників, які зумовлювали таке явище, існувало чимало. Це і щільна мережа обителів на досліджуваній території, і обмежений географічний горизонт кандидаток, і їхнє прагнення зберігати тісні зв'язки з родиною. Крім того, як відомо, абсолютна більшість монастирів Львівської та Перемишльської єпархій були невеликими й неможливими і тому не привертати уваги кандидаток з різних частин Речі Посполитої. Винятком є хіба що чернечі осередки Львова, котрі перебували в дещо кращому становищі через своє розміщення в одному зі значніших міст Польсько-Литовської держави (про це свідчить уже згадуваний каталог монахинь Львівської Введенської обителі (див. табл. 15).

Таблиця 15

**Територіальне походження черниць
Львівського Введенського монастиря у другій половині XVIII ст.**

Ім'я та прізвище	Місце народження	Тогочасна адміністративна належність	Сучасна адміністративна належність
1	2	3	4
Ангелина (Мірацька)	м. Варшава	Мазовецьке воєводство	Республіка Польща
Антоніна (Завалкевичівна)	м. Вишня	Перемишльська земля Руського воєводства	Мостиський р-н Львівської обл.
Венедикта (Промінська)	?	?	?

²¹² Як уже знаємо, у ранньомодерну добу існувала досить щільна мережа монастирів Львівського генерального намісництва. Більше про це див. у підрозділі 3 розділу 1.

²¹³ ЦДДА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3030, арк. 35 зв.–36.

²¹⁴ НМЛ, Ркл-24, с. 112–113.

1	2	3	4
Єлена (Кунашевська)	м. Коломия	Галицька земля Руського воєводства	Коломийський р-н Івано-Франківської обл.
Єлизавета (Нарбутівна)	?	?	?
Єфимія (Деревинська)	м. Городок	Львівська земля Руського воєводства	Городоцький р-н Львівської обл.
Єфимія (Кернякевичівна)	с. Дегова	Галицька земля Руського воєводства	Рогатинський р-н Івано-Франківської обл.
Магдалина (Яремкевичівна)	м. Львів	Львівська земля Руського воєводства	Львівська обл.
Макрина (Машицька)	с. Конюшки	Галицька земля Руського воєводства	Рогатинський р-н Івано-Франківської обл.
Пелагія (Гелехівна)	с. Вільки (?)	Холмська земля Руського воєводства	?
Серафима (Любачевська)	м. Львів	Львівська земля Руського воєводства	Львівська обл.
Текля (Кульчицька)	с. Кульчиці	Перемишльська земля Руського воєводства	Самбірський р-н Львівської обл.
Теодора (Раковська)	м. Вишнівець	Кременецький повіт Волинського воєводства	Збаразький р-н Тернопільської обл.
Февронія (Андруськевичівна)	м. Львів	Львівська земля Руського воєводства	Львівська обл.
Юліана (Волковинська)	[м. Тербовля]	Галицька земля Руського воєводства	Тернопільська обл.

Джерело: С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 237–240.

З наведеної таблиці випливає, що в означений період насельниці Львівської Введенської обителі здебільшого походили з теренів Руського воєводства. Три з них були уродженками Львова. Деякі народилися в географічно близьких до нього населених пунктах (як-от Городок чи Вишня), а деякі – в поселеннях, розташованих на значній відстані від цього головного міста Руського воєводства (Тербовля, Конюшки, Дегова, Коломия). Одна черниця була родом з Волинського воєводства (Вишнівець), ще одна – з Варшави (в останньому випадку, щоправда, засвідчене

місце народження монахині, а не місце проживання на момент вступу в монастир). Стосовно двох сестер вказаної обителі такими даними не володіємо, а село Вільки на території Холмської землі Руського воєводства не вдалося ідентифікувати.

3. Чисельний склад

Більш-менш детальні дані про чисельний склад чернечих спільнот Львівської та Перемишльської єпархій маємо тільки із середини XVIII ст. Попередній період представлений поодинокими згадками про кількість сестер в окремих монастирях. Джерельні матеріали лише окреслюють певні тенденції, що впливали на рівень залюдненості обителей у ранньомодерну добу. Негативно позначалися на чисельності монаших громад зовнішні фактори – перманентні військові дії, постійні татарські набіги, епідемії тощо. Наприклад, під час нападу татарів на Жовкву 1692 р. загинуло семеро насельниць місцевої обителі²¹⁵. Приблизно тоді ж у ясир було забрано декілька сестер з монастиря у Станіславові (Луцька єпархія)²¹⁶. Не оминали обителей і пошесті. У пом'янику Львівського Введенського монастиря читаємо, що 1704 р. «в повѣтра померли» три інокіні – Атанасія, Євгенія та Пелагія²¹⁷. Натомість на полях синодика Добрянської чоловічої обителі навпроти імені Атанасії записано: «ту лежѣт [...] повѣтру померла постріжиници Смулніцка»²¹⁸. Вдалося з'ясувати, що монахині не стало між 1710 і 1717 рр., у час однієї з епідемій, які в період Північної війни неодноразово виникали на землях Речі Посполитої, в т. ч. у Руському воєводстві²¹⁹.

Перша згадка про кількість черниць в одному з монастирів на цих теренах датується кінцем XVII ст.: у 1694 р. спільнота в Смільниці нараховувала 14 сестер²²⁰. З першої третини наступного століття маємо свідчення про чисельний склад чотирьох обителей Холмського єпископства, локалізованих у межах Белзького генерального намісництва, сусіднього із Львівською та Перемишльською єпархіями (див. табл. 16).

²¹⁵ А. Петрушевичъ. *Сводная, съ 1600 по 1700 годъ*, с. 235.

²¹⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 772, арк. 1.

²¹⁷ ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 28.

²¹⁸ Там само, ф. 3, спр. 88, арк. 23.

²¹⁹ А. Karpiński. *W walce z niewidzianym wrogiem. Epidemie chorób zakaźnych w Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku i ich następstwa demograficzne, społeczno-ekonomiczne i polityczne*. Warszawa 2000, с. 316.

²²⁰ ЛННБУ, ф. 5, спр. 2167/І, арк. 2.

Таблиця 16
**Чисельний склад жіночих чернечих спільнот на території
 Холмської єпархії у 20–30-х рр. XVIII ст.**

Монастир	20-ті рр. XVIII ст.	1731–1732 рр.
Буськ	18	–
Городище	–	21
Пустельник	37	–
Язвин	22	25

Джерела: APL, ChKGK, sygn. 100, k. 68–70, 103–103 v.; sygn. 101, k. 32, 89, 90.

Як бачимо, у першій третині XVIII ст. число монахинь у названих обителях Холмської єпархії коливалося від 18 до 37 осіб. Опрацьовані джерела переконують, що верхнього показника в другій третині цього століття не досягла жодна чернеча громада у Львівському та Перемишльському єпископстві. Однак цілком можливо, що деякі з цих монастирів усе ж могли мати таку саму кількість насельниць, як і згадані обителі Холмської єпархії. На таку думку нашої уваги хоча б інформація в протоколі візитації Жовківського монастиря (1747 р.): майже сімдесятилітня сестра Панкратія, котра перебувала в цій спільноті вже близько п'ятдесят років, стверджувала, «що тут застала черниць зо 30»²²¹. Хрестовоздвиженська обитель у Жовкві, про яку збереглися докладніші дані з XVIII ст., може бути прикладом зменшення чисельності інокій упродовж кількох десятиліть. У світлі цитованого свідчення, монастир на початку століття налічував приблизно 30 сестер. 1747 року їх було вже 12 осіб. Через шістнадцять років в обителі жила лише одна черниця – Митрофана (Завадовська)²²². Невдовзі монастир був ліквідований. Подібна ситуація простежується в Розгірчому. У 1779 р. селянин Григорій Якимів, якому на той час було понад 80 років, повідомляв єпископським комісарам, що в тутешній обителі колись мешкало 18 «превелебних панн». Проте станом на вказаний рік спільнота нараховувала тільки шість осіб²²³. Випадок Жовкви та Розгірчого, звісно, ще не доводить перебігу аналогічних процесів у решті монаших осередків на досліджуваній території, але й не виключає їх. Зауважимо, однак, що тенденції до скорочення кількості сестер в окремих їхніх спільнотах спостерігаються також і в сусідньому Холмському владичстві (*див. табл. 17*).

²²¹ «że tu zastała zakonnic ze 30» (ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 21).

²²² ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 20–21; НМЛ, Ркл-24, с. 180.

²²³ APP, ABGK, sygn. 118, k. 166.

Таблиця 17

**Зменшення кількісного складу жіночих чернечих спільнот
у Пустельнику та Язвині (Холмська єпархія) у XVIII ст.**

Монастир	20–30-ті рр. XVIII ст.	1759 р.
Пустельник	37	12
Язвин	25	12

Джерела: APL, ChKGK, sygn. 100, k. 103; sygn. 101, k. 90; sygn. 110, s. 19–20, 22.

Недостатня залюдненість монастирів, а також їхнє неналежне матеріальне забезпечення й недотримання вимог Замоївського собору щодо клявзури найчастіше ставали приводом для ліквідації жіночих чернечих осередків у другій третині XVIII ст.²²⁴ У разі закриття обителі її насельниць зобов'язували перейти до більших монастирів. Це допомагало зміцнити ті громади, які володіли кращою матеріальною базою, але переживали кризу покликань. У 1760 р. частина сестер із Загвіздя походила із ліквідованого за чотири роки до цього монастиря в Рип'янці²²⁵. Іншим яскравим прикладом є Словітська обитель. 1751 року там було 10 монахинь. У 1763 р. спільнота зросла до 12 осіб. Проте дві черниці – Єлизавета (Чулакевич) і Корнилія (Паславська) – були переведені сюди із колишнього монастиря в Сасові²²⁶, а ще дві – Єлена (Шумська) та Юліана (Мельниківна) – перебралися з Язвина²²⁷. У середині 60-х рр. XVIII ст. до Словіти мали прибути також інокіні зі скасованих осередків в Уневі та Рогатині. 1763 року візитатор о. Микола Шадурський оголосив рішення про закриття Унівської обителі. Її насельниці, ігуменя Касіяна та сестра Євпраксія (Пазірська), могли обрати собі для проживання монастир у Словіті або в Рогатині²²⁸. А в 1768 р. галицький генеральний намісник о. Григорій Тихович інформував рогатинських черниць про ліквідацію

²²⁴ Докладніше про це див. у підрозділі 2 розділу 1.

²²⁵ НМЛ, Ркл-18, арк. 137–137 зв.; Ркл-69, арк. 95–96.

²²⁶ Там само, Ркл-23, арк. 424 зв.–425. За розпорядженням єпископа Лева (Шептицького) від 29 червня 1759 р., із Сасова до Словіти мали бути переведені п'ять черниць: Єлизавета (Чоловська), Корнилія (Гордівська), Олександра (Коженьовська), Меланія (Котовська) і Теофана (Верхратська) (ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2781, арк. 1). Під час візитації Словітського монастиря 1763 р. серед монахинь названі лише перші дві з них.

²²⁷ НМЛ, Ркл-23, арк. 424–424 зв.

²²⁸ Там само, арк. 320 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 3061, арк. 3.

їхнього осередку й дав їм два тижні на переїзд до Словіти²²⁹. У пізнішому часі серед словітських монахинь згадуються Ангеліна й Макрина (Домбровська), котрі прибули з Рогатина²³⁰. Та навіть такі поповнення не врятували обитель у Словіті від зменшення числа насельниць. У 1782 р. тут несли своє служіння лише шестеро сестер, дві з яких – Макрина (Домбровська) й Корнелія (Паславська), походили із закритих монастирів у Сасові та Рогатині²³¹.

Поряд із загальною тенденцією до скорочення кількості черниць у спільнотах трапляються й винятки з цього правила. У Львівському Введенському монастирі в 70-х – на початку 80-х рр. XVIII ст. відбувається певна стабілізація в цьому питанні. Тільки одна монахиня – Юліана (Волковинська) – була переведена сюди з іншої обителі. Натомість упродовж 1772–1781 рр. облечини в цьому монастирі прийняли вісім новичок, шість з яких згодом склали вічні обіти (*див. табл. 18*).

Таблиця 18

Чисельність спільноти Львівського Введенського монастиря в 1772–1801 рр.

Роки	Кількість черниць	Облечини / Прихід	Смерть / Відхід
1	2	3	4
1772	7	1	1
1773	7	1	–
1774	8	1	–
1775	10	3*	1
1776	9	–	1
1777	10	1	–
1778	10	–	–
1779	10	–	–
1780	11	1	–
1781	11	1	1**
1782	11	–	–
1783	11	–	–
1784	11	–	–

²²⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2780, арк. 14.

²³⁰ Там само, ф. 146, оп. 84, спр. 3025, арк. 24; ф. 684, оп. 1, спр. 2780, арк. 7 зв., 16; спр. 2808, арк. 8.

²³¹ Там само.

1	2	3	4
1785	11	–	–
1786	9	–	2***
1787	8	–	1
1788	6	–	2
1789	5	–	1
1790	4	–	1
1791	4	–	–
1792	4	–	–
1793	4	–	–
1794	4	–	–
1795	3	–	1
1796	3	–	–
1797	3	–	–
1798	3	–	–
1799	3	–	–
1800	2	–	1
1801	2	–	–

* Одна з сестер, Юліана (Волковинська), переведена до Львова зі Словіти.

** Новичка Венедикта (Промінська), через небажання батька вносити посаг, покинула монастир.

*** Одна з двох монахинь, Теодора (Раковська), залишила обитель.

Джерело: С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 237–240.

Рестрикційна політика австрійської влади стосовно жіночого чернецтва істотно ускладнила прийом до обителей нових кандидаток. Декретом від 15 червня 1776 р. до новіціату заборонялося приймати осіб, молодших 18 років. Також не дозволялося складати професію новичкам, котрим ще не сповнилося 24 роки²³². Урешті-решт 9 червня 1784 р. з'явився вже відомий надвірний декрет, зміст якого мав убивчий характер для жіночих монастирів Львівської та Перемишльської єпархій. Згідно з його положеннями, до обителей василіянок узагалі було заборонено приймати послушниць²³³. Відтак уже з 1782 р. не зафіксовано жодного випадку облечин у Львівському Введенському монастирі. Кількість сес-

²³² W. Chotkowski. *Historia polityczna*, с. 17.

²³³ ЦДІА України у Львові, ф. 159, оп. 9, спр. 3600, арк. 2; W. Chotkowski. *Historia polityczna*, с. 141–142.

тер у цій спільноті поступово зменшувалася з відходом їх у вічність. По смерті в 1800 р. ігумені Теклі (Кульчицької) тут залишилося тільки дві монахині – Єфимія (Кернякевичівна) й Магдалина (Яремкевичівна)²³⁴. Те саме спостерігаємо в інших чернечих осередках на теренах Галичини. 1782 року в Загвізді ще жило шість інокінь, 1789 р. – вже чотири, 1806 р. – три, а в 1825 р. доживала віку одна – Олександра (Струтинська)²³⁵. У 1795 р., після смерті Магдалини (Осташиківни), перестав існувати монастир у Розгірчому, який ще в 1782 р. налічував чотири сестри²³⁶. 1800 року померла, вочевидь, остання з насельниць ліквідованої десятиліття тому обителі в Кам'янці-Струмиловій – Атанасія (Кулачківна)²³⁷.

Завдяки черницям із закритого в 1789 р. Смільницького монастиря, наприкінці XVIII ст. вдалося на деякий час стабілізувати чисельність спільнот у Словіті та Яворові. Як уже констатовалося, станом на 1782 р. Словітська обитель нараховувала шість монахинь²³⁸. Та вже в 1793 р. в ній перебувало вісім «превелебних панн», половина з котрих перебралася сюди зі Смільниці²³⁹. Схожа ситуація була в Яворові. 1782 року місцеву спільноту склали п'ять осіб, а наприкінці 1789 р. – три²⁴⁰. Однак після переведення в кінці 1792 р. зі Львова двох колишніх смільницьких інокінь – Євгенії (Комаринської) та Макрини (Корчинської), яворівський осередок знову мав п'ять сестер²⁴¹.

Перша чверть XIX ст. стала часом поступового відходу у вічність черниць, які прийняли постриг у монастирях Львівської та Перемишльської єпархій ще напередодні сумнозвісного декрету 1784 р. На початку 20-х рр. XIX ст. у Словіті не було в живих жодної монахині старшого покоління²⁴². Невдовзі після 1825 р. упокоїлася остання загвіздянська насельниця – Олександра (Струтинська)²⁴³. У 1828 р. не стало й останньої яворівської черниці – Антоніни (Ямінської)²⁴⁴.

²³⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2579, арк. 33, 36.

²³⁵ НМЛ, Ркл-788, арк. 28; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3028, арк. 9; ф. 684, оп. 1, спр. 1846, арк. 5; спр. 2954, арк. 10 зв.; спр. 2989, арк. 12 зв.

²³⁶ АРР, АВГК, sygn. 200, s. 77; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3079, арк. 12.

²³⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 4а, спр. 2382, арк. 18 зв.

²³⁸ Там само, ф. 684, оп. 1, спр. 2808, арк. 8.

²³⁹ Там само, ф. 146, оп. 84, спр. 3025, арк. 24.

²⁴⁰ АРР, АВГК, sygn. 200, s. 77; sygn. 1167, s. 97.

²⁴¹ Так само, sygn. 1769, s. 26.

²⁴² ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2954, арк. 5.

²⁴³ Там само, арк. 10 зв.

²⁴⁴ АРР, АВГК, sygn. 7017, s. 226.

Таблиця 19

Загальна кількість черниць у монастирях Львівської та Перемишльської єпархій у другій половині XVIII – на початку XIX ст.*

Монастир	60-ті рр. XVIII ст.	Початок 80-х рр. XVIII ст.	Початок 90-х рр. XVIII ст.	1800
Жовква	1 (1763 р.)	монастир не існує	монастир не існує	монастир не існує
Загвіздя	8 (1760 р.)	6 (1782 р.)	≈ 3–4**	3
Кам'янка-Струмилова	7 (1763 р.)	≈ 4–5***	2	монастир не існує; 1****
Львів	≈ 7*****	11 (1782 р.)	4 (1793 р.)	3
Рогатин	7 (1760 р.)	монастир не існує	монастир не існує	монастир не існує
Розгірче	12 (1764 р.)	4 (1782 р.)	≈ 1–2*****	монастир не існує
Словіта	12 (1763 р.)	6 (1782 р.)	8 (1793 р.)	6
Смільниця	14 (1764 р.)	≈ 8*****	монастир не існує	монастир не існує
Унів	2 (1763 р.)	монастир не існує	монастир не існує	монастир не існує
Яворів	7 (1767 р.)	5 (1782 р.)	5 (1793 р.)	5
Загалом	≈ 77	≈ 44–45	≈ 23–25	18

* Не враховано обителі у Слобідці-Шелехівській (Кам'янецьке генеральне намісництво), для якої не володіємо даними про чисельний склад спільноти.

** Дані про чисельність спільноти в цей період відсутні. Знаємо тільки, що станом на 1789 р. тут жило четверо черниць (ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3029, арк. 9).

*** Дані про чисельність спільноти в цей період відсутні. 1789 року в монастирі було дві насельниці (ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3026, арк. 10–11).

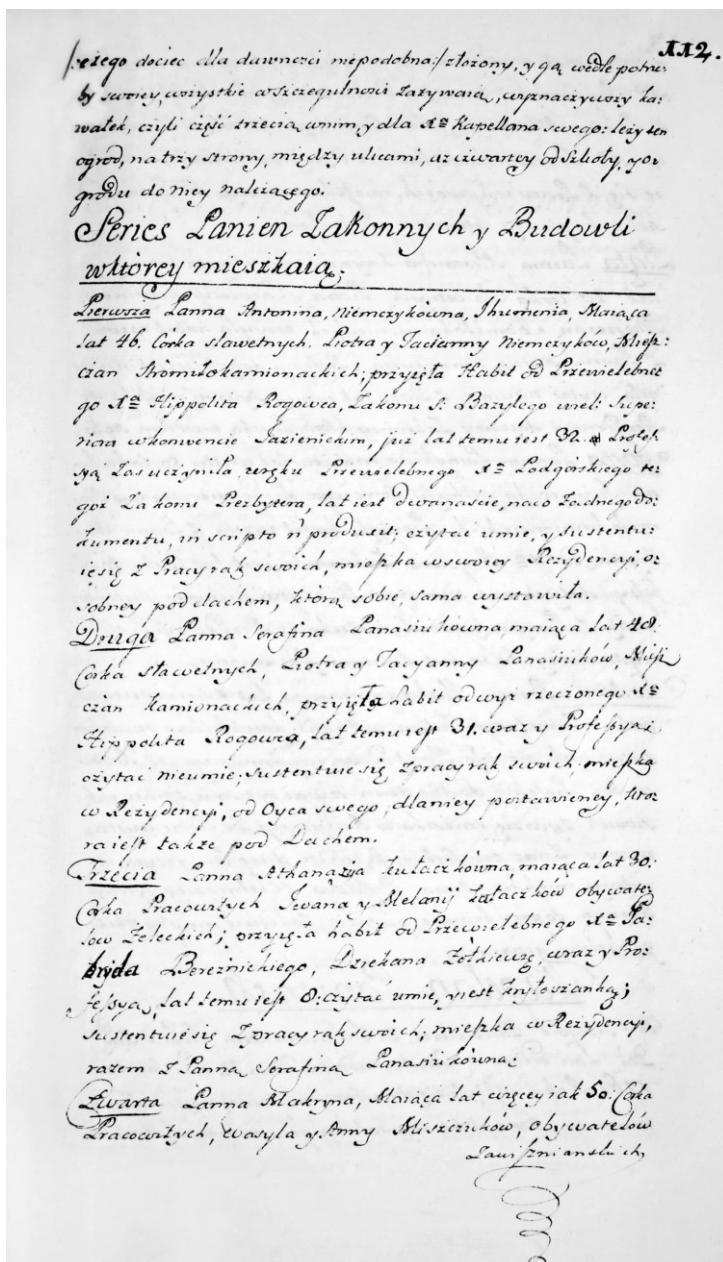
**** Хоча обитель на той час уже не існувала, але відомо, що в родичів ще жила одна з її сестер.

***** Дані про чисельність спільноти в цей період відсутні. Станом на 1772 р. монастир налічував сім черниць (С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 237–240).

***** Дані про чисельність спільноти в цей період відсутні. У 1795 р. померла остання тутешня черниця (ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3079, арк. 12).

***** Дані про чисельність спільноти в цей період відсутні. 1786 року в обителі несли служіння восьмеро сестер (ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3030, арк. 35 зв.–36).
Джерела: НМЛ, Ркл-20, арк. 563 зв.–564 зв.; Ркл-23, арк. 320–320 зв., 424–425 зв.; Ркл-24, с. 112–113, 180; Ркл-38, арк. 38 зв.–39; Ркл-69, арк. 94 зв.–96; Ркл-788, арк. 23; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3025, арк. 24; спр. 3026, арк. 10–11; спр. 3029, арк. 9; спр. 3030, арк. 35 зв.–36; ф. 201, оп. 4а, спр. 2382, арк. 13 зв., 18 зв.; ф. 684, оп. 1, спр. 1846, арк. 2; спр. 2579, арк. 35; спр. 2808, арк. 8–8 зв.; АРР, АВГК, sygn. 142, s. 20; sygn. 200, s. 77; sygn. 1197, s. 21; sygn. 1770, s. 22; М. Коссака. *Короткій поглядъ*, с. 205, 210; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 237–240.

Специфіка наявної джерельної бази не дозволяє встановити загальне число сестер у всіх обителях Львівського та Перемишльського єпископств в окремі часові періоди. На підставі візитаційних протоколів,

Перелік черниць Кам'яно-Струмилівського монастиря
 (сторінка з протоколу візитації). 1763 р.

а також документів австрійської доби можемо приблизно визначити кількість монахинь на території, яка нас цікавить, лише для другої половини XVIII – початку XIX ст. (див. табл. 19).

Отже, станом на 60-ті рр. XVIII ст. у монастирях Львівського та Перемишльського єпископств, мешкало бл. 80 сестер. 1782 року в цих обителях несли служіння приблизно 45 осіб. Таким чином, за два десятиліття, ще перед йосифінськими реформами, чисельність монахинь в обох єпархіях скоротилася майже на третину. Вирішальний вплив на жіноче василіянське чернецтво в Галичині мав декрет 1784 р. У результаті його запровадження вже через неповне десятиліття василіянок у краї налічувалося майже вдвічі менше. На початку 90-х рр. XVIII ст. у Львівській та Перемишльській єпархіях було бл. 25 черниць. А в 1800 р. останні чотири жіночі греко-католицькі обителі на досліджуваних теренах мали сукупно тільки 18 насельниць – неповних 25 % від загальної кількості сестер станом на 60-ті рр. XVIII ст. (див. табл. 20).

Таблиця 20
Василіянки в Галичині 1800 р.

№	Ім'я та прізвище черниці	Монастир	Приблизний вік
1	Єлизавета (Филиповичівна)	Загвіздя	71
2	Марта (Кузь)	Загвіздя	50
3	Олександра (Струтинська)	Загвіздя	40
4	Атанасія (Кулачківна)	Кам'янка-Струмилова	67
5	Єфимія (Кернякевичівна)	Львів	52
6	Магдалина (Яремкевичівна)	Львів	44
7	Текля (Кульчицька)	Львів	71
8	Венедикта (Залеська)	Словіта	55
9	Йоанна (Фізикевичівна)	Словіта	49
10	Йосифа (Лисаковська)	Словіта	64
11	Макрина (Домбровська)	Словіта	56
12	Марта (Чоловська)	Словіта	61/67
13	Олександра (Стахнекевичівна)	Словіта	67/71
14	Антоніна (Ямінська)	Яворів	54
15	Євгенія (Комаринська)	Яворів	47
16	Макрина (Корчинська)	Яворів	45
17	Макрина (Кудрицька)	Яворів	51/54
18	Февронія (Мшанська)	Яворів	68

Джерело: додаток 2.

З огляду на істотний брак джерел, неможливо з'ясувати, скільки максимально осіб могло перебувати в окремих монастирях. Можна лише припустити, що в часи суспільно-політичної стабілізації Речі Посполитої у більших обителях Богові служили щонайменше 30 монахинь. Як уже знаємо, на початку XVIII ст. в монастирі у Жовкві нараховувалося приблизно 30 інокінь, а в 20–30-х рр. цього ж століття в розташованій на території Белзького генерального намісництва Холмської єпархії обителі в Пустельнику – 37. Проте більшість жіночих чернечих осередків Львівського та Перемишльського єпископств склалися пересічно з кільканадцяти сестер. У 1694 та 1764 рр. у Смільниці їх було 14²⁴⁵, 1747 р. в Жовкві, 1763 р. в Словіті та 1764 р. в Розгірчому – по 12²⁴⁶. Водночас в обох владицтвах функціонували й монастирі, які, принаймні в середині XVIII ст., об'єднували заледве по декілька черниць. Зокрема, у 60-х рр. того століття спільноти в Яворові, Кам'янці-Струмиловій та Рогатині мали по сім монахинь²⁴⁷, а в Рип'янці 1756 р. – лише чотири²⁴⁸. Аналогічні показники характерні й для місцевих чоловічих обителей киевохристиянської традиції. За нечисленними винятками, громади ченців також не були великими. Станом на 1739–1740 рр. у Покровській провінції Василянського чину лише декілька монастирів вирізнялися значною кількістю насельників: Крехів (37), Доброміль (33), Лаврів (32), Почаїв (29). В інших унійних обителях жило кілька, у кращому разі – кільканадцять монахів²⁴⁹.

4. Внутрішня організація

Ігуменя

Кожен монаший осередок мав свою внутрішню структуру. На чолі обителі стояла ігуменя, яку обирали всією чернечою спільнотою. Вибір настоятельки монастиря як одне із головних прав монашої громади передбачали ще правила св. Василя Великого²⁵⁰. Щодо унійних обителей на цьому наголошував Замойський собор: «Обрання ігумені має відбуватися

²⁴⁵ ЛННБУ, ф. 5, спр. 2167/І, арк. 2; М. Коссака. Короткий погляд, с. 210.

²⁴⁶ НМЛ, Ркл-23, арк. 424–425 зв.; Ркл-38, арк. 8 зв.–9; ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 20–21 зв.

²⁴⁷ НМЛ, Ркл-20, арк. 563 зв.–564 зв.; Ркл-24, с. 112–113; APP, ABGK, sygn. 142, s. 20.

²⁴⁸ НМЛ, Ркл-18, арк. 137.

²⁴⁹ В. Lorens, *Vazylianie prowincji koronnej*, с. 121–122.

²⁵⁰ Василій Великий. Слово про подвижництво друге, 3 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 24–26); Василій Великий. Слово про подвижництво третє, 2 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 28–29); Василій Великий. Обширні правила, 43 (його ж.

у відповідний час за посередництвом таємного голосування»²⁵¹. Таку ж норму чернечого співжиття іноді закріплювали у своїх грамотах також колятори. 1659 року король Ян II Казимир, апробуючи фундацію Василя Лупула для Львівського Введенського монастиря, вказував у своєму документі на право монахинь обирати з-посеред себе очільницю²⁵². У 1674 р. аналогічний привілей було визнано за черницями із Жовкви власником міста Яном Собеським²⁵³.

У більшості відомих нам випадків цього правила неухильно дотримувалися. Після вибору волю сестер підтверджував місцевий владика. Не випадково делегати Перемишльського єпархіяльного собору 1693 р. підкреслювали, що «обрання ігумені від волі його (єпископа. – О. Д.) залежати повинно»²⁵⁴. На цьому акцентують також отці собору в Замості: «Обрана ігуменею або настоятелькою, не повинна приступати до виконання свого уряду, аж доки не буде затверджена єпископом»²⁵⁵. Законодавчі норми реалізувалися на практиці. Нерідко елекція відбувалася за присутності єпископського делегата. Виконуючи розпорядження перемишльського владика Атанасія (Шептицького), 18 (29) січня 1767 р. в Яворові перебував ігумен Чернильської обителі о. Митрофан (Паславський), якому було наказано провести вибори нової настоятельки місцевого монастиря по смерті її попередниці, Єлисавети²⁵⁶. Після усунення в 1731 р. Мартияни (Бернацької) з уряду ігумені Сасівського монастиря львівський єпископ Атанасій (Шептицький) так само скерував до обителі намісника Унівської архимандрії о. Геннадія (Яновського), котрий мав організувати елекцію нової настоятельки. До його компетенції належало також апробувати від імені владика здійснений монахинями вибір²⁵⁷. А через деякий час уже сам Атанасій (Шептицький) затвердив ігуменю

Морально-аскетичні твори, с. 366–367; Św. Bazyli Wielki. *Pisma ascetyczne*, т. 2, с. 159–162).

²⁵¹ «Obranie xieni i starszey powinno postanowionych czasów czynić się przez sekretne wota» (*Synod prowincjalny ruski*, с. 145).

²⁵² ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 414, с. 1664; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 228.

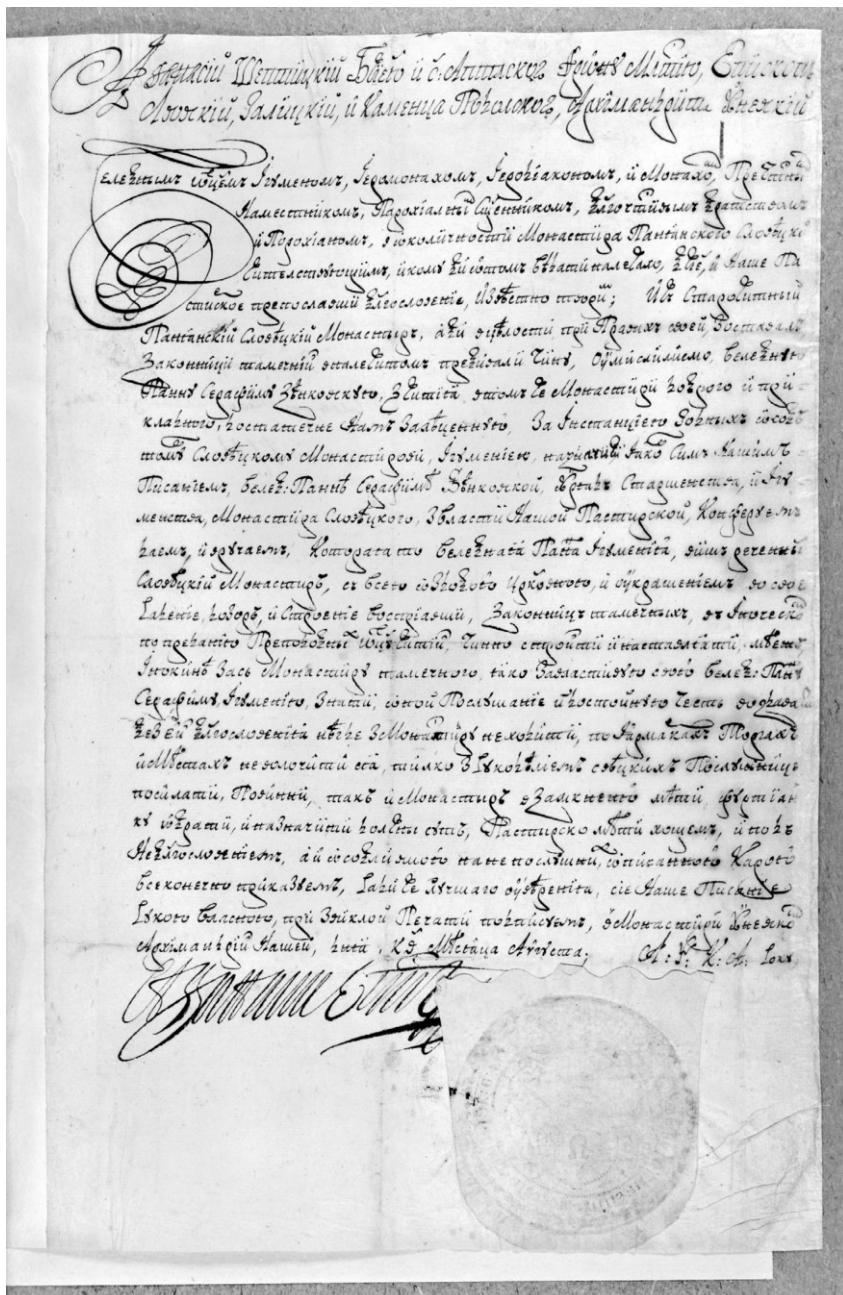
²⁵³ НМЛ, Ркл-24, с. 182.

²⁵⁴ «Elekcya ihumenii ab arbitrio illius pendere powinna» (*Ustawy rządu duchownego*, с. 48).

²⁵⁵ «Obrana zaś za xienią albo przełożoną nie wprzód ma przystępować do zażywania i sprawowania swego urzędu, aż będzie potwierdzona od biskupa» (*Synod prowincjalny ruski*, с. 145).

²⁵⁶ АРР, АВГК, sygn. 142, s. 5.

²⁵⁷ НМЛ, Ркл-83, арк. 65 зв.–66 зв.

Грамота Атанасія (Шептицького) про призначення Серафими (Зінківської) ігуменею Словітського монастиря. 1721 р.

Петронеллу, обрану «добровільно, згідними голосами черниць», водночас засуджуючи тих сестер, які не бажали їй підпорядковуватися²⁵⁸. Так само в 1780 р. адміністратор Перемишльської єпархії Максиміліан (Рилло) своєю грамотою визнав очільницею Смільницької обителі Євгенію (Комаринську), яка була «обрана [...] спільнотою»²⁵⁹.

Право обрання настоятельки черницями не виключало можливості призначення її місцевим архиереєм. У 1721 р. львівський владика Атанасій (Шептицький) поставив ігуменю Словітського монастиря Серафиму (Зіньковську), «з житіа в томъ же монастири доброго и прикладного достатечне намъ залѣценую, за інстанцією годных особъ...»²⁶⁰. Найчастіше єрархи користувалися цим правом у разі конфлікту в межах спільноти. 1747 року насельниці Жовківської обителі звернулися до Атанасія (Шептицького) з проханням усунути ігуменю Софію (Завадовську) та призначити на її місце нову настоятельку з-посеред старших за віком сестер, або ж довірити ці повноваження котрійсь інокіні Львівського Введенського монастиря²⁶¹. В окремих випадках архиерей спершу довіряв монахині функцію адміністраторки обителі, а тільки згодом – уряд ігумені. У 1770 р., після смерті очільниці Яворівського монастиря Олександри (Левицької), перемишльський єпископ Атанасій (Шептицький) передав адміністрацію тогочасній намісниці обителі Атанасії (Дембіцькій), яку через п'ять років затвердив настоятелькою²⁶².

Існували різні причини для припинення повноважень ігумені. Однією з них було переобрання. Фундаторка Яворівського монастиря Макрина (Дишкевичова) у своєму заповіті (1644 р.) наказувала сестрам, аби ті по її кончині щороку обирали собі настоятельку²⁶³. На жаль, джерельні матеріали унеможливають ствердну відповідь на питання, чи черниці сумлінно виконували настанови фундаторки. Радше навпаки – можемо констатувати, що періодичні вибори ігумені були, мабуть, винятком. Це доводять, зокрема, тривалі строки урядування деяких настоятельок, як, наприклад, Серафими (Зіньковської) зі Словіти. Найчастіше підставою для оголошення виборів була смерть попередньої очільниці монастиря. Як уже згадувалося, 18 (29) січня 1767 р., невдовзі після відходу у вічність ігумені Єлизавети, яворівські монахині зібралися, аби обрати її

²⁵⁸ «dobrowolnie, zgodnemi głosami panien zakonnych» (НМЛ, Ркл-83, арк. 78 зв.–79).

²⁵⁹ «od zgromadzenia [...] obraną» (APP, ABGK, sygn. 259 D, s. 1).

²⁶⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2966, арк. 1.

²⁶¹ Там само, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 9.

²⁶² APP, ABGK, sygn. 30 supl., s. 47, 50.

²⁶³ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 244.

наступницю²⁶⁴. 2 (13) лютого 1762 р. у Львові померла настоятелька Введенської обителі Єлена (Дунаєвська). Вже цього ж року її уряд перебрала Єфимія (Деревинська)²⁶⁵. Інколи причиною виборів або єпископського призначення ставало прохання про відставку ігумені, яка не могла виконувати своїх обов'язків через похилий вік чи поганий стан здоров'я. З подібним клопотанням у 1763 р. звернулася до візитатора о. Миколи Шадурського багатолітня очільниця Словітського монастиря Серафима (Зіньковська)²⁶⁶. Натомість у 1746 р., після відмови Соломонії (Томкевични) від обов'язків настоятельки Введенської обителі у Львові, з огляду на її старість та недугу, генеральний намісник о. Мойсей (Богачевський) передав ці повноваження не знаній нам з імені сестрі Буковській²⁶⁷. Непоодинокими були й випадки усунення ігумені архиереєм через порушення нею дисципліни. Так, нагадаємо, у 1731 р. Атанасій (Шептицький) усунув з уряду Мартиану (Бернацьку) із Сасова, котра відмовляла в послуху владиці, наказавши їй одночасно відбути на постійне проживання до Словіти²⁶⁸.

В опрацьованих нами джерелах вдалося виявити інформацію про багатьох черниць, які в ранньомодерний період виконували функції настоятельки в монастирях Львівського та Перемишльського єпископств (див. табл. 21).

Таблиця 21
**Ігумені монастирів Львівської та Перемишльської єпархій
у ранньомодерний період**

Монастир	Ігуменя	Джерельно підтвержені роки виконання обов'язків
1	2	3
Бібрка	Паїсія (Завадська)	1692–1698
	Касіяна	1706
	Магдалина	1735

²⁶⁴ АРР, АВГК, sygn. 142, s. 5.

²⁶⁵ ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 19 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2575, арк. 1.

²⁶⁶ НМЛ, Ркл-23, арк. 441 зв.

²⁶⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2785, арк. 2 зв.

²⁶⁸ НМЛ, Ркл-83, арк. 48 зв.–49, 65 зв.–66 зв., 78 зв.–79.

1	2	3
Жовква	Олександра	1627
	Атанасія	кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)
	Атанасія	≤ 1744 (†)
	Софія (Завадовська)	1744–1747
	Митрофана (Завадовська)	1752–1763
Загвіздя	Магдалина (Волошинцівна)	1727
	Васіана (Струтинська)	1756–1789
	Єлизавета (Филиповичівна або Брошнівська)	1799–1806
Кам'янка- Струмилова	Марина	кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)
	Марта (Сухорещанка)	кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)
	Февронія	1733
	Серафима (Панасюківна / Панасючка)	бл. сер. 1740-х
	Анастасія / Настасія (Вусовичівна / Вусівна)	1746
	Антонія / Антоніна (Немчиківна)	1755–1763
Львів (Введення в Храм Пресв. Богородиці)	Олександра (Кратицька)	1661–1663
	Атанасія (Муравська)	1668–1670
	Йоакима (?)	1704
	Серафима (Томкевичівна)	1708–1726 (†)
	Соломонія / Саломея (Томкевичівна)	1734–1746
	NN (Буковська)	1746
	Єлена (Дунаєвська)	1757–1762 (†)
	Єфимія (Деревинська або Левицька)	1762–1776 (†)
	Текля (Кульчицька)	1778–1800 (†)
	Єфимія (Кернякевичівна / Кердякевичівна)	1801–1803
Львів (Різдва Пресв. Богородиці)	Єфремія (Ав(е)диківна Погорецька)	1636
Миколаїв	Тасія	1688

1	2	3
Рогатин	Марина (Греківна)	1616
	Атанасія	1680–1686
	Олімпіада (Налинчакова Машкевичівна)	1691
	Євпраксія (Злоховська)	1733
	Серафима (Свідерська)	бл. 1742–1760, 1763
	Єфросинія (Турянська)	1760–1762
Розгірче	Атанасія (Прусська)	1749
	Єфросинія (Білинська)	1764
	Марта (Погорецька)	1769
	Макрина (Гусаківська або Стебницька)	1778–1782
Сасів	Мелетія (Бесідовщанка)	кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)
	Мартияна (Бернацька)	1730–1731
	Петронія / Петронелла	1731
	Єлизавета (Чоловська / Чулакевич або Кам'янецька)	1756–1759
Словіта	Наталія	1615
	Февронія (Кульчицька)	1663–1681
	Серафима (Зіньковська)	1721–1763
	Венедикта (Залеська)	1768–1800 (†)
	Йоанна (Фізикевичівна)	1800–1805
	Єфимія (Кернякевичівна / Кердякевичівна)	1810
Смільниця	Атанасія (Дзюс / Дзюшанка)	1668
	Наталія (Гординська)	1694
	Єлена (Гординська)	1699
	Серафима (Яворська)	1700
	Олександра (Блажівська)	1718–1722
	Марта (Братківська)	1732–1745
	Атанасія (Березницька)	1748
	Магдалина (Завадовська)	1765–1773
	Євгенія (Комаринська)	1780–1781, 1788–1789
	Єлизавета (Матківська)	1786–1788
Сянок	NN (Гербуртівна)	1685

1	2	3
Унів	Атанасія (Желиборська)	1672
	Катерина	кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)
	Серафима (Нагорецька)	кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)
	Параскева	1761 (†)
	Касіяна	1761–1763
Фороща	Марта (Винницька)	1719
Яворів	Олександра	бл. 1661 /1662
	Ангелина (Буйновська)	1685
	Єфросинія (Кропивницька)	1746–1747
	Єлизавета	1766 (†)
	Олександра (Левицька)	1767–1770 (†)
	Атанасія (Дембіцька)	1770–1775 (адм.); 1775–1778 (ігуменя)
	Антоніна / Антонія (Ямінська)	1778–1780, 1825–1827
	Февронія (Мшанська)	1780–1784
	Макрина (Кудрицька)	1786–1800
	Євгенія (Комаринська)	1800–1825

Джерело: додаток 2.

Настоятельки обителів Львівського та Перемишльського єпископств походили зі шляхетських, міщанських та священничих родин. Ця ситуація, зрештою, частково відображає соціальну структуру чернечих спільнот. Шляхтянками були майже всі відомі нам очільниці таких монастирів: у Смільниці – Атанасія (Дзюс), тітка владики Антонія (Винницького), а також Наталія та Елена (Гординські), Серафима (Яворська), Олександра (Блажівська), Єфросинія (Кропивницька), Марта (Братківська), Атанасія (Березницька) та Єлизавета (Матківська)²⁶⁹, у Розгірчому – Атанасія (Пруська), Єфросинія (Білинська) й Марта (Погорецька)²⁷⁰, у Форощі –

²⁶⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 225, с. 315; спр. 228, с. 432; ф. 684, оп. 1, спр. 2995, арк. 1, 5–5 зв., 8 зв.; АРР, АВГК, sygn. 2 supl., s. 137, 216–217; sygn. 10 supl., k. 152; *Архивъ ЮЗР*, ч. 1, т. 10, с. 230, 234.

²⁷⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 284, с. 274–275; АРР, АВГК, sygn. 14 supl., k. 402; А. Добрянскій. Короткая вѣдомость, ѓтъ введенія уніи въ Перемишли с. 11.

Марта (Винницька)²⁷¹. У другій половині XVIII ст. довголітньою ігуменею Загвіздянської обителі була Васіана (Струтинська), яка належала до місцевої руської шляхти²⁷².

У містах монастирі найчастіше очолювали місцеві міщанки. У середині XVII ст. багато років спільнотою, що існувала при Успенській церкві у Львові, керувала міщанська дочка Кандида (Лянґіш)²⁷³. У першій половині наступного століття впродовж тривалого часу настоятельками Львівської Введенської обителі були її племінниці – сестри Томкевичівни²⁷⁴. З міщанського стану вийшли також Серафима (Панасюківна), Анастасія (Вусовичівна) й Антоніна (Немчиківна), ігумені обителі в Кам'янці-Струмиловій²⁷⁵. Серед священничих доньок потрібно назвати Макрину (Дишкевичову), ігуменю Яворівського монастиря, представницю місцевої родини Зугаєвичів²⁷⁶. Батько Серафими (Зінковської), багатолітньої очільниці Словітської обителі, душпастирював у Підсоснові²⁷⁷. А дві настоятельки із Жовкви – Софія й Митрофана (Завадовські) – були дочками пароха з Валяви²⁷⁸.

З огляду на виконувані функції, кожна ігуменя мала бути насамперед духовною матір'ю для спільноти, якою керувала. Св. Василій Великий у своїх правилах докладно характеризує особу, спроможну очолити громаду ченців або черниць: «[...] треба, щоб настоятель пам'ятав заповідь апостола: Стань взірцем для віруючих (1 Тим. 4, 12). Нехай буде справжнім взірцем у житті так, щоб тим, яких виховує, не дав жодної підстави думати, що якоїсь Господньої заповіді неможливо виконати чи можна нею злегковажити. [...] Тому головною рисою настоятеля нехай стане лагідність і покура серця. [...] Окрім того, він має бути милосердний і виявляти великодушність, коли хтось через недосвідченість не виконає якогось зі своїх обов'язків. Він не може замовчувати гріхів, а має ласкаво терпіти непокірних й оздоровлювати їх зі щирим милосердям і витримкою. Настоятель мусить уміти знаходити метод лікування, відповідний до кожної недуги, не може зверхньо картати, а має лагідно

²⁷¹ АРР, АВГК, sygn. 8 supl., к. 59.

²⁷² ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2586, арк. 10.

²⁷³ Там само, ф. 52, оп. 2, спр. 51, с. 1075–1081, 1624–1626; спр. 58, с. 15–16.

²⁷⁴ ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 30; НМЛ, Ркл-60, арк. 49–49 зв.; Ркл-82, арк. 71 зв.

²⁷⁵ Там само, Ркк-2869, арк. 37 зв.; Ркл-24, с. 112; ЦДІА України у Львові, ф. 201, спр. 1248 (тимч.), арк. 1.

²⁷⁶ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 243.

²⁷⁷ НМЛ, Ркл-23, арк. 424.

²⁷⁸ Там само, Ркл-24, с. 180; ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 1, 9, 20–20 зв., 21 зв.–22 зв.

напоумлювати й виховувати, як і написано (2 Тим. 2, 25). Він мусить бути розсудливий у щоденних справах і передбачливий щодо майбутнього. Він має бути здатний спертися на підтримку сильних, зносити слабкості немічних, виконувати все і сприяти вдосконаленню братів»²⁷⁹. Генеральний намісник о. Мойсей (Богачевський), звертаючись до новопоставленої настоятельки Львівського Введенського монастиря (1746 р.), підкреслював важливу роль, яку вона має відігравати у ввіреній їй спільноті: «Превелебна ігуменя повинна бути зразком і прикладом для інших черниць у чернечому житті та поширенні Божої хвали, до якої й інших повинна заохочувати»²⁸⁰. У 1644 р. Макрина (Дишкевичова) у своєму заповіті також наголошувала: «Ігуменя, щоби [...] собою добрий приклад побожного життя іншим сестрам давала, у гордині своїй перед Господом Богом негідно не підносилася, сестричок своїх добрих любила, а злих карою з іншими упокорювала»²⁸¹. Своєю чергою, монахині мали виявляти їй послух. Митрополит Йосиф (Велямин Рутський) вказував у своїх «Уставах»: «Ігуменю свою шанувати як Бога, і їй у всьому послушною черниця бути повинна»²⁸². Зрештою, й самі сестри вбачали в кожній обраній настоятельці духовну матір, яку потрібно слухати, але від якої можна очікувати опіки. 1747 року, під час конфлікту в Жовківській обителі, її насельниця Марта у скарзі на ігуменю Софію (Завадовську) не випадково заявляла, що та «з монахинями поводитья не як мати»²⁸³.

Беззаперечно, деякі з настоятельок справді були духовними провідницями своїх спільнот. Опосередковано про це свідчить тривалий час виконання ними обов'язків ігумені. Скажімо, Серафима (Зінковська) зі Словіти очолювала чернечу громаду понад 40 років, Текля (Кульчицька) зі Львова (Введення в Храм Пресв. Богородиці) – щонайменше 22,

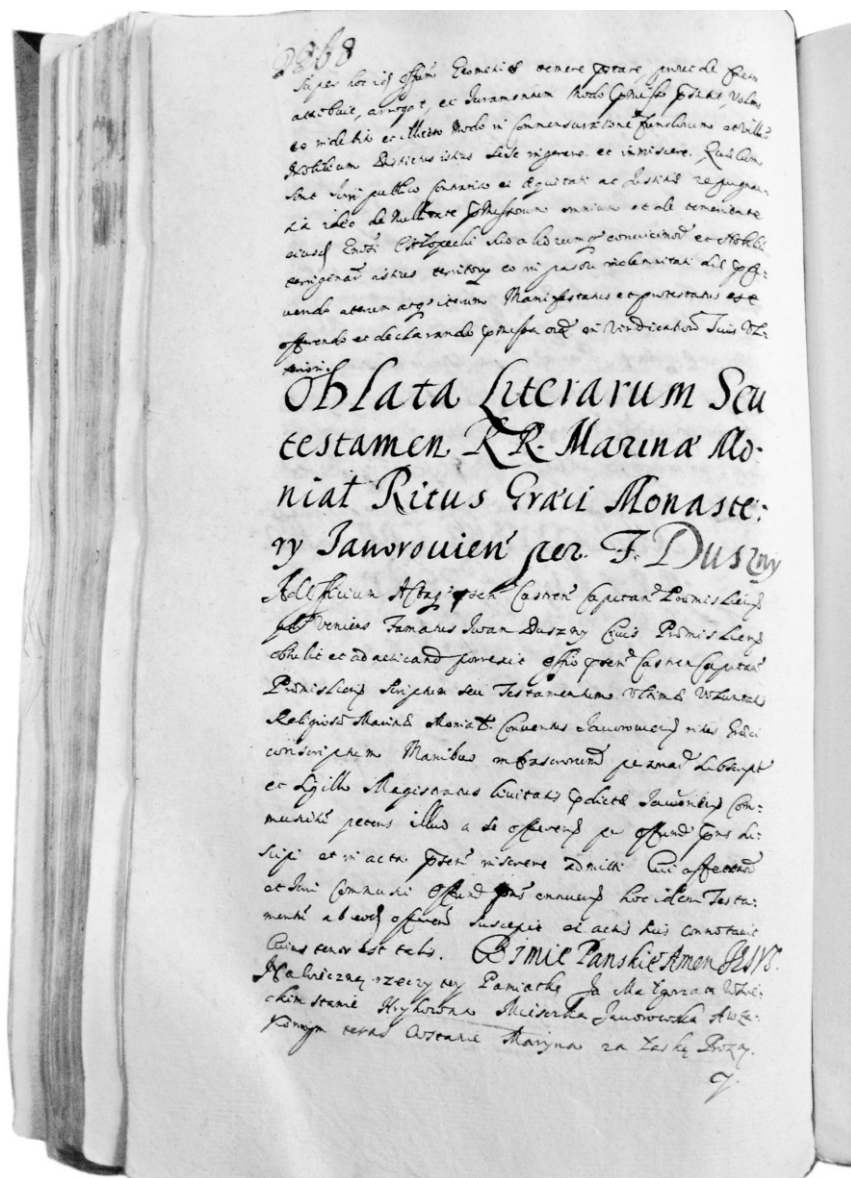
²⁷⁹ Василій Великий. Обширні правила, 43 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 366–367; Św. Bazyli Wielki. *Pisma ascetyczne*, т. 2, с. 159–162).

²⁸⁰ «Przewielebna panna starsza powinna być wzorem i przykładem drugim w[ielebnym] pannom w zakonności u promowaniu Chwały Boskiej, do której u drugie zachęcać powinna» (ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2785, арк. 1).

²⁸¹ «Starsza aby [...] z siebie dobry przykład pobożnego życia drugim siostrom dawała, w pychę się P[anu] Bogu brzydko nie podnosiła, siostrzyczki swoje miłowała dobre, a złe zaś karnością z drugimi uskramiała» (С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 244).

²⁸² «Starszę swoją na miejscu Boga mieć i jej we wszystkim posłuszną być zakonnicą ma» (*Ustawy świętego ojca*, с. 34). Пор.: Василій Великий. Обширні правила, 30, 43 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 350, 366–367; Św. Bazyli Wielki. *Pisma ascetyczne*, т. 2, с. 159–162).

²⁸³ «nie jako matka z zakonnicami [...] postępuje» (ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 21).

Заповіт фундаторки Яворівського монастиря
Макрини (Дишкевичової). 1644 р.
Впис до книг Перемишльського ґродського уряду. 1645 р.

а Серафима (Томкевичівна) з цього ж монастиря – принаймні 21 рік. Проте не всі настоятельки справлялися з тягарем влади й великої відповідальності. Джерела неодноразово фіксують конфлікти між ігуменею та насельницями обителі. Нерідко причинами непорозуміння ставали питання, пов'язані з фінансовою політикою монастирського керівництва. Нераціональне використання грошових засобів спільноти зауважуємо у випадку Мартиїни (Бернацької) із Сасова (1731 р.) та Серафими (Свідерської) з Рогатина (1760 р.)²⁸⁴. Досить часто конфлікти виникали через особисту неприязнь. Такою до якоїсь міри була суперечка в Жовківському монастирі (1747 р.) між настоятелькою, котру підтримували дві її рідні сестри й інокія Юстина (Луцька), та двома іншими черницями²⁸⁵. Монахині в листі до генерального намісника о. Інокентія Липницького скаржилися на Софію (Завадовську), що вона їх «ганебно злословить при євреях у монастирі та корчмах, і при чужих людях»²⁸⁶, а також «не збирає духовну раду зі старших сестер, згідно з давнім звичаєм, щоб по-чернечому покарати [сестру], яка провинилася, а знеславлює її по господах і перед людьми»²⁸⁷.

До компетенції ігумені, крім духовної опіки над спільнотою, належало й здійснення різних адміністративних повноважень, зокрема керування монастирським господарством та управління фінансами. Обидві функції передбачали сумлінне ведення книг прибутків та видатків обителі²⁸⁸. Візитатор Рогатинського монастиря о. Микола Шадурський, виявивши занедбаня ігуменею Серафимою (Свідерською) своїх обов'язків, зазначив, серед іншого, що вона «не показала жодних реєстрів – як прибутків, так і видатків»²⁸⁹. До наших днів, натомість, зберігся реєстр фінансової діяльності настоятельки Львівської Введенської обителі Єфимії

²⁸⁴ НМЛ, Ркл-23, арк. 566 зв.; Ркл-83, арк. 78 зв.

²⁸⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 20–21 зв.

²⁸⁶ «nieuczciwie szkaluje przy Żydach w monasteru, i po gospodach, u obcych ludziach» (ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 9).

²⁸⁷ «nie czyniąc rady duchowney po zakonnemu z starszemi siostrami według dawnego zwyczaju, jeśliby która co przewiniła, aby ją skarać po zakonnemu, a nie publikować po gospodach u przed ludzmi» (ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 9).

²⁸⁸ Докладний аналіз рахункових книг як важливого джерела для дослідження жіночих монастирів на теренах Речі Посполитої здійснила: О. М. Przybyłowicz. *Jak panny zakonne rozliczały się? Księgi rachunkowe jako źródło do badań nad polskimi klasztorami żeńskimi w XVI–XVIII w. // Klasztor w gospodarce średniowiecznej i nowożytnej* / ред. М. Derwich. Wrocław 2013, с. 101–114.

²⁸⁹ «żadnych rejestrów tak perceptę, jako u expensy nie pokazała» (НМЛ, Ркл-23, арк. 566).

(Деревинської). Його було розпочато в 1762 р., невдовзі після отримання нею цього уряду. Останні записи датуються кінцем 1776 р. (незадовго до того ігуменя померла)²⁹⁰. Ще одна книга прибутків і видатків Введенського монастиря велася протягом 1776–1803 рр.²⁹¹ Існує також невеликий за обсягом фінансовий реєстр Жовківського монастиря часів ігуменства Софії (Завадовської) з 1744–1747 рр.²⁹² У разі зречення з уряду чи переобрання попередня настоятелька повинна була прозвітувати своїй наступниці про фінансовий стан обителі. Зокрема, фундаторка Яворівського монастиря Макрина (Дишкевичова) у своєму тестаменті акцентувала на тому, що елекція нової очільниці сестер має супроводжуватися звітом її попередниці про свою фінансову діяльність на посаді²⁹³.

Задля збільшення капіталу ігуменя могла розпоряджатися фінансами громади. Одним зі способів примноження маєтку було надання позики під проценти. Так, у 1751–1752 рр. Серафима (Зіньковська) зі Словіти сумарно позичила унівському архимандритові Амвросію (Турянському) 3 000 зл.²⁹⁴ А в 1760 р. візитатор о. Микола Шадурський розпорядився, аби новообрана очільниця Рогатинської обителі Єфросинія (Турянська), «порадившись з усією спільнотою», дала в борг різним особам під провізію грошову суму в розмірі 800 зл.²⁹⁵

Якщо спільнота мала підданих, то настоятелька була зобов'язана опікуватися й ними. Саме тому, за вироком духовного суду, 1760 р. Андрій Кірста, посесор Словіти, за напад на господарство одного із селян місцевого монастиря був змушений просити пробачення також в ігумені²⁹⁶. Настоятельки стежили і за відпрацюванням підданими панщини. У 1751 р. львівський генеральний намісник о. Антоній Левинський нагадав словітським монастирським селянам, що вони «кожного тижня повинні відбувати один день панщини, виходячи на роботу, на яку накаже ігуменя монастиря, чи то пішо, чи тягло, о восьмій годині зранку, а завершуючи після заходу сонця»²⁹⁷.

²⁹⁰ ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2575.

²⁹¹ Там само, спр. 2576.

²⁹² Там само, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 1–2 зв.

²⁹³ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 244.

²⁹⁴ ЦДДА України у Львові, ф. 3, оп. 1, спр. 37, с. 1141–1142.

²⁹⁵ «zniósłszy się radą z całym zgromadzeniem panien» (НМЛ, Ркл-23, арк. 566 зв.).

²⁹⁶ НМЛ, Ркл-87, арк. 291 зв.

²⁹⁷ «każdego tygodnia powinni odbywać pańszczyzny dzień jeden, wychodzące na robotę, na jaką starsza klasztoru rozkaże – czy pieszo, czy ciąglem – o godzinie ósmey zrania, a schodząc o zachodzie słońca» (ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 7).

Ігуменя репрезентувала чернечу громаду перед світською й духовною владою. Зокрема, 1704 р. контракт на оренду торгового місця поблизу ратуші уклала з економією міста Львова Йоакима, настоятелька Введенського монастиря²⁹⁸. Репрезентаційна функція передбачала також представлення спільноти під час судових засідань. У 1669 р., наприклад, Атанасія (Муравська), очільниця Введенської обителі, виступала від імені своєї громади перед духовним судом у Львові у спорі з місцевими дяками²⁹⁹. 1752 року справу Жовківського монастиря в конфлікті з о. Міхалом Олесінським, вікарієм тамтешньої колегіати, захищала у Львівському єпископському суді ігуменя Митрофана (Завадовська)³⁰⁰.

Настоятелька мала також дбати про дисципліну в обителі³⁰¹. Макрина (Дишкевичова) у своєму заповіті (1644 р.) стверджувала, що ігуменя повинна карати сестер за різні дисциплінарні провини³⁰². А львівський генеральний намісник о. Мойсей (Богачевський) в ординації для львівських черниць (1743 р.) визнавав за настоятелькою право призначати покарання тим монахиням, які їй не підкорялися³⁰³. Упродовж XVIII ст. унійні єпископи неодноразово вказували ігуменям, аби ті контролювали дотримання ввіреними їм інокінями клявзури. Для прикладу, Атанасій (Шептицький) у 1721–1724 рр. двічі нагадував Серафимі (Зіньковській) зі Словіти про її обов'язок нагляду за виконанням сестрами клявзурних приписів³⁰⁴.

Інші монастирські уряди

Настоятельці в здійсненні її повноважень допомагали інші монахині, котрим було довірено певні уряди у спільноті. В ординації для Львівського Введенського монастиря (1743 р.) о. Мойсей (Богачевський) зазначив: «Ігуменя повинна стежити, аби між черницями жодних колотнеч і сварок не бувало, для чого уряди й послухи кожній повинна призначати»³⁰⁵. У великій громаді система таких посад могла бути доволі розбудована, натомість у тих осередках, які налічували заледве декілька осіб,

²⁹⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2561, арк. 1.

²⁹⁹ НМЛ, Ркк-151, с. 63.

³⁰⁰ Там само, Ркл-86, арк. 350–350 зв.

³⁰¹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2785, арк. 2.

³⁰² С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 244.

³⁰³ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2785, арк. 1 зв.

³⁰⁴ Там само, спр. 2966, арк. 1; спр. 2973, арк. 1.

³⁰⁵ «Panna starsza ma przestrzegać, aby między osobami zakonnymi żadnych kłótni i poswarów nie bywało, dla czego urzędy i posłuszeństwa każdej naznać powinna» (ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2785, арк. 1 зв.).

1762.	
La naizga Saku	10
La Kodavonne	3
Od Marciha Kalkovica zabalka na cyrku	1 8
23 Apr. I Dvafky na d. Jozefa	6
25 Maj La Kodavonne (p. 10) P. Kaptolana K. n. n.	10
I Dvafky na d. Mikalaja	1 12
27 Juny Dvafky na d. Onufreja	1 10
2 July Od Pavla Pavla (cyrku sv. v. n.)	18
Od Marciha Kalkovica	10
I n. n. (Kalkovica)	4
20 Avg. I Dvafky na d. Jozefa z Mikalaja	2
I Dvafky na d. Jozefa z. n. n.	1 7
230. Dva I Dvafky na d. Jozefa	13
Cyrku d. K. n. n.	10
Cyrku d. Jozefa	10
28. Dva Cyrku d. Mikalaja	15
Cyrku d. Kalkovica	10
9. Dva Cyrku d. Jozefa z. n. n.	10
22. Dva Od Marciha Kalkovica (Kalkovica) Cyrku	10
Cyrku d. Jozefa	9
Cyrku z. n. n.	10
23. Dva I Dvafky na d. Mikalaja	1 0
Od Jm. P. Kalkovica na d. Jozefa z. n. n.	100
I Dvafky na d. Jozefa z. n. n.	1 2
I n. n. Cyrku z. n. n.	16 10
Cyrku d. Mikalaja (Kalkovica)	10
1765.	
28. Jan. Cyrku d. Marciha Kalkovica	12
I Dvafky na d. Jozefa z. n. n.	1 2 2
27. Apr. La Kodavonne	15
28. Maj I Dvafky na d. Jozefa	6 4
29. Jun I Dvafky na d. Mikalaja	1 23
20. Avg. Cyrku d. Pavla Pavla (Kalkovica)	20
Cyrku d. Marciha Kalkovica (Kalkovica)	10
24. Avg. Dvafky na d. Onufreja	2 5
Cyrku d. Marciha	16
27. Avg. Od Marciha Kalkovica (Kalkovica)	10
I Dvafky na d. Jozefa z. n. n.	3 12
Od Kalkovica	13
Od Mikalaja (Kalkovica)	10
La naizga Saku	1
La Kodavonne	15
Od Marciha Kalkovica (Kalkovica)	10
Od Jozefa z. n. n.	10

Запис видатків у фінансовій книзі
Львівського Введенського монастиря (1762–1776 рр.)

знаходимо тільки найважливіші³⁰⁶. Протягом XVII–XVIII ст. в обителях Львівської та Перемишльської єпархій існували уряди намісництва (вікарії, віце-ігумені), еклезиархи (захристиянки), уставниці, крилошанки, дзвонарки, фіртіянки (ключниці), прокураторки та кухарки.

Другою особою після ігумені була в монастирі намісниця. У XVIII ст. під впливом латинської традиції для окреслення цієї посади вживалися також назви «вікарія» та «віце-ігуменя» (див. табл. 22).

Таблиця 22
Намісниця монастирів Львівської
та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період

Монастир	Намісниця	Назва уряду в джерелах	Джерельно підтвержені роки виконання обов'язків
1	2	3	4
Жовква	Мартиана	намісниця (<i>namieśnica</i>)	1747
Львів – Введення в Храм Пресв. Богородиці	Єлена (Котонянка)	вікарія (<i>vicaria</i>)	1732
	Соломонія / Саломея (Томкевичівна)	віце-ігуменя (<i>vicesuperiorysza</i>)	1755
	Єфимія (Деревинська або Левицька)	віце-ігуменя (<i>podstarsza</i>)	1757
Розгірче	Євгенія (Гусаківська / Гусак або Стебницька)	віце-ігуменя (<i>vice-priorissa</i>)	1764
Словіта	Єфросинія (Левицька)	вікарія (<i>wikarya</i>)	1751
	Мелетія (Попелівна)	віце-ігуменя (<i>subpriorysza</i>)	1757
	Макрина (Домбровська)	вікарія (<i>vikarija</i>)	1782
Смільниця	Теофана (Бачинська)	намісниця (<i>namьsниця</i>)	1694
	Теодосія (Рогозинська)	вікарія (<i>vicaria</i>)	1748
	Єлизавета (Матківська)	віце-ігуменя (<i>subpriorissa</i>)	1765

³⁰⁶ Пор. розбудовану систему урядів у монастирі кларисок у Кракові: P. Gašiorowska. *Konwent klarysek*, с. 369–397.

1	2	3	4
	Софія (Маєвська)	вікарія, віце-ігуменя (<i>wikariuszka, vicaria, subprzeorysza</i>)	початок 1780-х, 1786–1789
Яворів	Атанасія (Дембіцька)	вікарія (<i>wikaryuszka, vicaria</i>)	1767–1775
	Макрина (Кудрицька)	вікарія (<i>wikaria</i>)	1780
	Антонія / Антоніна (Ямінська)	вікарія (<i>wikarya</i>)	1781, 1818

Джерело: додаток 2.

Завданням намісниці було допомагати ігумені в управлінні монастирем, а в разі її перебування поза межами обителі або важкої хвороби – виконувати обов'язки настоятельки. Після смерті ігумені до обрання нової вікарія очолювала спільноту. Часто вона репрезентувала спільноту назовні. Наприклад, у 1748 р., під час слухання справи в Перемишльському ґродському суді Смільницький монастир разом з о. Теодором (Янковським) представляла намісниця Теодосія (Рогозинська), яка виступала від імені ігумені Атанасії (Березницької)³⁰⁷. Аналогічно в 1765 р. віце-ігуменя тієї ж обителі Єлизавета (Матківська) заступала в суді настоятельку Магдалину (Завадовську)³⁰⁸.

Уряд намісниці займали представниці різних соціальних прошарків. До шляхти належали Теодосія (Рогозинська) та Єлизавета (Матківська), вікарії в Смільниці, а також Мелетія (Попелівна), віце-ігуменя у Словіті³⁰⁹. Натомість Єфимія (Деревинська), намісниця Львівського Введенського монастиря, походила з міщанської родини³¹⁰, а Єфросинія (Левицька), вікарія Словітської обителі, була дочкою священика³¹¹. Деколи функція намісниці передувала вступу на посаду ігумені. У другій половині XVIII ст. так було у випадку Атанасії (Дембіцької) з Яворова та Єфимії (Деревинської) зі Львова³¹².

З огляду на важливе значення молитви в житті чернечої спільноти, у джерелах зафіксовані й уряди, що передбачали виконання в монастирі різних літургійних обов'язків. Ідеться передовсім про повноваження

³⁰⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2995, арк. 1.

³⁰⁸ Там само, арк. 5.

³⁰⁹ Там само, арк. 1, 5; НМЛ, Ркл-87, арк. 21.

³¹⁰ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 237.

³¹¹ НМЛ, Ркл-23, арк. 425.

³¹² С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 237; APP, ABGK, sygn. 30 supl., s. 47, 50.

захристиянки, яку в східній традиції називали еклезіархою. На неї, покладалося, зокрема, прислужування на богослужіннях, підтримування чистоти у храмі, піклування про літургійні шати та світло у святині, дзвоніння. Так, у 1760 р. інстигатор духовного суду Львівської єпархії звинуватив сестру Атанасію, захристиянку в Загвізді, у тому, що під час Божественної Літургії вона не хотіла дзвонити, розпалювати кадило й подавати «теплоту»³¹³. Якщо монаша громада була численною, то обов'язки захристиянки могли розподілятися між кількома сестрами. 1763 року в Словітській обителі, котру тоді населяли 12 монахинь, функції захристиянки та дзвонарки виконували дві різні особи³¹⁴. Обов'язок дзвоніння ігуменя могла також довірити черниці на певний час з метою покути. Так вчинила настоятелька Жовківського монастиря Софія (Завадовська) стосовно Єлизавети (Стрембіцької)³¹⁵.

Із літургійними функціями були пов'язані й уряди уставниці та крилошанки, які, залежно від потреб і можливостей, поєднувалися або розділялися. Уставниця мала піклуватися про правильне відправлення всіх церковних богослужінь. Вона також готувала відповідні змінні частини, що співалися або читалися крилошанкою на цих відправах. Крилошанкою вважалася кожна монахиня, котрій був довірений обов'язок співу або читання змінних частин, а також партії вірних на богослужінні. Зваживши на характер служби й на необхідність володіння певними навичками – читання, співання, знання літургійного порядку, можемо, однак, припустити, що в кожному монастирі була зазвичай лише одна сестра, звана уставницею або крилошанкою, яка відповідає і за приготування, і за виконання змінних частин. У 1763 р. візитатор обителі в Кам'янці-Струмиловій у протоколі занотував, що Атанасія (Кулачківна) «читати вміє і є крилошанкою»³¹⁶. З решти шести черниць навичками читання володіла ще тільки ігуменя³¹⁷.

Слід пам'ятати, що вміння читати було істотним критерієм під час розподілу функцій у монастирі. Скажімо, Атанасія (Дембіцька), намісниця в Яворові у 1767 р., була одночасно уставницею³¹⁸. Кількома роками пізніше вона отримала посаду адміністраторки, а згодом настоятельки³¹⁹.

³¹³ НМЛ, Ркл-69, арк. 95 зв.

³¹⁴ Там само, Ркл-23, арк. 424–424 зв.

³¹⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 20.

³¹⁶ «czytać umie y jest kryłozanką» (НМЛ, Ркл-24, с. 112).

³¹⁷ НМЛ, Ркл-24, с. 112–113.

³¹⁸ АРР, АВГК, sygn. 142, s. 20.

³¹⁹ Там само, sygn. 30 supl., s. 47, 50.

Натомість Єфросинія (Левицька), вікарія в Словіті 1751 р., виконувала також обов'язки захристянки, а потім і крилошанки³²⁰.

Надзвичайно значущим, у контексті приписів клявзури, був уряд ключниці, яку іменували також фіртиянкою. Вона дбала про ключі від монастирської фірти (хвіртки). Відповідно до постанов Замойського собору, одна з її функцій полягала в пусканні, за згодою єпископа чи ігумені, сторонніх осіб на територію обителі³²¹. А це, згідно з монастирськими уставами, вимагало посідання певних рис характеру³²². Часто ключницею ставала старша за віком особа. 1760 року візитатор о. Микола Шадурський, візитуючи Рогатинський монастир, розпорядився визначити саме з-поміж старших ту сестру, котра стала б ключницею, оскільки досі її тут не було, натомість поблизу монастирської фірти жив світський чоловік Матвій на прізвисько «Фіртияннин»³²³.

Стосовно черниць, які займали в обителі нижчі уряди, у збережених джерелах є лише нечисленні згадки (див. табл. 23).

Таблиця 23

**Нижчі монастирські уряди в жіночих обителях
Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період**

Монастир	Уряд	Черниця, яка виконувала цей уряд	Джерельно підтверджені роки виконання обов'язків
1	2	3	4
Жовква	Дзвонарка	Єлизавета (Стрембіцька)	1747
	еклезіарха (захристянка)	Теодора (Куропатницька)	< 1747
		Митрофана Завадовська / Паїсія Завадовська	1747
	Крилошанка	Теодора (Куропатницька)	1747
	Уставниця	Марта	1747

³²⁰ НМЛ, Ркл-23, арк. 425; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 5.

³²¹ *Synod prowincjalny ruski*, с. 143.

³²² «Na fortianstwo taka ma być wysadzona, która jest cnotami zalecona, dobremi obycajami przykładna y w życiu zakonnym doskonalsza, nie lekkomyślna, ale rozsądna, niepodeyrzana, ale szczerza y wierna. Cicha, spokojna, skromna, cierpieliwa, łaskawa y pokorna. Przy fun[k]cyi swoiey u forty ma być ostrożna w mówieniu, nieciekawa w pytaniu, rostopna w odpowiedziach, wierna w oznajmowaniu, prawdziwa, w odpowiadaniu, postrzegająca klawzury» (ЛННБУ, ф. 3, спр. 286, арк. 86). Пор.: ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2785, арк. 1.

³²³ НМЛ, Ркл-20, арк. 567.

1	2	3	4
Загвіздя	еклезіарха (захристіянка)	Атанасія	1760
		Олександра (Струтинська)	1789
Кам'янка- Струмилова	Крилошанка	Марта (Просеневичка / Проневичівна)	1734
		Атанасія (Кулачківна)	1763
	Уставниця	Олімпіада (Волянська)	сер. 1740-х
Рогатин	еклезіарха (захристіянка)	Єфросинія (Турянська)	1760
	Крилошанка	Магдалина (Чепелівна)	1760
Розгірче	Уставниця	Олександра (Гірнянська)	1764
Словіта	Дзвонарка	Єлена (Шумська)	1763
	еклезіарха (захристіянка)	Паїсія	1751
		Єфросинія (Левицька)	1751
		Юліана (Мельниківна)	1763
		Йосифа (Лисаковська)	1782
	Крилошанка	Анісія (Сінгелевич)	1763
Єфросинія (Левицька)		1763	
Смільниця	еклезіарха (захристіянка)	Макрина (Корчинська)	1786–1788
	Крилошанки	Софія (Маєвська); Єлизавета (Матківська)	1788
	Прокуратора	Євгенія (Комаринська)	1786
Яворів	еклезіарха (захристіянка)	Февронія Мшанська	1780
		Макрина (Кудрицька)	1781
	Крилошанка	Атанасія (Дембіцька)	1780
	Кухарка	Магдалина (Лопаччка)	1781
	Прокуратора	Магдалина (Лопаччка)	1780
	Уставниця	Атанасія (Дембіцька)	1767

Джерело: додаток 2.

5. Духівник

Важливу роль у житті кожної жіночої обителі на досліджуваних теренах відігравав духівник, якого часто в джерелах називали латинським терміном «капелан» (див. табл. 24).

Таблиця 24
Духівники в жіночих монастирях
Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період

Монастир	Духівник	Джерельно підтвержені роки виконання обов'язків
1	2	3
Бібрка	NN Кобилянський	1735
Грабовець	Василь Драгомирецький	1705
Жовква	Тимотей	1704–1706
	Теодор Говорух	1718–1732
	Михайло Левицький	1736 (св.)
	Григорій	≤ 1745
Загвіздя	Іван Углицький / Бичок	1766
Кам'янка-Струмилова	Олексій Панькевич	1733–1754
	Петро Дудкевич	1754 (св.) – 1757
	Григорій Панькевич	1762 (св.) – 1763
	Тома Кроткевич	1769 (св.)
Куликів	Григорій Стефанович	1714–1715
	Теодор Говорух	1732–1741
Львів (Різдва Пресв. Богородиці на Тарнавці)	Іван (Курилович)	1636
Львів (Введення в Храм Пресв. Богородиці)	Симеон Галилевич	1691
	Василь	1701
	Іван Тарнавський	1724–1732
	Яків Березницький	1753–1758
	Михайло Добрянський	1772 (св.)
	Яків Паславський	1772 (св.) – 1783
	Василь Залозецький	1783–1789
Рогатин	Варсонофій	1721
	Іван Курилович	1738
	Тимотей Урмович	1741 (св.) – 1764/1765 (†)
	Стефан Альтавицький	1766 (св.)
Розгірче	Василь Потребинський	1762 (св.) – 1764
Сасів	Теодор Кузьмінський	1731

1	2	3
Словіта	Григорій	1626
	Гіацинт (Яцько) Захар'яшевич	1735 (св.)
	Теодор Гарасевич	1753 (св.) – 1762 (†)
	Матвій Велькопольський	1765 (св.)
Смільниця	Іполит	≤ 1729
	Нестор (Сташинський)	≥ 1739–1747 (†)
	Амвросій (Щигельський)	1775–1776
Яворів	Антоній (Луцинський)	1644
	Модест (Сливінський)	1778–1780

Джерела: ЛННБУ, ф. 3, спр. 436, с. 857; спр. 614, с. 29; ф. 4, спр. 581, арк. 44 зв.–46 зв.; НБ ЛНУ, спр. 608/III, арк. 79; спр. 613/III, арк. 47; НМЛ, Ркк-2869, арк. 12, 14, 21, 21 зв.–22, 22 зв., 23, 23 зв., 24, 24 зв., 26, 26 зв., 27 зв., 28, 29–29 зв., 30, 31, 31 зв., 32, 35 зв., 38, 38 зв., 42 зв., 45, 48, 49 зв., 50 зв., 56, 59 зв.; Ркк-2870, арк. 4, 6; Ркл-20, арк. 565–565 зв.; Ркл-23, арк. 427–427 зв., 440 зв.; Ркл-24, с. 113–114; Ркл-38, арк. 9; Ркл-58/7, арк. 7 зв., 31 зв.; Ркл-58/8, арк. 80 зв.; Ркл-59, арк. 24 зв.; Ркл-67, арк. 228 зв.–229; Ркл-70, арк. 27–27 зв.; 43 зв.–44 зв.; Ркл-71, с. 54; Ркл-74, арк. 41 зв., 45, 51; Ркл-76, арк. 34 зв., 39 зв., 198; Ркл-77, арк. 65 зв.; Ркл-79, арк. 203, 231, 456; Ркл-80, арк. 31, 44–44 зв., 156, 197 зв., 220, 279 зв., 363, 367 зв.; Ркл-82, арк. 158; Ркл-83, арк. 47–47 зв., 48 зв.–49, 65 зв.–66 зв., 246 зв.; Ркл-85, арк. 75–75 зв., 881, 908 зв.–909, 933 зв., 946; Ркл-86, арк. 693 зв.; Ркл-87, арк. 106 зв., 564 зв.–566, 569, 573 зв., 885 зв.; Ркл-93, арк. 248 зв.–250, 252 зв.–254; Ркл-788, арк. 2 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 565, с. 636; ф. 52, оп. 2, спр. 51, с. 1625; спр. 559, с. 554–555; ф. 201, оп. 4а, спр. 5159, арк. 2, 3 зв., 5; оп. 4б, спр. 188 (тимч. 1031), арк. 8; ф. 684, оп. 1, спр. 2579, арк. 8; спр. 2580, арк. 8 зв.; спр. 2586, арк. 4; спр. 2780, арк. 1, 12; спр. 2921, арк. 1; АРР, АВГК, sygn. 10 supl., k. 60–60 v.; sygn. 79 supl., s. 86; sygn. 142, s. 55–57, 60–63, 68, 110; ВІ, sygn. 5118, s. 173; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 244–245.

Позначення: св. – єрейські свячення і призначення капеланом монастиря.

У ранньомодерний період обов'язки капелана в чернечих спільнотах на території Львівського та Перемишльського єпископств виконували представники як чорного, так і білого духовенства. Поодинокі джерельні свідчення з XVII ст. дають підставу твердити, що в той час духовну опіку сестрам зазвичай уділяли еромонахи. Це було спричинене досить тісними зв'язками, що існували між жіночими та чоловічими монахами осередками. Серед духовних наставників черниць у тогочасних джерелах фігурують такі еромонахи: Григорій, капелан у Словіті (1626 р.); Іван (Курилович), духівник монастиря Різдва Пресв. Богородиці на Тарнавіці у Львові (1636 р.); Антоній (Луцинський), ігумен Грушівської (Щеплотської) обители, якого Макрина (Дишкевичова) у своєму заповіті (1644 р.)

просила стати душпастирем сестер у Яворові³²⁴. Так тривало і в наступному столітті. У 1721 р., зокрема, духівником рогатинських інокінє був еромонах Варсонофій, котрий походив із сусіднього села Путятинці³²⁵. Через десять років владика Атанасій (Шептицький) розпорядився, аби намісник Унівської архимандрії призначив одного з ченців капеланом до Рогатина³²⁶. Станом на 1731 р. духовну опіку черницям із Сасова уділяли еромонахи з Підгірців³²⁷. Візитатор о. Микола Шадурський задокументував, що богослужіння в Унівському жіночому монастирі завжди відправляв хтось із братії місцевої чоловічої обителі³²⁸. Врешті, в 1778–1780 рр. василіянин о. Модест (Сливінський) згадується як капелан у Яворові³²⁹.

Зі свого боку, парафіяльний клир упродовж XVII ст. духовно опікувався жіночими монастирями значно рідше, ніж ченці. Тільки з наступного століття єпископи починають більш охоче довіряти посаду капелана представникам білого духовенства, і ті в деяких обителях поступово витісняють духовенство чорне. У 1731 р. капеланом Сасівського монастиря був призначений о. Теодор Кузьмінський. Його номінацію, однак, неприхильно сприйняла ігуменя цієї обителі, а також монахи з Підгірців, котрі до того часу здійснювали духовну опіку над спільнотою. Лише рішуча позиція Атанасія (Шептицького) допомогла о. Кузьмінському посісти свій уряд³³⁰. Клирики займали посаду духівника завжди за згодою місцевого архиєрея. Для частини з них монастирська капеланія була першим душпастирським осередком після єрейських свячень. Зокрема, в роки урядування львівських владик Атанасія та Лева (Шептицьких) одразу після рукоположення капеланами стали такі отці: у Словіті – Гіацинт (Яцько) Захар'яшевич (1735 р.), Теодор Гарасевич (1753 р.) і Матвій Велькопольський (1765 р.); у Кам'янці-Струмиловій – Петро Дунікевич (1754 р.), Григорій Панькевич (1762 р.) і Тома Кроткевич (1769 р.); у Рогатині – Тимотей Урмович (1741 р.) і Стефан Альтавицький (1766 р.); у Жовкві – Михайло Левицький (1736 р.); у Львові – Михайло Добрянський (1772 р.) та Яків Паславський (1772 р.)³³¹. Презента на капеланію

³²⁴ НМЛ, Ркл-23, арк. 427 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 51, с. 1625; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 244–245.

³²⁵ Biblioteka Jagiellońska, sygn. 5118, s. 173.

³²⁶ НМЛ, Ркл-83, арк. 67.

³²⁷ Там само, арк. 49.

³²⁸ Там само, Ркл-23, арк. 320 зв.

³²⁹ АРР, АВГК, sygn. 142, s. 55–57, 60–63, 68, 110.

³³⁰ НМЛ, Ркл-83, арк. 48 зв.–49 зв.

³³¹ Там само, Ркл-79, арк. 203, 231, 456; Ркл-80, арк. 31, 44–44 зв., 156, 197 зв., 220, 279 зв., 363, 367 зв.

часто відкривала шлях до єрейських свячень, що, своєю чергою, дозволяло пізніше клопотатися про кращий парафіяльний бенефіцій. Для прикладу, в 1745 р. о. Григорій, духівник Жовківської обителі, перейшов на парафію в Сулимові (Куликівське намісництво)³³². Найімовірніше через перехід на перспективніший бенефіцій, протягом 1734–1743 рр. було висвячено аж трьох клириків на капеланію при монастирі в Буську, розташованому на території Холмської єпархії на кордоні з Львівською³³³. Помічаємо, щоправда, і протилежні випадки – виконання капеланами довірених їм обов'язків аж до смерті. Так, у 1762 р. помер о. Теодор Гарасевич, духівник у Словіті, а на зламі 1764–1765 рр. відійшов у вічність о. Тимотей Урмович, багаторічний душпастир рогатинських черниць³³⁴. За відсутності в обителі постійного капелана опікуватися інокіями тимчасово міг сусідній парох. У середині XVIII ст. духівником Загвіздянського монастиря був священик із Загвіздя о. Яків Топільницький³³⁵. 1763 року, через рік після смерті капелана обителі у Словіті, візитатор розпорядився, аби місцевий парох, о. Василь Олехневич, тимчасово виконував функції надзвичайного сповідника сестер³³⁶.

Головним обов'язком кожного духівника, безперечно, було здійснення духовної опіки над ввіреними йому монахинями, а також забезпечення літургійних потреб. Звичайно, більша відповідальність у дотриманні порядку служб у монастирі лежала на постійних капеланах, проте еромонахи й парафіяльні священики, які не жили постійно при обителі, також не повинні були занедбувати літургійного життя в ній. Капеланська діяльність не обмежувалася функціями літургісанта та сповідника. Духівник брав участь у прийнятті кандидатки у спільноту, а також проводив сестер в останню путь. 1626 року Станіслав Боніфаций Мнішек, призначаючи з благословення єпископа еромонаха Григорія капеланом до Словіти, вказував, аби він «тих, які би хотіли жити згідно з порядком їх (черниць. – О. Д.) уставу, приймав»³³⁷. Натомість у протоколі візитації Рогатинського монастиря (1760 р.) сказано, що місцевий духівник о. Тимотей Урмович провадив книгу померлих монахинь³³⁸. Деколи на капелана покладалися також адміністративні повноваження. У 1753 р. о. Яків

³³² НМЛ, Ркл-74, арк. 41 зв.

³³³ APL, ChKGK, sygn. 635, k. 7 v., 20, 32 v.; W. Bobryk. *Duchowieństwo*, с. 118–119.

³³⁴ НМЛ, Ркл-23, арк. 440 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2780, арк. 12.

³³⁵ НМЛ, Сдк-6.

³³⁶ Там само, Ркл-23, арк. 441 зв.

³³⁷ «tych, którebi żyć według porządku ich reguły, przyjmował» (НМЛ, Ркл-23, арк. 427 зв.).

³³⁸ НМЛ, Ркл-20, арк. 564 зв.

Священик
(дереворит з «Метрики» Йосифа (Шумлянського) 1687 р.)

Березницький від імені сестер Львівської Введенської обителі облятував у Львівських гродських книгах наданий їм привілей короля Августа III³³⁹. У середині XVIII ст. згаданий уже о. Тимотей Урмович за дорученням рогатинської спільноти неодноразово надавав грошові позики³⁴⁰.

Основним джерелом утримання капелана був бенефіцій. В опрацьованих джерелах знаходимо відомості про земельні володіння, що належали духівникам із Жовкви, Сасова, Рогатина, Словіти, Кам'янки-Струмилової, Слобідки-Шелехівської та Яворова. Розміри бенефіційних маєтків були різні. Капелан зазвичай мав у своєму розпорядженні будинок, у якому мешкав, господарські споруди, город, а також поле. Станом на 1760 р. о. Тимотей Урмович з Рогатина, крім хати й городу, володів четвертиною поля, що складалося із семи нив³⁴¹. У той самий час духівник у Кам'янці-Струмиловій посідав третину з невеликого наділу місцевих сестер. Величина земельної ділянки, котру він обробляв, визначалася в один день оранки³⁴². На цьому тлі, без сумніву, виділявся бенефіцій словітського капелана, що в 60-х рр. XVIII ст. охоплював помешкання, три городи з двома садами, дев'ятнадцять орних полів на дванадцять днів оранки та три луки для семи косарів³⁴³. Деякі духівники могли також додатково отримувати від черниць річну зарплату. У середині XVIII ст. монахині з Кам'янки-Струмилової щороку сплачували своєму душпастиреві по 2 зл. від особи³⁴⁴. У 1763–1765 рр. спільнота Львівського Введенського монастиря платила капеланові 30 зл. на рік³⁴⁵. Іншими прибутками капелана були оплати за релігійні служби, найчастіше богослужбові намірення за упокій померлих. 1729 року Григорій Антоник, прохаючи у тестаменті про молитву за свою душу, записав певні кошти для церковних інституцій Жовкви. Духівникові місцевого монастиря дісталася 6 зл., що становило п'ятикратно меншу суму від тієї, яка була призначена черниціям³⁴⁶. Трьома роками пізніше його наступник на посаді – о. Теодор Говорух, одержав від жовківської міщанки Анастасії Піхович 10 зл. з проханням про молитву до Бога після її смерті³⁴⁷. У 1749 р. львівський крамар Костянтин Прухницький виділив таку ж суму грошей

³³⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 565, с. 636.

³⁴⁰ Там само, ф. 684, оп. 1, спр. 2580, арк. 8–8 зв.; спр. 2921, арк. 1.

³⁴¹ НМЛ, Ркл-20, арк. 558.

³⁴² Там само, Ркл-24, с. 111–112.

³⁴³ Там само, Ркл-23, арк. 140 зв.

³⁴⁴ Там само, Ркл-24, с. 114.

³⁴⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2575, арк. 2 зв., 3 зв., 4 зв.–5.

³⁴⁶ НБ ЛНУ, спр. 611/III, арк. 96.

³⁴⁷ Там само, спр. 613/III, арк. 47.

капеланові місцевої Введенської обителі³⁴⁸. Винятковою за розміром стала донація Маріанни Попель, котра 1721 р. офірувала 100 зл. духівникові щойно названого монастиря³⁴⁹.

Невеликі прибутки, які звичайно приносило капеланство, дуже часто змушували пресвітерів шукати додаткові джерела доходів. Отець Тимотей Урмович з Рогатина, щоб покращити своє матеріальне становище, у 1760 р. орендував у ввірених йому монахинь четвертину поля за річну оплату в 10 зл.³⁵⁰ Та переважно йшлося про пошук нового, більш дохідного, бенефіцію. У 1732 р. о. Теодор Говорух із Жовкви, син пароха з Деревлян (Холмська єпархія), заповзвся перейняти силою від свого брата, о. Даниїла, парафіяльний бенефіцій, який раніше посідав їхній батько³⁵¹.

Старання, що їх докладали капелани, намагаючись забезпечити собі більші прибутки, значною мірою були зумовлені необхідністю утримувати власну сім'ю. Згідно зі звичаєм Східної Церкви, біле духовенство не було зобов'язане дотримуватися целібату. Це поширювалося й на священників, котрі виконували в жіночих обителях функції капелана. 1724 року в церкві Введенського монастиря у Львові місцевий духівник о. Іван Тарнавський охрестив свого сина Василя, який через тридцять років став прокуратором цієї спільноти³⁵². Під час візитації Рогатинської обителі (1760 р.) занотовано, що в будинку за монастирською огорожею «мешкає о[тець] капелан з дружиною, дітьми і своєю родиною»³⁵³. У разі смерті духівника утримання сім'ї забезпечував «рік ласки», що дозволяв дружині й дітям у цей період користуватися маєтком бенефіцію³⁵⁴. У 60-х рр. XVIII ст. така практика спостерігається після відходу до вічності попередніх капеланів у Словіті й Рогатині³⁵⁵. Проте зауважимо, що в обох випадках місце духівника залишалось вакантним, тому важко зробити більш загальні висновки стосовно дотримання цього припису, а також щодо тих відносин, які склалися між удовою й новим духовним отцем. Очевидно лише, що ці взаємини не були легкими, оскільки обидві родини

³⁴⁸ НМЛ, Ркл-86, арк. 7.

³⁴⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2580, арк. 3.

³⁵⁰ НМЛ, Ркл-20, арк. 588.

³⁵¹ Там само, Ркл-82, арк. 158; Ркл-83, арк. 47–47 зв.

³⁵² Там само, Ркл-86, арк. 693 зв.

³⁵³ «mieszka x[iądz] kapelan klasztorny z żoną, dziećmi y familią swoją» (НМЛ, Ркл-20, арк. 557 зв.).

³⁵⁴ W. Bobryk. Rodzina kapłańska, с. 227.

³⁵⁵ НМЛ, Ркл-23, арк. 440 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2780, арк. 12.

мали забезпечувати своє існування з бенефіцію, який, мабуть, не був достатньо великий.

У деяких спільнотах інколи доходило й до конфліктів між сестрами та капеланом. Уже мовилося, зокрема, про незгоду сасівської ігумені Мартияни (Бернацької) з рішенням єпископа Атанасія (Шептицького), котрий 1731 р. передав капеланство о. Теодорові Кузьминському. Цей факт викликав суперечку між черницями³⁵⁶. Протягом ранньомодерного періоду у збережених джерельних матеріалах відображений тільки один дражливий випадок у відносинах між духівником і монашою громадою. У 1748 р. духовний суд Львівської єпархії розглядав справу капелана з Кам'янки-Струмилової й тамтешньої насельниці, яких було звинувачено в інтимних стосунках. За постановою суду, монахиня після отримання двохсот ударів палицею повинна була покинути спільноту, а духівник о. Олексій Панькевич з метою покути мав узяти участь у шеститижневих реколекціях³⁵⁷. Цікаво, що після відбуття покарання цей священик і надалі виконував душпастирські обов'язки в цій обителі³⁵⁸.

* * *

Більш-менш докладно про чисельний склад жіночих чернечих спільнот Львівської та Перемишльської єпархій можна говорити тільки із середини XVIII ст. Попередній період представлений поодинокими звітками про кількість інокій в окремих обителях. Попри такі застереження, можемо стверджувати, що розглянуті нами громади були невеликими, переважно налічуючи від кількох до кільканадцяти сестер (подібна тенденція простежується й у чоловічих монастирях). Це обумовлено передовсім значною щільністю мережі монаших осередків на цих теренах та відсутністю багатих фундацій. Негативно позначалися на чисельності окремих обителей і зовнішні фактори – перманентні військові дії, постійні татарські набіги, епідемії. Мала кількість черниць у спільнотах, а також погане матеріальне забезпечення монастирів і неможливість дотримання у них приписів стосовно клявзури дали привід унійним єрархам ліквідувати в другій третині XVIII ст. низку жіночих обителей, покликаючись на постанови Замойського собору. Перехід їхніх насельниць до більших осередків, які володіли кращою матеріальною базою, водночас

³⁵⁶ НМЛ, Ркл-83, арк. 48 зв.–49, 65 зв.–66 зв.

³⁵⁷ Там само, Ркл-85, арк. 881, 908 зв.–909, 933 зв., 946.

³⁵⁸ У метричній книзі хрещень міської парафії Різдва Пресв. Богородиці він згадується як капелан черниць ще впродовж 1748–1753 рр. (НМЛ, Ркк-2869, арк. 45, 49 зв., 50 зв., 56, 59 зв.).

переживаючи кризу покликань, допомогло чисельно зміцнити ці монастирі. Та вже в останній чверті століття австрійська влада, впроваджуючи в життя релігійну реформу, спершу істотно ускладнила, а з 1784 р. взагалі заборонила прийом кандидаток, що призвело до поступового скорочення кількості монахинь у спільнотах, а згодом і знелюднення обителей.

Черниці, які подвизалися в аналізованих монастирях, репрезентували різні стани тогочасного суспільства. Переважали, однак, сестри, які вийшли зі шляхетського та міщанського середовищ. Перші з них були головним чином доньками дрібної та середньозаможної руської шляхти. Натомість представниць магнатських кіл у чернечих осередках виявити не вдалося. Велику групу монахинь, особливо в міських обителях, становили дочки міщан, меншу – попівни, а селянки склали зовсім незначний відсоток. З територіального погляду, інокіні походили здебільшого з поселень, розташованих недалеко від монастиря, насельницями якого вони стали. Причини такого явища знову ж таки слід шукати у щільній мережі обителів, а також в обмеженому географічному горизонті кандидаток та їхньому прагненні зберегти тісні зв'язки з родиною.

Світська особа, котра бажала прийняти постриг, не відразу здобувала статус повноправного члена монашої спільноти. Після отримання згоди ігумені на вступ, вона ставала кандидаткою (послушницею). Упродовж певного часу тривав перший випробувальний термін, який був необхідний для з'ясування, чи послушниця здатна нести тягар чернецтва та чи вона раптом не є вагітною. Цей період слугував також для перевірки, чи батьки кандидатки згодні з нею у виборі життєвого шляху.

Обрання монашого життя досить часто зумовлювалося духовними потребами особи, яка «відрікалася від світу». Істотний вплив на таке рішення мало її домашнє релігійне виховання або ж приклад родичів, котрі вже були в монастирі. Подекуди до постригу жінок підштовхували церковні суди, що пропонували їм після розлучення жити незаміжними або служити Богові в обителі. Деколи, мабуть, діяли суто меркантильні мотиви: для деяких кандидаток монастир був тим місцем, яке гарантувало відносну життєву стабільність. Певною мірою впливав на цей вибір і чинник престижу духовного стану в тогочасному соціумі.

Після закінчення випробувального терміну послушниця приймала облечини, стаючи рясофорою (новичкою). У правилах св. Василя Великого мінімальний вік, обов'язковий для допущення до першого постригу, не вказувався. Його визначив Замоїський собор, що взурувався в цьому питанні на норми латинського канонічного права. Для унійних жіночих монастирів такий віковий ценз становив 15 років. У досліджуваних обителях цих інструкцій переважно дотримувалися: у XVIII ст. послушниці

найчастіше зодягали чернечу рясу, маючи від 15 до 25 років. Згідно з богослужбовими приписами, чин облечин відбувався по завершенні одного з Часів і проходив доволі скромно. Головними його елементами були перший постриг новички, а також вручення їй окремих елементів монашого одягу: ряси й головного убору (камилавки). Тексти, необхідні для проведення облечин, як і малої схими, містилися в друкованих Требниках єпископа Балабана (1606 р.) і митрополита Могили (1646 р.), а також у численних рукописних «чернечих требниках» і «постригальниках».

Облечини розпочинали черговий етап духовної формації – рясофорат (новіціат). У XVIII ст. у жіночих унійних монастирях Львівської та Перемишльської єпархій новіціат як інститут, очолюваний магістроу новичок, не був формалізований, хоча Замойський собор і деталізував принципи його функціонування. Опіку над рясофорою здійснювала одна з черниць, звана «старицею», котра відповідала за її вдосконалення. Зазвичай це була ігуменя чи старша за віком сестра з великим досвідом монашого життя. Тривалість новіціату чітко не окреслювалась і залежала від різних чинників, насамперед духовного поступу новички. Щоправда, цей етап її формування як майбутньої інокіні не завжди закінчувався складенням вічних обітів. Траплялися випадки, коли новичка «поверталася у світ» – добровільно або через відмову батьків сплатити посаг. Інколи її могли вигнати з обителі за порушення дисципліни.

Остаточне прийняття рясофори до чернечої спільноти відбувалося під час чину малої схими (професії). Вічні обіти склалися здебільшого на Божественній Літургії за присутності єрея, котрий діяв від імені місцевого єпископа. Постриг уділяли як консисторські урядники (генеральні намісники, візитатори), так і представники парафіяльного клиру чи єромонахи сусідніх монастирів. Урочистий характер цієї події підкреслювали в обителі, організовуючи її в день престольного празника. Нерідко церемонію влаштовували на великі церковні свята чи в неділю, хоча бувало й так, що її проводили у будні дні. За традицією східного чернецтва саме під час професії інокіня отримувала нове ім'я. Однак джерела засвідчують, що в окремих обителях на аналізованих теренах існувала практика надання монашого імені вже на етапі облечин. Новонабуті імена були дуже різноманітними. Небесними покровительками сестер ставали передовсім Святі Жінки – преподобні, преподобномучениці та мучениці.

Візитаційні протоколи середини XVIII ст. інформують, що частина черниць, які несли служіння в унійних монастирях Львівського та Перемишльського єпископств, приймали облечини разом зі складенням вічних обітів. У такому разі, вочевидь, послушниця, котра приходила до

обителі і якийсь період там жила, з часом діставала дозвіл на прийняття постригу й малої схими, коли вона заразом отримувала й монаший одяг.

Монастирські устава не зобов'язували інокінь вносити посаг. Натомість світське право вимагало, щоб кожній доньці, яка виходила заміж, виділялося придане від батька, а після його смерті – від найближчих родичів, насамперед братів. Його одержували й особи, котрі обирали шлях чернечого служіння. Розмір цього внеску у світському законодавстві не був окреслений. Він залежав від доброї волі батька чи опікунів кандидати. Починаючи від Замойського собору органи церковної влади все частіше ставлять новичці та її родині як обов'язкову вимогу сплатити посаг перед складенням професії. У соборових постановках його розмір визначено в 1 500 зл., що було чималими коштами, особливо для дрібної шляхти, міщан у невеликих містечках, селян чи духовенства, тому на практиці родичі черниць переважно або не вносили посагу взагалі, або обмежувалися набагато меншою сумою.

Кожна монаша спільнота мала свою внутрішню структуру. Очолювала обитель ігуменя, якій допомагала або яку за певних обставин заступала намісниця (вікарія, віце-ігуменя). Богослужбові обов'язки розподілялися між еклезіархою (захристіянкою), уставницею, крилошанкою, а інколи і дзвонаркою. Ключниця (фіртіянка) пильнувала за монастирською хвірткою, прокураторка – за монастирським господарством, а кухарка – за трапезою.

Настоятельку обирала вся чернеча громада, волю котрої згодом підтверджував місцевий єпископ. Право обрання своєї очільниці монахинями не виключало можливості її призначення архиереєм. Існували різні причини припинення повноважень ігумені. Однією з них були перевибори. Проте наявні джерела свідчать, що періодичні елекції настоятельки належали радше до рідкісних випадків. Здебільшого нову ігуменю вибирали по відході у вічність її попередниці. Іноді повноваження настоятельки могли бути припинені через добровільне зречення у зв'язку з похилим віком чи поганим станом здоров'я. Відомі також факти усунення ігумені владиною через порушення нею дисципліни. Настоятельки досліджуваних монастирів походили зі шляхетських, міщанських та священничих родин. Ця ситуація, зрештою, частково відображає соціальну структуру чернечих спільнот. До обов'язків ігумені, крім духовної опіки над сестрами, входили різні адміністративні функції, зокрема керівництво монастирським господарством та управління фінансами. Вона також репрезентувала монастир перед світською й духовною владою.

Суттєву роль у житті монашої громади відігравав її духівник. У ранньомодерний період капеланські обов'язки в жіночих обителях Львівської

та Перемишльської єпархій виконувало як чорне, так і біле духовенство. Поодинокі джерельні свідчення з XVII ст. дають підставу констатувати, що в той час душпастирями черниць зазвичай були єромонахи. Своєю чергою, парафіяльні священики опікувалися інокіями значно рідше. Лише з наступного століття єпископи починають більш охоче довіряти обов'язки монастирського духівника представникам парафіяльного клиру, котрі в деяких обителях поступово витісняють чорне духовенство.

До першорядних завдань капелана належало уділення духовної опіки ввіреній йому чернечій спільноті та забезпечення літургійних потреб у монастирі. Основним джерелом утримання духівника був бенефіцій. Розмір бенефіційних маєтків у різних обителях відрізнявся. Зазвичай капелан мав у своєму розпорядженні будинок, де мешкав разом із сім'єю, господарські споруди, город та поле. Нерідко духівники додатково одержували від монахинь річну зарплату. Іншими їхніми прибутками були оплати за релігійні служби. Невеликі доходи від капеланства змушували багатьох пресвітерів, котрі виконували ці функції, шукати кращих джерел надходжень, найчастіше нового, більш дохідного, бенефіцію. Стара́ння, яких докладали капелани, аби забезпечити собі вищі прибутки, значною мірою були пов'язані з необхідністю утримувати власну сім'ю.

Розділ 4

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ – ΔΕΛΑΝΙΕ – АСТІVІTAS: МОЛИТВА І ПРАЦЯ

У повсякденному житті кожної монахині центральне місце мала посіда-ти, без сумніву, молитва. Однак це не означало, що працюю можна було знехтувати. На важливому значенні обидвох форм діяльності наголо-шували правила св. Василя Великого¹, які слугували зразком для піз-ніших монастирських уставів. Роль молитви і праці в житті чернечої спільноти підкреслював також київський митрополит Михайло (Раго-за) у листі до сестер Святокатерининської обителі у Львові: «Вы ж по благочестію законов віри Восточныя Божія Церкви въ молитві, и пос-ті, и въ трудах, терпеніи, и въ Христовои любви мирно, благочестиво пребывайте»².

1. Молитовне життя

У жіночих монастирях киевохристиянської традиції, що існували на те-ренах Львівської та Перемишльської єпархій, богослужбове життя, не-зважаючи на плин часу, зберігало свій усталений віками характер. До та-кого висновку доходимо вже на підставі наданих обителям привілеїв. У 1659 р. король Ян II Казимир дозволив черницям звести на Краківсько-му передмісті у Львові монастир, а також церкву для «відправлення бо-гослужінь і Служби Божої [згідно з] обрядом Східної Церкви»³. Так само Ян Собеський у привілеях з 1674 р. (для Жовківської обителі) та 1679 р.

¹ Василій Великий. Обширні правила, 37 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 358–361; Św. Bazyli Wielki. *Pisma ascetyczne*, т. 2, с. 145–151).

² *Monumenta Confraternitatis*, т. 1, с. 821.

³ «odprawowania nabożeństwa у Służby Bożej obrzędem Wschodniey Cerkwie» (ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 414, с. 1664; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 228).

(для Яворівської) особливо акцентував на обов'язку збереження приписів Східної Церкви у всіх церковних відправах⁴.

Богослужіння добового й тижневого кіл

Літургійна молитва в монастирях відбувалася щоденно, вписуючись у три богослужбові кола: добове, тижневе та річне. Основним циклом, у ритмі якого тривало життя в обителі, був добовий. Він розпочинався ввечері із відправлення Вечірньої, після якої звершувалося Повечір'я. Вночі служили Полуношницю, а зранку – Час Перший, Утреню й Божественну Літургію. В обідню та післяобідню пору сестри мали молитися Часи – Третій, Шостий і Дев'ятий. Наявні джерела не дають виразної відповіді на питання, чи добовий цикл богослужінь практикувався в досліджуваних чернечих осередках у повному обсязі. Хоча Гавриїл Лянґіш перед Львівським магістратом свідчив, що монахині заснованої ним обителі «вдень і вночі» моляться за короля, Річ Посполиту та місто Львів⁵, проте таке формулювання мало радше метафоричний характер. А втім, опрацьовані матеріали все-таки дозволяють стверджувати, що в монастирях були збережені принаймні найважливіші частини добового кола. У 1747 р. візитатор записав свідчення жовківської черниці Митрофани про те, що не всі сестри з'являються «щодня на звичайне богослужіння»⁶. А 1763 р. о. Микола Шадурський у реформаційному декреті велів словітським монахиням «особливо на щоденних богослужіннях бувати»⁷. Отже, у згаданих обителях кожного дня відбувалися якісь служби добового циклу, хоч і не всі інокіні їх відвідували. Які це були відправи? Під час розгляду справи про конфлікт, котрий виник у загвіздянській спільноті (1760 р.), деякі монахині скаржилися, що черниці Амфілохія та Атанасія «на ранкові та вечірні (курсив наш. – О. Д.) богослужіння не ходять»⁸. Натомість у Львівському Введенському монастирі в середині XVIII ст. сестри у визначений уставом час молилися Полуношницю. На це вказує той факт, що духовний суд єпархії в 1767 р. наказав ігумені Єфимії (Деревинській) як покуту за певні провини супроти сусідів обителі бити поклони саме під час цієї відправи⁹. Хоч і поодинокі, такі згадки доводять, що в жі-

⁴ НМЛ, Ркл-24, с. 182; ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 553, с. 762.

⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 58, с. 166.

⁶ «со dzień na zwaczaune nabożeństwo» (ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 20 зв.).

⁷ «na nabożeństwach codziennych osobliwiście bywać» (НМЛ, Ркл-23, арк. 441 зв.).

⁸ «na nabożeństwo ranne i wieczorne nie chodzą» (НМЛ, Ркл-69, арк. 95 зв.).

⁹ НМЛ, Ркл-87, арк. 728.

ночих монастирях Львівського та Перемишльського єпископств добовий богослужбовий цикл існував щонайменше у формі окремих частин. У всіх цих обителях черниці, без сумніву, спільно служили Вечірню та Утреню, а Часи, можливо, відмовляли окремо¹⁰, якщо тільки вміли читати.

Центральним пунктом добового й тижневого кіл богослужінь була Божественна Літургія. Згідно з тогочасною практикою, вона могла не відправлятися щоденно. Літургійними днями вважалися субота, неділя, а також свята. Однак в Унійній Церкві, під впливом Римо-Католицької, в ранньомодерний період поступово вкорінюється звичай частішої відправи Св. Літургії. Першими його переймають ченці Василянського чину¹¹. Проте на парафіях Служба Божа й надалі відбувалася переважно в неділю та празничні дні. Подібна ситуація спостерігалась у XVIII ст. і в жіночих унійних монастирях Львівської та Перемишльської єпархій. Про це дізнаємося, зокрема, з листа митрополита Атанасія (Шептицького) до о. Геннадія (Яновського), намісника Унівської архимандрії (1731 р.), у якому єрарх рекомендує призначити для рогатинських черниць духівника з-посеред єромонахів. За порадою владики капелан повинен «прибувати для відправлення богослужінь до вище вказаної обители в суботу, неділю і під час [кожного] урочистого свята»¹². А 1760 р. в Загвізді візитатори зафіксували, що деякі сестри не беруть участі в Літургіях, які відправляються в їхньому храмі в неділю та празничні дні¹³. У тих чернечих осередках, де постійно перебував капелан, Служби Божі могли відбуватися частіше.

Богослужіння річного кола. Пости

Річний цикл богослужінь¹⁴ тісно пов'язаний з добовим і тижневим. Кожен день у церковному календарі присвячений пам'яті того чи того святого

¹⁰ Так було в жіночих унійних обителях на теренах Великого князівства Литовського (S. Senyk. *Women's Monasteries*, с. 171).

¹¹ P. Nowakowski. *Problematyka liturgiczna w międzywyznaniowej polemice po Unii Brzeskiej (1596–1720)*. Kraków 2004, с. 260; Лаврентій Данило Гуцуляк. *Божественна літургія Йоана Золотоустого в Київській митрополії після унії з Римом (період 1596–1839)*. Львів 2003, с. 37–42.

¹² «dochodzić dla odprawowania nabożeństwa do monasteru zwysz specyfikowanego w sobotę, niedzielę у podczas uroczystego święta» (НМЛ, Ркл-83, арк. 67).

¹³ НМЛ, Ркл-69, арк. 95.

¹⁴ Докладніше про річний богослужбовий цикл див.: К. Никольскій. *Пособіє къ изученію Устава богослуженія Православной Церкви*. Санкт-Петербургъ 1907, с. 485–655.

або ж особливій священній події. Найважливішими празниками літургійного року були Воскресіння Христове, Різдво Христове та Зіслання Св. Духа. Перелічені свята урочисто відзначалися всіма чернечими спільнотами. Наприклад, сестри Львівського Введенського монастиря в ці дні спеціально запрошували дяків, студентів і «аколітів» для того, аби ті допомогли їм співати під час відправ¹⁵. Монахині зберігали всі традиційні обряди, якими супроводжувалися ці свята. Зокрема, у фінансовій книзі згаданої обителі записано суми, виділені для випікання артоса, який освячувався наприкінці пасхальної Літургії¹⁶. Після її завершення священник благословив ще й святкові страви. У книзі прибутків і видатків Яворівського монастиря напередодні Пасхи фіксуються витрати на приготування великоднього кошика – на «сир і масло для свячення», а також на ковбасу й шинку¹⁷. На Зелені свята львівські сестри замаювали церкву, а підлогу застеляли аїром (у джерелах названий шуваром)¹⁸.

Складовою частиною річного кола богослужінь був храмовий (престольний) празник, який також завше урочисто святкувався в жіночих монастирях. У Божественній Літургії брали участь священники із сусідніх парафій, приходило й багато навколишнього люду. У 1760 р. візитатор інформував, що рогатинські черниці щорічно в день празника збирають близько 40 зл. пожертв¹⁹. А насельниці Розгірчанської обителі 1779 р. скаржилися владиці, що через надуживання двору, котрий прагнув контролювати монастирську скарбницю, вірні виявляли щораз меншу щедрість під час відпустів²⁰. Престольний празник закінчувався трапезою, на яку запрошувалися присутні священнослужителі, а також важливіші світські особи. У фінансових книгах жіночих чернечих осередків рік у рік нотуються видатки на організацію святкового столу. Окремими статтями подані витрати на горілку, вино, пиво, мед, м'ясо²¹. Варто також підкреслити, що у XVIII ст., під впливом латинської традиції, деякі жіночі унійні монастирі, як і парафіяльні храми, отримували від Римської апостольської столиці привілеї надання в дні празників повного відпусту²².

¹⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2575, арк. 3 зв., 11 зв., 13 зв.

¹⁶ Там само, арк. 3–3 зв., 5.

¹⁷ «syr i maslo do święcenia» (APP, ABGK, sygn. 450, s. 5).

¹⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2575, арк. 2, 5 зв.–7, 10.

¹⁹ НМЛ, Ркл-20, арк. 565.

²⁰ Там само, Ркл-42, арк. 1; APP, ABGK, sygn. 118, s. 165.

²¹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2575, арк. 2–10 зв. (Львів); спр. 2875, арк. 1–9 зв. (Словіта); APP, ABGK, sygn. 450, s. 3–100 (Яворів).

²² Згідно з ученням Католицької Церкви, повний відпуст (індульгенція) є цілковитим звільненням від тимчасового покарання за гріхи, в яких грішник уже покаявся

Намісна ікона Преображення Господнього
з іконостасу Рогатинського монастиря. XVIII ст.

1760 року таку грамоту одержала терміном на десять років Словітська обитель²³.

Суттєву роль у духовному житті спільноти відігравали пости, які у східній традиції тривали протягом більшої частини року. У Православній та Унійній Церквах практикувалися чотири багатоденні пости: Великий, Різдвяний (Пилипівка), Апостольський (Петрівка) та Успенський (Спасівка). Існували також одноденні: на свята Усікновення чесної голови св. Йоана Хрестителя і Воздвиження Чесного Хреста, а також у навечір'я Богоявлення Господнього. Впродовж тижня пісними днями були середа та п'ятниця. У молитовному житті обителі особливо виділявся, без сумніву, період Великого посту, коли черниці, готуючись до свята Воскресіння Христового, намагалися звершувати всі визначені церковним уставом богослужіння. З наявних джерел знаємо, що в середині XVIII ст. у Львівському Введенському монастирі відправлялася Літургія напередосвячених дарів²⁴. Про дотримання монашими громадами літургійних норм Великого посту свідчить також факт набуття Тріоді пісної – книги, необхідної для відправ у передпасхальному часі²⁵. Згідно з церковними приписами, сестри, зрештою, як і всі вірні, були зобов'язані відбути щорічну великодню сповідь²⁶. Саме тому в 1755 р. насельниці невеличкого монастиря в Рип'янці, через відсутність власного капелана, сповідалися в єромонаха Варлаама з обителі в Луквиці²⁷. Святу Воскресіння Христового передував Страсний тиждень, під час якого надзвичайно глибокими були богослужіння Великого четверга і Великої п'ятниці²⁸. Релігійне обрамлення цих днів у монастирських храмах, очевидно, було таке ж, як і в парафіяльних церквах. Так, у Велику п'ятницю у храмі виставляли

і провина за які вже прощена в Таїнстві Покаяння. Для отримання повного відпусту необхідно бути вільним від усіх тяжких гріхів, отримавши прощення під час сповіді, мати щирий намір отримати індульгенцію й виконати всі необхідні приписи, наприклад промовити певні молитви в намірі Святішого Отця.

²³ НМЛ, Ркл-23, арк. 421 зв.

²⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2575, арк. 11.

²⁵ Там само, ф. 201, оп. 46, спр. 188 (тимч. 1031), арк. 9–9 зв.

²⁶ У ранньомодерний період органи церковної влади домагалися, аби вірні якомога частіше, принаймні раз на рік, приступали до сповіді: T. Wiślicz. Spowiedź chłopa w Rzeczypospolitej (druga połowa XVI – XVIII w.) // *Kwartalnik Historyczny* 108 (4) (2001) 65–66.

²⁷ НМЛ, Ркл-18, арк. 137.

²⁸ Святування Пасхального Трїдууму в жіночих латинських монастирях описує: M. Borkowska. Triduum Sacrum w benedyktynek nieświeskich w XVIII wieku // *Nasza Przeszłość* 76 (1991) 315–328.

плащаницю, яка символізувала покладення Христа до гробу. У візитаційних протоколах середини XVIII ст. задокументовано, що повсюди в монастирських святинях зберігалися плащаниці²⁹. А яворівські черниці, як засвідчує фінансова книга обителі, напередодні Великодня постійно видавали кошти, щоб належно облаштувати «Божий гріб»³⁰.

Видимим виявом посту було утримання від споживання м'ясних і молочних страв, а також яєць. За давньою чернечою традицією вживання м'яса в обителях істотно обмежували або відмовлялися від нього взагалі. У 1751 р. генеральний намісник о. Антоній Левинський наказав підданам Словітського монастиря, аби ті віддавали сестрам натуральний чинш не курми, а лише яйцями, «оскільки черниці м'яса не споживають»³¹. А 1786 р. яворівська монахиня Атанасія (Дембіцька) пояснювала візитаторові своє небажання сідати із сестрами до спільної трапези тим, що вона не їла м'яса, вдовольняючись тільки капустою й борщем³². Такого принципу відмови від м'ясних страв на щодень дотримувалися, однак, не завжди і не скрізь. На це вказують, зокрема, статті видатків у фінансових книгах низки жіночих обителей. Наприкінці XVIII – на початку XIX ст. насельниці Яворівського, Львівського й навіть Словітського монастирів час від часу купували для власних потреб м'ясо. Напередодні ж чотирьох великих постів, у «запусти», сестри влаштовували в обителі урочисту трапезу³³. З настанням посту м'ясні страви й набіл на чернечому столі радше не з'являлися. Наприклад, у яворівській книзі прибутків і видатків тоді зникали витрати на м'ясо, сир, сметану та молоко, а пісне меню ставало дуже скромним – інокіні видавали кошти головним чином на олію, гриби, раки, рибу, у т. ч. оселедець. Де-не-де можна побачити запис: «За бочку пива на піст»³⁴. Потрібно зауважити, що в той час цей висококалорійний напій з низьким вмістом алкоголю (2–3 %) часто вживали в помірних дозах для підтримки організму в період обмеженого харчування³⁵, зокрема й у піст.

²⁹ НМЛ, Ркл-23, арк. 421 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2575, арк. 2–5.

³⁰ АРР, АВГК, sygn. 450, s. 14.

³¹ «ponieważ panny z mięsem nie jadają» (ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 7 зв.).

³² АРР, АВГК, sygn. 142, s. 92.

³³ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2575, арк. 2–10 зв. (Львів); спр. 2875, арк. 1–9 зв. (Словіта); АРР, АВГК, sygn. 450, s. 3–100 (Яворів).

³⁴ АРР, АВГК, sygn. 450, s. 24.

³⁵ Z. Kuchowicz. *Obyczaje staropolskie XVII–XVIII wieku*. Łódź 1975, s. 46–47.

Молитва за померлих

Особливе місце в релігійних практиках чернецтва займала молитва за померлих. Монахині насамперед були зобов'язані належно поховати спочилих в обителі сестер³⁶. Інколи їхній відхід у вічність ставав подією не лише для самої чернечої спільноти. 1756 року в похороні Соломонії (Томкевичівни), колишньої ігумені Львівського Введенського монастиря, взяли участь священники з навколишніх парафій, котрі відправили над тілом померлої три парастаси. Поховальну церемонію завершили влаштовані сестрами поминки. Протягом першого року по смерті черниці в обителі декілька разів відправлялися богослужіння за спокій її душі, після яких знову були поминальні трапези³⁷. У фінансовій книзі Словітського монастиря під 1800 р. також зафіксовано видатки на поховання ігумені Венедикти (Залеської). Монахині придбали дошки на труну для покійної; 2 зл. було витрачено на «подзвонне», аналогічну суму отримав гробар. Трьом священникам, які правили заупокійну Літургію й парастас, спільнота заплатила сумарно 12 зл. Найбільше коштів видано на гідну організацію поминок: придбано горілку, мед, рибу, олію³⁸. Загалом похорон настоятельки, з огляду на її статус у спільноті, був звичай більш урочистим, ніж інших черниць. Проте обов'язком насельниць монастиря завше залишалася особлива молитва за кожную померлу сестру.

Про збереження в обителях пам'яті про монахинь, які відійшли до вічності, інформують численні вписи їхніх імен до пом'яників³⁹. У результаті проведеного дослідження виявлено три синодики, що походили з аналізованих жіночих монастирів – Яворівського, Львівського Введення в Храм Пресв. Богородиці (обидва повністю збережені)⁴⁰ і Словітського (є тільки окремі аркуші)⁴¹. На початку кожного з цих пом'яників

³⁶ Про деякі особливості обряду чернечого похорону див.: Т. Shmanko. *Metodologiczne aspekty*, с. 123–124.

³⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2580, арк. 10–10 зв.

³⁸ Там само, спр. 2875, арк. 29.

³⁹ Більше про роль пом'яників у літургійному житті Православної та Унійної Церков на прикладі братств див.: Л. Тимошенко. Традиція і практики поминання померлих у Київській митрополії в другій половині XVI – першій половині XVII ст.: внесок церковних братств // *Дрогобицький краєзнавчий збірник* 14–15 (2011) 116–132.

⁴⁰ ЛННБУ, ф. 3, спр. 22 (Яворів); ф. 77, спр. 11, арк. 19–41 зв. (Львів).

⁴¹ Один фрагмент Словітського пом'яника фігурує як окрема справа (ЛННБУ, ф. 3, спр. 40в), натомість інший є частиною рукописного збірника (Там само, спр. 529, арк. 60–73 зв.). Дякую Іванові Альмесу за вказівку на це джерело.

СІЕ ПОМІНАНІЄ РАБА БЖІА
ІЄРМОНАХА АСОФІЛАДЪ
 НАЄВЬСКОГО ЗАКОННИКА МОЛІТІАРЯ ДО
 МАШОКЬСКОГО ПЛТОНЪ ТАСЪ МЕНШКАЮЩОГО
 ПРИЦРІЄТЬ МЪСКО АВОКЬСКОЮ: ВЪСНЕНІА:
 ПРЕСТОП БЦА: ПЦОРІА ЕГО ІНОКІИТЪ ПАІМЪ
 ЄЛЕНЪ ІАЖЕ ПРІАТЬ ІНОКІСКИІ ШЕРДУЪ НАСЕ
 КЕ БРОКЪ А ПЪ З МІА ШКОКІА АНЪ. ІАІ:
 СЛІСАСА ІО КО А ПЪ ІА МІАЛЄ ДІА ІА:
 ПОМЪНІІ ГЛ ДІА СІВЪ СВОПЪ ПРЄЖДЕ ПОЧІВІІ:
 КОУМЪ МАРІИЪ ПЕТРА ЄВДОКІІО ІЕРЄЗ. АНЪ
 АРЄЗ. ЄКСТАФІА. МІА МАРІІО МІА БАСІЛІА.
 МІА АГРІІІІНЪ РОМАНА ТАТІА. ПЪ ЄЛЕНЪ
 АЕВДОСІІО ПЕЛАГІІО АКІІІНЪ ДАНІІЛА ІО
 АНЪНА РОМАНА ГРІГОРІА. ПЕТРА БАСІЛІА.
 ЄРЕНІІО МАРІІО ЄКАТЕРІІНЪ МАРІІО ПАРА
 СКЕКІІО

Пом'яник Львівського Введенського монастиря
(впис о. Теофіла (Дунаєвського)). 1708 р.

містилося загальне поминання всіх померлих в обителі⁴², а далі йшли вписи окремих сестер та світських і духовних осіб. Внесені до синодиків імена інокій завжди читалися під час заупокійних богослужінь, передовсім Літургій та парастасів, що правилися у дні, присвячені пам'яті всіх від віку спочилих: у суботу перед М'ясопусною неділею, другу, третю і четверту суботи Великого посту, Троїцьку суботу, що перед Зісланням Св. Духа, а також у Дмитрієву суботу. Особливу пам'ять про померлих віддавна зберігали також на наступний день після храмового празника, званий «попразничим». На підставі фінансових книг Львівського Введенського та Яворівського монастирів можемо ствердити, що черниці саме в ці дні оплачували священикам за відправлення заупокійної Літургії, а також влаштовували поминальні обіди⁴³. Обов'язково молилися сестри і за померлих доброчинців обителі. Їхні імена теж записувалися до пом'яників, як, наприклад, фундатора Введенського монастиря Василя Лупула⁴⁴. Зрештою, доброчинці найчастіше самі, здійснюючи фундацію, визначали вид і частоту молитов, які монахині повинні були читати в їх інтенції⁴⁵.

Богослужбові книги⁴⁶

Для щоденної молитовної практики монастир потребував повного набору богослужбових книг, серед яких найважливішими були Євангеліє, Апостол, Псалтир, Часослов, Октоїх, Мінея загальна, Мінея святкова (Анфологійон, Трифологійон), Тріодь пісна, Тріодь квітна, Службеник, Требник та Ірмологійон⁴⁷. Інформацію про їх наявність подають протоколи візитацій з другої половини XVIII ст. (див. табл. 25).

⁴² ЛННБУ, спр. 22, арк. 5–5 зв., 10–11; спр. 529, арк. 60; ф. 77, спр. 11, арк. 19.

⁴³ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2575, арк. 2–10 зв. (Львів); АРР, АВГК, sign. 450, s. 3–100 (Яворів).

⁴⁴ ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 23 зв.

⁴⁵ Див. підрозділ 3 розділу 2.

⁴⁶ Вивченням книжкового репертуару бібліотек василіянських монастирів на території Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерну добу сьогодні займається Іван Альмес. Богослужбовим книгам присвячена, зокрема, така його публікація: І. Альмес. «Церковні книги» у Віцинському василіянському монастирі (за матеріалами інвентарного опису 1774 р.) // *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського* 42 (2015) 365–378.

⁴⁷ Про богослужбові книги Православної Церкви див.: К. Никольській. *Посібніє кь изученію*, с. 93–139.

Таблиця 25
Богослужбові книги в жіночих монастирях
Львівської та Перемишльської єпархій у другій половині XVIII ст.
(за матеріалами пастирських візитацій)

Монастир	Рік	Богослужбові книги												
		Єв	Ап	Пс	Ч	О	МС	МЗ	ТП	ТК	Сл	Тр	І	ін.
Рип'янка	1756	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Рогатин	1760	2	1	1*	1	2	1	1	1	1	2	2	-	2*
Жовква	1763	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	2
Кам'янка-Струмилова	1763	2	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	-	-
Словіта	1763	3	1	2*	2	1	1	1	1	1	3	2	2	3*
Унів	1763	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-	1
Яворів	1767	1	1	2	1	1	1	-	1	1	2	-	-	4
Розгірче	1773	2	1	1	2	1	2	1	1	1	2	2	1	1

* Одну книгу з Псалтирем творили Акафістники.

Джерела: НМЛ, Ркл-18, арк. 137; Ркл-20, арк. 556 зв.–557; Ркл-23, арк. 320, 423 зв.; Ркл-24, с. 109, 180; Ркл-41, арк. 3–3 зв.; АРР, АВГК, *sygn.* 142, s. 13, 18.

Скорочення: Єв – Євангеліє, Ап – Апостол, Пс – Псалтир, Ч – Часослов, О – Октоїх, МС – Мінея святкова (Трифологійон), МЗ – Мінея загальна, ТП – Тріодь пісна, ТК – Тріодь квітна, Сл – Служебник, Тр – Требник, І – Ірмологійон, ін. – інші книги (Акафістник, «Три богослужіння», Новий Завіт).

Із перелічених чернечих осередків такого більш-менш повного комплекту книг не було лише в Рип'янці. Інші монастирі його посідали⁴⁸. Тільки в трьох обителях помічаємо відсутність Требника, а в шести – Ірмологіона (він, щоправда, тоді взагалі використовувався рідко⁴⁹). У монастирських храмах зберігалися й інші богослужбові книги. Скажімо, у Рогатині, Словіті, Уневі та Яворові були Акафістники, причому в перших двох обителях вони творили один фоліант з Псалтирем. У Яворові нотується «чернечий требник», який, вочевидь, був рукописним. А в Рогатині,

⁴⁸ Подібною була ситуація в більшості чоловічих монастирів Перемишльського єпископства в середині XVIII ст. (Ю. Стецик. Візитаційні описи василіянських монастирів дрогобицького краю: 1763–1764 рр. // *Дрогобицький краєзнавчий збірник* 6 (2002) 515).

⁴⁹ У Городоцькому намісництві Перемишльської єпархії Ірмологійон був лише в семи із сімнадцяти парафіяльних церков, розташованих у межах королівських володінь (В. Bodzioch-Kaznowska. *Unickie parafie patronatu królewskiego w dekanacie gródeckim w świetle wizytacji z lat 1764–1765* // *Nasza Przeszłość* 93 (2000) 66–67).

Словіті, Жовкві, Яворові та Розгірчому протоколи ревізій фіксують книгу, що окреслюється як «Troie nabozenstwa» («Три богослужіння»). Це було «Вослідованія празником Пресвятой Тайны Евхаристіи, Состраданія Пресвятія Богородица и блаженнаго священномученика Иосафата от святого собора Замойскаго преподавшим»⁵⁰, де містилися чинопослідування цих свят, офіційно запроваджених в Унійній Церкві рішенням собору в Замості.

Використання богослужбових книг у літургійній практиці засвідчує вже сама потреба їх придбання. У 1716 р. рогатинські монахині клопоталися перед єпископом про фінансову допомогу в купівлі їм книжок⁵¹. Через двадцять років сестри цієї ж обителі знову звернулися до владики з проханням передати їм Тріодь пісню, яка раніше перебувала у власності закритого на той час монастиря у Бібрці⁵². Інші чернечі спільноти також докладали зусиль для забезпечення себе необхідним комплектом богослужбових видань. Так, у 1756 р. сестри Львівської Введенської обителі придбали Тріодь пісню і Тріодь квітну за 66 зл., а через шістнадцять років після цього – Часослов, заплативши за нього 48 зл. 12 гр.⁵³

Літургійні книги потрапляли до монастирів також шляхом дарування. Маргінальні записи на сторінках стародруків повідомляють, що нерідко донаторами ставали самі черниці. У 1644 р. унівська інокія Євдокія подарувала до монастирської церкви Преображення Господнього Анфологійон⁵⁴, а в 1731 р. монахиня цієї ж обителі Гликерія (Бачковська) записала Службеник⁵⁵. Під час візитації 1763 р. в цьому храмі зберігалося на престольне Євангеліє, принесене в дар ще в першій половині попереднього століття тутешньою насельницею Кандидою (Лянґішівною)

⁵⁰ Вослідованія празником Пресвятой Тайны Евхаристіи, Состраданія Пресвятія Богородица и блаженнаго священномученика Иосафата от святого собора Замойскаго преподавшим. Унів, 1738. 2°. 48 с. (Я. Запаско, Я. Ісаєвич. *Пам'ятки книжкового мистецтва: каталог стародруків, виданих на Україні*, кн. 2, ч. 1. Львів 1984, № 1310). Розгорнутіше про цю книгу: М. Takala-Roszczenko. *The «Latin» within the «Greek»: The Feast of the Holy Eucharist in the Context of Ruthenian Eastern Rite Liturgical Evolution in the 16th–18th Centuries*. Joensuu 2013, с. 158–160.

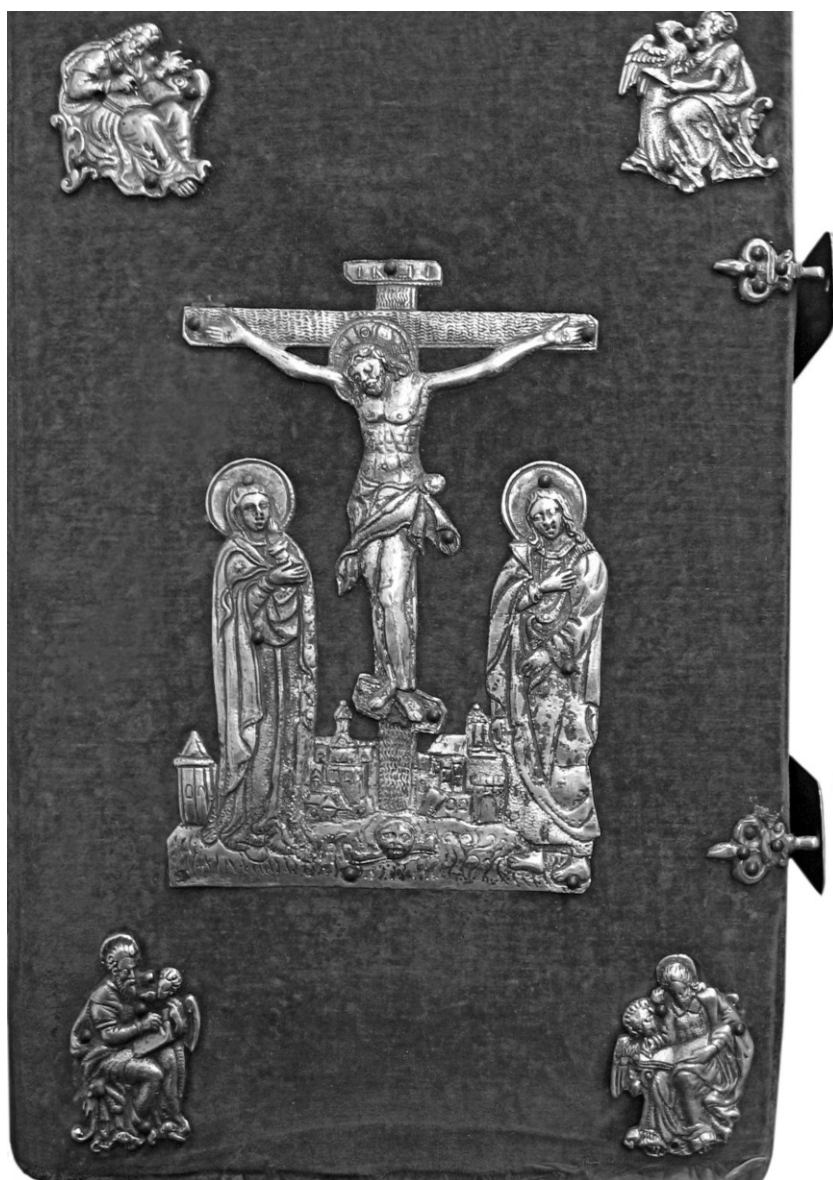
⁵¹ НМЛ, Ркл-175, арк. 136 зв.

⁵² ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 188 (тимч. 1031), арк. 9–9 зв.

⁵³ Там само, ф. 684, оп. 1, спр. 2575, арк. 10 зв.; спр. 2580, арк. 10 зв.

⁵⁴ І. Буцманюк. *Унів і єго монастирі*, с. 75–76; І. Мицько. *Святоуспенська Лавра в Уневі*, с. 130.

⁵⁵ Шустова Ю. Провиниенции в изданиях типографии Львовского братства первой половины XVIII ст. материалам собрания Львовской национальной научной библиотеки Украины им. В. Стефаника // *Історія релігій в Україні: Наук. щорічник. 2014 рік*, кн. 1. Львів 2014, с. 195.

Оправа Євангелія з Унівського жіночого монастиря,
подарованого Кандидою та Олімпіадою (Лянґішівнами)

та її сестрою Олімпіадою⁵⁶. У 1689 р. черниці Наталія й Панкратія, котрі теж були рідними сестрами, пожертвували до монастирського храму Успення Пресв. Богородиці в Рип'янці також Євангеліє⁵⁷. Жертводавцями богослужбових книг ставали і сторонні особи, у т. ч. представники духовенства. 1691 року еродиякон Іраклій, лаврівський «постриженець», подарував черницям зі Смільниці Служебник, а 1714 р. аналогічно вчинив еромонах Діонісій (Медвецький)⁵⁸. Привертає увагу й донація владики Антонія (Винницького), який записав згаданій обителі Октоїх та Тріюдь пісню «за своє ѿпущеніє грѣховъ и за преставльшихса благородныхъ родителей и сородниковъ своихъ»⁵⁹. Окремі примірники літургійних книг у чернечих осередках з'являлися також завдяки різним світським особам, нерідко сусідам монастиря. У 1698 р., в день престольного празника Різдва Пресв. Богородиці, Павло Боднар із села Підгородище передав у дар монахиням з Бібрки Апостол⁶⁰.

2. Ремесло і торгівля⁶¹

Важливе місце в житті жіночих монаших громад займала господарська діяльність. На значенні праці в повсякденному побуті ченця наголошував в «Обширних правилах» св. Василій Великий. За його словами, молитва жодним чином не може замінити праці – вони мають взаємно доповнюватися⁶². До фізичної активності спонукало черниць і погане матеріальне становище монастирів досліджуваних епархій у ранньомодерну

⁵⁶ НМЛ, Ркл-23, арк. 320. Ця богослужбова книга з відповідним донаційним записом на початку XXI ст. перебувала в храмі Пресв. Тройці в с. Велика Вільшаниця Золочівського р-ну Львівської обл. Згодом вона була передана на зберігання до бібліотеки Святоуспенської Унівської лаври Студійського уставу (Стд-396).

⁵⁷ А. Петрушевич. *Сводная, съ 1600 по 1700 годъ*, с. 225–226.

⁵⁸ *Katalog druków cyrylickich XV–XVIII wieku w zbiorach Biblioteki Narodowej* / укл. Z. Żurawińska, Z. Jaroszewicz-Pierśławcew. Warszawa 2004, с. 154–155, 163.

⁵⁹ Там само, с. 84, 112–113.

⁶⁰ НМЛ, Сдк-257, с. 86–100; И. Свѣнцицкій. *Каталогъ книгъ церковно-славянскої печати*. Жовква 1908, с. 10.

⁶¹ Основні положення цього підрозділу викладені у статтях: О. Дух. Ниткарки, свічкарки, проскурниці. Місце ремесла в жіночих монастирях Львівської та Перемишльської епархій у XVII–XVIII століттях // *Крізь століття. Студії на пошану Миколи Крикуна з нагоди його 80-ліття*. Львів 2012, с. 540–548; О. Duch. Czernice, które sprzedają nici białe. O rzemiośle niciarskim w żeńskich monasterach eparchii lwowskiej w XVIII w. // *Klasztor w gospodarce średniowiecznej i nowożytnej* / ред. M. Derwich. Wrocław 2013, с. 547–552.

⁶² Василій Великий. Обширні правила, 37 (його ж. *Морально-аскетичні твори*, с. 358–361; Św. Bazyli Wielki. *Pisma ascetyczne*, т. 2, с. 145–151).

добу: господарська діяльність для них стала одним із головних джерел їхнього утримання.

Унаслідок економічного відставання Речі Посполитої (в порівнянні з країнами Західної Європи) домогосподарство на цих теренах у XVI–XVIII ст. усе ще залишалось важливою виробничою одиницею, а жіноча праця й надалі мала значну цінність у різних сферах господарського життя⁶³. Йдеться, безперечно, насамперед про аграрну сферу, проте й у містах відсоток домогосподарств, які провадили жінки, був доволі високим. Скажімо, у Львові, за даними поголового реєстру 1662 р., їх частка становила 26,7 %⁶⁴. Найчастіше «білоголові» очолювали ремісничі майстерні або ж вели дрібну торгівлю. До господарств, які провадили жінки, можемо зарахувати й монастирі, де черниці теж займалися ремеслом (виготовляли нитки й свічки, випікали проскури тощо) і знову ж таки дрібною торгівлею, що полягала у продажу власних виробів.

Ниткарство

У ранньомодерний період текстильна галузь посідала одне з провідних місць серед тих ремесел, в яких істотну роль відігравала жіноча праця⁶⁵. Частково це було пов'язане з тим, що дівчат від наймолодшого віку привчали до виготовлення та обробки тканин. У сільському соціумі клопотання господині про забезпечення одягом домочадців впливало з природної життєвої потреби. Відтак не повинен дивувати той факт, що черниці зазвичай бралися до виробництва та вибілювання ниток. Цьому сприяло й те, що ниткарство було доволі рідкісним і специфічним заняттям (здебільшого ним займалися прядильниці або ткачі, і тільки у більших містах та важливіших ткацьких осередках зустрічаємо ремісників, які повністю спеціалізувалися на виробництві ниток).

Опрацьовані нами джерела дозволяють дійти висновку, що виготовлення ниток практикувалося насельницями щонайменше шести обителей Львівської та Перемишльської єпархій – у Львові (Введення в Храм Пресв. Богородиці), Жовкві, Рогатині, Загвізді, Словіті та Розгірчому. Можемо, однак, припустити, що ниткарське ремесло не локалізувалося лише в цих монастирях: принаймні тогочасна думка однозначно ототожнювала «черничок» з виробництвом білих ниток⁶⁶.

⁶³ M. Bogucka. *Białogłowa w dawnej Polsce. Kobieta w społeczeństwie polskim XVI–XVIII wieku na tle porównawczym*. Warszawa 1998, с. 67.

⁶⁴ A. Karpiński. *Kobieta w mieście polskim*, с. 58.

⁶⁵ Ширше про це: В. Інкін. *Сільське суспільство*, с. 41–42.

⁶⁶ J. Kitowicz. *Opis obyczajów*, с. 99.

Отриманню монахинями доходів від ниткарства передували три етапи: закупівля сировини, виготовлення ниток та їхній продаж. Основною сировиною в цьому виробництві були льон та коноплі. Їх вирощування на землях Руського воєводства в той час залишалося досить поширеним явищем⁶⁷. На 1772 р. у Галичині площі, зайняті під льон та коноплі, становили 1,5 % від усіх посівів⁶⁸. Культивувалися ці рослини головним чином у селянських, а не фільваркових господарствах⁶⁹. Селяни збували пряжу переважно на торгах, які відбувалися в найближчому місті⁷⁰. Там нею й забезпечувалися черниці. Трапляються також випадки придбання сестрами прядива безпосередньо в сільській місцевості. Жовківські монахині певний час купували сировину «за шляхом», тобто поза межами міста. Та згодом, згідно з вироком вїтївсько-лавничого уряду Жовкви, датованим 1730 р., місця закупівлі пряжі були обмежені територією міста й передмість⁷¹. Якщо монастир мав власних підданих, то можна було розраховувати на отримання від них принаймні частини необхідної сировини. Після проведення в 1751 р. візитації Словїтської обителі єпископський комісар розпорядився, аби кожен з тяглих монастирських підданих щороку віддавав черницям по два мотки пряжі. Цю повинність, щоправда, дозволялося замінити грошовим чиншем у розмірі 3 гр. за моток⁷². Така постанова діяла ще в 1778 р., коли вказану данину повинні були складати чотири кметівські господарства, що в сумі давало черницям вісім мотків пряжі на рік⁷³.

Під час закупівлі прядива конкуренцію монахиням створювали ткачі – як цехові, так і позацехові (партачі). Перші з них намагалися втримати за собою монополію на закупівлю сировини не тільки в місті, але й у селі, вживаючи відповідних заходів проти всіх конкурентів, котрі не належали до цеху. З матеріалів судової справи, яка розглядалася в 1730 р. вїтївсько-лавничим урядом Жовкви, довідуємося, що ткачі неодноразово чинили напади на черниць місцевої обителі, забираючи в них пряжу, яку ті купували поза містом. Побоювання жовківських цеховиків

⁶⁷ M. Ujma. *Latyfundium Jana Sobieskiego 1652–1696*. Opole 2005, с. 400–404 (табл. 65, 66, 68, 69, 73, 80, 83, 84 додатка II).

⁶⁸ J. Motylewicz. Przeworski ośrodek płócienniczy XVI–XIX wieku // *Rocznik Przemyski 17–18* (1977) 45; його ж. *Miasta ziemi przemyskiej i sanockiej*, с. 127.

⁶⁹ J. Motylewicz. *Miasta ziemi*, с. 127.

⁷⁰ J. Wyrozumski. *Tkactwo małopolskie w późnym średniowieczu*. Warszawa – Kraków 1972, с. 27.

⁷¹ НБ ЛНУ, спр. 612/III, арк. 50 зв.–51.

⁷² ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 7 зв.

⁷³ Там само, спр. 2873, арк. 3.

Коноплі і льон – основна сировина для виготовлення ниток
(гравюра з польського видання праці італійського агронома
Петруса Кресценція, 1571 р.)

мало серйозне підґрунтя. По-перше, вартість сировини, отриманої безпосередньо від виробника, була нижчою, тож і ціна кінцевого продукту могла бути більш конкурентноспроможною. По-друге, поява нового покупця на сільському ринку не раз спричиняла деякі складнощі в закупівлі пряжі або зростання ціни. З огляду на це, суд заборонив «превелебним паннам» закуповувати сировину поза межами Жовкви, а ткачі, своєю чергою, не повинні були ускладнювати сестрам її придбання в місті⁷⁴. Таким чином жовківський цех ткачів виборов собі монополію на закупівлю пряжі в навколишніх селах. Натомість у Львові відбувся спільний виступ ткацького цеху та насельниць Введенського монастиря проти партачів. У 1762 р. раецький уряд Львова задовольнив скаргу, яку внесли на його розгляд ткачі і яку підтримали монахині, та звелів двом партачкам з Миклашева (Маріанні Романкевичівні й Маріанні Крулицькій) не купувати пряжі в межах міста та в довколишніх селах, оскільки вони не мали на це жодного права⁷⁵.

Конкуренція між черницями та цеховими ткачами спостерігається власне під час їхнього забезпечення прядивом, бо вже на етапі виробництва, очевидно, існувала певна спеціалізація. Про це можуть свідчити матеріали щойно описаної судової справи. Цехмістри Блажей Квасньовський і Валенти Вішньовський від імені цеху ткачів звинувачували миклашівських партачок в тому, що ті порушили права «сестер василіянок відповідно до привілею Августа Другого⁷⁶, а також привілеї, що служили цехові – Казимира, Міхала і Владислава, монархів польських»⁷⁷. Рішенням раецького уряду партачкам дозволялося виготовлення лише сірих ниток та їх фарбування, за умови внесення відповідної оплати на користь цеховиків⁷⁸. Зміст цього вироку наштотує на думку, що на території Львова тільки інокіни Введенського монастиря могли виготовляти білі нитки. У королівському привілеї Августа III з 1752 р. також сказано, що сестри згаданої обителі мали на це право⁷⁹. Монополію львівських монахинь на виробництво білих ниток доводить також їхній конфлікт

⁷⁴ НБ ЛНУ, спр. 612/III, арк. 50 зв.–51.

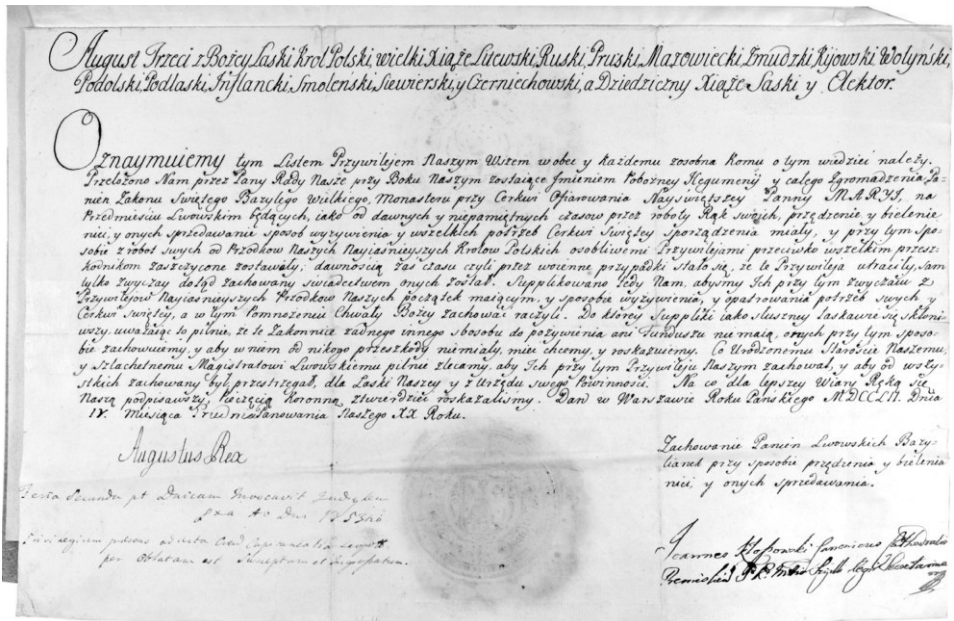
⁷⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2563, арк. 1–2.

⁷⁶ Мовиться, вочевидь, про привілей 1752 р. для Львівського Введенського монастиря, наданий Августом III, а не Августом II, як зазначено в документі.

⁷⁷ «panien bazylianek według przywileju Augusta Wtórego, tudzież przywilejów cesze służących, Kazimierza, Michała y Władysława, monarchów polskich» (ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2563, арк. 1).

⁷⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2563, арк. 1 зв.

⁷⁹ Там само, спр. 2556, арк. 1–2 зв.

Привілей короля Августа III для черниць Львівського Введенського монастиря на виготовлення ниток. 1752 р.

з ниткарем Мацеєм Васньовським, який вибілював нитки, не маючи на це дозволу: духовний суд Львівської єпархії в 1763 р. заборонив йому надалі займатися такою діяльністю⁸⁰.

Прядіння ниток у жіночих монастирях нічим не відрізнялося від цього процесу в ткацьких осередках. Після виготовлення сірих ниток монахині вибілювали їх. У місті вибілювання тканин часто здійснювалося в невеликих закладах, розташованих біля водойм (т. зв. бліхах), де полотно почергово вимочували у воді та розстеляли на луках для висушування на сонці (так робили і в домашніх умовах)⁸¹. У вибілюванні ниток теж найбільше значення мало висушування їх на сонці та вимочування у воді. Протокол візитації Словітського монастиря 1763 р. фіксує на території обителі ставок, у якому сестри розводили рибу⁸². Напевно, черниці використовували його також для виготовлення білих ниток. За відсутності власного ставу доводилося винаймати водойми неподалік обителі. Насельниці Львівського Введенського монастиря щонайменше впродовж 1762–1772 рр. щорічно виплачували о. Яськевичеві, парохові сусідньої вірменської церкви Св. Анни⁸³, 18 зл. «водного» за право користування ставом для вибілювання ниток⁸⁴. А в 1779 р. сестри цієї обителі просили владика Лева (Шептицького) допомогти їм винайняти став поблизу передміської церкви Св. Параскеви П'ятниці, оскільки водойма, якою вони досі користувалися, висохла через минулорічну посуху. Єпископ прислухався до прохання монахинь і розпорядився, аби о. Олексій П'ясецький, парох вказаного храму, посприяв їм у цьому⁸⁵. Техніку вибілювання сестри, вочевидь, застосовувалася не лише в ниткарстві, але й для обробки полотна. 1778 року черниці з Розгірчого звинуватили власника села Михайла Венявського в тому, що він змушував їх безоплатно вибілювати його власні нитки та полотно⁸⁶.

⁸⁰ НМЛ, Ркл-87, арк. 508 зв.–509; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2580, арк. 11.

⁸¹ J. Motylewicz. *Miasta ziemi przemyskiej i sanockiej*, с. 131.

⁸² НМЛ, Ркл-23, арк. 424.

⁸³ У середині XVIII ст. о. Яськевич фігурує у фіскальних описах Краківського передмістя. Він володів невеликим двориком поблизу вірменської церкви Св. Анни (*Описи передмість Львова XVI–XVIII століть* / упоряд. А. Фелонюк. Львів 2014, с. 399, 401, 406–407, 433). Садок Баронч у своїй монографії «Життєписи славних вірмен» згадує декілька представників родини Яськевичів, які походили зі Львова (S. Barącz. *Żywoty sławnych Ormian w Polsce*. Lwów 1856, с. 143–147).

⁸⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2575, арк. 2–10.

⁸⁵ Там само, спр. 2564, арк. 1.

⁸⁶ НМЛ, Ркл-42, арк. 1; APP, ABGK, sygn. 118, s. 163–166.

Монахині виготовляли нитки зазвичай власноруч, про що маємо записи у візитаційних протоколах із середини XVIII ст. (у них мовиться, що «превелебні панни» утримуються з праці власних рук)⁸⁷. У цьому сестрам допомагали монастирські слуги. У реєстрі видатків, укладеному 1756 р. по смерті колишньої ігумені Львівської Введенської обителі Соломонії (Томкевичівни), вказано, аби «прачці, котра нитки допомагала прати», виплатити 6 гр.⁸⁸ Та й уже названі партачки з Миклашева опанували техніку виготовлення білих ниток саме під час служби у львівських черниць⁸⁹.

Останнім етапом виробничого процесу була реалізація виготовленого. У Речі Посполитій дрібна торгівля значною мірою перебувала в руках жінок⁹⁰, тому продаж монахинями власних виробів не вважався чимсь надзвичайним⁹¹. Доволі сприятливі умови для торгівлі мали насельниці Львівського Введенського монастиря. Завдяки старанням єпископа Йосифа (Шумлянського), у 1704 р. їм вдалося укласти трирічний контракт з економією Львова на оренду торгового місця біля ратуші. Черниці зобов'язувалися щорічно сплачувати місту 50 зл. чиншу двома частинами – на Великдень і на день Св. Михаїла Архистратига⁹².

Протягом XVIII ст. монахині Введенської обителі продавали нитки не тільки у Львові, але й у Варшаві. Це підтверджують два охоронні листи, видані в 1716 і 1757 рр. сестрам на подорож до столиці: перший з них був підписаний о. Діонісієм (Сінкевичем), намісником катедрального собору⁹³, інший – о. Яковом Березницьким, капеланом жіночої обителі⁹⁴. Відомий польський мемуарист о. Єнджей Кітович у своєму «Описі звичаїв під час правління Августа III» подав опис перебування в столиці «руських черниць»: «Під час правління Августа III бували у Варшаві жінки руські, з накритими головами, і ходили в сукнях чорного кольору, від

⁸⁷ НМЛ, Ркл-23, арк. 424–425; Ркл-24, с. 112–113.

⁸⁸ «Pracze, co niсу romagała прац» (ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2580, арк. 10).

⁸⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2563, арк. 1 зв.

⁹⁰ A. Karpiński. Przekupki, kramarki, straganiarki. Zakres feminizacji drobnego handlu w miastach polskich w drugiej połowie XVI i w XVII wieku // *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej* 38 (1–2) (1990) 81–91.

⁹¹ Так, у Любліні впродовж 1567–1662 рр. нитки продавали самі лише жінки (A. Karpiński. Przekupki, kramarki, straganiarki, с. 84).

⁹² ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 888, с. 161; ф. 684, оп. 1, спр. 2561, арк. 1–1 зв.

⁹³ Там само, спр. 2562, арк. 3.

⁹⁴ Там само, арк. 1, 5.

чого їх названо – черниці; вони були на зразок наших терціарок, візиток або домініканок, котрі живуть разом, але не в закритих монастирях. Живуть із праці власних рук і ходять у монашому одязі. Черниці руські звичайно у Варшаві білі нитки продавали»⁹⁵. Нитки до столиці привозили як самі сестри, так і їхня прислуга. Якщо охоронний лист з 1716 р. був наданий двом львівським монахиням – Олімпіаді та Ангеліні⁹⁶, то аналогічний документ з 1757 р. – Катерині Негребецькій і Тетяні Шушуляковій, монастирським служницям⁹⁷. Подорож до Варшави зазвичай відбувалася підводою (це засвідчує хоча б запис у цитованому реєстрі видатків, укладеному після смерті Соломонії (Томкевичівни): «Фурманові, що нитки небїжки возив до Варшави – 54 злотих»⁹⁸).

Монахині продавали нитки не лише на сталому місці, як це було у Львові, вони також реалізували свій товар шляхом розносної торгівлі⁹⁹. Покупці також мали змогу придбати нитки безпосередньо в монастирі. Здебільшого черниці збували свій крам у час ярмарків, торгів та храмових празників. Не випадково львівський владика Атанасій (Шептицький) у своєму листі з 1724 р. нагадував насельницям Словітської обители, щоб вони, зважаючи на рішення Замойського собору, не брали участі в ярмарках і торгах¹⁰⁰. Візитуючи в 1760 р. монастир у Загвізді, єпископські комісари зауважили, що сестри «по селах, містах, а саме по торгах, ярмарках, празниках, весіллях і шинках, самовільно волочаться»¹⁰¹. Однак, провадячи розносну торгівлю, «превелебні панни» змушені були відвідувати місця, де скупчувалося багато покупців.

Збереглися поодинокі згадки про кошти, які отримувала чернеча громада від продажу ниток. 1781 року надходження Львівського Введенського монастиря від реалізації цього товару становили 300 зл. (з 550 зл.

⁹⁵ «Pod panowaniem Augusta III bywały w Warszawie kobiety ruskie, czarnego koloru w nakryciach głów i sukniach zażywające, od którego koloru nazywano je czernicami; te były na kształt naszych tercjarek, wizytek albo dominikanek, które mieszkają w kupie, ale nie są za klauzurą, żyją z pracy rąk i chodzą w odzieniu zakonnicy. Czernice ruskie w polsce sprzedają po Warszawie nici białe» (J. Kitowicz. *Opis obyczajów*, s. 99).

⁹⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2562, арк. 3.

⁹⁷ Там само, арк. 1, 5.

⁹⁸ «Formanowi co nici woził do Warszawy nieboszczyne zł. 54» (ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2580, арк. 10 зв.).

⁹⁹ Детальніше про становище жінок, які займалися розсною торгівлею, див.: А. Karpiński. *Przekupki, kramarki, straganiarki*, s. 86.

¹⁰⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2973, арк. 1.

¹⁰¹ «Po wsiach, miastach, mianowicie po targach, jarmarkach, praznikach, weselach y do mach szenkownych samowolnie włuczają się» (НМЛ, Ркл-69, арк. 94 зв.).

Сцена в корчмі (рисунок Жана П'єра Норблена з кін. XVIII ст.)

сумарного доходу обителі)¹⁰². Ниткарство деколи приносило прибутки не тільки всій спільноті, але й окремим сестрам. Так, у протоколі ревізії Рогатинського монастиря (1760 р.) читаємо, що в монахині Єфросинії зберігалось вибілених ниток на суму 240 зл., а «сирих» – на 10 битих талерів. Магдалина (Чепелівна) володіла 300 зл. у готівці та нитках, а сестра Ангелина мала ниток на суму 10 битих талерів¹⁰³.

Свічкарство

Серед ремесел, якими займалося жіноче чернецтво, не менш важливим, ніж прядіння ниток, було витоплення свічок. Їх виготовлення також мало приносити монахиням сталий прибуток. У проаналізованих джерелах перші відомості про цей вид діяльності припадають на другу половину XVII ст. Зокрема, 1655 р. датується привілей яворівського старости Яна Собеського для насельниць тамтешнього монастиря на виготовлення та продаж свічок¹⁰⁴. Такий самий документ видав у 1669 р. черницям Введенської обителі у Львові єпископ Йосиф (Шумлянський)¹⁰⁵.

Спосіб витоплення свічок у монастирях жодним чином не відрізнявся від загальноприйнятого в цей період. Основною сировиною був віск, а також матеріал для виготовлення гнотів. Нерідко сестри були змушені їх купувати. За даними фінансової книги, 1762 р. спільнота Львівського Введенського монастиря придбала для власних потреб 16 фунтів воску на суму 26 зл. 12 гр., 1763 р. – 13 фунтів воску за 23 зл. 10 гр. (а ще гноти для свічок за 5 гр.), 1764 р. – 11 фунтів воску за 19 зл. 16 гр.¹⁰⁶ Окремі обителі мали, втім, власні пасіки¹⁰⁷, забезпечуючи (принаймні частково) за їхній рахунок свої потреби у воску. Інколи монастирі отримували цей продукт завдяки судовим рішенням, відповідно до яких оскаржені компенсували образу інокінь «восковою гривною». В той час таке покарання доволі часто застосовувалося в церковних судах. 1717 року духовний суд Перемишльської єпархії за образу насельниць Форощанського монастиря зобов'язав шляхтича Михайла Топільницького та його дружину Марію передати обителі 4 фунти воску¹⁰⁸. Через два роки Григорій Филіпович, міщанин з Комарна, за подібний вчинок супроти ігумені Марти

¹⁰² ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2560, арк. 2.

¹⁰³ НМЛ, Ркл-20, арк. 563 зв.–564.

¹⁰⁴ Там само, Ркл-1115, арк. 41 зв.–42.

¹⁰⁵ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 229.

¹⁰⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2575, арк. 2–4 зв.

¹⁰⁷ Див. підрозділ 4 розділу 3.

¹⁰⁸ АРР, АВГК, sygn. 7 supl., s. 104.

(Винницької) був вимушений віддати цьому чернечому осередку 6 фунтів воску¹⁰⁹. Аналогічно вчинив Львівський єпископський суд, покаравши 1767 р. Теодора Чайківського Трунька за образу Єфимії (Деревинської), настоятельки Львівського Введенського монастиря, «гривною» величиною «жовтого воску фунтів п'ять»¹¹⁰.

Конкуренцію монахию у витопленні свічок складали дяки: вони нерідко володіли монополією на продаж свічок у тих храмах, де виконували свої обов'язки. На цьому ґрунті виник і тривав упродовж другої половини XVII – перших років XVIII ст. конфлікт між «бакалярами» крилошанських церков Львова та сестрами місцевої обителі. На початку 1669 р. дяки¹¹¹ внесли на розгляд духовного суду скаргу на черниць, вимагаючи заборонити їм виготовляти свічки. Позивачі представили привілей (виданий львівським єпископом Єремією (Тисаровським), а згодом підтверджений владиками Атанасієм (Желиборським) та Йосифом (Шумлянським)), який саме дякам надавав виключне право на виготовлення малих свічок – вартістю від шеляга до гроша¹¹². Монахині ж тоді робили свічки, котрі продавали за півгроша та грош, чим порушували цей привілей. Суд постановив, що надалі «бакаляри» вироблятимуть і збуватимуть малі (а отже, й дешеві) свічки, а черниці – дорожчі, вартістю від одного гроша. Водночас сестри не могли продавати цей свій товар у крилошанських храмах та на їхніх землях¹¹³. У жовтні 1669 р. Йосиф (Шумлянський) пом'якшив ухвалу суду, дозволивши монахию виготовляти й півгрошові свічки та вільно їх продавати¹¹⁴. 1703 року владику підтвердив своє попереднє рішення¹¹⁵ – виглядає на те, що «свічковий» конфлікт між монастирем і дяками все ще продовжувався.

Як і в ситуації з нитками, вироблені в жіночих обителях свічки реалізовувалися під час ярмарків, торгів та престольних празників. У 1655 р. Ян Собеський дав дозвіл насельницям Яворівського монастиря на продаж шелягових та півгрошових свічок у міській церкві Яворова саме в дні

¹⁰⁹ APP, ABGK, sygn. 8 supl., k. 59.

¹¹⁰ «Wosku żółtego funtów pięć» (НМЛ, Ркл-87, арк. 727 зв.).

¹¹¹ Від їхнього імені позов подали Василь Ошакевич (Успення Пресв. Богородиці), Климентій Копистенський (Св. Миколая Чудотворця), Антоній Романович (Св. Теодора Тирона), Михайло Михоцький (Різдва Пресв. Богородиці на Тарнавці) та Павло Амброфій (Богоявлення Господнього).

¹¹² У цей час 1 грош дорівнював 2 півгрошам та 3 шелягам (В. Зварич, Р. Шуст. *Нумізматика: Довідник*. Тернопіль – Львів 1998, с. 411).

¹¹³ НМЛ, Ркк-151, с. 63–66.

¹¹⁴ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 229.

¹¹⁵ ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2555, арк. 3.

храмового свята¹¹⁶. Такий товар у сестер купували для богослужбового вжитку також церковні братства. У 1665 р. Львівське Успенське братство придбало в монахинь свічки на суму 10 зл. 15 гр., а через п'ять років – ще на 4 зл.¹¹⁷ 1742 року братство передміської Спаської церкви у Львові заплатило 18 гр. «черницям за виготовлення братських свічок»¹¹⁸. Не відомо, щоправда, про покупців таких виробів у словітських сестер, проте фінансова книга обителі з кінця XVIII ст. інформує, що надходження «за офірки» були сталою, і до того ж досить значною, статтею монастирських доходів¹¹⁹. Зокрема, у 1793 р. черниці одержали за цей товар 70 зл. 20 гр., а роком пізніше – 65 зл. 21 гр.¹²⁰

Випікання і продаж проскур

На утримання жіночих монастирів також йшов прибуток від випікання проскур. Правом на цей вид діяльності володіли переважно проскурниці, які найчастіше були вдовами або ж незаміжніми жінками у старшому віці та які відзначалися особливо побожним життям. Крім них, випікати проскури не тільки для власного вжитку, але й на продаж дозволялося чернечим спільнотам. У 1669 р. такий привілей з рук єпископа Йосифа (Шумлянського) отримали сестри Львівського Введенського монастиря¹²¹. Протягом тривалого часу парафіяни міського й передміського храмів Куликова купували проскури в насельниць місцевої обителі¹²². У протоколі візитації Жовківського монастиря (1747 р.) занотовано, що впродовж останніх п'яти років монахині щорічно реалізовували цього ж товару на суму близько 30 зл. і навіть вели окремий проскурний реєстр¹²³. За проскурами до черниць їздили з сусідніх із Жовквою парафій. У візитаційному акті церкви Воздвиження Чесного Хреста в селі Добросин (1763 р.) констатується, що досі парафіяни купляли необхідні для Літургії проскури в Жовкві, однак тепер це вже неможливо¹²⁴. Причиною такої зміни ситуації було те, що в згаданому монастирі тоді перебувала лише одна інокія¹²⁵.

¹¹⁶ НМЛ, Ркл-1115, арк. 41 зв.–42.

¹¹⁷ *Архивъ ЮЗР*, ч. 1, т. 11, с. 468, 496.

¹¹⁸ «Od robienia świc braterskich zakonnicom» (НМЛ, Ркл-160, арк. 8 зв.).

¹¹⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2875, арк. 1–9.

¹²⁰ Там само, арк. 1–1 зв.

¹²¹ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 229.

¹²² НМЛ, Ркл-17, арк. 189 зв.; Ркл-23, арк. 474 зв.

¹²³ ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 1, 9.

¹²⁴ НМЛ, Ркл-24, с. 290–291.

¹²⁵ Там само, с. 180.

3. Монастирське землеволодіння¹²⁶

Земельна власність обителів

Поряд із ремеслом істотну роль у монастирському господарстві відігравало землеволодіння. Майже кожна чернеча громада посідала хоча б невеликий земельний наділ. Жіночі монастирі збільшували первісну фундацію¹²⁷ в різний спосіб. Одним із них було дарування. Монахию подекуди записували ґрунти міщани. На відміну від шляхти, їх не обмежувала жодна передбачена законодавством заборона відчуження землі на користь церковних інституцій. Не варто також забувати, що багато обителів розташовувалися в міських поселеннях. Донації зазвичай чинили особи, якимось пов'язані з монашою спільнотою, як-от родичі черниць або ж самі черниці. У 1615 р. рогатинська міщанка Маруся Голоховська подарувала православному монастиреві в Підгородді земельний наділ разом із розміщеними на ньому фільварковими будівлями. Вплинув на це, безумовно, той факт, що насельницею обителів була її донька Катерина¹²⁸. 1724 року даровизну вчинила сестра Марта з Бібрки, яка за згодою дочки й зятя заповіла власному чернечому осередкові ґрунт на «день оранки»¹²⁹.

Площа монастирського землеволодіння зростала не лише за рахунок донацій, а й унаслідок купівлі ґрунтів. У джерелах трапляються звістки про набуття земель міськими монастирями. У 1643 р. до книг війтівсько-лавничого уряду Жовкви було внесено угоду, укладену між місцевою монашою громадою та Христиною Стозизибродиною. За умовами контракту, сестри придбали в міщанки розташовану поряд із обителю земельну ділянку вартістю 40 зл.¹³⁰ У 1680 р. мешканці Рогатина (Софія Барановська, а також Казимир і Ядвіґа Забільські) продали за 10 зл. ґрунт чернечій спільноті¹³¹. А 1692 р. бібрецькі монахині набули «три нивки» міщанина Федора Суржимоника, оцінені в 50 зл.¹³²

¹²⁶ Основні положення цього підрозділу викладені у статті: O. Duch. Jak mniszki gospodarowały? Gospodarka w prawosławnych i unickich monasterach żeńskich eparchii lwowskiej i przemyskiej w XVII–XVIII wieku // *Folwark – wieś – latyfundium. Gospodarstwo wiejskie w Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku* / ред. S. Kazusek, J. Muszyńska, J. Pielas. Kielce 2009, с. 183–192.

¹²⁷ Про умови фундаційних надань йшлося в підрозділі 2 розділу 3.

¹²⁸ НМЛ, Ркл-20, арк. 562 зв.–563.

¹²⁹ ЦДДА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 188 (тимч. 1031), арк. 3.

¹³⁰ НБ ЛНУ, спр. 601/III, арк. 22–22 зв.

¹³¹ НМЛ, Ркл-20, арк. 561 зв.–562.

¹³² Там само, Ркл-24, с. 504–506.

Протягом 60-х рр. XVII ст. у результаті купівлі ґрунтів суттєво збільшилася земельна власність Львівського Введенського монастиря. У 1663 р. його насельниці придбали за 160 зл. у військового обозного королівського війська Марціна Соколовського т. зв. Терлецький ґрунт разом із домом, що на ньому стояв¹³³. Через чотири роки у володіння обителі відійшов і т. зв. Киселівський або Збаразький ґрунт, який сестри набули за 400 зл. у багатолітнього віта старостинської юридики Підзамче Войцеха Збаразького (Збаражчика)¹³⁴.

Приблизну площу земель, що належали жіночим чернечим осередкам, вдається встановити тільки починаючи з 1760-х рр. (див. табл. 26).

Таблиця 26

Розмір землеволодіння жіночих монастирів Львівської та Перемишльської епархій у 60-х рр. XVIII ст. (за даними пастирських візитацій)

Монастир	Рік	Земельні володіння	Розмір земельних володіннь
1	2	3	4
Рогатин	1760	монастирський сад	–
		монастирське поле (14 нив)	півлану
		перший монастирський город (13 грядок)	«півдня оранки»
		другий монастирський город	–
		третій монастирський город	«невеличкий»
Жовква	1763	монастирський ґрунт клічнера	–
Кам'янка-Струмилова	1763	монастирський город поблизу обителі	«два дні оранки»

¹³³ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 556. с. 150–151; ф. 684, оп. 1, спр. 2554, арк. 1–1 зв.

¹³⁴ Там само, ф. 52, оп. 2, спр. 556, с. 518–519. Войцех Збаразький (Збаражчик) обраний війтом Підзамча в 1663 р. (А. Фелонюк. Органи влади на території замкової юрисдикції Львова в другій половині XVII – XVIII ст. // *Urzędy państwowe, organy samorządowe i kościelne oraz ich kancelarie na polsko-ruskim pograniczu kulturowym i etnicznym w okresie od XV do XIX wieku: Materiały polsko-ukraińskiej konferencji naukowej w Okunince koło Włodawy 10–12 września 2007 roku* / за ред. Н. Gmiterka і J. Łosowskiego. Kraków 2010, с. 301).

1	2	3	4
Словіта	1763	монастирський город та три монастирські сади	–
		городини й сади підданих	–
		39 монастирських полів (одне з них забране двором)	«24 дні оранки» (37 полів); «на дві мірки засіяного зерна» (одне поле); «півдня оранки» (одне поле, забране двором)
		38 полів монастирських підданих	«24 дні оранки»
		9 монастирських сіножатей	«17 косарів» (8 лук)
		7 сіножатей монастирських підданих	«24 косарі»
Унів	1763	монастирський сад, пасовище	–
		монастирський город	«декілька грядок»
Розгірче	1764	монастирський город	–
Яворів	1767	монастирський город і сад	–
		городини монастирських підданих	–
		монастирське поле	«п'ять плугів оранки»
		монастирська сіножать	«п'ять возів сіна»

Джерела: НМЛ, Ркл-20, арк. 557 зв.–558; Ркл-23, арк. 320, 437–439 зв.; Ркл-24, с. 111–112, 187; Ркл-38, арк. 9; АРР, АВГК, sygn. 142, с. 6, 19.

Визначення цих кількісних показників ускладнюється використанням у візитаційних протоколах різнорідних мір, пов'язаних то з технікою обробітку ґрунту, то з величиною посіву чи збору врожаю тощо¹³⁵. І все ж не помилимося, коли ствердимо, що серед перерахованих обителів найбільшим землевласником був монастир у Словіті. Станом на 1763 р. у його посіданні були 77 полів на 50 днів оранки, 16 сіножатей на 41 косаря, а також численні городини¹³⁶. За дванадцять років до цього генеральний намісник о. Антоній Левинський зазначав, що розмір землі, яка

¹³⁵ Докладніше про цю проблему: W. Kula. *Miary i ludzie*. Warszawa 2004; E. Stamm. *Staropolskie miary*, ч. 1. Warszawa 1938.

¹³⁶ НМЛ, Ркл-23, арк. 437–439 зв.

перебувала у власності цієї чернечої спільноти, становив одне дворище (один лан)¹³⁷. На тлі Словіти надзвичайно убого виглядали володіння жіночих обителів в Уневі та Розгірчому. У 1763 р. Унівський монастир мав лише «сад, пасовисько та кільканадцять грядок для обробітку»¹³⁸, а Розгірчанський роком пізніше користувався тільки невеликим городом¹³⁹. Землеволодіння монаших осередків, розташованих у міських поселеннях, здебільшого складалося з городів та невеликих орних наділів. Серед них вирізнялася, під оглядом розміру набутої землі, обитель у Рогатині. У 1760 р. тутешні сестри розпоряджалися ріллею в півлану та трьома городами, один з яких був на півдня оранки¹⁴⁰.

Більш докладно окреслити обсяги монастирських ґрунтів дозволяють австрійські статистичні джерела з останньої чверті XVIII ст., насамперед книги Йосифінської метрики. Монахині у Смільниці мали у своїх руках на той час приблизно 19 моргів (близько 11 га) орних земель та 62 морги (понад 35 га) сіножатеї¹⁴¹. Площа фільваркової ріллі Словітського монастиря становила понад 22 морги (12,5 га)¹⁴². Натомість загвіздянські черниці посідали лише 4 морги (2,3 га) орних земель та 5 моргів (близько 3 га) сіножатеї¹⁴³.

Наявні документи дають підстави констатувати, що всі жіночі монастирі Львівської та Перемишльської єпархій володіли або користувалися принаймні невеликим земельним наділом. Він, найімовірніше, не перевищував за величиною ланового господарства і був зіставний з парафіяльним бенефіцієм. Наприклад, у другій половині XVIII ст. розмір ґрунтів, які належали пересічній парафії в Городоцькому намісництві Перемишльського єпископства, коливався від половини до одного лану¹⁴⁴. У сусідньому з ним Мостиському намісництві половина парафіяльних бенефіціїв були по півлану¹⁴⁵. Порівнявши площу земельної власності унійних парафій на території дев'яти деканатів Перемишльського владництва, можна ствердити, що в той період півланові господарства складали 31 %, а ланові – 30 %. Господарств, що налічували півчверті

¹³⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 6 зв.

¹³⁸ «sad, pastewnik u kilknaście grządek do kopania» (НМЛ, Ркл-23, арк. 320).

¹³⁹ НМЛ, Ркл-38, арк. 9.

¹⁴⁰ Там само, Ркл-20, арк. 557 зв.–558.

¹⁴¹ ЦДІА України у Львові, ф. 19, оп. IV, спр. 59, арк. 67.

¹⁴² Там само, оп. XVIII, спр. 68, арк. 364 зв.–365.

¹⁴³ Там само, оп. VI, спр. 4, арк. 117 зв.–118.

¹⁴⁴ В. Bodzioch-Kaznowska. Unickie parafie, с. 74–75.

¹⁴⁵ Її ж. Uposażenie parochii dekanatu mościckiego unickiej eparchii przemyskiej w latach 1769–1783 // *Prace Historyczno-Archiwalne* 10 (2001) 46.

лану, було 7 %, чверть лану – 12 %, а три чверті лану – 7,5 %. Натомість бенефіціїв розміром у два лани виявлено тільки 2 %¹⁴⁶.

Загалом землеволодіння жіночих обителей Львівської та Перемишльської єпархій переважно були меншими, ніж у багатьох чернечих осередках киевохристиянської традиції на теренах Великого князівства Литовського чи Волині¹⁴⁷. Так, станом на 1640 р. Корецький монастир (Луцьке єпископство) посідав місто Клинець та дев'ять сіл, що сукупно нараховували 152 дими¹⁴⁸. Ще одна волинська обитель – у Дубно, впродовж ранньомодерного часу була власником села Підборці¹⁴⁹. Столичному Віленському Троїцькому монастиреві 1792 р. належав фільварок Даукшишки, до якого входили 11 невеликих сільських поселень та два застінки¹⁵⁰. Більші, ніж у досліджуваних чернечих спільнотах Львівського та Перемишльського єпископств, площі землі мали на цій території також латинські жіночі обителі. Для прикладу, львівські бенедиктинки володіли п'ятьма селами (Хлібичин, Михалків, Ключів, Сапоровці та Домбровиця), а львівські бригідки – одним (Нижанковичі)¹⁵¹.

Залежне населення та його обов'язки

Найвні джерела засвідчують, що на ґрунтах п'яти жіночих монастирів (Словіта, Смільниця, Яворів, Львів (Введення в Храм Пресв. Богородиці) та Рогатин) проживало залежне населення. Його правовий та економічний статус, а відповідно обсяг прав і обов'язків, істотно відрізнявся. Тому доцільно охарактеризувати це питання для кожної обителі окремо.

Словітський монастир є прикладом чернечого осередку, який мав власних підданих. Найраніші відомості про них стосуються ще першої половини XVII ст.¹⁵² Однак точну кількість селянських господарств, залежних від обителі, можемо встановити тільки з другої половини наступного століття. За даними протоколу ревізії 1751 р., у посіданні монашої спільноти перебувало вісім родин¹⁵³. У 1763 р. це число зросло

¹⁴⁶ T. Śliwa. *Przemyska diecezja*, s. 89. Це питання також порушує: J. Półcwiartek. *Z badań nad rolą gospodarczo-społeczną plebanii na wsi pańszczyźnianej Ziemi Przemyskiej i Sannockiej w XVI–XIX wieku*. Rzeszów 1974, s. 23–29, 79–90.

¹⁴⁷ S. Senyk. *Women's Monasteries*, s. 73–86.

¹⁴⁸ С. Горін. *Монастири Луцько-Острозької єпархії*, с. 168.

¹⁴⁹ Там само, с. 137.

¹⁵⁰ ЦДДА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 4296 (тимч.), арк. 4 зв.–7 зв.

¹⁵¹ J. Krętosz. *Organizacja archidiecezji lwowskiej*, s. 325; M. Borkowska. *Miscellanea brygitańskie: Lwów i Sambór // Nasza Przeszłość* 88 (1997) 113.

¹⁵² НМЛ, Ркл-23, арк. 427 зв.

¹⁵³ ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 6 зв.

до десяти¹⁵⁴, у 1778 р. – до дванадцяти¹⁵⁵, а в 1782 р. – до чотирнадцяти¹⁵⁶. Збільшення чисельності підданих зумовлювалося різними причинами, в т. ч. й поділом їхніх господарств. 1751 року одним із залежних від монастиря селян був мельник Яцько Кончевич¹⁵⁷. Через дванадцять років серед підданих обителі фігурує його син Іван, а також зять із таким самим іменем, який мешкав «разом зі своїм швагром [...] в окремій халупі, на щойно описаному дворіщі»¹⁵⁸. Натомість згідно з інвентарним описом 1782 р., у такій залежності були вже дві родини – Прокопа, сина Івана Яцькового, та Ївги Яцькової¹⁵⁹. Зростання кількості господарів на монастирських ґрунтах стало також результатом осадження нових селян. Візитаційний протокол 1763 р. згадує, зокрема, Олексія Фіалку, котрий за дванадцять років до цього звів собі будинок на подвір'ї в Матвія Станкіся¹⁶⁰.

Ситуація в Словіті не надто відрізнялася від тієї, яка спостерігалася в більшості чоловічих монастирів Львівської та Перемишльської єпархій. Наприклад, у кінці XVIII ст. обителі василіян у Лішні та Летні мали по 12 селянських господарств, а монастир у Дерезичах – 27¹⁶¹. Без сумніву, існували чоловічі монаші осередки, котрі володіли й більшою кількістю підданих. Так, Унівська архимандрія 1747 р. налічувала понад 120 господарів¹⁶², а декілька обителей Перемишльського єпископства, зокрема Лаврів та Доброміль, нараховували в другій половині XVIII ст. від 70 до 150 залежних селян¹⁶³.

Коли обитель мала підданих, уся площа монастирської землі ділилася на дві частини, одна з яких становила фільваркову рілля, а інша

¹⁵⁴ НМЛ, Ркл-23, арк. 440–440 зв.

¹⁵⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2873, арк. 3.

¹⁵⁶ Там само, спр. 2808, арк. 9–9 зв.

¹⁵⁷ Там само, спр. 2805, арк. 6 зв.

¹⁵⁸ «wraz z szwagrem swoim [...] w chałupie osobney, na dworzysku dopiero opisanym» (НМЛ, Ркл-23, арк. 440).

¹⁵⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2808, арк. 9–9 зв.

¹⁶⁰ НМЛ, Ркл-23, арк. 440.

¹⁶¹ Ю. Стецик. *Монастирі Дрогобиччини (XIV – початок XIX ст.)*. Дрогобич 2000, с. 26–28, 30.

¹⁶² Візитація Унівського монастиря 1747 р. // *Лавра: Часопис монахів Студитського уставу* 4 (1999) 40–42.

¹⁶³ Ю. Стецик. Монастирські фільварки Перемишльської єпархії (XVIII ст.) // *Актуальні питання гуманітарних наук: Міжвузівський зб. наук. праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка*, вип. 3. Дрогобич 2012, с. 67.

Фільварок (гравюра з польського видання праці італійського агронома Петруса Кресценція, 1571 р.)

віддавалася в користування селянам за умови виконання ними певних повинностей. Зрештою, це було типово для маєтків того часу – незалежно від того, хто був їхнім власником. У протоколі єпископської ревізії Словітського монастиря (1751 р.) вказано, що чернеча спільнота посідала дворище (лан) землі, половину з якого «вживали» її піддані¹⁶⁴. 1763 року візитатор нотував, що сестри мають 39 полів та 9 сіножатей, а їхні селяни майже стільки ж – 38 і 7¹⁶⁵. Інвентар 1782 р. також фіксує, що фільваркова частина належного обителі Лавриківського дворища була розрахована на «26 днів оранки», а селянська – на 24 дні. Площа місцевих монастирських і селянських сіножатей обрахована так: «на 23 косарі» та «на 26 косарів»¹⁶⁶.

Нефільваркова частина Лавриківського дворища, як уже сказано, розподілялася між монастирськими підданими. У 1751 р. селяни Василь Кролик і Матвій Станкісь скаржилися о. Антонію Левинському на мельника Яцька Кончевича, який користувався більшою частиною цих земель, і вимагали їх рівномірного розподілу. З цим не погоджувався оскаржуваний Яцько, апелюючи до того, що має двох дорослих синів, котрі теж можуть бути господарями. Розглянувши суть справи, єпископський ревізор наказав, аби черниці разом із капеланом провели перерозподіл згаданого півдворища на чотири рівні ділянки розміром, очевидно, у півчверті (1/8) лану. Згідно з його розпорядженням, один з цих наділів мав відійти селянинові, який утримуватиме млин, а три інші – Матвієві Станкісю, Василеві Кролику та Яцькові Кончевичу із синами¹⁶⁷. Оскільки державцем млина був призначений Василь Кролик, величина його землеволодіння відтепер становила дві частини півдворища, тобто чверть лану, а двоє інших господарів отримали наділи по півчверті лану. Про аналогічний поділ селянської частини Лавриківського дворища мовиться й у візитації 1763 р. та інвентарному описі монастиря 1782 р. Друге з цих джерел інформує, що чотирма державцями земельних наділів були такі селяни: Василь Кролик, син Матвія Станкіся Петрусь, а також нащадки Яцька Кончевича – Прокіп Яцура, син Івана Яцькового, та Ївга Яцькова¹⁶⁸. На жаль, у джерелах безпосередньо не зазначено, до якої категорії належать ці селянські господарства. Проте держання їхніми господарями земельних наділів розміром у півчверті або чверті лану,

¹⁶⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 6 зв.

¹⁶⁵ НМЛ, Ркл-23, арк. 437–440.

¹⁶⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2808, арк. 9–9 зв.

¹⁶⁷ Там само, спр. 2805, арк. 3, 7–7 зв.

¹⁶⁸ Там само, спр. 2808, арк. 9–9 зв.

як і відробіток тяглої панщини¹⁶⁹, дає змогу зробити висновок, що йдеться про кметів¹⁷⁰.

За даними джерел з другої половини XVIII ст. інші залежні від монастиря селяни були з категорії загородників. На 1763 р. усі піддані Словітської обителі, за винятком уже названого Олексія Фіалки, мали власні городи різної площі¹⁷¹. Однак власність загородників, на відміну від кметів, цими городами здебільшого й обмежувалася (деякі з них посідали ще й сад). Кількісно господарства першого типу перевищували кметівські. У 1782 р. було чотири кметі та 10 загородників¹⁷².

Користування монастирськими ґрунтами (як ріллею, так і городами) зобов'язувало підданих до виконання певних повинностей на благо обителі, передовсім панщини. Її норми докладно регламентувала інструкція о. Антонія Левинського з 20 вересня 1751 р. При визначенні цих норм консисторський урядник орієнтувався на відробіткову ренту старостинських підданих зі Словіти. У візитаційному протоколі, який передував появі інструкції, повідомлялося, що «старостинські піддані з півдворища поля, такого, як мають монастирські піддані, відбувають панщини чотири дні»¹⁷³. Тому ті кметі, котрі «сиділи» на половині Лавриківського дворища (себто на половині лану), теж повинні були сукупно відпрацювати щотижня по чотири дні. Та позаяк ця нефільваркова земля поділялася на чотири рівні частини, то з кожної півчверті лану кметь мусив відробити лише один день панщини в тиждень (власним тяглом або пішо). Решта селян, «що мають городи», тобто загородники, працювали на чернечий

¹⁶⁹ У 1751 р. Яцько Мельник мав п'ять волів і трьох коней, Василь Кролик – два воли і двоє коней, а Матвій Станкісь – два воли (ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2808, арк. 2 зв.).

¹⁷⁰ Один із найвідоміших дослідників фільваркового господарства на теренах Корони Польської в ранньомодерний період Анджей Вичанський зазначає, що поділ на тяглу і пішу панщину повинен збігатися із поділом панщини на виконувану кметями (головним чином тягла) та загородниками (головним чином піша), хоча й існують численні винятки з цього правила (A. Wyczański. *Studia nad folwarkiem szlacheckim w Polsce w latach 1500–1580*. Warszawa 1960, с. 97).

¹⁷¹ У протоколі візитації 1763 р. занотовано, що всі монастирські селяни мають городи («ogród»), натомість Стефан Швець – «городець» («ogródek»), а Павло Боднар – «невеличкий городець» («ogródek niewielki»). Цей стан посідання підтверджує інвентар 1782 р.: Стефан Швець, на відміну від інших селян, мав не «город» («hortus»), а лише «городець» («hortulum»). Аналогічна ситуація була і в нащадка Павла Боднара – Гаврила Боднарівського (НМЛ, Ркл-23, арк. 440–440 зв.; ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2808, арк. 9–9 зв.).

¹⁷² ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2808, арк. 9–9 зв.

¹⁷³ Там само, спр. 2805, арк. 6 зв.

осередок аналогічну кількість днів¹⁷⁴. Інші джерела підтверджують, що відробіткова рента в монастирському та старостинському фільварках була ідентичною. Інвентар Глинянського староства з 1744 р. свідчить, що словітські господарі, які користувалися чвертю лану, були зобов'язані до щотижневої дводенної панщини «тягло чи пішо» незалежно від пори року. Натомість старостинські селяни, які тримали тільки півчверті лану, мали повинність відпрацювати для двору один день панщини¹⁷⁵, як, власне, і монастирські піддані. Через два десятиліття ситуація не змінилася. За даними люстрації Глинянського староства 1765 р., розмір панщини, котру відробляли старостинські піддані на фільварку в Словіті, виглядав так: селяни, які «сиділи» на чверті лану, – два дні в тиждень; на півчверті лану – один день («чим має робити»); халупники ж відбували один день пішої панщини¹⁷⁶.

Відповідно до розпорядження о. Антонія Левинського, монастирські піддані мали працювати на панщині з восьмої години ранку до заходу сонця¹⁷⁷. Селяни повинні були виконувати роботу, призначену ігуменею, пішо або з тяглом. За посідання підводи день праці на ній зараховувався як день панщини¹⁷⁸. Відробіткову ренту дозволялося замінити сплатою грошового чиншу. У другій половині XVIII ст. кожен із залежних від Словітської обителі господарів замість одного дня тяглої панщини міг заплатити сестрам 12 гр., а пішої – 8¹⁷⁹. Таким чином, розмір річного чиншу для тяглового селянина становив 20 зл. 24 гр., а для пішого – 13 зл. 25 гр. У 1778 р. дванадцять монастирських підданих (4 тяглих і 8 піших) могли замінити 624 робочих дні на грошову ренту, яка складала 194 зл. і 4 гр.¹⁸⁰

Крім обов'язкової панщини, селяни були зобов'язані до різних додаткових повинностей, які подекуди називалися допоміжними або літніми днями. Піддані виконували їх власним тяглом або пішо. Залежно від виду цих робіт, такі дні окреслювалися відповідними назвами, як-от «заор», «обор», «закіс», «обкіс», «заграб», «обграб», «зажин», «обжин» тощо. Зазвичай кожен з цих обов'язків був обмежений до одного дня. У жнива

¹⁷⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 7–7 зв.

¹⁷⁵ Biblioteka PAN i PAU, sygn. 2002, k. 75–76 v.

¹⁷⁶ Там само, sygn. 2449, s. 97–99.

¹⁷⁷ У фільварках день на панщині зазвичай розпочинався зранку між 7 і 10 годиною, а закінчувався після заходу сонця (J. Rutkowski. *Studia nad położeniem włościan w Polsce w XVIII wieku // його ж. Studia z dziejów wsi polskiej XVI–XVIII w. /* упоряд. W. Kula. Warszawa 1956, с. 224).

¹⁷⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 7–7 зв.

¹⁷⁹ Там само, арк. 7.

¹⁸⁰ Там само, спр. 2873, арк. 3.

двір вимагав від власних підданих виконання й т. зв. толок. Працювали селяни також на шарварках, під час яких ремонтували дороги, мости, греблі, фільваркові будівлі¹⁸¹. Не були звільнені від додаткових робіт і монастирські піддані зі Словіти. У 1751 р. о. Антоній Левинський доручив усім залежним від обителі господарям відбути впродовж року «закоски», «обкоски», «зажинки» й «обжинки», а також три дні толоки. На тяглих селян припало теж по 12 днів шарварків, а на піших – по 6¹⁸². 1778 року всі 12 підданих мусили відробити протягом року по сім днів толок, «закосів» та «обкосів», які можна було, однак, замінити на чинш у розмірі 8 гр. Натомість селяни не мали права виплачувати черницям еквівалент за шарварки, що пояснюється необхідністю проведення постійного, не раз навіть дрібного, ремонту монастирських споруд¹⁸³. Тяглі селяни мали обов'язок привозити сестрам підводами дерево з лісу. Натомість повинністю піших була заготівля дров¹⁸⁴.

Піддані Словітського монастиря, котрі відробляли тяглу панщину, були змушені також віддавати чернечій спільноті данину. У другій половині XVIII ст. це відбувалося щороку напередодні свята Св. Михаїла Архистратига за юліанським календарем (8 (19) листопада). Натуральна рента з півчвертьланового тяглого господарства становила: 30 яець (замість курей і каплунів¹⁸⁵, оскільки монахині не споживали м'яса); два мотки ниток, виготовлених із монастирської сировини (льону чи конопель); «осип», тобто данина збіжжям, що складався з 2,5 півмацків львівської міри¹⁸⁶ пшениці та одного півмацка львівської міри вівса¹⁸⁷. Крім того, всі селяни виплачували обителі ще сумарно 10 зл. бджолиної десятини, т. зв. очкового¹⁸⁸ (ця десятина згадується ще в документі з 1681 р.¹⁸⁹).

¹⁸¹ J. Rutkowski. *Studia nad położeniem*, с. 226–228.

¹⁸² ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 7–7 зв.

¹⁸³ Там само, спр. 2873, арк. 3.

¹⁸⁴ Там само, спр. 2805, арк. 7 зв.

¹⁸⁵ Кастрований півень.

¹⁸⁶ 1 півмацек = 1/32 колоди = 6 гарнців = 24 кварта = 9,73 л (В. Пірко. *Галицьке село наприкінці XVII – в першій половині XVIII ст. (історико-економічний нарис за матеріалами Перемишльської землі)*. Донецьк 2006, с. 163). Згідно з дослідженням Вітольда Бобрика, що базується на матеріалах генеральної візитації Львівської єпархії 1758–1765 рр., найбільш поширеною мірою вимірювання об'єму збіжжя на території Львівського генерального намісництва була львівська міра (W. Bobryk. *Miary nasypowe (zbożowe) na obszarze kryłosu lwowskiego w świetle wizytacji generalnej z lat 1761–1765 // Człowiek wobec miar i czasu w przeszłości* / за ред. P. Guzowskiego i M. Liedke. Kraków 2007, с. 189–190).

¹⁸⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 7–7 зв.

¹⁸⁸ Там само, спр. 2873, арк. 3.

¹⁸⁹ НМЛ, Ркл-23, арк. 433.

Найраніші звістки про підданих Смільницького монастиря датують-ся початком XVIII ст. Їх кількість, у порівнянні зі Словітою, була набагато менша. Станом на 1711 р. обитель мала тільки двох убогих «халупників з городцями», які не відпрацьовували жодної панщини. До їхніх обов'язків належало лише допомагати сестрам під час збору милостині. Ще один халупник доглядав млин¹⁹⁰. Наступні відомості про монастирських селян походять з останньої чверті століття. У 1781 р. на ґрунтах Смільницької обители мешкало три родини халупників¹⁹¹. Згідно з Йосифінською метрикою (1786 р.), цей монаший осередок мав уже чотирьох підданих: Андрія Сольського, Яцька Кухтяка, Федя Дидя й Васька Сороку, які посідали від півтора до двох моргів орних земель, а також від чверті до половини морга сіножатей¹⁹².

Яворівський монастир є прикладом міської обители, на ґрунтах якої проживало залежне населення, котре сплачувало грошовий чинш, одночасно відробляючи незначну панщину. Відповідно до фундаційного надання Марухни із Зугаєвичів Дишкевичової та її родичів (1636 р.), чернеча спільнота одержала земельний наділ, що раніше був частиною бенефіцію передміської Успенської церкви. Разом із землею обитель отримала загородників, котрі там жили¹⁹³. У привілеї старости Яна Собеського (1661 р.) зафіксовано, що на монастирських ґрунтах, які мали характер лібертації¹⁹⁴, були розташовані чотири халупи підданих¹⁹⁵. На 1679 р. кількість залежного від обители населення зросла, про що дізнаємося з грамоти короля Яна III Собеського¹⁹⁶. Число підданих збільшувалося й у наступні десятиліття. 1767 року на ґрунтах монастиря налічувалося 18 родин, а через тринадцять років – 20¹⁹⁷.

Один із фундаторів обители о. Никифор Зугаєвич у 1637 р. визначив обов'язки монастирських підданих. Вони насамперед повинні були сплачувати монахиням «звичайний чинш», величина котрого, щоправда,

¹⁹⁰ «chałupników z ogrodkami» (ЦДІА України у Львові, ф. 14, оп. 1, спр. 259, с. 240).

¹⁹¹ APP, ABGK, sygn. 54 supl., s. 210.

¹⁹² ЦДІА України у Львові, ф. 19, оп. IV, спр. 59, арк. 45–73.

¹⁹³ НМЛ, Ркл-1115, арк. 48.

¹⁹⁴ Лібертацією називаємо нерухомість, звільнену (лібертовану) від міської й замкової економічної зверхності (А. Фелонюк. *Передмістя Львова другої половини XVII – XVIII ст.: адміністративно-правовий статус та соціотопографія: Автореф. дис. ... канд. іст. наук.* Львів 2009, с. 8).

¹⁹⁵ НМЛ, Ркл-1115, арк. 52 зв.

¹⁹⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 553, с. 762; НМЛ, Ркл-1115, арк. 52 зв.

¹⁹⁷ APP, ABGK, sygn. 142, s. 19, 85.

не обумовлювалася¹⁹⁸. У протоколі візитації 1767 р., задокументовано, що кожен передміщанин, який мешкав на монастирських ґрунтах, щорічно сплачував чинш величиною від 1 зл. 15 гр. до 7 зл.; у 1780 р. розмір цих оплат коливався від 1 зл. до 11 зл. 25 гр. Максимальні суми черниці отримували від Петра Кісла (1767 р.) та Яцька Бориса (1780 р.). Цікаво, що в 1786 р. передміщани скаржилися єпископським комісарам, які прибули для проведення візитації, що «давніше» вони давали монастиреві 2 зл. чиншу, тепер сплачують уже 3 зл. 15 гр., а сестри планують ще більше підвищити грошову ренту – до 4 зл.¹⁹⁹

Залежні від Яворівської обителі передміщани, так само як і словітські піддані, зобов'язувалися до виконання панщини, хоча обсяг її був значно менший. Інвентар повинностей з 1637 р. передбачав, що загородники мали відбути один день панщини в місяць, а комірники – тільки чотири дні протягом року²⁰⁰. Та вже в 1782 р. єдина відробіткова рента становила 16 днів на рік²⁰¹. Це число підтвердили через чотири роки єпископським ревізорам монастирські піддані. За їхніми словами, вказаний розмір ренти був визначений перемишльським владикою Атанасієм (Шептицьким). Панщину слід було розпочинати о дев'ятій годині²⁰². Піддані мусили також виконувати різні додаткові роботи на користь монастиря. У згаданому щойно інвентарі записано, що загородники щорічно один день повинні відпрацювати «закіс, обкіс, зажин, обжин»²⁰³. Так само у візитаційному протоколі з 1767 р. наголошується, що передміщани, крім сплати чиншів і відробітку панщини, мають «улітку сіножать скосити й зібрати, також і засіви збіжжя вижати і т. д.»²⁰⁴. Отець Никифор Зугаєвич у 1637 р. теж розпорядився, аби кожен підданий відробив у рік один день шарварку, ремонтуючи в обителі плоти. Згідно з цитованим інвентарем, день панщини дозволялося замінити сплатою 6 гр. чиншу, а день додаткових робіт оцінювався у 20 гр. Було передбачено й інші повинності монастирських підданих. Кожен власник халупи сплачував щорічно 15 гр. на утримання сторожа. Ткачі, які жили на ґрунтах черниць, мали додатково вносити по 1 зл. з верстата, а інші ремісники –

¹⁹⁸ НМЛ, Ркл-2422, арк. 285.

¹⁹⁹ АРР, АВГК, sygn. 142, s. 111.

²⁰⁰ НМЛ, Ркл-2422, арк. 285.

²⁰¹ АРР, АВГК, sygn. 54 supl., s. 230.

²⁰² Там само, sygn. 142, s. 111.

²⁰³ «zakus, obkus, zażyn, obżyn» (НМЛ, Ркл-2422, арк. 285).

²⁰⁴ «w lecie sianożęć zkosić y zebrać, także y zasiewy zboża wyżać etc. etc.» (АРР, АВГК, sygn. 142, s. 20).

для «обителі робити користь»²⁰⁵. Урешті передміщани були зобов'язані віддати «превелебним паннам» частину належного у формі данини. Загородники виготовляли три лікті прядива на рік з отриманої від сестер пряжі, а комірники – вдвічі менше. Належав монахи́ням і врожай з кожного десятого фруктового дерева залежних від них господарів²⁰⁶.

Львівський Введенський монастир не володів підданими, однак на його ґрунтах, що мали, як і в Яворові, характер лібертації²⁰⁷, мешкали чиншовики, про котрих, щоправда, збереглися свідчення лише з другої половини XVIII ст. Як довідуємося з фінансової книги обителі за 1762–1776 рр., монастиреві платили чинш пересічно 10–12 передміщан. Здебільшого це були ремісники різних професій: ткачі (Войцех Косткович, Варфоломій, Казимир, Миколай), теслі (Григорій, Іван, Петро), крамар (Ян) швець (Ян), муляр (Каспер), кухар (Ян), пекар (Ян Галаховський), праля. Найнижча оплата становила 8 зл. на рік, а найвища – 20²⁰⁸. У 1762 р. загальний чинш черницям складав 115 зл. (*див. табл. 27*).

Таблиця 27

Чиншовики Львівського Введенського монастиря в 1762 р.

№	Чиншовики	Чинш (зл.)
1	Варфоломій Ткач	18
2	Казимир Ткач	15
3	Каспер	13
4	Войцехова вдова	10
5	Григорій Тесля	10
6	Матвій	10
7	Миклашівська господинова	10
8	Миколай Бублинський	10
9	Якимова вдова	10
10	Семен	9

Джерело: ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2575, арк. 16 зв.–22 зв.

²⁰⁵ «wygodę manastyrowi uczynić mają» (НМЛ, Ркл-2422, арк. 285).

²⁰⁶ НМЛ, Ркл-2422, арк. 285.

²⁰⁷ У реєстрі будівель і ґрунтів т. зв. Замкового передмістя (Підзамче), вилучених з-під замкової (старостинської) юрисдикції (1759 р.), вказуються також володіння Введенського монастиря, у посіданні якого перебувало кільканадцять ґрунтів (*Описи передмість*, с. 402).

²⁰⁸ ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2575, арк. 16 зв.–22 зв.

Збереглися документи, які кидають світло на певні аспекти взаємин сестер та їхніх чиншовиків. 4 січня 1786 р. ігуменя обителі Текля (Кульчицька) апробувала угоду купівлі – продажу «будинку на монастирському ґрунті», котра днем раніше була укладена між Софією Галаховською та подружжям Черневичів²⁰⁹. Дійсність контракту залежала від виконання покупцями низки умов, поставлених їм монахинями. Передовсім у договорі вказувалося, що земля, на якій стоїть будівля, є діничною власністю монастиря. Вона надавалася новим чиншовикам – Теодорові й Маріанні Черневичам, а також їхнім нащадкам лише в посесію терміном на 60 років. Черниці забороняли подружжю та його спадкоємцям чинити будь-які трансакції із земельною ділянкою: «цього ґрунту не можуть нікому ані продати, ані дарувати, ані відступити, ані віддати в заставу, ані брати під нього борги». Можна було тільки продавати розташовані на ньому споруди, і то тільки за згодою монашої спільноти²¹⁰. Теодор і Маріанна Черневичі зобов'язувалися щорічно сплачувати сестрам чинш у розмірі 8 зл. У разі відсутності такого внеску впродовж трьох років монастир залишав за собою право розірвати угоду²¹¹. Інокіні також вимагали від своїх нових чиншовиків зважати на особливий статус місця, де відтепер вони житимуть. Черневичам не дозволялося залишати у своєму домі «людей люзних²¹², свавільних і підозрілих», а також облаштовувати в себе шинок чи запрошувати музик²¹³.

Подібний характер мав договір, укладений 30 жовтня 1793 р. між насельницями Введенської обителі та Павлом Зарембою, який винаймав будинок безпосередньо в сестер²¹⁴. Насамперед було обумовлено фінансові питання. Чиншовик мав щомісяця платити монахиням 4 зл. 5 гр.

²⁰⁹ «domostwa na gruncie klasztornym» (ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2566, арк. 3–4).

²¹⁰ «takowego gróntu nikomu ani sprzedać, ani darować, ani ustępować, ani w zastaw puszczać, ani ani długów nań zaciągać nie mogą» (ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2566, арк. 3–3 зв.).

²¹¹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2566, арк. 3 зв.

²¹² Люзні люди (гультяї) – одна з категорій сільського населення Корони Польської та Великого князівства Литовського. Вони здебільшого не вели власного господарства, а наймалися на службу до заможних господарів та шляхти (А. Гурбик. Люзні люди // *Енциклопедія історії України* / редкол.: В. Смолій (голова) та ін., т. 6. Київ 2009, с. 389–390). Більше про цю групу: R. Poniat. Ludzie luźni w społeczeństwie Rzeczypospolitej szlacheckiej w kontekście badań nad cyklem życia // *Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych* 73 (2013) 51–77.

²¹³ «ludzi luźnych, swowolnych y podeyrzanych» (ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2566, арк. 3 зв.).

²¹⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2567, арк. 1–1 зв.

Вирішивши провести у своєму помешканні будь-які ремонтні роботи, він не міг виставляти жодних фінансових претензій монастиреві. Так само, як у попередній угоді, зазначалося, що чиншовик мусив пам'ятати про статус місця. Заборонялося перебування в його домі підозрілих людей. Слід було також дотримуватися чистоти і стежити, аби не нищили плотів. Доволі цікаве наступне зобов'язання чиншовика: «Жодних свиней тримати не буду. Якщо лише на продаж якісь куплю, то зараз їх забити повинен, не пускаючи їх на цвинтар і на подвір'я, аби не рили і не паскудили»²¹⁵. Сестри звертали увагу також на пожежну безпеку. Павло Заремба обіцяв щомісяця власним коштом чистити комин, запрошуючи для цього коминяра. Якби ж раптом через необережність чиншовика сталася пожежа, в результаті якої постраждала б обитель, він повинен був відшкодувати збитки²¹⁶.

Монастирські чиншовики могли відступати помешкання стороннім особам. Наприклад, столяр Каспер Бомборович з 1778 р. винаймав житло в Софії Галаховської, котра, з огляду на свій старечий вік і вдівство, проживала в дочки. За перший рік перебування в цьому помешканні він заплатив власниці будинку 36 зл. Крім того, згідно з волею Софії Галаховської, столяр утримував власним коштом каліку, який жив разом із ним²¹⁷.

На ґрунтах Рогатинського монастиря також осідали передміщани, котрі орендували в сестер житло. У візитаційному протоколі (1760 р.) занотовано, що поряд з обителлю стояли чотири халупи, в одній з яких мешкав капелан разом із родиною, а три інші здавалися чиншовикам Яськові Ткачеві, Янові Змицкові й Анастасії Московці. Ще дві родини – Матвія Фуртияна й Андрія Теребушки, оселилися на території монастиря: у будівлях, де раніше жили монахині²¹⁸. За даними цієї ж візитації, з трьох халуп, що були розміщені поза монастирським плотом, черниці щорічно отримували 14 зл. чиншу, а з двох споруд, «що в монастирку», – ще 8²¹⁹. Реєстр чиншів і провізій обителі за 1763–1768 рр. також засвідчує, що чиншовики кожного року сплачували сестрам по 4 зл.²²⁰

²¹⁵ «Świni żadnych trzymać nie będę, chyba gdy na handel którą kupię, to one zaraz zabić powinienem, nie puszczając na cmentarz y dziedziniec, aby nie ryły y nie paskudziły» (ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2567, арк. 1).

²¹⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2567, арк. 1.

²¹⁷ Там само, спр. 2566, арк. 1.

²¹⁸ НМЛ, Ркл-20, арк. 557 зв.

²¹⁹ Там само, арк. 565.

²²⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2780, арк. 7, 12–12 зв.

ny kontrakt, kupa, wcedarzy Domostwa z tego
 Klauzami, moim y całego zgrumadzenia Klastor
 nego Jmieniem zprobowie, y posse sioyi wolney po
 mieionego gruntu Uozaczym (zemleuczom) y
 Ich następcowm pozwalam y dopuszczam, a dla
 wiekowszej wagi y uwalom ręką moią w tasna przy
 wicijmieniu klastornej pieczęci, podpisuję się.
 Dan w łowic w klastorze PP. Bazylianobania
 4. Sycpca R. P. 1786.

Teilla Hllelicka L.S.B.W. starsta
 Klastoru Swetiego
 X. Jan Palaczowski P. M. d. Klastoru Kroluato
 Teodor Czerniewicz jako niemiejstny
 pisac' itade znak kopyra S^o ⊕
 Marya Makonia Teodora Czerniewicza
 jako niemiejstna pisac' itade znak kopyra
 Jozef Grabani jako umoporny pisac'
 itade znak kopyra S^o - ⊕
 Gabryel Szutari jako umoporny pisac'
 itade znak kopyra S^o ⊕

Апробація ігуменею Теклею (Кульчицькою) угоди між Софією Галаховською та подружжям Черневичів, 1786 р.

Челядь

У разі потреби чернечі спільноти або окремі монахині наймали до праці челядь. У джерелах трапляються різні категорії найманих робітників: служниці, «господині», кухарки, «парубки», пастухи. Кількість таких осіб, навіть у найзаможніших обителях, рідко коли перевищувала десяток. Наприклад, у 1802 р. Словітський монастир мав сім слуг: «парубків» Гаврила з Яхторова та Івана, «господиню» Феодосію та чотирьох служниць – Гаську Тиблевичівну, Настуню Липовецьку, Маруньку Тричишину та стару Євку²²¹.

Жіночий челядницький персонал переважно був представлений служницями. Як знаємо, чимало черниць походили із середовищ, де використовувалася праця слуг (шляхта, заможніше міщанство тощо). Приймавши постриг, вони не завжди виявляли бажання різко порвати зі своїм «світським» минулим, тому запрошували собі на допомогу служниць. Із часом ця практика стала у багатьох монастирях нормою²²². Ще однією спонукою до наймання челяді, мабуть, було дедалі більше усвідомлення сестрами привілейованості власного стану: не личило ж бо «превелебним паннам» уподібнюватися до посполитих і займатися хатніми справами чи обробляти город. У 1785 р. п'ять із десяти монахинь Львівської Введенської обителі мали прислугу: Февронія (Андрушкевичівна) наймала трьох дівчат, ігуменя Текля (Кульчицька) й Ангелина (Мірацька) – двох, Антоніна (Завалкевичівна) й Юліана (Волковинська) – одну²²³. Челядниці подекуди мешкали в келіях разом зі своїми господарями. Проте, зокрема, свідчать протоколи візитацій Жовківського (1747 р.) і Загвездянського (1760 р.) монастирів²²⁴. Служниці найчастіше виконували хатню роботу: куховарили, прибирали, прали. Старші за віком серед них, що дбали про все господарство, називалися «господинями». Інколи челядниці спеціалізувалися в одній сфері діяльності. У 1747 р. насельниця Жовківської обителі повідомляла, що в келії Єлизавети (Стрембицької) живе кухарка²²⁵. Принаймні з 1799 по 1803 рр. у яворівських сестер куховарила Оленка з Рогізного²²⁶. А 1809 р. річну винагороду за працю в цій же обителі отримали дві жінки: Марія Захариха, кухарка, і Матрона

²²¹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2954, арк. 1а.

²²² Пор. ситуацію в латинських обителях: М. Borkowska. *Życie codzienne*, с. 56.

²²³ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2586, арк. 3.

²²⁴ НМЛ, Ркл-69, арк. 95; ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 20–21 зв.

²²⁵ Там само, арк. 20 зв.

²²⁶ APP, ABGK, sygn. 450, s. 32.

з Тростянця, «служниця до двору»²²⁷. Монастирська прислуга також допомагала черницям у ремісничій справі, зокрема під час виготовлення ниток, свічок і проскур чи в дрібній торгівлі. 1757 року, наприклад, до Варшави для продажу ниток, виготовлених сестрами Львівського Введенського монастиря, мали відправитися дві їхні служниці – Катерина Негребецька й Тетяна Шушулякова²²⁸. Іноді таке наймання людей ззовні становило деяку небезпеку для економічних інтересів обителі. У середині XVIII ст. помічницями львівських монахинь, які займалися ниткарством, були дві найняті ними жінки з Миклашева, котрі після завершення служби самі взялися виробляти й продавати нитки, конкуруючи зі своїми колишніми хлібодавцями²²⁹. І все ж прислуга, особливо в торгівлі нитками, через діючі церковні норми щодо клявзури, часто була необхідною. Зокрема, у 1731 р. Атанасій (Шептицький), втілюючи в життя приписи Замойського собору, наказав рогатинським черницям, щоб нитки збували виключно їхні слуги²³⁰.

Чоловічий челядницький персонал був представлений «парубками» і пастухами. «Парубком» називали слугу, який виконував більшість обов'язків по господарству²³¹. У жіночій обителі він був потрібен передовсім для виконання тих робіт, з якими не могли впоратися монахині. Натомість пастухи спеціалізувалися на конкретному виді занять, маючи справу лише з випасом худоби. У 80-х рр. XVIII ст. у Загвізді серед монастирських челядників згадуються як «парубок», так і пастух. Васіана й Олександра (Струтинські) оплачували працю «парубка», котрий доглядав свійських тварин, якими володіли ці інокіні, а Марта (Кузевичівна) наймала для випасу своєї худоби пастуха²³². Натомість у 1790-х рр., як дізнаємося із записів фінансової книги Словітського монастиря, чернеча спільнота щорічно брала до праці декількох «парубків»: упродовж цілого десятиліття на службі тут перебували Гринько й Микита, а від одного до трьох років – Йосиф, Тимко, Гнат, Данило і Федорко. Рік у рік словітські монахині запрошували також пастуха²³³. Власного «слугу або фільваркового парубка» мали 1767 р. насельниці Смільницької обителі²³⁴.

²²⁷ APP, ABGK, sygn. 450, s. 91.

²²⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2562, арк. 1, 5.

²²⁹ Там само, спр. 2563, арк. 1 зв.

²³⁰ НМЛ, Ркл-83, арк. 67.

²³¹ A. Kamler. *Chłopi jako pracownicy najemni na wsi małopolskiej w XVI i pierwszej połowie XVII wieku*. Warszawa 2005, s. 58.

²³² ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2586, арк. 10–11.

²³³ Там само, спр. 2875, арк. 4–29.

²³⁴ «służącego alias parobka folwarcznego» (APP, ABGK, sygn. 186, s. 412).

Служили «парубки» й у сестер з Бібрки²³⁵ та Яворова²³⁶. Як можна здогадуватися, челядники мешкали окремо від черниць. У 1767 р. візитатор Яворівського монастиря занотував, що на території фільварку, розташованого поза межами обителі, раніше, ще до пожежі, стояв будинок, призначений для проживання слуг²³⁷. А серед монастирських будівель у Словіті (1782 р.) фігурує «habitaculum pro familia» («помешкання для челяді») ²³⁸. Деякі «парубки» або пастухи могли щодня приходити на службу зі свого дому.

Із кожною особою, яку сестри наймали до праці, укладалася усна чи письмова угода, найважливішою частиною котрої було визначення розміру оплати та інших форм винагороди (забезпечення харчуванням, одягом, житлом)²³⁹. Уявлення про грошову винагороду монастирських слуг (за джерельною термінологією – «мито»²⁴⁰ або «за заслугу», «заслуга») дає, зокрема, фінансова книга Словітської обителі. В останнє десятиліття XVIII ст. оплата праці «парубків» була вищою, ніж в інших категорій найманих робітників, і коливалася від 20 до 25 зл. Монастирський пастух мав значно меншу платню, яка, втім, поволі зростала: від 6 (1792, 1793 рр.) до 8 зл. (1795–1799 рр.). Для порівняння, капелан у Словіті щороку заробляв 100 зл.²⁴¹ Своєю чергою, яворівські черниці на початку наступного століття сплачували «парубкові» Михайлові Крогульському 100 зл., а служниці («господині») – 50 зл.²⁴² Сумарні видатки Львівського Введенського монастиря на слуг у 1783 р. становили 200 зл.²⁴³

Монахині старалися платити своїм челядникам більш-менш справно. Так, словітський пастух протягом 1792–1797 рр. завжди отримував кошти на початку року, а в наступні роки – наприкінці літа або на початку осені. «Парубкам» зі Словіті зазвичай видавалося «за заслугу» в останні місяці року або перші два місяці наступного за ним²⁴⁴. У Яворові кухарка Оленка з Рогізного зароблене в 1799–1803 рр. одержувала

²³⁵ НМЛ, Ркл-24, с. 504–506.

²³⁶ АРР, АВГК, sygn. 450, s. 31, 40, 45, 46, 56.

²³⁷ Там само, sygn. 142, s. 19.

²³⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2808, арк. 8.

²³⁹ A. Kamler. *Chłopi*, с. 75.

²⁴⁰ Пор.: D. Główka. *Inny pan. Chłopi w dobrach plebańskich na Mazowszu w XVII–XVIII wieku // Dwór, plebania, rodzina chłopska. Szkice z dziejów wsi polskiej XVII i XVIII wieku* / за ред. М. Ślusarskiej. Warszawa 1998, с. 33.

²⁴¹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2875, арк. 4–29.

²⁴² АРР, АВГК, sygn. 450, s. 46.

²⁴³ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2560, арк. 4.

²⁴⁴ Там само, спр. 2875, арк. 4–29.

Пастух
(рисунок Жана П'єра Норблена з кін. XVIII ст.)

на початку наступного року²⁴⁵. Вочевидь, траплялися і затримки з оплатою, як це було в Загвізді. У 80-х рр. XVIII ст. «Парубкові» на службі у Васіани й Олександрі (Струтинських) за рік праці належалося «мито» в розмірі 5 талерів. Проте сестри не були спроможні виплатити цю суму, заборгувавши йому за чотири роки 20 талерів. Також була винна гроші своїм слугам інокія Марта (Кузевичівна): дівчині, яка перебувала в неї на службі, та пастухові вона мала повернути по 8 зл.²⁴⁶

Монастирська челядь забезпечувалася також харчуванням та одягом. Видатки на одягу для слуг найдокладніше зафіксовані у фінансовій книзі Словітської обителі²⁴⁷. Монастирським «парубкам» час від часу видавалися кошти на одяг, переважно зимовий: на сіряк²⁴⁸, холошні²⁴⁹, кожух, шапку, рукавиці. Більше грошей монахині витрачали, щоб одягнути своїх служниць. Це було, вочевидь, пов'язане з тим, що жіноча челядь рідше отримувала винагороду за службу в грошовому еквіваленті. Майже щороку челядницям діставалися кошти на хустки, або ж черниці самі замовляли ці хустки у швачки. Сестри складали замовлення ремісникам також на білизну й взуття для прислуги. Значно більші витрати йшли на виготовлення чи придбання зимового одягу: сукмана²⁵⁰, сіряка, «футра». Інколи були й екстраординарні видатки: у 1794 р. словітські монахині видали 21 зл. за коралі для своєї служниці.

Млин і право «вільного млива»

Суттєве значення для монастирського господарства мало посідання млина чи принаймні отримання спільнотою від землевласника привілею «вільного млива». На підставі опрацьованих нами джерел доходимо висновку, що млинами володіли тільки два монастирі – Смільницький і Словітський. У 1616 р. Станіслав Боніфацій Мнішек у своєму фундаційному наданні записав другій з перелічених обителей усі прибутки та мірки збіжжя, що досі надходили старості із млина у Словіті, водночас обіцяючи

²⁴⁵ APP, AVGK, sygn. 450, s. 32.

²⁴⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2586, арк. 10–11.

²⁴⁷ Там само, спр. 2875, арк. 1–9.

²⁴⁸ Сіряк, сірак – верхній довгополий одяг із грубого сукна (К. Матейко. *Український народний одяг: Етнографічний словник*. Київ 1996, с. 98).

²⁴⁹ Холошні – штани з грубого сукна (К. Матейко. *Український народний одяг*. Київ 1996, с. 73).

²⁵⁰ Сукман – плечовий жіночий одяг із фабричного синього сукна, з піднятою спинкою, підбитий білим хутром з овець, комір хутрянний оздоблено тасьмами (К. Матейко. *Український народний одяг*, с. 99).

монахиням «до кінця свого життя цього млинка їм не забирати»²⁵¹. У люстрації Львівського староства 1628 р. зазначено, що в межах поселення раніше існувало два старостинські млини; на той час один із них тримали черниці, а інший був спалений татарами²⁵². Цього ж року Станіслав Боніфацій Мнішек записав сестрам «пляц», що залишився після спалення млина, котрий після відбудови повинен був також забезпечити спільноті постійний прибуток. Згідно з цим наданням, старостинські піддані зі Словіти зобов'язувалися молоти своє збіжжя у вказаних двох млинах, а доходи від них мали йти на утримання обителі²⁵³. Незважаючи на ці фондуші, місцеві урядники продовжували вимагати від мельника виконання повинностей для двору. Тому черниці неодноразово були змушені звертатися до фундатора з проханням про захист. Від його імені львівський бургграф Северин Кшикавський²⁵⁴ у 1627 р. наказав словітському війтові, аби той не брав з мельника чиншу та інших поборів на користь двору²⁵⁵. Через шість років Шимон Полянський запевнив, що мельник має зобов'язання тільки перед монастирем. При цьому підкреслювалося, що млин не був ані вписаний до інвентаря староства, ані переданий старостою в оренду²⁵⁶.

1634 року король Владислав IV конфірмавав фундаційні надання Станіслава Боніфація Мнішека, в т. ч. уже згадане з 1616 р. У королівській грамоті, однак, говориться не про «donatio», тобто даровизну, млина, а про його «concessio», тобто відступлення монахиням. Та навіть цей привілей короля не пригасив незадоволення словітських селян. Серед іншого, воно було спричинене й тим, що черниці, з дозволу Станіслава Боніфація Мнішека, звели вже на той час на згарищі другий млин, з якого теж черпали доходи. У 1639 р. племінник фундатора, коронний кухмістер Анджей Мнішек підтвердив монашій спільноті право на володіння обома млинами, наголошуючи, що вони «на вічні часи при монастирі Їх Милостей мають залишатися»²⁵⁷. Надання було апробоване 1643 р.

²⁵¹ «do żywota mego tego młynka od nich nie odbierać» (НМЛ, Ркл-23, арк. 427).

²⁵² ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 390, с. 765. Два млини у Словіті, спустошені татарами, фіксує також люстрація 1621 р. (AGAD, ASK, od. XLVI, sygn. 23, k. 17 v.).

²⁵³ НМЛ, Ркл-23, арк. 428.

²⁵⁴ Прізвище урядника було помилково відчитане візитатором як Кершоно-вський, насправді ж у 1623–1637 рр. на посаді львівського бургграфа перебував Северин Кшикавський (К. Maleczyński. *Urzednicy grodzcy i ziemscy lwowscy w latach 1352–1783*. Lwów 1938, с. 55).

²⁵⁵ НМЛ, Ркл-23, арк. 427 зв.

²⁵⁶ Там само, арк. 428.

²⁵⁷ «mają czasy wiecznemi przy monastyrze Ich Mościów zostawać» (НМЛ, Ркл-23, арк. 429 зв.).

грамотою короля Владислава IV, а згодом іншими королівськими привілеями²⁵⁸. Останнє старостинське підтвердження на ці млини датується 1666 р. (тоді староста Ян Мнішек надав сестрам ще й землю, що належала до млинарського господарства)²⁵⁹. Станом на 1751 р. словітські інокіні володіли вже тільки одним млином²⁶⁰. На жаль, не знаємо, за яких обставин набули млин смільницькі монахині. Відомо лише, що в 1711 р. він був у їхньому розпорядженні, а опікувався ним котрийсь із монастирських халупників²⁶¹.

Держання млина давало мельникові деякі привілеї й водночас накладало на нього певні обов'язки. У згаданому листі Северина Кшикавського (1627 р.) зазначалося, що державця млина в Словіті повинен виконувати всі повинності на користь обителі, як раніше стосовно львівського старости²⁶². За постановою о. Антонія Левинського (1751 р.), черниці мали поділити пів дворища на чотири рівні частини, віддавши одну з них у користування тому, «хто пильнувати буде монастирський млинок»²⁶³, а інші три – тяглим селянам. Оскільки врешті-решт млин потрапив у руки одного з них, то мельник сумарно держав чверть лану. Він також був звільнений від відробіткової ренти, але не від грошового чиншу, який мусив разом з іншими тяглими селянами справно сплачувати. У 1782 р. величина чиншу становила 20 зл.²⁶⁴ Не звільнявся мельник і від додаткових робіт²⁶⁵. Та головним його обов'язком було «пильнувати млина», направляючи і ремонтуючи всі млинарські пристрої, а також віддавати монахиням дві мірки змеленого збіжжя, третю, натомість, залишаючи собі²⁶⁶.

Інокіли сестри користувалися привілеєм «вільного млива». У 1731 р. королевич Якуб Людвік Собеський надав Сасівському монастиреві це право в міському млині²⁶⁷. Упродовж наступних років рішення власника міста неухильно виконувалося його урядниками. Збереглися два контракти, які стосувалися річної оренди Сасівської держави, датовані 1732

²⁵⁸ НМЛ, Ркл-23, арк. 429 зв.–430.

²⁵⁹ Там само, арк. 433–433 зв.

²⁶⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 6 зв.; НМЛ, Ркл-23, арк. 440.

²⁶¹ ЦДІА України у Львові, ф. 14, оп. 1, спр. 259, с. 240.

²⁶² НМЛ, Ркл-23, арк. 427 зв.

²⁶³ «który pılnować będzіe młynka klasztornego» (ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 7).

²⁶⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 7 зв.; спр. 2808, арк. 9.

²⁶⁵ Там само, спр. 2805, арк. 7 зв.

²⁶⁶ НМЛ, Ркл-23, арк. 440; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 7 зв.

²⁶⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 527, с. 1078–1079.

і 1733 рр. У них читаємо: «Сасівські черниці отримали від Найяснішого Пана право, щоб мірки в млинах не давали»²⁶⁸. Принаймні в 60-х рр. XVIII ст. подібний привілей мала й монаша громада в Розгірчому – з ласки коляторки, вдови могильницького старости Михайла Венявського. Проте після смерті добродійки її син Миколай Венявський позбавив сестер цього важливого для них права²⁶⁹.

Пасіка і сад

Певний прибуток з монастирського господарства давали спільноті пасіка й сад. Збереглися нечисленні згадки про розведення бджіл у жіночих обителях. 1616 року, зокрема, о. Антоній (Грекович) записав Рогатинському монастиреві фільварок, на якому була також пасіка²⁷⁰. У 1737 р. золочівські ченці подарували сестрам із Сасова бджолиний рій²⁷¹. Джерельні матеріали свідчать, що власні пасіки мали ще монастирі в Словіті (1751, 1763 рр.), Розгірчому (1764 р.) та Яворові (1767 р.)²⁷². Пасіки були різної величини. Наприклад, обитель у Немирові, розташована на теренах Брацлавського генерального намісництва Київської митрополічої архієпархії, посідала 34 пні (1724 р.)²⁷³, а в Словіті – тільки 12, з яких два належали ігумені Серафимі (Зіньковській) (1751 р.)²⁷⁴ (для порівняння: пересічне селянське господарство у XVIII ст. мало переважно всього лиш декілька пнів²⁷⁵). Словітські черниці отримували зі своєї пасіки досить значні прибутки. Так, у фінансовому реєстрі їхнього монастиря (20-ті рр. XVIII ст.) вказується, що за вісім «полубочок» меду виручено 369 зл.²⁷⁶ Ігуменя обителі Серафима (Зіньковська), своєю чергою, пильно стежила за тим, аби пасіка перебувала в належному стані. Саме тому, мабуть, у 1727 р. зафіксовано видатки на пасічника, котрого, вочевидь,

²⁶⁸ «czernice sasowskie otrzymali od Najasniejszego Pana prawo, ażeby miarki we młynach nie dawali» (Biblioteka PAN i PAU w Krakowie, sygn. 2004, k. 72 v., 76 v.). Цікаво, що в контракті, датованому 15 березня 1731 р., тобто перед виданням привілею для черниць, ця умова не зазначена (Там само, k. 54 v.–56).

²⁶⁹ НМЛ, Ркл-38, арк. 9; Ркл-42, арк. 1; АРР, АВГК, sygn. 118, s. 163–167.

²⁷⁰ НМЛ, Ркл-20, арк. 559.

²⁷¹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1871, арк. 2.

²⁷² НМЛ, Ркл-23, арк. 437; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 6 зв.; АРР, АВГК, sygn. 104, s. 197; sygn. 142, s. 20.

²⁷³ НМЛ, Ркл-176, арк. 105.

²⁷⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 6 зв.

²⁷⁵ В. Baranowski. *Gospodarstwo chłopskie i folwarczne we Wschodniej Wielkopolsce w XVIII wieku*. Warszawa 1958, s. 235.

²⁷⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2872, арк. 1.

винаймали для догляду за бджолами. Настоятелька також витратила кош-ти на придбання бочок для зберігання меду²⁷⁷.

Поблизу деяких обителєй росли сади. Монахині використовували садовину передовсім для власного вжитку. Як занотував візитатор Рогатинського монастиря (1760 р.), «цей сад використовує спільнота, ділячись фруктами, коли він зродить»²⁷⁸. У Загвізді у 80-х рр. XVIII ст. стояла невелика сушарня із піччю для виготовлення сухофруктів²⁷⁹. Сло-вітський монастир, який володів досить великим садом, продавав виро-щене. Скажімо, 1799 р. було отримано з продажу груш 34 зл.²⁸⁰ Цей сад також здавали сад в оренду: у 1793 р. – за 95 зл., у 1795 р. – за 102 зл., а в 1797 р. – за 100 зл.²⁸¹ Згідно з даними інвентаря з 1782 р., його при-бутковість становила 200 зл.²⁸² Утім, і раніше він приносив монастиреві добрий дохід. З 1721 по 1727 рр. щорічно до монастирської каси надхо-дило від 30 до 77 зл. «за сади монастиря», а сестри за цей період одержали сукупно 428 зл.²⁸³ Усвідомлюючи фінансову користь саду, словітські монахині постійно дбали про його належний стан. Маємо свідчення про купівлю ними саджанців нових дерев, а також про насадження щеп²⁸⁴.

Годівля свійських тварин

Ще одним видом господарської діяльності в монастирі була годівля свій-ських тварин. У цьому переконує наявність відповідних господарських при-міщень, сіножатей і пасовиськ, а передовсім нечисленні списки живності. Обителі, переважно локалізовані в сільській місцевості, утримували в обме-женій кількості коней, велику рогату худобу, свиней, а також птицю (курєй, індиків, гусєй). Коні, ймовірно, були потрібні чернечим спільнотам не стіль-ки для польових робіт, скільки для перевезення людей і вантажів. Не випад-ково укладач інвентаря Словітського монастиря (1782 р.) акцентував, що обитель мала двох коней «для зручності в подорожі, якщо є необхідність»²⁸⁵.

²⁷⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2872, арк. 2–2 зв.

²⁷⁸ «owego sadu communitas zażywa, dzieląc się fruktami, jak zrodzi» (НМЛ, Ркл-20, арк. 558).

²⁷⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2586, арк. 10 зв.

²⁸⁰ Там само, спр. 2875, арк. 2 зв.

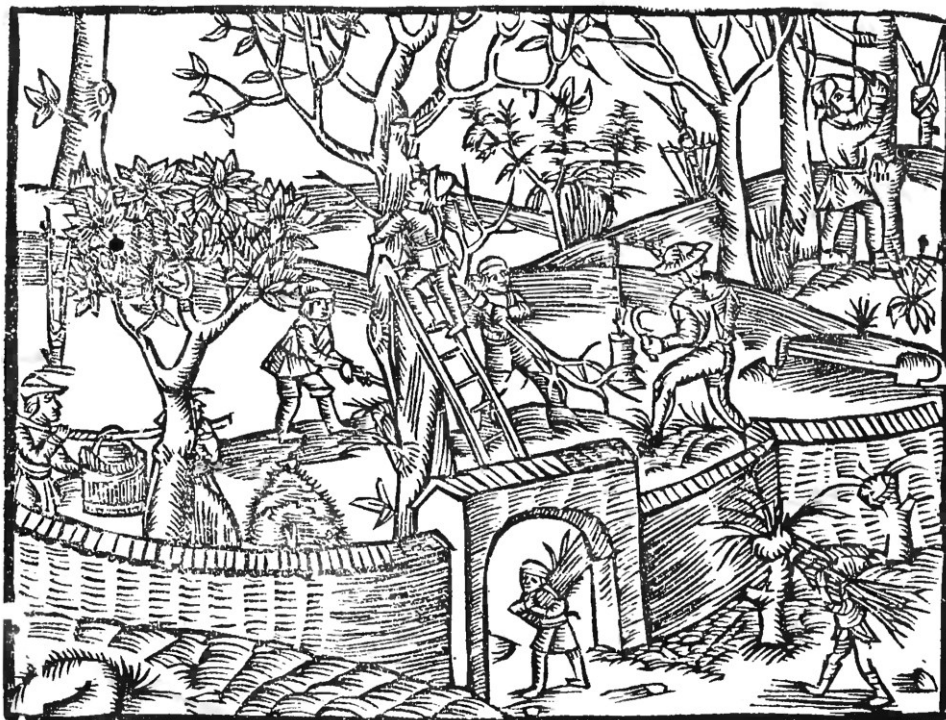
²⁸¹ Там само, арк. 1–3.

²⁸² Там само, спр. 2808, арк. 9.

²⁸³ Там само, спр. 2872, арк. 1.

²⁸⁴ Там само, арк. 2–2 зв.

²⁸⁵ «propter comoditatem itineris si necessarii est» (ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2808, арк. 10). Двоє коней було також у посіданні ігумені цієї ж обителі Серафими (Зіньковської) в 1751 р. (Там само, спр. 2805, арк. 6 зв.).

Сад (гравюра з польського видання праці італійського агронома Петруса Кресценція, 1571 р.)

Так само пара коней була тоді у Васіани й Олександри (Струтинських), насельниць Загвіздя²⁸⁶. Крім того, на території обох монастирів стояли повітки для возів, які окреслені в джерелах як «*recertaculum pro curribus*» («приміщення для воза»; Словіта) і «колешня» або «возівня» (Загвіздя)²⁸⁷.

Зі свійських тварин найчастіше в монастирському хліві можна було побачити велику рогату худобу, насамперед корів, а також їхній приплід (телят, бичків, теличок, ялівок). Завдяки їм монаша громада забезпечувала свої потреби найперше в молочних продуктах, а також у м'ясі. Черниці Яворівської обителі, які наприкінці XVIII ст. не мали такої худоби, були змушені постійно купувати молоко, сир і сметану²⁸⁸. З аналогічною проблемою, вочевидь, не стикалися у Загвізді та Словіті. У першому з них у 1780-х рр. усі сестри сумарно володіли шістьма коровами, такою самою кількістю телят і теличок, а також трьома ялівками²⁸⁹, натомість у другому 1782 р. задокументовано чотири корови, два бички і три телички²⁹⁰. Тим часом у Рип'янці станом на 1756 р. власну корову мала лише ігуменя²⁹¹.

У списках живого реманенту Словітського й Загвіздянського монастирів зафіксовано факт посідання волів²⁹². У тодішній господарській системі селяни всюди були зобов'язані відробляти панщину власною упряжжю²⁹³. З огляду на це, відгодівля тварин, призначених здебільшого для польових робіт, у разі володіння спільнотою підданими, не була необхідною передумовою для належного функціонування монастирського господарства. Словітський чернечий осередок, як уже згадувалося, мав власних тяглих селян, які відпрацьовували панщину на монастирській ріллі власною худобою. Тому монахині використовували свою пару волів передовсім «для зведення дров з лісу»²⁹⁴. Натомість у Загвіздянській обителі, у котрої не було підданих, але були земельні наділи, двох волів могли залучати й до робіт у полі.

²⁸⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2586, арк. 10.

²⁸⁷ Там само, спр. 2808, арк. 10.

²⁸⁸ АРР, АВГК, sygn. 450, s. 18.

²⁸⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2586, арк. 10–11. У 1803 р. три загвіздянські черниці, які ще жили в обителі, сумарно володіли чотирма коровами (Там само, ф. 159, оп. 9, спр. 3600, арк. 3–3 зв.).

²⁹⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2808, арк. 10.

²⁹¹ НМЛ, Ркл-18, арк. 137.

²⁹² ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2586, арк. 10; спр. 2808, арк. 10.

²⁹³ В. Baranowski. *Gospodarstwo chłopskie*, с. 189.

²⁹⁴ «*ad convehenda ligna ex sylva*» (ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2808, арк. 10).

Наявні джерела дозволяють відстежити в деяких монастирях Львівської та Перемишльської єпархій явище, яке М. Борковська означила латинським терміном *peculium*²⁹⁵. Його суть зводиться до того, що окремі черниці в обителі мали приватну власність, зазвичай свійських тварин, хоча не тільки їх²⁹⁶. На відміну від ґрунтів, що перебували в посіданні всієї спільноти, худоба досить часто належала сестрам осібно. Наприклад, у протоколі ревізії Словітського монастиря (1751 р.) мовиться, що дві його насельниці – ігуменя Серафима (Зіньковська) й намісниця Єфросинія (Левицька), володіли власною худобою²⁹⁷. Через п'ять років візитатор Рип'янської обителі також звернув увагу, що в настоятельки була своя корова, тоді як інші монахині не мали нічого свого²⁹⁸. Найвиразніше явище *peculium* у 80-х рр. XVIII ст. проявилось у Загвізді (див. табл. 28).

Таблиця 28
Свійські тварини у володінні черниць
Загвіздянського монастиря (80-ті рр. XVIII ст.)

Черниця	Коні	Воли	Корови	Телята	Ялівки	Свині	Кури й індички
Васіана (Струтинська), ігуменя	2	2	3	3	2	1	+
Олександра (Струтинська)							
Магдалина (Струтинська)*	–	–	–	–	–	–	–
Єлизавета (Филиповичівна)	–	–	2	2	–	–	–
Марта (Кузевичівна)	–	–	1	1	1	–	–
Макарія (Петриківська)	–	–	1	1	–	–	–
Разом	2	2	7	7	3	1	+

* Не могла мати худоби, оскільки була калікою. Її утримували Васіана та Олександра (Струтинські).

Джерело: ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2586, арк. 10–11.

Подібна ситуація в ранньомодерний період була характерною не лише для монастирів киевохристиянської традиції, а й для латинських обителей,

²⁹⁵ М. Borkowska. *Życie codzienne*, с. 137.

²⁹⁶ У 1751 р. візитатор Словітського монастиря зауважив, що ігуменя Серафима (Зіньковська) осібно володіла двома пнями (ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 6 зв.).

²⁹⁷ Там само.

²⁹⁸ НМЛ, Ркл-18, арк. 137.

насельниці котрих нерідко жили за кошт своєї родини²⁹⁹. Православні та унійні черниці на досліджуваній території, приймаючи постриг, правдоподібно, одержували з рук своїх родичів майно, зокрема свійських тварин (найбільше корів, менше коней), з якого вони утримувалися. Цілком вірогідно, що *peculium* окремих сестер певною мірою використовувався для потреб усїєї спільноти.

4. Освітньо-виховна та «опікунська» діяльність

У ранньомодерну добу чернечі громади провадили також діяльність, яку сьогодні можна назвати освітньо-виховною та «опікунською». Упродовж XVII–XVIII ст. спостерігається динамічний розвиток шкільництва при жіночих римо-католицьких монастирях на території Польсько-Литовської держави. Освітою й вихованням молоді активно займалися бенедиктинки, катеринки, норбертанки, клариски, бригідки, сакраментки та візитки³⁰⁰. Натомість у православних та унійних жіночих обителях освітня справа була розвинута значно слабше. Частково це обумовлювалося відмінним характером східної духовності. Помітний вплив мало, без сумніву, і погане матеріальне становище чернечих спільнот киевохристиянської традиції. І все ж у джерелах трапляються згадки про дівчат, які навчалися в православних та унійних монастирях Київської митрополії³⁰¹. На теренах Львівської та Перемишльської єпархій освітня діяльність простежується передовсім у тих обителях, котрі розташовувалися в містах – Львові («Лянґішівен» та Введення в Храм Пресв. Богородиці), Яворові, Рогатині. Переважно в цих осередках здобували освіту, як показує хоча б приклад спільноти у Львові («Лянґішівен»), доньки тамтешніх міщан³⁰². Такий навчальний процес не вимагав постійного перебування дівчат в обителі. У джерелах знаходимо, однак, випадки проживання учениць при монастирі. Так, 1667 р. у яворівських черниць перебувала на вихованні дочка о. Даниїла, священника з поблизького Дрогомишля³⁰³. У разі оселення в обителі дівчата здебільшого мешкали в келіях разом з монахинями. У 1743 р. візитатор о. Мойсей (Богачевський) дозволив

²⁹⁹ M. Borkowska. *Życie codzienne*, с. 137.

³⁰⁰ R. Pelczar. *Szkolnictwo w miastach zachodnich ziem województwa ruskiego (XVI–XVIII w.)*. Rzeszów 1998, с. 193. Слід звернути увагу на найновішу синтезу, присвячену освітньо-виховній діяльності жіночих римо-католицьких орденів у Речі Посполитій: A. Szylar. *Działalność wychowawczo-edukacyjna*.

³⁰¹ S. Senyk. *Women's Monasteries*, с. 184–186.

³⁰² ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 58, с. 166; НМЛ, Ркл-68, арк. 112 зв.

³⁰³ APP, ABGK, sygn. 1 supl., k. 112.

таку практику сестрам Львівського Введенського монастиря³⁰⁴. У 1785 р. у цій обителі перебувало на навчанні шість учениць³⁰⁵.

З огляду на істотний брак джерел, важко докладно описати навчальний процес у жіночих монастирях. Слід гадати, що православні чи унійні черниці, як і латинські, головний акцент робили на релігійно-моральному вихованні, а також на опануванні навичками читання, письма, рахунку та рукоділля³⁰⁶. Така діяльність сестер мала підтримку локального соціуму. Про це може свідчити реакція рогатинських міщан на рішення єпископа про ліквідацію місцевого чернечого осередку. 1762 року в листі до владики Лева (Шептицького) вони аргументували, що після виконання цього розпорядження не буде кому навчати їхніх доньок³⁰⁷.

Жіночі обителі слугували також місцем реколекцій для жінок священників. За певні вчинені ними провини церковні суди чи візитатори скеровували їх на покаєння до чернечого осередку. У 1763 р. духовний суд Львівського єпископства наказав Іванні, дружині о. Дмитра Вишневіського, відбутися чотиритижневі реколекції у Введенському монастирі у Львові. Всі видатки, пов'язані з перебуванням в обителі, повинен був оплатити її батько, о. Гавриїл Березницький³⁰⁸. Схожа практика існувала також у сусідній Холмській єпархії, про що повідомляють протоколи візитаций середини XVIII ст. 1762 року єпископ Максиміліан (Рилло) застеріг дружину острівського пароха, що в разі подальшого втручання у подружні справи своєї дочки вона буде вислана до жіночого монастиря в Пустельнику³⁰⁹. Таке ж застереження отримала Єва Левицька, котра після смерті чоловіка пред'являла претензії на грабовецький бенедикцій³¹⁰. Духовні суди відправляли до обителей на реколекції також жінок зі світського середовища, які не дотримувалися принципів християнської родини. У 1731 р. з цієї причини до Смільницького монастиря потрапила на рік і шість тижнів Анна Желізнянка, дружина комарненського міщанина Григорія Филиповича³¹¹. Аналогічно спокутували свою вину й ті жінки, які здійснили певний проступок стосовно черниць. 1719 року за образу сестри Пелагії із Сасівської обителі владичий суд

³⁰⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2785, арк. 1 зв.

³⁰⁵ Там само, спр. 2586, арк. 3.

³⁰⁶ R. Pelczar. *Szkolnictwo*, с. 202; M. Borkowska. *Życie codzienne*, с. 60.

³⁰⁷ НМЛ, Ркл-68, арк. 112 зв.

³⁰⁸ Там само, Ркл-87, арк. 475 зв.

³⁰⁹ АРЛ, ChKGK, sygn. 110, s. 610.

³¹⁰ Там само, sygn. 110, s. 683.

³¹¹ АРР, АВГК, sygn. 10 supl., k. 139.

призначив Олені, дружині пароха із Каплинців, кару – чотири тижні перебування в цьому монашому осередку³¹².

Монахині також опікувалися жінками старшого віку, які нерідко доживали в обителях останні дні свого життя. У 50-х рр. XVIII ст. у Львівському Введенському монастирі мешкала Теодосія, вдова миклашівського пароха, яка навіть мала власну келію³¹³. Жіночі обителі теж деколи ставали притулком для жінок у часі різних життєвих клопотів. У 1712 р. духовний суд Перемишльської єпархії скерував до Смільниці Марію, дружину чуквянського поповича Григорія Хорта, котра стверджувала, що її видали заміж силою. Перебування серед черниць мало допомогти їй прийняти остаточне рішення: залишитися зі своїм чоловіком чи все ж піти в монастир³¹⁴. Через родинні непорозуміння жила протягом 1762–1763 рр. у Словітській обителі Анастасія Плінська, дружина пароха з містечка Бережани³¹⁵.

* * *

Молитва і праця становили основу повсякденних практик жіночих чернечих громад Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період. Центральне місце в житті кожної монахині повинна була займати, без сумніву, молитва – спільнотна й особиста, однак це не означало, що працею можна було знехтувати. Згідно з настановами св. Василя Великого, для того, щоб інок чи інокія могли зростати в чеснотах, обидва види діяльності мали взаємно доповнюватися і врівноважуватися. З огляду на стан джерельної бази, на жаль, складно відповісти на питання, чи цей ідеал у досліджуваних обителях вдавалося досягнути.

Літургійна молитва монаших спільнот мала щоденний характер і вписувалася в три кола богослужінь: добове, тижневе та річне. Основним циклом, у ритмі якого тривало чернече життя, був добовий. Хоча опрацьовані матеріали не дають змоги довідатися, чи він практикувався сестрами в повному обсязі, проте найважливіші його служби – Вечірня та Утренья, безумовно, відбувалися регулярно. Головним пунктом добового й тижневого кіл була Св. Літургія, яка, найімовірніше, правилася в монастирях у суботу, неділю та свята. Найбільші празники літургійного року – Воскресіння Христове, Різдво Христове та Зіслання Св. Духа, урочисто відзначалися в усіх монаших спільнотах. Інтегральною части-

³¹² НМЛ, Ркл-175, арк. 235 зв.–236.

³¹³ Там само, Ркл-87, арк. 10 зв.

³¹⁴ АРР, АВГК, sygn. 5 supl., s. 182–183.

³¹⁵ НМЛ, Ркл-87, арк. 489 зв.–490.

ною річного богослужбового кола був також храмовий (престольний) празник. У Божественній Літургії, що служилася цього дня в монастирській церкві, брали участь усі насельниці обителі, священники із сусідніх парафій та навколишній люд. Празник завершувався святковою трапезою, на котру сестри запрошували священнослужителів та поважніших світських осіб.

Суттєву роль у духовному житті спільноти відігравали пости, серед яких головне місце посідав, безперечно, Великий піст. Під час його тривання в монастирях дотримувалися всіх приписаних уставом богослужінь, зокрема відправляли Літургію напередосвячених дарів. Видимим же виявом посту було утримання від споживання м'ясних і молочних страв, а також яєць. Готуючись до цього «періоду стриманості», сестри останнього дня, що передував кожному з чотирьох великих постів і називався «запустами», влаштовували в монастирі святкову трапезу.

Значну частину релігійних практик становила молитва за померлих. Про це свідчать численні вписи імен померлих сестер-василіянок до пом'яників (синодиків). Ці імена завжди читалися під час заупокійних богослужінь, передовсім Літургії та парастасу, що правились у дні, присвячені пам'яті всіх від віку спочилих. За давньою традицією сестри молилися за померлих і на наступний («попразничий») день після храмового празника.

Господарська діяльність також була необхідним елементом життя жіночих монаших спільнот. Це зумовлювалося кількома факторами. По-перше, в монастирському законодавстві, а насамперед у правилах св. Василія Великого, наголошувалося на важливій ролі не лише молитви, але й фізичної праці в щоденному побуті монаха чи монахині. По-друге, відсутність щедрих фундацій на користь православних та унійних обителей змушувала черниць жити «з праці власних рук». Вони забезпечували свої найважливіші матеріальні потреби головним чином завдяки дрібному ремеслу – ниткарству, свічкарству, випіканню проскур, а також дрібній торгівлі власними виробами. Під час придбання сировини та реалізації товарів сестри доволі часто стикалися зі своїми головними конкурентами – ткачами, які виготовляли й продавали серед іншого й нитки, та дяками, котрі теж мали право на виготовлення свічок. Ця конкуренція, однак, не виключала співпраці між ними в певних сферах господарського життя. Зокрема, «превелебні панни» та цеховики неодноразово шукали порозуміння задля витіснення з ринку партачів. Взаємини монахинь з іншими виробниками регулювалися як королівськими та єпископськими привілеями, так і судовими рішеннями. Власноруч виготовлені нитки, свічки та проскури черниці або їхня прислуга найчастіше реалізовували

на локальному ринку, перш за все на ярмарках і торгах. Рідше, завдяки отриманим привілеям, їм вдавалося збувати свій крам далеко поза межами монастиря – як це робили сестри Львівської Введенської обителі, продаючи нитки у Варшаві.

Поряд із ремеслом істотне значення для монастирського господарства мало землеволодіння. Практично кожна спільнота посідала хоча б невеликий земельний наділ, який був одним із джерел її утримання. Жіночі монастирі Львівської та Перемишльської єпархій збільшували свої володіння передовсім за рахунок дарування та купівлі ґрунтів, а втім, навіть станом на другу половину XVIII ст. вони надалі залишалися дрібними землевласниками. Сукупний розмір наділів усіх досліджуваних обителей не перевищував навіть одного лану і був зіставний з величиною пересічного парафіяльного бенефіція. Землеволодіння цих чернечих осередків помітно поступалися маєткам не тільки латинських жіночих монастирів, що існували в межах Руського та Подільського воєводств, але й багатьох обителей киевохристиянської традиції на теренах Великого князівства Литовського й навіть Волині. Значну користь сестрам приносило й посідання млина чи принаймні отримання привілею «вільного млива», а також наявність пасіки та саду.

На ґрунтах деяких монастирів жило залежне населення з різним правовим і економічним статусом, а відповідно й відмінним обсягом прав та обов'язків. Обителі в Словіті й Смільниці, розташовані в сільській місцевості, є прикладом чернечих осередків, що мали власних підданих. Та якщо обов'язки смільницьких селян на початку XVIII ст. зводилися переважно до допомоги сестрам у зборі милостині, то повинності словітських «працьовитих» у середині того ж сторіччя були такі: 1) панщина в розмірі одного дня на тиждень з півчверті лану (власним тяглом або пішо – для кметів, пішо – для городників), котру дозволялося замінити грошовим чиншем; 2) додаткові роботи, які подекуди називалися допоміжними або літніми днями; 3) данина в натуральній формі. Яворівський монастир є зразком міської обителі, осіле на землях якої залежне населення повинно було насамперед сплачувати сестрам грошовий чинш. Ці передміщани, так само як піддані зі Словіти, мусили відробляти панщину, хоч і в набагато меншому обсязі, а також виконувати низку додаткових робіт на користь монастиря. Львівська Введенська та Рогатинська обителі, натомість, не володіли підданими, проте на їхній території мешкали чиншовики, від яких вимагали не відробітку панщини, а сплати грошового чиншу.

Залежно від потреб, чернечі громади або окремі монахині наймали до праці челядь, кількість котрої, навіть у найзаможніших монастирях,

рідко коли перевищувала десяток. Жіночий челядницький персонал здебільша був представлений служницями. Старші з них за віком, які дбали про все господарство, називалися «господинями». До челяді чоловічої статі належали «парубки» й пастухи. З кожною особою, котра йшла працювати в монастир, укладалася усна чи письмова угода, де визначався розмір оплати та інших форм винагороди (забезпечення харчуванням, одягом, житлом).

У ранньомодерну добу монаші спільноти займалися також освітньо-виховною та «опікунською» діяльністю. Щоправда, в досліджуваних жіночих обителях упродовж XVII–XVIII ст. освітня справа була розвинута менше, ніж у латинських. Частково до цього спричинився відмінний характер східної духовності. Суттєво впливало на ситуацію й погане матеріальне становище чернечих осередків киевохристиянської традиції. Жіночі монастирі Львівської та Перемишльської єпархій слугували також місцем реколекцій для дружин священників або світських осіб, які порушували принципи християнської родини або інші моральні приписи. Для спокутування вини єпископські суди скеровували до обителей і тих жінок, котрі провинилися перед самими черницями. Окрім того, монахині нерідко опікувалися особами старшого віку.

Розділ 5

ΚΟΙΝΩΝΙΑ – СПОЛЕЧНОСТЬ – SOCIETAS: МОНАСТИР У РАННЬОМОДЕРНОМУ СОЦІУМІ

Суспільство Речі Посполитої, як і всієї тогочасної Європи, було становим. Поділ на стани, який у своїй первісній формі зародився ще в середньовіччі, був міцно закарбований у свідомості ранньомодерної людини¹. Суспільство того часу поділялося на людей молитви (*oratores*), меча (*bellatores*) і праці (*laboratores, aratores*). До першої категорії традиційно зараховуємо духовенство, до другої – шляхту, а до третьої – міщан і селян². Незважаючи на значною мірою контемплятивний характер, жіночі монаші спільноти підтримували тісні контакти з представниками різних соціальних верств, котрі, своєю чергою, мали багато в чому несхожі уявлення про роль і місце монастирів у річпосполитському соціумі, що й позначалося на їхніх взаєминах. Відмінний правовий та економічний статус окремих станів також впливав на їхні відносини з «превелебними паннами».

1. Взаємини з духовенством

*Під юрисдикцією єпископського двору*³

У період між соборами найвищу владу в єпархії мав правлячий єпископ. У підпорядкуванні йому перебували всі жіночі чернечі осередки, розташовані на території єпархії. Пастирська опіка архиєрея над ввіреними йому обителями виявлялася в різний спосіб. Одним із її проявів було

¹ I. Ihnatowicz, A. Mączak, B. Zientara, J. Żarnowski. *Spółczesność polskie od X do XX wieku*. Warszawa 1988, с. 241.

² A. Wyczański. *Szlachta polska XVI wieku*. Warszawa 2001, с. 13.

³ Основні положення цього підрозділу викладені у статті: O. Duch. Biskupi eparchii lwowskiej i przemyskiej wobec monasterów żeńskich w XVII–XVIII w. // *Klasztor w Kościele średniowiecznym i nowożytnym* / ред. M. Derwich i A. Pobóg-Lenartowicz. Warszawa 2010, с. 277–284.

представлення інтересів монаших спільнот перед світською владою. Це виражалось, зокрема, у клопотанні в королівській канцелярії про привілеї для «превелебних панн»⁴. 7 червня 1659 р.⁵ Арсеній (Желиборський), перебуваючи у Варшаві, домігся видання грамоти за підписом Яна II Казимира, якою було затверджено фундаційне надання для Львівського Введенського монастиря, вчинене молдавським господарем Василієм Лупулом⁶. Про королівську санкцію для вказаного монаршого диплому клопотався також Йосиф (Шумлянський). Під час перебування Михайла Корибута Вишневецького у Львові, владика одержав 8 листопада 1673 р. з його рук підтвердження для згаданого привілею⁷. У 1679 р., завдяки цьому архиереєві, було конфірмовано попередні королівські грамоти, тепер уже з ласки Яна III Собеського⁸. Єпископи піклувалися про чернецтво й на локальному рівні. За сприяння Йосифа (Шумлянського) в 1704 р. укладено угоду між економією міста Львова та Львівським Введенським монастирем, яка дозволила черницям отримати вигідне місце на Ринку для продажу ниток⁹. А 1776 р. перемишльський владика Атанасій (Шептицький) відгукнувся на прохання насельниць Смільницької

⁴ Більш докладно ця проблема розкрита в: O. Duch. *Przywileje królewskie*.

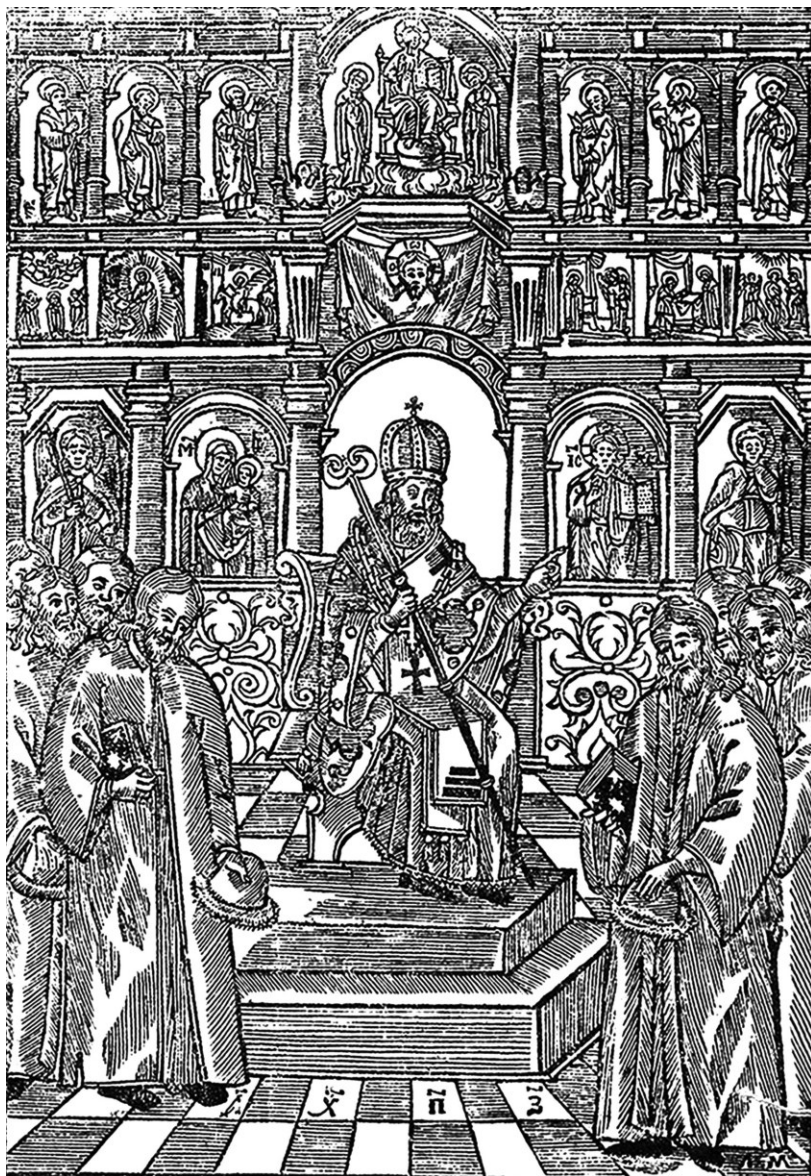
⁵ Цього ж дня монарх видав для Арсенія (Желиборського) ще один привілей, який стосувався столових володінь у Крилосі (AGZ, т. 10. 1884, с. 285).

⁶ У самій грамоті вказано, що король видав її, «зважаючи також і на причину Преосвященного отця Арсенія Желиборського, львівського, галицького і кам'янець-подільського єпископа грецької релігії» («zważywszy tudzież na przyczynę Wielebnego Ojca Arseniego Żeliborskiego, ritus graeci władzyki lwowskiego, halickiego у Kamieńca Podolskiego») (ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 414, с. 1663; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 227).

⁷ У тексті привілею зазначено: «Тоді Ми, король Міхал, слідуючи за заступництвом превелебного отця Йосифа Шумлянського [...] за вказаними черницями» («Mu tedy Michał król, stosując się do takowej Wielebnego Ojca Józepha Szumlańskiego [...] instantyey za przedrzeczonymi zakonniczkami»). Королівська грамота містила також підтвердження єпископського дозволу для львівських монахинь на виготовлення та продаж свічок (1669 р.) (С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 230).

⁸ У документі читаємо: «покірно просив нас превелебний отець Йосиф Шумлянський [...], щоби ми цей же лист Нашою королівською повагою апробували» («supplikowano Nam przez Wielebnego Józepha Szumlańskiego [...] abyśmy tenże list powagą Naszą królewską aprobowali»), а також «Тоді Ми, король Ян, ласкаво до ласкавого заступництва превелебного Йосифа Шумлянського [...] схиляючись» («Mu tedy Jan król łaskawie do słuszney Wielebnego Józepha Szumlańskiego [...] instantyey za pannami zakonnymi lwowskimi ritus graeci [...] przychylając się») (С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 229–230).

⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 888, с. 161; ф. 684, оп. 1, спр. 2561, арк. 1–1 зв.

Єпископ (деревогравюра з «Метрики» Йосифа (Шумлянського) 1687 р.)

обителі, підписавши лист, у якому закликав усіх людей доброї волі допомогти сестрам підводами, аби ті могли звести з лісу дерево, потрібне для ремонтних робіт у монастирі¹⁰.

Єпископ як адміністратор довіреної йому християнської територіальної округи (єпархії) мав певні повноваження щодо розташованих у її межах жіночих обителей. Згідно з нормами церковного права, санкція місцевого єрарха була необхідною умовою для заснування чернечої спільноти¹¹. У 1637 р. перемишльський владика Симеон (Гулевич Воютинський) надав Марухні (Маргариті) Дишкевичовій дозвіл на фундацію жіночого монастиря на Великому передмісті в Яворові¹². Обитель у Розгірчому постала з ласки «пані Йорданової, коронної конюшини», однак лише після благословення «Ясновельможного Винницького, перемишльського єпископа»¹³. Про згоду архиєрея на заснування чернечого осередку згадує 1616 р. у своєму фундуші о. Антоній (Грекович), зазначаючи, що Рогатинський монастир був зведений «з дозволу старших» і стараннями його сестри Марини (Греківни)¹⁴. Не випадково Львівське ставропігійське братство, котре конфліктувало з місцевим єпископом Гедеоном (Балабаном), звернулося в 1590 р. до київського митрополита Михайла (Рагози) з проханням уділити благословення на будівництво шпиталю, а також на заснування жіночого монастиря при чоловічій обителі Св. Онуфрія Пустельника у Львові. Визнавши, вочевидь, наведені в клопотанні аргументи слушними, митрополит дав згоду на розпочату братством діяльність¹⁵.

До компетенції єпископа належало й рішення про ліквідацію чернечого осередку¹⁶. Свої повноваження в цьому питанні він міг, проте, частково передавати консисторським урядникам. У XVIII ст. з пропозицією про закриття тої чи тої обителі неодноразово виступали візитатори.

¹⁰ APP, ABGK, sygn. 1827, s. 101.

¹¹ Див., зокрема, постанови Київського православного (1640 р.) та Замойського унійного (1720 р.) соборів (підрозділ 2.2).

¹² APP, ABGK, sygn. 142, s. 6, 10.

¹³ «Pani Jordanowy, kon[i]uszyny koronn[ey] [...] Jaśnie Wiel[możnego] Winnickiego, biskupa przem[yskiego]» (НМЛ, Ркл-40, арк. 18 зв.).

¹⁴ «z pozwolenia starszych» (НМЛ, Ркл-20, арк. 559 зв.).

¹⁵ *Monumenta Confraternitatis*, т. 1, с. 269; І. Зенькович [І. Мицько]. Святокатерининський монастир, с. 43; А. Крыловский. *Львовское ставропигиальное братство*, с. 207.

¹⁶ Серед опрацьованих джерел текст єпископського декрету про скасування монастиря виявлено тільки щодо сасівської спільноти (1759 р.) (ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2781, арк. 1–1 зв.).

1756 року галицький генеральний намісник о. Іван Громницький, який проводив ревізію монастиря в Рип'янці, розпорядився ліквідувати його, пояснюючи це так: «у цій обителі немає жодної ерекції й для утримання черниць ЧСВВ, ані відповідної клязури, ані каплиці, в якій вони могли б слухати богослужіння, ані капелана»¹⁷. Після завершення візитації Рогатинського монастиря (1760 р.) о. Микола Шадурський також рекомендував його скасувати¹⁸. Через три роки подібну пропозицію він висловив стосовно спільнот у Жовкві й Уневі¹⁹. Та остаточне рішення все ж таки приймав правлячий єпископ. Лев (Шептицький) схвалив ухвалу о. Шадурського про закриття Рогатинської обителі й переведення його насельниць до Підгороддя²⁰. Та завдяки клопотанням рогатинських міщан ця єпископська постанова була відкликана й обитель на деякий час вдалося врятувати²¹. Остаточно монастир ліквідований галицьким генеральним намісником о. Григорієм Тиховичем аж у 1768 р., і знову ж таки – на підставі розпорядження Лева (Шептицького)²².

Закривши обитель, владика та його урядники здійснювали контроль над подальшим використанням її майна. Кошти, виручені від продажу власності монашого осередку, найчастіше надходили до єпископської скарбниці. У 1761 р. Лев (Шептицький) видав квит золочівському намісникові о. Діонісієві Мшанському про одержання від нього понад 2 000 зл., які той отримав за збуте рухоме й нерухоме майно Сасівського монастиря. З цієї суми владика зобов'язався платити щорічну провізію черницям, котрі були переведені до Слової²³. Зберігся ще один квит цього єпископа, датований 1772 р. Ним Лев (Шептицький) підтверджував сестрам Львівської Введенської обителі надходження до його скарбниці грошей від реалізації майна монаших громад у Рогатині та Жовкві²⁴. Ґрунти скасованих обителей з дозволу владика зазвичай переходили у власність парафій. Як впливає з протоколу візитації Богоявленської церкви у Бібрці (1742 р.), земельні володіння колишнього жіночого монастиря, згідно з розпорядженням Атанасія (Шептицького),

¹⁷ «w tym monasterku żadney erekcyi i dla sustentacyi panien ZSBW, ani klauzury przystoyney, ani kaplicy, w którey by nabożeństwo słuchać mogli, ani kapelana niemasz» (НМЛ, Ркл-18, арк. 137 зв.).

¹⁸ НМЛ, Ркл-20, арк. 566.

¹⁹ Там само, Ркл-23, арк. 320 зв.; Ркл-24, с. 187.

²⁰ Там само, Ркл-68, арк. 112 зв.

²¹ Там само, арк. 112 зв.–113.

²² Там само, Ркл-76, арк. 161; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2780, арк. 14.

²³ НМЛ, Ркл-87, арк. 339–339 зв.

²⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2580, арк. 12.

стали частиною тутешнього парафіяльного бенефіція²⁵. Після ліквідації в 1768 р. Рогатинської обителі Лев (Шептицький) своїм декретом так само передав усі її ґрунти міському храмові Різдва Пресв. Богородиці²⁶.

Ще одним обов'язком єпископа було затвердження обраної спільнотою ігумені. На цьому наголошують делегати Перемишльського єпархіяльного (1693 р.)²⁷ та Замоїського митрополичого (1720 р.)²⁸ соборів. Унійні єрархи на практиці реалізовували ці постанови. Так, адміністратор Перемишльського єпископства Максиміліан (Рилло) в 1780 р. благословив Євгенію (Комаринську) на ігуменство у Смільниці²⁹. Інколи владики делегували своїх представників для участі у виборах настоятельки. У 1731 р. сестра Петронелла стала ігуменею за присутності намісника Унівської архимандрії о. Геннадія (Яновського), який перебував у Сасові за велінням Атанасія (Шептицького), львівського єпископа й київського митрополита³⁰. Проте владики могли призначати ігуменю і в обхід процедури її обрання спільнотою. Найчастіше так траплялося в разі відмови настоятельки від виконання своїх обов'язків через літній вік чи неналежний стан здоров'я або конфлікт між черницями. Власне з огляду на це, в 1747 р. деякі насельниці Жовківського монастиря просили консисторію усунути ігуменю Софію (Завадовську), призначивши її наступницю з-поміж старших за віком сестер або ж довіривши ці функції котрійсь із монахинь Львівської Введенської обителі³¹.

Згідно з постановами Замоїського собору, єпископ мав приймати також остаточне рішення про допущення новички до складення вічних обітів³². Єрархи Унійної Церкви до певної міри користувалися цими повноваженнями. Каталог черниць Львівського Введенського монастиря (кінець XVIII ст.) інформує, що нерідко дозвіл на складення професії надавав новичкам єпископ Лев (Шептицький) або ж його генеральний намісник о. Антоній Левинський³³. Проте владики майже ніколи не уділяли облечини чи малу схиму особисто. Їх заміняли делеговані з цією метою консисторські урядники або парафіяльні єреї³⁴. Зокрема, 20 жовтня

²⁵ НМЛ, Ркл-17, арк. 275 зв.

²⁶ Там само, Ркл-76, арк. 161.

²⁷ *Ustawy rządu duchownego*, с. 48.

²⁸ *Synodus provincialis ruthenorum*, с. 112; *Synod prowincjalny ruski*, с. 145.

²⁹ АРР, АВГК, sygn. 259 dyplom, s. 1.

³⁰ НМЛ, Ркл-83, арк. 65 зв.–66 зв.

³¹ ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 9.

³² *Synodus provincialis ruthenorum*, с. 111–112; *Synod prowincjalny ruski*, с. 144–145.

³³ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 237–240.

³⁴ Ширше про це див. у підрозділі 1 розділу 3.

1780 р. львівський єпископ-номінант Петро Білянський уповноважив о. Григорія Дорожинського, священника Воскресенської церкви у Львові, уділити облечини послушниці тамтешньої Введенської обителі Терези-Теклі Раковській, що той і вчинив наступного дня³⁵.

Джерельні матеріали XVIII ст. засвідчують, що з відома ординарія до жіночих монастирів призначалися капелани, які виконували там душпастирські обов'язки³⁶, а також прокуратори, котрі відповідали за майновий стан чернечого осередку. Зазвичай владики довіряли прокураторський уряд консисторським урядникам або намісникам. 1744 року обов'язки прокуратора Львівського Введенського монастиря виконував о. Михайло Примович, у майбутньому київський офіціал³⁷. Через одинадцять років одним із його наступників був куликівський намісник о. Василь Тарнавський, парох Благовіщенської церкви у Львові³⁸. Упродовж 50–60-х рр. XVIII ст. аналогічні повноваження у Словіті й Сасові були довірені золочівському деканові о. Діонісієві Мшанському³⁹.

Владика разом із консисторськими урядниками був зобов'язаний здійснювати контроль за дотриманням в обителях порядку та дисципліни. Під час візитації обителі в Загвізді (1760 р.) єпископські комісари наказували черницям, аби менші незгоди між собою вони залагоджували самостійно, а до консисторії зверталися лише в разі серйозніших непорозумінь⁴⁰. Як переконаємося з джерел, монахині апелювали до ординарія чи консисторських урядників тоді, коли виникали конфліктні ситуації в спільноті або суперечки із сусідами. Наприкінці 70-х рр. XVIII ст. насельниці Розгірчанського монастиря прохали перемишльського владика Атанасія (Шептицького) посприяти їм у вирішенні непорозуміння з колятором Михайлом Венявським. У своєму листі сестри підкреслювали, що вже благали про заступництво стрийського намісника, однак безрезультатно⁴¹. Жовківські черниці, своєю чергою, в 1747 р. шукали допомоги в консисторського урядника о. Інокентія Липницького, аудитора Львівської єпархії, просячи його розв'язати конфлікт з ігуменею Софією

³⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2586, арк. 1; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 240.

³⁶ Більш детально про номінацію капеланів, а також їхні обов'язки описано в підрозділі 5 розділу 3.

³⁷ НМЛ, Ркл-85, арк. 332–333 зв.

³⁸ Там само, Ркл-86, арк. 610.

³⁹ Там само, Ркл-87, арк. 339, 849–849 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 3, оп. 1, спр. 37, с. 1135.

⁴⁰ Там само, Ркл-69, арк. 96.

⁴¹ Там само, Ркл-42, арк. 1–1 зв.

(Завадовською) та сестрами, які її підтримували. У відповідь священнослужитель наказав консисторському писарю о. Антонієві Левинському та жовківському намісникові о. Гавриїлу Березницькому прибути в обитель для з'ясування обставин⁴². Інколи єпископи брали безпосередню участь у залагодженні конфліктів у чернечих осередках. Наприклад, Атанасій (Шептицький) під час перебування у своїй резиденції в Уневі з червня по листопад 1731 р. видав кілька декретів, що були покликані врегулювати ситуацію в сусідньому Сасові. Водночас він розпорядився провести аж три візитації цієї обителі⁴³.

Відповідно до замойських ухвал, унійні владика мали також стежити за дотриманням приписів клявзури в підпорядкованих їм монастирях⁴⁴. Протягом XVIII ст. архиєреї Унійної Церкви рішуче домагалися від монахинь упровадження в життя згаданих норм⁴⁵ – так само, як це робили латинські єрархи після Тридентського собору в підвладних їм дієцезіях. Зокрема, архієпископ Мілана Карло Боромео вже в 1566 р. звелів у підлеглих йому жіночих обителях дотримуватися приписів клявзури⁴⁶. Цього ж настійливо вимагав майже два століття по тому унійний львівський єпископ, а згодом і київський митрополит Атанасій (Шептицький). У 1721 р., а отже, через рік після Замойського собору, ставлячи Серафиму (Зіньковську) ігуменею Словітського монастиря, владика велів черницям, аби ті без її благословення не виходили за межі обителі, й вимагав «з рукоділіємъ свѣцкихъ послушниць посилати». Він же зобов'язав нову настоятельку призначити фіртиянку⁴⁷. Через три роки архиєрей знову повторив цю свою заборону, зреагувавши таким чином на численні порушення, які й надалі траплялися з вини монахинь⁴⁸. Подібну ситуацію спостерігаємо через два десятиліття у Львові. Після завершення в 1743 р. візитації Введенського монастиря той самий владика видав його насельницям низку рекомендацій, частина з яких стосувалася належного дотримання приписів клявзури⁴⁹. За два роки він продублював

⁴² ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 9–10.

⁴³ НМЛ, Ркл-83, арк. 48 зв.–49, 65 зв.–66, 78 зв.–79.

⁴⁴ *Synodus provincialis ruthenorum*, с. 111; *Synod prowincjalny ruski*, с. 143.

⁴⁵ Розгорнутіше про це: О. Дух. Клявзура в жіночих уніатських монастирях Львівської і Перемишльської єпархій XVIII ст.: постанови Замойського собору і щоденна реальність // *Rocznik Europejskiego Kolegium Polskich i Ukraińskich Uniwersytetów* 1 (2003) 116–123.

⁴⁶ J. Leclercq. *Clausura*, col. 1171–1172.

⁴⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2966, арк. 1.

⁴⁸ Там само, спр. 2973, арк. 1.

⁴⁹ Там само, спр. 2785, арк. 1.

Картина Ганса Мемлінга «Алегорія невинності». Кін. XV ст.

свій наказ сестрам цієї обителі не покидати її без відповідного єпископського дозволу та благословення настоятельки⁵⁰. Схожу політику Атанасій (Шептицький) проводив на території митрополичої архієпархії. Закінчуючи 1744 р. візитацію Іродненського монастиря, він у своєму реформаційному декреті звернув особливу увагу на проблему порушення монахинями приписів клявзури⁵¹. Його наступник на львівському єпископському престолі Лев (Шептицький) теж акцентував на виконанні цих правил. Ігнорування їх черницями належало до основних аргументів на користь закриття впродовж 50–60-х рр. XVIII ст. багатьох монастирів Львівської єпархії⁵². У реформаційних декретах візитаційних протоколів єпископські комісари також неодноразово вказували на необхідність стараннішого дотримання засад клявзури⁵³.

Одним із найефективніших способів здійснення єпископом пастирської й адміністративної опіки над жіночими монастирями та інструментом їх інституційної модернізації були візитації, які умовно поділяються на ординарні (звичайні) та екстраординарні (надзвичайні). До першої групи відносимо, зокрема, генеральні (єпископські) візитації. Згідно з твердженням Ігоря Скочиляса, можна говорити про функціонування в XVII – на початку XVIII ст. своєїрідної «тріади» в системі церковної адміністрації православного, а згодом унійного Львівського єпископства, що полягала в одночасному проведенні пастирської візитації, намісницького (деканатського) соборчика духовенства й засідання єпископського (духовного) суду⁵⁴. Разом із парафіяльними церквами візитувалися, вочевидь, і жіночі обителі, розташовані на території намісництва (деканату). Так, у 1682 р., після закінчення ревізії Рип'янського монастиря, під час намісницького соборчика в Калуші духовний суд Львівської єпархії вирішив закрити чернечий осередок⁵⁵. Під впливом латинської еклезіології у 20-х рр. XVIII ст. сформувався новий принцип проведення генеральних візитацій – уже незалежно від соборчиків та засідань владичого суду. Перед першим поділом Речі Посполитої у Львівській єпархії генеральні ревізії були проведені в таких роках: 1726–1727, 1730–1733, 1738–1744,

⁵⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 978, арк. 1.

⁵¹ S. Senyk. *Women's Monasteries*, с. 111.

⁵² НМЛ, Ркл-18, арк. 137 зв. (Рип'янка); Ркл-68, арк. 112 зв. (Рогатин); ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2781, арк. 1 (Сасів).

⁵³ НМЛ, Ркл-20, арк. 567; Ркл-23, арк. 441 зв.

⁵⁴ І. Скочиляс. Акти духовних судів, с. 429. Пор.: його ж. Собори духовенства Холмсько-Белзької унійної єпархії XVII століття (типологія, внутрішня організація та склад учасників) // *Дрогобицький краєзнавчий збірник* 17–18 (2014) 128.

⁵⁵ НМЛ, Ркл-58/1, арк. 39.

1745–1748, 1753–1757, 1758–1765, 1771–1772. Від кожної з них до нашого часу збереглося від 23 до 85 % візитаційних протоколів⁵⁶. Як постановив Замоїський собор, цими пастирськими оглядинами мали бути охоплені й жіночі монастирі⁵⁷. Щоправда, у візитаційних інструкціях Атанасія (Шептицького) з 1732 і 1739 рр. відсутні згадки про ревізію монаших осередків⁵⁸. Натомість його наступник Лев (Шептицький) в інструкції, виданій у 1759 р., зобов'язав о. Миколу Шадурського оглянути не лише парафії, але й жіночі обителі⁵⁹. На основі збережених джерельних матеріалів можемо встановити, що протягом 50–60-х рр. XVIII ст. у рамках генеральних візитацій Львівського єпископства відбулися ревізії шести чернечих спільнот (див. табл. 29).

Таблиця 29

**Ревізії жіночих монастирів Львівської єпархії,
проведені в рамках генеральних візитацій середини XVIII ст.**

Монастир	Роки генеральної візитації	Дата візитації монастиря	Візитатор
Рип'янка	1753–1757	11 (22).XI 1756	о. Іван Громницький
Рогатин	1758–1765	30.VI (10.VII) 1760	о. Микола Шадурський
Унів	1758–1765	29.I (9.II) 1763	о. Микола Шадурський
Словіта	1758–1765	12 (23).V 1763	о. Микола Шадурський
Кам'янка-Струмилова	1758–1765	13 (24).XI 1763	о. Микола Шадурський
Жовква	1758–1765	7 (18).XII 1763	о. Микола Шадурський

Джерела: НМЛ, Ркл-18, арк. 137–137 зв.; Ркл-20, арк. 554–569; Ркл-23, арк. 319–320 зв., 421–442; Ркл-24, с. 106–115, 177–187; Ркл-1014, арк. 1–4 зв.

На Замоїському соборі було затверджено дуже детальний візитаційний питальник (квестіонар), що містив перелік проблем, на яких

⁵⁶ І. Скочиляс. *Генеральні візитації Київської унійної митрополії XVII–XVIII століть: Львівсько-Галицько-Кам'янецька єпархія*, т. 2. Львів 2004, с. ССVIII.

⁵⁷ *Synodus provincialis ruthenorum*, с. 97; *Synod prowincjalny ruski*, с. 116–117.

⁵⁸ І. Скочиляс. Програма реформ, с. 347–371.

⁵⁹ НМЛ, Ркл-76, арк. 70. Пор.: М. Бордун. З життя українського духовенства львівської єпархії в другій пол. XVIII. в. (На основі візитацій М. Шадурського 1759–1763) // *Записки НТШ*, т. 134–135. Львів 1924, с. 137. Візитатор о. Микола Шадурський під час генеральної візитації Львівського єпископства в 1758–1765 рр. ревізував усі деканати, розташовані на теренах Львівського генерального намісництва (спільно з о. Антонієм Онуфрієвичем) (І. Скочиляс. *Генеральні візитації*, т. 2. с. СІХХІV–СІХХV).

єпископ або уповноважений ним «комісар» (візитатор) мали зосередитися під час проведення ревізії⁶⁰. Близько тридцяти питань стосувалися функціонування жіночих обителей. Однак, як нам видається, візитатори використовували цей питальник лише як загальний взірєць, цікавлячись передовсім головними проблемами життя спільноти.

Протоколи єпископських ревізій жіночих монастирів Львівської єпархії з середини XVIII ст. містять елементи як «зовнішньої», так і «внутрішньої» візитації⁶¹. Перша з них – це розгорнутий опис обителі. На початку кожного протоколу візитатор фіксував зовнішній вигляд монастирської церкви та дзвіниці, а також характеризував стан внутрішнього опорядження храму – іконостасу та інших ікон, церковної утварі, літургійних шат, церковних тканин, богослужбових книг тощо. Велика увага приділялася матеріальному становищу чернечої громади: в акт вносилися дані про монастирське землеволодіння та фінанси, а також вписувалися документи, які підтверджували право власності обителі. Не забували комісари занотувати інформацію про персональний склад монастиря та стан монастирських будівель. «Внутрішня» візитація була представлена т. зв. реформаторським декретом (*Decretum reformationis; Ordinatio reformatoria*), що подавався наприкінці візитаційного протоколу. У випадку Рип'янки, Унева та Жовкви він фактично зводився до розпоряджень о. Івана Громницького чи о. Миколи Шадурського щодо ліквідації цих осередків, а також вказівок стосовно подальшої долі черниць і монастирського майна. Натомість декрети, які з'явилися після завершення ревізії монастирів у Рогатині, Словіті та Кам'янці-Струмиловій, є рекомендаціями візитатора, що мали на меті покращити матеріальні умови життя монахинь, а також вплинути на релігійне життя спільноти. Консистерського урядника насамперед цікавило, чи фактичний стан посідання земельної власності відповідає тому, який вказаний у фундаційному та інших наданнях. Наприклад, візитуючи Словітську обитель, о. Шадурський зауважив, що, згідно з фондушем, її насельниці повинні були отримувати доходи з двох млинів, вони ж розпоряджалися лише одним. Тому сестрам було наказано з'ясувати ситуацію з правом власності,

⁶⁰ *Synodus provincialis ruthenorum*, с. 128–142; *Synod prowincjalny ruski*, с. 172–198.

⁶¹ Цю термінологію запропонував: Н. Е. Wyczawski. *Przygotowanie do studiów w archiwach kościelnych*. Kalwaria Zebrzydowska 1989, с. 258–259. Прикладом докладного аналізу візитаційних протоколів жіночих латинських монастирів є стаття: О. М. Przybyłowicz. XVI-wieczne wizytacje klasztorów Klarysek w Krakowie i w Starym Sączu w świetle kościelnego prawa potrydenckiego i posoborowego nurtu reformacyjnego // *Klasztor w Kościele średniowiecznym i nowożytnym* / ред. М. Derwich і А. Pobóg-Lenartowicz. Warszawa 2010, с. 231–259.

звернувшись із проханням до глинянського старости про підтвердження давніх прав обителі⁶². Що ж до Кам'янки-Струмилової, то там землеволодіння виявилось настільки мізерним, що консисторському урядникові нічого не залишалося, як тільки порадити інокіям молитися, аби Бог послав їм щедрого добродія⁶³. Під час ревізій о. Микола Шадурський також давав розпорядження стосовно ремонту храму та житлових споруд, як-от у Словіті⁶⁴.

Не менш важливим для візитатора був релігійний аспект існування спільноти. У Кам'янці-Струмилової о. Шадурський звернув увагу на побожність місцевих черниць⁶⁵. А в Словіті, відзначаючи ревне християнське життя багатолітньої ігумені Серафими (Зіньковської), задля добра сестер навіть не задовольнив її прохання про відхід на спокій⁶⁶. Упроваджуючи у повсякденну практику постанови Замоїського собору, ревізор радив словітським монахиням щоденно брати участь у богослужіннях, а також якомога частіше, принаймні раз на місяць, сповідатися⁶⁷. У Рогатині він призначив трьох екстраординарних сповідників: парохів двох місцевих церков (Різдва Пресв. Богородиці й Св. Юрія Побідоносця) та священника із Заланова. Ординарним сповідником мав стати капелан о. Тимотей Урмович⁶⁸. У всіх реформаторських декретах йшлося про дотримання сестрами замоїських приписів клявзури. Монахиням заборонялося залишати межі обителі без благословення настоятельки. Не дозволялося також виходити самостійно, без супроводу іншої черниці⁶⁹. У декількох декретах о. Шадурський наголошував на тому, аби монахині подбали собі про недавно реформовані габіти (ряси) та одягали їх⁷⁰. Ці згадки про реформу чернечого одягу перегукуються з постановами соборів Львівської єпархії другої третини XVIII ст., у яких сказано про належний вигляд унійного духовенства⁷¹.

У разі потреби місцевий єрарх міг розпорядитися про проведення екстраординарної (надзвичайної) візитації. Вона переважно відбувалася тоді, коли у спільноті виникав конфлікт або з'являлася вакансія на уряді

⁶² НМЛ, Ркл-23, арк. 441.

⁶³ Там само, Ркл-24, с. 114.

⁶⁴ Там само, Ркл-23, арк. 441.

⁶⁵ Там само, Ркл-24, с. 114.

⁶⁶ Там само, Ркл-23, арк. 441 зв.

⁶⁷ Там само.

⁶⁸ Там само, Ркл-20, арк. 567 зв.–568.

⁶⁹ Там само, арк. 567; Ркл-23, арк. 441 зв.; Ркл-24, с. 114–115.

⁷⁰ Там само, Ркл-20, арк. 566–567 зв.; Ркл-23, арк. 441 зв.; Ркл-24, с. 114.

⁷¹ І. Сkochиляс. *Галицька (Львівська) єпархія*, с. 636.

ігумені. Від імені єпископа ревізію найчастіше здійснювали консисторські урядники, намісники або настоятелі чоловічих монастирів. Збереглася низка протоколів екстраординарних візитацій, датованих XVIII ст. (див. табл. 30); про деякі з таких ревізій маємо лише окремі звістки у джерелах.

Таблиця 30
Надзвичайні візитації жіночих монастирів
Львівської та Перемишльської єпархій у XVIII ст.

Рік	Монастир	Причина проведення візитації	Візитатор
1	2	3	4
1731	Сасів	вирішення конфлікту між новопризначеним духівником о. Теодором Кузьмінським та ігуменею Мартиною (Бернацькою)	о. Андрій Зборовський, золочівський намісник
		обрання нової настоятельки після усунення Мартиїани (Бернацької)	о. Геннадій (Яновський), намісник Унівського монастиря
		затвердження нової ігумені Петронелли, а також вирішення конфлікту між прихильницями і противницями нової настоятельки	о. Геннадій (Яновський), намісник Унівського монастиря; о. Варфоломій (Мальтазій), ігумен Висп'янського монастиря
1743	Львів (Введення в Храм Пресв. Богородиці)	?	о. Мойсей (Богачевський), львівський генеральний намісник
1746	Львів (Введення в Храм Пресв. Богородиці)	обрання нової настоятельки	?
1747	Жовква	вирішення конфлікту в спільноті	о. Гавриїл Березницький, жовківський намісник; о. Антоній Левинський, консисторський писар
1751	Словіта	?	о. Антоній Левинський, львівський генеральний намісник
1760	Загвіздя	вирішення конфлікту в спільноті	о. Микола Мацевич, богородчанський намісник

1	2	3	4
1767	Яворів	обрання нової настоятельки	о. Митрофан (Паславський), ігумен Чернильського монастиря
1778	Розгірче	обрання нової настоятельки	о. Василь Хлібкевич, стрийський намісник
1780	Яворів	вирішення конфлікту в спільноті	о. Антоній Риботицький, ярославський намісник; о. Яків Вахолович, яворівський намісник
1780	Яворів	вирішення конфлікту в спільноті	о. Яків Вахолович, яворівський намісник; о. Модест (Сливінський), духівник Яворівського монастиря
1781	Яворів	вирішення конфлікту в спільноті	?

Джерела: НМЛ, Ркл-23, арк. 441 зв.; Ркл-41, арк. 2–4; Ркл-69, арк. 94 зв.–96; Ркл-83, арк. 48 зв.–49; 65 зв.–66 зв., 78 зв.–79; ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 10, 20–23; ф. 684, оп. 1, спр. 2785, арк. 1–2 зв.; спр. 2805, арк. 5–7 зв.; АРР, АВГК, sygn. 142, s. 5–20, 70–102.

Кожен владику на підпорядкованій йому території володів судовими повноваженнями. Його юрисдикції підлягало й монашество. У книгах єпископського (духовного) суду чернечі спільноти чи окремі сестри неодноразово виступають як сторона в суперечках з духовними або світськими особами з найближчого оточення. Конфлікти найчастіше зароджувалися на економічному ґрунті⁷², зокрема через неповернення позичених коштів⁷³ чи майнові непорозуміння⁷⁴. Зрідка їх причиною було приниження гідності монахинь світськими людьми. Таку підставу

⁷² Подібний характер мали суперечки монахів та світських осіб (А. Павлишин. Книги духовного суду, с. 106).

⁷³ 1695 року в духовному суді Львівської єпархії тривав процес між черницею Литвинівської обителі Євпраксією та ігуменом тамтешнього чоловічого монастиря о. Гедеоном (Дорожинським) стосовно неповернення останнім грошей, позичених йому інокією (НМЛ, Ркл-58/6, арк. 93–93 зв.).

⁷⁴ У 1722 р. Львівський єпископський суд розглядав позов, з яким звернулася сестра Соломонія (Томкевичівна) із місцевого монастиря, звинувачуючи Івана Бреницького, дяка Успенської церкви, у знищенні ним свічок, які та поставила в згаданому храмі. Через небажання обвинуваченого з'явитися в суді, у справу був змушений

мала, скажімо, справа між форощанською ігуменею Мартою (Винницькою) та подружжям Топільницьких, яку розглядав Перемишльський духовний суд (1717 р.)⁷⁵. До компетенції єпископського суду належали також рішення щодо монастирських підданих. 1771 року Іван та Софія Галаховські, чиншовики Львівського Введенського монастиря, були покарані за порушення церковного права, оскільки, сподіваючись вирішити суперечку зі своїми сусідами, юридиками Святоюрської обителі, звернулися з позовом на них до міського суду, а не до єпископського⁷⁶. У збережених актових книгах вдалося знайти декілька справ монастирських підданих, які провадив духовний суд. У 1752 р. тривав спір між Андрієм Кірстою, посесором Словіти, та Яцьком Кончевичем, підданим місцевої обителі⁷⁷. А в 1760 р. на розгляд єпископського суду потрапила скарга про напад о. Павла Кончевича, пароха церкви Св. Юрія Побідоносця в Гологорах, на господарство свого рідного брата, щойно названого Яцька⁷⁸.

«Превелебні панни» та клир: між добродіяннями і суперечками

На локальному рівні сестри підтримували постійні контакти з парафіяльним духовенством і монахами. Амплітуда цих взаємин коливалася від обопільних добродіянь до суперечок чи навіть відкритих конфліктів. Черниці передовсім комунікували з намісником (деканом; протопресвітером). Варто зазначити, що намісники від імені єпископа наглядали за парафіяльним клиром, а також мали певні судові повноваження щодо підлеглих їм священиків і мирян⁷⁹. Їхні прерогативи поширювались і на місцеві жіночі монаші осередки. Саме намісники, як уже мовилося, часто проводили екстраординарні візитації обителей, уділяли сестрам облечени й постриг. При виникненні непорозумінь – чи то в межах спільноти, чи то із сусідами – монахині найперше зверталися за сприянням у їх вирішенні до декана, свідченням чого є дві справи з Розгірчого. У 1764 р. кілька тутешніх «превелебних панн» просили стрийського намісника допомогти їм у суперечці з ігуменею Єфросинією (Білинською) та інокіями, які були на її боці⁸⁰. А наприкінці 1780-х рр. насельниці цього ж

особисто втрутитися владика Атанасій (Шептицький) (НМЛ, Ркл-82, арк. 71 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 810, арк. 1).

⁷⁵ АРР, АВГК, sygn. 7 supl., s. 104.

⁷⁶ НМЛ, Ркл-68, арк. 684–685.

⁷⁷ Там само, Ркл-86, арк. 353.

⁷⁸ Там само, Ркл-87, арк. 291–291 зв.

⁷⁹ І. Скочиляс. *Галицька (Львівська) єпархія*, с. 464.

⁸⁰ АРР, АВГК, sygn. 104, s. 196–197.

монастиря клопоталися перед стрийським деканом о. Василем Хлібкевичем про допомогу в з'ясуванні стосунків з колятором⁸¹. В обох випадках очікування прохачів не справдилися. У першій ситуації протопресвітер підтримав настоятельку, а в другій, не бажаючи конфліктувати з патроном обителі, усунувся від справи. Тому наступним кроком невдоволених такою позицією сестер стало звернення до єпископа.

Як відомо, православні чоловічі обителі, як і жіночі, підпорядковувалися місцевому єрархові. У XVII ст. простежуємо також тенденцію до формування довкола важливіших з них своєрідних «конгрегацій» (певною мірою на цей процес впливали зовнішні чинники: укладення в 1596 р. Берестейської унії змусило чернечі осередки, що залишалися православними, домовлятися між собою про більш тісну співпрацю). У Великому князівстві Литовському три найбільші «конгрегації» монастирів поставили навколо Віленської та Слуцької архимандрій, а також Кутейнської обителі⁸². У Львівській єпархії центрами притягання стали Крехів та Скит. У XVII ст. під опікою Крехівського монастиря перебували не лише чоловічі обителі, але, очевидно, і жіночі спільноти в Жовкві й Кам'янці-Струмиловій. На це вказує в першому випадку запис у Жовківських міських книгах від 1627 р. («sub obedientia monast[erium] krechow[iense]»)⁸³, а в другому – привілей, виданий у 1670 р. королем Михайлом Корбутом Вишневецьким, з аналогічним формулюванням⁸⁴. Зв'язки між Креховом і Кам'янкою-Струмиловою підтверджує також факт дарування ченцями Апостола черниціям, зафіксований у другій половині XVII ст.⁸⁵ Слід гадати, що тоді, коли обидва осередки чернечого життя існували в межах одного поселення (в ранньомодерний період подібна ситуація була у Вільчому, Загвізді, Крехові, Крилосі, Литвинові, Львові, Нижньому

⁸¹ НМЛ, Ркл-42, арк. 1.

⁸² Віленській архимандрії на той час підпорядковувалися дев'ять чоловічих і два жіночі (Вільно й Мінськ) монастирі. Натомість від Слуцької архимандрії залежали чотири чоловічі та один жіночий (Слуцьк) чернечі осередки. З Кутейнським монастирем були пов'язані п'ять обителей, у т. ч. дві жіночі – Баркулабово й Кутейно (Т. Kempa. *Fundacje monasterów*, с. 95–96). Цього питання також торкаються: S. Senyk. *Women's Monasteries*, с. 115–117; R. Degiel. *Protestanci i prawosławni. Patronat wyznaniowy Radziwiłłów birżańskich nad Cerkwią prawosławną w księstwie słuckim w XVII w.* Warszawa 2000, с. 54–55.

⁸³ «під опікою Крехівського монастиря» (ЦДІА України у Львові, ф. 69, оп. 1, спр. 1, арк. 64).

⁸⁴ У цьому документі підкреслено, що обитель у Кам'янці-Струмиловій є під «obedientiae monasterii krechoviens[e]» (НМЛ, Ркл-24, с. 110).

⁸⁵ НМЛ, Ркк-528, арк. 1–4.

Березові, Скиті, Смільниці, Уневі), жіночі обителі теж перебували в певній залежності від чоловічих. Утім, мало що знаємо про характер такого підпорядкування. Вочевидь, жіночі обителі мали все-таки власну настоятельку, котра, однак, підлягала ігуменові чоловічої спільноти. Джерела повідомляють, зокрема, що в 1599 р. Львівський Святотерининський монастир був підпорядкований настоятелю розташованій поряд чоловічої обителі Св. Онуфрія Пустельника⁸⁶. А в 1608 р. перемишльська міщанка Теодосія Негребецька записала кошти «*monialibus aut vulgo czernicam cum priori alias ihumeno* (виділення наше. – О. Д.) *ad Ecclesiam Beatissima Virginis Mariae ritus graeci in villa Wilcze*»⁸⁷.

Парафіяльний клир і ченці були причетні до літургійного життя жіночих чернечих громад. Це відбувалося передовсім через виконання ними капеланських обов'язків. Зазвичай духівниками сестер ставали клирики з білого духовенства, котрі постійно жили в обителі, або ж еромонахи, які періодично навідувалися до ввіреного їм монастиря⁸⁸. Інколи вказані душпастирські функції могли бути тимчасово довірені парохам сусідніх церков. Під час ревізії Словітського монастиря (1763 р.) візитатор звелів священникові місцевого сільського храму о. Василю Олехневичу уділяти черницям Таїнство Покаяння аж до призначення нового капелана⁸⁹. А 1778 р. ревізор Розгірчанської обителі дозволив парохам Розгірчого о. Василеві Левицькому сповідати монахинь, однак лише в разі крайньої потреби й у свята⁹⁰. Біле та чорне духовенство також відвідувало монастир, аби уділити його насельницям облечини й малу схиму⁹¹ та щоби супроводжувати померлих в останню путь. Після смерті в 1756 р. ігумені Львівської Введенської обителі Соломонії (Томкевичівни) похоронні служби відправляли священники із сусідніх церков; вони також упродовж року молилися за упокій її душі⁹². Звичною практикою була участь парафіяльного клиру і монахів у відправах під час престольних празників у жіночому монастирі, а після них – і в урочистих трапезах⁹³.

Черниці, своєю чергою, навідувалися до чоловічих монастирів, звертаючись до ченців з проханням про молитву за здоров'я, а також за померлих

⁸⁶ *Monumenta Confraternitatis*, т. 1, с. 821.

⁸⁷ АРР, АВГК, sygn. 47 supl., s. 97.

⁸⁸ Більше про це див. у підрозділі 5 розділу 3.

⁸⁹ НМЛ, Ркл-23, арк. 441 зв.

⁹⁰ Там само, Ркл-41, арк. 4.

⁹¹ Докладніше про це йдеться в підрозділі 1 розділу 3.

⁹² ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2580, арк. 10–10 зв.

⁹³ Див. підрозділ 1 розділу 4.

родичів чи сестер у монашестві. Про останнє свідчать численні записи в пом'яниках, що походять з чоловічих монаших осередків. У цих синодиках були навіть сторінки, спеціально відведені для вписів інокінь. Для прикладу, в Підгорецькому пом'янику на аркуші 301 зазначено: «**Ω** зде починаетса поминаніє законных панієнъ», а далі на семи аркушах йдуть записи сестер з Унева, Сасова (Львівська єпархія), Олеська (Холмська єпархія), Ясенова, Бучини і Станіславчика (Луцька єпархія)⁹⁴. Те саме бачимо в синодниках обителів у Щеплотах⁹⁵, Волиці Деревлянській⁹⁶, Почаєві⁹⁷ та Крехові⁹⁸.

Цікаво, що у XVIII ст. унійні інокіні контактували з православними чоловічими спільнотами, не зважаючи на конфесійні перепони. На території Львівської унійної єпархії існував монастир у Скиті, який тоді ще залишався православним. Його постійно відвідували вірні Унійної Церкви, що мешкали в навколишніх поселеннях. Траплялося також, що на молитву до нього приходили і насельниці унійної обителі в Загвізді. Аби запобігти триванню такої практики, єпископські комісари від імені владики Лева (Шептицького) в 1760 р. видали монахиням офіційну заборону молитися в цьому православному монастирі⁹⁹.

У взаєминах між черницями та духовенством істотними, без сумніву, були контакти господарського характеру. Наявні джерела, на жаль, не відображають достатньою мірою ставлення парафіяльного клиру до появи монаших громад на території, що підлягала їхній юрисдикції. Можемо лише припустити, що деколи ця позиція не була прихильною, адже виникнення нової церковної інституції часто означало для місцевого священика відхід частини вірних, а внаслідок цього і зменшення його прибутків. Негативне ставлення могло також зумовлюватися фактом отримання монастирем податкових пільг. Саме економічне підґрунтя мав конфлікт між насельницями Словітської обителі та тутешнім священнослужителем. Отець Кирило, користуючись заснуванням неподалік села жіночого монастиря, намагався перекласти на його інокінь половину своїх грошових зобов'язань перед старостинським двором. Водночас єрей робив спроби підбурити проти монахинь сільську громаду. У 1615 р. справа дійшла до єпископського суду, який виніс вирок

⁹⁴ ЛННБУ, ф. 3, спр. 1265, арк. 301–308 зв.

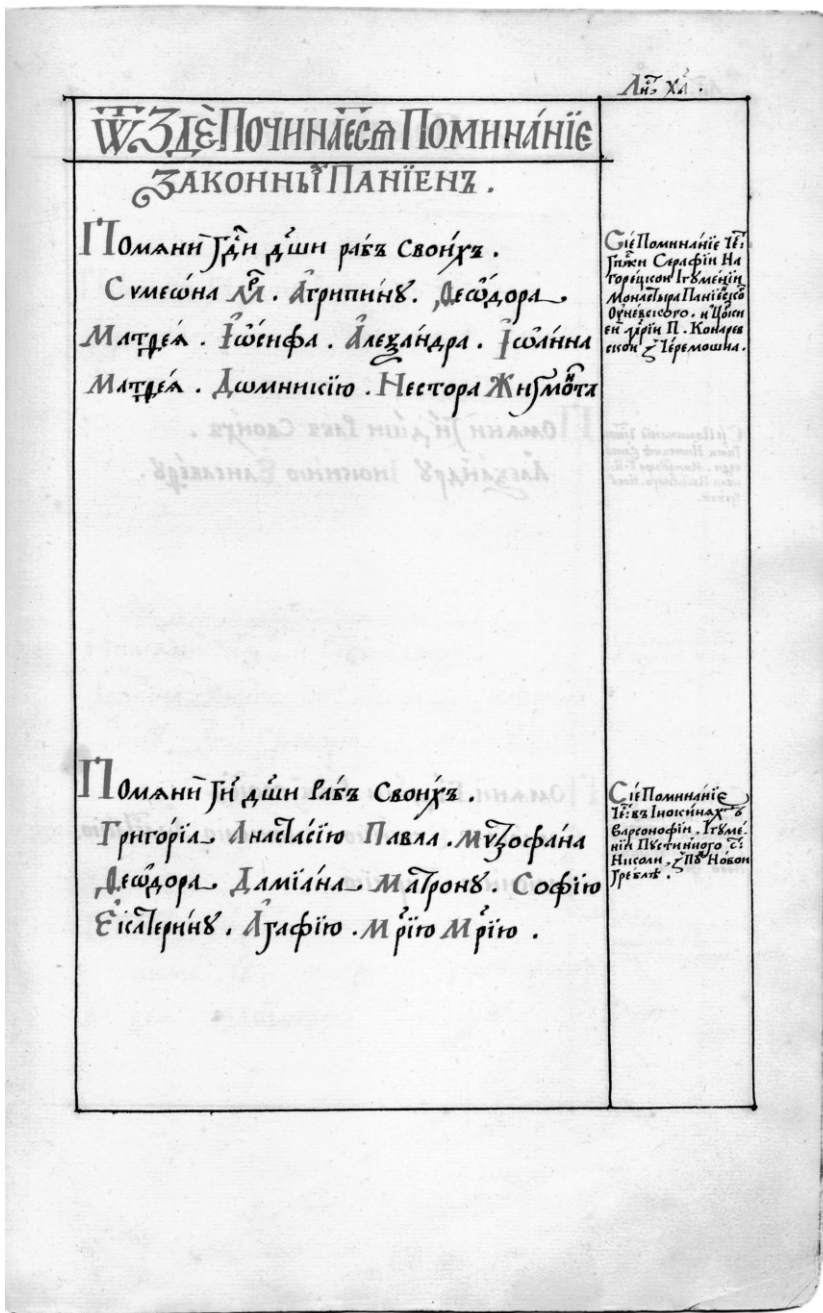
⁹⁵ Там само, спр. 386, арк. 42–44.

⁹⁶ Там само, ф. 77, спр. 14, арк. 21–32.

⁹⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 919, арк. 56–57.

⁹⁸ Пор.: М. Коссака. Короткій поглядъ, с. 205.

⁹⁹ НМЛ, Ркл-69, арк. 94 зв.

Уписи черниць до пом'яника Підгорецької обителі.
Перша половина XVIII ст.

на користь черниць¹⁰⁰, але це не вирішило суперечки. Остаточню проблему розв'язав старостинський суд, поклавши обов'язок здійснювати всі оплати на користь двору на місцевого пароха, як і було досі¹⁰¹. Проте такого типу конфлікти, напевно, належали радше до винятків. Здебільшого господарські відносини були вигідними для обох сторін. Траплялися випадки, коли парафіяльні священики винаймали в жіночих монастирів ґрунти. Так, упродовж 1765–1768 рр. о. Стефан Фастовський, парох церкви Різдва Пресв. Богородиці в Рогатині, щорічно без затримки сплачував «превелебним паннам» кошти за оренду землі¹⁰². Духовенство, як і представники інших станів, користувалося фінансовою допомогою, яку надавали монахині у формі позик. Серед боржників Словітської обителі (1763 р.) фігурують кілька священнослужителів: о. Стефан Розборський з Княжого (не повернув ще 100 зл.), о. Василь Олехневич зі Словіти (25 зл. і 12 гр.) та парох із Кимира (18 зл.)¹⁰³. Боржниками сестер були і монахи. У 1751 р. унівський архимандрит Амвросій (Турянський) позичив у словітської ігумені 2 000 зл., а через рік – ще 1 000 зл. 1762 року він склав письмове зобов'язання віддати заборговані кошти, котрі, однак, не повернув – їх ще в 1779 р. сплачував його наступник¹⁰⁴. Ченці також купували вироби, які власноруч виготовляли черниці. Про це довідуємося, зокрема, з фінансових книг Крехівського й Підгорецького монастирів. За їхніми даними, 1665 р. інокіні з Крехова одержали платню за пошиття волосяниці для монахів місцевої чоловічої обителі¹⁰⁵, а протягом 1752–1756 рр. ченці з Підгірців купували ґноти й нитки в сестер із Сасова, а сукно – в монахинь з Ясенова¹⁰⁶.

Стосунки «превелебних панн» і клиру мали також характер сусідських взаємин з усіма позитивними і негативними сторонами цього явища. Виразно це простежується на прикладі ставлення священика передміської церкви Воскресіння Христового у Львові о. Михайла Гавалкевича до насельниць Введенського монастиря. У 1763 р., бажаючи посприяти їм, ерей відібрав білі нитки в ниткаря Мацея Васньовського, які той виготовляв, порушуючи права сестер¹⁰⁷, а вже наступного року, будучи напід-

¹⁰⁰ НМЛ, Ркл-23, арк. 425 зв.–426.

¹⁰¹ Там само, арк. 426 зв.

¹⁰² ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2780, арк. 12–12 зв.

¹⁰³ НМЛ, Ркл-23, арк. 440 зв.

¹⁰⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 3, оп. 1, спр. 37, с. 1141–1142; ф. 684, оп. 1, спр. 2857, арк. 3–15; НМЛ, Ркл-24, арк. 440 зв.

¹⁰⁵ ЛННБУ, ф. 3, спр. 815, арк. 85 зв.

¹⁰⁶ Там само, спр. 1301, арк. 6 зв., 49 зв., 63, 87 зв.

¹⁰⁷ НМЛ, Ркл-87, арк. 508 зв.–509.

питку, побив інокію цієї ж обителі Пелагію¹⁰⁸. В опрацьованих джерелах вдалося виявити й інші випадки зневажливого ставлення парафіяльного духовенства до черниць. У 1719 р. духовний суд Львівської єпархії розглядав скаргу, подану насельницею Сасівського монастиря Пелагією про образу її гідності. За словами монахині, у домі каплицького пароха о. Івана його дружина Олена разом із таурівським священиком о. Стефаном і Пелагією, жінкою поповича Петра, намагалися обмацати її, підозрюючи, що вона вагітна. Духовний суд, ставши на захист черниці, виніс у цій справі показові вироки. Господар дому, який хоч і не брав участі в цьому ексцесі, але був відповідальний за поведінку дружини, мав сплатити символічний штраф. Головного ініціатора ексцесу – єрея з Таурова, було засуджено до чотирьох тижнів «карцеру» в Унівському чоловічому монастирі. Каплинецька попадя у якості покарання мала чотири тижні перебувати в Сасівській обителі. Натомість дружина поповича повинна була впродовж трьох тижнів відбувати публічну покуту в каплицькій церкві, лежачи хрестом кожного разу під час недільної Служби Божої¹⁰⁹. Натомість 1765 р. чаплівський парох о. Баранецький підняв руки на двох сестер зі Смільниці, які перебували поза межами монастиря¹¹⁰. Наведені приклади неприйнятної поведінки окремих священнослужителів усе ж не віддзеркалюють загальної картини відносин між білим духовенством та монастирями, оскільки є радше поодинокими.

2. Взаємини зі шляхтою

Позиція сейму та сеймиків стосовно жіночих монастирів

У ранньомодерну добу релігійна проблематика нерідко порушувалася під час засідань вального сейму. Посли обговорювали, зокрема, питання міжконфесійних відносин у державі, а також проблеми т. зв. *compositio inter status*, тобто взаємин між шляхетським і духовним станами¹¹¹. Сеймові конституції видавалися й у справах, пов'язаних із функціонуванням окремих осередків чернечого життя. Найчастіше йшлося про підтвердження фундацій або земельних надань, а також податкових імунітетів¹¹².

¹⁰⁸ НМЛ, Ркл-87, арк. 543 зв.

¹⁰⁹ Там само, Ркл-175, арк. 235 зв.–236.

¹¹⁰ АРР, АВГК, sygn. 17 supl., к. 346–347.

¹¹¹ Розгорнутіше про це пише: J. W. Wołoszyn. *Problematyka wyznaniowa w praktyce parlamentarnej Rzeczypospolitej w latach 1648–1696*. Warszawa 2003.

¹¹² *Inwentarz Voluminow Legum. Przedruk wydania XX. Pijarów*, ч. 1. Petersburg 1860, с. 144–148.

Рішення сейму, без сумніву, підвищувало статус раніше виданого документа. Проте за весь ранньомодерний період сейм не ухвалив жодної конституції, яка стосувалася б православних чи унійних жіночих монастирів у Львівській та Перемишльській єпархіях¹¹³. Це пояснюється відсутністю впливових протекторів, котрі могли б дати справі відповідний правовий хід. Тільки в одному випадку сеймова конституція торкалася жіночого монастиря киевохристиянської традиції, але він був розташований за межами Галичини й Поділля: у 1678 р. сейм затвердив фундацію Маріанни Суходольської, вчинену нею трьома роками раніше для православної обителі в Мозолеві, розміщеному на території Мстиславського воєводства¹¹⁴.

На сеймиках Руського й Подільського воєводств ситуація була аналогічною. Питання релігійного характеру постійно ставилися учасниками під час сеймикових нарад. Шляхта розглядала різноманітні аспекти взаємин між Унійною та Православною Церквами, міжстанові відносини, проблеми зі сфери податків тощо¹¹⁵. Поза увагою учасників сеймиків не залишалася й монастирська проблематика. Обителі, насамперед римо-католицькі, досить часто здобували різноманітні податкові звільнення. Їм надавалися також дозволи на придбання земських маєтків і міської нерухомості. Від імені чернечих спільнот сеймики зверталися до сейму з проханням підтвердити їхні фундаційні надання¹¹⁶. З усієї сукупності таких рішень, однак, у ранньомодерний час шляхтою Руського й Подільського воєводств було прийнято лише кілька постанов, які стосувалися чоловічих монаших осередків киевохристиянської традиції¹¹⁷. Щодо жіночих обителей знаємо тільки одну таку ухвалу: 1683 р. гене-

¹¹³ *Volumina Legum. Przedruk zbioru praw staraniem XX. Pijarów w Warszawie, od roku 1732 do roku 1782, wydane*, т. 2–7. Petersburg 1859–1860. Зауважимо, що в сеймових конституціях згадуються лише дві чоловічі обителі, розташовані в межах згаданих владцтв, – Крехів (1659 і 1667 рр.) та Лаврів (1667 р.) (Там само, т. 4, с. 304, 455).

¹¹⁴ *Volumina Legum*, т. 5, с. 308.

¹¹⁵ R. Kozyrski. *Duchowieństwo, kościoły i religia w dokumentach sejmików województwa ruskiego w epoce konfesjonalizacji Rzeczypospolitej Obojga Narodów 1648–1768*. Lublin 2013; див. також: J. Kus. *Szlachta chełmska wobec Kościoła unickiego w XVII–XVIII wieku (w świetle laudów sejmikowych i instrukcji poselskich)* // *Rocznik Chełmski* 3 (1997) 135–142; J. Stolicki. *Sejmiki ukraińskie wobec spraw religijnych w latach 1669–1696* // *Rzeczpospolita wielu wyznań: Materiały z międzynarodowej konferencji. Kraków, 18–20 listopada 2002* / за ред. А. Каźmierчыка, А. К. Link-Lenczowskiego, М. Markiewiczа і К. Matwijowskiego. Kraków 2004, с. 119–134.

¹¹⁶ R. Kozyrski. *Duchowieństwo, kościoły i religia*, с. 199–269.

¹¹⁷ AGZ, т. 21, ч. 2. 1911, с. 344, 385, 405.

ральний сеймик Руського воєводства на рік звільнив Смільницький монастир від сплати подимного податку¹¹⁸. З'явилося це рішення, найімовіріше, завдяки православній шляхті Перемишльської землі.

Відносини між патроном і чернечою спільнотою

З огляду на функціонування в ранньомодерний період права патронату¹¹⁹, особи шляхетського стану, як власники приватних маєтностей, так і державці королівських володінь (старости), нерідко були причетними до заснування жіночих обителей. Шляхом надання фондушу вони також закладали основи матеріального добробуту монашої громади¹²⁰. На початку XVII ст. львівський староста (1613–1644) Станіслав Боніфаций Мнішек¹²¹ дозволив православним черницям оселитися в спустошеному татарами монастирі у Словіті, котра підлягала його юрисдикції. Потім сестри отримали від нього згоду на «вільний вируб» дерева у словітському лісі для відбудови знищеної обителі та забезпечення її дровами на зиму¹²². Варто зауважити, що під час конфлікту інокін з тутешнім священиком о. Кирилом (1615 р.) ігуменя Наталія просила Станіслава Боніфация Мнішека про заступництво, називаючи його покровителем та опікуном їхньої спільноти¹²³. Для належного функціонування осередку королівський урядник у своєму фондуші наступного року надав черницям у користування старостинський млин та половину Лавриківського дворища¹²⁴. Істотну роль у появі жіночого монастиря на Великому передмісті в Яворові відіграв місцевий староста (1633–1639) Якуб Собеський¹²⁵. У 1636 р. він спершу надав дозвіл Зугаєвичам на фундацію обителі,

¹¹⁸ AGZ, т. 22, ч. 3. 1914, с. 164.

¹¹⁹ Детальніше право патронату висвітлено у: B. Szady. *Prawo patronatu w Rzeczypospolitej w czasach nowożytnych. Podstawy i struktura*. Lublin 2003; I. Szaraniewicz. *Rzut oka*.

¹²⁰ Про особливості фундаційних надань для жіночих монастирів Львівської й Перемишльської єпархій див. підрозділ 3 розділу 2.

¹²¹ M. Horn. *Mniszech Stanisław Bonifacy h. własnego* // *PSB*, т. 21. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1976, с. 486–487.

¹²² НМЛ, Ркл-23, арк. 425 зв.

¹²³ Там само, арк. 425 зв.

¹²⁴ Там само, арк. 427. До 1616 р. у Словіті були два старостинські млини (*Lustracja, 1661–1665*, ч. 2, с. 156). Один з них 1616 р. перейшов у користування місцевим черницям, а другий залишався безпосередньо в королівській власності. Та вже станом на 1622 р., згідно з тогорічною люстрацією, цей другий млин також перебував у держанні монастиря (Там само, с. 157).

¹²⁵ K. Chłapowski. *Starostowie w Małopolsce 1565–1668* // *Społeczeństwo staropolskie. Studia i szkice*, т. 4 / ред. А. Izydorczyk, А. Wyczański. Warszawa 1986, с. 140; J. Długosz. *Sobieski Jakub h. Janina* // *PSB*, т. 39. Warszawa – Kraków 2000, с. 483–490.

а згодом апробував їхній фондуш та звільнив монахинь від сплати міських і замкових податків¹²⁶. Відомо також, що наприкінці XVII або на початку XVIII ст. заснувати монастир у Розгірчому, що належало до приватних шляхетських володінь, дозволила власниця села, Єфросинія з Крушельницьких Йорданова¹²⁷. Пізніше з її ласки інокіяням було надано невеликий город, а також право «вільного млива» в панському млині¹²⁸.

Господарсько-правові відносини черниць з фундатором не обмежувалися заснуванням обителі. На особливу увагу заслуговує згаданий уже Станіслав Боніфацій Мнішек. Він не лише дбав про збільшення монастирських маєтків, але й постійно наполягав, аби підлеглі йому урядники опікувалися сестрами¹²⁹. Врешті у 1636 р. особисто наказав старостинським лісничим, щоби ті не заважали інокіяням користуватися правом «вільного вирубу» у словітському лісі¹³⁰. Діяльність цього королівського урядника на користь обителі, безумовно, і спонукала «превелебних панн» називати його своїм опікуном та доброчинцем. «Покровителю наш милостивий» – так зверталася до нього в 1615 р. ігуменя Наталія¹³¹. Звичайно, інокіні згадували про свого доброчинця в молитвах, про що він, зрештою, сам прохав їх у фундаційному акті: «щоб [...] за мене Пана Бога просили»¹³². Насельниці «монастиря Лянґішівен», які одержали 1636 р. привілей, котрий звільняв їхню обитель від обов'язку постою, теж покликалися на авторитет цього старости, помістивши над хвіртою відповідну вивіску: «Дім для побожних дівиць, вільний від усякого гостя», оздоблену гербом доброчинця¹³³.

Нащадки або родичі деяких фундаторів продовжували здійснювати опіку над чернечим осередком, що був заснований їхнім кривним. Не забували про Словітський монастир і представники родини Станіслава Боніфація Мнішека: його кузен Анджей († 1653) та племінник Ян († після 1676)¹³⁴, кожен з яких на прохання монахинь здійснив апробацію фундаційного акта. У 1639 р. коронний кухмістер Анджей Мнішек підтвердив

¹²⁶ НМЛ, Ркл-1115, арк. 49–50.

¹²⁷ Там само, Ркл-40, арк. 18 зв.

¹²⁸ Там само, Ркл-38, арк. 8.

¹²⁹ Там само, Ркл-23, арк. 427 зв.–428.

¹³⁰ Там само, арк. 429–429 зв.

¹³¹ «Patronie nasz miłościwy» (НМЛ, Ркл-23, арк. 425 зв.).

¹³² «aby [...] za mnie P[ana] Boga prosili» (НМЛ, Ркл-23, арк. 427).

¹³³ «Dom dla panien nabożnych od wszelkiego gościa wolny» (ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 58, с. 166).

¹³⁴ M. Horn. Mniszech Andrzej // *PSB*, т. 21. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1976, с. 458–459.

Герб родини Мнішек

цій спільноті право на володіння двома млинами та Гайдуцьким дворичем¹³⁵, а львівський і глинянський староста Ян Мнішек 1666 р. апробував усі земельні надання, вчинені обителі його попередниками, водночас додаючи до монастирського господарства ще млинарський ґрунт. Добродій у своєму привілеї вказав попередні надання Станіслава Боніфація і Анджея Мнішеків, наголосивши також на близьких родинних зв'язках між ними¹³⁶.

Схожою була ситуація в Жовкві. Між 1624 і 1634 рр. місцева жіноча обитель отримала фундуш з рук Софії з Жолкевських Данилович¹³⁷. Згодом фундація була затверджена її сином Станіславом Даниловичем та наступними власниками міста – Якубом і Теофілею з Даниловичів Собеськими¹³⁸. Таку прихильну політику продовжував і Ян Собеський, який у 1674 р. конфірмував усі видані раніше привілеї для Хрестовоздвиженського монастиря¹³⁹. Будучи королем, він у 1687 р. вчинив це вже вдруге¹⁴⁰. Подібну апробацію надань здійснили також королевичі Костянтин та Якуб Людвік Собеські. 1709 року обидва брати одним документом затвердили попередні записи для обителі¹⁴¹. А 1731 р., після того як пожежею були знищені фундаційні документи Сасівського монастиря, Якуб Людвік Собеський письмово визнав за спільнотою надання своїх предків¹⁴².

Колятори (патрони) не лише підтверджували привілеї своїх попередників, але й шляхом підписання апробаційних грамот надавали юридичної сили актам, виданим іншими особами для жіночих обителей. У 1668 р. Ян Мнішек підтвердив Львівському Введенському монастиреві право на володіння П'ятницьким, Терлецьким і Збаразьким ґрунтами, розташованими на старостинській юридиці Підзамче, які раніше ввійшли в посідання чернечої громади в результаті купівлі чи приватних даровизн¹⁴³. Через рік Станіслав Радзейовський підписав фундуш, у котрому він, зокрема, передав монахиням з Кам'янки-Струмилової дідичний ґрунт інокіні Варсонофії (Солоннічанки)¹⁴⁴.

¹³⁵ НМЛ, Ркл-23, арк. 429 зв.

¹³⁶ Там само, арк. 433–433 зв.

¹³⁷ Там само, Ркл-24, с. 181. Більш детально про можливу дату видання фундаційного привілею: О. Дух. Жіночий монастир Воздвиження, с. 302–303.

¹³⁸ НМЛ, Ркл-24, с. 181.

¹³⁹ Там само, с. 181–182.

¹⁴⁰ Там само.

¹⁴¹ Там само, с. 184–186.

¹⁴² ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 527, с. 1078–1079.

¹⁴³ Там само, ф. 684, оп. 1, спр. 2558, арк. 2 зв.

¹⁴⁴ НМЛ, Ркл-24, с. 109–111; А. Петрушевичь. *Сводная, съ 1600 по 1700 годъ*, с. 161.

Король Ян III Собеський та його син
Якуб Людвік Собеський, доброчинці Жовківського монастиря
(портрет Яна Тріціуса з 1680-х рр.)

Старости також видавали грамоти, що звільняли обителі в межах королівського домену від обов'язку сплати податків. Так вчинив у 1661 р. Ян Собеський стосовно Яворівського монастиря, а в 1673 р. Ян Мнішек – щодо Львівського Введенського¹⁴⁵. Королівські урядники теж увільняли чернечі спільноти від виконання різних повинностей. 1636 року Станіслав Боніфаций Мнішек позбавив «монастир Лянґішівен» у Львові обов'язку постою стосовно гостей, які прибували до міста на судові рочки після свята Богоявлення Господнього¹⁴⁶. До компетенції старост входило й надання економічних привілеїв. У 1655 р. Ян Собеський дозволив яворівським сестрам виготовляти свічки та продавати їх у міській церкві Св. Юрія Побідоносця в день храмового празника¹⁴⁷. Подекуди старости особисто клопоталися перед королем про апробаційну грамоту, легітимізуючи таким чином власні надання для монаших громад. Найчастіше вони робили це перебуваючи в столиці на засіданні вального сейму або користаючи з приїзду монарха на терени Руського воєводства. Упродовж XVII ст. названі вже старости з родини Мнішеків подбали про отримання декількох таких привілеїв, у яких король підтверджував здійснені ними надання¹⁴⁸. Першим з цих доброчинців був Станіслав Боніфаций Мнішек, котрий 30 вересня 1634 р., під час перебування Владислава IV у Львові, звернувся до нього з проханням про апробацію двох своїх надань для Словітського монастиря – з 1616 і 1633 рр.¹⁴⁹ Про королівський диплом для цієї ж обителі подбав також Анджей Мнішек. У перший день вального сейму 1646 р. Владислав IV, очевидно з ініціативи цього урядника, підтвердив надання його попередника на старостинському уряді – Станіслава Боніфация Мнішека, для словітських черниць¹⁵⁰.

У разі виникнення конфліктної ситуації між монахинями та підданими колятор був зобов'язаний її залагодити. У першій половині XVII ст. Станіслав (1616 р.) та Анджей (1639 р.) Мнішеки мусили втрутитися

¹⁴⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2558, арк. 2 зв.; APP, ABGK, sygn. 142, s. 7–9.

¹⁴⁶ А. Крыловский. *Львовское ставропигиальное братство*, с. 114–115.

¹⁴⁷ APP, ABGK, sygn. 142, s. 7–9.

¹⁴⁸ Ширше про це: О. Duch. *Przywileje królewskie*, с. 127–139.

¹⁴⁹ Зважаючи на загрозу вибуху польсько-турецької війни, король 26 вересня 1634 р. прибув до Львова (W. Czapliński. *Władysław IV i jego czasy*. Warszawa 1972, с. 170). Під час свого перебування в місті Владислав IV видав низку привілеїв, серед яких щонайменше вісім пов'язані з особою Станіслава Боніфация Мнішека (AGZ, т. 10, с. 233–238).

¹⁵⁰ Анджей Мнішек був послом на згаданому сеймі (S. Hołdys. *Praktyka parlamentarna za panowania Władysława IV Wazy*. Wrocław 1991, с. 156).

в суперечку між словітськими селянами й тутешньою чернецою спільнотою¹⁵¹. 1720 року бібрецький староста Ян Станіслав Яблоновський також виступав як арбітр у конфлікті між місцевим монастирем та міщанином Кіндратом Кушаковим¹⁵².

**«Превелебні панни» та шляхетська братія:
між добродіяннями і суперечками**

Протягом ранньомодерного періоду руська шляхта, незалежно від свого майнового становища, здійснювала опіку над жіночими монастирями Львівської та Перемишльської єпархій. Саме з цього середовища походила велика кількість черниць, що, безперечно, мало істотний вплив на характер взаємин. Одним із виявів шляхетської опіки над обителями стало забезпечення не лише правових, але й матеріальних підстав, необхідних для функціонування спільноти. Слід, однак, пам'ятати, що в XVII ст. було видано низку законодавчих актів, якими ускладнювався перехід землі з рук шляхти у власність церковних інституцій¹⁵³. Тому шляхетські надання часто мали форму грошових записів. Побожні легати неодноразово вчинялися в заповітах і зазвичай стосувалися обителів, розташованих поблизу місця проживання добродинця¹⁵⁴. Наприклад, шляхетська братія Перемишльської землі охоче робила даровизни для монастирів у Смільниці та Розгірчому. 1699 року Петро Яворський Пушкєвич записав смільницьким інокіям 100 зл. Аналогічну суму він призначив ченцям у Лаврові¹⁵⁵. Своєю чергою, Стефан Криницький у тестаменті (1731 р.) заповів кошти кільком чоловічим і жіночим монашим осередкам Перемишльського єпископства. 3 000 зл., що йому належали, він поділив таким чином: чоловічим монастирям у Лаврові й Добромилі – по 1 000 зл., у Щеплотах – 400 зл., а в Літні й Дерезичах – по 100 зл.;

¹⁵¹ НМЛ, Ркл-23, арк. 426, 429 зв.

¹⁵² ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 188 (тимч. 1031), арк. 1–2 зв.

¹⁵³ Більше про це пише: J. Mazurkiewicz. *Ustawy amortyzacyjne w dawnej Polsce*. Lwów 1933.

¹⁵⁴ Про легати шляхти на користь церковних інституцій, зокрема монастирів, див.: Ок. Вінниченко. Побожні записи і порятунок душі в ментальності ранньомодерної людини (на матеріалах шляхетських заповітів першої половини XVIII ст.) // *Наукові записки Українського Католицького Університету. Серія «Історія»*, ч. 1. Львів 2010, с. 51–65. Пор.: Н. Сліж, М. Гардзееў. Шляхецькія тэстаменти 16 – пачатку 18 ст. // *Гістарычны альманах* 3 (2000) 90–110; M. Aleksandrowicz-Szmulikowska. *Radziwiłłówny w świetle swoich testamentów. Przyczynek do badań mentalności magnackiej XVI–XVII wieku*. Warszawa 1995.

¹⁵⁵ APP, ABGK, sygn. 2 supl., s. 137.

натомість жіночим обителям у Смільниці й Розгірчому припало по 200 зл.¹⁵⁶ Серед доброчинців були й шляхтянки. У 1721 р. Маріанна з Папарів Попельова, котра згодом прийняла постриг у Львівському Введенському монастирі, пожертвувала його насельницям 2 000 зл., а також записала 100 зл. їхньому духівникові¹⁵⁷. А Олександра Монастирська у своєму тестаменті (1740 р.) розпорядилася, аби після її кончини жіночий монастир у Смільниці, так само як чоловічі обителі в Добромилі, Великій Білині й Дерезичах, одержали по 25 зл.¹⁵⁸ Шляхта здебільшого чинила записи грошових сум, але трапляються й випадки речових пожертв для монастирів. По відході до вічності Петра Яворського Шпачка, смільницькі монахині отримали в 1734 р. у дар коня¹⁵⁹. До «побожних записів», які зміцнювали матеріальне становище «превелебних панн», шляхтичів спонукало передовсім те, що така доброчинність повинна була забезпечити пам'ять про них після смерті в молитвах сестер¹⁶⁰.

Шляхетська братія записувала також грошові суми на маєтностях за умови сплати боржником щорічної провізії певному жіночому монастирю (т. зв. видеркаф). Найчастіше дізнаємося про них зі сторінок гродських книг. Це означало, що нерідко позичальник не виконував своїх зобов'язань, від чого страждали чернечі спільноти і через що доброчинець був змушений передавати позичену суму в інші руки. У 1744 р. київський мечник Самуїл Яворський Дубик виділив чотирьом монашам осередкам Перемишльської єпархії 18 000 зл., які довірив на шість років єврейському кагалові Добромиля на умові виплати ним провізії цим обителям: інокіням у Смільниці мало надходити щороку 500 зл., а трьом чоловічим монастирях – від 1 000 до 1 500 зл. Проте єврейська громада не дотримувалася цього договору. Тому через рік уся сума була переписана на володіння закрочимського старости Фабіана Млоцького в Жулині¹⁶¹. Схожий випадок трапився раніше: з 500 зл., записаних у 1732 р. Смільницькій обителі бидгоським війським Михайлом Блажівським на маєтках Петра Кропивницького в Бачині, сестри також не отримували належної провізії. Лише скерування справи в Перемишльський гродський суд, який виніс вирок на користь монахинь, дозволило повернути

¹⁵⁶ АРР, АВГК, sygn. 10 supl., k. 168 v.; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1378, арк. 7–8.

¹⁵⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2580, арк. 3.

¹⁵⁸ Ок. Вінниченко. Побожні записи, с. 61.

¹⁵⁹ АРР, АВГК, sygn. 11 supl., k. 37.

¹⁶⁰ Ок. Вінниченко. Побожні записи, с. 52–53; Н. Сліж, М. Гардзеєв. Шляхецкія тэстаменты, с. 98.

¹⁶¹ ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3084, арк. 23–23 зв.

Шляхтич (рисунок Жана П'єра Норблена з кін. XVIII ст.)

ці гроші. У 1745 р. вказану суму погодився записати на своїх володіннях Миколай Погорецький¹⁶².

Подібною була ситуація і з провізією з локованих на маєтностях посагових сум черниць. Наприклад, у 1732 р. Юстина з Папарів Свистельницька записала дочці від першого шлюбу Серафимі (Чолганській), насельниці Львівського Введенського монастиря, 2 000 зл. на володіннях у селі Свистельники. Через два роки теребовлянський підचाший Іван Шумлянський учинив те саме на своїх маєтках у Шумлянах¹⁶³. Однак в обох випадках наступні власники цих поселень відмовлялися сплачувати щорічну провізію. Загалом це було поширене явище в той час. У разі такої відмови переважно доходило до слухання справи у ґродських чи земських судах, а іноді врешті-решт вона потрапляла до суду вищої інстанції. У другій чверті XVIII ст. значного розголосу набрав конфлікт між родиною Папарів та Введенською обителлю у Львові. 1734 року подільський стольник Теодор Папара записав 2 000 зл. на власних володіннях у селах Батятичі та Желдець як посаг для своєї сестри – монахині Сусанни (з Папарів Попельової), за умови сплати щорічної провізії в розмірі 7 %¹⁶⁴. Але його спадкоємець не виконував цього зобов'язання, через що 1744 р. владика Атанасій (Шептицький) разом з черницями подав позов проти родини Папарів. У 1747 р. справа потрапила на розгляд Апостольської нунціатури у Варшаві¹⁶⁵, де завершилася позитивно для сестер. Відомо, що 1776 р. монастир забезпечувався належною провізією від згаданої суми¹⁶⁶.

Менш суттєвими у відносинах між «превелебними панни» та шляхтою були проблеми, пов'язані з обігом та орендою землі. Оскільки законодавство обмежувало можливості переходу земельної власності в руки церковних інституцій, то в джерелах вдалося виявити тільки один факт продажу землі шляхтичем монахиням. У 1663 р. Марцін Соколовський продав Львівській Введенській обителі власний ґрунт на Краківському передмісті¹⁶⁷. Маємо, натомість, приклади надання сестрами позики під заставу землі. 1763 року рогатинські інокіні дали шляхетному Янові Демковичу в борг 200 зл., за що отримали право впродовж трьох років

¹⁶² ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2995, арк. 1–2.

¹⁶³ Там само, спр. 2558, арк. 4.

¹⁶⁴ Там само.

¹⁶⁵ НМЛ, Ркл-65, арк. 2–2 зв. Пор.: ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2568, арк. 1–8 зв.

¹⁶⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2558, арк. 4.

¹⁶⁷ Там само, спр. 2554, арк. 1–1 зв.; спр. 2558, арк. 2 зв.

користуватися полем взамін за сплату належної провізії. Однак шляхтич у договорі застеріг, щоб черниці не спустошили використовуваний ґрунт. Водночас він зобов'язався передати цю ділянку в їхню власність, якщо не поверне позиченої суми у вказаний термін¹⁶⁸.

Опіка шляхти над жіночими спільнотами мала також форму протекції. У своєму заповіті 1644 р. фундаторка й ігуменя Яворівського монастиря Макрина (Дишкевичова) просила, щоб після її смерті названі в документі особи заопікувалися цим духовним осередком. Серед них були також представники місцевої руської шляхти: перемишльський бургграф Петро Монастирський, Микола Рогозинський, Теодор Тустановський та син Василя Літинського¹⁶⁹. Піклування шляхтичів про монаші громади виявлялося і в облятуванні актів у ґродських книгах від імені обителів. Скажімо, грамоту Василя Лупула для Львівського Введенського монастиря вніс у 1647 р. до Львівських ґродських книг Матеуш Магнушевський¹⁷⁰, а королівський привілей з 1659 р. через п'ять років після його появи облятував Теодосій Янджаровський¹⁷¹. 1679 року королівський диплом, виданий для Словітської обителі, вписав у Львівські ґродські книги Іван Мокрицький¹⁷². У 1732 р. надання королевича Якуба Людвіка Собеського, здійснене для сасівської спільноти, вніс у ґродські книги у Львові Антоній Єленевський¹⁷³. Через вісім років Петро Матківський облятував у Перемишльських ґродських книгах два королівські привілеї – Владислава IV (1637 р.) та Яна III Собеського (1679 р.), надані яворівським черницям¹⁷⁴. Від імені монахинь особи шляхетського стану також складали протестації у ґродських судах. Коли в 1767 р. Іван Добринський, син добжинського стольника, побив підданого Смільницького монастиря Івана Кеду, то протестацію в цій справі подали до старостинського суду в Перемишлі Анджей Слупський та Ян Залевський¹⁷⁵.

Взаємини між сестрами та шляхтою не завжди складалися добре. Причиною конфлікту між ними зазвичай ставали питання економічного характеру. Непростими були, зокрема, стосунки словітських черниць з Андрієм Кірстою, адміністратором тамтешніх старостинських маєтків. У 1752 р. духовний суд Львівської єпархії розглядав його скаргу на

¹⁶⁸ ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2780, арк. 5.

¹⁶⁹ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 245.

¹⁷⁰ ЦДДА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 397, с. 1891.

¹⁷¹ Там само, спр. 414, с. 1662.

¹⁷² НМЛ, Ркл-23, арк. 433 зв.

¹⁷³ ЦДДА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 527, с. 1077.

¹⁷⁴ Там само, ф. 13, оп. 1, спр. 553, с. 757.

¹⁷⁵ APP, AVGK, sygn. 186, s. 412.

монастирського підданого Яцька Кончевича¹⁷⁶. Через п'ять років Андрій Кірста напав на обитель, образив і ледь не побив ігуменю Серафиму (Зіньковську), а також намісницю Мелетію (Попель). Цей випадок вивчала єпископська комісія¹⁷⁷. Врешті в 1759 р. монахині оскаржили дії адміністратора перед єпископським судом, звинувативши його в тому, що двома роками раніше ввійшов у незаконне володіння лукою, яка належала монастиреві¹⁷⁸. Проте відносини між посесором та інокіями не зводилися лише до таких непорозумінь. Відомо, що ігуменя обителі Серафима (Зіньковська) була хрещеною матір'ю дітей Андрія Кірсти¹⁷⁹. Між черницями та дрібною шляхтою не раз відбувалися суперечки за межу. 1712 року, наприклад, насельниці Смільницької обителі через це судилися зі своїми сусідами Іваном та Олександром Лозинськими. Першого з них сестри звинувачували в порушенні межі, а його брата – у незаконному обробітку монастирської землі¹⁸⁰. Виникали конфліктні ситуації й через особисту неприязнь. Такою була, зокрема, суперечка в 1767 р. між Єфимією (Деревинською), ігуменею Львівського Введенського монастиря, та Теодором Чайківським. Конфлікт, приводом до якого стало незначне непорозуміння (стосувалося монастирської огорожі), переріс у подію, що збурила громадську думку. Справа завершилася рішенням єпископського суду, який призначив покарання для обох сторін¹⁸¹.

3. Взаємини з міщанами й селянами

Ставлення магістрату до жіночих монастирів

З огляду на різноманітність міських поселень на теренах Руського та Подільського воєводства, досить складно окреслити характер відносин між органами міської влади та жіночими обителями. У великих королівських містах, таких як Львів, магістрат мав широкі повноваження. Натомість у менших осередках істотну роль відігравав власник міста або староста¹⁸². Окрім того, у ранньомодерну добу в деяких містах існували ще юридики, котрі перебували поза міською юрисдикцією¹⁸³.

¹⁷⁶ НМЛ, Ркл-86, арк. 353–353 зв.

¹⁷⁷ Там само, Ркл-87, арк. 20 зв.–21.

¹⁷⁸ Там само, Ркл-67, арк. 525 зв.–526.

¹⁷⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 4а, спр. 5159, арк. 4.

¹⁸⁰ АРР, АВГК, sygn. 5 supl., s. 197–198.

¹⁸¹ НМЛ, Ркл-87, арк. 720 зв.–721 зв.

¹⁸² М. Bogucka, H. Samsonowicz. *Dzieje miast i mieszczaństwa*, с. 454; J. Motylewicz. *Miasta ziemi przemyskiej i sanockiej*, с. 93.

¹⁸³ А. Фелонюк. *Передмістя Львова*, с. 7–9.

Наявні джерела дозволяють з'ясувати ставлення органів міської влади до появи жіночих чернечих осередків на території, що підлягала її юрисдикції, лише на прикладі Львова. У Львівському середмісті з часів середньовіччя були культові споруди різних християнських конфесій: латинська та вірменська катедри, православна церква Успення Пресв. Богородиці, а також монастирі домініканців і францисканців. Із різних міркувань магістрат у першій половині XVII ст. запровадив низку правових норм, що мали перешкодити виникненню в межах міських murів нових церковних інституцій¹⁸⁴. Будь-які спроби заснувати обителі в середмісті породжували конфлікт між фундатором або керівництвом ордену, з однієї сторони, та органами міської адміністрації, з іншої. У більшості випадків через незгоду магістрату нові монастирі тут уже не з'являлися¹⁸⁵. Саме через такі обставини міщанин Гавриїл Лянґіш, закладаючи в 1636 р. на Руській вулиці обитель, не вніс фундаційного акта до міських книг. Передаючи під чернечий осередок власну кам'яницю, він записав її дочці як приватній особі, а не монастиреві як церковній інституції¹⁸⁶. Тому, згідно з тогочасним правом, цей монастир де-юре не був фундований, хоча де-факто спокійно функціонував упродовж наступного десятиліття, не маючи жодного затвердження ані від церковної, ані від міської влади. Тільки після протесту його сусідів, занепокоєних розбудовою обителі, магістрат приєднався до них і виступив проти монашої спільноти. У 1646 р. старійшини єврейської громади Львова, покликаючись на привілей короля Сигізмунда III, який забороняв будувати християнські святині в місті поряд із синагогою, звернули увагу на той факт, що помешкання Кандиди (Лянґішівни) насправді є жіночим монастирем¹⁸⁷. Колегія 40 мужів підтримала скаргу єврейського кагалу і ще того ж року подала окремий позов, у котрому також вимагала ліквідації обителі¹⁸⁸. Регент Станіслав Добешовський, який представляв позицію колегії, наголосив, що монастир засновано таємно і з порушенням міського права. Він підкреслював, що передача нерухомості у володіння черниць

¹⁸⁴ Цьому сприяли також привілеї короля Сигізмунда III з 1603, 1607 і 1616 рр. (R. Zubyk. *Gospodarka finansowa Lwowa w latach 1624–1635*. Lwów 1930, с. 69–70).

¹⁸⁵ Про судову справу між Львівським раецьким урядом та кармелітами босими див. прим. 193.

¹⁸⁶ ЦДДА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 51, с. 1075–1081.

¹⁸⁷ Монастир розташовувався поряд із єврейською школою, котра містилася поблизу міської синагоги «Золота роза» (Атлас українських міст, т. 1, мапа 3.7).

¹⁸⁸ ЦДДА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 58, с. 15–16, 22–24. Про перебіг справи коротко мовиться у: W. Łoziński. *Patrycyat i mieszczaństwo lwowskie*, с. 323; І. Лильо. *Нариси з історії*, с. 117–118.

автоматично означала виведення її з міської власності. Це, своєю чергою, негативно впливало на обороноздатність Львова, оскільки, за словами урядника, у цій будівлі мешкали самі лише жінки, а не чоловіки, котрі зі зброєю в руках могли б захищати місто. До того ж існування християнської сакральної споруди поблизу єврейської синагоги становило потенційну небезпеку релігійного протистояння¹⁸⁹. Гавриїл Лянґіш побудував захист на таких аргументах: по-перше, згадана кам'яниця не є монастирем – це приватне помешкання його доньки, разом з якою живуть інші побожні жінки; по-друге, з вказаної нерухомості справно надходять податки до міської каси. Свій виступ міщанин закінчив риторичним питанням: чому ж місто протягом цілого десятиліття не помічало цієї обителі й тільки тепер питання постало так гостро?¹⁹⁰. Однак, відповідно до постанови комісії, зібраної з метою огляду місця, Лянґішівська кам'яниця була, без сумніву, монастирем¹⁹¹. Висловлюючи цілком однозначне ставлення міської влади до цієї справи, інстиґатор Станіслав Овечка передовсім аргументував заборону на створення нових церковних інституцій у середмісті збитками, яких зазнавало б місто через звільнення церковної нерухомості від сплати податків, а це, безумовно, послаблювало обороноздатність міста¹⁹². Він також покликався на прецедент заборони оселення на цій території римо-католицькому ордену кармелітів босих¹⁹³. Тим більше, як заявляв судовий урядник, влада Львова

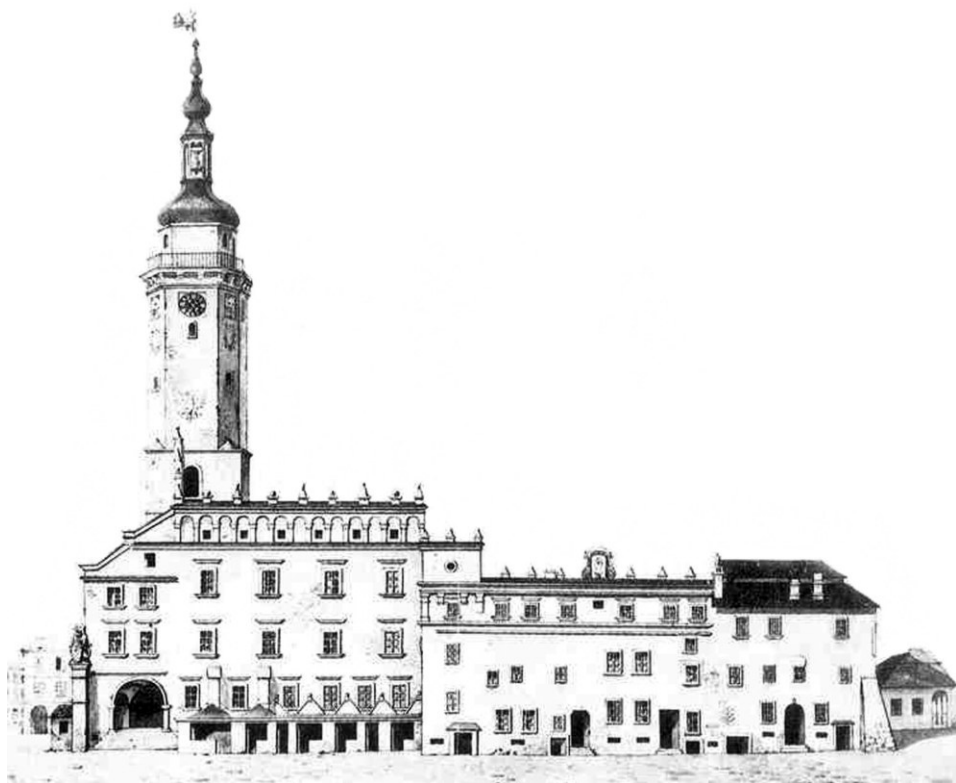
¹⁸⁹ ЦДДА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 58, с. 143–144.

¹⁹⁰ Там само, с. 167–171.

¹⁹¹ Там само, с. 165–167. Про відвідини «монастиря Лянґішівен» згадує у своєму діаріуші регент колегії 40 мужів Ян Зухорович (Ол. Вінниченко. Повсякденне й надзвичайне в міському житті Львова середини XVII століття очима міських регентів (на підставі щоденників 1645–1648 років) // *Lwów: miasto – społeczeństwo – kultura. Studia z dziejów miasta*, т. 9 / за ред. К. Karolczaka і Ł. T. Sroki. Kraków 2014, с. 52).

¹⁹² ЦДДА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 58, с. 171–172.

¹⁹³ Спільнота кармелітів босих уперше зробила спробу оселитися в середмісті Львова ще 1613 р. Але через опір магістрату їхня обитель постала на Краківському передмісті, над Полтвою. Часті розливи річки, а також татарські набіги не сприяли нормальному функціонуванню чернечого осередку, тому впродовж 1619–1623 рр. кармеліти босі намагалися отримати дозвіл на перенесення монастиря в межі міських мурів. Однак проти їхнього наміру виступили як міські органи влади, так і євреї, у дільниці яких мала постати ця обитель. Монахам було заборонено осісти не лише в середмісті, а й на Галицькому передмісті, поблизу міських мурів. Магістрат обґрунтовував своє рішення турботою про безпеку міста. Лише після втручання короля Владислава IV кармелітам босим урешті-решт було дозволено заснувати обитель на території згаданого передмістя. Попри це, суперечки між ченцями та містом тривали ще до 1643 р. (Cz. Gil. Karmelici bosi w Polsce 1605–1655 // *Nasza Przyszłość* 48 (1977) 49–56).

Львівська ратуша (акварель Єжи Глоговського з 1820-х рр.)

не може дати дозволу на заснування «схизматицького» монастиря¹⁹⁴. Станіслав Овечка в цій суперечці апелював також до королівського привілею, який унеможлиблював функціонування в міських мурах православних святинь, за винятком вже діючої церкви Успення Пресв. Богородиці¹⁹⁵.

Після кількомісячного судового процесу сторони конфлікту досягли компромісу. Гавриїл Лянґіш зобов'язався, що «приватний монастир», у якому несли своє служіння дві його доньки (Кандида та Олімпіада), існуватиме тільки за їхнього життя. Після смерті сестер кам'яниця мала повернутися у володіння світських представників родини Лянґішів і залишитися в міській юрисдикції¹⁹⁶. Угоду апробувала старша із черниць Лянґішівен¹⁹⁷. Цей компроміс був вигідний місту, оскільки запобігав переходу нерухомості в посідання церковної інституції.

У менших муніципальних осередках, що розташовувалися в межах королівського домену, ситуація дещо відрізнялася від львівської. По-перше, в містечках зазвичай не виникало таких серйозних конфліктів на етноконфесійному ґрунті, як у Львові. По-друге, у цих поселеннях більші повноваження, ніж у головному місті Руського воєводства, мав представник королівської влади – староста, тож компетенції міської адміністрації на практиці були значно звужені¹⁹⁸. Ставлення органів влади в невеликих королівських містах до заснування нових монастирів, вочевидь, певним чином корегувалося щойно переліченими факторами. Вплив першого з них можна проілюструвати появою в Кам'янці-Струмиловій православної обителі в межах міських валів. Локалізація чернечого осередку в досить престижному місці (неподалік міської церкви Різдва Пресв. Богородиці, безпосередньо біля Ринкової площі¹⁹⁹) може свідчити не тільки про вплив руської громади на життя міста, але й про сприяння цій фундації з боку органів міської влади (у ранньомодерний період руська та польська нації були представлені в місцевому магістраті порівну²⁰⁰). Натомість дію другого чинника найкраще розкриває приклад Яворова. У 1636 р. родина Зугаєвичів лише з дозволу тутешнього старости Якуба Собеського надала фундуш для жіночого монастиря на Великому

¹⁹⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 58, с. 172.

¹⁹⁵ Там само, с. 172–173.

¹⁹⁶ Там само, с. 344–346.

¹⁹⁷ Там само, с. 352–353.

¹⁹⁸ M. Bogucka, H. Samsonowicz. *Dzieje miast i mieszczaństwa*, с. 454–488.

¹⁹⁹ НМЛ, Ркл-24, с. 107; *Źródła dziejowe*, с. 91.

²⁰⁰ Згідно з королівськими привілеями 1509, 1539, 1542 і 1640 рр., рада й лава в Кам'янці-Струмиловій складалися навпіл з поляків та українців (M. Horn. *Walka klasowa*, с. 74).

передмісті. Після цього королівський урядник повторно підтвердив висловлену раніше згоду на створення монашої спільноти²⁰¹. В останньому випадку не фіксуємо жодної негативної реакції міської адміністрації, хоча деякі документи, пов'язані з виникненням нової церковної інституції, були вписані в міські книги Яворова. У приватних містечках заснування монастиря більше залежало від власника поселення, ніж від міської влади²⁰². Так, між 1624 і 1634 рр. жіноча обитель у Жовкві отримала фундуш від дідишки міста Софії з Жолкевських Данилович²⁰³. У міських книгах, щоправда, не вдалося віднайти жодного запису, пов'язаного із заснуванням цього монашого осередку.

Відносини між магістратом і чернечою спільнотою тривали не тільки на етапі появи обителі. У подальшому монахині особисто або через своїх представників неодноразово зверталися до органів міської влади для вирішення різноманітних справ²⁰⁴. На сторінках міських книг знаходимо згадки про сестер, які були учасницями операцій з купівлі чи продажу нерухомості. Інколи вони виступали як приватні особи – міщанки, котрі мали в місті нерухоме майно. 1679 року жовківська інокія Олімпіада продала свій дім на Краківському передмісті міщанинові Стефанові Кеді²⁰⁵, а 1690 р. рогатинський лавник Теодор Углянський придбав у насельниці місцевої обителі Олімпіади, вдови Гавріїла Налинчака, два сади, що належали їй особисто²⁰⁶. Обидва ці контракти були вписані до міських книг. Нерідко сестри, переважно очільниці монастиря, репрезентували цілу свою громаду перед магістратом. У 1680 р. рогатинські черниці придбали Барановський ґрунт, розташований поблизу обителі. Через шість років їхня ігуменя Атанасія разом із двома інокіями – Марією (Злоховською) та згаданою вже Олімпіадою (Налинчаковою), «особисто» («personaliter») з'явилися в ратуші, щоби вписати цю угоду до міських книг Рогатина²⁰⁷. 1692 року за присутності міських урядників

²⁰¹ НМЛ, Ркл-1115, арк. 49–50.

²⁰² Цього питання торкається: М. Уйма. *Latyfundium Jana Sobieskiego*, с. 174.

²⁰³ О. Дух. *Жіночий монастир Воздвиження*, с. 302–303.

²⁰⁴ Пор. ситуацію в Холмі, де існували монастирі василіян і піарів: R. Jop. *Mieszczanie chełmscy wobec miejscowych bazylianów i pijarów w XVII i XVIII wieku // Klasztor w mieście średniowiecznym i nowożytnym: Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej w Turawie w dniach 6–8 V 1999 r. przez Instytut Historii Uniwersytetu Opolskiego i Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego* / ред. М. Derwich, А. Pó-bóg-Lenartowicz. Wrocław – Opole, 2000, с. 344.

²⁰⁵ НБ ЛНУ, спр. 601/III, арк. 379.

²⁰⁶ ЦДДА України у Львові, ф. 42, оп. 1, спр. 1, с. 299–302.

²⁰⁷ НМЛ, Ркл-20, арк. 561 зв.–562.

Бібрки було складено зізнання про набуття насельниками тутешнього монастиря земельної ділянки. Цього разу монахинь представляли плені-потенти – міщани Олександр Сулимович і Миколай Лапчак²⁰⁸. Це не дивно, оскільки, згідно з нормами міського права, жінки могли самостійно здійснювати операції з купівлі – продажу, але без сторонньої допомоги не могли складати зізнання перед магістратом. Це мала чинити уповноважена ними особа²⁰⁹, що й спостерігаємо у Бібрці. Бувало також, що інокіні ставали перед війтівсько-лавничим урядом як сторона суперечки. Так трапилося в Жовкві 1730 р., під час конфлікту з міськими ткачами²¹⁰.

Важливим аспектом взаємин черниць та органів міської влади були фінансові питання. Пригадаємо, що деякі жіночі монастирі, відповідно до старостинських надань, апробованих королівськими привілеями, звільнялися від сплати замкових та міських податків. Зокрема, Яворівська обитель набула податковий імунітет у 1637 р. (грамота Владислава IV), а Львівська Введенська – у 1659 р. (диплом Яна II Казимира)²¹¹. За відсутності такого привілею монаша спільнота мала обов'язок сплачувати шосовий збір чи інші податки з нерухомості²¹². Свідченням цього є хоча б уже розглянутий нами компроміс, досягнутий у 1646 р. між магістратом міста Львова та міщанином Гавриїлом Лянґішем²¹³. В інвентарних описах Рогатинського староства з 1690, 1700, 1701 і 1725 рр. занотовано, що місцеві монахині володіли двома чвертями ґрунтів, з котрих давали подвійний чинш – 24 гр.²¹⁴ 1703 року Введенський монастир, так само як інші церковні інституції Львова, був змушений виплатити контрибуцію шведам, які захопили місто. Для руських черниць її розмір становив лише 50 зл.²¹⁵

«Превелебні панни» та місцева громада: між добродіяннями і суперечками

Кожна обитель була міцно закорінена в середовищі, в якому існувала, тісно пов'язана з ним величезною кількістю контактів. У містах, де роз-

²⁰⁸ НМЛ, Ркл-24, с. 504–506.

²⁰⁹ М. Borkowska. *Panny siostry*, с. 7.

²¹⁰ НБ ЛНУ, спр. 612/III, арк. 50 зв.–51.

²¹¹ НМЛ, Ркл-1115, арк. 50; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 229.

²¹² Н. Karbownik. *Obciążenia stanu duchownego w Polsce na rzecz państwa od połowy XVII w. do 1795 r.* Lublin 1984, с. 67–70.

²¹³ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 58, с. 352–353.

²¹⁴ Biblioteka Książąt Czartoryskich w Krakowie, sygn. 9779, s. 14 (1690 p.); sygn. 9780, s. 14 (1700 p.); sygn. 9781, s. 12 (1701 p.); sygn. 9782, s. 11 (1725 p.); sygn. 9783, s. 12 (1728 p.).

²¹⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 1, спр. 756, арк. 6.

ташовувалися монастирські осередки, сестри могли розраховувати на звичайні добросусідські відносини й допомогу. Почасти це зумовлювалося тим, що нерідко в монастирях несли служіння дочки тутешніх міщан. Піклуючись про них, батьки водночас підтримували всю спільноту. Рогатинська міщанка Маруся Голоховська 1615 р. записала ґрунти та фільваркові будівлі Підгородській обителі, насельницею котрої була її покійна донька Катерина²¹⁶. А в Кам'янці-Струмиловій (1763 р.) деякі з келій були споруджені коштом батьків монахинь²¹⁷.

І все ж добродійники керувалися не тільки особистими цілями, але й побожними мотивами чи солідарністю, що впливала з етноконфесійної належності. Львівське ставропігійське братство як фундатор Святотерининського монастиря опікувалося над цим осередком, організовуючи, серед іншого, збір коштів на його будівництво²¹⁸. Братчики виявляли турботу і про інші чернечі громади, в т. ч. поза межами Львова. У 1626 р. Станіслав Боніфацій Мнішек затвердив Гавриїла Лянґіша світським опікуном словітських сестер²¹⁹. Яворівська ігуменя Макрина (Дишкевичова) у своєму заповіті від 1644 р. теж запросила згаданого міщанина та його сина Мартияна стати світськими протекторами ввіреної їй обителі²²⁰. Члени Львівської ставропігії також виконували обов'язки повноважних представників монаших спільнот. 1616 року Іван Красовський вписав до Львівських ґродських книг привілей, наданий Станіславом Боніфацієм Мнішеком Словітській обителі²²¹, а під час конфлікту з приводу «монастиря Лянґішівен» (1646 р.) від імені інокіні Кандиди виступав знаний друкар Михайло Сльозка²²². Те саме відбувалося й у невеликих містечках: «славетні» Олександр Сулимович і Микола Лапчак внесли до міських книг Бібрки акт купівлі ґрунтів бібрецькими черницями (1692 р.)²²³, а в судовій суперечці між жовківським міщанином Прощиком і монахиною Ангелиною останню представляв «славетний» Іван Гусаковський (1713 р.)²²⁴. Місцеві громади також долучалися до будівельних і ремонтних робіт у монастирях. Після пожежі, яка сталася в Сасові, своєю працею та грошовими пожертвами міщани допомогли в 1731 р.

²¹⁶ НМЛ, Ркл-20, арк. 562 зв.–563.

²¹⁷ Там само, Ркл-23, с. 112–113.

²¹⁸ *Monumenta Confraternitatis*, т. 1, с. 504.

²¹⁹ НМЛ, Ркл-24, арк. 427 зв.

²²⁰ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 245.

²²¹ НМЛ, Ркл-24, арк. 426 зв.

²²² ЦДДА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 58, с. 352.

²²³ НМЛ, Ркл-24, с. 504–506.

²²⁴ НБ ЛНУ, спр. 607/III, арк. 404.

сестрам відновити обитель²²⁵. Допомогали зводити мешканці міста й монастирську церкву в Кам'янці-Струмиловій²²⁶.

Запрошення сестер бути хрещеними матерями міщанських дітей було ще одним виявом приязних стосунків «превелебних панн» та їхніх сусідів. Унікальним джерелом, яке дає змогу говорити про це, є метрична книга хрещень за 1733–1755 рр., що походить з міського храму Різдва Пресв. Богородиці в Кам'янці-Струмиловій, котрий стояв поряд із жіночою обителью. Упродовж вказаного періоду кільканадцять її насельниць стали кумами парафіян цієї церкви. На них з-посеред сестер міщани найчастіше обирали Серафиму (Панасюківну) (18 разів) та Анастасію (Вусовичівну) (10 разів). Про підстави для такого вибору можна лише здогадуватися. Частина інокінь тримала до хресту синів та дочок своїх родичів. Макарія (Ковалюк), зокрема, хрестила Олексія (1736 р.) та Пелагію (1739 р.), народжених від Павла й Марії Ковалюків²²⁷. Похресником Анастасії (Вусовичівни) в 1739 р. став Василь, син Григорія та Євдокії Вусовичів²²⁸. А Серафима (Панасюківна) мала серед своїх хрещеників Єлену, доньку Івана й Марії Панасюків (1746 р.), та Якова, сина Михайла та Євдокії Панасюків²²⁹. Вочевидь, міщани були переконані у престижності духовного родичання з черницями, позаяк це робили навіть священнослужителі. Так, о. Михайло Давидович, пресвітер міської церкви в Кам'янці-Струмиловій, обрав хрещеними для своїх дітей Марії (1748 р.) та Михайла (1755 р.) саме інокінь – відповідно, Акилину та Антоніну (Немчиківну)²³⁰. Попередник цього єрея – о. Стефан Несторович, після народження свого сина Івана також довірив обов'язки хрещеної Серафимі (Панасюківні). Хрещеним батьком хлопчика був, натомість, о. Михайло Яслинський, парох із сусіднього села Дернів²³¹. Деякі особи, що фігурують у метричній книзі, були пізніше тісно пов'язані з монастирем. Сестра Мартияна несла до хресту Тетяну, сестру майбутнього капелана монахинь о. Григорія Панькевича (1735 р.), а Марта (Проневичівна) – Андрія (1741 р.), рідного брата майбутнього духівника о. Петра Дудкевича²³².

Міщани не боялися довіряти монахиням на зберігання цінні для них речі та документи. Показовим у цьому плані є приклад «монастиря Лян-

²²⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 527, с. 1078.

²²⁶ НМЛ, Ркл-23, с. 107.

²²⁷ Там само, Ркк-2869, арк. 22, 26.

²²⁸ Там само, арк. 24.

²²⁹ Там само, арк. 37 зв., 40 зв.

²³⁰ Там само, арк. 41 зв., 61.

²³¹ Там само, арк. 35.

²³² Там само, арк. 20, 29 зв.

гішівен», який мав великий авторитет у руської громади Львова. У 1651 р. попович передміської Спаської церкви Тимотей Гораецький, утікаючи з міста від чуми²³³, залишив у сестер чотири скрині з особистими речами та розписки боржників²³⁴. Наступного року члени Богоявленського братства видали Лянґішівнам квит про те, що ті повернули залишені в них у депозиті скрині з богослужбовими шатами²³⁵. Свої гроші зберігали в цій обителі Іван Скородинський та родина Ярмолинських²³⁶.

Особи, які переживали за власну безпеку або з різних причин мали проблеми з правом, шукали захисту за монастирськими мурами. У 1691 р. вдова Миколая Терлечка, відмовляючись давати показання в суді проти єврея Йосії Цирульника, звинуваченого міською владою Рогатина в зоофілії, переховувалася в тутешній обителі²³⁷. 1750 року в Жовкві троє братів Монастирських під час гостини побили єврея Осію Левковича з Артасова. Один із них, Йосиф, побоюючись помсти, заховався в місцевому чернечому осередку²³⁸. Як бачимо, в локальному середовищі в той час панувало переконання в тому, що монастир як освячене місце може слугувати захистом.

Обителі відігравали важливу роль у міському середовищі також з огляду те, що їхні насельниці провадили навчання міщанських дітей. Уже описаний факт організації навчального процесу сестрами з «монастиря Лянґішівен» був далеко не поодиноким. Такою самою діяльністю займалися і черниці з Рогатина У 1760 р. Лев (Шептицький) заявив про намір ліквідувати цей осередок через недотримання монахинями приписів клявзури. Через два роки Іван Сулима та Іван Пасникевич, звертаючись від імені громади до єпископа з проханням не закривати обитель, апелював до того, що «міщани своїх дітей білоголової статі на щоденну науку тепер зі свого дому посилають»²³⁹. Міська громада зобов'язалася збудувати власним коштом келійний корпус²⁴⁰. Проте міщани не виконали цього

²³³ У 1651 р. на території Руського воєводства вибухнула епідемія чуми, котра з перервами тривала до 1663 р. (A. Karpiński. *W walce*, с. 70–71, 315; S. Namaczyńska. *Kronika kłesk elementarnych w Polsce i w krajach sąsiednich w latach 1648–1696*. I. *Zjawiska meteorologiczne i pomory*, ч. 1, с. 77–78; ч. 2, с. 126–127. Lwów 1937).

²³⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 484, арк. 1–1 зв.

²³⁵ Там само, спр. 601, арк. 1.

²³⁶ Там само, спр. 680, арк. 1–2.

²³⁷ Там само, ф. 42, оп. 1, спр. 1, с. 379.

²³⁸ НБ ЛНУ, спр. 617/III, арк. 211.

²³⁹ «mieszczanie dzieci swoich płci białogłowskiej na edukację codziennie teraz z domów swoich posyłaą» (НМЛ, Ркл-68, арк. 112 зв.).

²⁴⁰ НМЛ, Ркл-68, арк. 112 зв.–113.

зобов'язання, що спричинило скасування монастиря в 1768 р. церковною владою.

Головне місце у служінні жіночих чернечих спільнот киевохристиянської традиції посідала молитва, що, звісно, суттєво впливало на відносини між інокіями та їхнім оточенням. У свідомості міщан і селян монахині були передовсім тими, до кого можна звернутися з проханням помолитися за живих і померлих²⁴¹. Саме цей аргумент і використав Гавриїл Лянґіш у суперечці з Львівським магістратом, кажучи під час судового засідання, що сестри у своїх молитвах «Господа Бога насамперед за Його Милість короля і за потреби Корони, а потім за усе це Місто просять»²⁴². Цю особливу молитовну роль, яку виконувала у своєму середовищі кожна така спільнота, засвідчують монастирські пом'яники²⁴³. Синодик Яворівської обители налічує значну кількість вписів осіб з-поза чернечої громади, зокрема яворівських міщан. Рідше трапляються записи селян із навколишніх сіл²⁴⁴. Натомість у пом'яники Словітської обители є вписи селян із сусідніх з монастирем поселень – Липівців, Унева, Митулина²⁴⁵.

Міщани також просили інокінь про молитву за свою душу, укладаючи, як і шляхта, тестаменти. Хоча міщанські заповіти здебільшого регулювали спадкові справи, вони містили й розпорядження щодо похорону та записи побожного характеру²⁴⁶. За дослідженнями Анджея Карпінського, протягом 1576–1700 рр. у п'яти найбільших містах Корони Польської в 58 % жіночих тестаментів і 49 % чоловічих зафіксовано пожертви на добродійні цілі²⁴⁷. Побожні легати для монастирів «превелебних панн» та інших церковних інституцій містяться в тестаентах жовківських, куликівських і рогатинських міщан, які вписувалися до відповідних міських книг. З них можемо дізнатися суми офіруваних коштів (див. табл. 31).

²⁴¹ M. Borkowska. *Panny siostry*, с. 71–72.

²⁴² «P[ana] Boga wprzód za króla Je[go] M[ość] y za potrzeby koronne, a potym za to wszystko miasto proszą» (ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 58, с. 169).

²⁴³ Більше про пом'яники жіночих монастирів див. у підрозділі 1 розділу 4.

²⁴⁴ ЛННБУ, ф. 3, спр. 22.

²⁴⁵ Там само, спр. 529, арк. 70–71.

²⁴⁶ Я. Кочеркевич. Побожні формули у заповітах міщан м. Львова другої половини XVI – XVII століть: дипломатичний аналіз // *Архіви України* 5 (2010) 53–54; J. Krochmal. *Przemyskie testamenty staropolskie* // *Rocznik Historyczno-Archiwalny* 6 (1989) 137, 143.

²⁴⁷ A. Karpiński. *Kobieta w mieście polskim*, с. 252–253.

Таблиця 31

**Побожні записи для жіночих православних і унійних монастирів
у міщанських заповітах (за матеріалами міських книг Жовкви,
Куликова та Рогатина XVII–XVIII ст.)**

Рік	Місто	Жертво- давець	Пожертва місцевому жіночому монасти- реві	Суми, записані іншим церковним інституціям або духовним особам	Інші прохання в заповіті
1	2	3	4	5	6
1658	Жовква	Марина, вдова Стефана Гатковського	200 зл.	300 зл. – міська церква; 300 зл. – Крехівський чоловічий монастир; 200 зл. – передміська церква Пресв. Тройці; 100 зл. – Щеплотський чоловічий монастир	–
1665	Жовква	Яремко Ногачев- ський	12 зл.	100 зл. – передміська церква Пресв. Тройці	поховати при церкві Пресв. Тройці та молитися за душу жертводавця
1711	Куликів	Марія Йовиха	12 зл. інокіні Касяні	60 зл. – капеланові черниць	–
1714	Куликів	Лесько Котик	60 зл.	20 зл. – о. Григорію Стефановичу, капеланові черниць	–
1720	Жовква	Станіслав Іваськевич	30 зл.	–	–
1728	Рогатин	Іван Смикалишин	8 зл.	6 зл. – міська церква; 6 зл. – передміська церква Св. Миколая	–
1729	Жовква	Григорій Антоник	30 зл.	12 зл. – священику передміської церкви Пресв. Тройці; 8 зл. – священику передміської церкви Св. Йоана Хрестителя; 6 зл. – капеланові черниць	молитися за душу жертводавця

1	2	3	4	5	6
1728/ 1729	Жовква	Лаврентій Піхович	1 зл. 21 гр.	72 зл. – настоятелеві монастиря доміні- канців за похорон; 36 зл. – отцям доміні- канцям за похорон; 3 зл.12 гр. – міська церква; 2 зл. – фарний костел; 1 зл. 21 гр. – передміська церква Пресв. Тройці	–
1732	Жовква	Анастасія Піхович	провізія від суми 200 зл.	100 зл. – братство міської церкви; 50 зл. – передміська церква Пресв. Тройці; 50 зл. – парафіяльна церква у Винниках; 10 зл. – о. Теодору, капеланові черниць	поховати при жіночому монастирі, кожні три місяці – богослужін- ня за душу жертводавця
1742	Жовква	Олена Сем'янович	50 зл.	50 зл. – передміська церква Пресв. Тройці	–
1743	Жовква	Софія Фохт	певна грошова сума та особисті речі	рівномірний розподіл грошової суми між такими церквами: міською (Різдва Хрис- тового), передмісь- кими (Пресв. Тройці, Св. Йоана Хрестителя, у Винниках) та храмом жіночого монастиря	–

Джерела: ЛННБУ, ф. 4, спр. 581, арк. 35 зв., 45; НБ ЛНУ, спр. 601/III, арк. 263–263 зв.; спр. 602/III, арк. 93 зв.–94; спр. 611/III, арк. 96; спр. 612/III, арк. 28 зв.; спр. 613/III, арк. 47; спр. 615/III, арк. 98 зв.–99 зв.; спр. 616/III, арк. 90, 127–127 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 42, оп. 1, спр. 2, с. 432.

Записуючи грошові суми жіночим обителям чи парафіяльним церквам, добродчинці сподівалися, натомість, молитви за спасіння своєї душі²⁴⁸. Яремко Ногачевський, жертвуючи Жовківському монастиреві 12 зл. (1665 р.), настійливо просив його насельниць молитися за нього після смерті²⁴⁹. Тестамент Анастасії Піхович (1732 р.) відображав її волю

²⁴⁸ А. Karpiński. *Kobieta w mieście polskim*, с. 278.

²⁴⁹ НБ ЛНУ, спр. 601/III, арк. 263.

46.

Actum Gorkivide Die Domini
ca Quinquagesimale proxima
Anno Domini 1732do.

Ad affectationem Tamatae Dnæ Anastasiae Lmⁱ
Voti Turkuwiczowa, Secundi Lichowiczowae per
sonaliter veniens Officium Gorkivense in ha-
bitationem eius Spectabilis ac Honoratus
Dominus Nicolaus Lenizzek Advocatus, Jo-
sephus Bywaf Consul, Simonus Andulski
Vice Advocatus, Johannes Stojanowicz Balthus
Juratus cum Assistentia Josephi Kutelewiez
Notarii Jurati ejusdem Civitatis Gorkivensis
ad recognoscendam ultimam voluntatis Dispo-
sitionem. Cui praenominata Domina Anasta-
sia Lichowiczowa sana mente infirma
vero in corpore judicialiter Coram Actis et
praesente Officio dispositionem suam talen-
teit in eum modum. W Imię T. R. O. Y. C. Y.
Przenajwyższej Cyca, Syna, y Ducha Świętego
Amen. Iz kazdy Zyrzcy na Suricai Kłowiek
obumierai Ciatu musi, tak y ia Zycia Sobie
daley niestuszcy, jeżeli miy Bog Złoty Suricai
zbiere, najpierwey upadam z jak najgłęboko-
ad raga

Тестамент жовківської міщанки Анастасії Піхович. 1732 р.

набагато детальніше: міщанка вимагала від сестер кожні три місяці відправляти за неї заупокійну службу²⁵⁰.

На важливість обителів для окремих міщан вказують також їхні клопотання перед черницями про згоду на поховання поблизу монастирського храму²⁵¹. Таке побажання висловила Анастасія Піхович, яка хотіла спочити на цвинтарі Хрестовоздвиженської обителі в рідній Жовкві²⁵². За археологічними даними, могили світських осіб фіксуються й на монастирському кладовищі в Уневі²⁵³. Хоча органи церковної влади неприхильно ставилися до такої практики²⁵⁴, проте вона таки існувала.

Розмір записаної в заповіті суми залежав не лише від заможності жертводавця, але також від його стосунків з чернечою спільнотою, на користь якої він робив пожертвування. Згідно з підрахунками А. Карпінського, на території Польсько-Литовської держави в 1576–1700 рр. тільки 7–9 % легатів у міщанських тестаментх призначалися жіночим латинським монастирям. У Львові пожертви римо-католицьким монахиням здійснили лише 2,7 % чоловіків і 5,6 % жінок. Значно прихильнішими були тестатори до чоловічих обителів та парафіяльних церков²⁵⁵. Ця закономірність повною мірою стосується також чернечих осередків києвохристиянської традиції на теренах Львівської та Перемишльської єпархій – вони теж рідко згадуються в заповітах.

Тестаменти, які містяться у вїтївсько-лавничих книгах Жовкви, дозволяють стверджувати, що суми, котрі виділялися на місцевий жіночий монастир, були більш-менш співмірні з жертвами для інших церковних інституцій. У 1742 р. Олена Сем'янович записала по 50 зл. як жіночій обителі, так і сусідньому з нею Троїцькому храмові²⁵⁶. Роком пізніше Софія Фохт поділила побожний легат порівну між чотирма унійними

²⁵⁰ НБ ЛНУ, спр. 613/III, арк. 47.

²⁵¹ Про поховання у волинських монастирях див.: С. Горін. *Монастирі Луцько-Острозької єпархії*, с. 429–432; його ж. *Монастирі Західної Волині*, с. 52. Пор. ситуацію в жіночих латинських обителях: М. Borkowska. *Panny siostry*, с. 108–109; J. Krochmal. *Przemyskie testamenty*, с. 141.

²⁵² НБ ЛНУ, спр. 613/III, арк. 47.

²⁵³ Р. Берест, Л. Берест. *Стародавні Унівські монастирі: Історичний путівник*. Львів 2009, с. 20, 23–24.

²⁵⁴ «Jeśli w klasztorach panieńskich nie chowaią się ciała umarłych świeckich – tak mężczyzn, jako też niewiast, chyba, że są fundatorowie albo kolatorowie kościoła, którzy sobie i swoim sukcesorom takie prawo w funduszu zostawili, albo też za pozwoleniem Świętej Kongregacyi grób sobie w nim zbudowali» (*Synod prowincjalny ruski*, с. 198).

²⁵⁵ А. Карпінський. *Кobieta w mieście polskim*, с. 263–265.

²⁵⁶ НБ ЛНУ, спр. 616/III, арк. 90.

парафіяльними святинями та спільнотою сестер²⁵⁷. Натомість Марина Гатковська в 1658 р. записала обителі таку саму суму, як і церкві Пресв. Тройці. Більшу пожертву отримали міський храм Різдва Христового та чоловічий монастир у Крехові, а меншу – ченці у Щеплотах²⁵⁸. Аналогічно, мабуть, виглядала ситуація із заповітами міщан і в інших містах. 1728 року Іван Смикалишин із Рогатина офірував місцевій жіночій обителі 8 зл., а двом церквам у місті – по 6 зл.²⁵⁹ У 1688 р. случький міщанин Георгій Федорович, який опинився у Львові, перед смертю також уклав тестамент. Найбільші суми – по 100 зл. – купець записав львівському православному владиці, братству Благовіщенської церкви, поблизу котрої заповів себе поховати, та Конфратернії П'ятницького храму. Інші передміські монастирі й церкви, а також священнослужителі, які в них правили, одержали менші легати, розміром від 10 до 30 зл. Георгій Федорович не забув про насельниць Введенської обителі, пожертвувавши їм 20 зл., а їхньому духівникові – 10 зл.²⁶⁰ Зберігся й тестамент мельника із підльвівського села Грядя (1669 р.), у якому теж зроблено низку грошових записів на користь церковних інституцій. Найбільше було виділено церкві Пресв. Тройці у Брюховичах (150 зл.), де він бажав бути похованим, та Крехівському монастиреві. Інші храми, зокрема в селах Гряді, Голоску та Збоїськах і на Краківському передмісті у Львові (Воскресіння Христового, Св. Миколая Чудотворця та Св. Теодора Тирона) отримали по 20–30 зл. Введенським монахиням мало дістатися 20 зл.²⁶¹

На підставі наведеного в таблиці переліку пожертв, укладеного на основі міських книг Жовкви, Куликова й Рогатина, доходимо висновку, що найчастіше величина суми, що призначалася місцевим обителям, коливалася від 10 до 50 зл. За підрахунками А. Карпінського, міщанки переважно давали окремим церковним інституціям від 1 до 10 зл. (44,6 % усіх їхніх заповітів), дещо рідше – від 11 до 50 зл. (40 %) ²⁶². Дуже рідко траплялися офіри на суму 100 і більше зл. Це можна пояснити насамперед економічним регресом, який уже відчувався в першій половині XVII ст. З іншого боку, навіть та пожертва, яка становила кілька десятків злотих, на тодішні часи була доволі значною. Крім грошових донацій, міщани чинили також записи речового характеру. У 1679 р. колишній

²⁵⁷ НБ ЛНУ, спр. 616/III, арк. 127–127 зв.

²⁵⁸ Там само, спр. 602/III, арк. 94.

²⁵⁹ ЦДДА України у Львові, ф. 42, оп. 1, спр. 2, с. 432.

²⁶⁰ Там само, ф. 9, оп. 1, спр. 454, с. 2252.

²⁶¹ Там само, ф. 52, оп. 2, спр. 556, с. 864–865.

²⁶² А. Karpiński. *Kobieta w mieście polskim*, с. 269.

цехмістр львівського цеху ткачів Андрій Карачиновський заповів сестрам Введенського монастиря срібний келих²⁶³.

Цікавий запис, з огляду на його міжконфесійний характер, знаходимо в тестаменті Лаврентія Піховича, мешканця Жовкви латинського віросповідання. Крім грошових сум для римо-католицьких церковних інституцій (отцям домініканцям і фарному костелові), міщанин виділив також невеликі кошти місцевим унійним церквам та жіночому монастиреві на «подзвінне»²⁶⁴. Такі легати для церковних інституцій обох обрядів фіксуються і в інших містах²⁶⁵.

Храми жіночих обителей не виконували функцій парафіяльних святинь. Капелан зазвичай здійснював душпастирську опіку над інокінями, деколи також над їхніми підданими. У такому разі залежні від обителі особи становили одночасно своєрідну «парафіяльну спільноту», яка обмежувалася, зрештою, тільки ними. Це почасти підтверджує інформація від 1760 р. у протоколі візитації Рогатинського монастиря. Єпископський комісар занотував, що духівник о. Тимотей Урмович вів не тільки реєстр померлих черниць, що було звичним для монастирських капеланів, а й метрику охрещених, «і то тих, які на монастирській юридикції народжуються»²⁶⁶. Існування виразної межі між парафією та монастирською капеланією засвідчує судова справа, розглянута в 1741 р. духовним судом Львівського єпископства. Парох міської Успенської церкви в Куликові о. Михайло Шишкевич через конфлікт відлучив від спільноти кількох парафіян. Напередодні Великодня відлучені звернулися до капелана місцевої обителі о. Теодора Говоруха з проханням освятити їм великодні страви, на що той радо погодився. Зрозуміло, що це не сподобалося парохів, і він подав позов до суду. Позаяк дії капелана суперечили нормам церковного права, то владичий суд заборонив йому чинити подібні кроки в майбутньому²⁶⁷.

Відсутність парафій, однак, зовсім не означала, що монастирські храми в локальному середовищі не відігравали жодної душпастирської ролі. Престольні празники у жіночих обителях щороку збирали велике число вірних. Божественну Літургію, котра була центральною подією відпусту, переважно служили декілька священників. Після її завершення відбува-

²⁶³ М. Капраль. *Люди корпорації: Львівський шевський цех у XVII–XVIII ст.* Львів 2012, с. 112.

²⁶⁴ НБ ЛНУ, спр. 612/III, арк. 28 зв.

²⁶⁵ Я. Кочеркевич. *Побожні формули*, с. 55–56; R. Jop. *Mieszczanie chełmscy*, с. 344.

²⁶⁶ «i to tych, którzy na jurydyce klasztorney rodzą się» (НМЛ, Ркл-20, арк. 565 зв.).

²⁶⁷ НМЛ, Ркл-85, арк. 75.

лася урочиста трапеза, на якій були присутніми не лише духовні особи, але й окремі запрошені миряни. Згідно з рахунками у фінансовій книзі Львівського Введенського монастиря, черниці впродовж 1762–1772 рр. щороку витрачали тільки на організацію храмового свята від 25 до 45 зл.²⁶⁸ Суми, які видавалися на це кожного року, належали до найбільших витрат спільноти. Львівські монахині, крім престольного празника, урочисто відзначали два інші богородичні свята: Положення ризи Пресв. Богородиці та Положення пояса Пресв. Богородиці²⁶⁹. Під час храмових свят сестри проводили серед присутніх гостей додаткову збірку. Для прикладу, протягом 1725–1727 рр. у Словіті було зібрано 50 зл. 14 гр.²⁷⁰ Візитатор Рогатинського монастиря в 1760 р. зазначав: «Буває з відпустів більш-менш 40 зл.»²⁷¹.

Вірні також приходили до монастирських храмів, аби поклонитися шанованим іконам. У чоловічих обителях Львівської єпархії було чимало святих образів, культ яких поширювався далеко поза межі цього регіону. Йдеться передовсім про обителі в Уневі, Крехові, Золочеві, Гошеві, Теревовлі, Львові (Св. Юра)²⁷². Натомість у церквах жіночих монастирів не існувало ікон, шанування котрих набрало би ширшого масштабу, ніж локальний. До місцевих шанованих образів можна віднести Сасівську Богородицю. Для неї, стараннями ігумені Єлизавети (Чулакевич), у 1756 р. було виготовлено срібну шату. Після закриття Сасівської обители ікона потрапила до Словіті²⁷³. У тогочасній побожності висловом вдячності за отримані ласки був звичай розміщувати подячні дари біля образів, перед якими вимолилося Боже благословення. У візитаційних протоколах деяких жіночих обителей поряд з іконами також були зафіксовані воти²⁷⁴.

Дуже часто взаємини між «превелебними паннами» та їхніми сусідами мали економічний характер. Це зумовлювалося тим, що монастирі були не лише місцем молитви, але й осередками господарської діяльності. Черниці володіли нерухомістю – як землею, так і будинками. Вони провадили також ремісничу діяльність і продавали виготовлені ними вироби.

²⁶⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2557, арк. 2 зв.–10 зв.

²⁶⁹ Там само, арк. 20–21 зв.

²⁷⁰ Там само, спр. 2872, арк. 1.

²⁷¹ «Wywa z odpustów plus minusz zł. 40» (НМЛ, Ркл-20, арк. 565).

²⁷² A. Pawłyszyn. *Monastery męskie eparchii lwowskiej w latach 1596–1739*. [Maszynopis pracy doktorskiej]. Lublin 2006, с. 133–135.

²⁷³ НМЛ, Ркл-23, арк. 423.

²⁷⁴ Там само, арк. 423; Ркл-24, с. 109, 178.

Врешті-решт сестри мали більші чи менші суми готівки, якої потребували мешканці міста чи сільської округи.

Завдяки щедрим фундаторам чи власній підприємливості, чернечі спільноти входили в посідання ґрунтів. Проте оточення обителі, особливо в сільській місцевості, не завжди прихильно ставилося до того, що земля переходила в руки інокінь. Непростими під цим оглядом були, зокрема, стосунки між монахинями та селянами зі Словіти. Оселившись поблизу села, сестри спершу зіткнулися із недоброзичливістю місцевого священика Кирила та «посполитого» Федька Плюща. Перший з них забирав у «превелебних панн» садовину, а інший проклав собі через їхній сад дорогу²⁷⁵. Згодом черниці отримали від старости Станіслава Боніфация Мнішека низку ґрунтів, у т. ч. і вибранецький лан. Та вже 1639 р. селяни поскаржилися наступникові фундатора, коронному кухмістерові Анджеєві Мнішеку, вимагаючи від нього повернути їм згаданий наділ. Хоч новий державця староства залишив спірну ділянку у володінні сестер, проте як компенсацію надав сільській громаді новий ґрунт для вибранця²⁷⁶. Того ж 1639 р. замковий суд у Яворові розглянув суперечку між насельницею місцевого монастиря Марухною (Дишкевичовою) та її рідним братом – поповичем Андрієм Грицьковичем, яворівським міщанином. Той, не погоджуючись із умовами фундаційного надання, в результаті якого частина ґрунтів парафіяльного бенефіцію відійшла монахиням, напав на обитель. На щастя, сторонам конфлікту вдалося досягнути порозуміння. Згідно з мировою угодою, вписаною до вїтківсько-лавничих книг Яворова, відповідач визнав умови фондушу справедливими, зобов'язався перепросити сестер і не чинити таких «гвалтів» у майбутньому²⁷⁷. Суперечки між міщанами та черницями щодо права власності на землю траплялися і в інших містах. У Бібрці непорозуміння між міщанином Кіндратом Кушаковим та монашим осередком залагодив у 1720 р. бібрецький староста Ян Станіслав Яблоновський²⁷⁸. Так само замковий суд у Рогатині 1762 р. розглядав спір між інокіннями та Святодухівським братством, яке претендувало на монастирські ґрунти²⁷⁹. Збільшення обителью площі землеволодіння, однак, не завжди призводило до конфліктів з місцевою громадою, навпаки – воно часто ставало предметом співпраці. Монахині нерідко купували землю в міщан.

²⁷⁵ НМЛ, Ркл-23, арк. 425 зв.–426 зв.

²⁷⁶ Там само, арк. 429 зв.

²⁷⁷ Там само, Ркл-1115, арк. 56–57.

²⁷⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 188 (тимч. 1031), арк. 1.

²⁷⁹ Там само, ф. 684, оп. 1, спр. 2780, арк. 4–4 зв.

Ікона Сасівської Богородиці. XVIII ст.

У 1643 р. Жовківський монастир придбав земельний наділ у міщанки Христини Стозизибродиної²⁸⁰. 1680 року «превелебні панни» із Рогатина набули в тутешніх «обивателів» т. зв. Барановський ґрунт²⁸¹. А через дванадцять років бібрецька спільнота придбала у свого колишнього «парубка» город, розташований поблизу обителі²⁸².

Комунікації з міщанами й селянами вимагала також реміснича діяльність черниць, яка зводилася головним чином до виготовлення ниток і свічок, а також до випікання проскур. Заняття сестер цими ремеслами було викликом світським особам, котрі теж мали дозвіл, у т. ч. даний у королівських привілеях, на подібні види діяльності. Із монашими спільнотами конкурували, зокрема, дяки, які витоплювали свічки, та ткачі й ниткарі, які виготовляли нитки²⁸³.

Об'єднані в цехи ткачі намагалися монополізувати закупівлю сировини (пряди) як у межах міста, так і в сільській окрузі, а монахині, як і партачі, були їм у цьому перешкодою. На такому тлі між насельницями Жовківської обителі та місцевим ткацьким цехом виник конфлікт, що розглядався в 1730 р. війтівсько-лавничим урядом Жовкви²⁸⁴. Джерелом напруги були також непорозуміння черниць з ниткарями-партачами. У середині XVIII ст. на Краківському передмісті у Львові працював ниткар Мацей Васньовський, котрого в 1763 р., на прохання ігумені Єфимії (Левицької), затримав парох передміської Воскресенської церкви та реквізував його товар. Проте, відповідно до постанови єпископського суду, священник повинен був повернути вартість реквізованого товару (56 зл.), натомість партач зобов'язався більше не виготовляти білих ниток, монополію на виробництво яких мали монахині²⁸⁵. У боротьбі з партачами «превелебні панни» подекуди виступали спільно з цеховими ремісниками. 1762 року цех львівських ткачів та інокіні Введенського монастиря виступили разом проти партачок з Миклашева²⁸⁶, котрі закуповували сировину в навколишніх місцевостях, пряли нитки та продавали їх на території міста. У цьому випадку спільне звернення виявилось вигідним для обох сторін. У винесеному вирокі міський суд звелів

²⁸⁰ НБ ЛНУ, спр. 601/III, арк. 22 зв.

²⁸¹ НМЛ, Ркл-20, арк. 561 зв.–562.

²⁸² Там само, Ркл-24, с. 504–506.

²⁸³ Ширше про це див. у підрозділі 2 розділу 4.

²⁸⁴ НБ ЛНУ, спр. 612/III, арк. 50 зв.–51.

²⁸⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2580, арк. 11; НМЛ, Ркл-87, арк. 508 зв.–509.

²⁸⁶ У Миклашеві тоді був великий став, у якому можна було полоскати нитки (SGKP, т. 6, с. 396).

партачкам не виробляти білих ниток (це, нагадаємо, було винятковим привілеєм сестер), а в разі подальшого виготовлення кольорових – ділитися прибутком з цехом²⁸⁷.

У свічкарстві конкурентами черниць, як знаємо, були дяки, для яких це ремесло часто залишалося основним джерелом утримання. Для львівських «бакалярів», котрі в XVII ст. отримали низку єпископських привілеїв, що забезпечували їм умови для ведення цієї діяльності, будь-яка конкуренція означала зменшення прибутків. У 1669 р. єпископський суд полюбовно розв'язав суперечку між спільнотою Введенського монастиря та міськими дяками. Монахині здобули право виготовляти дорожчі свічки, а «бакаляри» – дешевші²⁸⁸. Найімовірніше, цей вирок не задовольнив жодної зі сторін, оскільки 1703 р. владика Йосиф (Шумлянський) був змушений ще раз підтвердити винесений раніше вердикт²⁸⁹. Про атмосферу довкола цієї проблеми найкраще свідчить випадок з ігуменею Солломонією (Томкевичівною): у 1722 р. дяк Успенської церкви Іван Бреницький повикидав принесені нею до храму свічки²⁹⁰.

Відносини між сестрами та їхніми колегами у сфері ремесла не обмежувалися самим лише суперництвом. Інокіні підтримували з міщанами й селянами сталі контакти, закупаючи в них сировину, а також збуваючи свій товар. Так, необхідне для ниткарства прядиво вони купували під час торгів у місті або безпосередньо в сільській місцевості²⁹¹. Для виготовлення свічок черниці також потребували воску та матеріалу на ґноти. За даними фінансової книги, 1762 р. Львівський Введенський монастир придбав для власних потреб 16 фунтів воску, 1763 р. – 13 фунтів, 1764 р. – 11 фунтів²⁹². Зазвичай «превелебні панни» продавали свій нехитрий крам у часі ярмарків, торгів та храмових празників, контактуючи, відповідно, з навколишнім людом. Під час ревізії Загвіздянського монастиря (1760 р.) єпископські комісари звернули увагу, що сестри «по селах, містах, а саме по торгах, ярмарках, празниках, весіллях і шинках, самовільно волочаться»²⁹³. Безпосередньо в монахинь свічками для літургійного вжитку закуповувалися братчики. У фінансовій книзі Львівського Богоявленського братства протягом 1725–1729 рр. нотуються

²⁸⁷ ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2563, арк. 1–2.

²⁸⁸ НМЛ, Ркк-151, с. 63–66.

²⁸⁹ ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2555, арк. 3.

²⁹⁰ НМЛ, Ркл-82, арк. 71 зв.; ЦДДА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 810, арк. 1.

²⁹¹ НБ ЛНУ, спр. 612/III, арк. 50 зв.–51.

²⁹² ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2575, арк. 2–4 зв.

²⁹³ «Po wsiach, miastach, mianowicie po targach, jarmarkach, praznikach, weselach y domach szenkownych samowolnie włączą się» (НМЛ, Ркл-69, арк. 94 зв.).

сталі видатки – «от роботи свѣчокъ до служенія черниціємъ»²⁹⁴. Так само конфраатернії Спаської церкви у Львові у 1742 р. заплатила 18 гр. «черниціям за виготовлення братських свѣчок»²⁹⁵. Виготовлені власноруч проскури «превелебні панни» збували в довколишніх парафіях. Упродовж тривалого часу парафіяни міського й передміського храмів Куликова купували проскури в насельниць місцевої обителі²⁹⁶, а братчики церкви в Добросині – в сестер із сусідньої Жовкви²⁹⁷.

Торгівля інколи супроводжувалася різними непорозуміннями, переважно пов'язаними з неналежним розрахунком покупців за придбаний у черниць товар. У 1725 р. Каспер Маліцький тільки на підставі судового вироку повернув інокіні Львівського Введенського монастиря Юліанні суму 7 зл. 15 гр., яку їй заборгувала за нитки його мати²⁹⁸. 1758 року єпископським судом у Львові розглядалася справа між монахиною цієї ж обителі Єфросинією (Чапельською) та єврейським купцем з Краківського передмістя Лейзором Фарбіжем: йшлося про врегулювання взаємних претензій, що виникли внаслідок невиплати євреєм у відповідний час 20 зл. за нитки²⁹⁹. Подібні випадки траплялися не лише з насельницями Львівського монастиря. У 1760-х рр. рогатинський єврей Слюта був винен місцевій обителі 48 зл. за чотири мотки ниток³⁰⁰.

Черниці відігравали також певну роль на локальному фінансовому ринку, надаючи позики. Наприкінці 60-х рр. XVIII ст. боржниками Рогатинської обителі були як представники шляхти й духовенства, так і міщани³⁰¹. Більші суми просили в сестер зазвичай євреї, які, проте, завжди вчасно сплачували належні проценти. Станом на 1769 р. згідно зі списком, укладеним монахинями, Герш Самборський позичив у них 450 зл., Осія Гершкович – 300, Іцько Янкелевич – 200, Шмуйло Гершкович – 100. Серед міщан, на відміну від євреїв, з виплатою інокіням належної провізії не зволікав тільки Михайло Окопович³⁰². Львівське міщанство теж брало в черниць грошові позики. У 1635 р. Дмитро Дзюрдзі спільно з дружиною Теодорою Білдажанкою взяли в борг у Кандиди (Лянґішівни)

²⁹⁴ М. Капраль. *Богоявленське братство Львова у XVIII ст.: дослідження та матеріали*. Львів 2016, с. 141–147.

²⁹⁵ «Od robienia świc braterskich zakonnicom» (НМЛ, Ркл-160, арк. 8 зв.).

²⁹⁶ НМЛ, Ркл-17, арк. 189 зв.; Ркл-23, арк. 474 зв.

²⁹⁷ Там само, Ркл-24, с. 290–291.

²⁹⁸ Там само, Ркл-60, арк. 35 зв.–36.

²⁹⁹ Там само, Ркл-87, арк. 106 зв.–107.

³⁰⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2780, арк. 8 зв.

³⁰¹ Там само, арк. 8.

³⁰² Там само.

3 000 зл.³⁰³, а 1672 р. один не знаний нам з прізвища братчик Львівської ставропігії повернув Олімпіаді (Лянґішівні) 1 000 зл. разом із належними процентами³⁰⁴.

Фінансова діяльність монахинь іноді вела до виникнення конфліктів між монастирем та членами місцевої громади. 1729 року насельниці Смільницької обителі були змушені подати позов у Перемишльський єпископський суд на двох своїх боржників, міщан зі Старого Самбора – Івана Масевича та Івана Михайлевича. Першому з них сестри позичили 270 зл., а другому – 20. Обидва відповідачі відмовилися повернути свій борг. Перший обґрунтовував це тим, що ще не настав визначений час для повернення позики, а другий пояснював свою відмову відсутністю грошей. Вирок єпископського суду був винесений на користь сестер³⁰⁵, але в локальному середовищі міг негативно впливати на їх сприйняття місцевим населенням.

* * *

Жіночі чернечі спільноти киевохристиянської традиції були тісно інтегровані в річпосполитське суспільство, що мало становий характер. Незважаючи на свою до певної міри контемпліативність, обителі підтримували контакти не лише з церковною єрархією, світською владою чи коляторами, але й із сусідами, котрі репрезентували різні соціальні верстви. Зрештою, самі «превелебні панни», хоч і належали до духовного стану, народжувалися ж бо не монахинями, а шляхтянками чи міщанками, попівнами або селянками. А вступивши до монастиря, вибравши Бога як головну ціль свого життя, вони повністю не поривали з тим середовищем, з якого вийшли чи в оточенні якого жили. Амплітуда цих взаємин коливалася від обопільних добродіянь до суперечок або навіть відкритих конфліктів. Не слід також забувати, що різні стани мали багато в чому несхожі уявлення про роль і місце жіночих обителей у тогочасному соціумі, що так само позначалося на взаєминах. Відмінний правовий та економічний статус окремих верств теж впливав на стосунки між їхніми представниками та чернечими громадами.

Духовенство. Досліджувані нами жіночі монастирі перебували в підпорядкуванні ординарія єпархії. Адміністративна й пастирська опіка правлячого єпископа над ввіреними йому обителями виражалася в різний спосіб. До його компетенції входило насамперед рішення про заснування

³⁰³ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 1333, с. 188.

³⁰⁴ *Архивъ ЮЗР*, ч. 1, т. 11, с. 519.

³⁰⁵ APP, AVGK, sygn. 10 supl., k. 60–60 v.

чи закриття осередку. Після ліквідації обителі владика здійснював контроль над належним використанням її майна. Він також затверджував обрану спільнотою ігуменю (в окремих випадках міг самостійно призначати її) та номінував духівника й прокуратора. Разом із консисторськими урядниками стежив за дотриманням монахинями порядку й дисципліни, зокрема за виконанням ними приписів стосовно клявзури. Одним із найбільш ефективних способів здійснення архиереєм адміністративної та пастирської опіки над монастирями, а також інструментом їхньої інституційної модернізації були візитації: ординарні (звичайні) та екстраординарні (надзвичайні). Втім, як свідчать джерела, не єпископ, а уповноважені ним візитатори, передовсім урядники консисторії чи намісники (декани), проводили переважно ревізії жіночих обителей.

Сестри регулярно контактували зі священнослужителями і на локальному рівні. Насамперед вони комунікували з намісником, який від імені ординарія наглядав за парафіяльним клиром, чернецтвом та мирянами в підлеглому йому намісництві. Окремі спільноти «превелебних панн» певним чином теж підпорядковувалися й ігуменам розташованих поряд чоловічих монастирів. Та найбільше біле й чорне духовенство було залучене в літургійне життя жіночих чернечих спільнот, виконуючи обов'язки їхніх капеланів, а також уділяючи сестрам облечини й малу схиму чи хоронячи померлих. Звичною практикою була участь священників із сусідніх парафій чи обителей у богослужіннях з нагоди великих церковних свят або престольного празника. Своєю чергою, інокіни відвідували чоловічі монастирі, звертаючись до ченців з проханням про молитву за здоров'я, а також за покійних родичів та сестер у монашестві. Істотними були зв'язки економічного характеру, які виявлялися, зокрема, в оренді ґрунтів, кредитуванні чи торгівлі ремісничими виробами. Контакти «превелебних панн» і духовенства мали також характер сусідських взаємин, з усіма позитивними і негативними сторонами цього явища.

Шляхта. З огляду на існування в ранньомодерний час права патронату, особи шляхетського стану, як власники приватних маєтків, так і державці королівських володінь (старости), нерідко були причетні до постановня жіночих чернечих осередків, а шляхом надання фондушу закладали також основи їхнього матеріального добробуту. Відносини з фундатором не обмежувалися лише заснуванням обителі – вони могли розвиватися й надалі, прикладом чого є взаємини словітських сестер зі старостою Станіславом Боніфацієм Мнішеком. Нащадки або родичі фундатора обителі зазвичай продовжували опікуватися нею. Патрони (колятори) монастиря, незалежно від родинних пов'язань з фундатором, теж сприяли обителям, розташованим у межах їхніх володінь, на-

даючи їм економічні привілеї чи залагоджуючи суперечки з власними підданими.

Незалежно від права патронату, опіку над жіночими монастирями здійснювала руська шляхта. Одним із її виявів було забезпечення матеріальних підстав, необхідних для функціонування спільноти. Оскільки тогочасне законодавство істотно ускладнювало перехід землі в руки церковних інституцій, шляхетські надання переважно мали характер «побожних легатів». Шляхтичі також записували грошові суми на маєностях за умови сплати боржником щорічної провізії на користь монастиря (т. зв. видеркаф). Підтримка шляхтою «превелебних панн» виявлялася також у формі протекції. Часто «уроджені» представляли інтереси сестер у суді або ж подавали важливі монастирські документи для впису до актових книг. Не завжди, однак, взаємини між обома групами склалися лише добре – відомі й конфліктні ситуації, причиною яких здебільшого були економічні питання.

Міщани і селяни. Ставлення органів місцевого самоврядування до виникнення жіночих обителей киевохристиянської традиції на території, яка підлягала їхній юрисдикції, залежало передовсім від типу поселення. Особливим прикладом є Львів, де магістрат мав широкі повноваження. Через запроваджені ним правові обмеження, спроби заснування монастиря в середмісті найчастіше завершувалися невдачею. Саме тому міщанин Гавриїл Лянґіш, закладаючи православний чернечий осередок на Руській вулиці, не вписав фундаційного акта до міських книг і навіть більше – в результаті програного через десятиліття судового процесу був змушений погодитися, аби ця «приватна обитель», де несли служіння його дочки-монахині, припинила існування по їхній смерті. У менших муніципальних осередках ситуація дещо відрізнялася від тієї, яка була у Львові. По-перше, у них майже ніколи не виникало таких серйозних конфліктів на етноконфесійному ґрунті, а роль руської громади в житті міста чи містечка нерідко була доволі вагомою; по-друге, більший вплив у цих поселеннях мав представник королівської влади (староста) або власник, тож компетенції органів самоврядування на практиці були значно звужені. Можливо, власне через це й не вдалося виявити там фактів спротиву магістрату заснуванню монастиря. Відносини між міською владою та вже створеною чернечою спільнотою полягали в тому, що монахині особисто або через своїх представників неодноразово зверталися до магістрату для вирішення різноманітних справ, переважно пов'язаних з купівлею чи продажем нерухомості або з ремеслом.

Кожна обитель була міцно закорінена в локальному середовищі, завдяки величезній кількості контактів з ним. У містах і селах, де розташовувалися

монастирські осередки, черниці могли розраховувати на звичайні добро-сусідські відносини та допомогу. У взаєминах із «превелебними паннами» міщани й селяни здебільшого керувалися побожними мотивами чи солідарністю, що впливала з етноконфесійної належності. Приязність цих стосунків засвідчують численні запрошення сестер бути хрещеними матерями міщанських дітей. Мешканці міст також довіряли черницям на зберігання цінні для них речі та документи. Особи, які побоювалися за власну безпеку або з різних причин мали проблеми з правом, вбачали в монастирі безпечне місце для захисту. У свідомості міщан та селян монахині були насамперед тими, до кого можна звернутися з проханням про молитву за живих і померлих. Часто вони це чинили за посередництвом тестаментів. Хоча монастирські церкви не виконували функцій парафіяльних святинь, та це зовсім не означало, що обителі не відігравали в локальному середовищі жодної душпастирської ролі. Престольні празники обителей щороку збирали велике число вірних. Миряни також приходили до монастирських храмів, аби поклонитися шанованим іконам. Дуже часто відносини між «превелебними паннами» та їхніми сусідами мали економічний характер. Це зумовлювалося тим, що обителі були не лише місцем молитви, але й осередками господарської діяльності. Черниці володіли нерухомістю (як землею, так і будинками), провадили ремісничу діяльність і торгували виготовленими виробами. Врешті-решт сестри посідали більші чи менші суми готівки, котрої особливо потребували мешканці міста чи сільської округи.

КІНЕЦЬ ЕПОХИ

9 червня 1784 р. австрійський цісар Йосиф II ухвалив декрет, що мав доленосне значення для жіночих обителей киевохристиянської традиції в Галичині і знаменував завершення цілої епохи. Забороняючи прийом послушниць до монастирів, монарше розпорядження фактично прирікало греко-католицькі чернечі спільноти на поступове вимирання. Ціле покоління сестер жило в тривожному очікуванні фіналу. Трагізм ситуації досконало передає духівник Яворівського монастиря о. Спиридон Комаринський, який у листі до перемишльського владика Михайла Левицького з 1814 р. так окреслив ситуацію в обителі: «Найчастіше ми говоримо про очікувану смерть і про труни, з огляду на старший вік і слабкість здоров'я. Бо одна (черниця. – О. Д.), яка має 80 років, давно оглухла, друга, приблизно такого ж віку, жодного зуба вже не має, третя так само хвороблива; колись буде разом три похорони. Коли б не чудесне Боже Провидіння [...], то би довелось згинути»¹. Через три десятиліття після проголошення декрету 1784 р. здавалося, що він урешті-решт досягнув своєї мети: в спорожнілих монастирях доживали віку декілька стареньких інокінь. Австрійським урядникам залишалося тільки дочекатися смерті останньої василіянки в краї, аби тріумфально прозвітувати столиці про цей «успіх». Єдине, що могли протиставити «превелебні панни» супроти *ratio* держави, це *spes* – уповання на Бога, який не залишить своїх вірних слуг, і ... молитву про довгі роки життя.

Упродовж 20-х рр. XIX ст. у трьох вцілілих обителях Львівської та Перемишльської єпархій одна за одною відходили у вічність монахині, котрі прийняли постриг ще до сумнозвісного декрету Йосифа II. Проте

¹ «Najczęstsza nasza mowa o spodziewanej śmierci i trumnach dla lat wielkich i słabości zdrowia. Bo jedna lat około 80 dawno ogłuchła, druga około tyleż mająca żadnego już zęba nie ma, [trze]cia równie chorowita; kiedyś razem 3 pogrzeby będą. Gdyby nie cudowna Opatrzność Boska dobrodziejami nas nie wspierała, których szukać trzeba, to by zaginać przyszło» (АМСВГ, [Хроніка монастиря сс. василіянок в Яворові від року 1882], с. 18).

зі смертю останньої з них, Антоніни (Ямінської) з Яворова, що упокоїлася в 1828 р., чернеча традиція в Греко-Католицькій Церкві все ж не була перервана. Завдяки титанічним зусиллям єрархів та, напевно, й дії Божого Провидіння, на яке так покладався яворівський духівник, у 1821 р. з'явився черговий монарший декрет – цього разу імператора Франца I, цілком відмінний від попереднього: василіянки знову отримали змогу приймати кандидаток до новіціату, який з ласки цісаря мав бути відкритий у Словіті. Проте неодмінною умовою існування кожної обителі стало ведення сестрами освітньо-виховної діяльності.

Цей привілей можна трактувати як своєрідний вододіл між двома епохами в історії жіночого чернецтва галицької частини давньої Київської митрополії. Декрет Йосифа II завдав остаточного удару старій моделі монашого життя, котру не змогли модернізувати ані місцеві австрійські урядовці, ані, ще раніше, унійні владики післязамойських часів. Декрет же Франца I заклав підмурівок нової моделі, яка з великими труднощами пробиватиме собі дорогу в бурхливому й мінливому XIX ст. Домодерну добу уособлює «превелебна панна», котра свій щоденний побут розподіляє між молитвою та фізичною працею. Натомість модерний період в історії василіянок у Галичині персоніфікує «преподобна мати», яка, хоч і не забуває про молитву, та щораз впевненіше прямує до класу, де на неї чекають учні. Однак обидві вони репрезентують багатовікову традицію жіночого чернечого життя на цих землях, котру не знищили ні йосифінські реформи, ні згодом радянські переслідування XX ст. Безперечно, ця традиція не застигла в часі, вона постійно трансформується, і сучасних сестер василіянок багато що різнить від «превелебних панн» ранньомодерної доби. Але, що найважливіше, теперішнє покоління черниць не забуває про своїх далеких попередниць. А запропонована сьогодні читачеві книжка покликана цю пам'ять актуалізувати.

ДОДАТКИ

Додаток 1

ЖІНОЧІ МОНАСТИРИ ЛЬВІВСЬКОЇ ТА ПЕРЕМИШЛЬСЬКОЇ ЄПАРХІЙ У РАНЬНОМОДЕРНИЙ ПЕРІОД: ЗВЕДЕНИЙ КАТАЛОГ

Першу спробу укласти каталог жіночих монастирів на українських землях, що опинилися у складі Австрійської монархії, зробив М. Коссака, який опублікував результати своїх студій у 1862 р. на сторінках місяцеслова «Львовѣанинъ». Його перелік охоплював 24 обителі, які впродовж ранньомодерного періоду існували на території тодішніх Львівської, Перемишльської, Холмської та Луцької єпархій, а на час дослідження перебували в кордонах Галичини¹. 1867 року в «Шематизмі провінції Св. Спасителя Чина Св. Василя Великого въ Галиціи» з'явився друком підготований тим самим автором повніший каталог жіночих чернечих осередків. Він налічував, серед іншого, 28 монастирів, розташованих на теренах Львівського та Перемишльського єпископств у їхніх межах перед реорганізацією в австрійську добу². Вказані студії стали підставою для формування пізніших монастирських реєстрів, зокрема І. Крип'якевича (1926 р.) та М. Голубця (1928 р.)³. Однак, описуючи жіночі обителі, обидва дослідники практично не виходили поза доробок М. Коссака. На противагу до цих напрацювань, каталоги, укладені василіянками – с. Соломією (Цьорох) (1934 р.)⁴ і с. Софією (Сеник) (1984 р.)⁵, опиралися на більш репрезентативну джерельну базу і включали жіночі чернечі осередки всієї

¹ М. Коссака. О числѣ монастырей въ Галичинѣ, с. 87–90.

² Його ж. Короткій поглядъ, с. 203–210.

³ І. Крип'якевич. Середньовічні монастирі в Галичині, с. 70–105; М. Голубець. Матеріяли до каталогу, с. 165–170.

⁴ С. Цьорох. Погляд на історію, с. 57–77.

⁵ S. Senyk. *Women's Monasteries*, с. 11–53.

Київської митрополії ранньомодерного часу. Реєстри монаших спільнот Перемишльської єпархії підготували також о. Ю. Никорович (1879 р.) та о. Борис (Балик) (1958 р.)⁶.

Укладений нами каталог включає 32 жіночі обителі, що функціонували на теренах Львівського та Перемишльського єпископств з XVI до початку XIX ст. Окремо виділено ще 11 чернечих громад (Верб'яни, Вишня, Воля Арламівська, Дусівці, Жапалів, Зіболки, Пикуличі, Підгайці, Підлуби, Смолин та Фірлеїв), на ймовірне існування яких вказують монастирські пом'яники – Крехівський, Щеплотський та Городищенський. Складність, а подекуди неможливість, верифікації даних, уміщених у цих пам'ятках, не дозволяє зарахувати названі жіночі монастирі до загальної групи. Передовсім не виявлено Крехівського синодика, де згадуються більшість з перелічених осередків. Він, вочевидь, був втрачений у XX ст., а про його зміст можна судити лише на основі праць М. Коссака. Так само не вдалося верифікувати відомості Городищенського пом'яника, що зберігається в бібліотеці Манітобського університету у Вінніпезі (Канада)⁷. Натомість опрацювання збережених синодиків з колекції ЛННБУ, у т. ч. і Щеплотського, дозволило звернути увагу на певні складнощі при аналізі цього типу джерел. По-перше, зазначені у вписах черниць поселення, подані у прикметниковій (Магдалина Вишенська; Марта Горлицька; Анастасія Добрянська) та іменниковій (Магдалина зі Смолина) формах, можуть означати як монастир, де інокіні несли своє служіння, так і місце їхнього народження. По-друге, нечасте використання хронологічних маркерів та переписування синодиків ускладнює встановлення часу внесення відповідного впису до книги, а отже, і приблизного періоду існування обителі. Крім того, деякі з вказаних у каталогах М. Коссака монастирів могли розташовуватися в інших населених пунктах (пор.: Фірлеїв чи Підгайці). І все-таки відкинути висновки наших попередників, що фігурують в історіографії вже півтора століття, також наразі видається завчасним. Хоча залучені нами джерела не містять додаткових свідчень, які підтвердили би функціонування цих 11 спільнот, проте відомо про існування обителей у Куликові, Крехові та Кам'янці-Струмиловій, які також згадуються у Крехівському та Щеплотському пом'яниках.

Підготований нами каталог укладено за такою схемою:

⁶ Ю. Никорович. Монастырь чина св. Василия Великого, с. 417–427; Б. Балик. Монастирі Перемиської єпархії, с. 82–83.

⁷ Докладніше про джерело: *Pomianyk of Horodyshche*, ч. 1 / упоряд. J. B. Rydnyckyj. Winnipeg 1962.

1. Назва місцевості в ранньомодерний період українською мовою, а також тип поселення (місто / село).
2. Посвята / посвяти монастирського храму.
3. Дата першої й останньої згадок про обитель.
4. Локалізація поселення за церковним адміністративно-територіальним поділом (єпархія; щодо Львівського єпископства – також генеральне намісництво).
5. Локалізація поселення за державним адміністративно-територіальним поділом Речі Посполитої (воєводство та земля)⁸.
6. Локалізація поселення в межах певного типу великої земельної власності (королівська, шляхетська чи церковна)⁹.
7. Локалізація поселення за державним адміністративно-територіальним поділом України (область і район) або Польщі (воєводство, повіт та гміна)¹⁰.
8. Попередні каталоги, в яких ідеться про цей чернечий осередок (із зазначенням сторінок).
9. Історичний нарис обителі.

Складовою частиною публікованого каталогу є карти-схеми локалізації жіночих монастирів Львівської та Перемишльської єпархій. Вони опрацьовані головним чином на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр. та сучасної – з OpenStreetMap.

БІБРКА, місто

Різдва Пресв. Богородиці

(1688; бл. 1735)

Львівська єпархія – Львівське генеральне намісництво

Руське воєводство – Львівська земля

Королівське землеволодіння

Україна – Львівська обл. – Перемишлянський р-н – м. Бібрка

Коссак (1) 90; Коссак (2) 204; Крип'якевич 73; Цьорох 58; Сенік 13.

Монастир, імовірно, був розташований приблизно за півкілометра на схід від Ринкової площі, за р. Боберкою (Лугом), неподалік від узгір'я Стінка

⁸ *Atlas historyczny Rzeczypospolitej Polskiej*, [т. 1], dz. 2 / уклад. А. Jabłonowski. Warszawa – Wiedeń 1899–1904.

⁹ Джерельна підстава: див. табл. 3.

¹⁰ На підставі таких топографічних мап: Івано-Франківська область. 1:200 000. Київ 2002; Львівська область. 1:200 000. Київ 2002; Тернопільська область. 1:200 000. Київ 2002; Хмельницька область. 1:200 000. Київ 2002.

(див. карти-схеми 8а і 8б)¹¹. Перша згадка про його існування датується 1688: бібрцький намісник о. Гавриїл Жукевич продав міщанинові Федорові Суржимоникові або Черничиному земельну ділянку, яка межувала з ґрунтами жіночої обителі Різдва Пресв. Богородиці¹². Через чотири роки монахині на чолі з ігуменею Паїсією придбали цей наділ, заплативши за нього 50 зл.¹³ Чернеча спільнота мала великий авторитет у локальному середовищі, про що може свідчити хоча б дарування їй Апостола¹⁴, вчинене в 1698 Павлом Боднарем, жителем с. Підгородище (тепер Перемишлянського р-ну Львівської обл.)¹⁵. Монастир у Бібріці фіксується в реєстрі духовенства, церков і обителей Львівської єпархії (бл. 1708)¹⁶. У 1720 бібрцький староста Ян Станіслав Яблоновський (1669–1731)¹⁷, розглядаючи суперечку між черницями та міщанином Кіндратом Кушаковим про право володіння згаданим земельним наділом, прихильно поставився до аргументів сестер¹⁸.

Вочевидь, з огляду на нечисленність спільноти, а також труднощі, пов'язані з дотриманням насельницями приписів щодо клявзури, та незадовільне матеріальне забезпечення монастиря, у сер. 1730-х органами церковної влади було ухвалено рішення про його закриття. З листа о. Інокентія Липницького до незнаної нам на ім'я та прізвище особи, датованого 13 (24).IX 1735, випливає, що обитель на той час уже була зачинена. У своєму письмовому розпорядженні консисторський урядник заборонив адресатові перешкоджати ігумені у продажу чернечих келій та пекарні, які вона звела власним коштом. Натомість той мав просте-

¹¹ Локалізовано за: НМЛ, Ркл-17, арк. 275 зв.; Ркл-24, с. 504–505; ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 188 (тимч. 1031), арк. 1, 2, 3, 5, 7.

¹² ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 188 (тимч. 1031), арк. 5.

¹³ НМЛ, Ркл-24, с. 504–506.

¹⁴ Докладна назва богослужбової книги: «Таблиця невидимал сердца чловечагw». Вона була видана 1666 р. в друкарні Львівського ставропігійського братства (Я. Запаско, Я. Ісаєвич. *Пам'ятки книжкового мистецтва: каталог стародруків, виданих на Україні*, кн. 1. Львів 1981, с. 77).

¹⁵ Сьогодні примірник цього Апостола зберігається у Відділі рукописів та стародруків Національного музею ім. Андрея Шептицького у Львові: НМЛ, Сдк-257, с. 86–100. Пор.: І. Свѣнцицкій. *Каталогъ книгъ*, с. 10.

¹⁶ І. Сковичас. Недатований реєстр духовенства, церков і монастирів Львівської єпархії за владцтва Йосифа Шумлянського // *Записки НТШ*, т. 240: *Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін*. Львів 2000, с. 546.

¹⁷ Упродовж 1697–1731 рр. Ян Станіслав Яблоновський посідав уряд руського воеводи, а в 1706–1709 рр. – великого коронного канцлера (J. Gierowski. Jabłonowski Jan Stanisław (1669–1731) // *PSB*, т. 10. Wrocław – Warszawa – Kraków 1963, с. 221–223).

¹⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 188 (тимч. 1031), арк. 1.

жити, аби не були розібрані монастирський храм та огорожа¹⁹. Після ліквідації обителі деякі богослужбові книги потрапили до чоловічого монастиря в Підгородищі. На це, зокрема, вказують маргінальні записи на одній зі сторінок Апостола, що раніше належав бібрецьким інокіям: «Ієронім І[гумен] М[анастира] Подго[родиского], підписую кни[гу] сію 1736 рок[у] в Ман[астирі] Подгородиском» та «І[єронім] І[гумен] М[анастира] П[одгородиского] 1736»²⁰. У листі львівського генерального намісника о. Сильвестра (Мальського) до вікарія Підгородищенської обителі о. Атанасія (Корницького) від 19.ІІ (1.ІІІ) 1736 також зазначено, що Тріодь пісна з Бібрки тоді вже була в Підгородищі²¹.

Після закриття чернечого осередку неврегульованими залишилися питання права власності на колишні монастирські ґрунти. Руська воєводина Жанна Марі де Бетюн (1672–1744), удова Яна Станіслава Яблоновського, 21.VІІІ 1738 листовно інформувала митрополита Атанасія (Шептицького), що вона заборонила і ченцям з Підгородища, і бібрецьким міщанам розпоряджатися землями скасованої обителі, оскільки шукала гідного кандидата, щоб обсадити цей бенефіцій²². Утім, як дізнаємося з протоколу візитації міської церкви Богоявлення Господнього (1742), ці монастирські наділи з дозволу владики Атанасія перейшли у власність парафії²³. Проте суперечки не припинилися. У 1752 замковий суд у Бібрці розглядав справу щодо незаконного привласнення містом колишніх монастирських земель. Суд постановив, що вони й надалі перебуватимуть у володінні міської парафії²⁴. Такий стан зафіксувала генеральна візитація 1764. У її протоколі розмір цих наділів визначено так: «ґрунтів [...] на три дні оранки, а косіння – на двох косарів»²⁵. Візитатор зобов'язав бібрецьких парафіян на місці

¹⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 188 (тимч. 1031), арк. 8.

²⁰ НМЛ, Сдк-257, с. титул зв., 242.

²¹ ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 188 (тимч. 1031), арк. 9–9 зв.

²² Там само, арк. 10–11.

²³ «Також монастирського поля, приєднаного, згідно з дозволом і розпорядженням преосвященного місцевого ординарія до тієї ж церкви, чотири ділянки лежать одразу біля монастиря, йдучи через Галицький гостинець угору під зарості, названі Стінкою, а поміж межами вшир з однієї сторони Гринька, Косичиноного зятя, а з другої – Ілька, Спасового сина» («Item pola ma[na]sterskiego, aplikowanego ex consensu et dispositione Excelentissimi loci ordinarii do teyże cerkwi, kawałkyw cztery leży zaś tuż koło klasztoru, idąc przez gościniec Halicki w gyrę pod krzaki nazwanę Scianką, a między miedzami wszędy z jednej strony Hryńka, Kosyczynego zięcia, a z drugiey – Ilka, Spasowego syna») (НМЛ, Ркл-17, арк. 275 зв.).

²⁴ НМЛ, Ркл-24, с. 506–507.

²⁵ «gruntyw [...] na dni orania trzy, a do koszenia na kosarzyw dwa» (НМЛ, Ркл-24, с. 507).

ліквідованого монастиря звести каплицю і щоквартально відправляти богослужіння за душі померлих доброчинців обителі²⁶.

ВІЛЬЧЕ, село

Успення Пресв. Богородиці

(1608)

Перемишльська єпархія

Руське воєводство – Перемишльська земля

Церковне землеволодіння

Польща – Підкарпатське воєв. – м. Перемишль (частина міста)

(Polska – woj. podkarpackie – m. Przemyśl (część miasta))

Коссак (1) 90; Коссак (2) 204; Никорович 424; Крип'якевич 94; Цьорох 58; Балик 83; Сеник 13–14.

Монастир був розташований у с. Вільче, що біля Перемишля, поблизу чоловічої обителі Успення Пресв. Богородиці (*див. карти-схеми 9а і 9б*). Єдина згадка про існування чернечого осередку датується 1608: перемишльська міщанка Теодосія Негребецька, дружина Івана Негребецького, у своєму заповіті записала 50 зл. монахиням з Вільчого, а також їхньому ігуменові (вочевидь, ідеться про настоятеля чоловічого монастиря)²⁷.

ГОЛОСКІВ, село

Посвята невідома

(1620–1640-ві (?); 1774 (?))

Львівська єпархія – Галицьке генеральне намісництво

Руське воєводство – Галицька земля

Шляхетське землеволодіння

Україна – Івано-Франківська обл. – Коломийський р-н – с. Голосків

Крип'якевич 103; Цьорох 60; Сеник 21.

Монастир виник, вочевидь, у I пол. XVII ст. У візитаційному протоколі парафії Св. Миколая Чудотворця в Голоскові (1740) зазначено, що церква є «стара, від незапам'ятних часів для руських черниць зведена покійним

²⁶ НМЛ, Ркл-24, с. 510.

²⁷ «Monialibus aut vulgo czernicam cum priori alias ihumeno ad Ecclesiam Beatissimae Virginis Mariae ritus graeci in villa Wilcze sittam» (APP, ABGK, sygn. 47 supl., s. 97). Пор.: А. Добрянскій. Короткая вѣдомость, о́тъ введенія уніи въ Епархіи Перемыскѡй р. 1691 до кѡнца ѡсмнадцятаго столѣтїя, с. 13, 18; М. Косса́к. Короткій поглядъ, с. 204.

котримось паном Балабаном» (див. карти-схеми 10а і 10б)²⁸. Представники цієї шляхетської родини в I пол. XVII ст. володіли м-ком Отинією (Балабанівкою), а також прилеглими до неї селами, зокрема Угорниками та Голосковом²⁹. Голосківська обитель, імовірно, мала тісний зв'язок з чоловічим монастирем в Угорниках, фундатором якого став у 1612 Адам Балабан, а доброчинцями були його родичі: вінницький, рогатинський і теребовлянський староста Олександр Балабан († 1637) та син цього урядника – теребовлянський староста Юрій Балабан († після 1663)³⁰. Вірогідно, що хтось із останніх двох і є засновником жіночої обителі. Можна припустити, що це сталося не раніше поч. 1620-х. Після смерті Адама Балабана його дружина – Марина з Гулевичів, обрала шлях чернечого служіння. Вона вступила до монастиря Пресв. Богородиці у Четвертні, який 1618 фундував її племінник – князь Григорій Остафійович Четвертинський³¹. Можливо, переїзд удови на Волинь був зумовлений відсутністю в околицях Угорників жіночої чернечої спільноти. Найпізніше монастир у Голоскові міг постати в 1640-х, оскільки згодом Балабани втрачають право власності на згадані маєтності. У 1643 Юрій Балабан продав свої володіння в околицях Отинії Якубові Понятовському. По смерті Понятовського його племінники 1645 відступили ці маєтки подільському воєводі Станіславові Ревері Потоцькому (1579–1667)³². У подальшому Отинією й навколишніми селами володіли Потоцькі.

У візитаційних протоколах парафії Св. Миколая Чудотворця в Голоскові, що походять з I пол. XVIII ст. (1740 і 1746), немає жодної згадки

²⁸ «stara ab immemorabili dla zakonnic ruskich erygowana od niebozczyka ktoregoś pana Bałabana» (НМЛ, Ркл-16, арк. 197). Отець Роман (Лукань) також вказує, що монастир існував на місці пізнішої парафіяльної церкви (Р. Лукань. *Василіянські монастирі в Станіславівській єпархії*. Львів 1935, с. 13).

²⁹ W. Łoziński. *Prawem i lewem*, т. 2, с. 113.

³⁰ A. Pawłyszyn. *Monastery męskie*, с. 250. Див.: ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 4, спр. 613 (тимч. 1917), арк. 123 зв.–124 зв.

³¹ A. Pawłyszyn. *Monastery męskie*, с. 250. Єдине документальне свідчення про Марину (Гулевичівну) як насельницю цього монастиря датоване 1623 р. (С. Горін. *Монастирі Луцько-Острозької єпархії*, с. 386–387; М. Dowbyszczenko. Na rozdrożu religijnego wyboru: dramaturgia rodziny Hulewiczów. Hulewiczowie w religijnych ruchach końca XVI – pierwszej połowy XVII wieku // *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej* 3 (2005) 79). Цікаво, що настоятелем жіночої спільноти став о. Герасим, угорницький ігумен і, як припускає Ігор Мицько, духівник княгині-черниці. Він згадується, зокрема, у фундуші князя Четвертинського (С. Горін. *Монастирі Луцько-Острозької єпархії*, с. 386–387, 466).

³² W. Łoziński. *Prawem i lewem*, т. 2, с. 128–129; E. Hornowa. *Stosunki ekonomiczno-społeczne*, с. 334.

про місцеву громаду монахинь³³. В обох документах храм фігурує як парафіяльна святиня. Наступна звітка про Голосківський монастир належить до останньої чверті XVIII ст. Чернечий осередок вказаний у німецькомовному списку обителів, які існували в Галичині станом на 1774. У цьому переліку занотовано, що в монастирі в Голоскові (Коломийський округ) жили три інокіни³⁴. Натомість інші тогочасні джерела, зокрема Йосифінська метрика села, не фіксують існування обителі³⁵.

ГРАБОВЕЦЬ, село

Посвята невідома

(1660-ті (1705 жін.); 1746 (?))

Львівська єпархія – Галицьке генеральне намісництво

Руське воєводство – Галицька земля

Шляхетське землеволодіння

Україна – Івано-Франківська обл. – Богородчанський р-н – с. Грабовець

Не згадується в жодному з каталогів.

Монастир був розташований приблизно за кілометр на південний захід від села на пагорбі³⁶, поблизу урочища Горішне поле, що лежало над р. Бистриця Надвірнянська (Чорна Бистриця) (див. карти-схеми 11а і 11б)³⁷. Хоча перші звістки про цей чернечий осередок датуються 1660-ми³⁸, проте про існування у Грабівці жіночої спільноти можна з певністю говорити лише з поч. XVIII ст. У 1705 духовний суд Львівської єпархії, засідання якого відбувалося в м-ку Перегінсько (тепер смт Перегінське Рожнятів-

³³ НМЛ, Ркл-16, арк. 197–197 зв., 373–373 зв.

³⁴ ЛННБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 525, арк. 259.

³⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 19, оп. VI, спр. 177. На кадастровій карті села, що походить із сер. XIX ст., також відсутні будь-які топоніми, пов'язані з монастирською тематикою (Там само, ф. 186, оп. 11, спр. 278).

³⁶ Тепер цей пагорб називають горою Голинських, а урочище на ній – Чернечим (Старожитності Гуцульщини. Джерела з етнічної історії населення Українських Карпат: Каталог пам'яток історії та культури, т. 1 / за ред. М. Кугутяка. Івано-Франківськ 2011, с. 358–359).

³⁷ Локалізовано за: НМЛ, Ркл-16, арк. 498. Згідно з Йосифінською метрикою Грабівця (1788 р.), урочище Горішне поле було розташоване на південь від села, поблизу межі з ґрунтами с. Фітьків, а також на захід від р. Бистриця Надвірнянська (ЦДІА України у Львові, ф. 19, оп. VI, спр. 10, арк. 79 зв.–80 зв.). Це підтверджує й кадастрова карта поселення з 1876 р. На ній старий мікротопонім Горішне поле перекреслено, а зверху надписано новий – Кошерище (Там само, ф. 186, оп. 11, спр. 281).

³⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 5, оп. 1, спр. 43, арк. 882 (1660 р.); спр. 45, арк. 1144 (1663 р.); спр. 51, арк. 1102 (1669 р.).

ського р-ну Івано-Франківської обл.), розглядав позов хмільницького старости Якуба Потоцького (1676–1711) проти грабовецького священика о. Василя Драгомирецького³⁹ і двох монахинь місцевого монастиря – Магдалини та Мардарії⁴⁰. Обитель, імовірно, діяла ще в 1746, про що опосередковано свідчить протокол візитації парафіяльної церкви Воскресіння Христового. В описі парафіяльного бенефіцію зазначено, що один з церковних ґрунтів розташований «на [...] Горішньому полі, за монастирем, на самій горі при хащах»⁴¹. Тут також занотовано, що поряд із обителлю є невеличкий ліс, а біля нього ще одне церковне поле⁴². Своєю чергою, у візитаційному протоколі згаданого храму з 1753/1757 вказується на наявність сіножаті, що мала назву «За монастирем», натомість сама обитель уже не фігурує⁴³. Так само в актових книгах Галицького гродського уряду під 1758 зафіксовано тільки ниву «Під монастирем» та вільшняк «За монастирем»⁴⁴.

ЖОВКВА, місто⁴⁵

Воздвиження Чесного Хреста

(1627; 1763/1766)

Львівська єпархія – Львівське генеральне намісництво

Руське воєводство – Львівська земля

Шляхетське землеволодіння

Україна – Львівська обл. – Жовківський р-н – м. Жовква

Коссак (1) 90; Коссак (2) 205; Никорович 422; Крип'якевич 77; Цьорох 61; Сенік 49–50.

Монастир був розташований на території Львівського передмістя Жовкви. Навпроти обителі, через дорогу, що вела від Львівської брами (сучасна

³⁹ У протоколі візитації церкви Воскресіння Христового у Грабівці (1740 р.) фігурує парох о. Ілля Драгомирецький, якому в 1707 р. уділив єрейські свячення єпископ Йосиф (Шумлянський) (НМЛ, Ркл-16, арк. 183–184). Вочевидь, він був родичем згаданого о. Василя.

⁴⁰ НМЛ, Ркл-58/7, арк. 31 зв. Про зміст судової суперечки у протоколі книги духовного суду не зазначено.

⁴¹ «w [...] Górnym polu, za monasterem, na samey gurze przy chaszczach» (НМЛ, Ркл-16, арк. 498).

⁴² «Також за монастирем лісок майже на два гони, і при ньому поля на один день [оранки]» («Item za monasterem lasek circiter na gonyw dwoje, y przy nim pola na dzień jeden») (НМЛ, Ркл-16, арк. 498).

⁴³ НМЛ, Ркл-18, арк. 234.

⁴⁴ ЦДДА України у Львові, ф. 5, оп. 1, спр. 268, арк. 33–34.

⁴⁵ Ширше історія монастиря викладена в: О. Дух. Жіночий монастир Воздвиження, с. 301–323.

вул. Львівська), стояла парафіяльна церква Пресв. Тройці (див. *картисхеми 12a і 12b*)⁴⁶. Перша звітка про існування чернечого осередку поблизу цього храму датується 1627: у книзі вїтївсько-лавничого уряду Жовкви згадуються дві насельниці місцевого монастиря – ігуменя Олександра та інокія Марія. Перша з них подарувала шпиталеві, який існував при Троїцькій церкві, земельну ділянку, котру придбала у Варфоломія Куфловича. Інша – разом зі своїм братом Яковом, єродияконом Крехівської обителі, продала ґрунт у м-ку Любачів (тепер Підкарпатського воев., Республіка Польща) тутешньому передміщанинові Трушеві. В акті цієї трансакції зазначено, що Жовківський монастир перебував під опікою («*pod obediensją*») крехівських ченців⁴⁷. У 1643 вперше в джеделах фіксується монастирський храм Воздвиження Чесного Хреста⁴⁸.

Обитель у Жовкві отримала фундаційний привілей з рук власниці міста – Софії з Жолкевських Данилович (бл. 1590–1634)⁴⁹, імовірно, між 1624 і 1634⁵⁰. Вказаний документ був апробований її спадкоємцями: спочатку сином Станіславом Даниловичем († 1636), а згодом зятем і дочкою – Якубом (1591–1646) і Теофілією з Даниловичів (1607–1661) Собеськими⁵¹. У 1674 новий власник Жовкви, великий коронний гетьман Ян Собеський, підтвердив згадані привілеї⁵², а в 1687 вчинив це повторно, будучи вже королем⁵³. 1709 його син Костянтин Собеський також апробував надання предків⁵⁴.

Упродовж своєї історії монастир неодноразово зазнавав руйнувань. Так, 1692, під час татарського нападу на Жовкву, загинули сім його насельниць⁵⁵. 1718, коли в місті сталася велика пожежа (в ній найбільше постраждало Львівське передмістя), вогонь знищив також і цю жіночу

⁴⁶ Локалізовано за: НМЛ, Ркл-24, с. 177, 181–182, 186; APP, ABGK, sygn. 327, s. 8; S. Barącz. *Pamiętki miasta Żółkwi*, с. 51. Пор.: У. Піхурко, Д. Кривошеєва, Я. Чурилик. Жовква. До історії витоків, с. 20.

⁴⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 69, оп. 1, спр. 1, арк. 64, 65–65 зв.; S. Barącz. *Pamiętki miasta Żółkwi*, с. 51.

⁴⁸ НБ ЛНУ, спр. 601/III, арк. 22.

⁴⁹ Докладніше про фундаторку обителі див.: Ł. Charewiczowa. Daniłowiczowa z Żółkiewskich Zofia h. Lubicz // *PSB*, т. 4. Kraków 1938, с. 417–418.

⁵⁰ Більш детально про можливу дату видання фундаційного привілею див.: О. Дух. Жіночий монастир Воздвиження, с. 302–303.

⁵¹ Про ці підтвердження є лише стисла згадка у привілеї Яна Собеського від 15.IV 1674 (НМЛ, Ркл-24, с. 181).

⁵² НМЛ, Ркл-24, с. 181–182.

⁵³ Там само, с. 182–184.

⁵⁴ Там само, с. 184–186.

⁵⁵ А. Петрушевичъ. *Сводная, съ 1600 по 1700 годъ*, с. 235.

обитель разом із храмом Воздвиження Чесного Хреста⁵⁶. Утім, уже через два роки ця церква за сприяння міщан була відбудована⁵⁷. Майже одночасно черниці почали вдаватися до заходів, що мали на меті вберегти в майбутньому монастир від подібних нещасних випадків. У 1721 сестри звернулися до Костянтина Собеського з проханням, аби той розпорядився знести будинок єврея Лейби Зеліковича, оскільки вогонь з його помешкання міг легко перекинутися на монастирські будівлі. Наступного року Шимон Целшинський, управитель жовківських володінь королевича Костянтина, дав відповідну санкцію за умови, що інокіні нададуть євреєві взамін іншу ділянку. 1722 вимоги двору було виконано: для Лейби придбали іншу парцелю на Львівському передмісті⁵⁸. Через два роки Костянтин Собеський видав черговий привілей, у якому підтвердив право монахинь на володіння Мігаським ґрунтом, що був поблизу обителі⁵⁹.

Перехід Жовкви в 1740 у власність Радзивилів збігся з кінцем розквіту монастиря. 21.VII 1743 князь Міхал Казимир Радзивил на прізвисько «Рибонька» дав митрополитові Атанасієві (Шептицькому) дозвіл на закриття жіночих обителей у Жовкві, Куликові та Сасові, які розташовувалися в межах його володінь на території Руського воєводства⁶⁰. Проте владики мав намір ліквідувати чернечі осередки лише в перших двох містах. Натомість монастир у Сасові планувалося облаштувати таким чином, аби він відповідав усім приписам про дотримання клявзури, як цього вимагав Замоїський собор⁶¹. У листі Атанасія (Шептицького) до магната від 28.IV 1744 читаємо, що обитель у Жовкві вже ліквідована; владики також звелів продати її споруди та ґрунти, а виручені кошти передати для потреб монастиря в Сасові⁶² – усупереч рішенню управителя жовківських володінь Міхала Казимира Радзивила, який виступив проти такого наміру митрополита⁶³.

Урешті-решт монастир у Жовкві тоді так і не закрили – він продовжував ще деякий час функціонувати. На 1747 у ньому налічувалося 12 насельниць, а ігуменею була Софія (Завадовська), донька пароха

⁵⁶ AGAD, Księgi metrykalne parafii wyznania rzymskokatolickiego z terenu archidiecezji lwowskiej, sygn. 1577, s. 211. Поп.: S. Barącz. *Pamiętki miasta Żółkwi*, c. 149.

⁵⁷ НМЛ, Ркл-24, с. 177.

⁵⁸ Перебіг справи відображено в: НБ ЛНУ, спр. 609/III, арк. 63 зв.–64 зв.

⁵⁹ НМЛ, Ркл-24, с. 186–187. Оригінал документа: Там само, Ркл-2205, арк. 219.

⁶⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1507, арк. 1.

⁶¹ AGAD, AR, dz. V, sygn. 15745, s. 70.

⁶² Там само.

⁶³ Там само, s. 71.

із с. Валява, що біля Перемишля⁶⁴. Та вже 1763, за даними візитаційного протоколу, обитель перебувала у стані занепаду. У ній жила тільки одна інокія – Митрофана (Завадовська), а в монастирських спорудах мешкали сторонні особи, що суперечило приписам Замойського собору⁶⁵. Це змусило візитатора о. Миколу Шадурського звернутися до львівського єпископа Лева (Шептицького) з пропозицією ліквідувати цей чернечий осередок⁶⁶, що невдовзі й було зроблено⁶⁷. Упродовж 1766–1772 рухоме й нерухоме майно монастиря розпродали⁶⁸. Зокрема, парох Зашкова (тепер Жовківського р-ну Львівської обл.) набув дзвіницю, а парох Колоденців (тепер Кам'яно-Бузького р-ну Львівської обл.) – «Апостоли з Царськими Вратами» (вочевидь, іконостас)⁶⁹. У 1767 парафіяни із Нової Скваряви (тепер Жовківського р-ну Львівської обл.) придбали храм ліквідованої обители й установили його на місці своєї старої святині⁷⁰. Натомість «пляц», на якому стояв монастир, перейшов у власність церкви Пресв. Тройці (*див. карту-схему 12а*)⁷¹. Згідно з відомостями генеральної візитації 1793, ця ділянка надалі перебувала у володінні Тройцької парафії. Тут існував цвинтар, на котрому ховали вірних обох обрядів⁷². У 1800 Жовківський магістрат викупив цю ділянку для облаштування міського кладовища⁷³. На території цвинтаря, ймовірно 1825, була зведена

⁶⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 20–21 зв.

⁶⁵ НМЛ, Ркл-24, с. 180.

⁶⁶ Там само, с. 187.

⁶⁷ У хроніці Жовківського монастиря оо. василіян під 1800 р. записано: «Після ліквідації панн черниць, василіанок, від непам'ятних літ...» («Po zniesieniu ranień czerniczek, bazylianek, od niepamiętnych lat...») (ЛННБУ, ф. 3, спр. 366, арк. 52).

⁶⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2580, арк. 12. Також у книзі прибутків і видатків Львівського Введенського монастиря 1776 роком датується запис про те, що єпископ Лев (Шептицький) передав цій чернечій спільноті кошти, виручені від продажу церковних тканин ліквідованої обители в Жовкві (Там само, спр. 2577, арк. 12).

⁶⁹ Див. свідчення парохів Львівської унійної єпархії від 22.III (2.IV) 1772 про набуте ними рухоме й нерухоме майно ліквідованого Жовківського Хрестовоздвиженського монастиря: НМЛ, Ркл-93, арк. 297–297 зв.

⁷⁰ АРР, АВГК, sygn. 327, s. 62. Після зведення в Новій Скваряві в 30-х рр. ХХ ст. нової мурованої церкви за проектом Лева Левинського стара – давня монастирська – святиня поступово руйнувалася. Її рештки були розібрані в 1960-х рр. (В. Слободян. *Жовківщина: Історико-архітектурні нариси церков*. Жовква – Львів – Балтимор 1998, с. 58, 133).

⁷¹ НМЛ, Ркл-1014, арк. 4 зв. На Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр. навпроти храму Пресв. Тройці в Жовкві позначений «пустий пляц» із хрестом (www.mapire.eu/en/map/firstsurvey).

⁷² АРР, АВГК, sygn. 327, s. 8.

⁷³ ЛННБУ, ф. 3, спр. 366, арк. 52.

каплиця (див. карту-схему 12в)⁷⁴. У сер. XIX ст. мешканці Жовкви, ще пам'ятаючи про минуле цього місця, називали кладовище «Чернички»⁷⁵.

ЗАГВІЗДЯ, село

Пресв. Тройці

(1669; 1828)

Львівська єпархія – Галицьке генеральне намісництво

Руське воєводство – Галицька земля

Шляхетське землеволодіння

Україна – Івано-Франківська обл. – Тисменицький р-н – с. Загвіздя

Коссак (1) 90; Коссак (2) 205; Крип'якевич 97; Цьорох 61; Сенік 49.

Монастир був розташований приблизно за три кілометри на північний захід від села в урочищі Забереже (Забережзя) (див. карти-схеми 13а–13г)⁷⁶. Перша згадка про існування обителі датується 1669: о. Іван Павелецький, священик із сусіднього с. Павелче (тепер с. Павлівка Тисменицького р-ну Івано-Франківської обл.), подарував монастирській церкві Пресв. Тройці рукописний Апостол⁷⁷. Наступне свідчення про функціонування цього чернечого осередку припадає на I третину XVIII ст. У 1727 насельниця обителі Паїсія (Білинська) записала Олександрові Білинському у Тарасовичу земельний наділ у Великій Біліні (тепер Самбірського р-ну

⁷⁴ S. Barącz. *Pamiętki miasta Żółkwi*, с. 219. Згідно з кадастровою картою Жовкви з 1854 р., поблизу передміської церкви Пресв. Тройці існував цвинтар, у межах якого була мурована каплиця (ЦДІА України у Львові, ф. 186, оп. 5, спр. 234, арк. 2).

⁷⁵ S. Barącz. *Pamiętki miasta Żółkwi*, с. 51; A. Schneider. *Starożytności miasta Żółkwi*, с. 12.

⁷⁶ За даними Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр., монастир був розміщений на північний захід від села. На мапі позначено храм та декілька інших будівель (www.mapire.eu/en/map/firstsurvey). У книгах Йосифінської (1787 р.) та Францисканської (бл. 1820 р.) метрик Загвіздя вказано, що обитель розташовувалася в «zarupcie Zaberezu» (ЦДІА України у Львові, ф. 19, оп. VI, спр. 4, арк. 36 зв.–37; ф. 20, оп. VI, спр. 58, арк. 36 зв.–37). Отець Роман (Лукань) наголошував, що цей чернечий осередок локалізувався на луці, яка лежала за чверть милі від Загвіздя (Там само, ф. 364, оп. 1, спр. 73, арк. 37). На кадастровій мапі Загвіздя (1848 р.) бачимо урочище Монастир із кількома житловими спорудами (Там само, ф. 186, оп. 1, спр. 5824, арк. 53; оп. 11, спр. 299–300). Показане воно й на топографічній карті Галичини з другої половини XIX ст.: *Administrativ-Karte*, арк. 44. Пор.: *SGKP*, т. 14. 1895, с. 277.

⁷⁷ «Сій Апостол подароваль отець Іоаннъ Павелецкій до храму Святой Живоначальной Тройцы до обытели паненской (чину св. Василя В.) на грунтах пановъ Загвозкихъ року ахъѳ мѣсяца мая ї дня» (А. Петрушевичь. *Сводная, съ 1600 по 1700 годъ*, с. 162).

Львівської обл.). Очолювала в цей час загвіздянську спільноту ігумена Магдалина (Волошинцівна)⁷⁸.

Після закриття в 1756 монастиря у Рип'янці галицький генеральний намісник о. Іван Громницький розпорядився, аби черниці перебралися звідти до Загвіздя, а настоятельці тамтешньої обителі Васіані (Струтинській) звелів їх прийняти⁷⁹. Згодом негідна поведінка рип'янських монахинь Амфілохії та Наталії (Кульчицької) в новій обителі, а також їхня непокора ігумені стали причиною прибуття в 1760 спеціальної комісії, котру очолював богородчанський намісник о. Микола Мацевич⁸⁰. Ситуація в монашій громаді істотно не покращилася й після цієї події, про що свідчить розгляд у 1766 духовним судом Львівської єпархії справ про неприйнятну поведінку монастирського капелана о. Івана Бичка, а також згаданої вже інокіні Наталії⁸¹.

Станом на 1774 у Загвізді жило шість сестер⁸². Така сама кількість насельниць нараховувалася в обителі через вісім років⁸³. Згідно з планом губернатора Галичини Йозефа Бригідо, запропонованим у березні 1782, Загвіздянський монастир разом з чотирма іншими обителями василіянок мав бути ліквідований⁸⁴. Утім, цей намір так і не було реалізовано через крайню убогість жіночих чернечих осередків у Галичині. Зокрема, за даними Йосифінської метрики (1787), загвіздянські монахині володіли лише 4 моргами і 30 кв. сажнями (2,3 га) орних земель, а також 5 моргами і 160 кв. сажнями (2,9 га) сіножатей⁸⁵.

Заборона австрійським урядом приймати до василіянських монастирів кандидаток (1784)⁸⁶ спричинила поступове зменшення кількості насельниць обителі. У 1789 у Загвізді мешкали чотири черниці, у т. ч. багатолітня настоятелька Васіана (Струтинська)⁸⁷. На зламі XVIII і XIX ст. у монастирі несли служіння вже тільки три сестри: Єлизавета (Филипови-

⁷⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 5, оп. 1, спр. 70, с. 388–390.

⁷⁹ НМЛ, Ркл-18, арк. 137 зв.

⁸⁰ Там само, Ркл-69, арк. 94 зв.–96.

⁸¹ Там само, Ркл-70, арк. 43 зв.–44 зв.

⁸² ЛННБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 525, арк. 259.

⁸³ М. Коссака. Короткій поглядъ, с. 205; НМЛ, Ркл-788, арк. 28.

⁸⁴ W. Chotkowski. *Historia polityczna*, с. 99–103.

⁸⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 19, оп. VI, спр. 4, арк. 117 зв.–118.

⁸⁶ 2.VIII 1784 датується лист Станіславівського циркулярного уряду, в якому повідомлялося, що, згідно з надвірним декретом від 9.VI т. р., а також губерніальним розпорядженням від 19 липня, забороняється приймати кандидаток до василіянських монастирів, натомість циркулярний уряд потрібно інформувати про смерть кожної черниці в обителі (ЦДІА України у Львові, ф. 159, оп. 9, спр. 3600, арк. 2).

⁸⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3029, арк. 9.

чівна або Брошнівська), Олександра (Струтинська) та Марта (Кузівна). Вони щорічно одержували по 50 зл. на своє утримання на підставі запису львівського єпископа Петра Білянського⁸⁸. 1811 відійшла у вічність Марта (Кузівна), а через рік упокоїлася Єлизавета (Брошнівська)⁸⁹. У монастирі залишилися доживати віку Олександра (Струтинська), яка відмовилася перейти до Словіти⁹⁰. Вона померла 8 (20).VI 1828⁹¹. Роком раніше богослужбові книги монастиря були передані до міської церкви Воскресіння Христового в сусідньому Станіславові, натомість монастирські ґрунти після смерті інокіні перейшли у власність Словітської обителі (*див. карту-схему 13в*)⁹².

КАМ'ЯНКА-СТРУМИЛОВА, місто

Благовіщення Пресв. Богородиці

(1665; 1789/1800)

Львівська єпархія – Львівське генеральне намісництво

Руське воєводство – Львівська земля

Королівське землеволодіння

Україна – Львівська обл. – Кам'янка-Бузький р-н – м. Кам'янка-Бузька

Коссак (1) 90; Коссак (2) 205; Крип'якевич 79; Цьорох 61; Сенік 23.

Монастир був розташований на північ від міської церкви Різдва Пресв. Богородиці, з тилу за східною стороною Ринку, поміж двома вулицями, що вели до Таданської брами (сучасні вул. І. Франка та М. Коцюбинського)

⁸⁸ Там само, ф. 684, оп. 1, спр. 1846, арк. 1–5.

⁸⁹ ДАІФО, ф. 631, оп. 1, спр. 624, арк. 35–35 зв.

⁹⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2954, арк. 10 зв.; спр. 2989, арк. 12 зв.

⁹¹ ДАІФО, ф. 631, оп. 1, спр. 624, арк. 45.

⁹² В. Площанський, опираючись на інвентар 1827 р., називає такі видання: 1) Євангеліє (Львів: Друкарня Львівського ставропігійського братства, 1690); 2) Тріодь цвітна (Львів: Друкарня Михайла Сльозки, 1666–1667); 3) Октоїх (Київ: Друкарня Києво-Печерської лаври, 1699); 4) Апостол (Львів: Друкарня Львівського ставропігійського братства, 1719); 5) Службник (Львів: Друкарня Михайла Сльозки, 1646); 6) Анфологійон (Львів: Друкарня Львівського ставропігійського братства, 1643); 7) Анфологійон (Москва 1748); 8) Апостол (старий) (В. Площанський. Галицько-руський городъ Станиславовъ, по достовѣрнымъ источникамъ // *Науковий збірникъ, издаваемый литературнымъ обществомъ Галицько-руської матици*, вып. 1–2. 1868, с. 31–32. Пор.: ЦДІА України у Львові, ф. 364, оп. 1, спр. 73, арк. 32–33; Р. Лукань. *Василіянські монастирі*, с. 12). Краєзнавець Михайло Ципердюк, базуючись на усних переказах, зазначає, що якийсь час після закриття жіночої обителі в урочищі Монастир жила родина Ільницьких (М. Ципердюк. *Загвіздя. 600 років*. Івано-Франківськ 1994, с. 7). Ця інформація підтверджується на підставі метричних книг Загвіздя. Відомо, що в 1835 р. помер 28-річний Миколай Ільницький, який мешкав в одній з колишніх монастирських будівель (ДАІФО, ф. 631, оп. 1, спр. 624, арк. 49).

(див. карти-схеми 14а–14в)⁹³. Перша згадка про існування обителі датується 1665: у фінансовій книзі Крехівського чоловічого монастиря згадується незнана на ім'я та прізвище ігуменя з Кам'янки-Струмилової⁹⁴. У 1669 кам'яно-струмилівський староста Станіслав Радзейовський (1643–1670)⁹⁵ видав фундаційний привілей, в якому записав черницям два земельні наділи навпроти обителі: дідичний ґрунт інокіні Варсонофії (Солоннічанки), а також т. зв. Кіщаківський ґрунт, що на той час пустував. Нова земельна посілість православних монахинь була звільнена від сплати замкових і міських податків. Старостинська грамота вказувала також на те, що монастир у Кам'янці-Струмилової був «давно фундований» («dawno fundowany») і що на його території існував храм Благовіщення Пресв. Богородиці⁹⁶. У 1670 король Михайло Корибут Вишневецький підтвердив згаданий привілей Станіслава Радзейовського⁹⁷. Згідно з джерелами, в II пол. XVII ст. жіноча обитель перебувала «під опікою» («pod obediencją») Крехівського чоловічого монастиря⁹⁸.

Чернечий осередок був тісно пов'язаний з локальним середовищем. Відомо, зокрема, що 1734 коштом кам'яно-струмилівських міщан було зведено новий монастирський храм⁹⁹. Упродовж 1730–1750-х парафіяни міської церкви Різдва Пресв. Богородиці неодноразово обирали монахинь хрещеними матерями для своїх дітей¹⁰⁰. За даними генеральної візитації 1763, в обителі жили сім інокінь, більшість з яких походили з родин «обивателів» Кам'янки-Струмилової. Ігуменею монастиря була Антоніна (Немчиківна), також міщанська дочка. Візитатор відзначив по-

⁹³ Локалізовано за: НМЛ, Ркл-24, с. 107; *Źródła dziejowe*, т. 1, с. 91. Обитель позначена на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр. (www.mapire.eu/en/map/firstsurvey). На кадастровій мапі Кам'янки-Струмилової (1845 р.) на парцелях № 118–119, розміщених на північ від церкви Різдва Пресв. Богородиці, як можна припускати, колись розташовувався жіночий монастир (ЦДІА України у Львові, ф. 186, оп. 6, спр. 432, арк. 4).

⁹⁴ ЛННБУ, ф. 3, спр. 815, арк. 82, 84.

⁹⁵ Був найстаршим сином коронного підканцлера Єроніма Радзейовського. З 1668 р. в його руках перебувало Кам'яно-Струмилівське староство (M. Nagielski. *Radziejowski Stanisław h. Junosza // PSB*, т. 30. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź 1987, с. 82–83).

⁹⁶ НМЛ, Ркл-24, с. 109–111; А. Петрушевичь. *Сводная, съ 1600 по 1700 годъ*, с. 161.

⁹⁷ НМЛ, Ркл-24, с. 109–111.

⁹⁸ Там само, с. 110. У Відділі рукописів і стародруків Національного музею ім. Андрея Шептицького у Львові зберігається рукописний Апостол з XVII ст., який спершу перебував у власності Крехівського чоловічого монастиря, а згодом був подарований ченцями жіночої обителі в Кам'янці-Струмилової (Там само, Ркк-528, арк. а–д).

⁹⁹ Там само, Ркл-24, с. 107.

¹⁰⁰ Там само, Ркк-2869.

божне життя сестер. Усі вони утримувалися з праці власних рук. Основу монастирського землеволодіння становив «город на два дні оранки», що розташовувався поблизу обителі. Одна його третина належала до бенефіцію капелана о. Григорія Панькевича, на утримання якого кожна черниця додатково щорічно сплачувала по 2 зл.¹⁰¹ Під час люстрації Кам'яно-Струmilівського староства (1770) зафіксовано, що на підставі привілею Станіслава Радзейовського, апробованого королем Михайлом Корибутом Вишневецьким, монахині були звільнені від сплати грошового чиншу за володіння вказаним ґрунтом¹⁰².

Ситуація істотно погіршилася в австрійський період. Заборона урядом приймати кандидаток до василіянських монастирів (1784) спричинилася до поступового зменшення кількості насельниць обителі. Як дізнаємося з метричної книги міської парафії Різдва Пресв. Богородиці, у квітні 1788 померла 80-річна сестра Євпраксія (Іванечківна), а в січні наступного року – вдова Меланія, яка мешкала в монастирі¹⁰³. Врешті, у травні 1789 було проведено ліцитацію монастирського майна¹⁰⁴. 24.IX 1792 людвисар Василь Супруновський із Соколівки (тепер Буського р-ну Львівської обл.) засвідчив, що провізори церкви Різдва Пресв. Богородиці у Кам'янці-Струmilовій зверталися до нього з проханням перетопити три малі дзвони з ліквідованої обителі василіянок і відлити з них один новий дзвін¹⁰⁵. У 1795 продано іконостас із монастирського храму¹⁰⁶.

Відповідно до звіту Золочівського циркулярного уряду, датованого 7.VII 1789, ще жили дві черниці з цієї спільноти¹⁰⁷. Вочевидь, після закриття монастиря вони доживали віку в родичів. 1794 відійшла у вічність Серафима (Панасюківна)¹⁰⁸, яка померла в домі своїх кривних – Івана Панасюка та його дружини Марії¹⁰⁹, а 1800 упокоїлася, ймовірно, остання інокія Кам'яно-Струmilівської обителі – Атанасія (Кулачківна)¹¹⁰.

¹⁰¹ НМЛ, Ркл-24, с. 111–114.

¹⁰² *Źródła dziejowe*, с. 94.

¹⁰³ ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 4а, спр. 2382, арк. 6 зв., 8.

¹⁰⁴ Там само, ф. 146, оп. 84, спр. 3026, арк. 12–14.

¹⁰⁵ Там само, ф. 159, оп. 9, спр. 1009, арк. 4.

¹⁰⁶ Там само, ф. 146, оп. 84, спр. 3026, арк. 34, 38.

¹⁰⁷ Там само, арк. 10–11.

¹⁰⁸ Там само, ф. 201, оп. 4а, спр. 2382, арк. 13 зв.

¹⁰⁹ Топографічний номер будинку (121), у якому померли Серафима (Панасюківна), а також Іван Панасюк († 1827 р.) та його дружина Марія († 1829 р.), ідентичний (ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 4а, спр. 2382, арк. 13 зв., 40 зв., 43).

¹¹⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 4а, спр. 2382, арк. 18 зв. У метричних книгах померлих обох греко-католицьких парафій у Кам'янці-Струmilовій: Св. Миколая

КРЕХІВ, село**Посвята невідома**

(1625; 1665)

Львівська єпархія – Львівське генеральне намісництво

Руське воєводство – Львівська земля

Королівське землеволодіння

Україна – Львівська обл. – Жовківський р-н – с. Крехів

Коссак (2) 205; Крип'якевич 77; Цьорох 62; Сенік 51.

Монастир, імовірно, був розташований у межах села¹¹¹. Перша згадка про існування обителі датується 1625: о. Костянтин (Мрозовський) у своїй рукописній праці «Коротка історична розвідка о Креховськiм монастирi», написаній 1917, проте не виданій друком до сьогодні, стверджує, що в архіві Крехівського монастиря на поч. ХХ ст. зберігався оригінал привілею Гелени Сапіжанки, яка в 1625 записала чернечій спільноті два городи в Крехові¹¹². Обитель діяла ще в II пол. ХVІІ ст. Зокрема, у 1665 крехівські сестри отримали платню за пошиття волосяниць для місцевих монахів¹¹³. У Крехівському та Щеплотському пом'яниках також зафіксовано низку вписів насельниць Крехівської обителі¹¹⁴.

КРИЛОС, село**Св. Пророка Іллі**

(1649)

Львівська єпархія – Галицьке генеральне намісництво

Руське воєводство – Галицька земля

Церковне землеволодіння

Україна – Івано-Франківська обл. – Галицький р-н – с. Крилос

Коссак (1) 90; Коссак (2) 205–206; Крип'якевич 100; Цьорох 62; Сенік 28.

Жіночий монастир був розташований на пагорбі Убіч, в урочищі Прокалий сад, що між Мозолевським потоком і дорогою до Галича, поблизу

Чудотворця (за 1784–1848 рр.) та Різдва Пресв. Богородиці (за 1785–1834 рр.), інших звісток про смерть черниць місцевої обителі не виявлено (Там само, спр. 2379, 2382).

¹¹¹ У фінансовій книзі Крехівського чоловічого монастиря під 1665 р. є такий запис: «За волоснь черницям *сълским* (курсив наш. – О. Д.)» (ЛННБУ, ф. 3, спр. 815, арк. 85 зв.). Вочевидь, ідеться про інокінь Крехівської обителі, що жили в селі.

¹¹² ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2030, арк. 24. Пор.: П. Шкраб'юк. *Крехів: дороги земні і небесні*. Львів 2002, с. 87.

¹¹³ ЛННБУ, ф. 3, спр. 815, арк. 85 зв.

¹¹⁴ М. Коссак. Короткій поглядь, с. 205; ЛННБУ, ф. 3, спр. 386, арк. 42 зв., 43 зв.

чоловічої обителі Св. Пророка Іллі (див. карти-схеми 15а і 15б)¹¹⁵. Згадується в джерелах у сер. XVII ст.: 1654 двоє священнослужителів з м-ка Устя (тепер с. Устя-Зелене Монастириського р-ну Тернопільської обл.) – о. Андрій Пшерозький, із храму Пресв. Тройці, та о. Стефан Устенський, з церкви Собору Пресв. Богородиці, засвідчили перед Галицьким ґродським урядом про те, що черниця цього монастиря Ангелина (у світі – Теодосія з Барновських Нікорічина Подгорецька), котра померла в обителі 16.V 1649, згідно з її останньою волею, 25.V того ж року була похована у згаданому містечку, у фундованій нею церкві Пресв. Тройці¹¹⁶. Покійна була рідною сестрою молдавського господаря (1626–1629, 1633) Мирона Барновського-Могили¹¹⁷, а також родичкою київського православного митрополита (1633–1647) Петра (Могили). Першим чоловіком Теодосії Барновської був великий стольник Молдавського князівства Василе Лозонський, який загинув у 1613¹¹⁸. Наступним її чоловіком став Нікоаре (Балтаґ Нікоріце), котрий у роки правління Мирона Барновського обіймав уряд гетьмана Молдавського князівства¹¹⁹. Після його смерті Теодосія бл. 1634 втретє вийшла заміж – за коронного ротмістра Яна Подгорецького¹²⁰. Вочевидь, саме після його відходу у вічність Теодосія Нікорічина Подгорецька стала черницею Крилоської обителі.

КУЛИКІВ, місто

Воздвиження Чесного Хреста

(1680; 1743/1744)

Львівська єпархія – Львівське генеральне намісництво

Руське воєводство – Львівська земля

¹¹⁵ ЦДДА України у Львові, ф. 5, оп. 1, спр. 146, с. 492. Пор.: В. Вуйцик. Про час зведення монастирської церкви Св. Іллі у Давньому Галичі // *Лавра: Часопис монахів Студитського уставу* 2 (1999) 47.

¹¹⁶ ЦДДА України у Львові, ф. 5, оп. 1, спр. 146, с. 492.

¹¹⁷ N. Stoicescu. *Dicționar al marilor dregători*, с. 293.

¹¹⁸ D. Milewski. *Mołdawia między Polską a Turcją*, с. 38–39.

¹¹⁹ N. Stoicescu. *Dicționar al marilor dregători*, с. 421–422. У фінансовій книзі Львівського ставропігійського братства 1633 р. занотовано: «На привитаня пани Гетмановой Никорычыной – зл. 5» (*Архивъ ЮЗР*, ч. 1, т. 11. 1904, с. 396–397).

¹²⁰ У травні 1634 р. в книзі Галицького ґродського суду зафіксовано, що на той час майбутня черниця була вдовою (ЦДДА України у Львові, ф. 5, оп. 1, спр. 128, арк. 525), а вже в 1635 р. згадується, що вона одружена з Яном Подгорецьким (W. Łoziński. *Prawem i lewem*, т. 2, с. 104–105). Більше про її чоловіків див.: M. M. Székely. *Teodosia Nicorițoia și bărbații ei (Une boyarde moldave du XVII-eme s.)* // *Magazin Istoric* 7 (340) (1995) 47–52.

Шляхетське землеволодіння

Україна – Львівська обл. – Жовківський р-н – смт Куликів

Коссак (2) 206; Никорович 422; Крип'якевич 77; Цьорох 62; Сенік 28.

Монастир був розташований приблизно за півкілометра на схід від Ринкової площі, неподалік від Надіївського ставу (*див. карти-схеми 16a і 16б*)¹²¹. Перша згадка про існування обителі датується 1680: о. Йосиф Криницький, священник із Винник, передмістя Жовкви (тепер частина міста), подарував монастирському храму в Куликові плащаницю¹²². М. Коссак вказував, що в Крехівському пом'янику (кін. XVII ст.) містилася низка вписів куликівських черниць¹²³. Хрестовоздвиженська обитель зафіксована також у реєстрі духовенства, церков і монастирів Львівської єпархії (бл. 1708)¹²⁴.

Куликівський монастир був тісно пов'язаний з локальним середовищем. Про це свідчать матеріали єдиної виявленої на сьогодні міської книги Куликова (1694–1717)¹²⁵. З неї випливає, що міщани руського походження неодноразово записували у своїх тестаментх кошти як інокіням, так і монастирським капеланам. У 1711 Марія Йовиха заповіла монахині Касіяні 12 зл., а духівникові сестер – 60 зл.¹²⁶ Через три роки мельник Лесько Котик у своєму заповіті зобов'язав спадкоємців передати 60 зл. куликівським черницям і 20 зл. – їхньому капеланові о. Григорієві Стефановичу¹²⁷. А в 1716 війт Павло Дудка мав віддати 20 зл.,

¹²¹ У візитаційному протоколі міської церкви Успення Пресв. Богородиці в Куликові (1763 р.) зазначено: «був тут за містом, в кінці загороди, монастирок сестер василіанок» («bywał tu za miastem w końcu zagrody monasterek panien bazylianek») (НМЛ, Ркл-23, арк. 465 зв.–466). Натомість на плащаниці, подарованій у 1680 р. о. Йосифом Криницьким куликівським черницям, написано, що обитель розташовувалася «межи ставом» (А. Петрушевич. *Дополнення*, с. 589). Пор.: *SGKP*, т. 4, с. 864.

¹²² На плащаниці, придбаній з Нагорецької церкви до храму Св. Димитрія Мученика в Куликові, читаємо: «Іосифъ Крыницькій, пресвитеръ Винницькій, въ скорбехъ плащаницю справиль, абыся ихъ збавиль, до монастыря Куликовского, межи ставомъ, до панянского, р. 1680» (А. Петрушевич. *Дополнення*, с. 589). Софія Сенік помилково стверджувала, що цей священник походив із м. Вінниці (S. Senyk. *Women's Monasteries*, с. 28).

¹²³ М. Коссак. Короткій поглядъ, с. 206.

¹²⁴ І. Скочиляс. Недатований реєстр, с. 549.

¹²⁵ ЛННБУ, ф. 4, оп. 1, спр. 581. Про цю книгу мовиться в: А. Stadnicki. *Materyały do historyi miast Galicyjskich: Akta ławnicze Kulikowskie od r. 1694–1717 (Manuskrypt własnością p. Aleksandra Batowskiego) // Dodatek Tygodniowy przy Gazecie Lwowskiej* 32 (1856) 131; 33 (1856) 135–136; *SGKP*, т. 4, с. 865–866.

¹²⁶ ЛННБУ, ф. 4, оп. 1, спр. 581, арк. 35 зв.

¹²⁷ Там само, арк. 45.

записаних його матір'ю місцевим василіянкам¹²⁸. Згаданий о. Григорій Стефанович також походив із Куликова: 1715 він продав свій дідичний ґрунт у цьому місті міщанинові Янові Сенюті¹²⁹. Цікаво, що починаючи з 1723 багатолітнім парохом передміської церкви Св. Дмитрія Мученика був о. Іван Стефанович, вочевидь родич духівника інокін¹³⁰. Натомість у візитаційному протоколі зазначеної парафії (1740) нотується розміщений поблизу Святодмитріївського храму Каплуський¹³¹ ґрунт, який належав капеланові василіянок¹³². Парафіяни як міської, так і передміської церков купували проскури в місцевих монахинь¹³³.

Незважаючи на підтримку міщан, монастир у Куликові в 1740-х, на підставі постанови органів церковної влади, був ліквідований. 21.VII 1743 князь Міхал Казимир Радзивил на прізвисько «Рибонька» дозволив митрополитові Атанасієві (Шептицькому) закрити жіночі обителі в Жовкві, Куликові та Сасові, що розташовувалися в межах його володіння на території Руського воеводства¹³⁴. Проте владика мав намір ліквідувати лише перші два чернечі осередки, а монастир в Сасові планував облаштувати таким чином, аби він відповідав усім приписам щодо дотримання клявзури, як цього вимагав Замойський собор¹³⁵. У листі митрополита до власника міста від 28.IV 1744 сказано, що обитель у Куликові вже зачинено; Атанасій (Шептицький) також звелів продати її будівлі та ґрунти, а виручені кошти передати для розбудови монастиря в Сасові¹³⁶. Після закриття обителі куликівські міщани висловили свою незгоду з рішенням владики про продаж монастирського храму. Тому 5.V 1745 він був змушений знову звернутися до Міхала Казимира Радзивила, просячи його заспокоїти підданих¹³⁷.

За даними протоколу візитації міської церкви Успення Пресв. Богородиці (1763), монастирські сад, город та пасовище перебували в її власності¹³⁸. Як інформує «Географічний словник Польського королівства»,

¹²⁸ ЛННБУ, ф. 4, оп. 1, спр. 581, арк. 93.

¹²⁹ Там само, арк. 46 зв.

¹³⁰ НМЛ, Ркл-23, арк. 474 зв.

¹³¹ Можливо, назва ґрунту є трансформацією слова «каптанський» («kapłanski»), тобто священничий.

¹³² НМЛ, Ркл-17, арк. 190.

¹³³ Там само, арк. 189 зв.; Ркл-23, арк. 474 зв.

¹³⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1507, арк. 1.

¹³⁵ AGAD, AR, dz. V, sygn. 15745, s. 70.

¹³⁶ Там само.

¹³⁷ Там само, s. 84–85.

¹³⁸ НМЛ, Ркл-23, арк. 465 зв.–466.

у II пол. XIX ст. ще було видно сліди ліквідованої обителі на узгір'ї біля ставу; також існувала лука, що мала назву «У монастирі»¹³⁹. На кадастровій карті Куликова (1854) ця лука локалізована на схід від поселення, неподалік від Надицького ставу (*див. карту-схему 16в*)¹⁴⁰.

ЛИТВИНІВ, село

Посвята невідома

(1695)

Львівська єпархія – Галицьке генеральне намісництво

Руське воєводство – Галицька земля

Шляхетське землеволодіння

Україна – Тернопільська обл. – Бережанський р-н – с. Литвинів

Не згадується в жодному з каталогів.

Жіночий чернечий осередок, можливо, був розташований неподалік від чоловічого монастиря Св. Онуфрія Пустельника (Пресв. Тройці), який стояв у лісі, приблизно за два кілометри на південний схід від села (*див. карти-схеми 17а і 17б*)¹⁴¹. Єдиний раз згадується в джерелах у 1695: згідно з рішенням духовного суду Львівської єпархії, монахиня цієї обителі Євпраксія через конфлікт з ігуменом о. Гедеоном (Дорожинським) мала бути переведена до Бібрки¹⁴².

ЛЬВІВ, місто¹⁴³

Св. Катерини Александрійської

(1591; 1605)

Львівська єпархія – Львівське генеральне намісництво

Руське воєводство – Львівська земля

Королівське землеволодіння

Україна – м. Львів

Коссак (2) 207–208; Крип'якевич 90; Цьорох 63; Сенік 30.

Жіночий монастир був розташований на території Краківського передмістя (в межах замкової юрисдикції), поряд із чоловічою обителлю

¹³⁹ *SGKP*, т. 4, с. 864.

¹⁴⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 186, оп. 5, спр. 337, арк. 6.

¹⁴¹ Ця чоловіча обитель позначена на Йосифінській топографічній карті з 1779–1783 рр. (www.mapire.eu/en/map/firstsurvey).

¹⁴² НМЛ, Ркл-58/6, арк. 93–93 зв.

¹⁴³ Більше про історію монастиря див.: І. Зенькович [І. Мицько]. Святокатерининський монастир, с. 43–46.

Св. Онуфрія Пустельника (*див. карти-схеми 18а–18в*)¹⁴⁴. Ідея про його заснування виникла в середовищі Львівського ставропігійського братства, яке разом зі спорудженням у середмісті Успенської церкви мало намір розпочати й будівельні роботи у Святоонуфріївському монастирі. Братчики планували обвести обитель муром, а також збудувати при ній чоловічий та жіночий шпиталі, лікарню, гостинний дім для подорожніх та жіночий монастир. 23.I (2.II) 1591 київський митрополит Михайло (Рагоза) під час свого перебування у Львові благословив цю ініціативу¹⁴⁵, а братство почало збирати кошти на її реалізацію¹⁴⁶. 15 (25).I 1594 влади́ка повторно дав благословення на збір грошей, а також на зведення храму Св. Катерини Александрійської, котрий мав стати головною святинею місцевих черниць¹⁴⁷. Така посвята була обрана не випадково: у середньовіччі св. Катерина Александрійська вважалася втіленням ученості, тому братчики, котрі дбали про розвиток освіти, й узяли її за покровительку монастиря¹⁴⁸.

З листа одного з керівників Ставропігії Юрка Рогатинця, який написаний 9 (19).XII 1596, випливає, що на той час були вже зведені келії жіночої обителі, проте спільнота ще не функціонувала. З огляду на це, автор розмірковував про можливість оселення в тих приміщеннях ченців із Пересопницького монастиря¹⁴⁹. Через два роки ставропігійські діячі у своєму черговому листі-проханні до християн про матеріальну підтримку вказували, що жіноча обитель Св. Катерини Александрійської ще не завершена, а для її будівництва вони використовують камінь із розібраної старої Успенської церкви¹⁵⁰. Невдовзі, однак, у монастирі вже мешкали інокіни, про що згадує у своїх мемуарах львівський домініканець

¹⁴⁴ Локалізовано за: *Юбилейное издание*, т. 1, с. 74; *Monumenta Confraternitatis*, т. 1, с. 269; А. Крыловский. *Львовское ставропигиальное братство*, с. 207; *Die Aufzeichnungen*, т. 2, с. 663 (український переклад: Я. Ісаєвич. Найдавніший історичний опис, с. 148).

¹⁴⁵ *Monumenta Confraternitatis*, т. 1, с. 269–271. Про обставини цього митрополичого візиту див.: Т. Кемпа. *Metropolita Michał Rahoza a unia brzeska* // *Klio: Czasopismo poświęcone dziejom Polski i powszechnym* 2 (2002) 58–59.

¹⁴⁶ Див. листи Львівського ставропігійського братства з проханням про фінансову допомогу: *Юбилейное издание*, т. 1, с. 62–63, 66–67.

¹⁴⁷ *Monumenta Confraternitatis*, т. 1, с. 504–505.

¹⁴⁸ І. Зенькович [І. Мицько]. *Святокатерининський монастир*, с. 43; І. Мицько. До проблеми становлення популярних християнських культів в Україні // *Mediaevalia Ucrainica: ментальність та історія ідей* / ред. О. Толочко, Н. Яковенко, Л. Довга, т. 5. Київ 1998, с. 40.

¹⁴⁹ *Monumenta Confraternitatis*, т. 1, с. 768.

¹⁵⁰ *Юбилейное издание*, т. 1, с. 74.

Мартин Груневер¹⁵¹. У 1603 Костянтин Корнякт записав для храму Успення Пресв. Богородиці, а також для чоловічого монастиря Св. Онуфрія Пустельника та жіночої обителі, що існувала при ньому, 4 000 зл. на своїх володіннях у Збоїськах під Львовом. З цих коштів сестри мали щорічно отримувати 50 зл. провізії¹⁵².

У той період до цього чернечого осередку належали монахині Домнікія та Анастасія, котрі походили з Рогатина¹⁵³. Ймовірно, вони прибули до Львова на запрошення свого земляка Юрка Рогатинця. У 1605, на Квітну неділю, Домнікії адресував своє послання відомий монах і аскет Іван (Вишенський), який тоді перебував в Уневі. За припущенням І. Мицька, фактичним його адресатом був Юрко Рогатинець, тоді вже дуже хворий¹⁵⁴. Після смерті цього діяча братчики на чолі з Іваном Красовським, котрий в останні роки ворогував з покійним¹⁵⁵, восени 1605 вигнали «рогатинських черниць» з їхніх приміщень. Не допомогли звернення ані до єпископського, ані до гродського судів¹⁵⁶. Вірогідно, саме в результаті цих подій монастир перестав існувати.

Львів, місто

Різдва Пресв. Богородиці

(1636; 1688/1690 (?))

Львівська єпархія – Львівське генеральне намісництво

Руське воєводство – Львівська земля

Церковне землеволодіння

Україна – м. Львів

Не згадується в жодному з каталогів.

Обитель була розташована поблизу передміської церкви Різдва Пресв. Богородиці, зведеної 1630 на території юридики Тарнавка, що належала Львівському монастиреві Божого Тіла оо. домініканців (див. *карти-схеми*

¹⁵¹ *Die Aufzeichnungen*, с. 663; український переклад: Я. Ісаєвич. Найдавніший історичний опис, с. 148.

¹⁵² ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 379, арк. 1; А. Петрушевичь. Краткая истор. розпись, с. 652.

¹⁵³ ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 360, с. 1386–1387.

¹⁵⁴ І. Зенькович [І. Мицько]. Святокатерининський монастир, с. 43–44.

¹⁵⁵ М. Капраль. Брати Рогатинці – старійшини Львівського Успенського братства // *Україна в минулому*, вип. 2. Київ – Львів 1992, с. 59.

¹⁵⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 360, с. 1344–1347, 1386–1387. Публікація документа: М. Капраль. Актові матеріали до біографії Івана Красовського за 1574–1619 рр. // *Україна в минулому*, вип. 4. Київ – Львів 1993, с. 112–114.

19а–19в)¹⁵⁷. Уперше згадується в джерелах у 1636: сестра Панкратія за присутності ігумені Єфремії (Ав(е)диківни Погорецької) уклала тестамент, у якому, зокрема, записала обителі свій дідичний ґрунт на Краківському передмісті між наділами Якуба (Якова) Дубаса та Мартина Цигана¹⁵⁸. Наступна звітка про монастир датується 1645: передміщанин Валенти Любельський продав Стефанові з Малехова будинок та город, розміщені з одного боку «від черниць, [котрі] там же ж мешкають на Тарнавці, ґрунті львівських отців домініканців, які живуть при костелі Божого Тіла»¹⁵⁹. Останнє свідчення про православних інокінь на теренах юридики належить до кін. XVII ст. Між 1688 і 1690¹⁶⁰ в актовій книзі вйтівсько-лавничого уряду Тарнавки зафіксовано продаж братством храму Різдва Пресв. Богородиці земельного наділу подружжю Дунчи́кам. У записі трансакції фігурують також «панни тарнавські»¹⁶¹. Вочевидь, ідеться про монахинь, котрі жили біля цієї передміської церкви.

ЛЬВІВ, місто

Посвята невідома / монастир «Лянґішівен»

(1636; II пол. XVII ст.)

Львівська єпархія – Львівське генеральне намісництво

Руське воєводство – Львівська земля

Королівське землеволодіння

Україна – м. Львів

Не згадується в жодному з каталогів.

Монастир розташовувався в кам'яниці Гавриїла Лянґіша, що була розміщена між будинками Михайла Альвізія й Василя Стефановича, навпроти міської церкви Успення Пресв. Богородиці, а з тильної сторони – біля єврейської синагоги (див. *карти-схеми 20а–20г*)¹⁶². Обитель заснована 1636 згаданим міщанином, який записав власну кам'яницю своїй дочці

¹⁵⁷ Див. карту юридик і лібертацій на передмістях Львова у першій половині XVIII ст.: *Атлас українських міст*, т. 1, мапа 3.8. Про дату заснування храму Різдва Пресв. Богородиці: А. Петрушевич. *Дополнення*, с. 155; В. Вуйцик. *Неіснуючі церкви Підзамча*, с. 13.

¹⁵⁸ ЦДДА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 51, с. 1624–1626.

¹⁵⁹ «od czernic tamże mieszkających na Tarnawce, gruncie oyców dominikanów lwowskich przy kościele Bożego Ciała mieszkających» (APPD, Lw-105, s. p.).

¹⁶⁰ Початок запису втрачено.

¹⁶¹ APPD, Lw-105, s. p. Висловлюю подяку к. і. н. Андрієві Фелонюку за вказівку на згадки про православних черниць у книзі вйтівсько-лавничого уряду Тарнавки.

¹⁶² ЦДДА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 51, с. 1075.

Кандиді, на той час насельниці Унівського монастиря¹⁶³. Того ж року львівський староста Станіслав Боніфацій Мнішек звільнив чернечу спільноту від повинності постою. У 1637 вказаний привілей був апробований королем Владиславом IV¹⁶⁴.

На поч. 1646 єврейська громада в особі своїх «старших» – Марка Злотника (Пурії) та Іцка Абрагамовича, а також синдика і школьника Симона Саулевича, розпочала судовий процес проти Гавриїла Лянґіша, вимагаючи від нього закрити монастир¹⁶⁵. Незабаром до суперечки долучився магістрат Львова, який також домагався ліквідації обителі¹⁶⁶. Представники єврейської спільноти наголошували на тому, що поява жіночого монастиря недалеко від їхньої школи суперечила королівським грамотам, котрі забороняли будівництво християнських святинь поблизу єврейської дільниці, аби уникнути сутичок чи навіть кровопролиття¹⁶⁷. Натомість репрезентанти міста вказували на те, що обитель засновано з порушенням міського законодавства¹⁶⁸. Своєю чергою, відповідач підкреслював, що його фундація насправді є не духовною інституцією, а приватним будинком, у якому лише ведуть чернечий спосіб життя дві його доньки – Кандида та Олімпіада¹⁶⁹. Після кількох місяців судового процесу врешті-решт було досягнуто компромісу: по смерті згаданих інокій кам'яниця мала повернутися у власність світських представників родини; водночас міська влада дала згоду на подальше функціонування монастиря за умови сплати міських податків¹⁷⁰. Ця угода була затверджена 26.XI 1646 королем Владиславом IV¹⁷¹. Обитель у кам'яниці Лянґішівен, вочевидь, проіснувала впродовж усієї II пол. XVII ст. Відомо, що старша сестра Кандида померла наприкінці 1667 або на поч. 1668, а молодша, Олімпіада, відійшла у вічність 1698¹⁷².

¹⁶³ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 51, с. 1075–1081.

¹⁶⁴ Там само, ф. 129, оп. 1, спр. 535, арк. 1; А. Крыловский. *Львовское ставропигиальное братство*, с. 114–115 (приложенія).

¹⁶⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 58, с. 15–16.

¹⁶⁶ Там само, с. 22–23.

¹⁶⁷ Там само, с. 23–24.

¹⁶⁸ Там само, с. 22–23, 143–144.

¹⁶⁹ Там само, с. 51–55, 167–171.

¹⁷⁰ Там само, с. 344–348, 352–353; W. Łoziński. *Patrycyat i mieszczaństwo lwowskie*, с. 323.

¹⁷¹ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 58, с. 1494–1495.

¹⁷² Див. біограми сестер у додатку 2.

Львів, місто¹⁷³**Введення в Храм Пресв. Богородиці**

(1646, 1805)

Львівська єпархія – Львівське генеральне намісництво

Руське воєводство – Львівська земля

Королівське землеволодіння

Україна – м. Львів

Коссак (1) 90; Коссак (2) 206–207; Крип'якевич 90; Цьорох 62–63; Сенік 30; Колбук 353.

Монастир був розташований на території Краківського передмістя (в межах замкової юрисдикції), поблизу церков Св. Параскеви П'ятниці та Воскресіння Христового, «між двома публічними дорогами» (сучасними вул. Б. Хмельницького та Замарстинівською) (див. *карти-схеми 21а–21и*)¹⁷⁴. Фундатором обителі став молдавський господар (1634–1653) Василій Лупул¹⁷⁵. 29.X 1646 він видав грамоту, згідно з якою православні черниці отримали П'ятницький ґрунт, щоб «монастир, церкву і все те, що тільки для її оздоблення належить, будували і зводили»¹⁷⁶. Вказану ділянку цей

¹⁷³ Більш докладно про початки існування монастиря: О. Дух. «Дає, дарує, продає на вічні часи шляхетним черницям». Декілька документів до історії Львівського Введенського монастиря у другій третині XVII ст. // *Львів: місто – суспільство – культура: Зб. наук. праць*, т. 10, ч. 2 / за ред. О. Аркуші, Ол. Вінниченка, М. Мудрого. Львів 2017 [подано до друку].

¹⁷⁴ Локалізовано, зокрема, за мапами Львова з другої половини XVIII ст.: 1) Рукописна карта Жана Ігнатія дю Дефія 1766 р.: *Plan de la Ville, des Châteaux et des Faubourgs de Leopold. Pour servir à la construction des Chemins et à la réparation de l'ancien pavé. Levé par Décret de la Commission Royale, établie à cet effet. Par moi Jean Ignace du Desfilles Géomètre Juré du Roy et de la République de Pologne. L'année: 1766* (www.lvivcenter.org/uk/um/d); 2) Рукописний план Львова та околиць бл. 1770 р.: *TOPOGRAPHIA Urbis Leopoldis cum suis adjacentibus Suburbis, circa A 1770* (www.lvivcenter.org/uk/um/d); 3) Рукописний план Львова з кінця XVIII ст.: *Plan La Ville de Leopold, Capitale de la Russie Rouge avec les Feaubourgs* (www.lvivcenter.org/uk/um/d). Пор. межі монастирської лібертації на мапі юридик і лібертацій на передмістях Львова в першій половині XVIII ст.: *Атлас українських міст*, т. 1, мапа 3.8.

¹⁷⁵ Одним із найкращих досліджень, присвячених Василю Лупулу, є монографія: С. Şerban. *Vasile Lupu: Domn al Moldovei (1634–1653)*. Bucureşti 1992. Черниці обителі постійно зберігали пам'ять про фундатора. У монастирському пом'янику знаходимо поминальний запис такого змісту: «Сіє поминаніє пресвѣтлаго Г[оспо]д[а]ра Земль Молдовлахійских Василя Лупула, бл[а]годѣтеля нашего и фундатора с[в]я[т]ых обители сіа. гоже да упокоїть Г[оспо]дѣ м[о]л[и]твами Д[ѣ]вы Б[огороди]цы в лонѣхъ Авраама, Исаака, Іакова» (ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 23 зв.).

¹⁷⁶ «klas[z]tor, cerkiew y to wszy[s]tko, cokolwiek do ozdoby oney należy, budowali y wystawiali» (ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 397, с. 1891).

правитель придбав 6.III 1646¹⁷⁷, заплативши за неї 900 зл. попереднім власникам – Іванові й Теодорі з Попелів Скородинським¹⁷⁸.

Ініційовано заснування обителі було, швидше за все, не експонентом фундушу, а львівськими православними міщанами й передміщанами. Василій Лупул у роки свого правління ніколи не відвідував Львова, хоча й активно допомагав міщанам «грецької віри», про що свідчить хоча б сприяння при зведенні церкви Св. Параскеви П'ятниці. За даними Львівського літопису, кошти на спорудження храму, освяченого в 1645, дав саме цей молдавський господар¹⁷⁹. Зауважимо, що фундування жіночого монастиря поблизу П'ятницької церкви, вчинене наступного року після її освячення, могло бути продовженням контактів між можновладцем і православними львів'янами (українські та грецькі купці Львова у цей час підтримували дуже тісні торговельні контакти з Яссами¹⁸⁰).

Про долю фундації Лупула впродовж наступного десятиліття нічого не відомо. Військові дії сер. XVII ст., без сумніву, не сприяли будівництву монастиря. Зокрема, під час облоги Львова у 1648, задля покращення обороноздатності міста, обложеними були спалені значні території на передмістях¹⁸¹. Про зведення обителі, вочевидь, можна говорити лише після припинення військових дій. Не випадково у привілеї Яна II Казимира (1659), яким було апробовано згаданий фундуш, повторюється дозвіл на спорудження храму та монастирських будівель¹⁸². Крім під-

¹⁷⁷ Зауважимо, що цього дня правитель перебував у Яссах. Про це свідчать датовані 3 і 7.III 1646 грамоти, які Василій Лупул видав у столиці своєї держави (*Documenta Romaniae Historica. A: Moldova*, т. 28. București 2006, с. 243–246, 248–249). Тому він не міг бути особисто присутній у Львові під час укладення договору купівлі-продажу. Від його імені виступав львівський міщанин Георгій Теодосій (ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 136, с. 1320). Введення нового власника у володіння ґрунтом, знову за відсутності молдавського господаря, відбулося 8.III за участю возного Йоана Махновського, а також двох свідків – Августина Лавриковича та Йоана Заборовського, про що наступного дня ними була складена відповідна реляція перед Львівським ґродським урядом (Там само, спр. 396, с. 1336–1337).

¹⁷⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 136, с. 1319–1322. Теодора Попель була дочкою Івана Попеля, багатолітнього священика церкви Св. Параскеви П'ятниці, та його дружини Тетяни.

¹⁷⁹ О. Бевзо. *Львівський літопис і Острозький літописець: Джерелознавче дослідження*. Київ 1971, с. 120. Пор.: В. Александрович. Іконостас П'ятницької церкви у Львові // *Львів: історичні нариси*. Львів 1996, с. 104.

¹⁸⁰ Е. Подградская. *Торговые связи Молдавии со Львовом*, с. 132.

¹⁸¹ D. Zubrzycki. *Kronika miasta Lwowa*. Lwów 1844, с. 299–301; М. Капраль. *Національні громади*, с. 255.

¹⁸² ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 414, с. 1664.

твердження власності на П'ятницький ґрунт, у королівській грамоті черниціям надано низку інших привілеїв, зокрема звільнення від сплати податків¹⁸³.

1660-ті стали періодом зростання первісної фундації. 1663 сестри придбали у військового обозного королівського війська Марціна Соколовського¹⁸⁴ Терлецький ґрунт¹⁸⁵. Акт купівлі-продажу земельної ділянки внесено до книг Львівського бургграфського уряду¹⁸⁶. Під час укладання контракту жіночий монастир представляла ігуменя Олександра (Кратицька) – перша з відомих на сьогодні настоятельок Введенської обители¹⁸⁷. Також у вказаному документі вперше джерельно засвідчена посвята монастирської церкви – Введення в Храм Пресв. Богородиці, а отже, на той момент храм уже був зведений. Через кілька років після цих подій чернеча спільнота стала власником Киселівського або Збараського ґрунту. У 1667 сестри купили у багатолітнього війта старостинської юридики Войцеха Збараського (Збаражчика) «пустий» ґрунт, що межував із обителлю¹⁸⁸. 1668 львівський староста Ян Мнішек підтвердив права монахинь на володіння всіма раніше набутими ґрунтами – П'ятницьким, Терлецьким та Збараським¹⁸⁹. У 1673 він звільнив сестер також від сплати всіх податків, за винятком замкового¹⁹⁰. Утім, за даними, що походять із сер. XVIII ст., ця нерухомість уже мала характер лібертації. У реєстрі будівель і ґрунтів т. зв. Замкового передмістя (Підзамче), вилучених з-під старостинської економічної зверхності (1759), вказуються й володіння

¹⁸³ «od wszelkich podatkow, ciężarow, czynszow krolewskich y zamkowych, tudzisz y od zolnirskich stancyi, skladek y exactyi, y ynnnych powinnosci, urzędow, sądow, władzey y iurisdyctey swieckich wymuiemy y uwalniamy» (ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 414, с. 1663–1664).

¹⁸⁴ Марцін Соколовський належав до реґіменту руського воєводи Станіслава Яна Яблоновського. 28.V 1668 він фігурує як учасник судової суперечки з міщанами Сатанова (ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 556, с. 684).

¹⁸⁵ Цей ґрунт Марцін Соколовський отримав ще 1659 р. з рук короля Яна II Казимира. До монарха земельна ділянка потрапила, своєю чергою, згідно з «правом кадука» після смерті її попереднього власника, Георгія Терлецького, який не залишив по собі нащадків (ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2558, арк. 2 зв.).

¹⁸⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 556, с. 150–151; ф. 684, оп. 1, спр. 2554, арк. 1–1 зв.).

¹⁸⁷ У пом'янику Львівського Введенського монастиря є такий поминальний запис: «Сіє поминаніє Рабы Б[о]жія інокінѣ Алеѣ́андри, игуменѣи в року ахѣа» (ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 21 зв.).

¹⁸⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 556, с. 518–519.

¹⁸⁹ Там само, ф. 684, оп. 1, спр. 2558, арк. 2 зв.

¹⁹⁰ Там само.

Введенської обителі¹⁹¹. У той час на цих землях проживало пересічно 10–12 передміщан, які платили черницям чинш¹⁹².

Значні доходи, крім володіння нерухомістю, приносило сестрам і ремесло, зокрема ниткарство та свічкарство. Право на ведення цієї діяльності було забезпечене королівськими привілеями. 1673 Михайло Корибут Вишневецький апробував надання Йосифа (Шумлянського) (1669), згідно з яким інокіяма дозволялося вільно виготовляти і продавати проскури, а також свічки вартістю понад півгроша¹⁹³. А в 1752 Август III підтвердив право черниць на виготовлення білих ниток¹⁹⁴.

Насельницями Львівської Введенської обителі були представниці різних станів тогочасного суспільства. Та особливе місце в цій спільноті впродовж I пол. XVIII ст. посідали монахині з нобілітованих міщанських родин Львова. Багато років настоятельками монастиря були внучки львівського міщанина Гавриїла Лянґіша, сестри Томкевичівни – Серафима (1708–1726) і Соломонія / Саломея (1734–1746), батько яких Теодосій Томі отримав з рук Яна II Казимира нобілітаційний привілей. У той самий період в обителі несли служіння інокіні, пов'язані з шляхетською родиною Папарів, що також виводилася з міщанського середовища: Серафима (Чолганська), дочка кременецького підстоля Івана Чолганського та Юстини з Папарів¹⁹⁵; Сусанна (з Папарів Попель), сестра новгород-сіверського підчашого Теодора Папари¹⁹⁶; Сусанна з Папарів Котонія¹⁹⁷.

У 1781 Львівський Введенський монастир нараховував 11 черниць. Очолювала спільноту Текля (Кульчицька)¹⁹⁸. Матеріальне становище обителі було одне з найкращих серед інших жіночих греко-католицьких спільнот краю й оцінювалось у 6 888 зл. 7 гр.¹⁹⁹ З огляду на це, 24.VI 1782 австрійська влада ухвалила рішення про закриття обителі у Яворові, Смільниці, Розгірчому й Загвізді та переведення їхніх насельниць до Львова²⁰⁰. Однак

¹⁹¹ *Описи передмість*, с. 402.

¹⁹² ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2575, арк. 16 зв.–22 зв.

¹⁹³ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 229–230; ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 646а, с. 334–341.

¹⁹⁴ Там само, спр. 2556, арк. 1–2 зв.

¹⁹⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 1215, арк. 1 зв.

¹⁹⁶ ЛННБУ, ф. 3, спр. 84, арк. 95; ф. 77, спр. 11, арк. 31; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2568, арк. 21–22; спр. 2580, арк. 3.

¹⁹⁷ Там само, спр. 2568, арк. 22 зв.

¹⁹⁸ Там само, спр. 2560, арк. 2 зв.; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 237–240.

¹⁹⁹ W. Chotkowski. *Historia polityczna*, с. 99–103.

²⁰⁰ Там само, с. 137.

Введенська обитель не мала достатньої житлової площі, щоб прийняти всіх новоприбулих, тому незабаром з'явилася пропозиція передати греко-католицьким черницям будівлі монастиря бернардинок²⁰¹, але цей проект так і не був реалізований. Після імператорського декрету (1784), яким заборонялося приймати кандидаток до осередків василіянок, число інокій в обителі поступово зменшується. На поч. 1789 у ній жило вже п'ятеро²⁰², а 1800 лише дві сестри – Єфимія (Кернякевичівна) і Магдалина (Яремкевичівна)²⁰³. Монастир перестав існувати перед 1805²⁰⁴. Частину речей було перенесено до Словіти²⁰⁵, а частину – до Святоюрської катедрі у Львові²⁰⁶. Іконостас із монастирської церкви продали до храму Св. Димитрія Мученика на Збоїськах²⁰⁷, де він зберігається й досі. Натомість пляц, на якому розташовувалася обитель, купив Йохан Шульц. Згодом він продав цю ділянку військовим, і тут було збудовано казарми (див. *карти-схеми 21є-з*)²⁰⁸.

ЛЯЦЬКЕ, село

Посвята невідома

(1681)

Львівська єпархія – Галицьке генеральне намісництво

Руське воеводство – Галицька земля

Шляхетське землеволодіння

Україна – Івано-Франківська обл. – Тисменицький р-н – с. Липівка

Не згадується в жодному з каталогів.

Жіночий чернечий осередок, можливо, був розташований неподалік від чоловічої обителі Преображення Господнього / Пресв. Тройці, яка стояла

²⁰¹ W. Chotkowski. *Historia polityczna*, с. 138–139.

²⁰² ЦДДА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3029, арк. 7.

²⁰³ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 239; ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2579, арк. 33, 36.

²⁰⁴ В архіві Словітського монастиря на початку XIX ст. зберігалася «Kommemoracya, iz relacyia względem sprzedazy monasteru bazylianek lwowskich podana iest», датована 8.V 1805 (ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2989, арк. 24). Останній запис у книзі прибутків і видатків обителі походить з 17.V 1805 (ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2577, арк. 15).

²⁰⁵ У монастирському архіві був датований 11.III 1808 перелік речей, перенесених зі Львова до Словіти (ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2989, арк. 27).

²⁰⁶ ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2559, арк. 3.

²⁰⁷ В. Вуйцик. *Неіснуючі церкви Підзамча*, с. 13.

²⁰⁸ ЦДДА України у Львові, ф. 20, оп. XII, спр. 78, арк. 29 зв.–30.

в лісі на захід від села (див. *карти-схеми 22а і 22б*)²⁰⁹. У 1681 до Львівського гродського уряду звернулася Софія Грабовецька, колишня дружина Стефана Жураковського, вимагаючи визнати недійсною «карту» інокіни Ляцького монастиря Магдалини (Грабовецької), котрою та записала частку ґрунтів у цьому селі Йоанові Сваричевському²¹⁰.

МИКОЛАЇВ, місто²¹¹

Св. Миколая Чудотворця / Вознесіння Господнього (?)

(1641; 1717/1740)

Львівська єпархія – Львівське генеральне намісництво

Руське воєводство – Львівська земля

Королівське землеволодіння

Україна – Львівська обл. – Миколаївський р-н – м. Миколаїв

Коссак (1) 90; Коссак (2) 208; Крип'якевич 77; Цьорох 63; Балик 83; Сенік 34.

Монастир був розташований «на Урочиськах, тобто на Ремісничих городах», недалеко від храму Св. Миколая Чудотворця, що на Перемишльському передмісті (див. *карти-схеми 23а і 23б*)²¹². Перша згадка про існування обителі датується 1641: еромонах Єлисей, священник Успенської церкви у Львові, від імені черниць Миколаївського монастиря, що існував при храмі Св. Миколая Чудотворця, представив Львівському ставропігійському братству квит про отримання сестрами певної грошової суми, записаної їм у заповіті о. Ісаї Лавришевича²¹³. За даними М. Коссака, які він почерпнув у сер. ХІХ ст. з архіву Словітського монастиря, у 1654 занотовано іншу посвяту обителі – Вознесіння Господнього. Того року миколаївський міщанин Андрій Залишай подарував монахиням свій ґрунт, що межував із земельною ділянкою братства передміської церкви Св. Йоана Богослова²¹⁴. Цей факт вимагає верифікації, оскільки в подальшому в джерелах храм з такою посвятою не фіксується.

²⁰⁹ НМЛ, Ркл-18, арк. 200.

²¹⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 442, с. 2250–2251.

²¹¹ Коротку історію монастиря представив: Я. Гнатів. Ключ розуміння (джерела духовності Миколаївщини над Дністром у ХVІ–ХVІІІ ст.) // *Миколаївщина: Зб. наук. ст.* / відп. ред. Л. Войтович, т. 1. Львів 1998, с. 152–154.

²¹² «na Uroczykach, to jest na ogrodach rzemieślniczych» (НМЛ, Ркл-25, арк. 219–219 зв.).

²¹³ ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 551, арк. 1. Квит опублікований у: *Архивъ ЮЗР*, ч. 1, т. 11, с. 434–435. Про документ згадується: А. Петрушевич. *Дополненія*, с. 220; Д. Зубрицький. *Хроніка*, с. 146.

²¹⁴ М. Коссак. Короткій поглядъ, с. 208.

25.II 1663 польський король Ян II Казимир під час перебування у Львові²¹⁵ підтвердив черницям право на володіння певними ґрунтами. 17.III 1668 цей привілей був облятований сестрами Євдокією (Залужною) та Юстіяною до книг Львівського бургграфського уряду²¹⁶. У 1688 Львівський гродський суд розглядав справу про побиття миколаївськими передміщанами Грицем, Матвієм та Іваном Мандзюками, а також Павлом Плюдрою насельниць місцевого монастиря: ігумені Тасії та інокінь Ангелини, Митродори і Февронії²¹⁷. Обитель у Миколаєві зазначена також у реєстрі духовенства, церков і монастирів Львівської єпархії (бл. 1708). На жаль, вказане джерело не називає посвяти монастирського храму²¹⁸. Станом на 1717 обитель ще функціонувала: у протоколі візитації римо-католицької парафії Св. Миколая Чудотворця згадується поле, що становило частину парафіяльного бенефіцію й було розміщене «в напрямку Дроговижа, недалеко від монахинь руського обряду або черниць»²¹⁹. Натомість у 1740 монастир василіянок уже не існував. Згідно з протоколом візитації унійної церкви Св. Миколая Чудотворця, парафія користувалася ґрунтом і садом, котрі раніше належали сестрам²²⁰. 6.XI 1743 міський уряд Миколаєва надав Святомиколаївському храмові ерекційну грамоту на право володіння згаданим земельним наділом²²¹. Після ліквідації монастиря його рухоме майно, вочевидь, розпродали. Під час церковно-археологічної виставки, організованої Ставропігійським інститутом у Львові в 1888–1889, було представлено ікону Благовіщення Пресв. Богородиці, що походила з церкви в сусідньому селі Устя (тепер Миколаївського р-ну Львівської обл.). Цікаво, що на цій іконі Діва Марія зображена як черниця²²². Натомість дзвони із закритої обители

²¹⁵ Майже всі свої привілеї, видані в січні – березні 1663 р., король Ян II Казимир підписав у цьому місті (AGZ, т. 10. 1884, с. 293).

²¹⁶ ЦДДА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 556, с. 676. Монахині пояснювали облятування привілею до книг бургграфського уряду тим, що цього дня гродський уряд був зачинений, а вони не могли довше залишатися в місті.

²¹⁷ ЦДДА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 453, с. 1184–1185; спр. 454, с. 1475–1477, 1680–1686. Пор.: Я. Гнатів. Ключ розуміння, с. 152–153.

²¹⁸ І. Скочиляс. Недатований реєстр, с. 546.

²¹⁹ «versus Drohowiz, prope moniales Ritus Rutheni alias Czernice» (AAB, Akta wizytacyjne, sygn. AV-1, k. 165 v.).

²²⁰ НМЛ, Ркл-17, арк. 327.

²²¹ Там само, Ркл-25, арк. 219–219 зв.

²²² *Katalog archeologiczno-bibliograficznej wystawy Instytutu Stauropigiańskiego we Lwowie, otwartej dnia 10. października r. 1888., a mającej się zamknąć dnia 12. stycznia r. 1889. n. st. Według wskazówek znawców zestawił Dr. Izidor Szaraniewicz. Lwów 1888, с. 77.*

потрапили до чоловічого монастиря в Добрянах. За даними візитації 1748, там були два дзвони, що раніше належали миколаївським василіянкам²²³.

НИЖНІЙ БЕРЕЗІВ, село²²⁴

Посвята невідома

(1672; 1678)

Львівська єпархія – Галицьке генеральне намісництво

Руське воєводство – Галицька земля

Шляхетське землеволодіння

Україна – Івано-Франківська обл. – Косівський р-н – с. Нижній Березів

Не згадується в жодному з каталогів.

Жіночий чернечий осередок, вочевидь, був розташований поблизу чоловічої обителі Св. Михаїла Архистратига, розміщеної в східній частині села, поблизу р. Лючка, навпроти парафіяльної церкви Св. Миколая Чудотворця (див. *карти-схеми 24а і 24б*)²²⁵. Звістки про жіночий монастир пов'язані з черницею Євпраксією (Дрогомирецькою). У 1672 вона подала до Галицького ґродського уряду скаргу на Михайла Дахненка Березовського, звинувачуючи того в нападі та побитті²²⁶. Через деякий час інокія виставила йому квит, визнаючи, що не має до нього жодних претензій²²⁷. У 1678 монахиня Євпраксія згадана у протестації Альбрехта Гурського проти шляхти Березова²²⁸.

ПІДГОРОДДЯ, місто

Вознесіння Господнього

(1607/1615; 1631 (1774 (?)))

Львівська єпархія – Галицьке генеральне намісництво

Руське воєводство – Галицька земля

Королівське землеволодіння

Україна – Івано-Франківська обл. – Рогатинський р-н – с. Підгороддя

Цьорох 66; Сенік 41.

²²³ ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 529 (тимч. 1075), арк. 28.

²²⁴ Інформацією про існування жіночої обителі в Нижньому Березові завдячую п. Володимирові Кіцелюку, пошукувачу кафедри давньої історії України та архівознавства Львівського національного університету ім. Івана Франка.

²²⁵ Підставою для локалізації є розташування чоловічого монастиря: *Старожитності Гуцульщини*, т. 1, с. 404, 406.

²²⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 5, оп. 1, спр. 172, с. 169.

²²⁷ Там само, спр. 54, с. 255.

²²⁸ Там само, спр. 179, с. 816.

Монастир був розташований на південний схід від Підгороддя: на пагорбі під лісом, у межах теперішнього с. Перенівка (див. карти-схеми 25а–25г)²²⁹. Перша згадка про існування обителі датується 1615: рогатинська міщанка Маруся Голоховська подарувала черницям чверть поля разом із фільварковими будівлями, а також записала 100 зл. із коштів, які вона виручила в результаті продажу власного дому в Рогатині. Причиною такого кроку добродійки стало те, що на території монастиря була похована її дочка, монахиня Катерина²³⁰. У донаційному записі зазначено, що вказаним ґрунтом інокіні користувалися впродовж останніх восьми років. Звідси випливає, що жіноча обитель функціонувала в Підгородді вже принаймні 1607.

У 1626, з дозволу черниць Макарії та Серафими, Унівська архимандрія отримала право розпоряджатися ґрунтами, що належали двом жіночим монастирям: Вознесіння Господнього (розміщений між Рогатином і Підгороддям) та Преображення Господнього (на одному з передмість Рогатина). Взамін ченці зобов'язувалися здійснювати правову й духовну опіку над цими монахами осередками. Проте вже в 1631 насельники Унівського монастиря – Антоній (Рудницький), Петроній та Єлисей, від імені чернечої братії відреклися від патронату над жіночими обителями, а також повернули інокіням землю. Сталося так тому, що одна з монахинь – Марія, рідна сестра згаданих Макарії та Серафими, засвідчила, що була відсутня під час роборації угоди в міських книгах Рогатина (1626), а відтак не погоджується з її умовами²³¹.

У подальшому монастир у Підгородді нотується в джерелах як чоловічий. Зокрема, в 1681 ігумен обителі виступив свідком під час справи, яку розглядав духовний суд Львівської єпархії. Наприкінці XVII – на поч. XVIII ст. єпископ Йосиф (Шумлянський) висвятив до Підгородського монастиря двох єромонахів – Теоктиста та Венедикта²³². 1724 в обителі жило шестеро ченців. У 1744 вона, з огляду на нечисленність спільноти, а також погане матеріальне забезпечення, була перетворена

²²⁹ Локалізовано за: НМЛ, Ркл-20, арк. 561; ЦДІА України у Львові, ф. 159, оп. 9, спр. 212, арк. 2. За даними Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр., монастир розміщувався приблизно за півтора кілометра на південний схід від села. На цій мапі позначено церкву, а також декілька будівель (www.mapire.eu/en/map/firstsurvey). Урочище Монастирок (Manastyrek) є також на топографічній карті Галичини з другої половини XIX ст.: *Administrativ-Karte*, арк. 32.

²³⁰ НМЛ, Ркл-20, арк. 562 зв.–563.

²³¹ Там само, арк. 560 зв.–561 зв.

²³² А. Pawłyszyn. *Monastery męskie*, с. 230–231.

на резиденцію Краснопущенського монастиря²³³. Такий стан зафіксувала візитація обителі 1752²³⁴ Невдовзі після цього (бл. 1754)²³⁵ чернечий осередок був ліквідований.

Підгородські міщани в листі (на жаль, недатованому) до львівського єпископа (ім'я його теж не вказане – вочевидь, це Лев (Шептицький)) повідомляли, що в покинутих василіянами приміщеннях оселилися декілька інокінь із Рогатина разом з капеланом. Мешканці міста звертали увагу на те, що впродовж року в обителі не відправлялися богослужіння, а тому просили владу дозволити василіянам повернутися, декларуючи готовність їх фінансово підтримати²³⁶. У списку монастирів Галичини (1774), укладеному австрійською адміністрацією, як можна припустити, згадується саме монастир у Підгородді («Rohatin / vorstadt»), де було ще чотири насельниці²³⁷. У парафіяльній церкві Собору Пресв. Богородиці в Підгородді сьогодні зберігаються дві богослужбові книги – Євангеліє та Октоїх, які раніше були власністю тутешньої жіночої обителі²³⁸.

РИП'ЯНКА, село

Успення Пресв. Богородиці / Пресв. Тройці

(1682; 1756)

Львівська єпархія – Галицьке генеральне намісництво

Руське воєводство – Галицька земля

Королівське землеволодіння

Україна – Івано-Франківська обл. – Калуський р-н – с. Рип'янка

Коссак (2) 209; Крип'якевич 79; Цьорох 66; Сенік 41.

Монастир був розташований у лісі поблизу Рип'янки, над р. Луквиця (див. *карти-схеми 26а–26в*)²³⁹. Перша згадка про існування обителі датується 1682: згідно з постановою духовного суду Львівської єпархії, монас-

²³³ М. Коссак. Короткій поглядь, с. 162.

²³⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 1916 (спр. 356), арк. 53.

²³⁵ М. Ваврик. *Нарис розвитку і стану Василіяньського чина XVII–XX ст.: топографічно-статистична розвідка*. Рим 1979, с. 201.

²³⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2780, арк. 38.

²³⁷ ЛННБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 525, арк. 259.

²³⁸ В. Слободян. *Храми Рогатинщини*. Львів 2004, с. 116.

²³⁹ Локалізовано за: НМЛ, Ркл-18, арк. 137; М. Коссак. Короткій поглядь, с. 209. На кадастровій карті ґрунтів Загвіздя (1848 р.) позначена лука, на якій пізніше олівцем дописано «Manastyr» («Монастир»). Ця сіножать була над р. Луквицею, на межі з ґрунтами Рип'янки. На північ від неї розташовувався х. Луквиця, де раніше, вочевидь, був чоловічий монастир (ЦДІА України у Львові, ф. 186, оп. 11, спр. 299). Отець

тир, що був окреслений як «печера розбійників» («spelunca latrosum»), потрібно було ліквідувати, його насельниць перевести до інших чернечих осередків, а предмети літургійного вжитку передати до міської церкви в Калуші²⁴⁰. Однак станом на 1689 обитель усе ще існувала. Того року інокіні Наталія й Панкратія, котрі були рідними сестрами, подарували монастирському храмові Успення Пресв. Богородиці Євангеліє (Львів 1670)²⁴¹.

Кін. 1720-х / поч. 1730-х можна датувати лист невідомої на ім'я черниці з Рип'янки до калуського старости (Станіслава Денгоффа або Августа Александра Чарторийського), у якому вона повідомляє, що обитель є спустошеною та зруйнованою, а також просить добродійця про допомогу²⁴². Не кращою виявилася ситуація в монастирі й у час генеральної візитації, проведеної 10.I 1756 галицьким генеральним намісником о. Іваном Громницьким. Із візитаційного протоколу випливає, що обитель була фундована бл. 1738 у лісі поблизу Рип'янки й не мала жодного матеріального забезпечення²⁴³. У ній жили чотири монахині: Онисія, Наталія, Панкратія й Амфілохія. Всі вони були уродженками навколишніх містечок та сіл – відповідно Калуша, Галича, Кукільників та Угорників, і прийняли облечини у православних обителях на території Молдавії. Амфілохія й Наталія після повернення на терени Речі Посполитої вже склали вічні обіти за присутності о. Єроніма (Озимкевича), ігумена василіянської резиденції у Крилосі²⁴⁴. Головною монастирською святинею в Рип'янці була каплиця Пресв. Тройці, яку візитатор описав таким чином: «як шопка». Дерев'яна підлога лежала лише в її вівтарній частині. На престолі зберігалася дарохранильниця із Найсв. Тайнами, проте не було кивоту. Із богослужбових книг сестри мали тільки Євангеліє, а Служебник забрав із собою о. Теофан, вочевидь колишній капелан²⁴⁵. Узявши до уваги такий плачевний стан монастиря, а також негідну поведінку черниць, візитатор від імені єпископа прийняв рішення про закриття

Роман (Лукань) також вказував на існування жіночої обители в лісі над Луквицею (Там само, ф. 364, оп. 1, спр. 73, арк. 38).

²⁴⁰ НМЛ, Ркл-58/1, арк. 39.

²⁴¹ А. Петрушевичь. *Сводная, съ 1600 по 1700 годъ*, с. 225–226.

²⁴² ВСz, sygn. 9698.

²⁴³ У візитаційному протоколі 1756 р. зазначено: «цей монастирок приблизно вісімнадцять років як заснований у лісі; не має жодної ерекції» («ten monasterek od lat circiter ośmnastu zafundowany w lesie; żadney erekcji niemasz») (НМЛ, Ркл-18, арк. 137).

²⁴⁴ НМЛ, Ркл-18, арк. 137.

²⁴⁵ Там само, арк. 137–137 зв.

обителі й переведення його насельниць до Загвіздя²⁴⁶. Та навіть у новому монастирі рип'янські інокіні Наталія й Амфілохія постійно порушували дисципліну й не виявляли послуху ігумені²⁴⁷.

РОГАТИН, місто

Преображення Господнього

(1616; 1768)

Львівська єпархія – Галицьке генеральне намісництво

Руське воєводство – Галицька земля

Королівське землеволодіння

Україна – Івано-Франківська обл. – Рогатинський р-н – м. Рогатин

Коссак (1) 90; Коссак (2) 209; Крип'якевич 95; Цьорох 66; Сенік 42.

Монастир був розташований на передмісті, поблизу дороги, що провадила від Галицької брами в напрямку до Підгороддя (див. *карти-схеми 27а і 27б*)²⁴⁸. Перша згадка про існування чернечого осередку датується 1616: о. Антоній Грекович, київський унійний намісник та ігумен Видубицької обителі²⁴⁹, записав православним монахиюм дідичний фільварок разом із належними до нього земельними посілостями²⁵⁰. Із привілею дізнаємося, що засновницею монашої спільноти була рідна сестра фундатора Марина (Греківна). Саме ця рогатинська міщанка, дочка відомого дяча братського руху Федора Грека²⁵¹, на території родинного фільварку, що лежав біля міста, заснувала жіночий монастир Преображення Господнього²⁵². У 1618 фундаційний привілей о. Антонія Грековича був уписаний рогатинськими черницями Мелетією та Єлисаветою

²⁴⁶ НМЛ, Ркл-18, арк. 137 зв. За словами М. Коссака, деякі з них опинилися в Рогатині (М. Коссак. *Короткій погляд*, с. 209).

²⁴⁷ НМЛ, Ркл-69, арк. 94 зв.–96.

²⁴⁸ Локалізовано за: НМЛ, Ркл-20, арк. 557 зв.; ЦДДА України у Львові, ф. 19, оп. IX, спр. 263, арк. 50 зв.–51; ф. 42, оп. 1, спр. 1, с. 496; спр. 2, с. 92. Пор. сучасну й давню мережу доріг Рогатина: Р. Могитич. *Рогатин*, с. 25.

²⁴⁹ Більше про нього див.: П. Сас. Грекович Антоній // *Енциклопедія історії України* / редкол.: В. Смолій (голова) та ін., т. 2. Київ 2004, с. 190–191; О. Duch. *Fundacja Antoniego Hrekowicza*, с. 31–35.

²⁵⁰ НМЛ, Ркл-20, арк. 558 зв.–560 зв. Публікація фундаційного надання: О. Duch. *Fundacja Antoniego Hrekowicza*, с. 31–39.

²⁵¹ Був одним із керівників братства, яке діяло при церкві Різдва Пресв. Богородиці у Рогатині (М. Капраль. *Братство церкви Різдва Богородиці у Рогатині наприкінці XVI ст.* // *Рогатинська земля: історія та сучасність: Матеріали Першої наук. конф. (Рогатин, 24–25 березня 1995 р.)*. Львів – Рогатин 1995, с. 171–172.

²⁵² НМЛ, Ркл-20, арк. 559 зв.

до раецьких книг Львова²⁵³. Можна лише припустити, що новопостала обитель Марини (Греківни) була певною альтернативою до раніше існуючого Вознесенського монастиря, що локалізувався між Підгороддям та Рогатином.

У 1626, з дозволу монахинь Макарії та Серафими, Унівська архимандрія отримала у власність ґрунти, якими володіли дві згадані обителі (Вознесіння Господнього та Преображення Господнього). Взамін ченці зобов'язалися здійснювати правову й духовну опіку над цими монастирями. Проте вже в 1631 унівські монахи Антоній (Рудницький), Петро-ній і Єлисей від імені чернечої братії відrekliся від права патронату над жіночими обителями, а також повернули інокіяням землю. Сталося так тому, що черниця Марія, рідна сестра Макарії та Серафими, засвідчила, що була відсутня під час роборації угоди в міських книгах Рогатина (1626), а відтак не погоджується з її умовами²⁵⁴.

Наступна звістка про Преображенську обитель походить з останньої чверті XVII ст. У 1680, за урядування ігумені Атанасії, інокіні придбали в міщан Софії Барановської й Казимира та Ядвіги Забильських ґрунт поблизу чернечого осередку²⁵⁵. У збережених інвентарних описах Рогатинського староства з кін. XVII – I чверті XVIII ст. (1690, 1700, 1701 1725 і 1728) занотовано, що монастир мав у своїй власності дві чверті ґрунтів, з яких сплачував подвійний чинш – 24 гр.²⁵⁶ Обитель Преображення Господнього в Рогатині зафіксована також у реєстрі духовенства, церков і монастирів Львівської єпархії (бл. 1708)²⁵⁷.

У 1733, завдяки старанням ігумені Євпраксії (Злоховської), була зведена нова дерев'яна церква²⁵⁸. У сер. XVIII ст. єпископ Лев (Шептицький), продовжуючи реформи свого попередника Атанасія (Шептицького), планував перетворити монастир у Рогатині, насельниці котрого «хоч якийсь мають фундуш», на зразкову обитель, що відповідала б усім вимогам Замойського собору²⁵⁹. За даними генеральної візитації 1760, тут

²⁵³ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 34, с. 760–766.

²⁵⁴ НМЛ, Ркл-20, арк. 560 зв.–561 зв.

²⁵⁵ Там само, арк. 561 зв.–562.

²⁵⁶ BCz, sygn. 9779, s. 14 (1690 r.); sygn. 9780, s. 14 (1700 r.); sygn. 9781, s. 12 (1701 r.); sygn. 9782, s. 11 (1725 r.); sygn. 9783, s. 12 (1728 r.). В інвентарних описах за 1687 і 1689 рр. «чверті черниць» не згадуються (BCz, sygn. 9774, 9776, 9777).

²⁵⁷ І. Скочиляс. Недатований реєстр, с. 556.

²⁵⁸ НМЛ, Ркл-20, арк. 554.

²⁵⁹ Про це владика повідомляв князя Міхала Казимира Радзивила листом від 20.III 1757. У документі сказано, що рогатинські черниці відправили до Сасова, який перебував у власності магната, кільканадцять підвід, аби привезти звідти будівельний

мешкали сім черниць, а настоятелькою була Серафима (Свідерська)²⁶⁰. Згідно з розпорядженням візитатора о. Миколи Шадурського, через фінансові надуживання її було усунуто з посади, яку тепер обійняла захристиянка Єфросинія (Турянська)²⁶¹. На той час обитель надалі володіла двома чвертями ґрунту, одна з котрих становила бенефіцій монастирського капелана, а іншу сестри винаймали йому за 10 зл. У посіданні монахинь також було три городи та великий сад²⁶². Утім, з огляду на неможливість дотримання приписів клявзури, а також порушення інших постанов Замойського собору, візитатор поставив під сумнів подальше існування монастиря, проте врешті-решт відклав рішення про його закриття²⁶³.

Нова ігуменя Єфросинія (Турянська) активно взялася за покращення матеріального стану обителі. Впродовж наступних кількох років вона неодноразово позичала кошти міщанам за умови сплати ними щорічної провізії, а також винаймала монастирські городи взамін за сплату чиншу²⁶⁴. У 1762 замковий суд у Рогатині розглядав її позов проти братства церкви Св. Духа, що незаконно розпоряджалося ґрунтом, який мав перейти чернечій спільноті ще 1708, після неповернення їй боргу міщанином Федором, Дмитровим сином. Суд наказав повернути цю земельну ділянку сестрам, котрі відразу ж передали її в користування спершу бурмістрові Янові Салію, а згодом і самому Святодухівському братству²⁶⁵.

Рогатинські міщани теж активно відреагували на можливість ліквідації обителі. 8 (19).VIII 1762 вони звернулися до владики Лева (Шептицького) з проханням не зачиняти монастиря і не переносити його до Підгороддя, яке кілька років тому залишили оо. василіяни. Міщани зобов'язувалися протягом осені та зими подбати про будівельний матеріал,

матеріал з ліквідованої обителі. Проте лісничий магнатських володінь конфіскував підводи, а монахиню з Рогатина, котра їх супроводжувала, наказав арештувати (AGAD, AR, dz V, sygn. 15748, s. 15–16).

²⁶⁰ НМЛ, Ркл-20, арк. 563 зв.–564 зв.

²⁶¹ Там само, арк. 566 зв.

²⁶² Там само, арк. 557 зв.–558. 1702 роком датується огляд меж монастирського саду, проведений міським урядом (Там само, арк. 562).

²⁶³ Там само, арк. 565 зв.–566.

²⁶⁴ Боржниками обителі були, зокрема: євреї Герш Самборський (450 зл.), Осія Гершович (300 зл.), Іцек Янкелевич (200 зл.) і Шмуйло Гершчишин (100 зл.), руські міщани Іван Демкович (200 зл.), Василь Замощак (100 зл.), Михайло Окопович (100 зл.) та Іван Галаневич (100 зл.), а також братство міської церкви Різдва Пресв. Богородиці (195 зл. 20 гр.) (ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2780, арк. 8).

²⁶⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2780, арк. 4–4 зв.

а з весни наступного року власним коштом розпочати зведення мурованої обителі, щонайменше на 12 келій, що відповідала би приписам Замойського собору²⁶⁶. Однак цього зобов'язання не було виконано, тому 7 (18).ІІ 1768 галицький генеральний намісник о. Григорій Тихович, який прибув до Рогатина, оголосив інокіям про рішення Лева (Шептицького) закрити обитель і дав їм два тижні на переїзд до Словіти²⁶⁷. Проте, як впливає з недатованого листа міщан із Підгороддя до львівського єпископа, декілька рогатинських монахинь разом із капеланом таки оселилися в залишених василіянами приміщеннях²⁶⁸. За даними списку монастирів Галичини (1774), укладеного австрійською адміністрацією, вочевидь, у Підгородді («Rohatin / vorstadt») тоді жили ще чотири інокіни²⁶⁹.

Після ліквідації Преображенської обителі в Рогатині владика Шептицький 3 (14). IX 1768 дозволив прилучити монастирські ґрунти до бенедикційної міської церкви Різдва Пресв. Богородиці. Водночас він звелів парафіянам щорічно відправляти 16 богослужінь за душі добродійців закритого монастиря²⁷⁰. Рухоме майно обителі також почасти перейшло у власність міської парафії²⁷¹. У лютому 1769 до Рогатина прибув о. Григорій Тихович, який остаточно врегулював усі фінансові справи скасованого чернечого осередку²⁷². Монастирська церква, а також іконостас були продані до с. Дрищів (тепер с. Надрічне Бережанського р-ну Тернопільської обл.)²⁷³. У Йосифінській метриці Рогатина (1787) уже зафіксовано: «Каплиця після ліквідованих василіянок»²⁷⁴.

²⁶⁶ НМЛ, Ркл-68, арк. 112 зв.–113.

²⁶⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2780, арк. 14. Згодом дві інокіни з Рогатина – Макрина (Домбровська) й Ангелина, фігурують серед сестер Словітського монастиря (ЛННБУ, ф. 3, спр. 529, арк. 60 зв., 69 зв).

²⁶⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2780, арк. 38.

²⁶⁹ ЛННБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 525, арк. 259.

²⁷⁰ НМЛ, Ркл-76, арк. 161–161 зв.

²⁷¹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2780, арк. 16–16 зв.

²⁷² Там само, арк. 7–8 зв., 15–16 зв.

²⁷³ 22.IV (3.V) 1771 рогатинський намісник о. Стефанович інформував Львівську консисторію про те, що церква ліквідованого Рогатинського монастиря вже продана до Дрищева, але ще туди не перевезена (ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2780, арк. 21). Вона була оцінена в 700 зл. (Там само, спр. 2580, арк. 12. Пор.: В. Слободян. *Храми Рогатинщини*, с. 146; М. Коссака. *Короткій поглядъ*, с. 209). У Дрищеві храм освячено в 1772 р. (ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 13, спр. 8264, арк. 22 зв.–23, 30). Існує в цьому населеному пункті дотепер.

²⁷⁴ «Kaplica po skasowanych bazyliankach» (ЦДІА України у Львові, ф. 19, оп. IX, спр. 263, арк. 50 зв.–51).

РОЗГІРЧЕ, село**Св. Параскеви Сербської**

(кін. XVII / поч. XVIII ст.; 1795)

Перемишльська єпархія

Руське воєводство – Перемишльська земля

Шляхетське землеволодіння

Україна – Львівська обл. – Стрийський р-н – с. Розгірче

Коссак (1) 90; Коссак (2) 209; Крип'якевич 102; Цьорох 66–67; Балик 83; Сеник 42; Колбук 353.

Монастир був розташований на південний захід від села: біля підніжжя Ковалевої гори (тепер гора Ковалівка), над потоком Млинівка, на терені сучасного урочища Монастир (Монастирець) (див. карти-схеми 28а–28г)²⁷⁵. Обитель виникла наприкінці XVII або на поч. XVIII ст. Згідно з традицією, письмово засвідченою у візитації 1773, цей чернечий осередок заснували дві монахині із Форощі. Вони звернулися до «пані Йорданової, коронної конюшини» з проханням дозволити їм оселитися в цьому місці. Коляторка підтримала ініціативу сестер щодо закладення обителі, попередньо заручившись згодою «Ясновельможного Винницького, перемишльського єпископа»²⁷⁶. За даними ревізії Перемишльської землі 1692, власником Розгірчого був Адам Йордан, «надвірний коню-

²⁷⁵ Локалізовано за: НМЛ, Ркл-40, арк. 18 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 20, оп. XVI, спр. 92, арк. 15 зв.–16, 139 зв.–140 зв. За даними Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр., монастир розміщувався приблизно за півтора кілометра на південний захід від села, під лісом над р. Млинівкою. На цій мапі позначено церкву, а також декілька будівель (www.mapire.eu/en/map/firstsurvey). На кадастровій карті ґрунтів Розгірчого (1851 р.) є урочище Монастирець з культовою спорудою та кількома житловими спорудами: ЦДІА України у Львові, ф. 186, оп. 1, спр. 7021, арк. 202; спр. 7022, арк. 47 зв.–48; оп. 12, спр. 512, арк. 9. Це урочище зафіксоване також на топографічних мапах Галичини з другої половини XIX ст.: *Administrativ-Karte*, арк. 38. Пор.: *SGKP*, т. 6, с. 659; т. 9. 1888, с. 835–836; Р. Сулик. *Дерев'яне церковне будівництво на Стрийщині*. Львів – Стрий 1993, с. 33.

²⁷⁶ У візитаційному протоколі читаємо: «З оповідей лише відомо, що дві черниці з Форощі, вгледівши собі це місце, просили про нього Її Милість пані Йорданову, конюшинну коронну, щоби за них просила Ясновельможного Винницького, перемишльського єпископа; котра Пані їх прийняла, а який їм фундуш вчинила не відомо» («Z powieści tylko wiadomo, że dwie panny zakonne z Foroszczy, upatrzawszy się sobie to miejsce, prosili o niego J[ey] M[o]ść pani Jordanowy, konuszyny koronn[ey], aby za niemi initancyowała do Jaśnie Wiel[możnego] Winnickiego, biskupa przem[yskiego]; ktyra Pani ich przyjęła, a jaki im fundusz uczyniła nie wiedzieć») (НМЛ, Ркл-40, арк. 18 зв.).

ший Його Королівської Милості»²⁷⁷. Відомо, що впродовж 1688–1691 він займав посаду заторського й освенцімського хорунжого, а в 1691 отримав уряд коронного підконюшого²⁷⁸. У «Гербівнику» Адама Бонецького зазначено, що його дружиною була Єфросинія з Крушельницьких²⁷⁹, яка походила з руської шляхти. Саме вона й дала форощанським черницям згаданий щойно дозвіл, дата надання котрого наразі точно не встановлена. Оскільки в документі коляторка іменується «конюшиною», то це могло статися лише після 1691. Тоді перемишльським владикою був Інокентій (Винницький), який урядував до 1700. Після нього єпископський престол посів Юрій (Винницький). Очолюючи Перемишльську єпархію до 1715, він упродовж 1710–1715 одночасно виконував обов'язки київського митрополита²⁸⁰. А отже, благословення на заснування монастиря в Розгірчому міг дати як Інокентій (Винницький), так і Юрій (Винницький), але тільки в період свого служіння на Перемишльському владичому престолі, тобто до 1710.

Під час візитації 1779 розгірчанські селяни стверджували, покликаючись на свідчення своїх предків, що на території жіночої обителі давніше існував чоловічий монастир. Згодом, з дозволу Йорданів, там оселилися інокіни. Один із представників цієї родини на місці каплиці, яка тут раніше була, збудував для монахинь церкву, котра функціонувала до 1773²⁸¹. Підсумовуючи сказане, можна стверджувати, що Розгірчанська обитель постала з дозволу Єфросинії з Крушельницьких Йорданової наприкінці XVII або, щонайпізніше, на поч. XVIII ст., можливо, на місці колишнього чоловічого монастиря.

Наступна згадка про цей чернечий осередок датується 1731: шляхтич Стефан Криницький у своєму тестаменті записав кошти для низки обителей Перемишльського єпископства. Зокрема, згідно з його волею, сестри з Розгірчого мали одержати 200 зл. Дружина покійного Констанція з Попелів не виконала розпорядження свого чоловіка, тому вже

²⁷⁷ У документі зазначено: «РОЗГІРЧЕ. Спадкові маєтності Його Милості пана Йордана, надвірного підконюшого Його Королівської милості» («ROZHURCZE. Dobra dziedziczne Jego M[ó]ści Pana Jordana, podkoniuszego nadwornego J[ego] K[ró]lewskiej M[ó]ści») (ЦДДА України у Львові, ф. 14, оп. 1, спр. 258, с. 100–101. Пор.: В. Пірко. *Галицьке село*, с. 167).

²⁷⁸ *Urzednicy województwa krakowskiego XVI–XVIII wieku: Spisy* / укл. S. Cynarski і A. Falińska-Gradowska; за ред. A. Gąsiorowskiego. Kórnik 1998, с. 136, 228.

²⁷⁹ А. Boniecki. *Herbarz Polski*, ч. 1, т. 9, с. 85.

²⁸⁰ Більше про цю родину: Б. Балик. *Інокентій Іван Винницький: єпископ Перемишльський, Самбірський, Сяніцький, 1680–1700*. Рим 1978.

²⁸¹ APP, ABGK, sygn. 118, s. 163, 165.

наступного року представники вказаних у заповіті монастирів подали позов до Перемишльського духовного суду²⁸². У 1761 обитель згадується в реляції перемишльського єпископа (1746–1762) Онуфрія (Шумлянського) про стан єпархії²⁸³.

У рамках візитації Стрийського намісництва в 1764 було проведено також ревізію Розгірчанської обителі. У ній на той час жили 12 черниць та п'ять послушниць. Спільноту очолювала ігуменя Єфросинія (Білинська). Матеріальне забезпечення було дуже погане. Монахині користувалися лише невеличким городом, а також мали право на «вільне мливо» в панському млині. Монастирський храм Св. Параскеви Сербської потребував ремонту. Духівником сестер був о. Василій Потребинський²⁸⁴. Він походив із с. Оріхівці, з-під Перемишля; 1761, у віці 49 років, був висвячений у єрейський стан і призначений капеланом у Розгірчому²⁸⁵. За даними візитації 1769, в обителі мешкали вже вісім іноків²⁸⁶.

Після першого поділу Речі Посполитої Розгірчанський монастир залишався одним із трьох жіночих чернечих осередків на теренах Перемишльської унійної єпархії²⁸⁷. З благословення єпископа Атанасія (Шептицького), в 1773 було освячено новозбудовану монастирську церкву Св. Параскеви Сербської, що постала значною мірою завдяки фінансовій допомозі власників села – родини Венявських. Цікаво, що в головному вівтарі храму була розміщена ікона Св. Онуфрія Пустельника, яку ще не фіксує візитаційний протокол 1764²⁸⁸, натомість у двох бічних вівтарях були образи Св. Параскеви Сербської та Св. Анни, матері Пресв. Богородиці²⁸⁹. Зауважимо, що на кадастровій мапі ґрунтів Розгірчого (1851), а також на австрійських топографічних картах сер. XIX ст. культова споруда (храм або каплиця), котра існувала на місці ліквідованої

²⁸² АРР, АВГК, sygn. 10 supl., k. 168 v.

²⁸³ «In eadem Diocesi Premisliensi reperiuntur moniales S. Basilii, habent suum monasterium in Smolnica et alias duas residentias, unam in civitate Jaworów et aliam in villa Rozhorcze...» (А. Добрянскій. Короткая вѣдомость, ѓтъ введенія уніи въ Епархіи Перемьскѓй р. 1691 до конца осмнадцятаго столѣтія, с. 127; А. Петрушевичъ. *Сводная Галичско-Русская Лѣтопись съ 1700 до конца Августа 1772 года*. Львовъ 1887, с. 234; М. Коссака. Короткій поглядъ, с. 209).

²⁸⁴ НМЛ, Ркл-38, арк. 8 зв.-9.

²⁸⁵ АРР, АВГК, sygn. 79 supl., s. 86.

²⁸⁶ А. Добрянскій. Короткая вѣдомость, ѓтъ введенія уніи въ Перемьшли, с. 11.

²⁸⁷ АРР, АВГК, sygn. 139, s. 3.

²⁸⁸ НМЛ, Ркл-38, арк. 8 зв.

²⁸⁹ Там само, Ркл-40, арк. 18; Ркл-41, арк. 3; ЦДІА України у Львові, ф. 453, оп. 1, спр. 1490, арк. 45 зв., 69.

обителі в урочищі Монастир (Монастирець), мала посвяту Св. Онуфрія Пустельника²⁹⁰.

Наприкінці 1770-х розгорівся конфлікт між черницями та двором, який підтримала ігуменя обителі. За словами сестер, а також місцевих селян, колятор монастиря Михайло Венявський, син могильницького старости Миколая Венявського, змушував інокінь безоплатно вибілювати двірське полотно, позбавив їх привілею «вільного млива» в панському млині, наказував купувати алкогольні напої тільки в місцевого орендаря. Представники двору також контролювали кошти, що надходили до монастирської скарбниці в дні празників²⁹¹. Ці обставини змусили єпископа Атанасія (Шептицького) організувати в 1778 чергову візитацію монастиря. Під час її проведення ігуменею було обрано Макрину (Гусаківську або Стебницьку)²⁹². Як зазначено у візитаційному протоколі, матеріальний стан обителі залишався плачевний. Її насельниці надалі розпоряджалися тільки одним городом²⁹³. За свідченням представника двору Ігнатія Попеля, чернеча спільнота не мала жодного фондушу. Двір виділив їй лише 735 кв. сажнів (0,3 га) землі в тимчасове користування²⁹⁴. Інокіні жили з праці власних рук, головним чином з продажу ниток, а також збору милостині²⁹⁵.

У 1782 в монастирі нараховувалося чотири насельниці. Спільнотою все ще керувала Макрина (Гусаківська)²⁹⁶. Монахинь планували перевести до обителі у Смільниці²⁹⁷, однак ці плани так і не були реалізовані. Урядова заборона василіянкам приймати нових кандидаток (1784) спричинилася до поступового зменшення кількості черниць у Розгірчанському монастирі. Протягом наступного десятиліття, поки в ньому доживали віку старші інокіні, він ще функціонував²⁹⁸. Зі звіту болехівського намісника о. Івана Міховича випливає, що остання насельниця обителі – Магдалина (Осташиківна або Стрийська), померла 10.XII 1795²⁹⁹. Через місяць,

²⁹⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 186, оп. 12, спр. 512, арк. 9; *Administrativ-Karte*, арк. 38. Пор.: Р. Сулик. *Дерев'яне церковне будівництво*, с. 33.

²⁹¹ НМЛ, Ркл-42, арк. 1–1 зв.; АРР, АВГК, sygn. 118, s. 134, 161–168.

²⁹² НМЛ, Ркл-41, арк. 2–4.

²⁹³ Там само, арк. 3 зв.

²⁹⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 453, оп. 1, спр. 1490, арк. 69.

²⁹⁵ АРР, АВГК, sygn. 118, s. 134, 161–168.

²⁹⁶ Там само, sygn. 212, s. 148–149, 164–165.

²⁹⁷ Там само, sygn. 200, s. 76–77.

²⁹⁸ Там само, sygn. 205, s. 606; sygn. 212, s. 148–149, 159, 164–165, 280; W. Chotkowski. *Historia polityczna*, с. 142; S. Nabywaniec. *Diecezja przemyska greckokatolicka*, с. 250.

²⁹⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3079, арк. 12.

13.І 1796, відбулася ліcitaція рухомого майна та будівель монастиря³⁰⁰. Церква, яка перебувала в доброму стані, з дозволу двору була перетворена на цвинтарну каплицю³⁰¹. Наприкінці ХІХ ст. на її місці була зведена нова, в яку поміщено ікону Св. Онуфрія Пустельника з монастирського храму³⁰². Тепер образ зберігається в сільській церкві Св. Миколая Чудотворця в Розгірчому.

САСІВ, місто

Різдва Пресв. Богородиці

(кін. ХVІІ ст.; 1759/1760)

Львівська єпархія – Львівське генеральне намісництво

Руське воєводство – Львівська земля

Шляхетське землеволодіння

Україна – Львівська обл. – Золочівський р-н – с. Сасів

Косак (1) 90; Косак (2) 209; Крип'якевич 78; Цьорох 67; Сенік 42.

Монастир, імовірно, був розташований на північ від міста, на леваді поблизу р. Західний Буг (див. карти-схеми 29а і 29б)³⁰³. Перша згадка про існування обителі датується прибіл. кін. ХVІІ ст.: з цього часу походять вписи двох сасівських монахинь – ігумені Мелетії (Бесідовщанки) та інокіні Магдалини, до Підгорецького пом'яника³⁰⁴. Цей чернечий осередок згадується також у реєстрі катедратика Львівської єпархії (бл. 1708)³⁰⁵.

Сасівська обитель, вочевидь, отримала в ХVІІ ст. фундаційний привілей з рук власників міста – одного з представників родини Собеських³⁰⁶. Проте внаслідок пожежі, яка дощенту знищила монастирські будівлі та церкву, сестри втратили цей документ. Тому 26.VІІІ 1731 королевич Якуб Людвік Собеський підтвердив привілей своїх попередників для сасівської спільноти, а також надав їй право «вільного млива» в міських млинах³⁰⁷. Упродовж наступних років розпорядження власника міста неухильно виконувалося його урядниками. Збереглися два контракти про річну оренду Сасівської держави (1732 і 1733), де зазна-

³⁰⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3079, арк. 18–20 зв.; ф. 453, оп. 1, спр. 1490, арк. 52, 64.

³⁰¹ Там само, арк. 45–48, 69.

³⁰² Р. Сулик. *Дерев'яне церковне будівництво*, с. 33–34.

³⁰³ Локалізовано за: НМЛ, Ркл-23, арк. 103 зв.

³⁰⁴ ЛННБУ, ф. 3, спр. 1265, арк. 304–304 зв.

³⁰⁵ І. Скочиляс. *Недатований реєстр*, с. 551.

³⁰⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 527, с. 1078.

³⁰⁷ Там само, с. 1078–1079.

чено: «Сасівські черниці отримали від Найяснішого Пана право, щоб мірки у млинах не давали»³⁰⁸.

Монастир у Сасові був тісно пов'язаний з чоловічим чернечим осередком у Підгірцях. Це, зокрема, виявлялося у здійсненні духовної опіки з боку оо. василіян над сестрами. Не випадково, у 1731 ігуменя Марти-яна (Бернацька) чинила перешкоди новопризначеному монастирському капеланові о. Теодорові Кузьмінському, який походив зі світського духовенства³⁰⁹. Також у книзі прибутків і видатків Підгорецької обителі 1752 і 1755 зафіксований факт закупівлі монахами в сасівських інокінє гнотів для свічок³¹⁰.

21.VII 1743 князь Міхал Казимир Радзивил на прізвисько «Рибонька» дозволив митрополитові Атанасієві (Шептицькому) закрити жіночі монастирі в Жовкві, Куликові та Сасові, які розташовувалися в межах його володінь на території Руського воєводства³¹¹. Проте владики мав намір ліквідувати обителі лише в перших двох містах. Натомість монастир у Сасові планувалося облаштувати таким чином, аби він відповідав усім приписам щодо дотримання клявзури, як цього вимагав Замойський собор³¹². З листування митрополита з князем Радзивилом за 1744–1745 випливає, що магнат надав також владиці дозвіл на отримання із сасівських лісів необхідного будівельного матеріалу для розбудови монастиря³¹³. Однак з невідомих нам причин ці плани Атанасія (Шептицького) не були реалізовані, а його наступник Лев (Шептицький) почав уживати заходів для закриття обителі, 1757 у листі до згаданого вельможі вже трактує її як неперспективну³¹⁴.

29.VI 1759 Лев (Шептицький) звелів п'ятьом сасівським черницям на чолі з ігуменею Єлизаветою (Чоловською або Чулакевич) переселитися до Словіти та зобов'язав золочівського й білокам'янецького намісника о. Діонісія Мшанського продати монастирські будівлі³¹⁵. 12 квітня наступного року Міхал Казимир Радзивил дав свою згоду на перенесення

³⁰⁸ «Czernice sasowskie otrzymali od Najaśniejszego Pana prawo, ażeby miarki we młynach nie dawali» (ВРАУ/PAN, sygn. 2004, k. 72 v., 76 v.). Цікаво, що в контракті, датованому 15.III 1731, тобто перед виданням привілею для монахинь, така умова відсутня (Там само, k. 54 v.–56).

³⁰⁹ НМЛ, Ркл-83, арк. 48 зв.–49, 65 зв.–66 зв.

³¹⁰ ЛННБУ, ф. 3, спр. 1301, арк. 6 зв., 49 зв.

³¹¹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1507, арк. 1.

³¹² AGAD, AR, dz. V, sygn. 15745, s. 70.

³¹³ Там само, s. 69–71, 84–85.

³¹⁴ Там само, sygn. 15748, s. 15–16.

³¹⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2781, арк. 1–1 зв.

чернечих келій до Словіти. Туди потрапила також шанована ікона Пресв. Богородиці³¹⁶. Урешті-решт 3.V 1760 Лев (Шептицький) підписав декрет про ліквідацію осередку³¹⁷. У результаті продажу монастирського храму, а також іконостасу, дзвонів та богослужбових книг о. Діонісієві Мшанському вдалося отримати 2 003 зл. Вказану суму Лев (Шептицький) 26.VI 1761 прийняв до єпископської скарбниці й узяв на себе зобов'язання сплачувати сасівським сестрам, котрі тоді перебували у Словіті, провізю для їхнього утримання³¹⁸. В одній з монастирських будівель замешкав парох церкви Св. Миколая Чудотворця о. Олександр Іваницький³¹⁹. На час закриття обителі розмір її землеволодіння визначався так: «городу на день оранки, поля на 2 дні оранки і сіножать на 4 косарів»³²⁰. Згідно з розпорядженням візитатора о. Миколи Шадурського (1762), цей бенефіцій був порівну поділений між обома сасівськими парафіями – Преображення Господнього та Св. Миколая Чудотворця³²¹.

СКИТ / СОЛОТВИН, місто

Посвята невідома

(1729; 1753)

Львівська єпархія – Галицьке генеральне намісництво

Руське воєводство – Галицька земля

Королівське землеволодіння

Україна – Івано-Франківська обл. – Богородчанський р-н – смт Солотвин

Не згадується в жодному з каталогів.

Згідно з переказом, зафіксованим наприкінці XIX ст. Юліаном Целевичем, монастир був розташований поблизу Солотвина, по правій стороні від дороги, яка вела до сусіднього села Маркова (обидва поселення тепер належать до Богородчанського р-ну Івано-Франківської обл.) (*див. карти-схеми 30а і 30б*)³²². Перша письмова згадка про існування обителі датується 1729: Маріанна з Голинських, готуючись стати монахиною після смерті чоловіка Івана Вайпана Жураковського, заповіла Скитському чоловічому монастиреві 4 000 зл. на своїх дідичних маєтках у с. Старуня (те-

³¹⁶ НМЛ, Ркл-23, арк. 423, 424 зв.

³¹⁷ Там само, арк. 103 зв.–104.

³¹⁸ Там само, арк. 104; Ркл-87, арк. 339–339 зв.

³¹⁹ Там само, Ркл-23, арк. 98 зв., 100.

³²⁰ «ogrodu na na dzień orania, pola na dni 2 do orania, y sianożęc na kossarzyw 4» (НМЛ, Ркл-23, арк. 104).

³²¹ НМЛ, Ркл-23, арк. 104–104 зв.

³²² Ю. Целевичь. *Історія Скиту Манявського*, с. 83.

пер Богородчанського р-ну Івано-Франківської обл.)³²³. Після прийняття чернечого стану вона отримала ім'я Магдалина. Трьома роками пізніше червоногородський чашник Шимон Гришан записав інокіні, а також усіх жіночій монашій спільноті 500 зл., розмістивши їх на частині своїх маєтностей Голиньщина в сс. Старуні та Жураках (тепер Богородчанського р-ну Івано-Франківської обл.)³²⁴. У 1748 у Галицькому гродському суді тривав судовий процес між Магдалиною (Жураковською) та дітьми згаданого доброчинця – Йоаном і Йосифом Гришанами та Катериною Лясковською, які поставили під сумнів запис Шимона Гришана³²⁵. 1753 Магдалина (Жураковська) надалі залишалася насельницею монастиря³²⁶.

СЛОБІДКА-ШЕЛЕХІВСЬКА, село

Усікновення чесної голови Св. Йоана Хрестителя / Усікновення чесної голови Св. Йоана Хрестителя і Непорочного Зачаття Пресв. Богородиці
(I пол. XVIII ст.; 1782)

Львівська єпархія – Кам'янецьке генеральне намісництво

Подільське воєводство

Королівське землеволідіння

Україна – Хмельницька обл. – Деражнянський р-н – с. Слобідка-Шелехівська

Сіцинський 217–218; Цьорох 68; Сенік 42.

Монастир розташовувався в лісі «за півчверті милі» від села, в урочищі Горби³²⁷. Він був заснований у I пол. XVIII ст.: Антоній Кавецький у привілеї з 1758 зазначав, що жіноча обитель існувала на шелехівських ґрунтах уже «кількадесят років»³²⁸. В актах Кам'янецької унійної консисторії 1752 є згадка про капелана чернечої спільноти³²⁹. А у візитаційному протоколі Рожецького монастиря (1773), що локалізувався в межах Київської митрополичої архієпархії, занотовано, що три тутешні інокіні раніше подвизались у Слобідці-Шелехівській: Єлизавета (Малаховинчівна) (в 1740-х), Таїсія (Касперська) (в 1760-х) та Теодосія (Прокоповичівна)³³⁰.

³²³ ЦДІА України у Львові, ф. 5, оп. 1, спр. 70, с. 1413–1414; Ю. Целевичь. *Історія Скиту Манявського*, с. 82–83, 85–86.

³²⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 5, оп. 1, спр. 76, с. 1265.

³²⁵ Там само, с. 1264–1267.

³²⁶ Там само, спр. 494, с. 185–186.

³²⁷ Локалізовано за: НМЛ, Ркл-26, арк. 316; Ркл-696, с. 28; Е. Сѣцинский. *Матеріали*, с. 218.

³²⁸ НМЛ, Ркл-696, с. 28.

³²⁹ Е. Сѣцинский. *Матеріали*, с. 218.

³³⁰ Там само, с. 139–140.

Станом на сер. XVIII ст. матеріальний стан обителі був далеко не найкращий. Храм та монастирські будівлі потребували термінового ремонту. Тому 10.VII 1758, з ласки новгород-сіверського чашника Антонія Кавецького, посесора Шелехівського староства, монастир отримав привілей. Згідно з цим наданням, на горі, вище старої обителі, мали звести нову церкву з подвійною посвятою – Усікновення чесної голови Св. Йоана Хрестителя і Непорочного Зачаття Пресв. Богородиці, а також чернечі келії й будинок для капелана. Доброчинець також підтвердив права сестер на володіння ґрунтами, які їм надали його попередники. Антоній Кавецький розпорядився, аби управитель його шелехівських маєтностей виділив ґрунт «на 20 днів оранки» для духівника обителі. Всі перелічені землеволодіння «з двома гребельками, ставком, ліском, сіножатями, чагарниками, стернею» («z grobelkami dwoma, sadzawką, laskiem, sianożęciami, zaroslami, posieczyskami») були звільнені від будь-яких оплат на користь двору. Монахині також здобули право заготовляти у старостинських лісах дрова для опалення та, за відповідним дозволом, будівельний матеріал для потреб обителі. Окрім того, вони могли вільно «ситити» мед і варити пиво під час празників³³¹. 17.I 1760 вказаний документ затвердив львівський єпископ Лев (Шептицький)³³².

У I пол. 1780-х монастир припинив існування. У візитаційному протоколі церкви Усікновення чесної голови св. Йоана Хрестителя з-під Слобідки-Шелехівської (1783) сказано, що черниці залишили обитель роком раніше³³³. Після її ліквідації колишній монастирський храм надалі виконував функції парафіяльної святині. Однак, з огляду на значну відстань до села, згідно з розпорядженням візитатора, він мав бути перенесений до Слобідки-Шелехівської³³⁴.

СЛОВІТА, село

Воздвиження Чесного Хреста

(1581 (бл. 1600/1616 жін.); 1946)

Львівська єпархія – Львівське генеральне намісництво

Руське воєводство – Львівська земля

Королівське землеволодіння

Україна – Львівська обл. – Золочівський р-н – с. Словіта

Коссак (2) 30–31; Крип'якевич 93; Цьорох 69–73; Сенік 43; Колбук 353.

³³¹ НМЛ, Ркл-696, с. 28.

³³² Там само, с. 27.

³³³ Там само, Ркл-26, арк. 316.

³³⁴ Там само, арк. 317.

Монастир був розташований на узгір'ї, що на південний захід від села (див. *карти-схеми 31а і 31б*)³³⁵. Перша звітка про існування обителі датується 1581: чернечий осередок принагідно згадується в акті розмежування земельних володінь Унівської архимандрії³³⁶. Упродовж 1589–1591 у джерелах декілька разів занотовано відомості про ченця Івону з Унева, котрий певний час мешкав у Словітському монастирі³³⁷. Урешті в Національному музеї ім. Андрея Шептицького у Львові зберігається рукописне Євангеліє, переписане 1593 Іллею Івановичем з м-ка Гологори (тепер село в Золочівському р-ні Львівської обл.) і невдовзі після завершення роботи над цією книгою подароване до церкви Воздвиження Чесного Хреста у Словіті місцевими селянами – проскурницею Теодосією та її сином Мартином³³⁸. На жаль, усі щойно перелічені згадки не дають підстав однозначно стверджувати, що наприкінці XVI ст. Словітський монастир був жіночим.

Згідно з традицією, письмово зафіксованою в сер. XVIII ст., обитель у Словіті, після спалення її татарами, бл. 1600 була заселена православними монахинями³³⁹. Оскільки село належало до королівських володінь, то протягом XVII ст. опікунами й добродійцями сестер ставали львівські та глинянські старости з родини Мнішеків³⁴⁰, які своїми наданнями заклали основи матеріального добробуту монастиря. У 1616 Станіслав Боніфацій Мнішек вчинив фундацію, надаючи в розпорядження черницям млин у Словіті, а також половину Лавриківського дворища³⁴¹. 1626, за згодою єпископа Єремії (Тисаровського), староста доручив обов'язки

³³⁵ Локалізовано за: НМЛ, Ркл-23, арк. 421. За даними Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр., монастир розміщувався на північний захід від села. На мапі позначено храм та декілька інших будівель (www.mapire.eu/en/map/firstsurvey).

³³⁶ *Monumenta Confraternitatis*, т. 1, с. 85–86.

³³⁷ Там само, с. 187, 191, 317.

³³⁸ НМЛ, Ркк-771, арк. 1, 16–34 зв.

³³⁹ У 1763 р. візитатор Словітського монастиря о. Микола Шадурський записав у протоколі ревізії: «*Jak tylko post hosticum panny bazylianki osiadły swuy dawny w Słowicie klasztorok* (тут і далі курсив наш. – О. Д.) *okoł roku 1600*» (НМЛ, Ркл-23, арк. 425 зв.). Також і в супліці ігумені Наталії до Станіслава Боніфація Мнішека (1615 р.) вказано: «*My ubogie zakonniczki, bogomodlce J[e]go M[ó]sci naszego miłóściwego Pana, zasiedliśmy monasterek spustoszony we wsi Słowity rzeczoney, na ktryym za konsensem WM naszego WM Pana według przemożenia fundować, budować, y grodzić, y żyć atoliśmy poczeli*» (Там само).

³⁴⁰ Докладніше про них див.: М. Horn. *Mniszech Andrzej*, с. 458–459; його ж. *Mniszech Stanisław Bonifacy*, с. 486–487.

³⁴¹ НМЛ, Ркл-23, арк. 427.

духівника еромонахові Григорію³⁴², а світським опікуном спільноти призначив львівського міщанина Гавриїла Лянґіша³⁴³. У 1628 Станіслав Боніфацій Мнішек розширив первісну фундацію. Відповідно до його надання, монахині додатково одержали ще один млин, поза межами села, який вони мали відбудувати після татарського нападу³⁴⁴. З обох млинів, де були зобов'язані молоти збіжжя старостинські піддані, певна мірка призначалася на утримання обителі. Фундатор також додав сестрам до половини Лавриківського дворища ще й город і сад Гайдуче³⁴⁵. А 1633 він записав монастиреві вибранецький ґрунт Гайдуче, що на той час пустував³⁴⁶. Після смерті цього добродія його справу продовжували родичі: Анджей та Ян Мнішеки. У 1639, у відповідь на скарги підданих, селян зі Словіти, Анджей Мнішек підтвердив черницям право на володіння двома млинами та Гайдучьким дворищем³⁴⁷. Усі ці надання в 1666 апробував львівський і глинянський староста Ян Мнішек³⁴⁸. Упродовж XVII–XVIII ст. їх неодноразово підтверджували своїми привілеями польські королі: Владислав IV (1634, 1643, 1646), Ян II Казимир (1653), Михайло Корибут Вишневецький (1671), Ян III Собеський (1679) та Август III (1754)³⁴⁹.

Окрім старостинських привілеїв та королівських грамот збереглося небагато джерел, які дозволили б реконструювати історію обителі в XVII ст. Відомо лише, що в 1660–1680-х багатолітньою ігуменею монастиря була Февронія (Кульчицька), шляхтянка з Перемишльської землі³⁵⁰. У період її урядування, а саме 1681, у Львівському гродському суді точилася суперечка між монахинями та посесором Словіти Миколаєм Машицьким. Сестри звинувачували шляхтича та його підданих у тому, що вони завдавали шкоди обителі³⁵¹.

³⁴² Імовірно, він був ченцем Унівського монастиря. 1611 роком датується згадка про еромонаха Григорія, еклезіарха обителі (І. Мицько. *Святоуспенська Лавра в Уневі*, с. 128).

³⁴³ НМЛ, Ркл-23, арк. 427–427 зв.

³⁴⁴ Під час люстрації 1628 р. у Словіті зафіксовано два млини. Один із них, з ласки старости, перебував у посіданні сестер, а інший був спалений татарами (ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 390, с. 765).

³⁴⁵ НМЛ, Ркл-23, арк. 428.

³⁴⁶ Там само, арк. 428 зв.

³⁴⁷ Там само, арк. 429 зв.

³⁴⁸ Там само, арк. 433–433 зв.

³⁴⁹ Більше про це див.: О. Duch. *Przywileje królewskie*, с. 149–163.

³⁵⁰ А. Петрушевичь. *Словицкій женській Монастырь*, с. 112; його ж. *Сводная, съ 1600 по 1700 годъ*, с. 151–152.

³⁵¹ ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 441, с. 1596–1599; спр. 442, с. 2480–2482, 2619–2624.

Дискусійним є питання про час переходу монастиря на унію. Ймовірно, словітські черниці прийняли унію разом із єпископом Йосифом (Шумлянським), якому підпорядковувалися. Однак А. Петрушевич припускає, що це могло статися пізніше – після 1718³⁵². Цікаво, що чернечий осередок у Словіті не фіксується в реєстрі духовенства, церков і монастирів Львівської єпархії (бл. 1708)³⁵³.

Згідно з декретом львівського владики Атанасія (Шептицького), у 1721 ігуменею монастиря була призначена Серафима (Зіньковська), дочка священика із с. Підсоснів (тепер Пустомитівського р-ну Львівської обл.)³⁵⁴, котра очолювала спільноту аж до сер. 1760-х. Завдяки її старанням, 1725 зведено нову монастирську церкву³⁵⁵. У ці роки також побудовано дзвіницю та полагоджено загорожу³⁵⁶. Візитації сер. XVIII ст. дають уявлення про персональний склад обителі за урядування Серафими (Зіньковської). 1751 тут було десять насельниць³⁵⁷, а 1763 – вже дванадцять: шість із них фігурують у протоколі попередньої візитації, по дві сестри прибули тим часом з Язвинського та Сасівського монастирів, а ще дві прийняли постриг у Словіті³⁵⁸.

У 1768 вперше у джерелах згадується нова ігуменя – Венедикта (Залеська)³⁵⁹, котра перебувала на цій посаді аж до 1800, у складну епоху йосифінських реформ і ліквідації монастирів василіянок у Галичині. На початку австрійського панування, 1774, у Словіті ще жили сім інокінь³⁶⁰, 1782 – шість³⁶¹, а 1789 – лише чотири³⁶². Таке зменшення кількості монахинь було, зокрема, спричинене декретом 1784, яким заборонялося приймати кандидаток до василіянських осередків. Проте після закриття в 1789 Смільницької обителі чисельність словітської спільноти зросла

³⁵² А. Петрушевичь. Словицкій женській Монастырь, с. 112.

³⁵³ І. Сковчиляс. Недатований реєстр, с. 530–589.

³⁵⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2966, арк. 1. Вона була родичкою відомих церковних діячів – Іллі та Філарета (Кошачковських) (пор.: С. Галасливий [І. Мицько]. Ілля Кошачковський // *Лавра: Часопис монахів Студитського уставу* 4 (1999) 54–56). У 1724 р. Філарет, який на той час був ченцем Краснопуценьського монастиря, подарував їй Новий Завіт (Єв'є 1611), просячи про молитву за нього (І. Свѣнцицкій. *Каталогъ книгъ*, с. 12–13).

³⁵⁵ НМЛ, Ркл-23, арк. 425 зв.

³⁵⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2872, арк. 1–2 зв.

³⁵⁷ Там само, спр. 2805, арк. 5.

³⁵⁸ НМЛ, Ркл-23, арк. 424–425 зв.

³⁵⁹ Там само, Ркл-87, арк. 849–849 зв.

³⁶⁰ ЛННБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 525, арк. 259.

³⁶¹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2808, арк. 8–8 зв.

³⁶² Там само, ф. 146, оп. 84, спр. 3029, арк. 8.

до восьми осіб (чотири черниці зі Смільниці були переведені до Словіти)³⁶³. У 1800 ця громада сестер знову зменшилася – до п'яти осіб³⁶⁴.

Водночас матеріальний стан обителі у Словіті залишався досить непоганим. За даними податкової фашії 1778, четверо тяглих монастирських підданих були зобов'язані відпрацювати 208 днів панщини на рік, а восьмеро піших селян – 416 днів³⁶⁵. У 1780-х монастир володів понад 22 моргами (бл. 13 га) орних земель і понад 12 моргами (бл. 7 га) сіножатей³⁶⁶.

Завдяки доброму матеріальному забезпеченню, а також зусиллям львівського єпископа Миколи Скородинського (1799–1805) та галицьких митрополитів Антонія Ангеловича (1806–1814) і Михайла Левицького (1815–1858), обитель вдалося врятувати. 13.I 1821, згідно з декретом імператора Франца I, вона отримала дозвіл на функціонування. У монастирі мав бути створений новіціат, а також заснована школа для дівчат³⁶⁷. Чернечий осередок припинив своє існування тільки після Другої світової війни.

СМІЛЬНИЦЯ, село³⁶⁸

Різдва Пресв. Богородиці

(1543 (1530–1550-ті) (?); 1789)

Перемишльська єпархія

Руське воєводство – Перемишльська земля

Церковне землеволодіння

Україна – Львівська обл. – Старосамбірський р-н – м. Старий Самбір (частина міста)

Коссак (1) 90; Коссак (2) 210; Крип'якевич 101; Цьорох 67; Балик 82–83; Сенік 43; Колбук 353.

Монастир був розташований у с. Смільниця Горішня³⁶⁹, що на північ від м. Старий Самбір, поблизу дороги, що вела з Бачини до Стрільби-

³⁶³ ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3025, арк. 24.

³⁶⁴ Там само, ф. 684, оп. 1, спр. 2579, арк. 35.

³⁶⁵ Там само, спр. 2873, арк. 3.

³⁶⁶ Там само, ф. 19, оп. XVIII, спр. 68, арк. 364 зв.–365.

³⁶⁷ W. Chotkowski. *Historia polityczna*, с. 149.

³⁶⁸ Детальніше про історію монастиря див.: О. Дух. Жіночий монастир у Смільниці, с. 269–285.

³⁶⁹ У ревізії Перемишльської землі з 1711 р. поселення фігурує також під назвою Смолянка – «Smolanka alias monaster smolnicki» (ЦДІА України у Львові, ф. 14, оп. 1, спр. 259, с. 239).

чів (див. карти-схеми 32а і 32б)³⁷⁰. Припускаємо, що перша звітка про існування жіночої обителі датується 1543. У реєстрі монастирських документів, укладеному приблизно в сер. 1780-х, під цим роком згадується реєст королівського розпорядження стосовно земельної власності чернечого осередку³⁷¹. Оскільки цей документ не виявлено, то не можна також виключати, що він стосувався чоловічого монастиря, який існував у Смільниці ще в середньовіччі³⁷². Водночас старосамбірські міщани під час ревізії Перемишльської землі 1711 свідчили, що жіноча обитель була фундована королевою Боною Сфорцою³⁷³. Це могло статися в 1530–1550-х.

Наступна згадка про жіночу монашу спільноту походить з 1644: у рукописному збірнику митрополита Лева (Кишки) читаємо, що перемишльський унійний єпископ Атанасій (Крупецький) збудував для потреб черниць муровану церкву³⁷⁴. Смільниця Горішня належала до столових маєтків Перемишльської єпархії³⁷⁵, тому впродовж I пол. XVII ст., в період тривалих конфесійних суперечок, ця місцевість перебувала в юрисдикції то православного, то унійного єрарха. У 1668 монастир уже був православним, а обов'язки настоятельки виконувала в ньому Атанасія (Дзюшанка), тітка Антонія (Винницького), православного київського митрополита і перемишльського єпископа³⁷⁶. Роком раніше владика подарував чернечій громаді Тріодь пісню (Львів 1664)³⁷⁷.

У ранньомодерну добу серед насельниць Смільницької обителі дуже часто трапляються представниці шляхетських родин Перемишльської землі³⁷⁸. Тож не дивно, що монастир був під особливою опікою руської

³⁷⁰ Локалізовано за: ЦДІА України у Львові, ф. 19, оп. IV, спр. 59, арк. 5. За даними Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр., монастир розміщувався приблизно за два кілометри на північ від міста. На цій мапі позначено церкву, а також декілька інших будівель (www.mapire.eu/en/map/firstsurvey).

³⁷¹ НМЛ, Ркл-535, арк. 1; О. Дух. Жіночий монастир у Смільниці, с. 281.

³⁷² І. Мицько. Старосамбірщина, с. 121.

³⁷³ ЦДІА України у Львові, ф. 14, оп. 1, спр. 259, с. 240.

³⁷⁴ «Athanasium Krupicki, episcopus unitum, qui in Smolnica pro monialibus ecclesiam muratam extruxit, concutit et munimenta diripit» (А. Петрушевич. *Сводная, съ 1600 по 1700 годъ*, с. 95).

³⁷⁵ Натомість Смільниця Долішня була частиною коронних маєтностей і належала до Самбірської економії (SGKP, т. 10, с. 909).

³⁷⁶ *Архивъ ЮЗР*, ч. 1, т. 10, с. 230, 234. Атанасія (з Ляхова Дзюс) була рідною сестрою матері єпископа – Маріанни з Ляхова Дзюс герба Кердея (Б. Балик. *Інокентій Іван Винницький*, с. 21).

³⁷⁷ *Katalog druków syrylickich*, с. 112–113.

³⁷⁸ О. Дух. Жіночий монастир у Смільниці, с. 271. Див. додаток 2.

шляхти. У 1683 генеральний сеймик Руського воєводства у Вишні на рік звільнив інокінь від сплати подимного податку³⁷⁹. Після переходу Перемишльського єпископства на унію, на єпархіяльному соборі в Перемишлі (1693) було проголошено про намір запровадити у Смільниці, як і Яворові, строгу клявзуру³⁸⁰. 1694 смільницька спільнота складалася з 14 черниць, а очолювала її ігуменя Наталія (Гординська)³⁸¹.

За даними ревізії Перемишльської землі 1711, монастир володів незначними земельними посілками: один наділ – у долині ріки, інший – на горі. З кожної ділянки монахині могли зібрати лише бл. 60 кіп збіжжя. В обителі було тільки двоє підданих – халупників, котрі мали власні городи, але не відробляли панщини. Їх зобов'язано допомагати сестрам під час збору милостині. Натомість монастирські ґрунти «превелебні панни» обробляли самостійно або винаймали для цього робітників. Поблизу монастиря розташовувався бровар на два горілчані котли, що приносив черницям 200 зл. прибутку. Обителі належав також млин, за яким доглядав один із халупників³⁸².

Джерела з XVIII ст. свідчать, що смільницька спільнота мала численних доброчинців, котрі записували їй на власних володіннях чималі грошові суми. Серед них потрібно назвати бидгоського войського Михайла Блажівського та київського мечника Самуїла Яворського³⁸³. Проте не завжди нащадки цих жертводавців виконували їхню волю, тому сестрам неодноразово доводилося відстоювати свої права в судах. Часто монахині позичали кошти під провізію шляхті чи старосамбірським міщанам. У 1774 боржником монастиря став Михайло Созанський, який узяв у борг 1 906 зл. 6 гр. Менші суми (до 100 зл.) сестри давали в позику міщанам зі Старого Самбора (Іван Сигорак, Михайло Лумницький, Василь Волчкович, Михайло й Констанція Зибликевичі-Тлусті, Григорій Глібун, Іван Сенета, Іван Ямницький)³⁸⁴.

Як зафіксовано у візитаційному протоколі 1764, в обителі на той час налічувалося 14 насельниць³⁸⁵. Через десять років там було вже 12 чер-

³⁷⁹ AGZ, т. 22, ч. 3, с. 164; Б. Балик. Манастирі Перемиської єпархії, с. 82.

³⁸⁰ *Ustawy rządu duchownego*, с. 48.

³⁸¹ ЛННБУ, ф. 5, спр. 2167/І, арк. 2.

³⁸² ЦДІА України у Львові, ф. 14, оп. 1, спр. 259, с. 239–240.

³⁸³ Там само, ф. 146, оп. 84, спр. 3084, арк. 23–23 зв.; ф. 684, оп. 1, спр. 2995, арк. 1–2.

³⁸⁴ НМЛ, Ркл-535, арк. 1 зв. Див. перелік осіб у пом'янику церкви Св. Миколая у Старому Самборі: М. Кольбух. Давні рукописи старосамбірської церкви // *Старосамбірщина*, т. 3. Старий Самбір 2004, с. 307–319.

³⁸⁵ А. Добрянській. Короткая вѣдомость, о́тъ введенія уніи въ Перемышли, с. 11; М. Коссака. Короткій поглядъ, с. 210.

ниць³⁸⁶. Згідно з планом губернатора Галичини Йозефа Бригідо від 10.III 1782, осередок у Смільниці разом із чотирма іншими спільнотами василіянок мав бути ліквідований і приєднаний до монастиря у Львові³⁸⁷. 24.VI 1782 видано декрет про закриття цих обителей³⁸⁸. Однак через крайню убогість жіночих василіянських громад цей проект так і не втілили в життя. Врешті-решт декретом від 9.VI 1784 було заборонено приймати до монастирів василіянок кандидаток³⁸⁹. Попри це, 1786 обитель у Смільниці ще нараховувала вісім інокінь на чолі з ігуменею Єлизаветою (Матківською)³⁹⁰. У власності спільноти перебувало бл. 19 моргів (бл. 11 га) орної землі та понад 62 морги (понад 35 га) сіножатей³⁹¹. Монастир мав також власних підданих (Андрій Сольський, Яцько Кухтяк, Федь Дидьо, Васько Сорока)³⁹².

Незважаючи на це, обитель було вирішено закрити. 4.VI 1789 Губернаторство звернулося до Перемишльської греко-католицької консисторії з проханням призначити комісара для ліквідації монастиря³⁹³. Сім тутешніх насельниць мали бути переведені до Львова³⁹⁴. Та ще того року в Смільниці померла колишня настоятелька Єлизавета (Матківська). Також через брак місць у львівській обителі чотири смільницькі черниці – Атанасія (Маєвська), Марта (Чоловська), Софія (Маєвська) й Олександра (Стахнякевичова), потрапили до Словіти³⁹⁵. Туди ж уже в листопаді 1789 надійшли й перші кошти, виручені після закриття монастиря³⁹⁶. У Львові залишилися тільки дві смільницькі інокіні – Макрина (Корчинська)

³⁸⁶ ЛННБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 525, арк. 259. У цьому списку згадується монастир у місцевості Балина, де жили «Griechische None». Він був розташований близько Самбора та Вишні. Припускаємо, що насправді австрійським урядникам йшлося про с. Бачина, розміщене поблизу Смільниці. Це припущення підтверджує як локалізація осередку, так і значна кількість сестер у ньому, котру можна порівняти лише з уже наведеною чисельністю черниць у Смільниці.

³⁸⁷ W. Chotkowski. *Historia polityczna*, с. 99–103.

³⁸⁸ Там само, с. 137.

³⁸⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 159, оп. 9, спр. 3600, арк. 2; W. Chotkowski. *Historia polityczna*, с. 141–142.

³⁹⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3030, арк. 35 зв.–36.

³⁹¹ Там само, ф. 19, оп. IV, спр. 59, арк. 67.

³⁹² Там само, арк. 45–73.

³⁹³ W. Chotkowski. *Historia polityczna*, с. 142–143.

³⁹⁴ Там само; ЛННБУ, ф. 3, спр. 1374/1, арк. 1.

³⁹⁵ W. Chotkowski. *Historia polityczna*, с. 143; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3025, арк. 24.

³⁹⁶ ЛННБУ, ф. 3, спр. 1375/1, арк. 2.

та Євгенія (Комаринська)³⁹⁷. Проте тут вони довго не затрималися – у жовтні 1792 їх переведено до Яворова³⁹⁸, де вони й завершили свій життєвий шлях³⁹⁹. У Францисканській метриці Смільниці (1820) зазначено: «Пусте місце, де перед тим стояв монастир»⁴⁰⁰.

СЯНОК, місто

Посвята невідома

(1685)

Перемишльська єпархія

Руське воєводство – Сяноцька земля

Королівське землеволодіння

Польща – Підкарпатське воєв. – м. Сянок

(Polska – woj. podkarpackie – m. Sanok)

Балик 83.

Єдина письмова згадка про існування монастиря датується 1685. Згідно з інформацією аудитора Київської унійної митрополії о. Петронія (Петра Камінського), у Сяноку існувала невелика унійна обитель, у якій жили три черниці. Її засновницею була шляхтянка Гербуртівна, ім'я котрої невідоме⁴⁰¹.

ТЕРЕБОВЛЯ, місто

Посвята невідома

(1663)

Львівська єпархія – Львівське генеральне намісництво

Руське воєводство – Галицька земля

Королівське землеволодіння

Україна – Тернопільська обл. – Тербовлянський р-н – м. Тербовля

Крип'якевич 102; Цьорох 68; Сенік 45.

³⁹⁷ W. Chotkowski. *Historia polityczna*, s. 143.

³⁹⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 50, спр. 1412, арк. 45; АРР, АВГК, sygn. 1768, s. 87–97.

³⁹⁹ Макрина (Корчинська) померла 1804 р., а Євгенія (Комаринська) – 1826 р. (АРР, АВГК, sygn. 7017, s. 185).

⁴⁰⁰ «Puste miejsce, gdzie przedtym klasztor stał» (ЦДІА України у Львові, ф. 20, оп. XIV, спр. 226, арк. 5 зв.–6).

⁴⁰¹ В. Щурат. *В обороні Потієвої Унії*, с. 55; Б. Балик. Манастирі Перемиської єпархії, с. 83; М. Bendza. *Z dziejów prawosławnej kultury religijnej ziemi sanockiej // Rocznik Teologiczny ChAT* 19 (1) (1977) 18.

Єдина письмова згадка про існування монастиря датується 1663: тоді Львівське ставропігійське братство продало черницям з Тереховлі Псалтир за 3 зл.⁴⁰²

УНІВ, село

Преображення Господнього

(1636; 1763)

Львівська єпархія – Львівське генеральне намісництво

Руське воєводство – Львівська земля

Церковне землеволодіння

Україна – Львівська обл. – Перемишлянський р-н – с. Унів

Косак (1) 90; Косак (2) 210; Крип'якевич 93; Цьорох 68; Сенік 45.

Жіночий монастир був розташований на Чернечій горі, поблизу чоловічої обителі Успення Пресв. Богородиці (*див. карти-схеми 33а і 33б*)⁴⁰³. Перша звітка про храм Преображення Господнього датується 1557. Того року еросхимонах Касіян завершив переписування Євангелія, яке передав до Преображенської церкви Унівського монастиря⁴⁰⁴. Натомість існування жіночої чернечої спільноти вперше засвідчене в джерелах лише 1636: львівський міщанин Гавриїл Лянґіш записав своїй дочці Кандиді, на той час насельниці Унівської обителі, кам'яницю неподалік Успенського храму у Львові, що мала бути адаптована під монаший осередок⁴⁰⁵. У 1640 і 1641, унаслідок пожеж, які сталися через недбалість сусідів – старостинських підданих із гуті, розміщеної біля Словіти, було знищено окремі монастирські споруди та огорожу⁴⁰⁶. У 1644 інокія Євдокія подарувала до монастирської церкви Преображення Господнього

⁴⁰² *Архивъ ЮЗР*, ч. 1, т. 11, с. 582; І. Крип'якевич. Середньовічні монастирі в Галичині, с. 102.

⁴⁰³ Локалізовано за: ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 428, с. 302.

⁴⁰⁴ BNW, sygn. 11829 II, k. 106, 150–157, 345. Пор.: *Inwentarz rękopisów*, с. 48–49; І. Мицько. *Святоуспенська Лавра в Уневі*, с. 52.

⁴⁰⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 51, с. 1075–1081. У храмі Пресв. Тройці у с. Велика Вільшаниця Золочівського р-ну Львівської обл. ще донедавна зберігалося Євангеліє (Львів 1636), подароване до Преображенської церкви Унівського монастиря Кандидою та її сестрою Олімпіадою (дякую к. і. н. Андрієві Павлишину за надану фотокопію вказаного донаційного запису). Сьогодні воно в Бібліотеці Святоуспенської Унівської лаври Студійського уставу (Стд-396). Станом на 1763 р. Євангеліє було ще в жіночій обителі в Уневі (НМЛ, Ркл-23, арк. 320).

⁴⁰⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 3, оп. 1, спр. 21, с. 578–580; ЛННБУ, ф. 77, спр. 981, арк. 7–7 зв.

Анфологіон⁴⁰⁷, а наступного року єромонах Геннадій (Яхторовський), тутешній прокурничий, пожертвував до цього ж храму ще й літургійний посуд⁴⁰⁸.

Про жіночий чернечий осередок в Уневі згадує в грудні 1648 у своєму заповіті шляхтянка Сюзанна Вертинська. Вона зазначає, що мешкала тут разом зі своєю донькою Барбарою Людзицькою та двома внуками, сподіваючись перекелати небезпеку, викликану подіями Хмельниччини. Шляхтянка також вказувала, що прагнула навіть стати в цій обителі монахиною. У тестаменті повідомляється про пограбування Унівської архимандрії козаками й татарами. Вочевидь, не оминула ця трагічна доля й жіночу обитель⁴⁰⁹.

Становище Унівської архимандрії, а разом з нею, мабуть, і жіночого монастиря, покращилося за урядування владик Арсенія та Атанасія (Желиборських), які водночас виконували обов'язки архимандритів⁴¹⁰. Ігуменею обителі в третій чверті XVII ст. була їхня рідна сестра – Атанасія (Желиборська). 31.X і 29.XI 1672 вона уклала тестиamenti, у котрих заповіла поховати її в церкві Успення Пресв. Богородиці в Уневі, а також записала чоловічому монастиреві кошти, що мали їй належати в якості посагу. Наприкінці XVII і на поч. XVIII ст. в джерелах фігурують ще й інші настоятельки цієї чернечої спільноти – Серафима (Нагорецька) й Катерина⁴¹¹. У 1731 монахиня Унівської обителі Гликерія (Бачковська) подарувала Преображенському храмові Служебник (Львів 1712)⁴¹².

Наступна згадка про монастир походить з 1761, коли померла ігумення Параскева⁴¹³. Через два роки, за даними візитації, проведеної о. Миколою Шадурським, там жили тільки дві черниці – ігумення Касіяна та інокія Євпраксія (Пазірська). Монастирська фундація обмежувалася садом, пасовищем та кількома грядками⁴¹⁴. Візитатор оголосив сестрам рішення про закриття обителі. Вони могли обрати собі для проживання

⁴⁰⁷ І. Буцманюк. *Унів і єго монастирі*, с. 75–76; І. Мицько. *Святоуспенська Лавра в Уневі*, с. 130.

⁴⁰⁸ НМЛ, Ркл-23, арк. 319 зв.

⁴⁰⁹ *Архивъ ЮЗР*, ч. 3, т. 4. 1914, с. 519–523.

⁴¹⁰ За даними протоколу візитації Унівської обителі 1763 р., у монастирській церкві зберігалися на той час два антиминоси, один з яких, «на жовтому атласі, мальований», був наданий Арсенієм (Желиборським) і датований 1657 р. (НМЛ, Ркл-23, арк. 319).

⁴¹¹ ЛННБУ, ф. 3, спр. 1265, арк. 301, 308 зв.

⁴¹² Ю. Шустова. *Провиниенции*, с. 195.

⁴¹³ І. Буцманюк. *Унів і єго монастирі*, с. 76; І. Мицько. *Святоуспенська Лавра в Уневі*, с. 149.

⁴¹⁴ НМЛ, Ркл-23, арк. 320–320 зв.

монастир у Словіті або в Рогатині. Книги й літургійний посуд мали бути передані до Словітського монастиря. Також о. Микола Шадурський розпорядився, аби о. Діонісій Мшанський, прокуратор василіянок у Словіті, продав церкву, дзвіницю та дзвони⁴¹⁵.

ФОРОЩА / ЛУКА, село

Свв. Апостолів Петра і Павла

(1661 (1701 жін.); 1719/1743)

Перемишльська єпархія

Руське воєводство – Перемишльська земля

Королівське землеволодіння

Україна – Львівська обл. – Самбірський р-н – х. Велика Хвороща

Коссак (1) 90; Коссак (2) 210; Крип'якевич 96; Сенік 20.

Монастир був розташований на північний схід від с. Лука, на місці теперішнього хутора Велика Хвороща (Фороща) (див. карти-схеми 34а і 34б)⁴¹⁶. Чернечий осередок засновано в сер. XVII ст. У 1661 Георгій (Юрій) Луцький Антонович, син Івана Луцького Антоновича і Фенни Кульчицької Сметанки, записав о. Стефанові Винницькому, «попові в монастирі Святих Апостолів Петра і Павла [...] в маєтностях села Велика Білина (тут і далі курсив наш. – О. Д.)», «певний пляц з полями й луками, званий Заруддя⁴¹⁷, біля Руди, біля межі Маницьких»⁴¹⁸. Не випадково один із нащадків шляхтича, Іван Луцький, майже через століття називає його фундатором обителі⁴¹⁹. 1662 згаданий о. Стефан Винницький

⁴¹⁵ НМЛ, Ркл-23, арк. 320 зв. Пор.: ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 3061, арк. 3; І. Мицько. *Святоуспенська Лавра в Уневі*, с. 53.

⁴¹⁶ Поселення Фороща позначено на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр., а також на топографічних мапах Галичини з другої половини XIX ст. (www.mapire.eu/en/map/firstsurvey; *Administrativ-Karte*, арк. 31).

⁴¹⁷ На одній з топографічних карт Галичини (друга половина XIX ст.) на захід від Форощі, на місці теперішнього хутора Мала Хвороща, позначене поселення Заруддя (*Administrativ-Karte*, арк. 31).

⁴¹⁸ «religioso Stephano Winnicki, poponi in monesterio Sanctorum Petri et Pauli Apostolorum ritus graeci in bonis [...] villa Bilina Magna»; «plac pewny z polami y łakami Zarudzie dict[um], podle Rudy, podle granicy Manickich, in bonis [...] Bilina Magna» (ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 112, с. 1351–1352).

⁴¹⁹ 1744 року в Перемишльському ґродському суді розглядався позов Івана Луцького проти Івана Городиського. Обвинувач називав себе нащадком Георгія Луцького, фундатора Форощанської обителі Свв. Петра і Павла, і звинувачував Городиського в тому, що він роком раніше неправомірно передав церкву в Форощі як пребенду о. Павлові Головчинському (ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 562, с. 317–319).

разом зі своєю дружиною Доротою з Кречковських учинив запис «обителі або церкви грецької релігії Св. Апостолів Петра і Павла в Луці»⁴²⁰. Перелічені факти вказують на те, що на поч. 1660-х неподалік від сс. Велика Білина та Лука існував монастир Свв. Апостолів Петра і Павла. На жаль, жодна з цих звісток не дає підстав стверджувати, що він був жіночим. Радше, навпаки, це була чоловіча обитель. У 1688 фіксується її ігумен о. Сильвестр (Винницький)⁴²¹. Про жіночий монастир можна говорити лише з кін. XVII – поч. XVIII ст. Приблизно в цей час дві форощанські черниці заснували спільноту в Розгірчому⁴²². Перша достовірна письмова згадка про громаду монахинь поблизу Луки датується 1701: у Перемишльському ґродському уряді уклали угоду дві дочки Миколи та Феськи Монастирських Кініковичів – Теодора, насельниця цієї обителі, та її сестра Настасія, дружина Онуфрія Попеля⁴²³. Впродовж 1716–1719 декілька разів у засіданнях духовного суду Перемишльської єпархії брали участь дві «превелебні панни» Форощанського монастиря – ігуменя Марта (Винницька) та інокія Анатолія / Наталія (Желізна)⁴²⁴.

Станом на 1743 обитель уже не функціонувала. Того року власник Форощі Іван Городиський надав колишню монастирську церкву в якості пребенди для о. Павла Головчинського (Павлюкового), виділивши йому для щорічного утримання 140 зл. із суми 2 000 зл., а також ліс неподалік цвинтаря⁴²⁵. Священнослужитель був уродженцем с. Воцаничі, що біля Рудок. Будучи підданим львівського підчашого Францішека Шептицького, він спершу отримав від нього звільнення й тільки після цього – свячення з рук перемишльського єпископа Єроніма (Устрицького)⁴²⁶. У візитаційному протоколі з 1744 зазначено, що храм у Форощі колись належав черницям. Поряд із ним були дзвіниця та кладовище⁴²⁷.

У 1759 той самий о. Павло Головчинський усе ще виступає в джерелах як форощанський капелан. Згідно з вироком Перемишльського єпис-

⁴²⁰ «monastery seu eccl[esi]a ritus graeci dedicationis S[ancti] Petri et Pauli in Łuka» (ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 113, с. 430–432).

⁴²¹ АРР, АВГК, sygn. 1 supl., s. 441. Пор.: Б. Балик. Манастирі Перемишльської єпархії, с. 76.

⁴²² НМЛ, Ркл-40, арк. 18 зв. Про Розгірче див. у статті про нього в цьому додатку.

⁴²³ ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 215, с. 99–100.

⁴²⁴ АРР, АВГК, sygn. 7 supl., s. 22–23, 46–47, 76, 104; sygn. 8 supl., k. 59.

⁴²⁵ НМЛ, Ркл-2205, арк. 413–413 зв.

⁴²⁶ Павло Головчинський (Павлюків), син Яцька (Якова) й Анастасії, 5.III 1743 отримав звільнення від підданства з рук власника с. Воцаничі, Францішека Шептицького. 15.VIII 1743 перемишльський єпископ Єронім (Устрицький) уділив йому єрейські свячення (НМЛ, Ркл-2204, арк. 740; АРР, АВГК, sygn. 78 supl., k. 25).

⁴²⁷ НМЛ, Ркл-2205, арк. 413–413 зв.

копського суду, він мав зректися прав на посідання землі форощанської капеланії⁴²⁸. У реляції перемишльського владики Атанасія (Шептицького) з 1773 про стан єпархії обитель у Форощі не фігурує⁴²⁹. У 1775 у Форощі, на цей час уже присілку Луки, існувала філіальна церква Свв. Апостолів Петра і Павла, яка раніше могла виконувати функції монастирської святині⁴³⁰.

ЯВОРІВ, місто

Св. Юрія Побідоносця / Покрову Пресв. Богородиці

(1621; 1946)

Перемишльська єпархія

Руське воєводство – Львівська земля

Королівське землеволодіння

Україна – Львівська обл. – Яворівський р-н – м. Яворів

Коссак (2) 31–32; Никорович 419–420; Крип'якевич 104; Цьорох 73–75; Балик 82; Сеник 22; Колбук 353.

Монастир був розташований спершу в межах міських валів, поблизу церкви Св. Юрія Побідоносця, а згодом на Великому передмісті, поряд із храмом Успення Пресв. Богородиці (*див. карти-схеми 34а і 34б*)⁴³¹. Згідно з висновками Едварда Веберсфельда, перші дві черниці прибули до Яворова в 1621 й оселилися неподалік від міської церкви⁴³². Ця інформація почасти підтверджується листом ігумені Атанасії (Дембіцької) з 1776 до перемишльського єпископа Атанасія (Шептицького). Настоятелька повідомляла владиці, що саме того року монахині придбали неподалік Святоюріївського храму дім, обтяжений певним боргом, заплативши за нього 136 зл.⁴³³ Через шість років засновниця обители, ігуменя Макарія (Рогозинська), набула в міщан Ковбасок для потреб спільноти ще один будинок, що стояв поряд⁴³⁴. Одна з кам'яниць була призначена на каплицю,

⁴²⁸ APP, ABGK, sygn. 27 supl., k. 4 v.

⁴²⁹ Там само, sygn. 139, s. 3. Пор.: А. Добрянскій. Короткая вѣдомость, ътъ введенія уніи въ Епархіи Перемыскѡй р. 1691 до кѡнца ѡсманцѣятого столѣтїя, с. 127; А. Петрушевичъ. *Сводная, съ 1700 до конца Августа 1772 года*, с. 234; М. Коссак. Короткій поглядъ, с. 209.

⁴³⁰ APP, ABGK, sygn. 212, s. 74–75.

⁴³¹ Локалізовано за: APP, ABGK, sygn. 142, s. 6; E. Webersfeld. Jaworów, с. 377–378. Пор.: Б. Посацький, Є. Король, Н. Соснова. *Історичні чинники*, с. 96–97.

⁴³² E. Webersfeld. Jaworów, с. 377–378. Пор.: APP, ABGK, sygn. 142, s. 83.

⁴³³ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 248.

⁴³⁴ Т. Коструба. [Рец. на кн.:] Яворівщина, с. 474–475; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 248.

а інша – на помешкання для сестер⁴³⁵. У 1632 у Перемишльських земських актах згадуються три насельниці цього монастиря – Серафима (Височанська), Паїсія та Митродора⁴³⁶.

У 1636, внаслідок пожежі, згоріло все середмістя, а також частина Великого передмістя. Тоді ж, правдоподібно, перестав діяти й жіночий чернечий осередок у межах міських валів⁴³⁷. Проте вже цього року «превелебні панни» отримали фундаційне надання, яке започаткувало існування обителі на Великому передмісті. 23.V 1636 укладено контракт між міщанкою Марухною (Маргаритою) Зугаєвичівною Дишкевичовою та її братом о. Никифором Зугаєвичем, парохом передміської церкви Успення Пресв. Богородиці та яворівським намісником, а також іншими її родичами⁴³⁸. За умовами угоди, міщанка одержала з рук родини земельний наділ, що належав до попівства і межував з її ґрунтом, для фундації жіночого монастиря. Водночас у документі вказано, що сама обитель мала постати на дідичному ґрунті фундаторки⁴³⁹. Через місяць, 23.VI, фундацію апробував староста Якуб Собеський. У своїй грамоті він також наголосив, що виділені монастиреві землі, як і попівські ґрунти, надалі звільнені від сплати будь-яких замкових і міських податків⁴⁴⁰.

10.III 1637 король Владислав IV, на прохання, скероване до нього від імені Марухни Дишкевичової, підтвердив старостинську апробацію Якуба Собеського⁴⁴¹. 30.IV 1639 монарх учинив це повторно, вже на прохання о. Никифора Зугаєвича та його родичів⁴⁴². Лише після королівської згоди Зугаєвичі 11.IX 1639 відступили чернечій спільноті записані ґрунти⁴⁴³. На початку наступного року фундаторка обителі, а на той час уже інокія Макрина (Дишкевичова) разом зі своєю монашою громадою ввійшли в посідання наділу⁴⁴⁴.

⁴³⁵ E. Webersfeld. Jaworów, с. 378.

⁴³⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 14, оп. 1, спр. 104, с. 8–9.

⁴³⁷ E. Webersfeld. Jaworów, с. 380.

⁴³⁸ Співукладачами контракту були, крім о. Никифора Зугаєвича, його брат Андрій Зугаєвич із синами Стефаном і Григорієм, а також племінник – Яцько Зугаєвич, син ще одного його брата, о. Артима Зугаєвича.

⁴³⁹ НМЛ, Ркл-1115, арк. 48–49; ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 388, с. 573.

⁴⁴⁰ НМЛ, Ркл-1115, арк. 49–50. Дозвіл на укладення контракту Якуб Собеський дав ще 14.V 1636.

⁴⁴¹ НМЛ, Ркл-1115, арк. 50–51.

⁴⁴² Там само, арк. 51–51 зв.

⁴⁴³ НМЛ, Ркл-1115, арк. 54–55 зв.

⁴⁴⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 391, с. 64–65; НМЛ, Ркл-1115, арк. 55 зв.–56.

Монастирські будівлі були зведені на дідичному ґрунті фундаторки⁴⁴⁵. 28.V 1639 вона надала обителі власний ґрунт, званий Ставчиська, та розміщений на цій території Медведівський став⁴⁴⁶. Згодом Макрина була обрана настоятелькою цього чернечого осередку. 10.IX 1644 вона заповіла монастиреві всі власні земельні володіння⁴⁴⁷. Ігуменя-фундаторка померла наступного року⁴⁴⁸. Бл. 1661 спільноту очолювала не зна-на з прізвища сестра Олександра⁴⁴⁹.

У II пол. XVII ст. опікуном обителі був яворівський староста Ян Собеський. У 1655 він дозволив її насельницям виробляти та продавати свічки, вартістю в один шеляг, у міській церкві Св. Юрія Побідоносця під час парафіяльного празника⁴⁵⁰. Через шість років цей урядник підтвердив звільнення чотирьох халуп, що існували на монастирських землях, від міських і замкових податків⁴⁵¹. 1679 він, уже як король Ян III Собеський, апробував попередні фундаційні надання, видані для цієї спільноти⁴⁵². У 1680 монахині розпочали судову справу проти родини Зугаєвичів, яка всупереч попереднім зобов'язанням, претендувала на частину монастирських земель. Цей судовий процес тривав із перервами аж до 1772⁴⁵³.

Після приєднання Перемишльського єпископства до унії на єпархіяльному соборі, що відбувся 1693 в Перемишлі, було вирішено запровадити в Яворівському монастирі строгу клявзуру⁴⁵⁴. У 1702 зведено новий монастирський храм на місці старого, котрий згорів⁴⁵⁵. 1767 в обителі налічувалося сім сестер, три з яких уже склали вічні обіти. Тоді ж ігуменею стала Олександра (Левицька)⁴⁵⁶. Через тринадцять років у монастирі жило вже п'ять черниць на чолі з настоятелькою Антоніною (Ямінською)⁴⁵⁷.

⁴⁴⁵ APP, AVBK, sygn. 142, s. 31.

⁴⁴⁶ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 248; АМСВГ, [Хроніка монастиря сс. василіянок в Яворові від року 1882], с. 22.

⁴⁴⁷ С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 243–246.

⁴⁴⁸ ЛННБУ, ф. 3, спр. 22, арк. 5.

⁴⁴⁹ *Lustracja, 1661–1665*, ч. 2, с. 131.

⁴⁵⁰ APP, AVBK, sygn. 142, s. 8.

⁴⁵¹ Там само.

⁴⁵² ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 553, с. 760–763; APP, AVBK, sygn. 142, s. 7–9.

⁴⁵³ APP, AVBK, sygn. 142, s. 21–48; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 74.

⁴⁵⁴ *Ustawy rządu duchownego*, с. 48.

⁴⁵⁵ APP, AVBK, sygn. 142, s. 79; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 74.

⁴⁵⁶ APP, AVBK, sygn. 142, s. 20.

⁴⁵⁷ Там само, с. 85–86.

За планом губернатора Галичини Йозефа Бригідо, що був запропонований у березні 1782, Яворівська обитель разом з іншими осередками василіянок у Галичині мала бути ліквідована⁴⁵⁸, однак через крайню убогість монастирів цей намір так і не реалізували. Натомість заборона австрійським урядом приймати кандидаток до василіянських монастирів (1784) спричинилася до поступового зменшення чисельності спільноти. У 1782 в обителі мешкало п'ять осіб⁴⁵⁹, а в 1790, після смерті попереднього року Атанасії (Дембіцької), в Яворові залишилися три черниці – Макрина (Кудрицька), Антоніна (Ямінська), Февронія (Мшанська)⁴⁶⁰. У сер. 1792 ситуація дещо покращилася: зі Львова до Яворова прибули дві колишні насельниці Смільницького монастиря – Макрина (Корчинська) та Євгенія (Комаринська)⁴⁶¹. Наприкінці XVIII ст. ця монаша громада знову нараховувала п'ятеро осіб.

Завдяки зусиллям львівського єпископа Миколи Скородинського та галицького митрополита Антонія Ангеловича, чернечий осередок вдалося врятувати⁴⁶². Згідно з декретом імператора Франца I від 13.I 1821, обитель у Яворові отримала дозвіл на функціонування⁴⁶³. На той час у ній було тільки три монахині: ігуменя Євгенія (Комаринська), Февронія (Мшанська) й Антоніна (Ямінська)⁴⁶⁴. Упродовж 1820-х усі вони відійшли до вічності. Останньою померла 19 (31).III 1827 Антоніна (Ямінська)⁴⁶⁵. Однак, відповідно до декрету 1821, монастир не закrywся. У 1832 до нього зі Словіти прибула Атанасія (Кречковська), а в 1838 зголосилася перша кандидатка – Єлисавета Качковська, яка наступного року прийняла обличчя з іменем Євгенія⁴⁶⁶. Монастир припинив існування лише після Другої світової війни.

⁴⁵⁸ W. Chotkowski. *Historia polityczna*, с. 99–103.

⁴⁵⁹ APP, ABGK, sygn. 200, s. 180.

⁴⁶⁰ Там само, sygn. 1191, s. 93; sygn. 1193, s. 104.

⁴⁶¹ Там само, sygn. 1768, s. 87–97.

⁴⁶² W. Chotkowski. *Historia polityczna*, с. 144–150; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 74; S. Nabywaniec. *Diecezja przemyska greckokatolicka*, с. 247–250.

⁴⁶³ W. Chotkowski. *Historia polityczna*, с. 149.

⁴⁶⁴ АМСВГ, [Хроніка монастиря сс. василіянок в Яворові від року 1882], с. 20.

⁴⁶⁵ APP, ABGK, sygn. 7017, s. 226.

⁴⁶⁶ АМСВГ, [Хроніка монастиря сс. василіянок в Яворові від року 1882], с. 22, 26, 28.

**ЖІНОЧІ ОБИТЕЛІ, ЗАДОКУМЕНТОВАНІ
ЛИШЕ В МОНАСТИРСЬКИХ ПОМ'ЯНИКАХ
(XVII СТ. (?))**

ВЕРБ'ЯНИ, село

Посвята невідома

(XVII ст. (?))

Перемишльська єпархія

Руське воєводство – Львівська земля

Королівське землеволодіння

Україна – Львівська обл. – Яворівський р-н – с. Вербляни

Не згадується в жодному з каталогів.

Монастир фіксується тільки в Щеплотському пом'янику. У цьому синодиду міститься впис інокіні Верб'янської обителі Варвари⁴⁶⁷.

ВИШНЯ, місто

Посвята невідома

(XVII ст. (?))

Перемишльська єпархія

Руське воєводство – Перемишльська земля

Королівське землеволодіння

Україна – Львівська обл. – Мостиський р-н – м. Судова Вишня

Коссак (2) 205; Никорович 421; Крип'якевич 91; Цьорох 68; Балик 83; Сенік 44.

Монастир згадується лише в Крехівському (кін. XVII ст.) та Щеплотському пом'яниках. За словами М. Коссака, в першому з перелічених джерел, на сторінці 72, подано «упись інокінь монастыра Вишеньского»⁴⁶⁸. Натомість в іншому є вписи двох черниць із Вишні: Магдалини та Минодори (Гадомської)⁴⁶⁹. Автори каталогів локалізують обитель у Вишні, що в Перемишльській землі Руського воєводства (тепер м. Судова Вишня Мостиського р-ну Львівської обл.). Не відкидаючи цієї локалізації, зауважимо, що поряд із Креховом та Щеплотами, на теренах Львівської землі колись було поселення Велика Вишенька (тепер не існує, територія Яворівського військового полігону). Не виключено, що зазначений у пом'яниках «Вишеньський монастир» розташовувався саме тут.

⁴⁶⁷ ЛННБУ, ф. 3, спр. 386, арк. 43.

⁴⁶⁸ М. Коссак. Короткій поглядъ, с. 205.

⁴⁶⁹ ЛННБУ, ф. 3, спр. 386, арк. 42 зв., 44.

ВОЛЯ АРЛАМІВСЬКА, село**Посвята невідома**

(XVII ст. (?))

Перемишльська єпархія

Руське воєводство – Перемишльська земля

Королівське землеволодіння

Україна – Львівська обл. – Мостиський р-н – с. Арламівська Воля

Коссака (2) 205; Никорович 420; Крип'якевич 91; Цьорох 60; Балик 83; Сенік 48.

За словами М. Коссака, у Крехівському пом'янику (кін. XVII ст.) містилися вписи черниць монастиря у Волі Арламівській⁴⁷⁰. Вказана місцевість розташована неподалік від Судової Вишні, на території сучасного Мостиського р-ну Львівської обл. Автори всіх каталогів локалізують обитель саме в цьому поселенні. Таке розташування підважує, однак, звістка, яку вдалося виявити в каталогах покійних ченців Василянського чину з кін. XVIII – I пол. XIX ст.: у них фігурує померлий у 1819/1820 о. Софроній (Полянський), єромонах Добромільського монастиря й водночас капелан сестер у Арламовій Волі⁴⁷¹. Як відомо, недалеко Доброміля є місцевість Арламів (тепер належить до гміни Нижні Устрики Бещадського пов. Підкарпатського воєв., Польща), натомість згадана раніше Воля Арламівська розміщена на значній відстані від цього містечка. Це питання ще потребує додаткових досліджень.

ДУСІВЦІ, село**Посвята невідома**

(XVII ст. (?))

Перемишльська єпархія

Руське воєводство – Перемишльська земля

Шляхетське землеволодіння

Польща – Підкарпатське воєв. – Перемишльський пов. – гміна Орли – с. Нізіни

(Polska – woj. podkarpackie – pow. przemyski – gm. Orły – w. Niziny)

Никорович 422; Крип'якевич 94; Цьорох 61; Балик 83; Сенік 50–51.

За словами Ю. Никоровича, монастир згадується в Городищенському пом'янику (XVII ст.)⁴⁷². Варто звернути увагу на те, що Дусівці розташо-

⁴⁷⁰ М. Коссака. Короткій поглядь, с. 205.

⁴⁷¹ ЛННБУ, ф. 3, спр. 365, арк. 4; спр. 372, арк. 4; спр. 384, арк. 3 зв.; спр. 385, арк. 20; спр. 388, арк. 17 зв.–18; спр. 404, арк. 5 зв.

⁴⁷² Ю. Никорович. Монастырь чина св. Василия Великого, с. 422.

вуються поблизу Валяви (тепер Перемишльського пов. Підкарпатського воєв.), де містилася резиденція перемишльських владик. Можливо, цей чинник певним чином вплинув на виникнення жіночої обителі.

ЖАПАЛІВ, село**Посвята невідома**

(XVII ст. (?))

Перемишльська єпархія

Руське воєводство – Перемишльська земля

Шляхетське землеволодіння

Польща – Підкарпатське воєв. – Ярославський пов. – гміна В'язівниця – с. Запалів

(Polska – woj. podkarpackie – pow. jarosławski – gm. Wiązownica – w. Zapalów)

Не згадується в жодному з каталогів.

Монастир фіксується лише в Щеплотському пом'янику. У цьому синодику міститься впис інокіні Жапалівської обителі Магдалини⁴⁷³.

ЗІБОЛКИ, село**Посвята невідома**

(XVII ст. (?))

Львівська єпархія – Львівське генеральне намісництво

Руське воєводство – Львівська земля

Церковне землеволодіння

Україна – Львівська обл. – Жовківський р-н – с. Зіболки

Коссак (2) 205; Никорович 422; Крип'якевич 77; Цьорох 61; Сеник 53.

За словами М. Коссака, у Крехівському пом'янику (кін. XVII ст.) на сторінках 68 і 69 було зазначено: «упись черничѣй з Дзібулокъ»⁴⁷⁴.

ПИКУЛИЧІ, село**Посвята невідома**

(XVII ст. (?))

Перемишльська єпархія

Руське воєводство – Перемишльська земля

Королівське землеволодіння

⁴⁷³ ЛННБУ, ф. 3, спр. 386, арк. 44.

⁴⁷⁴ М. Коссак. Короткій поглядъ, с. 205.

Польща – Підкарпатське воев. – Перемишльський пов. – гміна Перемишль – с. Пікуліце

(Polska – woj. podkarpackie – pow. przemyski – gm. Przemyśl – w. Pikulice)

Коссак (2) 209; Крип'якевич 94; Балик 83; Сенік 38.

За словами М. Коссака, монастир згадується у Крехівському пом'янику (кін. XVII ст.) на сторінці 72⁴⁷⁵.

ПІДГАЙЦІ, місто

Посвята невідома

(XVII ст. (?))

Львівська єпархія – Галицьке генеральне намісництво

Руське воєводство – Галицька земля

Шляхетське землеволодіння

Україна – Тернопільська обл. – Підгаєцький р-н – м. Підгайці

Коссак (2) 209; Крип'якевич 94; Цьорох 64–65; Сенік 38.

За словами М. Коссака, монастир згадується у Крехівському пом'янику (кін. XVII ст.) на сторінці 72⁴⁷⁶. Автори всіх каталогів локалізують обитель у м. Підгайці, що в Галицькій землі Руського воєводства (тепер Тернопільської обл.). Не відкидаючи такої локалізації, зауважимо, що ближче до Крехова розташовуються декілька поселень з назвою Підгайці / Підгайчики.

ПІДЛУБИ, село

Посвята невідома

(XVII ст. (?))

Перемишльська єпархія

Руське воєводство – Львівська земля

Церковне землеволодіння

Україна – Львівська обл. – Яворівський р-н – с. Підлуби

Коссак (2) 209; Крип'якевич 103; Сенік 38.

За словами М. Коссака, монастир згадується у Крехівському та Щеплотському пом'яниках⁴⁷⁷. Зокрема, у другому з них є впис інокіні Єлисавети (Левицької) з Підлубів⁴⁷⁸.

⁴⁷⁵ М. Коссак. Короткій поглядъ, с. 209.

⁴⁷⁶ Там само.

⁴⁷⁷ Там само.

⁴⁷⁸ ЛННБУ, ф. 3, спр. 386, арк. 43 зв.

СМОЛИН, село**Посвята невідома**

(XVII ст. (?))

Перемишльська єпархія

Белзьке воєводство – Любачівський повіт

Королівське землеволодіння

Україна – Львівська обл. – Яворівський р-н – с. Смолин

Не згадується в жодному з каталогів.

Монастир фіксується лише у Щеплотському пом'янику. У цьому синодику міститься впис двох інокінь Смолинської обителі: Магдалини та Марти⁴⁷⁹.

ФІРЛЕЇВ, місто**Посвята невідома**

(XVII ст. (?))

Львівська єпархія – Галицьке генеральне намісництво

Руське воєводство – Галицька земля

Королівське землеволодіння

Україна – Івано-Франківська обл. – Рогатинський р-н – с. Липівка

Коссак (2) 210; Крип'якевич 95; Сенік 20.

За словами М. Коссака, монастир згадується лише у Крехівському пом'янику (кін. XVII ст.) на сторінці 71⁴⁸⁰. Автори всіх каталогів локалізують обитель у поселенні Фірлеїв (тепер с. Липівка Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.). Варто, однак, звернути увагу на той факт, що місцевість Фірлеївка (тепер с. Мармузовичі Буського р-ну Львівської обл.) розміщена набагато ближче до Крехова, аніж Фірлеїв. З огляду на це, можна припустити, що вказаний монастир був розташований радше у Фірлеївці, а не у Фірлеєві.

⁴⁷⁹ ЛННБУ, ф. 3, спр. 386, арк. 43 зв.

⁴⁸⁰ М. Коссак. Короткій поглядъ, с. 210.

Карта-схема 8а.

Приблизна локалізація жіночого монастиря у Бібрці
(на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.)

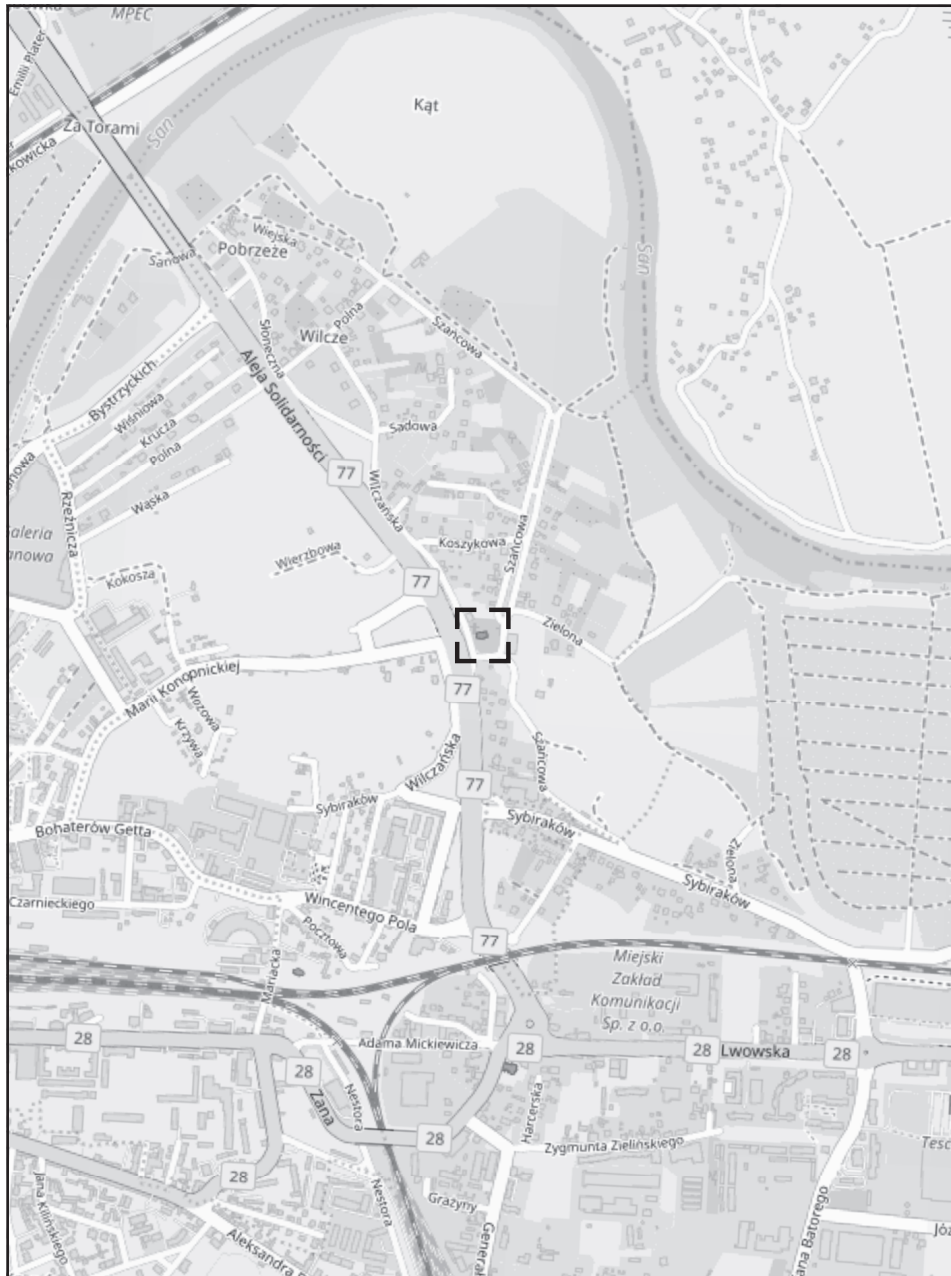

Карта-схема 86.
Приблизна локалізація жіночого монастиря у Бібрці
(на основі OpenStreetMap)

Карта-схема 9а.

Локалізація чоловічої обителі Успення Пресв. Богородиці
у Вільчому, поблизу якої існував жіночий монастир
(на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.)

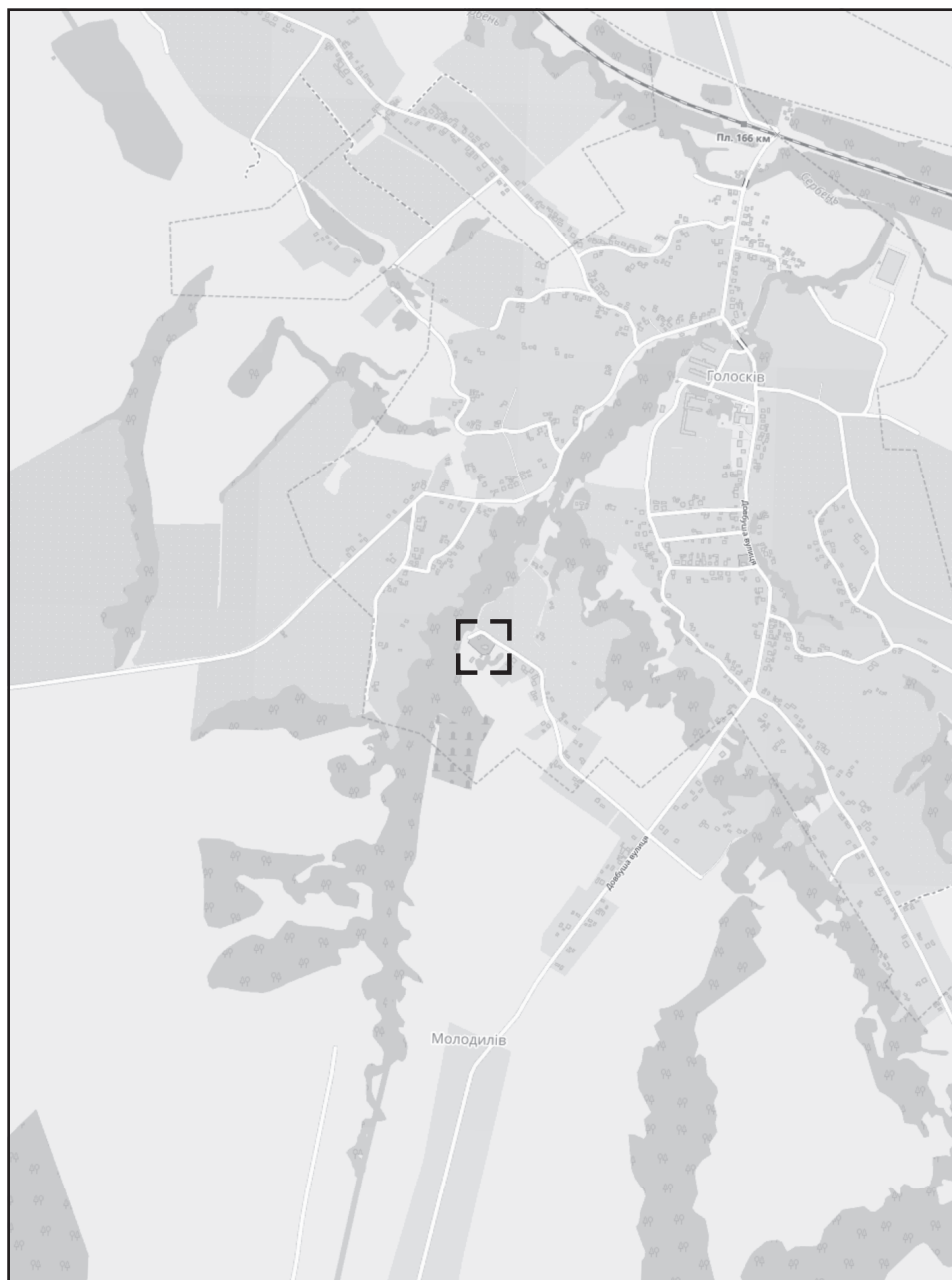
Карта-схема 96.

Локалізація чоловічої обителі Успення Пресв. Богородиці
у Вільчому, поблизу якої існував жіночий монастир
(на основі OpenStreetMap)

Карта-схема 10а.

Локалізація парафіяльної церкви Св. Миколая Чудотворця
у Голоскові, колишнього храму жіночого монастиря
(на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр.)

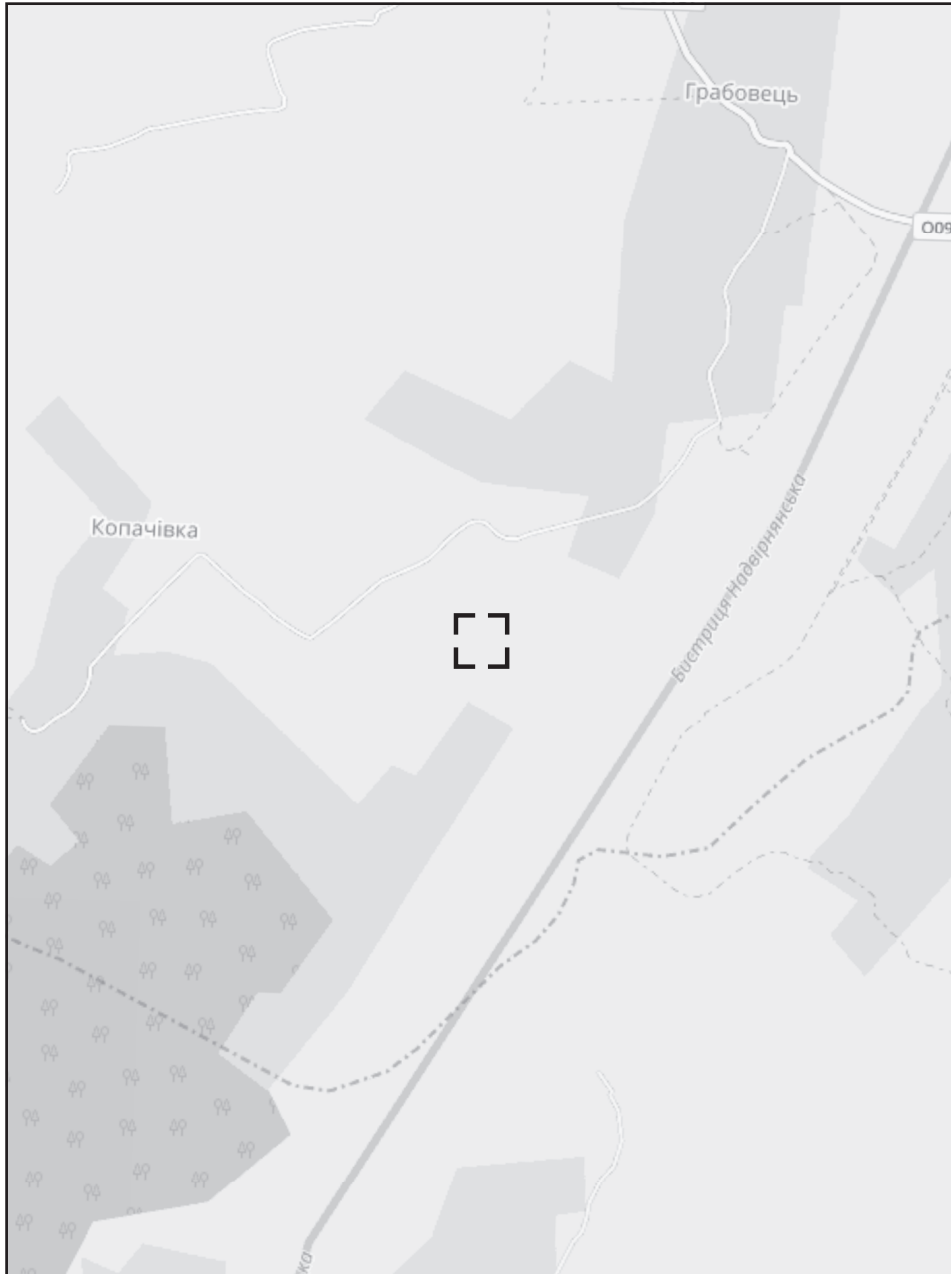

Карта-схема 106.
Локалізація парафіяльної церкви Св. Миколая Чудотворця
у Голоскові, колишнього храму жіночого монастиря
(на основі OpenStreetMap)

Карта-схема 11а.

Локалізація жіночого монастиря у Грабівці
(на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.)

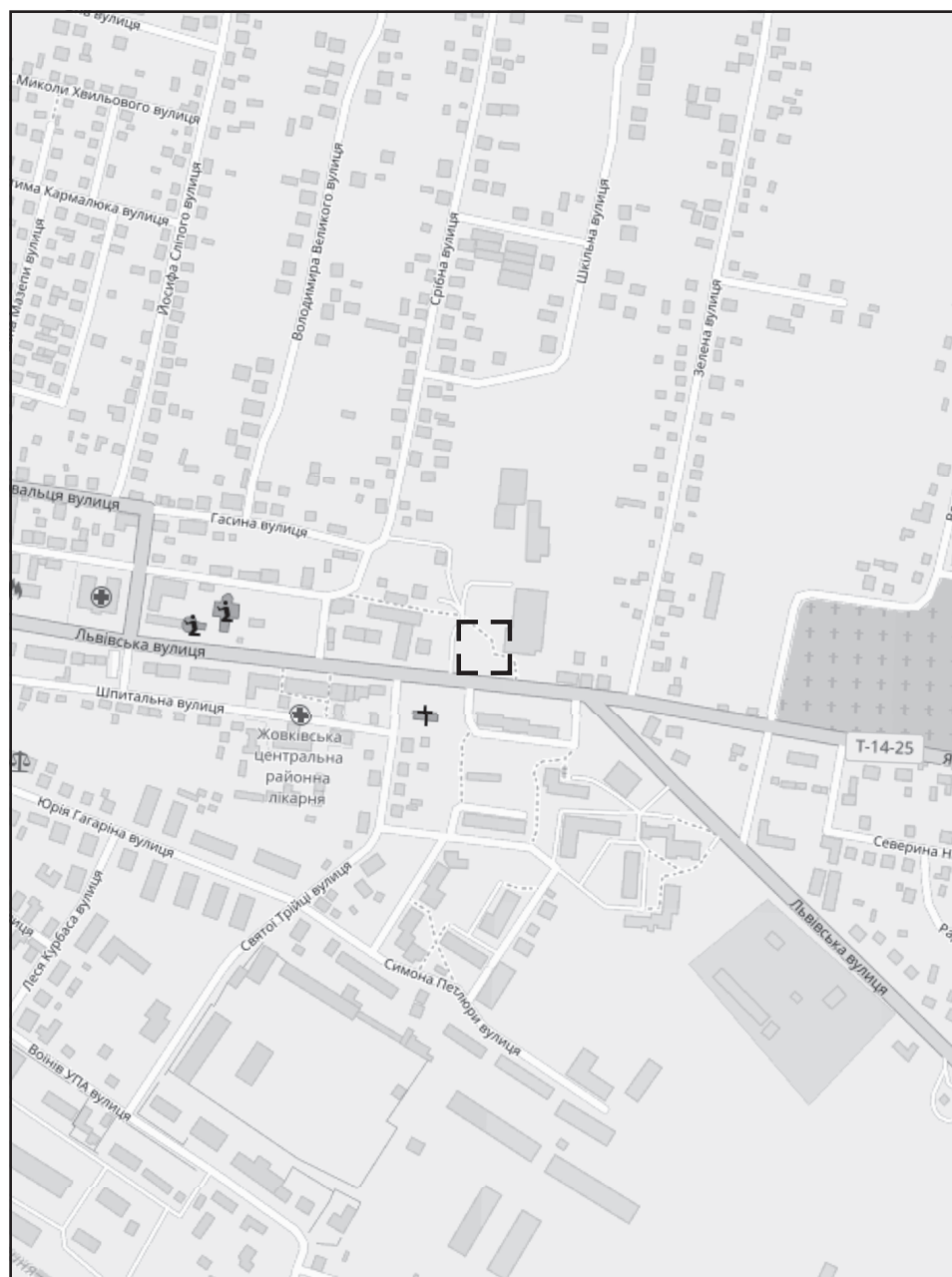

Карта-схема 11б.
Локалізація жіночого монастиря у Грабівці
(на основі OpenStreetMap)

Карта-схема 12а.

Локалізація жіночого монастиря в Жовкві
(на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.)

Карта-схема 126.
Локалізація жіночого монастиря в Жовкві
(на основі OpenStreetMap)

Карта-схема 12в.

Цвинтар на місці колишнього жіночого монастиря в Жовкві
(на кадастровій карті міста 1854 р.)

Карта-схема 13а.
Локалізація жіночого монастиря у Загвїзді
(на Йосифїнській топографічній карті 1779–1783 рр.)

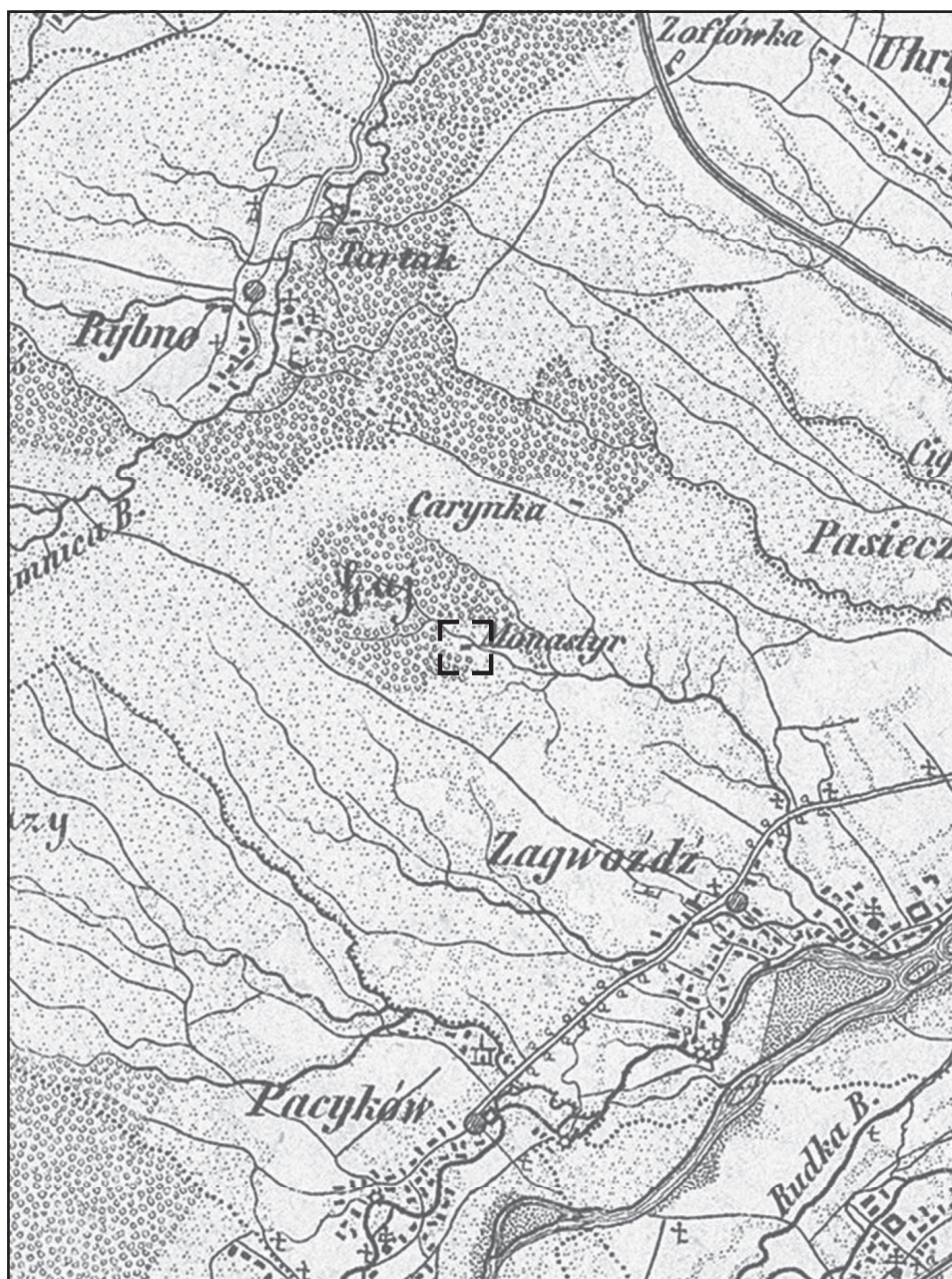

Карта-схема 136.
Локалізація жіночого монастиря у Загвізді
(на основі OpenStreetMap)

Карта-схема 13в.

Територія та земельні угіддя колишнього жіночого монастиря у Загвізді
(на кадастровій карті села 1848 р.)

Карта-схема 13г.

Урочище Монастир поблизу Загвѳздя
(на топографічній карті Королівства Галичини і Володимирії 1855 р.)

Карта-схема 14а.
Локалізація жіночого монастиря в Кам'янці-Струмиловій
(на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр.)

Карта-схема 146.

Локалізація жіночого монастиря в Кам'янці-Струмилівій
(на основі OpenStreetMap)

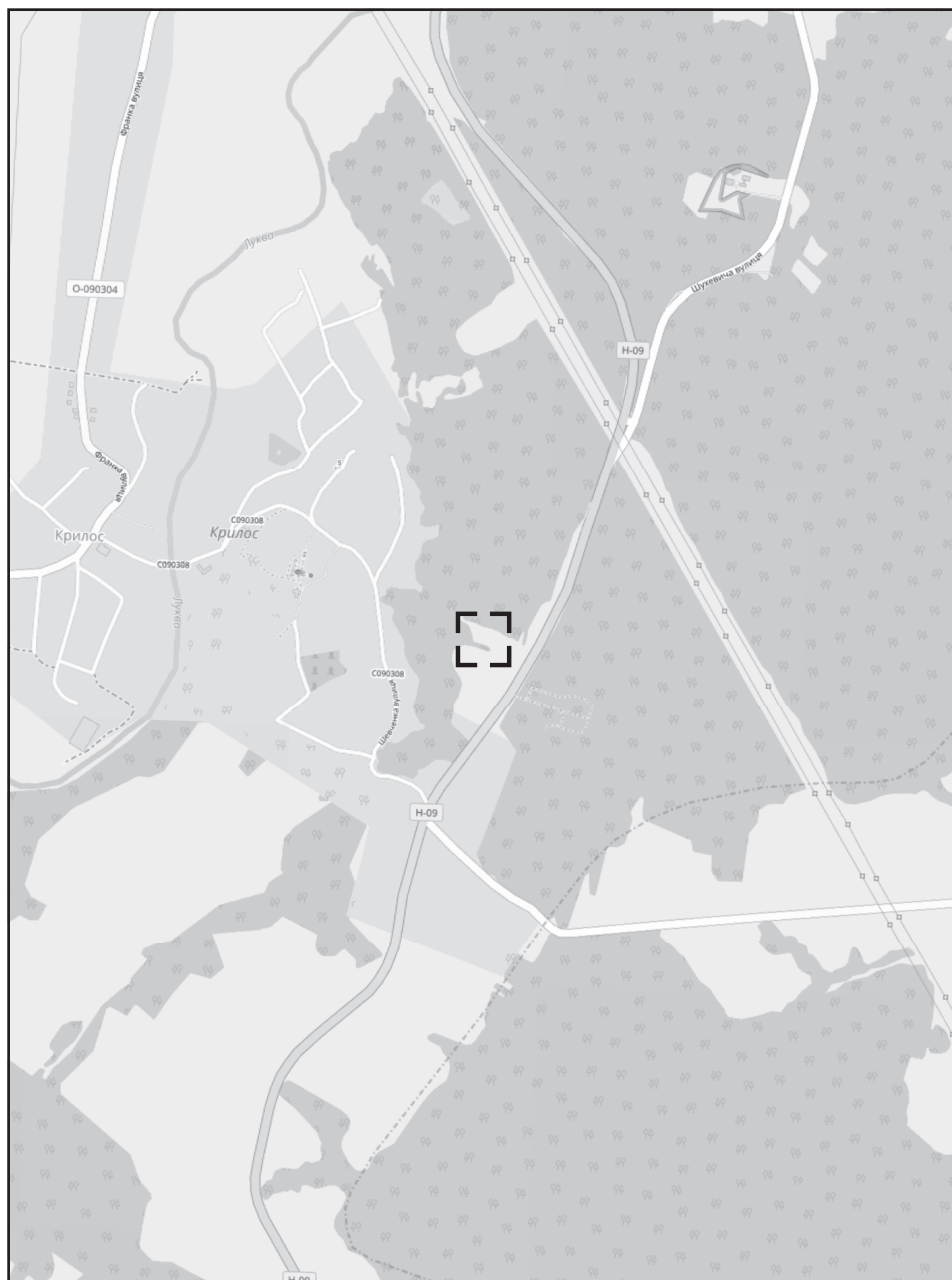
Карта-схема 14в.

Територія колишнього жіночого монастиря в Кам'янці-Струмиловій
(на кадастровій карті міста 1845 р.)

Карта-схема 15а.

Локалізація чоловічої обителі Св. Пророка Іллі у Крилосі,
поблизу якої існував жіночий монастир
(на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.)

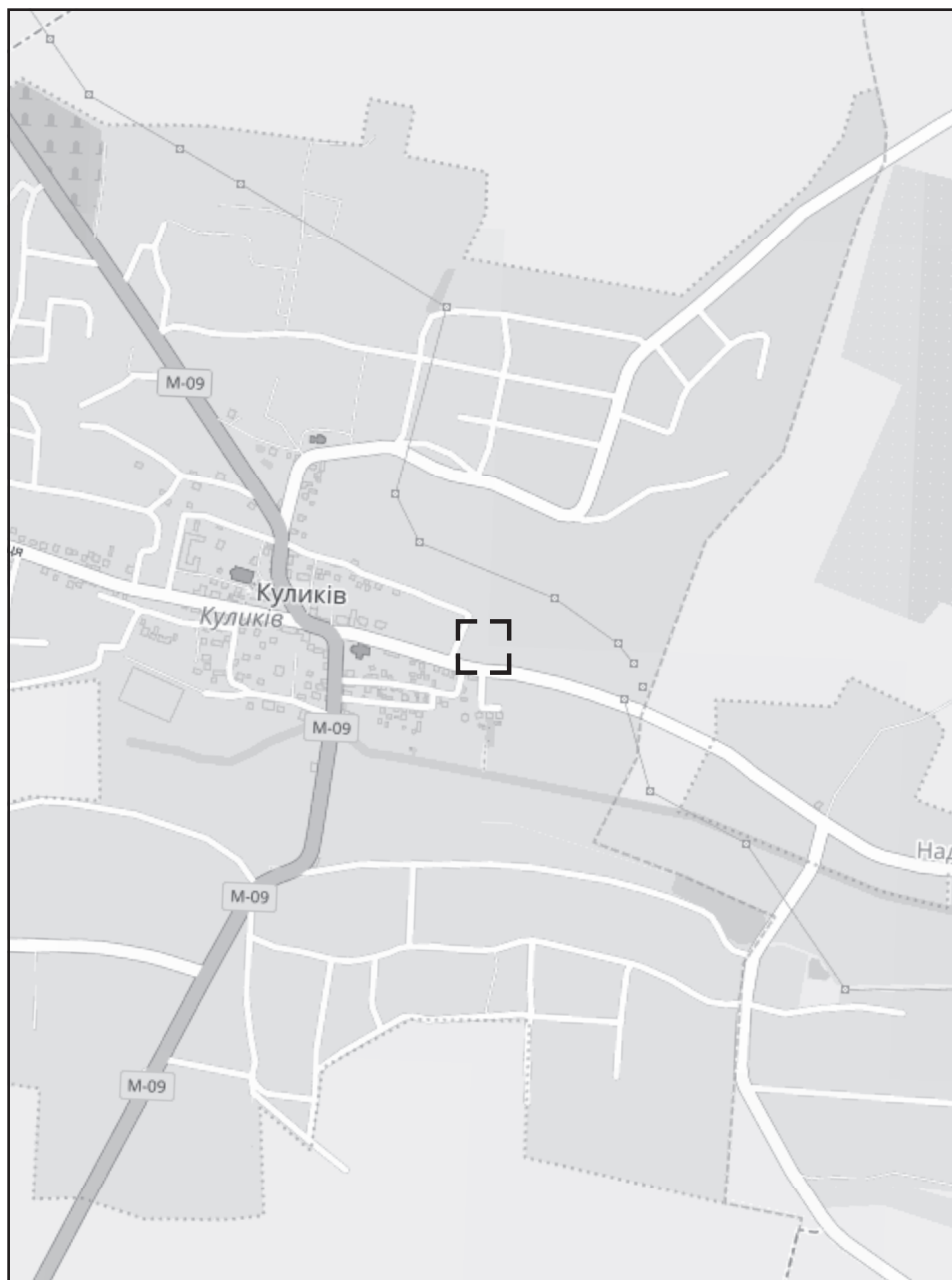

Карта-схема 15б.
Локалізація чоловічої обителі Св. Пророка Іллі
у Криносі, поблизу якої існував жіночий монастир
(на основі OpenStreetMap)

Карта-схема 16а.

Приблизна локалізація жіночого монастиря в Куликові
(на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.)

Карта-схема 16б.
Приблизна локалізація жіночого монастиря в Куликові
(на основі OpenStreetMap)

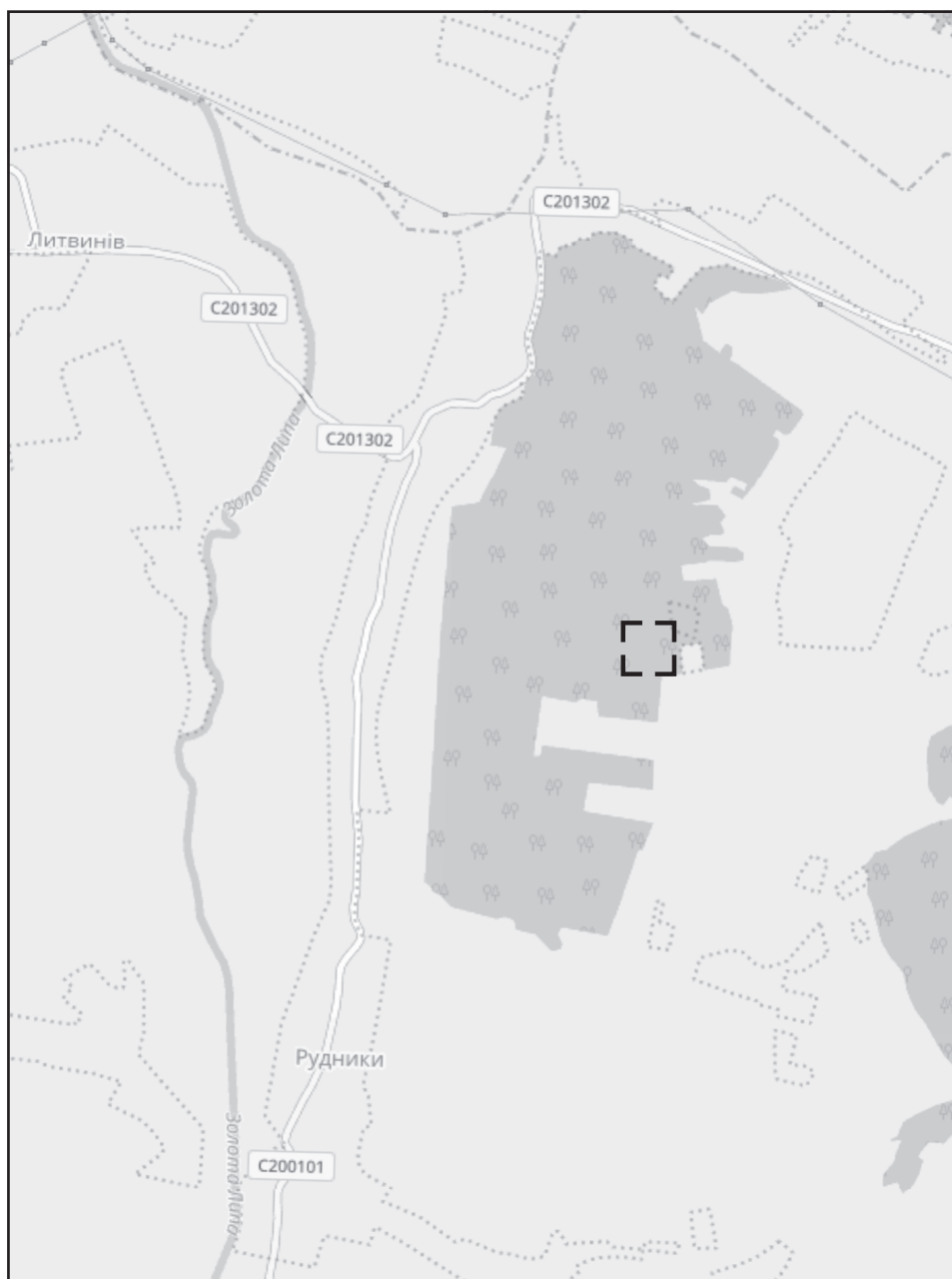
Карта-схема 16в.

Сіножать «У монастирі» в Куликові
(на кадастровій карті міста 1854 р.)

Карта-схема 17а.

Локалізація чоловічої обителі Св. Онуфрія Пустельника /
Пресв. Тройці у Литвиніві, поблизу якої існував жіночий монастир
(на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр.)

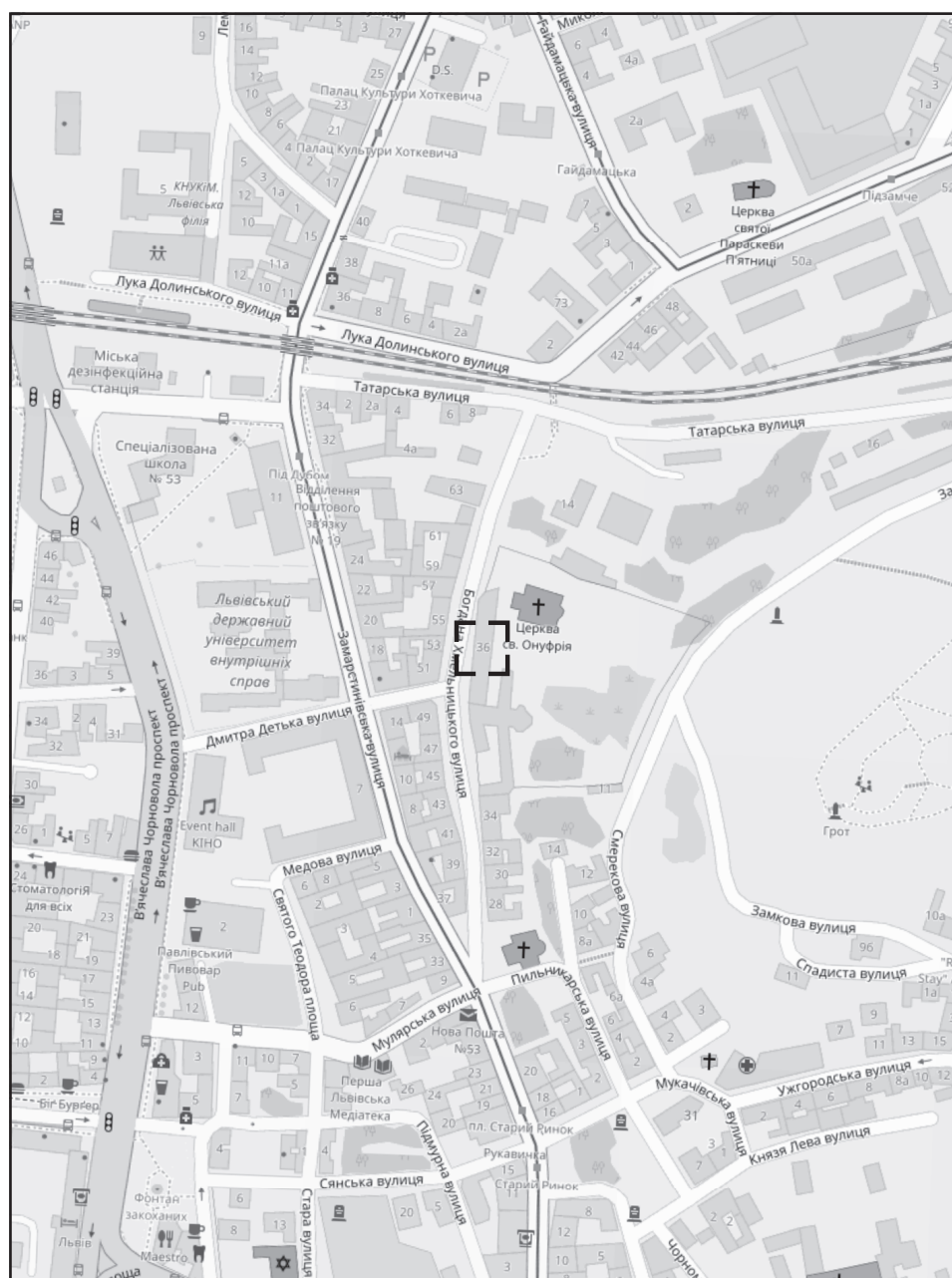
Карта-схема 176.

Локалізація чоловічої обителі Св. Онуфрія Пустельника /
Пресв. Тройці у Литвиніві, поблизу якої існував жіночий монастир
(на основі OpenStreetMap)

Карта-схема 18а.

Локалізація чоловічої обителі Св. Онуфрія Пустельника у Львові,
поблизу якої існував жіночий монастир Св. Катерини Александрійської
(на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр.)

Карта-схема 186.

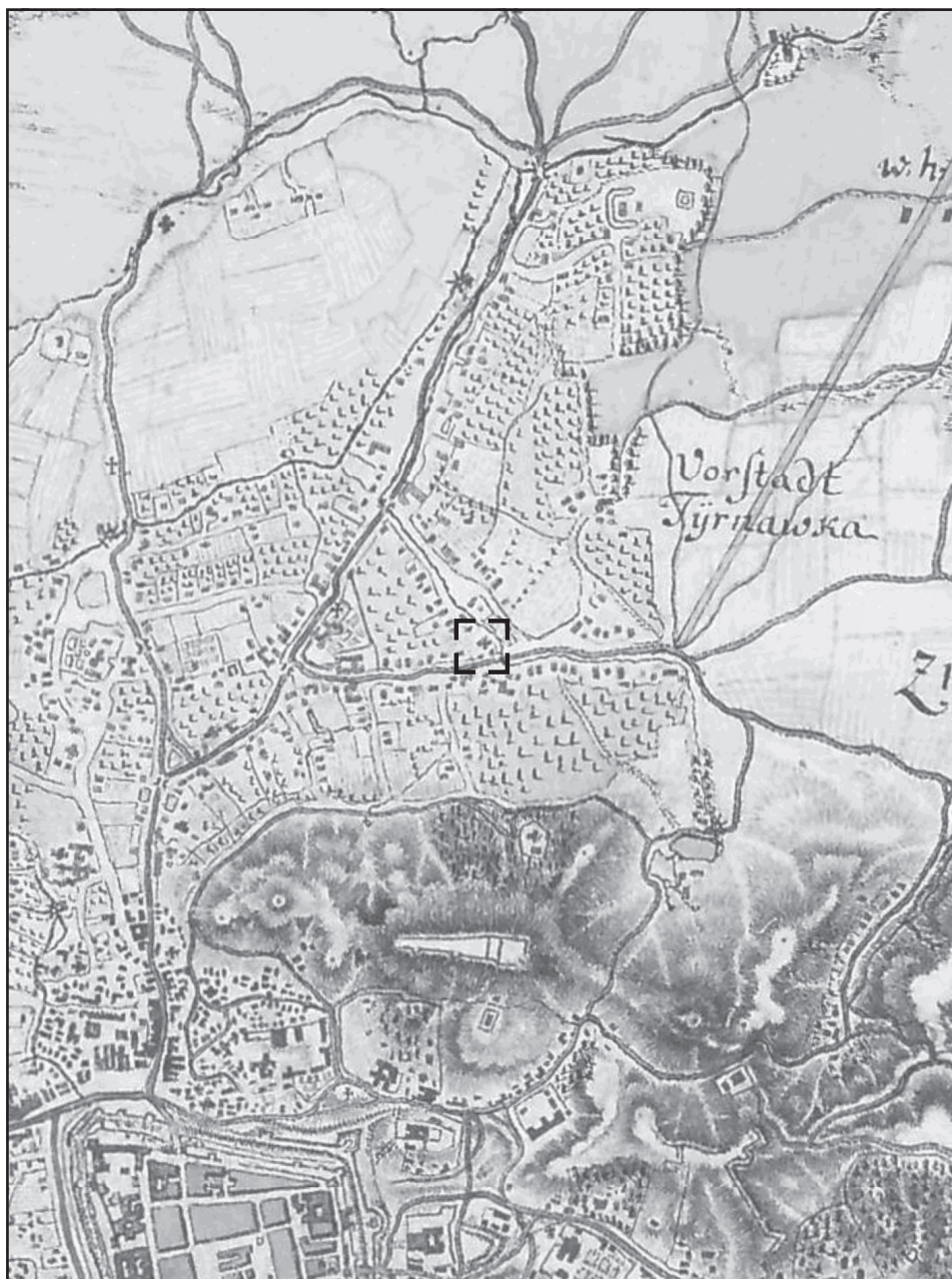
Локалізація чоловічої обителі Св. Онуфрія Пустельника у Львові,
 поблизу якої існував жіночий монастир Св. Катерини Александрійської
 (на основі OpenStreetMap)

Карта-схема 18в.

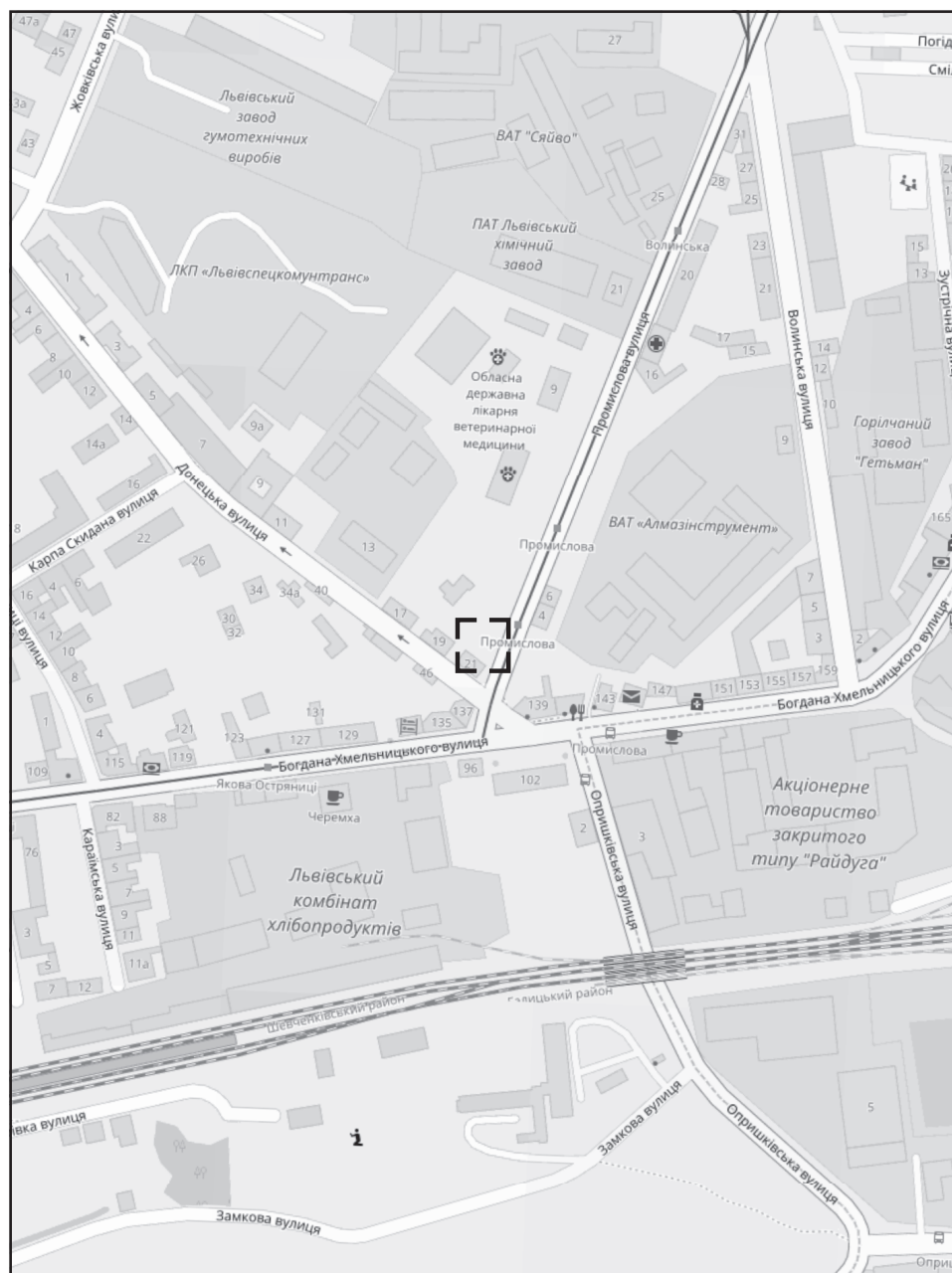
Локалізація чоловічої обителі Св. Онуфрія Пустельника у Львові,
поблизу якої існував жіночий монастир Св. Катерини Александрійської
(на рукописному плані Львова та околиць бл. 1770 р.:

TOPOGRAPHIA Urbis Leopolis cum suis adjacentibus Suburbis, circa A 1770)

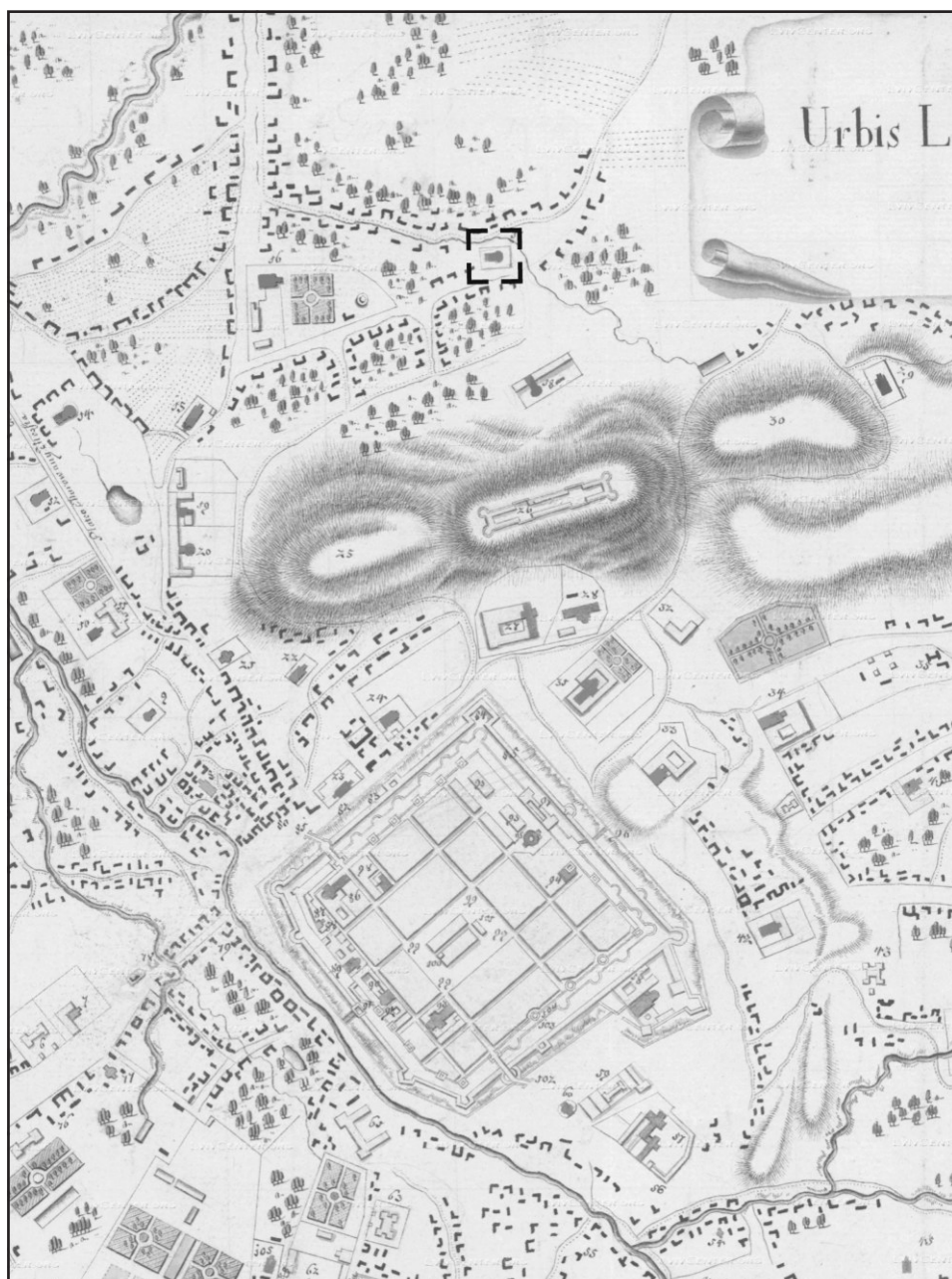
Карта-схема 19а.

Локалізація парафіяльної церкви Різдва Пресв. Богородиці на Тарнавці у Львові, поблизу якої існував жіночий монастир (на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр.)

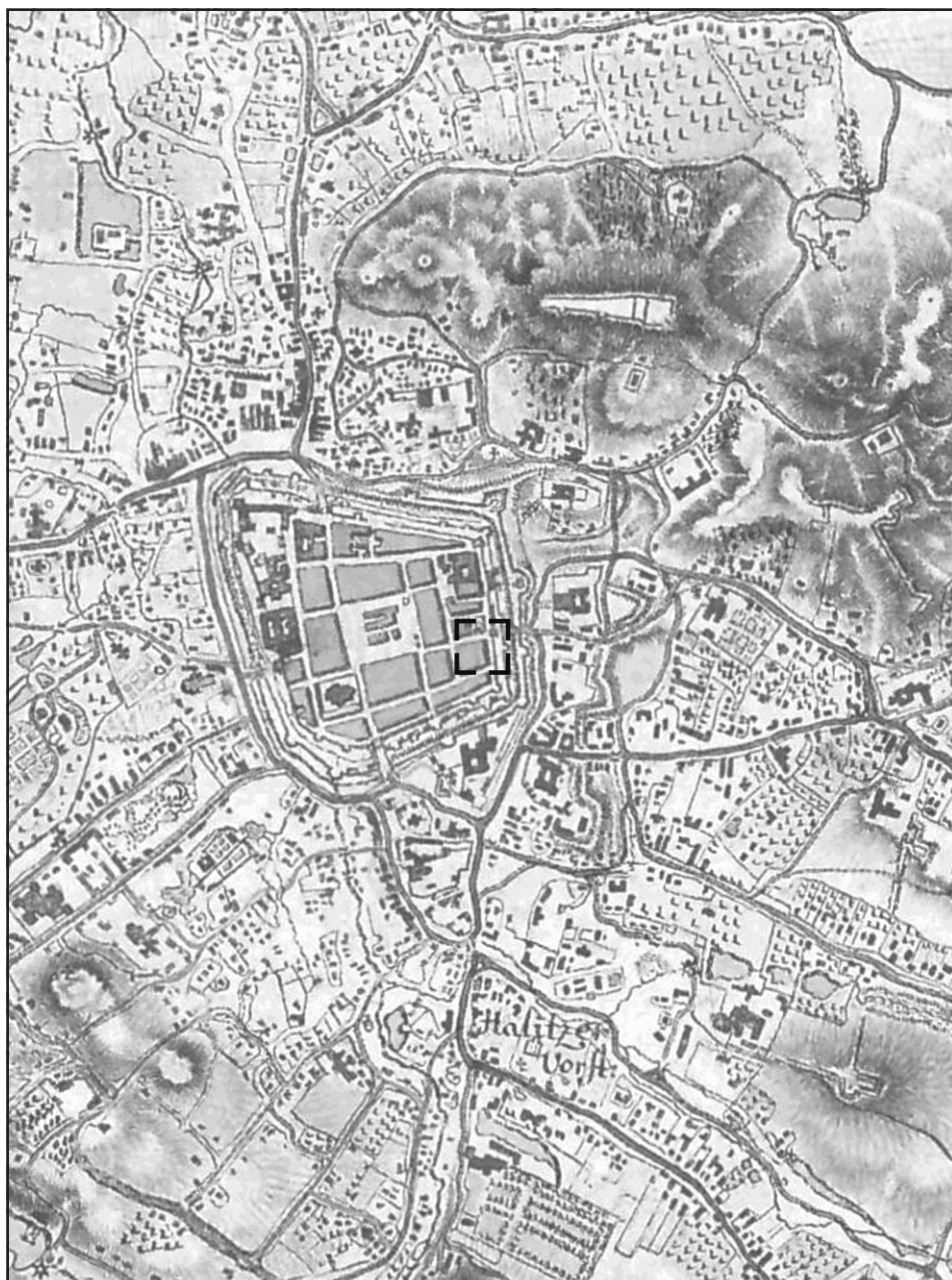
Карта-схема 196.

Локалізація парафіяльної церкви Різдва Пресв. Богородиці на Тарнавці у Львові, поблизу якої існував жіночий монастир (на основі OpenStreetMap)

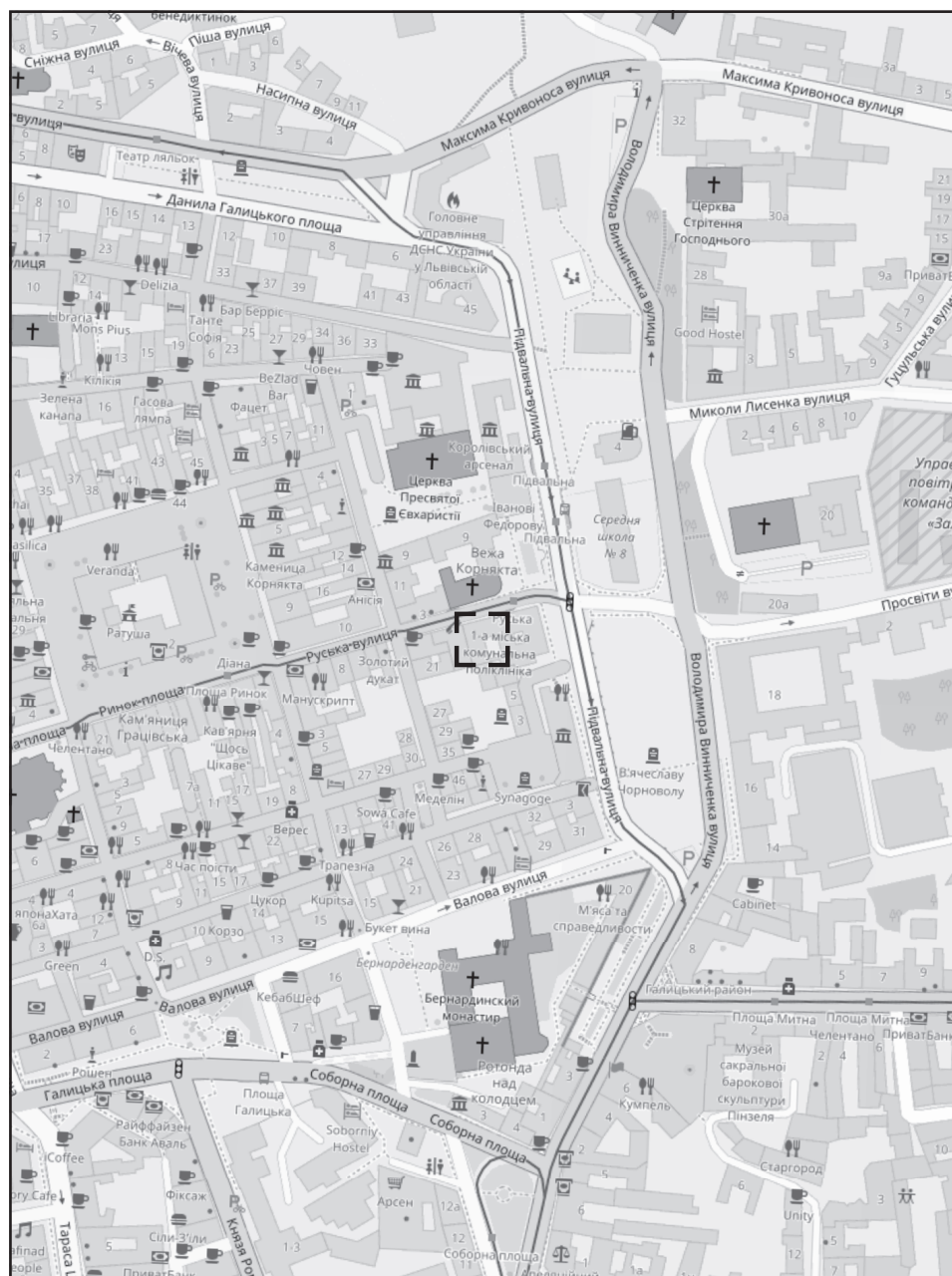

Карта-схема 19в.

Локалізація парафіяльної церкви Різдва Пресв. Богородиці
на Тарнавці у Львові, поблизу якої існував жіночий монастир
(на рукописному плані Львова та околиць бл. 1770 р.:
TOPOGRAPHIA Urbis Leopoldis cum suis adjacentibus Suburbis, circa A 1770)

Карта-схема 20а.
Локалізація «монастиря Лянґішівен» у Львові
(на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.)

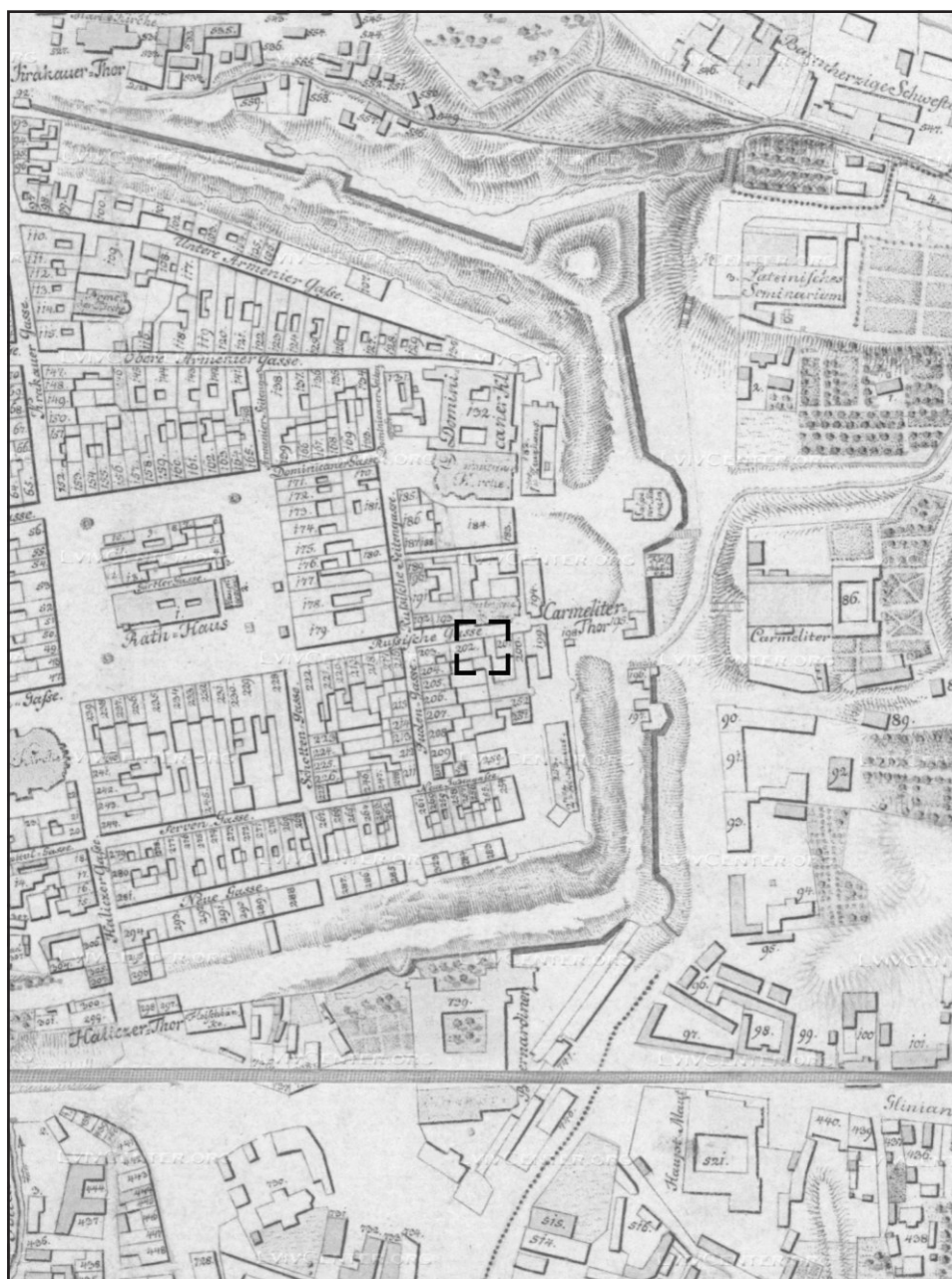

Карта-схема 20б.

Локалізація «монастиря Лянґішівен» у Львові
(на основі OpenStreetMap)

Карта-схема 20в.
Локалізація «монастиря Лянґішівен» у Львові
(на основі карти «Нерухомість середмістя Львова у 1767 р.»)

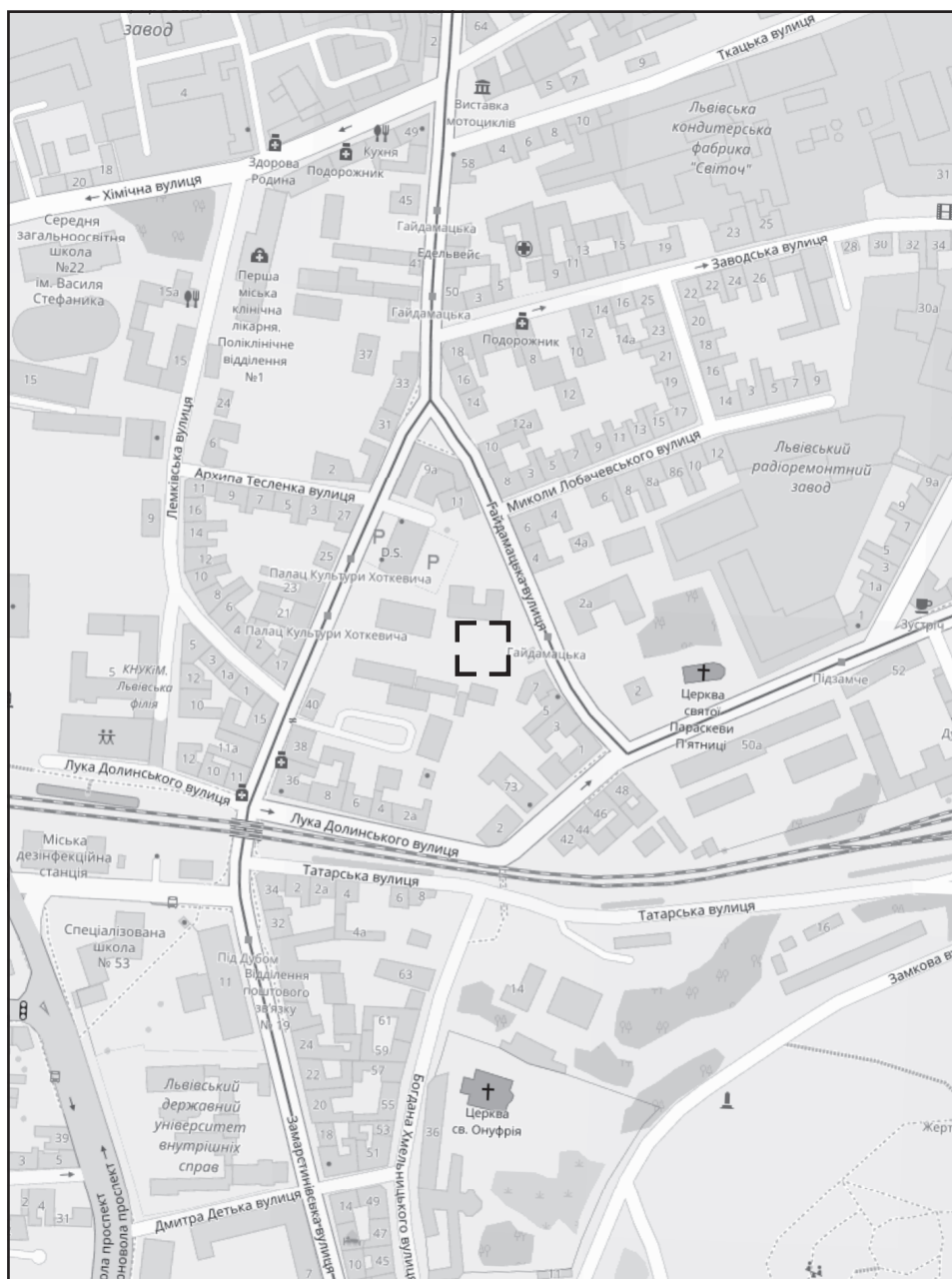

Карта-схема 20 г.

Локалізація «монастиря Лянґішівен» у Львові
 (на основі плану Львова та передмість бл. 1802 р.:
Plan der Stadt Lemberg samt ihren Vorstädten)

Карта-схема 21а.
Локалізація жіночого монастиря
Введення в Храм Пресв. Богородиці у Львові
(на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр.)

Карта-схема 216.

Локалізація жіночого монастиря
Введення в Храм Пресв. Богородиці у Львові
(на основі OpenStreetMap)

Карта-схема 21в.

Межі лібертації жіночого монастиря
Введення в Храм Пресв. Богородиці у Львові
(на карті «Передмістя Львова у першій половині XVIII ст.: юридики та лібертації»)

Карта-схема 21г.

Локалізація жіночого монастиря Введення в Храм Пресв. Богородиці у Львові
(на рукописній карті Жана Ігнатія дю Дефія 1766 р.: *Plan de la Ville, des Châteaux et des
Faubourgs de Leopold. Pour servir à la construction des Chemins et à la réparation de l'ancien
pavé. Levé par Décret de la Commission Royale, établie à cet effet. Par moi Jean Ignace
du Desfilles Géomètre Juré du Roy et de la République de Pologne. L'année: 1766*)

Карта-схема 21г.

Локалізація жіночого монастиря

Введення в Храм Пресв. Богородиці у Львові

(на рукописному плані Львова та околиць бл. 1770 р.:

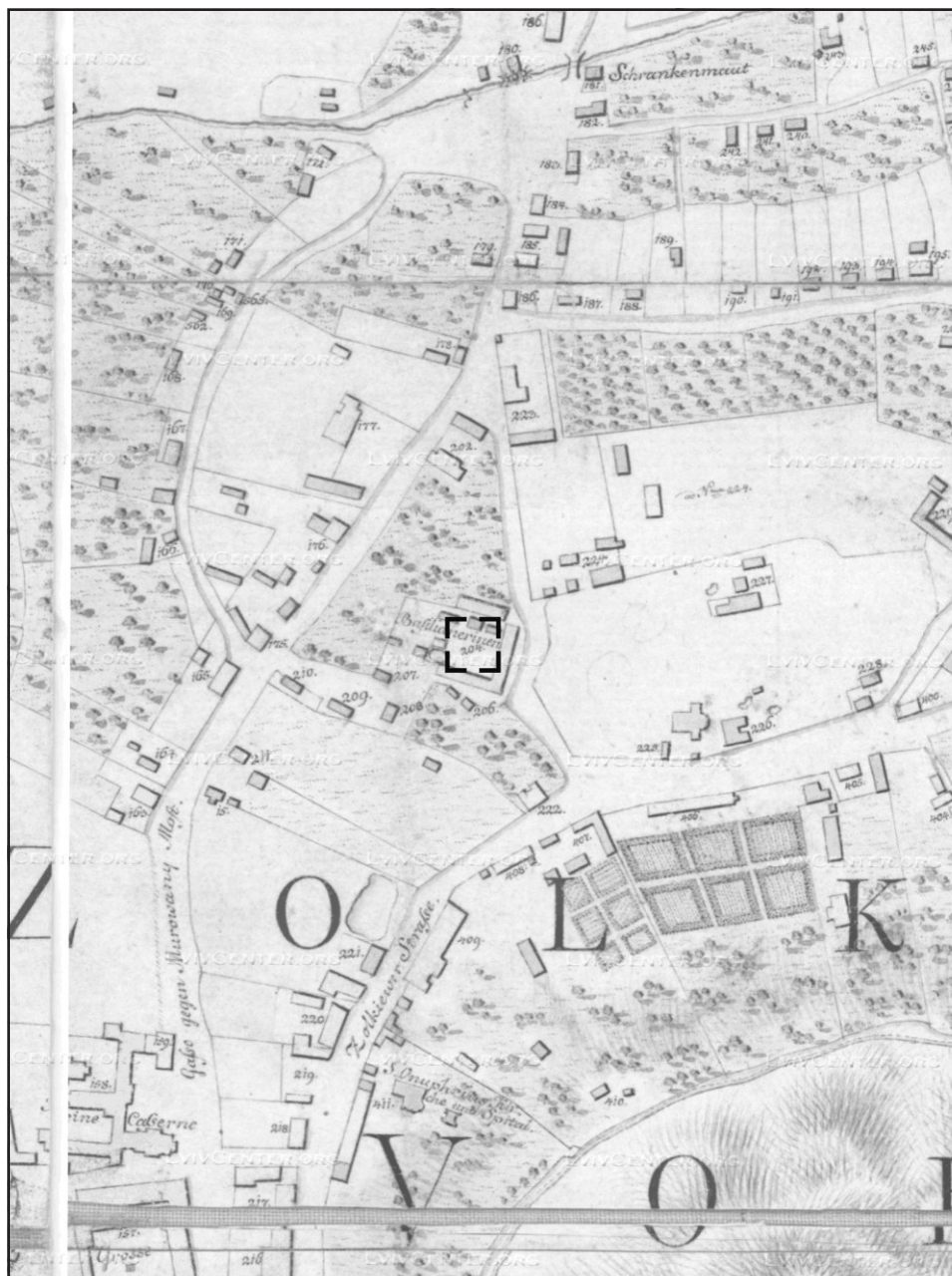
TOPOGRAPHIA Urbis Leopolis cum suis adjacentibus Suburbis, circa A 1770)

Карта-схема 21д.

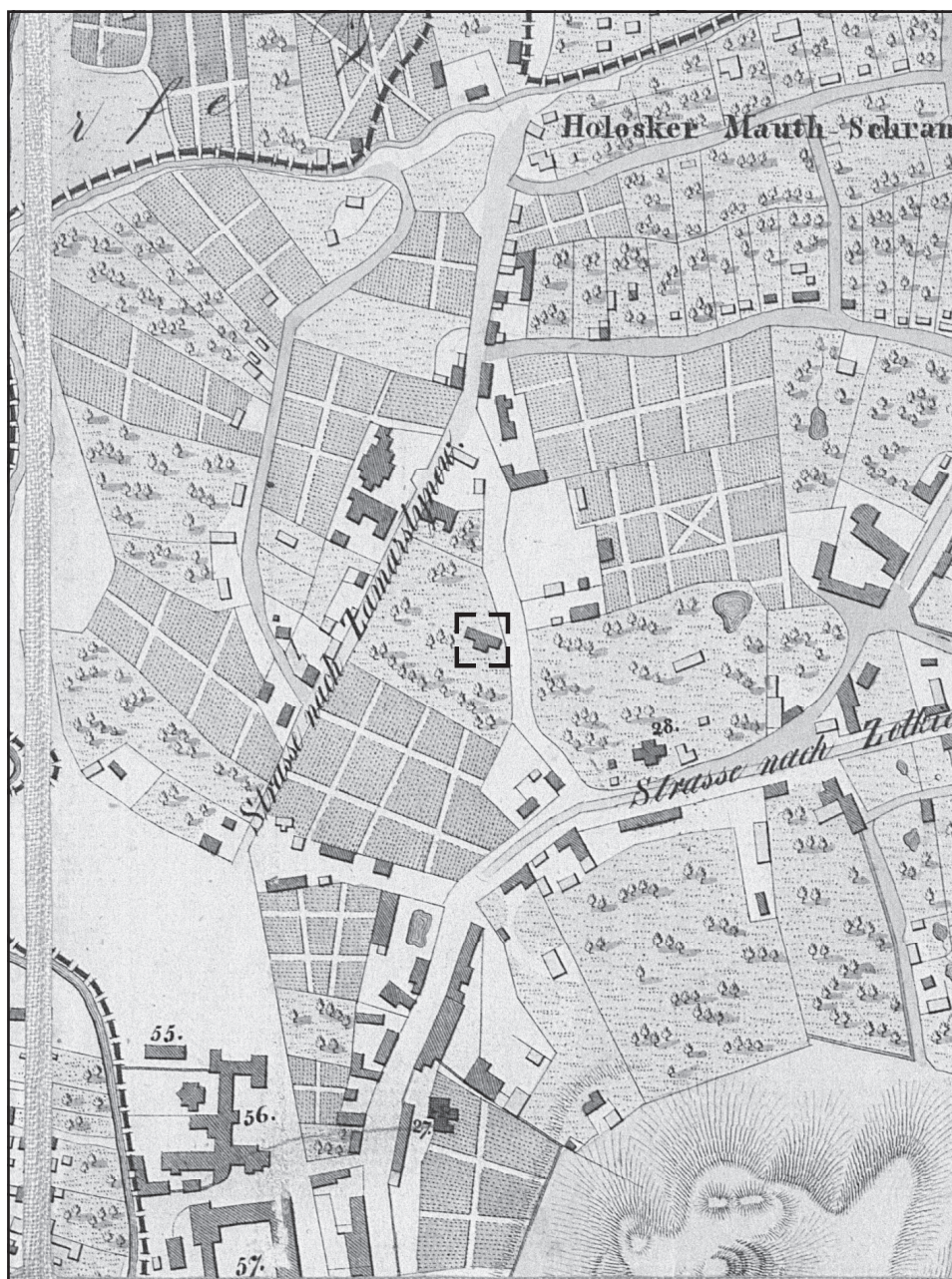
Локалізація жіночого монастиря Введення в Храм Пресв. Богородиці у Львові
(на рукописному плані Львова з кінця XVIII ст.:

Plan La Ville de Leopold, Capitale de la Russie Rouge avec les Feaubourgs)

Карта-схема 21е.

Локалізація жіночого монастиря Введення в Храм Пресв. Богородиці у Львові
(на плані Львова та передмість бл. 1802 р.:
Plan der Stadt Lemberg samt ihren Vorstädten)

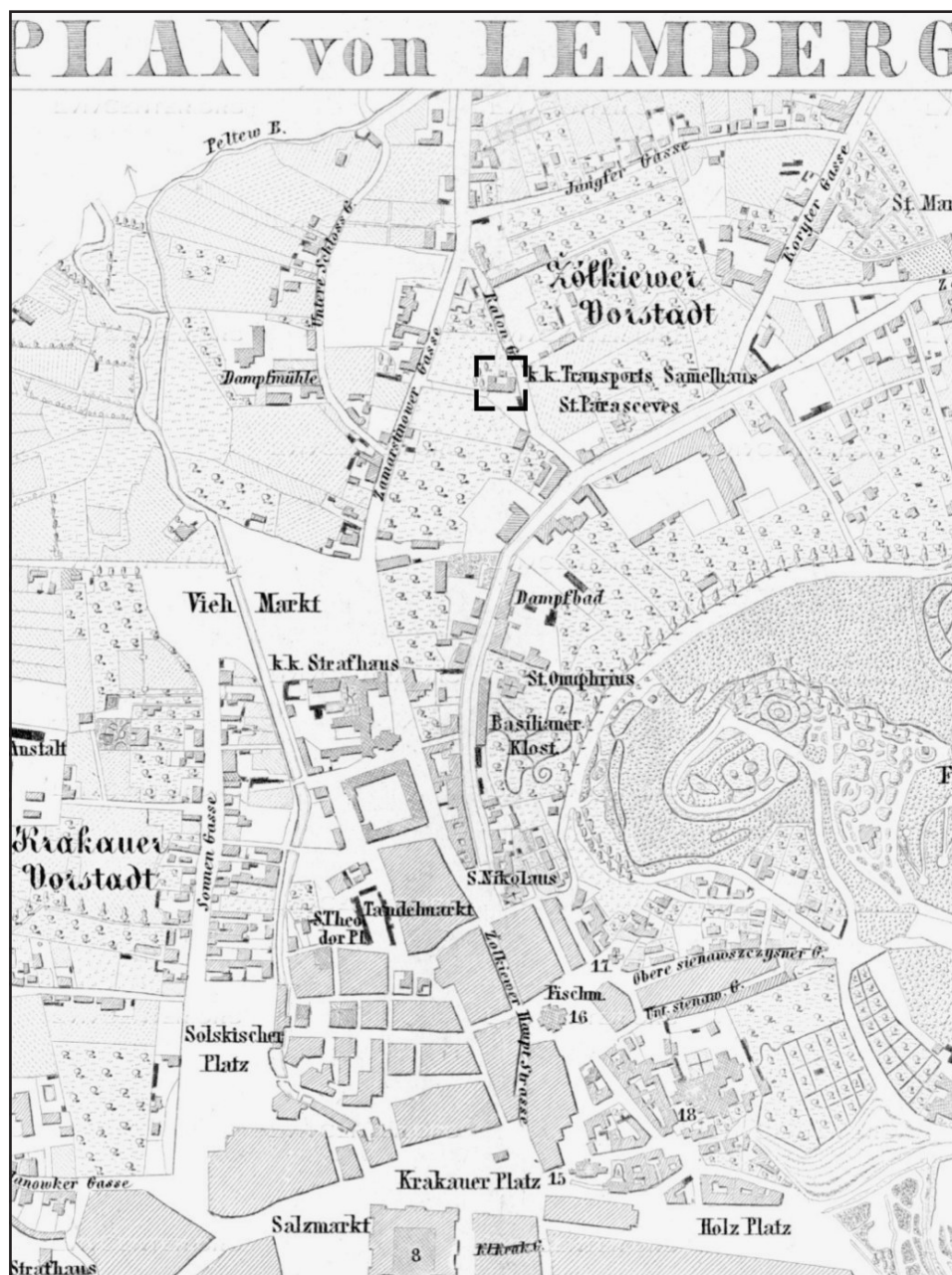
Карта-схема 21е.

Територія колишнього жіночого монастиря
 Введення в Храм Пресв. Богородиці у Львові
 (на плані Львова та передмість бл. 1829 р.:
Plan der Stadt Lemberg sammt ihren Vorstädten)

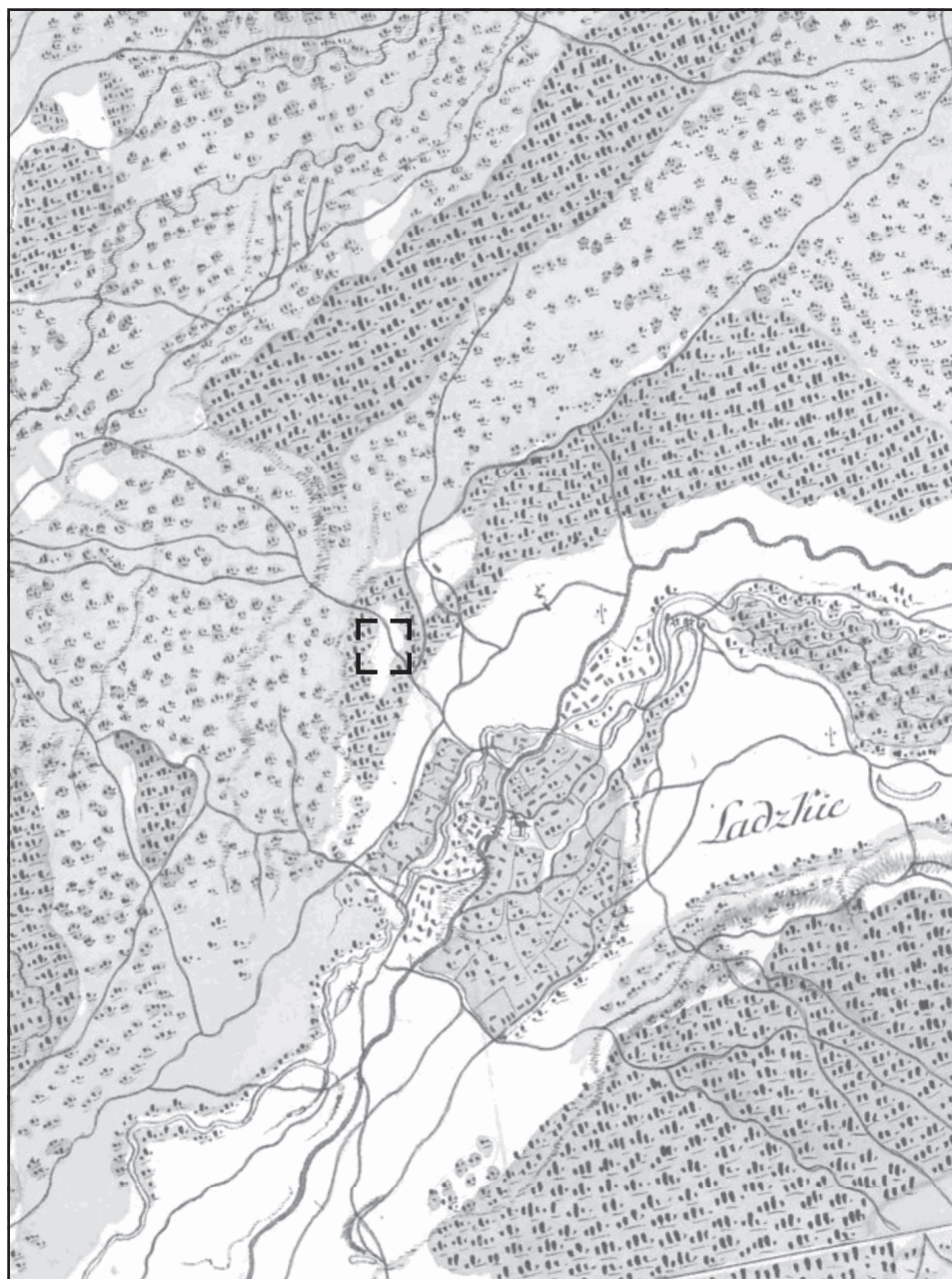
Карта-схема 21ж.

Територія колишнього жіночого монастиря
Введення в Храм Пресв. Богородиці у Львові
(на плані Львова та його передмість 1844 р:
Lemberg mit seinen Vorstadten im Jahre 1844)

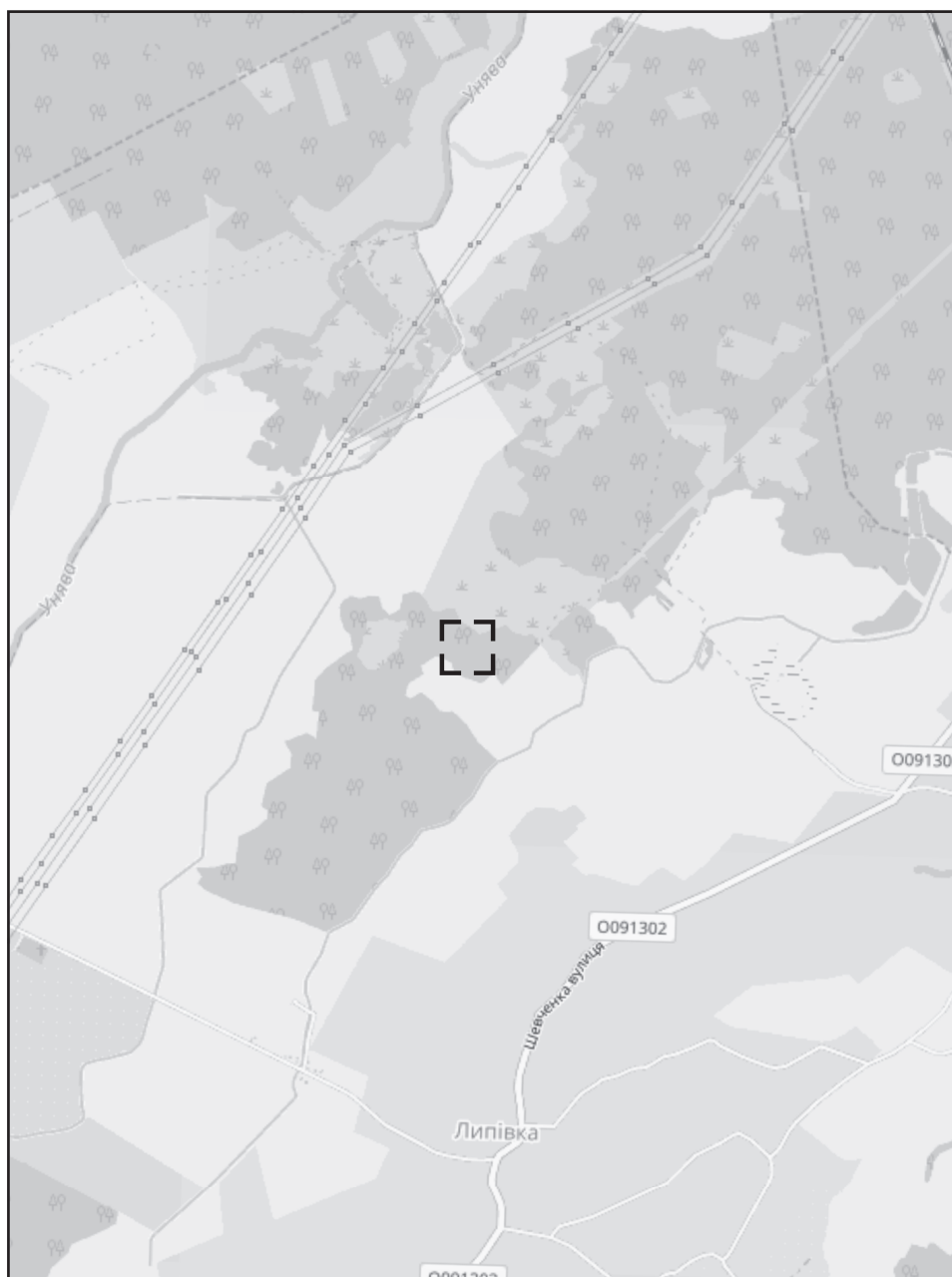
Карта-схема 213.

Територія колишнього жіночого монастиря
Введення в Храм Пресв. Богородиці у Львові
(на плані Львова бл. 1863 р.: *Plan von Lemberg*)

Карта-схема 22а.

Приблизна локалізація чоловічої обителі Преображення Господнього / Пресв. Тройці в Ляцькому, поблизу якої існував жіночий монастир (на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.)

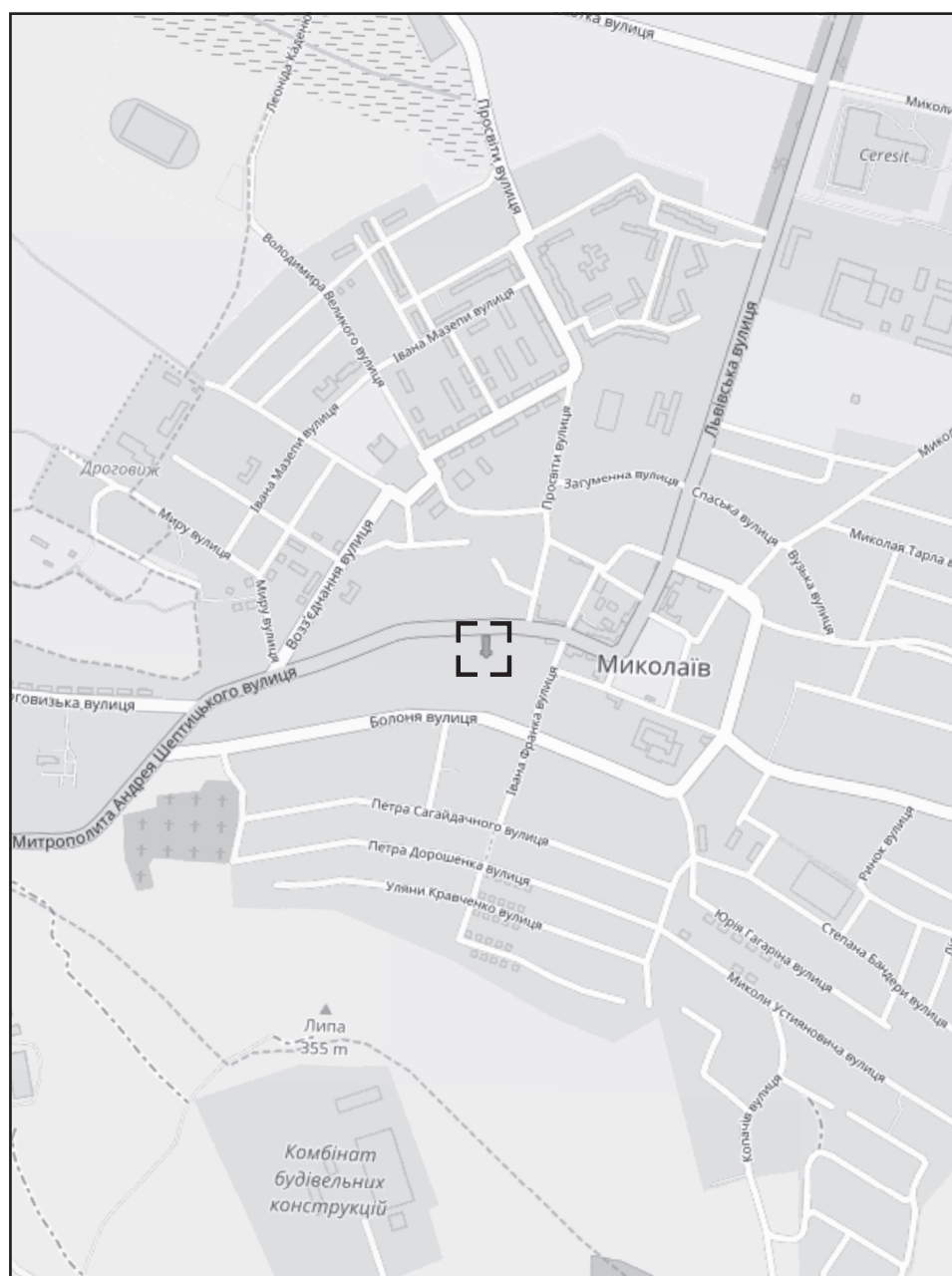
Карта-схема 226.

Приблизна локалізація чоловічої обителі Преображення Господнього / Пресв. Троїці в Ляцькому, поблизу якої існував жіночий монастир (на основі OpenStreetMap)

Карта-схема 23а.

Локалізація парафіяльної церкви Св. Миколая Чудотворця у Миколаєві,
поблизу якої існував жіночий монастир
(на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр.)

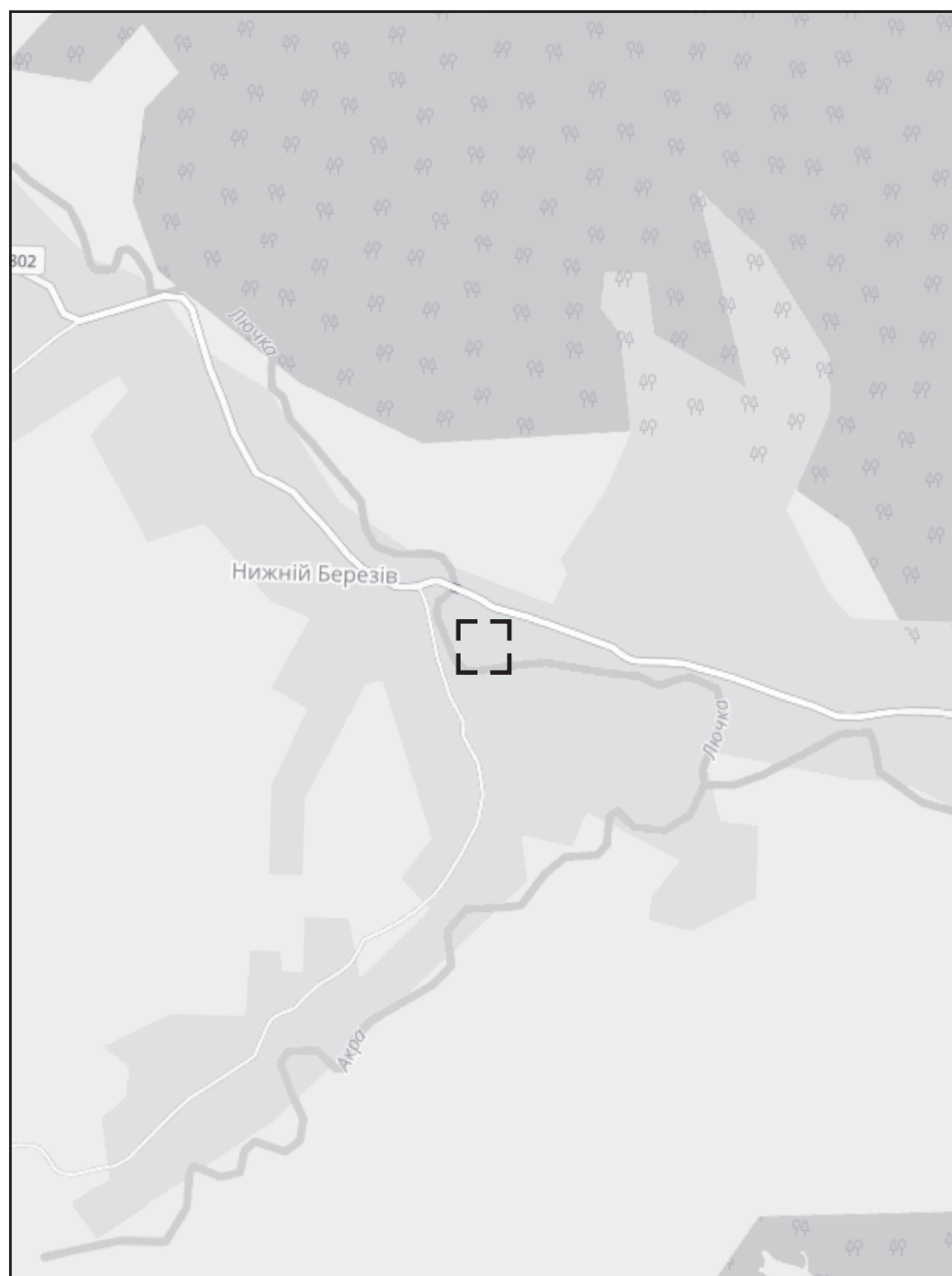
Карта-схема 236.

Локалізація парафіяльної церкви Св. Миколая Чудотворця
у Миколаєві, поблизу якої існував жіночий монастир
(на основі OpenStreetMap)

Карта-схема 24а.

Приблизна локалізація чоловічої обителі Св. Михаїла Архистратига в Нижньому Березові, поблизу якої існував жіночий монастир (на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.)

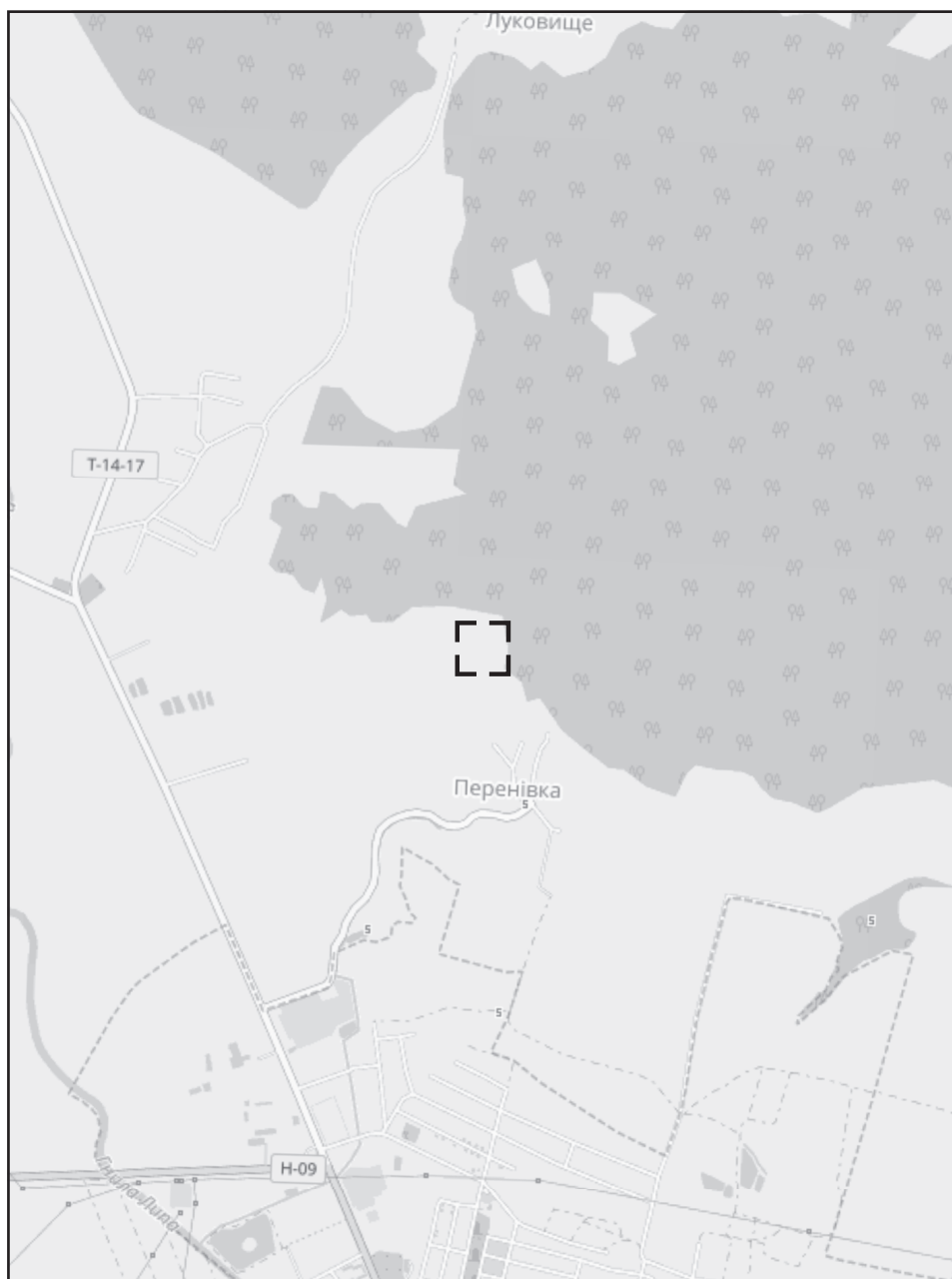

Карта-схема 246.

Приблизна локалізація чоловічої обителі Св. Михаїла Архистратига
в Нижньому Березові, поблизу якої існував жіночий монастир
(на основі OpenStreetMap)

Карта-схема 25а.
Локалізація жіночого монастиря в Підгородді
(на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр.)

Карта-схема 25б.
Локалізація жіночого монастиря в Підгородді
(на основі OpenStreetMap)

Карта-схема 25в.
Територія колишнього жіночого монастиря в Підгородді
(на кадастровій карті міста 1854 р.)

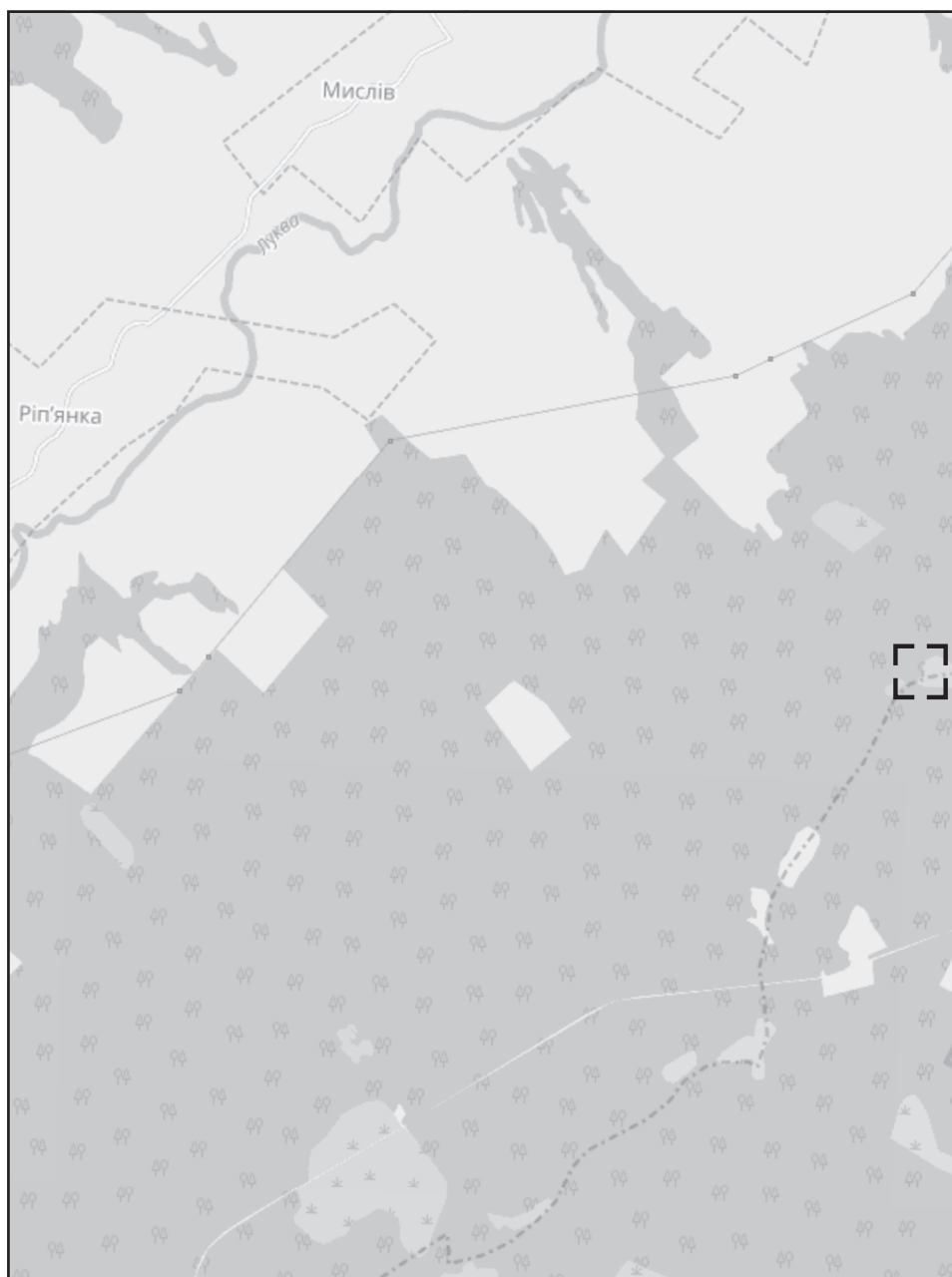
Карта-схема 25г.

Урочище Монастирок поблизу Підгороддя
(на топографічній карті Королівства Галичини і Володимирії 1855 р.)

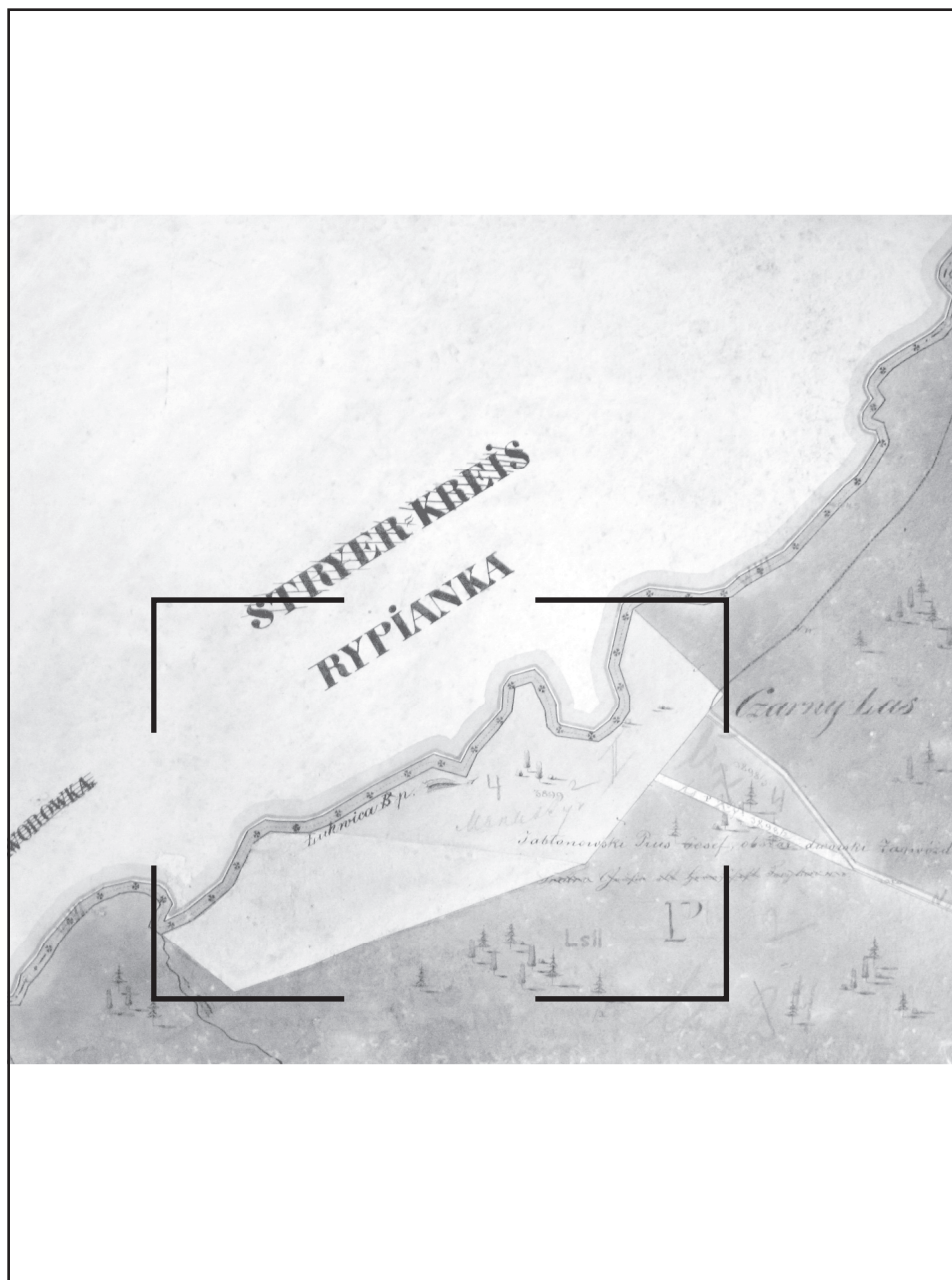

Карта-схема 26а.

Приблизна локалізація жіночого монастиря в Рип'янці
(на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.)

Карта-схема 266.
Приблизна локалізація жіночого монастиря в Рип'янці
(на основі OpenStreetMap)

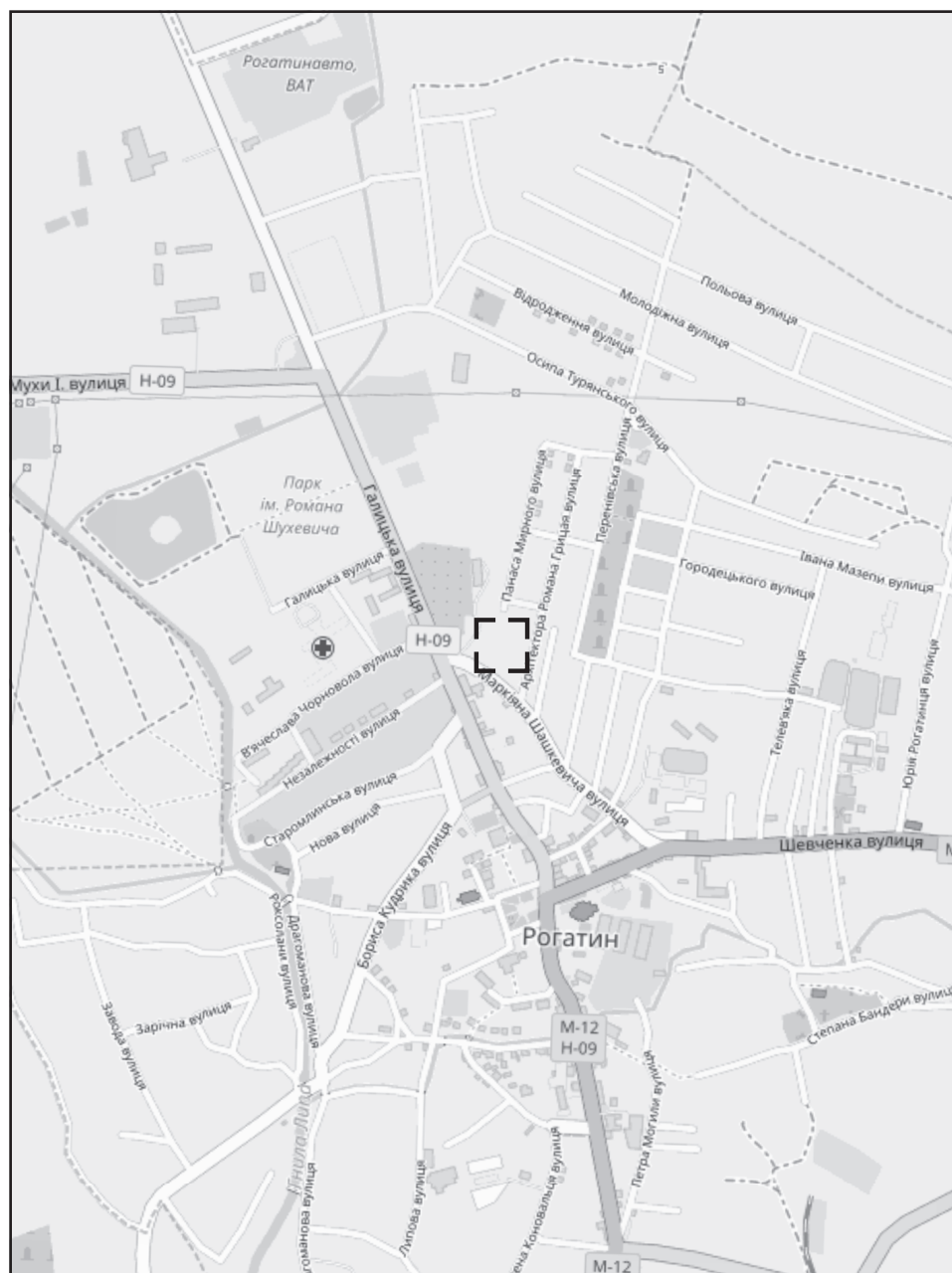

Карта-схема 26в.
Територія колишнього жіночого монастиря в Рип'янці
(на кадастровій карті села Загвіздя 1848 р.)

Карта-схема 27а.

Приблизна локалізація жіночого монастиря в Рогатині
(на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.)

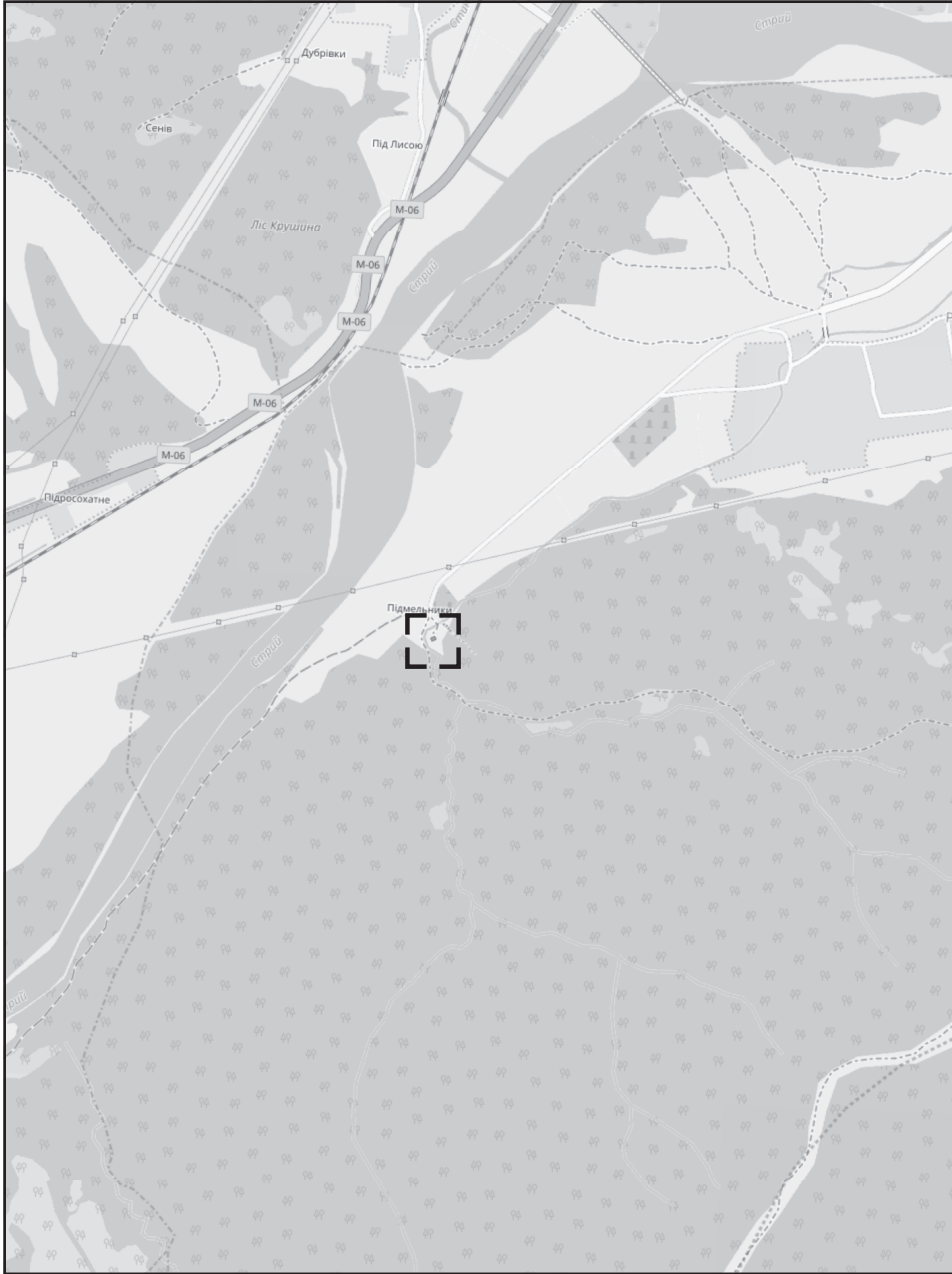

Карта-схема 276.
Приблизна локалізація жіночого монастиря в Рогатині
(на основі OpenStreetMap)

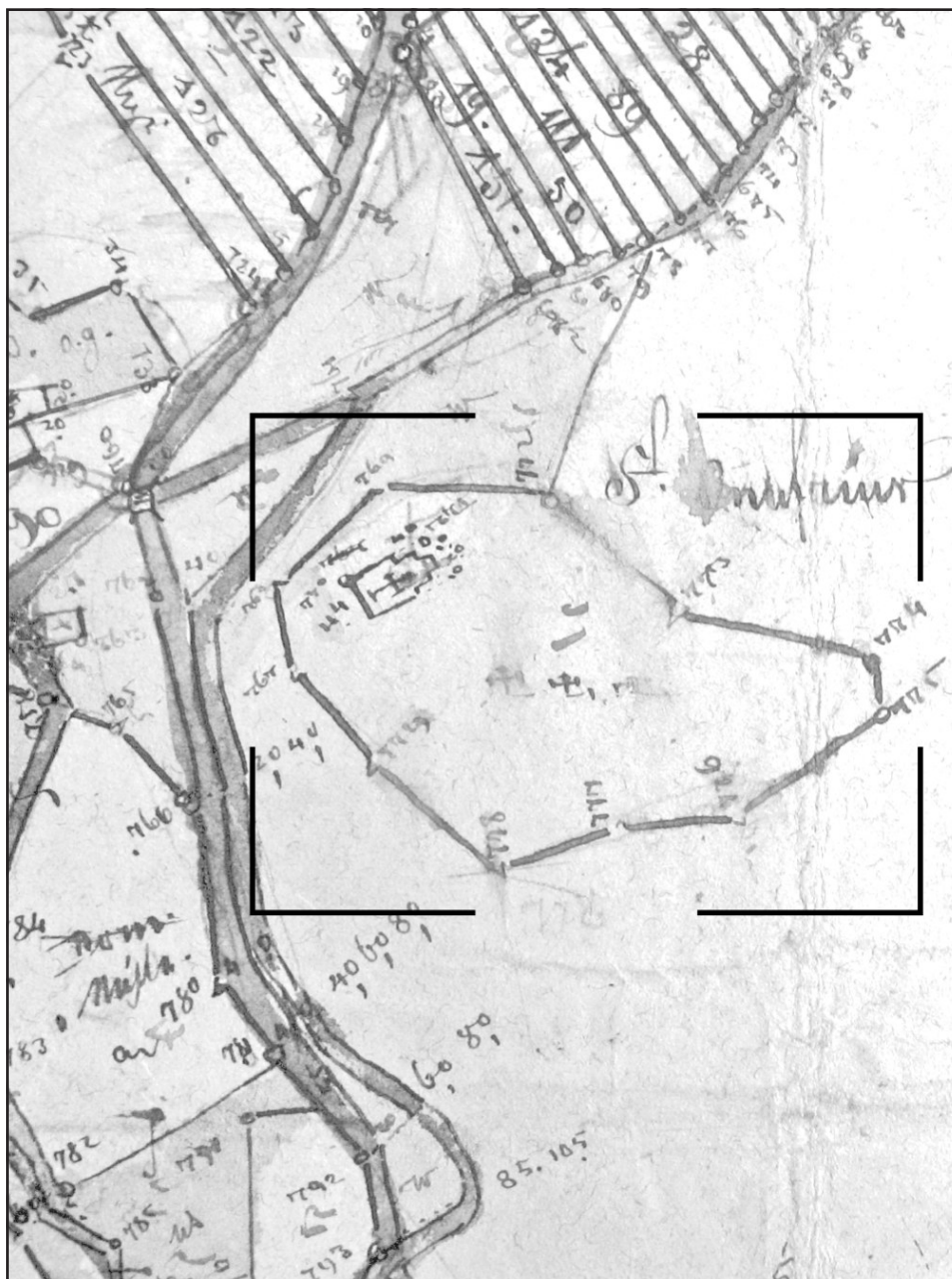

Карта-схема 28а.

Локалізація жіночого монастиря в Розгірчому
(на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр.)

Карта-схема 286.
Локалізація жіночого монастиря в Розгірчому
(на основі OpenStreetMap)

Карта-схема 28в.

Цвинтар на місці колишнього жіночого монастиря в Розгирчому
(на кадастровій карті села 1851 р.)

Карта-схема 28г.
Урочище Монастир поблизу Розгірчого
(на топографічній карті Королівства Галичини і Володимирії 1855 р.)

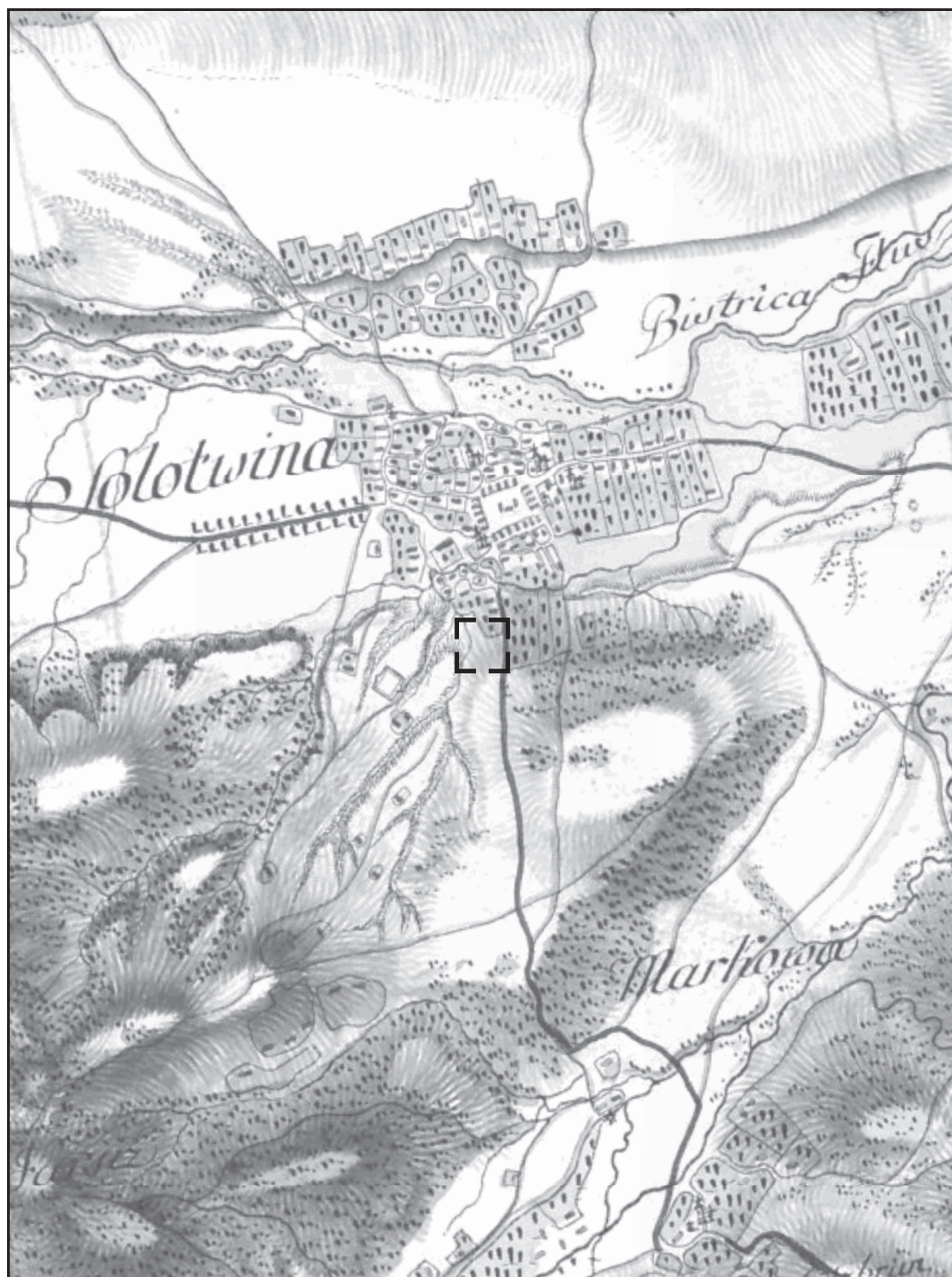

Карта-схема 29а.

Приблизна локалізація жіночого монастиря в Сасові
(на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.)

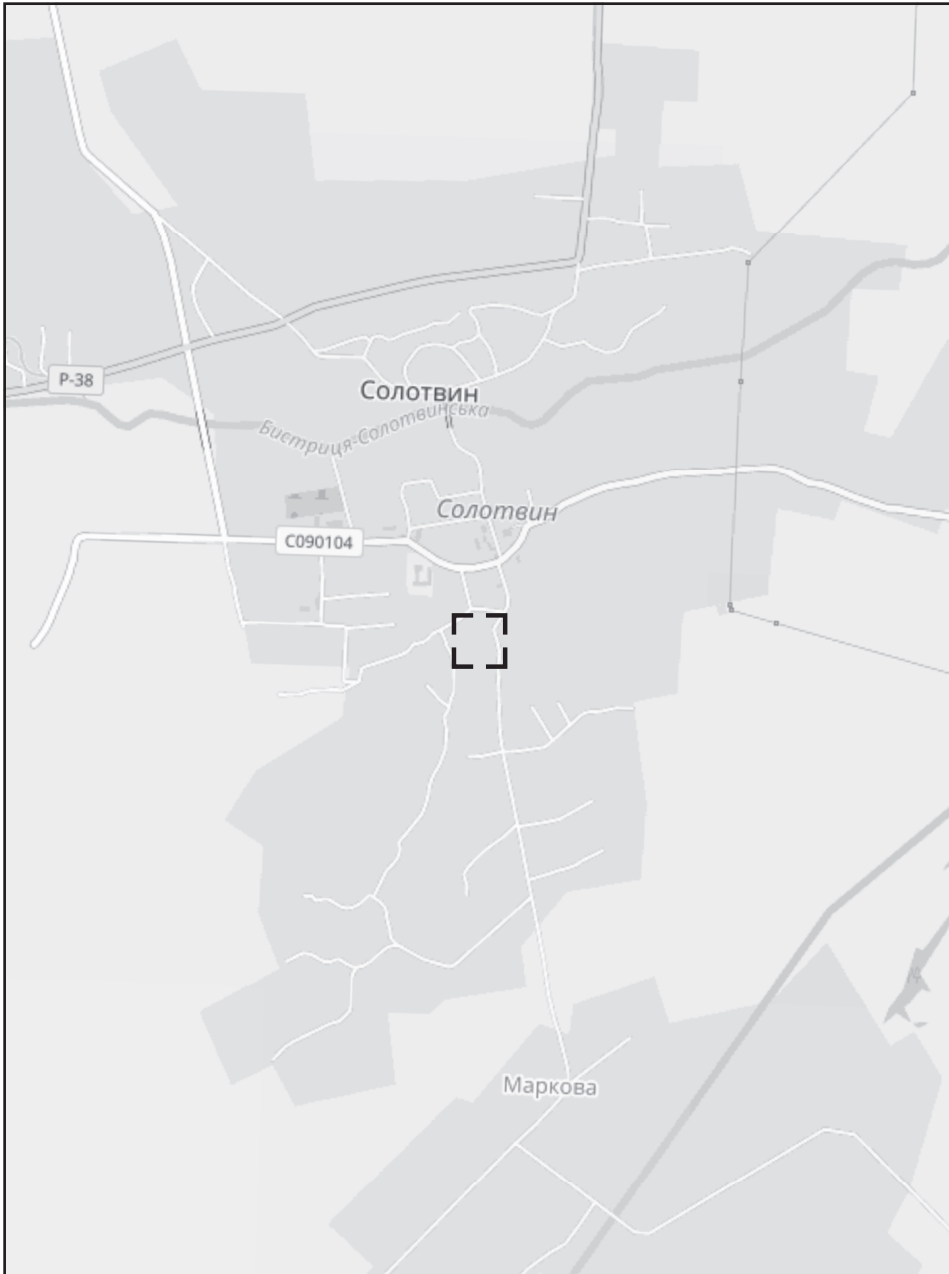
Карта-схема 296.
Приблизна локалізація жіночого монастиря в Сасові
(на основі OpenStreetMap)

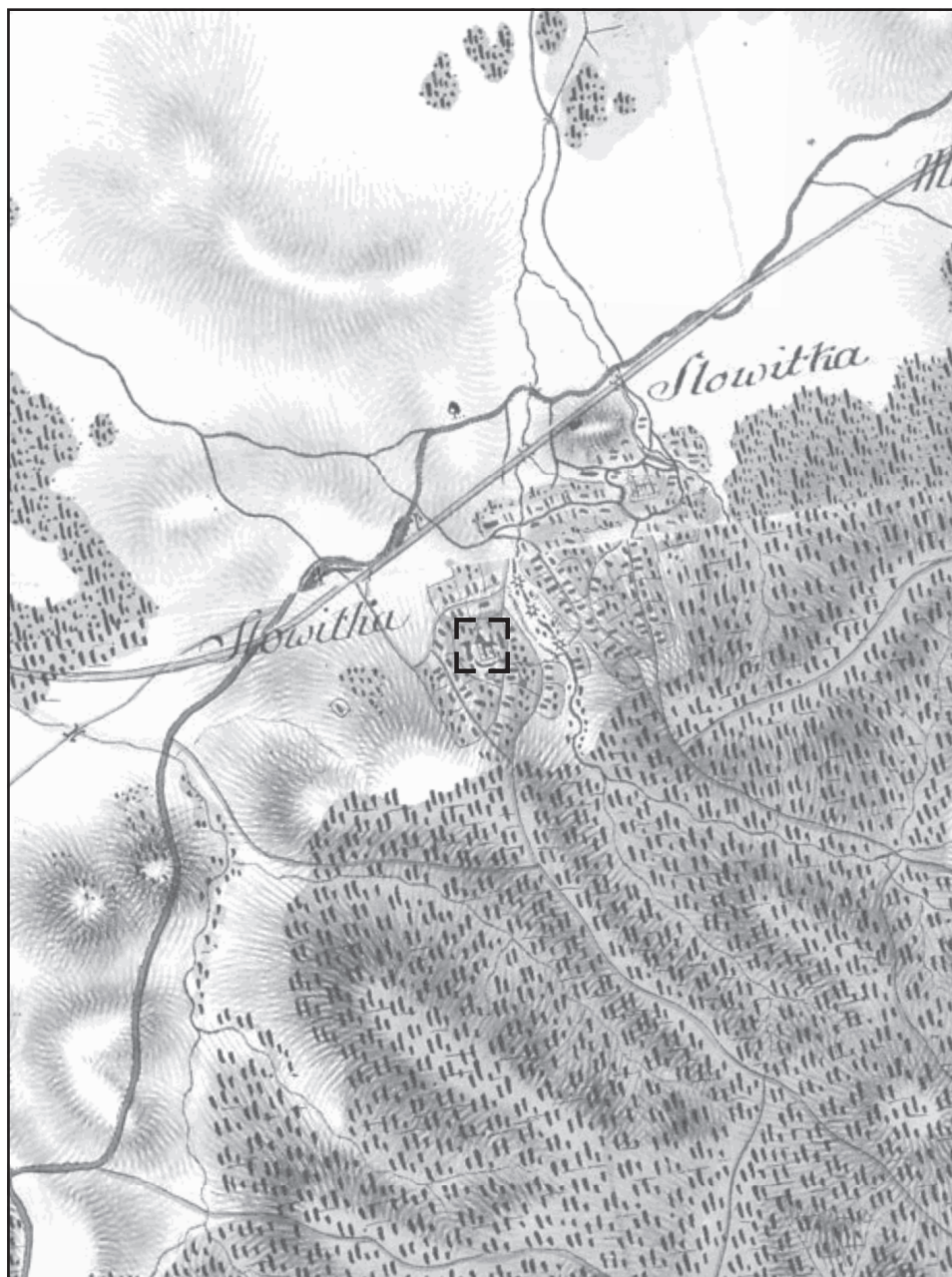
Карта-схема 30а.

Приблизна локалізація Скитського жіночого монастиря
неподалік Солотвина

(на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.)

Карта-схема 30б.
Приблизна локалізація Скитського жіночого монастиря
неподалік Солотвина
(на основі OpenStreetMap)

Карта-схема 31а.

Локалізація жіночого монастиря у Словіті
(на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр.)

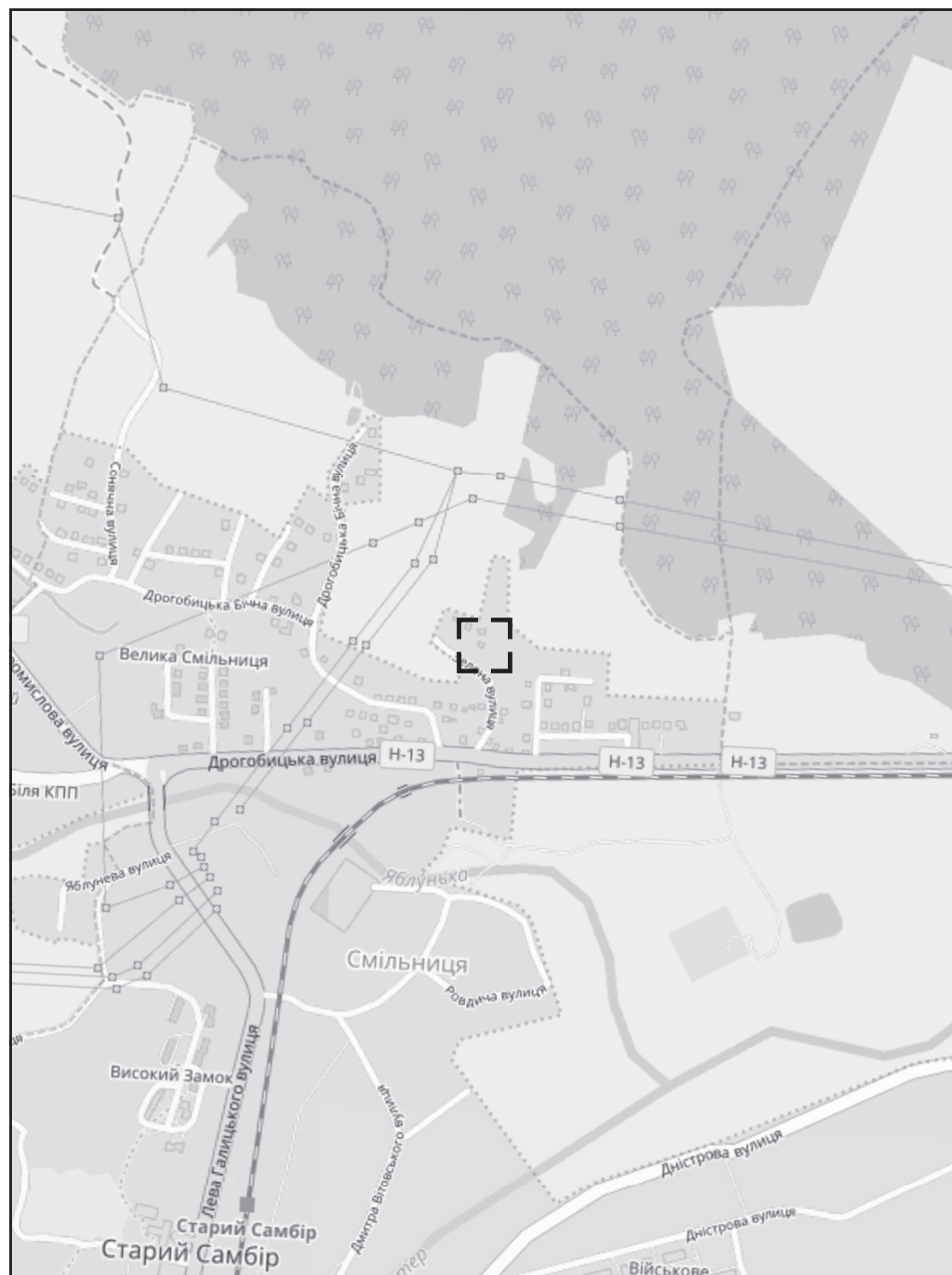

Карта-схема 31б.
Локалізація жіночого монастиря у Словіті
(на основі OpenStreetMap)

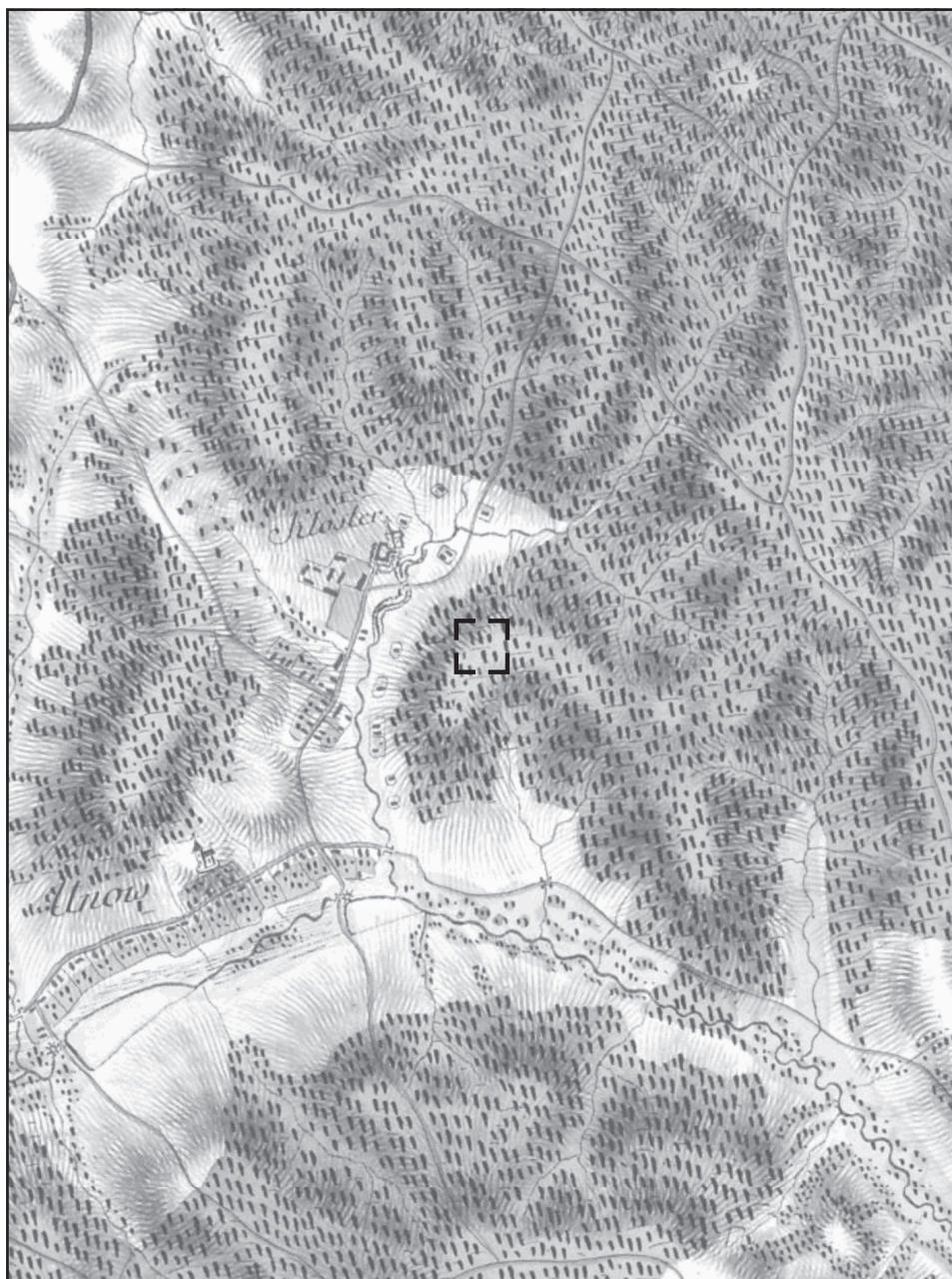

Карта-схема 32а.

Локалізація жіночого монастиря у Смільниці
(на Йосифінській топографічній карті 1779–1783 рр.)

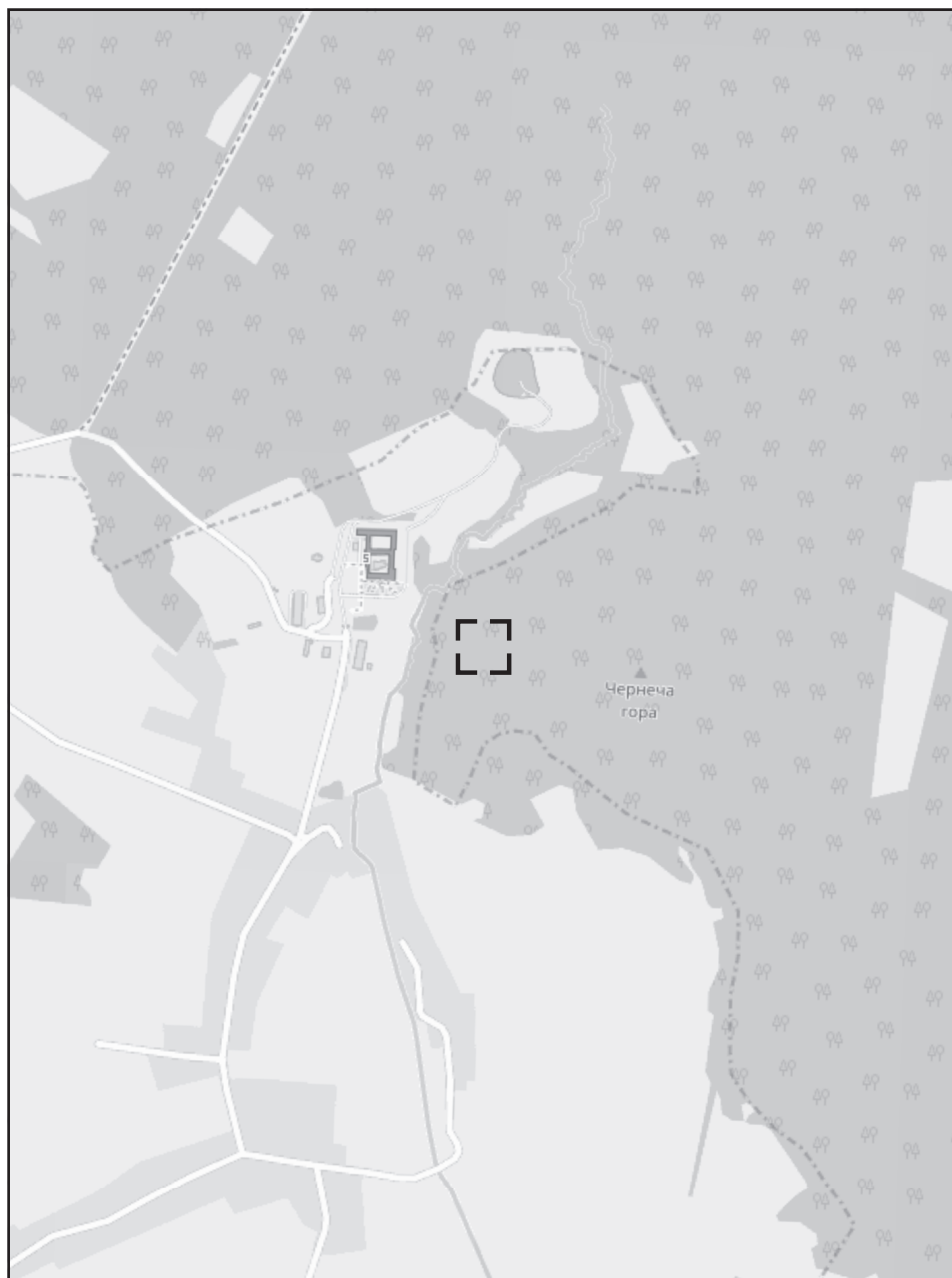

Карта-схема 32б.
Локалізація жіночого монастиря у Смільниці
(на основі OpenStreetMap)

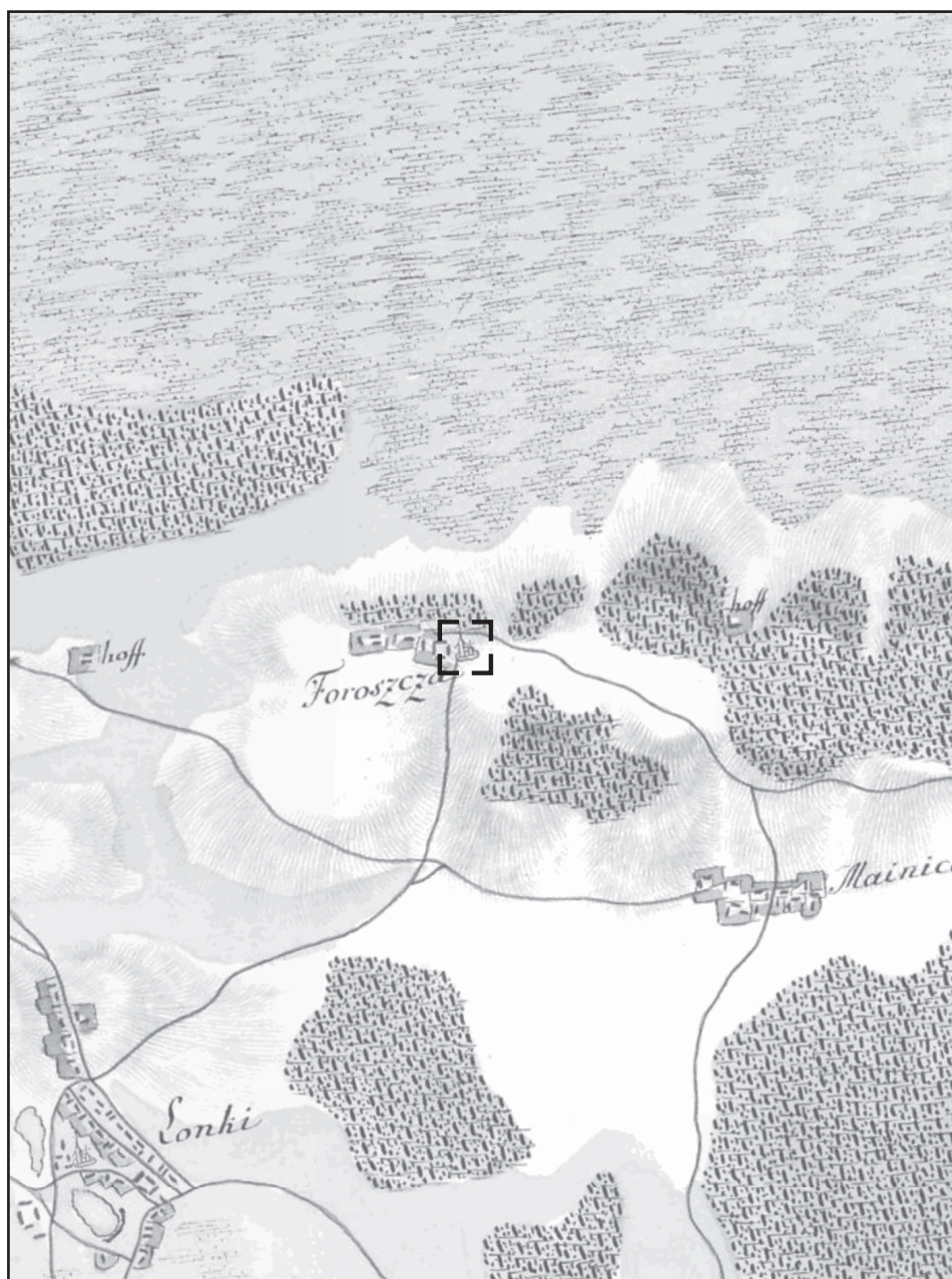

Карта-схема 33а.

Локалізація жіночого монастиря в Уневі
(на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.)

Карта-схема 33б.
Локалізація жіночого монастиря в Уневі
(на основі OpenStreetMap)

Карта-схема 34а.

Локалізація жіночого монастиря у Форощі
(на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.)

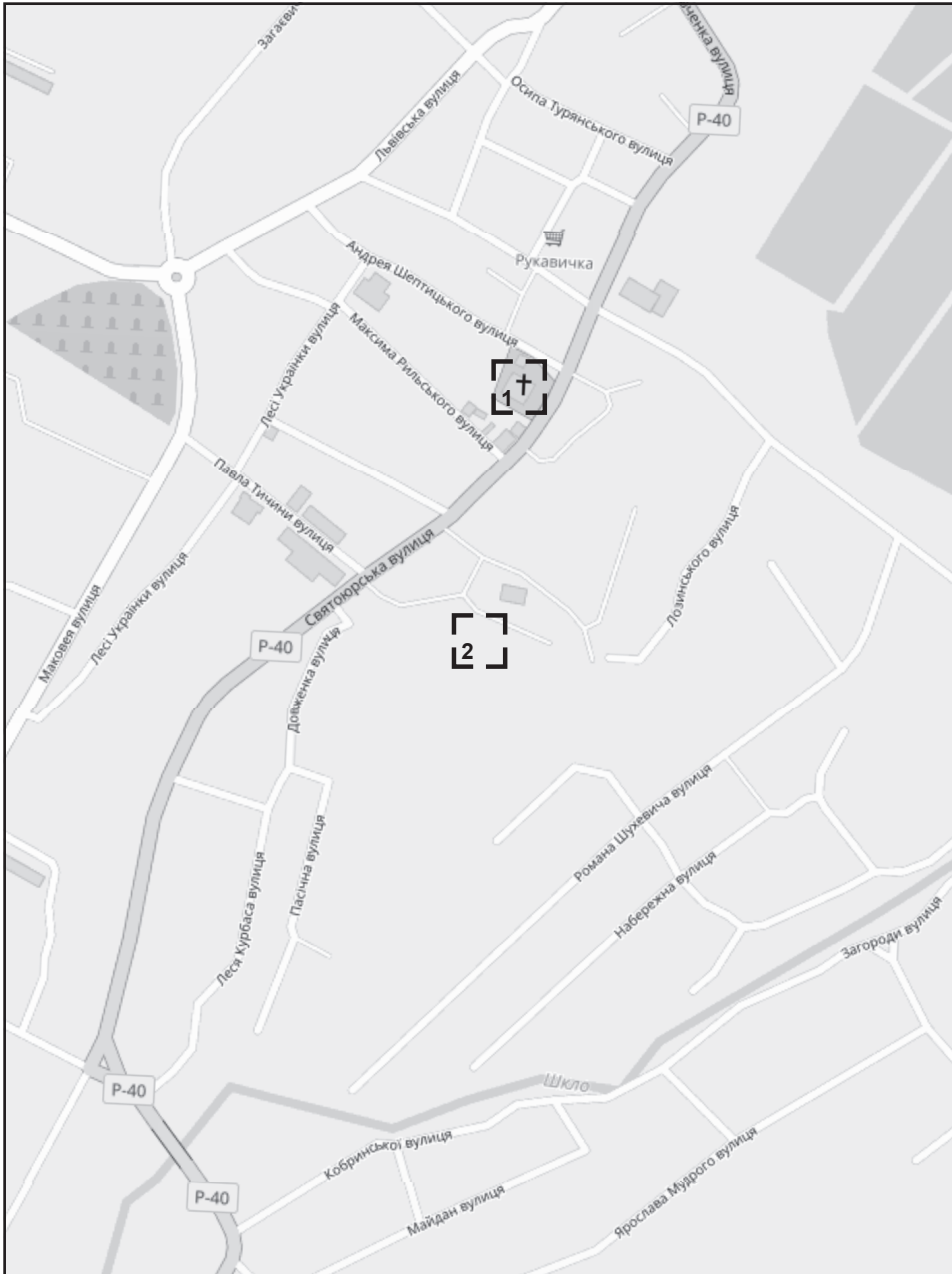

Карта-схема 34б.
Локалізація жіночого монастиря у Форощі
(на основі OpenStreetMap)

Карта-схема 35а.

Локалізація жіночого монастиря Св. Юрія Побідоносця (1) /
Покрову Пресв. Богородиці (2) в Яворові
(на основі Йосифінської топографічної карти 1779–1783 рр.)

Карта-схема 356.
Локалізація жіночого монастиря Св. Юрія Побідоносця (1) /
Покрову Пресв. Богородиці (2) в Яворові
(на основі OpenStreetMap)

Додаток 2

ЧЕРНИЦІ ЛЬВІВСЬКОЇ ТА ПЕРЕМИШЛЬСЬКОЇ ЕПАРХІЙ У РАНЬНОМОДЕРНИЙ ПЕРІОД: БІОГРАФІЧНИЙ СЛОВНИК

Багаторічні дослідження історії жіночого чернецтва киевохристиянської традиції в ранньомодерну добу дали змогу встановити імена, а також (меншою мірою) прізвища понад трьох сотень монахинь Львівської та Перемишльської епархій. Це дозволило підготувати перший у вітчизняній історіографії біографічний словник православних та унійних черниць. Взірцем для нього слугували студії польської бенедиктинки Малгожати Борковської. У 2004–2008 рр. з'явився друком її монументальний тритомний лексикон римо-католицьких монахинь з теренів Корони Польської та Великого князівства Литовського (до кінця XVIII ст.)¹. Останній том містить, щоправда, біографії близько ста сестер, котрі несли служіння в монастирях східного обряду. Втім, ці біограми базуються на доробку істориків XIX ст. та монографіях Соломії (Цьорох) і Софії (Сеник)². Натомість пропонований словник черниць Львівського та Перемишльського єпископств майже цілковито опирається на архівні матеріали. Сподіваємося, він стане першим кроком до підготовки ґрунтового каталогу монахинь усієї Київської митрополії в ранньомодерний час.

Зібраний та опрацьований нами просопографічний матеріал подано в алфавітному порядку за чернечими іменами сестер. Вказаний принцип упорядкування пояснюється тим, що прізвище, а тим паче хресне ім'я багатьох із них встановити не вдалося. За наявності однакових імен інокінь біографічні статті розміщено за датою смерті кожної з них чи останньою згадкою в джерелах. Наприкінці каталогу вміщено біограми тих сестер, яких знаємо тільки за прізвищем (NN). Для допомоги в пошуку черниць за монастирями, в яких вони служили, чи за прізвищами

¹ M. Borkowska. *Leksykon zakonnic*, т. 1–3.

² С. Цьорох. *Погляд на історію*; S. Senyk. *Women's Monasteries*.

наприкінці лексикону пропонуються два відповідні індекси. У повному варіанті словникова стаття складається з таких елементів:

1. *Монаше ім'я*. На першому місці в заголовку біограми зазначається монаше ім'я, яке новичка отримувала під час складання вічних обітів і під котрим зазвичай фігурувала в джерелах. Розрідженим шрифтом наводяться імена рясофорних послушниць, надані їм вже на етапі прийняття обличин. У випадку, коли відомі обидва імені, вони записуються поряд (ім'я новички – в круглих дужках). Через скісну риску перелічуються варіанти імен, котрі, як фонетично близькі між собою, вживалися в тогочасних джерелах взаємозамінно (наприклад, *Наталія, Анаталія й Анатолія* або *Анісія й Онисія*).

2. *Хресне ім'я*. Ім'я монахині, отримане під час хрещення, на противагу до монашого, досить рідко фіксується в документах (найчастіше – у візитаційних протоколах, книгах ґродського та земського урядів, а також списках сестер з останньої чверті XVIII ст.). Воно виділене в заголовку словникової статті курсивом.

3. *Прізвище*. Оскільки в ранньомодерний період прізвища представників більшості станів, за винятком шляхти, не були ще остаточно сформовані, ця частина біограми може мати кілька елементів (наприклад, *Кузь / Кузьова / Кузівна / Кузевичівна*). Прізвища черниць часто подані у звичній для того часу жіночій формі, що творилася або від прізвища батька – із закінченням на *-івна, -анка, -янка* (як-от *Томкевичівна, Панасюківна, Попелівна, Дзюшанка, Желізнянка, Котонянка*), або, у випадку вдів, від прізвища чоловіка – із закінченням на *-ова* (*Дишкевичова, Налинчакова, Попельова* та ін.). Підставою для утворення прізвищ були також назви поселень, звідки походили сестри (*Стрийська, Багринівська, Галичанка, Вишенська, Синоводзянка* і т. д.). Якщо монахиня фігурує під двома прізвищами: 1) похідним від прізвища батька / чоловіка; 2) похідним від назви населеного пункту, то в заголовку словникової статті відображаємо обидві форми (поєднані сполучником *або*).

4. *Дата народження*. Докладна дата народження черниці (позначена зірочкою) із вказівкою дня та місяця належить радше до винятків. Частіше у публікованих біограмах наводиться рік народження, який подекуди також викликає сумнів, з огляду на особливості джерельної бази. По-перше, у матеріалах XVIII ст., зокрема у візитаційних протоколах і списках сестер, іноді фіксується лише приблизний вік інокіні, часто з округленням до десятиліття (наприклад, *бл. 80 років* чи *понад 40 років*). Віднявши від дати укладення документа зазначений у ньому вік, обчислюємо приблизну дату народження монахині. По-друге, інколи відомості про вік у різних джерелах суперечать одні одним (іноді з різницею

в декілька років чи навіть десятиліття). Тому в біограмі при річній даті народження завжди вживається *бл.* («близько»).

5. *Дата смерті.* Через відсутність у нашому розпорядженні монастирських «Книг померлих», інформація про упокоєння сестер теж є доволі рідкісною. Найчастіше докладну дату смерті (вона може бути датою похорону) дізнаємося в метричних книгах парафій тих місцевостей, де існували обителі, з останньої чверті XVIII – початку XIX ст. Зрідка час відходу інокін до вічності повідомляється в пом'яниках. У біографічному словнику здебільшого подається умовна дата смерті черниці, що встановлюється за найпізнішою джерельною звісткою про неї. Застосована формула $t \geq (рік)$ означає, що монахиня померла в рік цієї останньої згадки або в наступні роки.

6. *Чернечий осередок, до якого належала сестра; роки її перебування в ньому.* Інокіні зазвичай до кінця життя залишалися в тій обителі, де прийняли облечини і склали вічні обіти, дуже рідко добровільно або вимушено змінюючи місце свого подвигу (такі випадки переходу до інших монаших спільнот були пов'язані, зокрема, із закриттям у XVIII ст. органами церковної або світської влади низки чернечих осередків). Період перебування сестри в монастирі визначається, як правило, першою та останньою звістками про це в джерелах.

7. *Монаші уряди.* У заголовку словникової статті фіксуються тільки посади ігумені та намісниці. Про інші уряди (скажімо, крилошанки чи уставниці) мовиться в основному тексті.

8. *Місце народження / Походження черниці.* Місце народження сестер документується надзвичайно рідко, переважно в джерелах з другої половини XVIII ст. У деяких випадках на підставі прізвища інокіні, утвореного від назви поселення, припускаємо гіпотетичне місце появи її на світ або населений пункт, з якого вона прибула в монастир.

9. *Інформація про родину.* Для незначної кількості монахинь вдалося виявити відомості про їхніх батьків. Подекуди з'ясовано також імена окремих членів родини: братів, сестер, племінників та ін. Такі дані допомагають чіткіше ідентифікувати особу інокіні.

10. *Факти із життя в монастирі.* В основній частині біограми міститься найважливіша інформація про черницю. Передовсім, якщо це можливо, наведена точна або приблизна дата прийняття облечин і складення вічних обітів. Оскільки задокументовано ці важливі події було набагато пізніше (наприклад, у візитаційних протоколах і списках монахинь окреслено лише приблизний час, що минув від проведення обрядів), то їхнє датування доводиться встановлювати математично, віднімаючи від дати укладення акта вказаний у ньому період. Через обмеженість

джерельної бази, ця частина словникової статті в біограмах деяких се-стер зводиться до єдиної документальної звітки про них. Курсивом ви-ділено імена тих черниць, які фігурують у цьому словнику.

11. Джерельна підстава. Кожна словникова стаття завершується пе-реліком джерел, які дали змогу її підготувати. Це зазвичай архівні ма-теріали, здебільшого не опубліковані. Не фіксуються, натомість, згадки про монахинь у науковій літературі.

АГАФІЯ

† *II пол. XVII ст. (?)*

Черниця Крехівського монастиря (II пол. XVII ст. (?))

Прибл. II пол. XVII ст. датується її впис до пом'яника Щеплотської обителі.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 386, арк. 42 зв.

АГАФІЯ

† *кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)*

Черниця Сасівського монастиря (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Прибл. кін. XVII – поч. XVIII ст. датується її впис до пом'яника Під-горецької обителі.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 105, арк. 93.

АГАФІЯ

† *кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)*

Черниця Унівського монастиря (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Прибл. кін. XVII – поч. XVIII ст. датується її впис до пом'яника оби-телі у Волиці Деревлянській.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 14, арк. 12 зв.

АКИЛИНА ВИТУЛЧАЧКА

† **1639**

Черниця Смільницького монастиря (1639) (?)

За свідченням польського історика Августа Бельовського (1806–1876), у сер. XIX ст. в церкві Св. Миколая Чудотворця у Старому Самборі (тепер Львівської обл.) можна було побачити поховання Акилини (Витулчачки). Дослідник ідентифікував його як могилу насельниці Смільницької обителі, однак сам надмогильний напис: «АКИЛИНА (ИНОКИНЯ) ВИТОУЛЧАЧКА АХЛЮ», не дає підстав стверджувати це настільки однозначно.

ЛННБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 2167/І, арк. 82.

АМФІЛОХІЯ

† ≥ 1760

Черниця православної обителі в Молдавії (≤ 1744 / 1747) та Рип'янського (1756) і Загвіздянського (1756–1760) унійних монастирівНародилася в с. Угорники (тепер Івано-Франківської обл.)³.

Разом із *Наталією (Кульчицькою)* прийняла облечини в одній із православних обителей на території Молдавії. Між 1744 і 1747 у Крилосі склала вічні обіти за присутності ігумена місцевої василіянської резиденції та галицького генерального намісника о. Єроніма (Озимкевича, 1706–1772)⁴. 1756 перебувала в Рип'янці. Будучи насельницею цього монастиря, як згодом сама зізнавалася, порушила обіт чистоти. Після закриття чернечого осередку переведена до Загвіздя, де також часто порушувала дисципліну, зокрема надуживала алкоголем і самовільно відлучалася за межі обителі. Конфліктувала з ігуменею *Васіаною (Струтинською)*. 1760, під час проведення візитації монастиря, богородчанський намісник о. Микола Мацевич, який здійснював ревізію, покарав її 12-тижневим перебуванням у «карцері».

НМЛ, Ркл-18, арк. 137–137 зв.; Ркл-69, арк. 94 зв.–96.

АНАСТАСІЯ

† ≥ 1605

Черниця Львівського Святокатерининського монастиря (1605)

Походила з м. Рогатин (тепер Івано-Франківської обл.).

1605 несла служіння в обителі Св. Катерини Александрійської у Львові. Разом із *Домнікією* вигнана з монастиря членами Львівського ставропігійського братства.

ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 360, с. 1344–1347, 1386–1387; М. Капраль. Актіві матеріали, с. 112–114.

АНАСТАСІЯ ЦИБУЛЬСЬКА

† II пол. XVII ст. (?)

Черниця Яворівського монастиря (II пол. XVII ст. (?))

Прибл. II пол. XVII ст. датується її впис до пом'яника Щеплотської обителі.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 386, арк. 43.

³ На території Івано-Франківської обл. існують два поселення з такою назвою – в Коломийському р-ні та поблизу м. Івано-Франківськ.

⁴ Про цього єрея див.: ЛННБУ, ф. 3, спр. 435, арк. 45 зв.

АНАСТАСІЯ ВОВЧАНСЬКА

† ≥ 1677

Черниця Смільницького монастиря (1677)

9.X 1677 *Наталія (Гординська)* і *Софія (Турецька)* від імені сестер Смільницької обителі, у т. ч. Анастасії (Вовчанської), подали до Перемишльського гродського уряду скаргу на сяноцького войського Олександра Устрицького († 1690)⁵ і його дружину Доротею з Височанських, посесорів війтівства у Старому Самборі (тепер Львівської обл.), звинувачуючи подружжя в тому, що за їхньою намовою пасерб шляхтянки Лука Височанський та їхні піддані напали на монастирських слуг, забрали їхню худобу, а також зневажили деяких черниць.

ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 424, с. 1324–1327.

АНАСТАСІЯ ДОБРЯНСЬКА

† ≥ 1681

Черниця Словітського монастиря (1681)

5.VII 1681 разом з ігуменею *Февронією (Кульчицькою)* від імені сестер Словітської обителі подала до Львівського гродського уряду скаргу на посесора Словіти Миколая Машицького, звинувачуючи шляхтича та його підданих у спричиненні матеріальної шкоди монастиреві.

ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 441, с. 1596–1599; ф. 684, оп. 1, спр. 2989, арк. 5 зв.

[АНАСТАСІЯ] / НАСТАСІЯ

† кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)

Черниця Жовківського монастиря (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Прибл. кін. XVII – поч. XVIII ст. датується колективний впис сестер Жовківської обителі, у т. ч. Настасії, до пом'яника монастиря у Волиці Деревлянській.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 14, арк. 28.

АНАСТАСІЯ

† ≥ 1751

Черниця Словітського монастиря (1751)

1751, під час проведення візитації Словітської обителі, згадується серед її насельниць. 1763 у протоколі чергової ревізії монастиря інформація про неї відсутня.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 5.

⁵ *Urządnicy województwa ruskiego*, с. 302.

АНАСТАСІЯ / НАСТАСІЯ ВУСОВИЧІВНА / ВУСІВНА

* бл. сер. 1670-х – † ≥ 1755

Черниця Кам'янка-Струmilівського монастиря (1736–1755); ігуменя обителі (1746)

Народилася в м. Кам'янка-Струмилова (тепер м. Кам'янка-Бузька Львівської обл.).

1736–1755 неодноразово згадується в метричній книзі хрещень парафії Різдва Пресв. Богородиці в Кам'янці-Струмиловій як монахиня місцевого чернечого осередку (декілька разів була хрещеною матір'ю дітей тутешніх міщан). Її прізвище зафіксовано також у недатованому (прибл. сер. 1740-х) списку черниць Кам'янка-Струmilівського монастиря. На той час мала бл. 70 років і склала вже вічні обіти. 17 (28).V 1746 фігурує як ігуменя обителі.

НМЛ, Ркк-2869, арк. 22 зв., 24, 27 зв., 29–29 зв., 30 зв., 33, 37 зв., 60 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 201, спр. 1248 (тимч.), арк. 1.

**АНГЕЛИНА ТОДОСІЯ / ТЕОДОСІЯ / ТУДОСКА з БАРНОВСЬКИХ
1° ЛОЗОНСЬКА; 2° НІКОРІЧИНА; 3° ПОДГОРЕЦЬКА**

† 16.V 1649

Черниця Крилоського монастиря (1649)

Батько: Думітру Барновський († 1606), ворник м. Хуші (тепер у жудеці Васлуй, Румунія) в роки правління молдавського господаря (1591–1592, 1592–1595) Арона Тирана, великий пахарник і великий постельник за урядування молдавського господаря (1595–1606) Єремії Могили⁶. Мати: Елена-Єлизавета Баліка, дочка Мелентіє Баліки, гетьмана Молдавського князівства (1583–1586), і Шкеауки (Șcheauca) Могили; племінниця молдавських господарів Єремії та Симеона (1606–1607) Могили; двоюрідна сестра київського митрополита (1633–1647) Петра (Могили)⁷. Брат: Мирон Барновський-Могила (1590–1633), молдавський господар (1626–1629, 1633). Сестри: 1) Сирбка, дружина Матея Гаврілаша, великого ворника Верхньої Землі (1627–1629), великого логофета (1636–1641, 1650–1651); 2) Аніца, дружина Георге Рошке, другого вістерника в період правління молдавського господаря (1621–1623) Стефана IX Томші; 3) Маріца, дружина: 1° Грігоре Буцюма, ворника, 2° Йонашки Скоартеша, ворника⁸.

⁶ Докладніше про батька інокіні: N. Stoicescu. *Dicționar al marilor dregători*, с. 293.

⁷ Більше про матір черниці: N. Stoicescu. *Dicționar al marilor dregători*, с. 291–292, 317.

⁸ Повніші біографічні дані сестер монахині: D. Milewski. *Mołdawia między Polską a Turcją*, с. 37–41; N. Stoicescu. *Dicționar al marilor dregători*, с. 293.

Чоловіки: 1° Васіле Лозонський (Ізлозеану)⁹ († 1613), великий стольник за урядування молдавського господаря (1607–1611) Костянтина Могили; син Георгія Катаратоса (Лозонського), хотинського пиркалаба (1597–1610); брат Єлизавети, дружини господаря Єремії Могили, і Марії, дружини Думітраке Кіріци Палеолога, великого постельника в часи Костянтина Могили¹⁰; 2° Нікоаре (Балтаг Нікоріце) († бл. 1633 / 1634), великий ворник Верхньої Землі та Нижньої Землі (1610–1620-ті), гетьман Молдавського князівства за правління Мирона Барновського-Могили¹¹; 3° Ян Подгорецький, польський шляхтич, коронний ротмістр¹².

Бл. 1626 разом зі своїм чоловіком Балтагом Нікоріце фундувала в м. Ясси (тепер Румунія) церкву Св. Йоана Нового (Сучавського), при якій зведено монастир¹³. Після усунення Мирона Барновського-Могили з престолу молдавських господарів жила, вочевидь, на території Речі Посполитої, можливо в м-ку Устя (тепер с. Устя-Зелене Монастирського р-ну Тернопільської обл.), власником котрого з 1628 був її брат. 1633, після його смерті, польський король Владислав IV передав Устенський ключ великому коронному гетьманові Станіславу Конєцпольському (1591–1646)¹⁴. За умовами надання, Тодосія Нікорічина, як сестра покійного, мала одержати певну частку з його спадщини. Упродовж наступних років вона вела боротьбу із зятями Єремії Могили: Максиміліаном Пшерембським (1577–1639) та Єремією Вишневецьким (1612–1651), які також претендували на цей ключ. Приблизно в цей час овдовіла «гетьманова» вийшла заміж за коронного ротмістра Яна Подгорецького. 1635, за велінням короля, Станіслав Конєцпольський відступив Тодосії Подгорецькій

⁹ У літературі трапляється й інший варіант його прізвища – Лозинський. Проте відомо, що батько Васіле Лозонського – грек Георгій Катаратос, хотинський пиркалаб, насправді мав прізвище Лозонський (Ізлозеану), котре він прийняв від с. Лозна (тепер у жудеці Ботошань, Румунія), в якому мешкав (С. А. Apetrei. A Descendent of the Byzantine Emperors at the Court of the Moldavian Princes: The Grandpostelnik Dumitrache Chiriță Paleologul // *Medieval and Early Modern Studies for Central and Eastern Europe* 2 (Iași 2010) 234–235).

¹⁰ Про першого чоловіка черниці: D. Milewski. *Mołdawia między Polską a Turcją*, с. 38–39; С. А. Apetrei. A Descendent of the Byzantine Emperors, с. 234–235.

¹¹ Біограма другого чоловіка інокіні: N. Stoicescu. *Dicționar al marilor*, с. 421–422.

¹² Розгорнутіше про нього: W. Łoziński. *Prawem i lewem*, т. 2, с. 104–105.

¹³ D. Jumară. Biserica Nicoriță, cu hramul «Sf. Ioan cel Nou de la Suceava» // *Ioan Neuluce: Buletinul Muzeului de Istorie a Moldovei. Serie nouă* 2–3 (1996–1997) 117–124.

¹⁴ *Urządnicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku: Spisy* / укл. K. Chłapowski, S. Ciara, Ł. Kądziała, T. Nowakowski, E. Opaliński, G. Rutkowska, T. Zielińska; за ред. A. Gąsiorowskiego. Kórnik 1992, с. 43.

сс. Довге, Стриганці та Рошнів (тепер Тисменицького р-ну Івано-Франківської обл.), що входили до складу Устенського ключа¹⁵.

Черницею Крилоської обителі стала, очевидно, після смерті Яна Подгорецького. Померла 16.V 1649. Її тлінні останки були перевезені до Устя двома тутешніми священиками: о. Андрієм Пшерозьким, з церкви Пресв. Тройці, та о. Стефаном Устенським, з храму Собору Пресв. Богородиці, за участю Юзефа Фугльовського, економа Устенського ключа, що перебував тоді вже у власності великого коронного хорунжого Олександра Конецпольського (1620–1659)¹⁶, сина Станіслава Конецпольського, і 25.V 1649, згідно з волею покійної, поховані у фундованій нею церкві Пресв. Тройці.

ЦДІА України у Львові, ф. 5, оп. 1, спр. 146, с. 492.

АНГЕЛИНА БУЙНОВСЬКА

† ≥ 1685

Черниця Яворівського монастиря; ігуменя обителі (1685)

1685, за урядування цієї настоятельки, переписано пом'яник Яворівського монастиря. Прибл. II пол. XVII ст. датується її впис як яворівської ігумені до синодика Щеплотської обителі.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 22, арк. 1; спр. 386, арк. 42.

АНГЕЛИНА

† ≥ 1688

Черниця Миколаївського монастиря (1688)

15.V 1688 львівський генеральний намісник о. Йосафат (Лехнович) від імені сестер Миколаївської обителі, у т. ч. Ангелини, подав до Львівського гродського уряду скаргу на миколаївського війта Станіслава Метельського та інших міських урядників, звинувачуючи в тому, що за їхньою намовою миколаївські передміщани: брати Гриць, Матвій та Іван Мандзюки, а також їхній родич Павло Плюдра 12.V 1688 напали на монастир і побили його насельниць. 28.VII 1688 возний Миколай Криловський провів огляд ран черниць, а згодом засвідчив, що «на тілі превелебної Ангелини боки з обох сторін побиті, посинілі, зайшлися кров'ю».

ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 453, с. 1184–1185; спр. 454, с. 1475–1477, 1680–1686.

¹⁵ W. Łoziński. *Prawem i lewem*, т. 2, с. 102–105; ЦДІА України у Львові, ф. 5, оп. 1, спр. 128, с. 258–260, 514, 525–526, 538–540, 765–767; спр. 129, с. 1207–1210; спр. 130, с. 255–259.

¹⁶ *Urządnicy centralni i nadworni Polski*, с. 28.

АНГЕЛИНА**† ≥ 1694****Черниця Смільницького монастиря (1694)**

1694 зазначена у списку сестер Смільницької обителі, який міститься на одній зі сторінок «чернечого требника».

ЛННБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 2167/І, арк. 2.

АНГЕЛИНА**† ≥ 1713****Черниця Жовківського монастиря (1713)**

1713 за її скаргою війтівсько-лавничий уряд Жовкви розглядав справу проти міщанина Процика, свині якого потоптали город сестер.

НБ ЛНУ, спр. 607/ІІІ, арк. 404.

АНГЕЛИНА**† ≥ 1716****Черниця Львівського Введенського монастиря (1716)**

25.XI 1716 для Ангелини та *Олімпіади*, які вирушали до Варшави для продажу ниток, був виданий охоронний лист.

ЦДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2562, арк. 3.

АНГЕЛИНА**† ≥ 1731****Черниця Смільницького монастиря (1731)**

1731 датується її впис до пом'яника Лаврівської обителі. Можливо, тотожна згаданій раніше *Ангеліні*, черниці Смільницького монастиря (1694).

ЛЦПБОВ, ф. 12.2, спр. 14, арк. 191 зв.

АНГЕЛИНА**† ≥ 1769****Черниця Рогатинського (бл. 1730–1768) і Словітського (1768–1769) монастирів**

Бл. 1730 у Рогатині прийняла облечини. 1757 там само склала вічні обіти за присутності галицького генерального намісника о. Григорія Тиховича. 1760 надалі перебувала в Рогатині, де, зокрема, займалася виготовленням і продажем ниток. Того ж року власним коштом придбала до монастирської церкви коштовний фелон. 1768, після ліквідації чернечого осередку, переведена до Словіти; згідно із розпорядженням о. Григорія Тиховича, отримала на дорогу 50 зл. 1769 була

вже у Словіті. Зробила впис до пом'яника цієї обителі. 1782 у списку насельниць монастиря інформація про неї відсутня.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 529, арк. 60, 69 зв.; НМЛ, Ркл-20, арк. 564; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2780, арк. 7 зв., 16.

АНГЕЛИНА АГАТА-АННА МІРАЦЬКА

*** 22.I 1746 – † 18 (29).X 1790**

Черниця Львівського Введенського монастиря (1768–1790)

Народилася в м. Варшава (тепер Республіка Польща). 24.I 1746 охрещена о. Бенедиктом Лучаєм у костелі Св. Хреста.

Батьки: Кшиштоф і Регіна Мірацькі, варшавські передміщани. Хрещені батьки: Анджей Коханек і Анна Тарська.

8 (19).VII 1768 у Львівській Введенській обителі прийняла облечини з рук львівського генерального намісника о. Антонія Левинського (бл. 1710–1778)¹⁷. 21.XI (2.XII) 1769, у день престольного празника цього монастиря, разом із *Макриною (Машицькою)* склала вічні обіти за присутності того ж священнослужителя. Несла служіння в цьому чернечому осередку аж до смерті (до фінансової книги обителі вписано видатки на її похорон у розмірі 79 зл. 26 гр.). Похована на публічному цвинтарі, що був розташований поблизу чоловічого монастиря Св. Йоана Богослова у Львові.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 19 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3029, арк. 7; ф. 684, оп. 1, спр. 2576, арк. 7 зв., 8 зв.–9; спр. 2579, арк. 5, 6, 11; спр. 2586, арк. 3, 4, 5; Parafia rzymskokatolicka św. Krzyża w Warszawie, księgi metrykalne, sygn. 114, k. 47 v.–48; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 238.

АНІСІЯ

† ≥ 1694

Черниця Смільницького монастиря (1694)

1694 зазначена у списку сестер Смільницької обителі, який міститься на одній зі сторінок «чернечого требника».

ЛННБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 2167/I, арк. 2.

[АНІСІЯ] / ОНИСІЯ СЕРБИН

† ≥ 1756

Рясофорна послушниця православної обителі в Молдавії (≤ 1756) та Рип'янського унійного монастиря (1756)

Народилася в м. Галич (тепер Івано-Франківської обл.).

¹⁷ Докладніше про нього: В. Кметь. Левинський Антоній // *Енциклопедія Львова*, т. 4 / за ред. А. Козицького. Львів 2012, с. 44–45.

Батько: Андрій Сербин, галицький міщанин.

Прийняла облечини в одному з православних чернечих осередків на території Молдавії. 1756 перебувала в Рип'янці. На той час ще не склала вічних обітів. Після закриття монастиря мала бути переведена до Загвіздя. 1760, під час проведення візитації цієї обителі, не згадується серед її насельниць. Можливо, полишила чернечий стан, оскільки не була ще «профескою».

НМЛ, Ркл-18, арк. 137–137 зв.

АНИСІЯ / ОНИСІЯ АНАСТАСІЯ СІНГЕЛЕВИЧ

* бл. 1693 – † ≥ 1763

Черниця Словітського монастиря (1722–1763)

Народилася в м-ку Конюхи (тепер с. Конюхи Козівського р-ну Тернопільської обл.).

Батько: Іван Сінгелевич, конюхівський міщанин.

25.IV (6.V) 1722, на свято Св. Марка Апостола і Євангелиста, у Словіті прийняла облечини і склала вічні обіти за присутності ігумена Краснопущенського монастиря о. Ісихія (Корницького). 1748 датується її впис до пом'яника Словітської обителі. 1751, під час проведення візитації цього монастиря, згадується серед його насельниць. 1763 надалі перебувала у Словіті, виконуючи обов'язки крилошанки. На той час мала понад 70 років. Візитатор відзначив побожність її життя. 1782 у списку сестер монастиря інформація про неї відсутня. ЛННБУ, ф. 3, спр. 529, арк. 65; НМЛ, Ркл-23, арк. 424 зв.–425; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 5.

АНИСІЯ / ОНИСІЯ КРАСНОПОЛЬСЬКА або ПОЛЯНОВСЬКА

† ≥ 1764

Черниця Розгірчанського монастиря (1764)

1764, під час проведення візитації Розгірчанської обителі, згадується серед її насельниць.

НМЛ, Ркл-38, арк. 9, 29 зв.

АННА

† ≥ 1695

Черниця Львівського Введенського монастиря (1695)

21.VII 1695 Львівський бургграфський суд розглядав скаргу Анни та Єфросинії (Стефанівни), подану від імені сестер Львівської Введенської обителі. Черниці звинувачували місцевий цех теслярів, в особі цехмістра Григеля Саноцького, в тому, що цеховики не давали згоди

на те, аби зруйнований після татарського нападу монастир відбудували жовківські теслярі.

ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 559, с. 912–913.

АНТОНІНА / АНТОНІЯ (АКИЛИНА / АНГЕЛИНА) НЕМЧИКІВНА

* бл. 1717 – † ≥ 1763

Черниця Кам'яно-Струмилівського монастиря (бл. 1731–1763); ігуменя обителі (1755–1763)

Народилася в м. Кам'янка-Струмилова (тепер м. Кам'янка-Бузька Львівської обл.).

Батьки: Петро й Тетяна Немчики, кам'яно-струмилівські міщани.

Згідно з візитаційним протоколом Кам'яно-Струмилівського монастиря (1763), бл. 1731 у Кам'янці-Струмиловій разом із *Теклею (Коринцівною)* прийняла облечини з рук ігумена Язеницької обителі о. Іполита (Роговича, † 1744)¹⁸, а бл. 1751 там само склала вічні обіти за присутності о. Антонія (Підгірського, † 1756)¹⁹. Рясофорна послушниця Ангелина (Немчиківна) згадується в недатованому (прибл. сер. 1740-х) списку насельниць монастиря, де зазначено, що на той час вона мала понад 30 років, ще не склала вічних обітів, а облечини прийняла бл. 15 років тому. 1748–1755 під іменами Акилини (1748, 1749) та Антонії (1755) фігурує в метричній книзі хрещень парафії Різдва Пресв. Богородиці в Кам'янці-Струмиловій як монахиня місцевої обителі (декілька разів була хрещеною матір'ю дітей тутешніх міщан). 1755 обіймала уряд ігумені. 1763, під час проведення ревізії монастиря, надалі очолювала спільноту. У візитаційному протоколі вказано, що тоді їй було прибл. 46 років і вона мешкала в збудованій власним коштом «халупі»; уміла читати.

НМЛ, Ркк-2869, арк. 41 зв., 45, 60 зв.–61; Ркл-24, с. 112; ЦДІА України у Львові, ф. 201, спр. 1248 (тимч.), арк. 1.

АНТОНІНА ЮСТИНА ЗАВАЛКЕВИЧІВНА

* 3 (14).II 1753 – † 17 (28).IV 1788

Черниця Львівського Введенського монастиря (1775–1788)

Народилася в м. Вишня (тепер м. Судова Вишня Мостиського р-ну Львівської обл.).

¹⁸ Більше про нього: ЛННБУ, ф. 3, спр. 435, арк. 78.

¹⁹ Упродовж 1739–1756 рр. перебував у низці василіянських монастирів, зокрема в Почаєві, Білостоку, Добромилі й Дерезичах, займаючи різні посади (ЛННБУ, ф. 3, спр. 614, арк. 38 зв.).

Батьки: Василь і Анна Завалкевичі, вишенські міщани. Родич: о. Гервасій (Завалкевич, * 1719), син Йоана та Єви Завалкевичів, ігумен Львівського монастиря Св. Йоана Богослова (1783)²⁰.

15 (26).II 1775, в М'ясопусну неділю, у Львівській Введенській обителі разом із *Єфимією* (*Кернякевичівною*) прийняла облечини з рук львівського генерального намісника о. Антонія Левинського (бл. 1710–1778)²¹. 14 (25).I 1778 там само склала вічні обіти за присутності о. Гервасія (Завалкевича), який уділив їй постриг з дозволу згаданого генерального намісника. Внесла посаг у розмірі 2 000 зл. Ця сума була забезпечена в катедрального кустоша о. Андрія Липницького; з неї монахиня отримувала щорічну провізію. Несла служіння у Львівському Введенському монастирі аж до смерті. Похована на публічному цвинтарі, розташованому поблизу чоловічої обителі Св. Йоана Богослова. Її могила була біля поховання *Февронії* (*Андруськевичівни*).

ЛННБУ, ф. 3, спр. 84, арк. 74 зв.; ф. 77, спр. 11, арк. 19 зв.; ЦДДА України у Львові, ф. 201, оп. 4а, спр. 3278, арк. 183 зв.; ф. 684, оп. 1, спр. 2576, арк. 1, 2 зв., 4, 5–7 зв., 11 зв.; спр. 2579, арк. 3, 4, 9; спр. 2581, арк. 7; спр. 2586, арк. 3, 4; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 239–240.

АНТОНІНА / АНТОНІЯ (АНІСІЯ) АННА ЯМІНСЬКА

* бл. сер. 1740-х (?) – † 19 (31).III 1828

Черниця Яворівського монастиря (бл. 1759 – 1828); ігуменя (1778–1780; 1825–1827) та намісниця (1781; 1818) обителі

Батько: о. Іван Ямінський, парох у с. Корениця (тепер Ярославського пов. Підкарпатського воєв., Республіка Польща).

Бл. 1759 у Яворові прийняла облечини. 2 (13).III 1767 там само склала вічні обіти. Внесла посаг у розмірі 200 зл. 1768 разом з *Атанасією* (*Дембіцькою*) представляла монашу спільноту під час розгляду духовним судом Перемишльської єпархії суперечки між монастирем і парохами передміської церкви Успення Пресв. Богородиці про право володіння певними ґрунтами. 25.I (5.II) 1778 перемишльський єпископ Атанасій (Шептицький) затвердив її обрання ігуменею. 15 (26).I 1780, на час проведення візитації обителі, надалі очолювала чернечу громаду. Єпископські комісари ствердили, що вона неналежно справлялася з виконанням своїх обов'язків. 1 (12).VI 1780, коли проводилася чергова надзвичайна ревізія, відповідно до розпорядження

²⁰ Про нього див.: ЛННБУ, ф. 3, спр. 435, арк. 22.

²¹ Докладніше про нього: В. Кметь. Левинський Антоній // *Енциклопедія Львова*, т. 4 / за ред. А. Козицького, с. 44–45.

владика Максиміліана (Рилла), усунена з посади. 26.III (6.IV) 1781 призначена намісницею монастиря. Аж до смерті постійно згадується серед насельниць Яворівської обителі. 1818 фігурує як намісниця. 1825 знову обрана настоятелькою, змінивши на цій посаді *Євгенію (Комаринську)*. У різних джерелах вік черниці подано суперечливо: 1780 – бл. 35 років, 1792 – бл. 45 років, 1828 – бл. 85 років.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 22, арк. 41 зв.–42; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3016, арк. 30; АРР, АВГК, sygn. 4, s. 227–228; sygn. 21 suppl., k. 91 v.–92 v., 99 v.–100 v.; sygn. 142, s. 12, 20, 53, 55–57, 60–78, 85–110; sygn. 1195, s. 91; sygn. 1766, s. 102; sygn. 1767, s. 6, 32, 55, 97; sygn. 1768, s. 83–86, 92–93; sygn. 1769, s. 26–28, 34–35; sygn. 1770, s. 22; sygn. 1774, s. 11, 34, 37, 53, 67, 100, 124, 246, 255; sygn. 1775, s. 153–162; sygn. 1777, s. 95; sygn. 1778, s. 15; sygn. 1782, s. 97; sygn. 1783, s. 142–173; sygn. 7017, s. 226.

АТАНАСІЯ ДЗЮШАНКА

† ≥ 1668

Черниця Смільницького монастиря; ігуменя обителі (1668)

Сестра: Маріанна з Ляхова Дзюс († 1654), дружина Теодора Винницького († 1654), шляхтянка. Племінник: Антоній (Винницький, † 1679), київський митрополит (1663–1679) і перемишльський єпископ (1650–1679)²².

1668, прямуючи з *Наталією (Гординською)* до Любліна на засідання Коронного трибуналу, на якому мала розглядатися справа Смільницького монастиря, вступила до Львова, де при Святоюрській катедрі резидував її племінник, владика Антоній (Винницький). Тут зазнала нападу з боку слуг львівського єпископа Йосифа (Шумлянського).

ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 420, с. 675–676, 684; *Архивъ ЮЗР*, ч. 1, т. 10, с. 230, 234.

АТАНАСІЯ МУРАВСЬКА

† ≥ 1670

Черниця Львівського Введенського монастиря; ігуменя обителі (1668–1670)

23.VI 1668 возний Шимон Подвисоцький, складаючи зізнання перед раецьким урядом Львова, засвідчив, що Атанасія (Муравська), на той час ігуменя місцевого «монастиря Святих П'ятниць», тобто Введенської обителі, була присутня при вмираючій *Кандиді (Лянґішівні)*, коли її відвідав міщанин Йоан Мазаракі. 6.IV 1669 вона брала участь у розгляді раецьким урядом суперечки між спадкоємцями міщанина Матвія Федоровича та нащадками *Атанасії (Білдажанки)* стосовно

²² Див. також: Б. Балик. *Інокентій Іван Винницький*, с. 21–22.

права власності на Рогатинчівську кам'яницю. 30.XII 1669 (9.I 1670) як настоятелька Введенського монастиря представляла чернечу спільноту під час судової справи, яку розглядав духовний суд Львівської єпархії; конфлікт між монахинями й дяками львівських церков стосувався права виготовлення та продажу свічок. Атанасія (Муравська) внесла також впис до синодика Введенської обителі.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 23–23 зв.; НМЛ, Ркк-151, с. 63–66; ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 77, с. 251, 1042–1043.

АТАНАСІЯ ЖЕЛИБОРСЬКА

† між 29.XI 1672 і 15.II 1673

Черниця Унівського монастиря (бл. 1630-х – 1672 / 1673); ігуменя обителі (1672)

Батьки: Стефан і Катерина з Чолганських Желиборські, шляхтичі. Дядько: Григорій Желиборський, на смерть якого Львівське ставропігійське братство видало віршований «Плач або лямент» (1615). Брати: 1) Арсеній (Желиборський, † 1662), львівський єпископ (1641–1662); 2) Атанасій (Желиборський, † 1666), львівський єпископ (1663–1666); 3) Прокопій Желиборський²³. Сестри: 1) Катерина, фундаторка православного монастиря в с. Велика Білина (тепер Самбірського р-ну Львівської обл.)²⁴, дружина: 1° Василя Устрицького († 1676), перемишльського стольника²⁵, 2° Миколая Скаршевського, бидгоського хорунжого²⁶; 2) Теофіля, дружина Петра Держка²⁷.

1632 склала вічні обіти. Невдовзі після цього, за її ж словами, перебралася до Унівського Преображенського монастиря, де перебувала аж до смерті. Перед відходом у вічність уклала 31.X і 29.XI 1672 два заповіти, де записала чоловічій Унівській Успенській обителі 5 000 зл., які їй заборгував в якості посагу брат Прокопій Желиборський. Вона також просила поховати себе в монастирській церкві Успення Пресв. Богородиці, де знайшов вічний спочинок її рідний

²³ Про цю родину пише: В. Кметь. Желиборські // *Енциклопедія Львова*, т. 2 / за ред. А. Козицького. Львів 2008, с. 312–314.

²⁴ Розгорнутіше про цю фундацію див.: Ю. Стецик. Василіанський монастир Успення Пресв. Богородиці в Білині Великій (XVII–XVIII ст.) // *Дрогобицький краєзнавчий збірник* 8 (2004) 210.

²⁵ *Urządnicy województwa ruskiego*, с. 242.

²⁶ *Urządnicy kujawscy i dobrzyńscy XVI–XVIII wieku: Spisy* / укл. К. Mikulski і W. Stanek за участі Z. Górskiego і R. Kabacińskiego; за ред. А. Gąsiorowskiego. Kórnik 1990, с. 67.

²⁷ А. Boniecki. *Herbarz Polski*, ч. 1, т. 5. Warszawa 1902, с. 196.

брат Арсеній (Желиборський). 15.II 1673, на час облятування тестаменту в книзі Львівського гродського уряду, вже не жила.

ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 428, с. 294–306.

АТАНАСІЯ АННА МАНУЕЛЬОВА / ЕМАНУЇЛОВА ГЕОРГІЄВИЧОВА або БІЛДАЖАНКА

† < 9 (19).VI 1677

Черниця Львівського Введенського монастиря (1661–1677)

Чоловік: Емануїл Георгієвич († 1655 / 1656), львівський міщанин. Діти: Катерина Павловичова (* бл. кін. 1640-х / поч. 1650-х), дружина Емануїла Павловича, львівського міщанина; троє незнаних з імені дітей, що померли неповнолітніми.

X 1656, після смерті чоловіка, разом із його братом Гавриїлом (згодом у чернечому стані Гедеоном) Георгієвичем продала Матвію Федоровичу за 4 000 зл. Рогатинчівську кам'яницю, що належала покійному. Одержану частку грошової суми забезпечила на згаданій кам'яниці й отримувала з неї щорічну провізію.

У вписі Атанасії (Мануельової) до пом'яника Львівського Введенського монастиря зазначено, що 1661 вона прийняла тут постриг. 28.VIII 1663, будучи вже монахиною, записала братству передміської церкви Св. Теодора Тирона власне спадкове володіння – половину «пляцу Яцка Глови», розташованого на Краківському передмісті між ґрунтами єврейського шпиталю та земельним наділом Йоана Собетинського. 1667–1669 раецький уряд Львова розглядав суперечку між спадкоємцями Матвія Федоровича (дочкою Софією й зятем Кіріаком Ісавровичем) та нащадками Анни (в чернецтві Атанасії) Георгієвичової (донькою Катериною й зятем Емануїлом Павловичем) про право власності на Рогатинчівську кам'яницю. Катерина Павловичова вимагала, зокрема, передати цю нерухомість у її власність, аргументуючи тим, що згадана кам'яниця була продана матір'ю та дядьком без її згоди в період, коли вона була ще неповнолітньою. Наприкінці 1668 і на початку 1669 раецький уряд розглядав інші справи монахині, яка судилася з львівськими міщанинами: Йоаном Дзюрдзьовичем – стосовно Білдажинської кам'яниці, а також Йоаном Мазаракі та Георгієм Папарою – щодо певної позиченої ними грошової суми. 9 (19).VI 1677 львівський єпископ Йосиф (Шумлянський) зобов'язав сестер Львівського Введенського монастиря не відчужувати келію померлої «черниці Мануельової». Вочевидь, інокія померла незадовго до цього.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 22 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 76, с. 4–7, 12–21, 24–25, 27–32, 34–36, 58–62, 74–75, 84–86, 95–99, 106–115, 151–160,

184–186, 191–196, 202–203, 340–343, 378–379, 404–409, 433–434, 450–452, 488–493, 508–509, 513–518, 525–526, 547–548, 578–579, 582–587, 1112–1113, 1193–1195; спр. 77, с. 23–24, 175–176, 250–258, 488–490, 661–662, 664–668, 795–802, 1043–1046; спр. 556, с. 170–171; ф. 684, оп. 1, спр. 2555, арк. 1.

АТАНАСІЯ

† ≥ 1686

Черниця Рогатинського монастиря; ігуменя обителі (1680–1686)

8.XII 1680, за її урядування, рогатинські монахині придбали в міщан Софії Барановської та Казимира й Ядвіги Забільських ґрунт, розташований поблизу обителі. 14.VI 1686 настоятелька разом із *Марією (Злоховською)* та *Олімпіадою* подала цю угоду для облятування до міських книг Рогатина.

НМЛ, Ркл-20, арк. 561 зв.–562.

АТАНАСІЯ

† ≥ 1694

Черниця Смільницького монастиря (1694)

1694 зазначена у списку сестер Смільницької обителі, який міститься на одній зі сторінок «чернечого требника».

ЛННБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 2167/I, арк. 2.

АТАНАСІЯ

† кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)

Черниця Жовківського монастиря; ігуменя обителі (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Сестра: Ксенія.

Прибл. кін. XVII – поч. XVIII ст. датується впис Атанасії та її сестри Ксенії до пом'яника монастиря у Волиці Деревлянській.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 14, арк. 21 зв.

АТАНАСІЯ

† ≤ 1728

Черниця Словітського монастиря (≤ 1728)

1728, у реєстрі прибутків і видатків Словітської обителі, згадується як спочила в Бозі. Після її смерті у власність монастиря перейшло 20 зл., що їй належали.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2872, арк. 1 зв.

АТАНАСІЯ**† < 28.IX (9.X) 1744****Черниця Жовківського монастиря; ігуменя обителі (≤ 1744)**

Померла перед 28.IX (9.X) 1744: цього дня благословення на виконання обов'язків настоятельки отримала її наступниця *Софія (Заводська)*. Можливо, тотожна згаданій раніше ігумені *Атанасії*, яка внесла впис до пом'яника монастиря у Волиці Деревлянській.

ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 1.

АТАНАСІЯ**† ≥ 1747****Черниця Жовківського монастиря (1747)**

1747, під час проведення візитації Жовківської обителі, перебувала поза її межами, оскільки разом з *Єфросинією* збирала милостиню.

ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 20–20 зв.

АТАНАСІЯ БЕРЕЗНИЦЬКА**† ≥ 1748****Черниця Смільницького монастиря; ігуменя обителі (1748)**

13.V 1748 згадується як ігуменя Смільницького монастиря під час розгляду Перемишльським ґродським урядом справи про грошову суму, записану обителі бидгоським війським Михайлом Блажівським²⁸, а згодом викуплену Петром Кропивницьким Храпковичем.

ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 248, с. 753; ф. 684, оп. 1, спр. 2995, арк. 1–2.

АТАНАСІЯ ПРУСЬКА**† ≥ 1749****Черниця Розгірчанського монастиря; ігуменя обителі (1749)**

13 (24).X 1749 згадується як ігуменя Розгірчанської обителі під час розгляду Перемишльською єпископською консисторією справи про внесення посагу двома кандидатками, які бажали вступити до спільноти.

APP, ABGK, sygn. 14 supl., k. 402.

АТАНАСІЯ**† ≥ 1760****Рясофорна послушниця Загвіздянського монастиря (1760)**

²⁸ У каталозі урядників Іновроцлавського воєводства не фігурує (*Urządnicy kujawscy i dobrzyńscy*).

1760, під час проведення візитації Загвіздянської обителі, згадується серед її насельниць як еклезіарха. На той час ще не склала вічних обітів. Часто порушувала дисципліну, конфліктувала з ігуменею *Васіаною (Струтинською)* та іншими сестрами. За результатами розслідування, богородчанський намісник о. Микола Мацевич, який здійснював ревізію, покарав її шеститижневим перебуванням у «карцері», а після цього наказав вигнати з монастиря.

НМЛ, Ркл-69, арк. 94 зв.–96.

АТАНАСІЯ ДАШАВСЬКА

† ≥ 1779

Черниця Розгірчанського монастиря (1764–1779)

Походила, вочевидь, із с. Дашава (тепер смт Дашава Стрийського р-ну Львівської обл.).

1764, під час проведення візитації Розгірчанської обителі, згадується серед її насельниць. Того ж року на Атанасію (Дашавську) й *Олександру (Гірнянську)*, котрі підтримували ігуменею *Єфросинію (Білинську)*, скаржилася перемишльському єпископові Атанасієві (Шептицькому) *Євгенія (Гусаківська)*, яка звертала увагу владики на те, що вказані особи є причиною неспокою в монастирі через часті порушення дисципліни, а також фінансові надуживання. 1778 все ще перебувала в Розгірчому; мешкала в «халупі» разом із *Софією (Гірнянською)*. Згідно з листом о. Василя Гусаківського зі Стебника до Перемишльської єпископської консисторії від 7 (18).IV 1779, спільно з монастирським капеланом виступала проти нової настоятельки *Макрини (Гусаківської)*.

НМЛ, Ркл-38, арк. 8 зв., 29 зв.; Ркл-41, арк. 3 зв.; Ркл-43, арк. 1; APP, ABGK, sygn. 104, s. 196–197.

АТАНАСІЯ ДЕМБІЦЬКА

* бл. 1730 – † 8 (19).IX 1789

Черниця Яворівського монастиря (1748–1789); намісниця (1767–1770), намісниця й адміністраторка (1770–1775), ігуменя (1775–1778) обителі Племінниця: *Магдаліна (Лопачачка)*, черниця Яворівського монастиря.

VII 1748 у Яворові прийняла облечини. 22.VI (3.VII) 1752 там само склала вічні обіти. Внесла посаг у розмірі 200 зл. 1767, під час проведення візитації Яворівського монастиря, згадується серед його насельниць як намісниця й уставниця. 1768–1772 представляла чернечу спільноту під час розгляду духовним судом Перемишльської єпархії суперечки між обителлю і парохами передміської церкви

Успення Пресв. Богородиці про право на володіння певними ґрунтами; надалі виконувала обов'язки намісниці. 20 (31).ІІІ 1770, невдовзі після смерті ігумені *Олександри (Левицької)*, перемишльським єпископом Атанасієм (Шептицьким) призначена адміністраторкою монастиря, а 7 (18).VІІІ 1775 номінована на посаду ігумені. Очолювала спільноту до 1778, коли її змінила *Антоніна (Ямінська)*. 1780 була крилошанкою. Несла служіння в обителі аж до смерті. У різних джерелах вік черниці подано суперечливо: І 1780 – бл. 50 років; ХІІ 1788 – бл. 58 років.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 22, арк. 11, 31 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3016, арк. 30; АРР, АВГК, sygn. 4, s. 227–228; sygn. 21 suppl., k. 91 v.–92 v., 99 v.–100 v., 338–338 v., 340–341, 343 v.–344 v., 360–361, 409–409 v., 413 v.–414; sygn. 30 suppl., s. 47, 50; sygn. 142, s. 12, 20, 60–67, 70–78, 86–102; sygn. 1766, s. 102; sygn. 1767, s. 6, 32, 55, 97.

АТАНАСІЯ МАРІАННА МАЄВСЬКА

* бл. сер. 1730-х – † ≥ 1793

Черниця Смільницького (1756–1789) і Словітського (1789–1793) монастирів

Народилася в с. Любінь (Великий / Малий (?)) (тепер Городоцького р-ну Львівської обл.).

Родичка (сестра (?)): *Софія (Маєвська)*, черниця Смільницького та Словітського монастирів.

21.V (1.VІ) 1756, на свято Свв. Константина і Єлени, у Смільниці разом із *Єлизаветою (Матківською)* склала вічні обіти. 1786 і 1788 згадується серед насельниць цієї обителі. 1789, після ліквідації монастиря, переведена до Словіти. 1793 надалі перебувала в цьому чернечому осередку. 1800 у списку монахинь Словітської обителі інформація про неї відсутня. У різних джерелах вік черниці подано суперечливо: 1788 – бл. 65 років; 1793 – бл. 56 років.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 1374/1, арк. 1; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 50, спр. 1411, арк. 8; спр. 1412, арк. 45; оп. 84, спр. 3025, арк. 24; спр. 3030, арк. 35 зв.–36; АРР, АВГК, sygn. 1767, s. 1, 6, 13, 14, 71.

АТАНАСІЯ КУЛАЧКІВНА

* бл. 1733 – † 5 (17).ХІ 1800

Черниця Кам'яно-Струмилівського монастиря (бл. 1755–1800)

Батьки: Іван і Меланія Кулачки, селяни із с. Желдець (тепер Кам'яно-Бузького р-ну Львівської обл.).

Бл. 1755 у Кам'янці-Струмилівській прийняла облечини, а також склала вічні обіти за присутності жовківського намісника о. Гавриїла

Березницького. 1763, під час проведення візитації обителі, згадується серед її насельниць як крилошанка; мешкала в «халупі» разом із *Серафимою (Панасюківною)*; вміла читати. Несла служіння в Кам'яно-Струмилівському монастирі аж до смерті. У різних джерелах вік черниці подано наступним чином: 1763 – бл. 30 років; 1800 – бл. 67 років. НМЛ, Ркл-24, с. 112; ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 4а, спр. 2382, арк. 18 зв.

ВАРВАРА

† *II пол. XVII ст. (?)*

Черниця Верб'янського монастиря (II пол. XVII ст. (?))

Прибл. II пол. XVII ст. датується її впис до пом'яника Щеплотської обителі.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 386, арк. 43.

ВАРВАРА

† *кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)*

Черниця Кам'яно-Струмилівського монастиря (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Прибл. кін. XVII – поч. XVIII ст. датується її впис до пом'яника обителі у Волиці Деревлянській.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 14, арк. 29.

ВАРСОНОФІЯ СОЛОННІЧАНКА

† *≥ 1669*

Черниця Кам'яно-Струмилівського монастиря (1669)

Кам'яно-струмилівська міщанка.

Подарувала Кам'яно-Струмилівській обителі власний ґрунт із «халупою», що були розташовані поряд із монастирем. 24.VII 1669 це надання підтвердив кам'яно-струмилівський староста Станіслав Радзейовський²⁹, вказавши у привілеї, що на той час Варсонофія була монахинею.

НМЛ, Ркл-24, с. 110–111.

ВАСІАНА СТРУТИНСЬКА

* *бл. кін. 1720-х – † ≥ 1789*

Черниця Загвздяньського монастиря; ігуменя обителі (1756–1789)

Родичка: *Олександра (Струтинська)*, черниця Загвздяньського монастиря.

1756 галицький генеральний намісник о. Іван Громницький наказав

²⁹ М. Nagielski. Radziejowski Stanisław h. Junosza, с. 82–83.

їй як ігумені Загвіздянської обителі прийняти сестер із ліквідованого Рип'янського монастиря. 1760, під час проведення візитації чернечого осередку, продовжувала очолювати монашу спільноту. Згадується як настоятелька також у недатованому (прибл. кін. 1780-х) описі обителі, укладеному галицьким сурогатом о. Яковом Березницьким. На той час мала бл. 60 років; мешкала в «халупі» разом із *Олександрою (Струтинською)*. 1789 надалі фігурує як ігуменя монастиря. Подарувала о. Якову Топільницькому († 1835), загвіздянському парохіві й капеланові черниць, Анфологійон (Москва 1748), що раніше належав обителі.

НМЛ, Ркл-18, арк. 137 зв.; Ркл-69, арк. 94 зв.-96; Сдж-6, с. 127-133; ЦДІА України у Львові, ф. 19, оп. VI, спр. 4, арк. 36 зв.-37; ф. 146, оп. 84, спр. 3029, арк. 9; ф. 684, оп. 1, спр. 2586, арк. 10-10 зв.

ВЕНЕДИКТА ВАРВАРА ПРОМІНСЬКА

* **3.XII 1755 – † ≥ 1781**

Рясофорна послушниця Львівського Введенського монастиря (1777–1781)

Батьки: Домінік, серадзький ловчий³⁰, і Розалія з Паньковських Промінські, шляхтичі.

6 (17).VI 1777 у Львівській Введенській обителі прийняла облечини з рук львівського крилошанина о. Петра Білянського. З огляду на те, що батько відмовився внести обіцяний посаг у розмірі 3 000 зл., 26.VI (7.VII) 1781 залишила монастир.

С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 240.

ВЕНЕДИКТА ЗАЛЕСЬКА

* **бл. 1745 – † 13 (25).III 1800**

Черниця Словітського монастиря (1763–1800); ігуменя обителі (1768–1800)

12 (23).V 1763, під час проведення візитації Словітського монастиря, прийняла облечини з рук візитатора о. Миколи Шадурського. 15.VII 1768 о. Іван Ославський дав розписку золочівському намісникові о. Діонісієві Мшанському про те, що отримав від нього суму в розмірі 200 зл., посаг Венедикти (Залеської), на той час уже ігумені обителі в Словіті, і передав ці кошти до єпископської скарбниці. Очолювала

³⁰ У каталозі урядників Серадзького воєводства не згадується (*Urządnicy województw łęczyckiego i sieradzkiego XVI-XVIII wieku: Spisy* / укл. Е. Opaliński і Н. Żerek-Kleszcz; за ред. А. Gąsiorowskiego. Kórnik 1993).

чернечу спільноту аж до смерті. У роки її урядування до Словіти перебралися сестри із ліквідованих осередків у Рогатині та Смільниці. 1793 у списку монахинь Словітського монастиря зазначено, що тоді вона мала бл. 48 років.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 529, арк. 60; НМЛ, Ркл-23, арк. 441 зв.; Ркл-87, арк. 849 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3025, арк. 24; спр. 3029, арк. 8; ф. 684, оп. 1, спр. 2579, арк. 34, 35; спр. 2580, арк. 9, 14, 17; спр. 2780, арк. 7 зв.; спр. 2806, арк. 2, 4, 7, 8 зв.; спр. 2808, арк. 8; спр. 2809, арк. 1–1 зв., 3–3 зв., 7; спр. 2857, арк. 14, 15; спр. 2873, арк. 3; спр. 2875, арк. 3; спр. 2926, арк. 4, 94, 100; спр. 2927, арк. 1, 2; спр. 2936, арк. 8; спр. 2989, арк. 19; спр. 2995, арк. 37.

ВІРА ЛЯНГІШІВНА

† 8.IV 1628

Черниця NN монастиря (1628)

Родич: Гавриїл Лянґіш, львівський міщанин.

Ім'я монахині згадується у вписах Гавриїла й Марка Лянґішів до пом'яника Львівської Успенської церкви.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 116, арк. 27, 55.

ГЛИКЕРІЯ БАЧКОВСЬКА

† 1736

Черниця Унівського монастиря (1731–1736)

Родичі: Василь Бачковський, селянин із с. Словіта (тепер Золочівського р-ну Львівської обл.); о. Лаврентій (Бачковський), еромонах Унівської обителі.

1731 подарувала до Преображенської церкви Унівського жіночого монастиря Службеник (Львів 1712) із власноручним підписом. Ім'я монахині вписано для поминання до синодиків Віцинської, Підгорецької та Унівської чоловічих обителей.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 83, арк. 243 зв.; спр. 105, арк. 6; ф. 6, спр. 294, арк. 14; Ю. Шустова. Провиниенции, с. 195.

ГЛИКЕРІЯ ЄЛЕНА ПОПЕЛІВНА

* бл. 1673 – † ≥ 1763

Черниця Словітського монастиря (1702–1763)

Народилася в с. Кульчиці (тепер Самбірського р-ну Львівської обл.).

Батько: Василь Попель, шляхтич. Сестра: *Мелетія (Попелівна)*, черниця Словітської обителі.

2 (13).IV 1702, у Великий четвер, у Словіті прийняла облечини і складала вічні обіти. 1751, під час проведення візитації монастиря, згадується серед його насельниць. 1763 надалі перебувала у Словіті. На

той час мала понад 90 років; була незрячою та глухою. Мешкала в «халупі» разом із *Юліаною (Мельниківною)*. Зберігся її недатований впис до пом'яника Словітської обителі.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 40в, арк. 1; НМЛ, Ркл-23, арк. 423 зв.-424; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 5.

ДОМНІКІЯ

† ≥ 1605

Черниця Львівського Святокатерининського монастиря (1605)

Походила з м. Рогатин (тепер Івано-Франківської обл.).

1605 несла служіння в обителі Св. Катерини Александрійської у Львові. Їй адресував своє послання відомий монах і аскет Іван (Вишенський). Як припускає Ігор Мицько, фактичним адресатом листа був земляк черниці – Юрко Рогатинець³¹. Разом із *Анастасією* вигнана з монастиря членами Львівського ставропігійського братства.

ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 360, с. 1344–1347, 1386–1387; Іван Вишенський. Послання до Домнікії // *Українська література XIV–XVI ст.: Апокрифи. Агіографія. Паломницькі твори. Полемічні твори. Перекладні повісті. Поетичні твори* / автор вст. ст. і ред. тому В. Микитась. Київ 1988, с. 368–375; М. Капраль. Актові матеріали, с. 112–114.

ЄВГЕНІЯ

† кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)

Черниця Жовківського монастиря (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Прибл. кін. XVII – поч. XVIII ст. датується колективний впис черниць Жовківської обителі, у т. ч. Євгенії, до пом'яника монастиря у Волиці Деревлянській.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 14, арк. 28.

ЄВГЕНІЯ

† ≥ 1760

Черниця Загвіздянського монастиря (1760)

1760, під час проведення візитації Загвіздянської обителі, згадується серед її насельниць.

НМЛ, Ркл-69, арк. 95.

³¹ Пор.: І. Зенькович [І. Мицько]. Святокатерининський монастир у Львові // *Лавра. Часопис монахів Студитського уставу* 10 (1999) 43–46.

ЄВГЕНІЯ ГУСАКІВСЬКА / ГУСАК або СТЕБНИЦЬКА*† між 1764 і 1778***Черниця Розгірчанського монастиря (1740–1764); намісниця обителі (1764)**

Походила, вочевидь, із с. Стебник (тепер м. Стебник Дрогобицького р-ну Львівської обл.).

Брат: о. Яків Гусак, парох у Стебнику (1740). Племінник: о. Василь Гусаківський, парох у Стебнику і дрогобицький намісник (1779). Родичка: *Макрина (Гусаківська або Стебницька)*, черниця Розгірчанського монастиря.

11 (22).VII 1740 о. Яків Гусак, віддаючи сестру до монастиря в Розгірчому, зобов'язався перед Перемишльською єпископською консисторією внести посаг у розмірі 100 зл., а також щорічно аж до своєї смерті сплачувати 30 зл. на її утримання. 1764 монахиня обіймала уряд намісниці. Того ж року вона скаржилася перемишльському владіці Атанасієві (Шептицькому) на ігуменю *Єфросинію Білинську*, а також черниць *Олександру (Гірнянську)* й *Атанасію (Дашавську)*, що її підтримували, звинувачуючи їх у тому, що вони були причиною неспокою в обителі. 1778, під час проведення візитації монастиря, вже згадується як покійна; тоді в її келії жили ігуменя *Макрина (Гусаківська)* та інокія *Магдалина (Стрийська)*.

НМЛ, Ркл-38, арк. 8 зв., 29 зв.; Ркл-41, арк. 3 зв.; Ркл-43, арк. 1; APP, АВГК, sygn. 12 supl., к. 48 v.; sygn. 104, s. 196–197.

ЄВГЕНІЯ ЄВДОКІЯ КОМАРИНСЬКА** бл. 1752 – † 1 (13).IV 1826***Черниця Смільницького (1769–1789), Львівського Введенського (1789–1792) та Яворівського (1792–1826) монастирів; ігуменя Смільницької (1780–1781; 1788–1789) та Яворівської (1800–1825) обителей**

Народилася в м. Львові.

17 (28).IV 1769, у Велику п'ятницю, у Смільниці склала вічні обіти. 21.XII 1780 (1.I 1781) холмський єпископ (1759–1785) та адміністратор Перемишльської єпархії (1780–1785) Максиміліан (Рилло) затвердив її обрання на посаду ігумені. 1781 надалі очолювала чернечу спільноту. Її підпис як настоятельки стоїть також під реєстром монастирських документів, який був укладений урядовим комісаром Стефаном де Нагі. 1786 виконувала вже обов'язки прокураторки. 1788 її повторно обрано ігуменею. 1789, після ліквідації Смільницької обителі, переведена до Львова, проте довго тут не затрималася. 22.X 1792 разом із *Макриною (Корчинською)* прибула до Яворова, де залишалась аж до смерті. 1800, після позбавлення *Макрини (Куд-*

рицької) уряду настоятельки, стала її наступницею. 1825 на цій посаді її замінила *Антоніна (Ямінська)*. У різних джерелах вік черниці подано суперечливо: IX 1788 – бл. 36 років, 1825 – бл. 72 років.

АМСВГ, [Хроніка монастиря сс. василянок в Яворові від року 1882], с. 16–17, 22; ЛННБУ, ф. 3, спр. 22, арк. 11; спр. 1374/1, арк. 1; НМЛ, Ркл-535, арк. 2 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 50, спр. 1411, арк. 8; спр. 1412, арк. 45; оп. 84, спр. 3030, арк. 32, 35 зв.–36, 38–38 зв., 44, 76 зв.; ф. 684, оп. 1, спр. 2586, арк. 5, 5 зв.; АРР, АВГК, sygn. 54 supl., s. 210–213; sygn. 259 dyplomy, s. 1; sygn. 1186, s. 58a–59; sygn. 1767, s. 1, 6, 13, 14, 71; sygn. 1768, s. 87–97; sygn. 1769, s. 2–4, 10–17, 26–28, 34–43, 54–57; sygn. 1770, s. 21–32; sygn. 1774, s. 11, 34, 37, 53, 67, 100, 124, 246, 255; sygn. 1775, s. 153–162; sygn. 1777, s. 95; sygn. 1778, s. 15; sygn. 1779, s. 98–100; sygn. 1780, s. 150, 155; sygn. 1783, s. 142–173; sygn. 1824, s. 24–26; sygn. 1825, s. 7–8; sygn. 1827, s. 100; sygn. 7017, s. 185.

ЄВДОКІЯ

† ≥ 1644

Черниця Унівського монастиря (1644)

28.XI 1644 подарувала до Преображенської церкви Унівської обителі Анфологон (Львів 1632) з власноручним підписом.

І. Буцманюк. *Унів і єго монастирі*, с. 75–76.

ЄВДОКІЯ ЗАЛУЖНА

† ≥ 1668

Черниця Миколаївського монастиря (1668)

Батько: Андрусь Залужний.

17.III 1668 разом із *Юстіяною* подала для облятування до книг Львівського бургграфського уряду привілей короля Яна II Казимира (1663) для Миколаївської обителі.

ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 556, с. 676.

ЄВДОКІЯ ГАЛОНІВНА

† ≥ 1767

Рясофорна послушниця Яворівського монастиря (бл. 1760–1767)

Бл. 1760 в Яворові прийняла облечини. 1767 надалі перебувала в цій обителі. На той час ще не склала вічних обітів.

АРР, АВГК, sygn. 142, s. 20.

ЄВПРАКСІЯ

† ≥ 1695

Черниця Литвинівського (1695) і Бібрецького (≥ 1695) (?) монастирів

8 (18).X 1695 духовний суд Львівської єпархії розглядав суперечку між монахиною та о. Гедеоном (Дорожинським), ігуменом Литвинівської

обителі. За словами Євпраксії, вона передала єромонахові на зберігання 80 зл., що їй належали, а той відмовлявся їх повернути. Ігумен, натомість, стверджував, що ці кошти були пожертвовані на монастирську церкву. Згідно з рішенням суду, о. Дорожинський мав віддати черниці 40 зл. і таку саму суму записати на монастирський храм. Євпраксія ж, задля уникнення конфлікту в майбутньому, мала бути переведена до Бібрецької обителі.

НМЛ, Ркл-58/6, арк. 93.

ЄВПРАКСІЯ КАНДИДЯНКА

† ≥ 1706

Черниця Бібрецького монастиря (1706)

Сестра: *Мартіяна*, черниця Бібрецької обителі.

1706 датується її впис до пом'яника Підгородищенського монастиря. Була, вочевидь, «пострижиницею» монахині з Бібрки *Кандиди*, поминання якої вміщено у згаданому вписі. Разом зі своєю рідною сестрою *Мартіяною* придбала Тріодь пісню, видану бл. 1689–1690³² у друкарні Львівського ставропігійського братства, і подарувала її до монастирського храму Різдва Пресв. Богородиці. У донаційному записі на сторінках цієї книги фігурує як «стариця».

ЛННБУ, ф. 3, спр. 1300, арк. 71 зв.; НМЛ, Сдк-65, с. 5–13; И. Свѣнцицкій. *Каталогъ книгъ*, с. 30.

ЄВПРАКСІЯ ЗЛОХОВСЬКА

† ≥ 1733

Черниця Рогатинського монастиря; ігуменя обителі (1733)

1733, завдяки її старанням як настоятельки, була зведена нова монастирська церква.

НМЛ, Ркл-20, арк. 554; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2 780, арк. 16.

ЄВПРАКСІЯ ЗЛОЦЬКА

† ≥ 1747

Черниця Смільницького монастиря (1747)

Походила, вочевидь, із с. Злоцьке (тепер Новосондецького пов. Малопольського воев., Республіка Польща).

Сестра: Єлена.

³² Хоча на титульній сторінці Тріоді пісної вказана дата 1699 р., Ярослав Ісаєвич зазначає, що вона була надрукована бл. 1689–1690 рр. (Я. Запаско, Я. Ісаєвич. *Пам'ятки книжкового мистецтва*, кн. 1, с. 102–103, № 653).

1747 разом зі своєю рідною сестрою Єленою зробила впис до пом'яника Лаврівської обителі.

ЛЦПБОВ, ф. 12.2, спр. 14, арк. 233.

ЄВПРАКСІЯ

† ≥ 1760

Черниця Загвіздянського монастиря (1760)

1760, під час проведення візитації Загвіздянської обителі, згадується серед її насельниць.

НМЛ, Ркл-69, арк. 95 зв.

ЄВПРАКСІЯ ПАЗІРСЬКА

* бл. 1684 – † ≥ 1763

Черниця Унівського монастиря (1763)

Народилася в с. Коросенко (тепер с. Коросне Перемишлянського р-ну Львівської обл.). Батько: священник. Родич (брат (?)): о. Андрій Пазірський, парох у Коросенку (1763), висвячений у 1713 львівським єпископом Варлаамом (Шептицьким)³³.

Прийняла облечини і склала вічні обіти в Уневі за присутності о. Єфимія, котрий був, напевно, єромонахом тутешньої чоловічої обителі. 1763 надалі несла служіння в Унівському монастирі. На той час мала бл. 79 років.

НМЛ, Ркл-23, арк. 320–320 зв.

ЄВПРАКСІЯ (ЄВГЕНІЯ) ДАЦЬКІВ *або* НОВИНСЬКА

† ≥ 1767

Черниця Яворівського монастиря (бл. 1755–1767)

Походила, вочевидь, із с. Новини (тепер Яворівського р-ну Львівської обл.).

Бл. 1755 у Яворові прийняла облечини. Внесла посаг у розмірі 400 зл. 1767 надалі несла служіння в цій обителі. Тоді ще не склала вічних обітів. Мабуть, наприкінці 1760-х зробила впис до монастирського пом'яника під іменем Євпраксія, на той час уже склавши вічні обіти. ЛННБУ, ф. 3, спр. 22, арк. 48; АРР, АВГК, sygn. 142, s. 12, 20.

ЄВПРАКСІЯ (ПАМФІЛІЯ) ІВАНЕЧКІВНА

* бл. 1708 / бл. 1713 (?) – † ≥ 24.IV (5.V) 1788

Черниця Кам'яно-Струмилівського монастиря (бл. 1723 / бл. поч. 1730-х (?) – 1788)

Батьки: Іван і Агафія Іванечки, кам'яно-струмилівські передміщани.

³³ НМЛ, Ркл-23, арк. 312.

За даними візитаційного протоколу Кам'яно-Струмильської обителі (1763), бл. 1723 у Кам'янці-Струмиловій разом із *Макриною* (*Мишук*) прийняла облечини з рук ігумена Язеницького монастиря о. Іполита (Роговича, † 1744)³⁴. Рясифорна послушниця Памфілія (Іванечківна) згадується в недатованому (прибл. сер. 1740-х) списку насельниць обителі, де зазначено, що вона ще не склала вічних обітів, а облечини прийняла бл. 15 років тому. 1745 була хрещеною матір'ю дочки міщанина Василя Рихви. 1763 надалі перебувала в Кам'янці-Струмиловій; мешкала в «халупі», збудованій власним коштом; була неписьменною. 21.XI (2.XII) 1763, на свято Введення в Храм Пресв. Богородиці, під час проведення візитації, разом із *Теклею* (*Коринцівною*) склала вічні обіти за присутності візитатора о. Миколи Шадурського в міській церкві Різдва Пресв. Богородиці. Несла служіння в Кам'янці-Струмиловій аж до смерті. У різних джерелах вік черниці подано суперечливо: прибл. сер. 1740-х – бл. 40 років; 1763 – бл. 50 років; 1788 – бл. 80 років.

НМЛ, Ркк-2869, арк. 36; Ркл-24, с. 113–114; ЦДІА України у Львові, ф. 201, спр. 1248 (тимч.), арк. 1; оп. 4а, спр. 2382, арк. 6 зв.

[ЄЛЕНА] / ОЛЕНА ЧЕРНИЧКА

† ≥ 1680

Черниця Жовківського монастиря (1680) (?)

27.III 1680 у книзі вїтївсько-лавничого уряду Жовкви згадується «побожна Олена Черничка», яка за присутності жовківського міщанина Луки Гусаковського продала власний ґрунт, розташований у місті.

НБ ЛНУ, спр. 601/III, арк. 389.

ЄЛЕНА ГОРДИНСЬКА

† ≥ 1699

Черниця Смільницького монастиря (1677–1699); ігуменя обителі (1699)

Брат: Григорій Гординський, власник частки в с. Чайковичі (тепер Самбірського р-ну Львівської обл.), шляхтич³⁵.

9.X 1677 *Наталія* (*Гординська*) і *Софія* (*Турецька*) від імені сестер Смільницької обителі, у т. ч. Єлени (Гординської), подали до Перемишльського ґродського уряду скаргу на сяноцького войського Олександра Устрицького († 1690)³⁶ і його дружину Доротю з Височанських, посесорів вїтївства у Старому Самборі (тепер Львів-

³⁴ Більше про нього: ЛННБУ, ф. 3, спр. 435, арк. 78.

³⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 439, с. 405–408.

³⁶ *Urządnicy województwa ruskiego*, с. 302.

ської обл.), звинувачуючи подружжя в тому, що за їхньою намовою пасерб шляхтянки Лука Височанський та їхні піддані напали на монастирських слуг, забрали їхню худобу, а також зневажили деяких черниць. 1694 монахиня зазначена у списку сестер Смільницької обителі, який міститься на одній зі сторінок «чернечого требника». 1699 очолювала спільноту; від імені сестер подала скаргу до духовного суду Перемишльської єпархії на шляхтича Івана Бачинського, котрий, згідно із заповітом його швагра Петра Яворського Пушкєвича, мав віддати монастиреві 100 зл., проте не вчинив цього.

ЛННБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 2167/І, арк. 2; ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 424, с. 1324–1327; APP, ABGK, sygn. 2 supl., s. 137.

ЄЛЕНА БИШОВСЬКА

† кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)

Черниця Кам'яно-Струмилівського монастиря (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Походила, вочевидь, із с. Бишів (тепер Радехівського р-ну Львівської обл.). Брат: Олександр.

Прибл. кін. XVII – поч. XVIII ст. датується впис черниці та її брата Олександра до пом'яника обителі у Волиці Деревлянській.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 14, арк. 27.

ЄЛЕНА КОТОНЯНКА

† ≥ 1732

Черниця Львівського Введенського монастиря; намісниця обителі (1732)

22.II 1732 була присутня під час запису Юстиною з Папарів Свистельницькою посагу для своєї дочки *Серафими (Чолганської)*. На той час виконувала обов'язки намісниці монастиря.

ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 284, с. 115–116.

ЄЛЕНА ДУНАЄВСЬКА

† 2 (13).II 1762

Черниця Львівського Введенського монастиря (1707–1762); ігуменя обителі (1757–1762)

Батько: о. Теофіл (Дунаєвський, † 25.XII 1721 (5.I 1722)), еромонах Домашівського монастиря³⁷.

28.X (8.XI) 1707, на свято Св. Параскеви П'ятниці, у Львівській Введенській обителі склала вічні обіти. 30.VIII 1757, будучи ігуменею

³⁷ Більше про нього: М. Кольбух. Феофіл Дунаєвський, с. 286–307.

цього чернечого осередку, підписала охоронний лист для двох монастирських служниць, які вирушали до Варшави для продажу ниток. Очолювала спільноту аж до смерті.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 19 зв., 29–29 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2562, арк. 1.

ЄЛЕНА ПАРАСКЕВА ШУМСЬКА

* бл. 1713 – † ≥ 1763

Черниця Язвинського (бл. 1733 – бл. 1759) і Словітського (бл. 1759–1763) монастирів

Народилася в с. Корениця (тепер Ярославського пов. Підкарпатського воєв., Республіка Польща).

Батько: Іван Шумський, селянин.

Бл. 1733 в Язвині прийняла облечини з рук ігумена Городищенської обителі о. Юстина (Бодаковського). Бл. 1759 перебралася до Словіти. 1763 надалі несла служіння в цьому чернечому осередку, де виконувала обов'язки дзвонарки. На той час мала понад 50 років. 12 (23).V 1763, під час проведення візитації монастиря, склала вічні обіти за присутності візитатора о. Миколи Шадурського. 1782 у списку насельниць Словітської обителі інформація про неї відсутня.

НМЛ, Ркл-23, арк. 424 зв., 441 зв.

ЄЛЕНА МАГДАЛИНА КУНАШЕВСЬКА / КУНАШОВСЬКА

* 22.VII (2.VIII) 1755 – † 17/18 (28/29).XI 1795

Черниця Львівського Введенського монастиря (1772–1795)

Народилася в м. Коломия (тепер Івано-Франківської обл.).

Батьки: Стефан, летичівський чашник³⁸, і Марія Кунашевські, шляхтичі.

10 (21).VI 1772, у Неділю Всіх Святих, у Львівській Введенській обителі разом із *Февронією (Андруськевичівною)* прийняла облечини з рук львівського генерального намісника о. Антонія Левинського (бл. 1710–1778)³⁹. 2 (13).VII 1774, на свято Положення чесної ризи

³⁸ У каталозі урядників Подільського воєводства не фігурує (*Urządnicy podolscy*). Серед урядників Руського воєводства з другої половини XVIII ст. потрібно, наомість, назвати Антонія Кунашовського, регента Галицької гродської канцелярії (1728), коломийського скарбника (1765), коломийського мечника (1765–1793), а також Онуфрія Кунашовського († 1799), теребовлянського скарбника (1769–1770) (*Urządnicy województwa ruskiego*, с. 79–80, 95, 354; A. Boniecki. *Herbarz Polski*, ч. 1, т. 13. Warszawa 1909, с. 171).

³⁹ Докладніше про нього: В. Кметь. Левинський Антоній // *Енциклопедія Львова*, т. 4 / за ред. А. Козицького, с. 44–45.

Пресв. Богородиці у Влахерні, там само склала вічні обіти за присутності того ж священнослужителя. Внесла посаг у розмірі 1 000 зл. Ця сума була забезпечена в катедрального кустоша о. Андрія Липницького; з неї черниця отримувала щорічну провізію. Несла служіння у Львівському Введенському монастирі аж до смерті. Померла 17 (28).XII 1795 (за метричною книгою померлих передміської парафії Св. Параскеви П'ятниці) або 18 (29).XII 1795 (за каталогом черниць). У фінансовій книзі обителі вказано витрати на її похорон у сумі 119 зл. 14 гр.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 19 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3029, арк. 7; ф. 201, оп. 4а, спр. 3278, арк. 191; ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 45; ф. 684, оп. 1, спр. 2576, арк. 1, 2 зв., 4, 5–8, 9–9 зв., 11; спр. 2579, арк. 4, 6, 10, 13, 17, 23, 27; спр. 2581, арк. 5, 6, 10; спр. 2586, арк. 4, 5–5 зв.; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 239.

ЄЛИЗАВЕТА

† ≥ 1618

Черниця Рогатинського монастиря (1618)

7.V 1618 разом із *Мелетією* подала для облятування до раецьких книг Львова фундаційний привілей о. Антонія (Грековича) для Рогатинської обителі (1616).

ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 34, с. 760–766.

ЄЛИЗАВЕТА ЛЕВИЦЬКА

† II пол. XVII ст. (?)

Черниця Піддубського монастиря (II пол. XVII ст. (?))

Прибл. II пол. XVII ст. датується її впис до пом'яника Щеплотської обителі.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 386, арк. 43 зв.

ЄЛИЗАВЕТА

† ≥ 1694

Черниця Смільницького монастиря (1694)

1694 зазначена у списку сестер Смільницької обителі, який міститься на одній зі сторінок «чернечого требника».

ЛННБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 2167/I, арк. 2.

ЄЛИЗАВЕТА ГАДАНЬЧИХА

† ≥ 1708

Черниця Рогатинського монастиря (1708)

Рогатинська міщанка.

І. VII 1708 позичила рогатинському міщанинові Федору, Дмитровому сину, 140 зл. під заставу його ґрунту і саду, розташованих в урочищі Зарваниця.

НМЛ, Ркл-20, арк. 563–563 зв.

ЄЛИЗАВЕТА СТРЕМБИЦЬКА

* бл. 1697 – † ≥ 1747

Рясофорна послушниця Жовківського монастиря (бл. 1726–1747)

Бл. 1726 у Жовкві прийняла облечини. 1747, під час проведення візитації цієї обителі, згадується серед її насельниць як дзвонарка. На той час мала бл. 50 років; не склала ще вічних обітів. Разом із *Теодорою* (*Куропатницькою*) була в опозиції до ігумені *Софії* (*Завадовської*) та її рідних сестер – монахинь *Митрофани* й *Пайсії* (*Завадовських*).

ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 20–23.

ЄЛИЗАВЕТА ГАЛИЧАНКА

† ≤ 30. VI (11. VII) 1760

Черниця Рогатинського монастиря (≤ 1760)

Походила, вочевидь, з м. Галич (тепер Івано-Франківської обл.).

Після її смерті в депозиті в о. Тимотея Урмовича, духівника Рогатинської обителі, залишилося три подвійних та один звичайний дукати (червоних золотих), що належали покійній черниці, ще 24 битих талери були раніше позичені різним особам. Одним із боржників померлої був місцевий єврей Іцько Добрущин, який продавав її нитки. Ще за життя Єлизавета (Галичанка) власним коштом придбала до монастирської церкви дорогий фелон. 1760 візитатор о. Микола Шадурський зобов'язав рогатинських монахинь за упокій душі сестри щоквартально відправляти одну Божественну Літургію й парастас.

НМЛ, Ркл-20, арк. 565, 567 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2780, арк. 8, 16.

ЄЛИЗАВЕТА ЮСТИНА ЧОЛОВСЬКА / ЧУЛАКЕВИЧ або КАМ'ЯНЕЦЬКА

* бл. 1683 – † ≥ 1763

Черниця Сасівського (бл. 1703–1759) і Словітського (1759–1763) монастирів; ігуменя Сасівської обителі (1756–1759)

Народилася в м. Кам'янець-Подільський (тепер Хмельницької обл.).

Батько: Яцентій (Яцько) Чулакевич, мельник.

Бл. 1703 у Сасові прийняла облечини і склала вічні обіти за присутності ігумена Підгорецького монастиря о. Партенія (Ломиковського,

† 1729)⁴⁰. 1756, будучи ігуменею Сасівської обителі, придбала срібну ризу для шанованої ікони Пресв. Богородиці, що була в монастирській церкві. 1759, згідно з розпорядженням єпископа Лева (Шептицького), мала бути переведена до Словіти; у згаданому документі фігурує під іменем Єлизавета (Чоловська Кам'янецька). 1763 перебувала вже в Словіти; у візитаційному протоколі іменується Єлизаветою (Чулакевич). На той час їй було понад 80 років.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 529, арк. 60; НМЛ, Ркл-23, арк. 423, 424 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2781, арк. 1.

ЄЛИЗАВЕТА

† 1766

Черниця Яворівського монастиря; ігуменя обителі (1766)

У пом'янику Яворівського монастиря 1766 датується інформація про її смерть. 18 (29).І 1767, невдовзі після її відходу у вічність, відбулися вибори нової ігумені.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 22, арк. 10 зв.; APP, ABGK, sygn. 142, s. 5.

ЄЛИЗАВЕТА МАЛАХОВИНЧІВНА

† ≥ 1773

Черниця Ясенівського, Станіславівського, Дубнівського, Слобідко-Шелехівського, Київського та Микулинецького / Рожецького монастирів Народилася в м. Рожище (тепер Волинської обл.).

Прийняла облечини в Ясеніві (Луцька єпархія) з рук луцького унійного єпископа (1713–1730) Йосифа (Виговського). Прожила в цій обителі бл. 20 років. Пізніше при бл. 15 років перебувала у Станіславівському монастирі (Луцьке єпископство). Тут склала вічні обіти за присутності ігумена Білостоцької обителі (1736–1756) о. Варлаама (Верещаки, 1698–1763)⁴¹. Разом із сімома іншими монахинями переведена до Дубна (Луцька єпархія), а згодом до Слобідки-Шелехівської, де мешкала наступні 8 років. Опісля 10 років несла служіння в одній із обителей Києва. Бл. 1763 перебралася до Микулинців / Ріжка (Київське митрополиче архієпископство). 1773, під час проведення візитації цього монастиря, все ще там жила.

Е. Съцинский. *Матеріали*, с. 140.

⁴⁰ Докладніше про згаданого настоятеля: S. Barącz. *Monaster OO. Bazylijanów w Podhorcach // Przegląd Biblijograficzno-Archeologiczny* 1 (Warszawa 1881) 192, 232.

⁴¹ В. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 476.

ЕЛИЗАВЕТА (КАСІЯНА) КАТЕРИНА НАРБУТІВНА

* 24.XI (5.XII) 1736 – † 23.X (3.XI) 1775

Черниця Львівського Введенського монастиря (1770–1775)

Батьки: Антоній та Єва з Шептицьких Нарбути, шляхтичі. Брат: Томаш Нарбут († ≤ 1775). Родичі: Лев (Шептицький, † 1779), львівський єпископ (1749–1778) і київський митрополит (1778–1779); Шимон Шептицький († 1789), львівський чашник (1746–1765); львівський підчаший (1765–1770); перемишльський каштелян (1770–1789)⁴².

Дорогичинська стольникова Катерина Гурська⁴³ заповіла 2 000 зл. Катерині Нарбутівні. 19.II 1759 та позичила вказану суму вінницькому підстолієві Захарію Ярошинському⁴⁴, забезпечивши її на маєтках у с. Городниця Луцького пов. Волинського воєв. (тепер с. Велика Городниця Млинівського р-ну Рівненської обл.).

II 1770 Катерина Нарбутівна у Львівській Введенській обителі прийняла облечини з рук львівського генерального намісника о. Антонія Левинського (бл. 1710–1778)⁴⁵. 1771 у Львівському земському суді оскаржувала Захарія Ярошинського, котрий відмовлявся повертати їй позичену суму. 21.XI (2.XII) 1773, в день престольного празника монастиря – Введення в Храм Пресв. Богородиці, разом із *Теклею (Кульчицькою)* та *Февронією (Андрускевичівною)* склала вічні обіти за присутності о. Антонія Левинського. Внесла посаг у розмірі 7 000 зл. Із цієї суми 4 000 зл., які дісталися їй після смерті брата Томаша Нарбута, було забезпечено в перемишльського каштеляна Шимона Шептицького, а 3 000 зл., набуті згідно з правом успадкування, – у львівського крилошанина о. Петра Білянського. Несла служіння у Львівському Введенському монастирі аж до смерті. Похована на території обителі. Могила була біля південної стіни монастирської церкви.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 19 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 45; ф. 684, оп. 1, спр. 2558, арк. 7; спр. 2569, арк. 1–4 зв.; спр. 2576, арк. 11; спр. 2579, арк. 8, 15, 19; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 238.

⁴² *Urządnicy województwa ruskiego*, с. 114, 131, 205.

⁴³ У каталозі урядників Підляського воєводства дорогичинський стольник на прізвище Гурський відсутній (*Urządnicy podlascy XIV–XVIII wieku: Spisy* / укл. E. Dubas-Urwanowicz, W. Jarmolik, M. Kulecki, J. Urwanowicz. Kórnik 1994).

⁴⁴ Захарія Ярошинський († 1775) обіймав уряди вінницького мечника (1736) і вінницького підстоля (1756) (А. Boniecki. *Herbarz Polski*, ч. 1, т. 8. Warszawa 1905, с. 269).

⁴⁵ Докладніше про нього: В. Кметь. Левинський Антоній // *Енциклопедія Львова*, т. 4 / за ред. А. Козицького, с. 44–45.

ЕЛИЗАВЕТА РОЗАЛІЯ МАТКІВСЬКА*** бл. 1737 – † 1789****Черниця Смільницького монастиря (1756–1789); намісниця (1765) та ігуменя (1786–1788) обителі**

Народилася в с. Сілець (тепер Дрогобицького р-ну Львівської обл.).

21.V (1.VI) 1756, на свято Свв. Константина і Єлени, у Смільниці разом з *Атанасією (Маєвською)* склала вічні обіти. 1765 згадується як намісниця монастиря; спільно з *Олександрою (Ілюхняківною)* від імені чернечої спільноти подала скаргу до духовного суду Перемишльської єпархії на о. Баранецького, пароха в с. Чаплі (тепер Старосамбірського р-ну Львівської обл.), який ображав деяких монахинь. Підпис Єлизавети (Матківської) стоїть під реєстром монастирських документів, що був укладений урядовим комісаром Стефаном де Нагі. 1786 надалі несла служіння у Смільниці; очолювала чернечу громаду. 1788 усунена з уряду ігумені; виконувала обов'язки другої крилошанки. На той час мала бл. 51 р. 1789 року, після ліквідації Смільницької обителі, повинна була потрапити до одного з монастирів Львівської єпархії, однак померла того ж року.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 1374/1, арк. 1; НМЛ, Ркл-535, арк. 2 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 50, спр. 1411, арк. 8; оп. 84, спр. 3030, арк. 32; 35 зв.–36, 38–38 зв.; ф. 684, оп. 1, спр. 2995, арк. 5–5 зв.; АРР, АВГК, sygn. 17 supl., k. 346–346 v.; sygn. 1767, s. 1, 6, 13, 14, 71.

ЕЛИЗАВЕТА ФИЛИПОВИЧІВНА або БРОШНІВСЬКА*** бл. 1726 / бл. кін. 1730-х (?) – † 4 (16).I 1812****Черниця Загвіздянського монастиря (1760–1812); ігуменя обителі (1799–1806)**

Походила, вочевидь, із с. Брошнів (тепер Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл.).

1760, під час проведення візитації Загвіздянського монастиря, згадується серед його насельниць. У недатованому (прибл. кін. 1780-х) описі обителі, виконаному галицьким сурогатом о. Яковом Березницьким, фігурує під прізвищем Філиповичівна. На той час склала вже вічні обіти. Мешкала в окремій «халупі» неподалік від монастирського цвинтаря. 1787 (у Йосифінській метриці Загвіздя) та 1789 (у списку черниць, укладеному 1789 станіславівським намісником о. Іваном Левицьким) занотована як Брошнівська. 1799–1806 фіксується разом з двома іншими насельницями Загвіздянської обителі – *Мартою (Кузівною)* та *Олександрою (Струтинською)*. Впродовж цього часу очолювала спільноту. Згідно із записом львівського єпископа

Петра Білянського, монахині щорічно одержували 150 зл. на своє утримання, про що давали розписки. У них сестра Єлизавета занотована під обома прізвищами (Брошнівська і Филиповичівна). Несла служіння у Загвізді до своєї смерті. У різних джерелах вік черниці подано суперечливо: прибіл. кін. 1780-х – бл. 50 років; І 1812 – бл. 86 років. ДАІФО, ф. 631, оп. 1, спр. 624, арк. 35 зв.; НМЛ, Ркл-69, арк. 95 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 19, оп. VI, спр. 4, арк. 36 зв.–37; ф. 146, оп. 84, спр. 3029, арк. 9; ф. 684, оп. 1, спр. 1846, арк. 1–5; спр. 2586, арк. 10 зв.–11.

ЄФИМІЯ МАРІЯ ДЕРЕВИНСЬКА або ЛЕВИЦЬКА

* 1709 – † 15 (26).X 1776

Черниця Львівського Введенського монастиря (1726–1776); намісниця (1757) та ігуменя обителі (1762–1776)

Народилася в м. Городок (тепер Львівської обл.). 1 (12).IV 1709 охрещена в місцевій церкві Св. Миколая Чудотворця.

Батьки: Петро й Катерина Деревинські, городоцькі міщани.

24.II (7.III) 1726 у Львівському Введенському монастирі прийняла облечини з рук еромонаха Львівської обителі Св. Йоана Богослова о. Іларіона. 24.II (7.III) 1730 там само склала вічні обіти за присутності сповідника Львівського Святоюрського монастиря о. Віталія. 30.VIII 1757 як намісниця Львівської Введенської обителі підписала охоронний лист для двох монастирських служниць, які вирушали до Варшави для продажу ниток. 1762, після смерті ігумені *Єлени (Дунаєвської)*, обрана її наступницею. Збереглася фінансова книга монастиря, котра велася в роки її урядування (1762–1769). 18.XII 1763 Мацей Васньовський, ниткар з юридики Тарнавка, дав розписку про те, що не має жодних фінансових претензій до ігумені. 1767 духовний суд Львівської єпархії розглядав її скаргу на шляхтича Теодора Чайківського Трунька, котрий образив настоятельку, а також завдав шкоди монастиреві. 1773 зробила впис до пом'яника Святооуфрїївської обителі у Львові. Обов'язки ігумені виконувала аж до смерті. Похована на території обителі. Її могила була між дзвіницею та церквою, поряд із похованням *Пелагії (Гелехівни)*. Ім'я покійної для поминання внесено до пом'яників Введенського монастиря, а також чоловічої обителі Св. Йоана Богослова у Львові.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 84, арк. 11 зв.; спр. 429, арк. 28 зв.; ф. 77, спр. 11, арк. 19 зв.; НМЛ, Ркл-87, арк. 720 зв.–721 зв., 727 зв.–728, 735 зв.–736 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2562, арк. 1; спр. 2575, арк. 1–15 зв.; спр. 2580, арк. 11; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 237.

ЄФИМІЯ ПАРАСКЕВА КЕРНЯКЕВИЧІВНА / КЕРДЯКЕВИЧІВНА*** 15 (26).X 1748 – † ≥ 1810****Черниця Львівського Введенського (1775–1803) і Словітського (1810) монастирів; ігуменя Львівської Введенської (1801–1803) і Словітської (1810) обителей**

Народилася в с. Дегова (тепер Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.).

Батьки: о. Іван, парох у с. Дегова († ≥ 1776), і Марія Кернякевичі.

15 (26).II 1775, у М'ясопусну неділю, у Львівському Введенському монастирі разом з *Антоніною (Завалкевичівною)* прийняла облечини з рук львівського генерального намісника о. Антонія Левинського (бл. 1710–1778)⁴⁶. VII 1776 там само склала вічні обіти за присутності львівського крилошанина о. Петра Білянського. Батько вніс посаг у розмірі 2 000 зл. Вказана сума була забезпечена в катедрального кустоша о. Андрія Липницького; з неї монахиня отримувала щорічну провізію. 1801 вперше згадується як ігуменя Львівської Введенської обителі. Очолила спільноту, вочевидь, роком раніше, після смерті *Теклі (Кульчицької)*. 13.II 1803 як настоятелька монастиря дала розписку про одержання коштів із суми, записаної сестрам єпископом Миколою Скородинським. 19.II 1810 перебувала вже в Словіті; очолювала тутешню чернечу громаду. 3 (15).XI 1810 митрополит Антоній Ангелович призначив її наступницею Атанасію (Кречковську). НМЛ, Ркл-94, арк. 60–60 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3029, арк. 7; ф. 684, оп. 1, спр. 2576, арк. 1, 2 зв., 4, 5–8, 9–11 зв.; спр. 2577, арк. 6 зв., 7 зв., 8 зв.; спр. 2579, арк. 4, 6, 7, 11, 12, 14, 15, 16, 18, 22, 24, 26, 28, 31, 32, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 44, 47, 48, 54, 56, 65; спр. 2586, арк. 4, 5–5 зв.; спр. 2936, арк. 32; спр. 2989, арк. 26; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 239.

ЄФРЕМІЯ АВ(Е)ДИКІВНА ПОГОРЕЦЬКА**† ≥ 1636****Черниця Львівського монастиря Різдва Пресв. Богородиці на Тарнавці; ігуменя обителі (1636)**Родич (брат (?)): Ян (Іван) Авдикович Погорецький, лавник Тарнавки (1633)⁴⁷.6.XI 1636 була присутня під час укладення заповіту монахиною обителі *Панкратією*.

ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 51, с. 1624–1626.

⁴⁶ Докладніше про нього: В. Кметь. Левинський Антоній // *Енциклопедія Львова*, т. 4 / за ред. А. Козицького, с. 44–45.

⁴⁷ А. Фелонюк. Тарнавка і Поріччя, с. 85.

ЄФРОСИНІЯ ГОРОДИСЬКА

† ≥ 1677

Черниця Смільницького монастиря (1677)

9.X 1677 *Наталія (Гординська)* і *Софія (Турецька)* від імені сестер Смільницької обителі, у т. ч. Єфросинії (Городиської), подали до Перемишльського гродського уряду скаргу на сяноцького войського Олександра Устрицького († 1690)⁴⁸ і його дружину Доротею з Височанських, посесорів вїтївства у Старому Самборі (тепер Львівської обл.), звинувачуючи подружжя в тому, що за їхньою намовою пасерб шляхтянки Лука Височанський та їхні піддані напали на монастирських слуг, забрали їхню худобу, а також зневажили деяких монахинь.

ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 424, с. 1324–1327.

ЄФРОСИНІЯ СТЕФАНІВНА

† ≥ 1695

Черниця Львівського Введенського монастиря (1684–1695)

1684 датується її впис до пом'яника Львівської Введенської обителі. 21.VII 1695 Львівський бургграфський суд розглядав скаргу Єфросинії (Стефанівни) й *Анни*, подану від імені сестер цього монастиря. Монахині звинувачували місцевий цех теслярів в особі цехмістра Григеля Саноцького в тому, що цеховики не давали згоди на те, аби зруйнований після татарського нападу монастир відбудовували жовківські теслярі.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 21; ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 569, с. 912–913.

ЄФРОСИНІЯ

† ≥ 1747

Черниця Жовківського монастиря (1747)

1747, під час проведення візитації Жовківської обителі, перебувала поза її межами, оскільки разом з *Атанасією* збирала милостиню.

ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 20–20 зв.

ЄФРОСИНІЯ КАТЕРИНА З КОПИСТИНСЬКИХ КРОПИВНИЦЬКА

† ≥ 1747

Черниця Смільницького (1731) і Яворівського (1746–1747) монастирів; ігуменя Яворівської обителі (1746–1747)

Батьки: Іван († < 1711) і Марія з Городиських Копистинські, шляхтичі. Брати: 1) Павло Копистинський; 2) Іван Копистинський; 3) Василь Ко-

⁴⁸ *Urządnicy województwa ruskiego*, с. 302.

пистинський; 4) Яцько (Гіацинт) Копистинський. Сестри: 1) Олександра, дружина Георгія Монастирського Ватушака; 2) Марія, дружина Андрія Попеля Ластовчака. Чоловік: Павло Кропивницький († ≤ 1731), син Івана Кропивницького Збаражчака, власник частки в с. Ступниця (тепер Дрогобицького р-ну Львівської обл.), шляхтич. Діти: 1) Яцько (Гіацинт) Кропивницький; 2) Маріанна, дружина Самуїла Матківського Гагуловича⁴⁹.

14.XI 1724, після отримання посагу в розмірі 1 000 зл., зреклася прав на дідичні маєтки в с. Городище (тепер Самбірського р-ну Львівської обл.) на користь свого брата Яцька (Гіацинта) Копистинського. 1731 була вже інокінею Смільницького монастиря: Перемишльський гродський уряд розглядав її скаргу, внесену також від імені дітей – Яцька Кропивницького й Маріанни Матківської, на брата покійного чоловіка Петра Кропивницького, яка стосувалася права володіння часткою в сс. Бачина і Ступниця (тепер Самбірського р-ну Львівської обл.). 8.VIII 1746 вперше фігурує як ігуменя Яворівської обителі. Згадується як настоятелька цієї спільноти і наступного року. ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 247, с. 807–808; спр. 248, с. 299–300; спр. 539, с. 579–580.

ЄФРОСИНІЯ ТУРЯНСЬКА

† ≥ 1762

Черниця Загвiздянського (бл. сер. 1730-х – бл. 1746) і Рогатинського (бл. 1746–1762) монастирів; ігуменя Рогатинської обителі (1760–1762)

Бл. сер. 1730-х у Загвiдзі прийняла облечини з рук галицького генерального намiсника та ігумена василіянської резиденції в Крило-сі о. Мойсея (Богачевського, 1698–1768)⁵⁰, а через три роки там само склала вічні обіти за присутності того ж священнослужителя. Бл. 1746 перебралася до Рогатина. 1760 надалі перебувала в цій обителі, де виконувала обов'язки еклезиархи. Займалася виготовленням і продажем ниток. 30.VI (11.VII) 1760, під час проведення візитації монастиря, призначена ігуменею. 1762 як настоятелька представляла чернечу спільноту в судовій справі проти Рогатинського Святодухівського братства, яке претендувало на монастирські ґрунти.

НМЛ, Ркл-20, арк. 563 зв.–564, 566 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2780, арк. 4.

⁴⁹ Інформація про родичів почерпнута з: І. Смуток. Копистенські у Перемишльській землі в XVI–XVIII ст.: генеалогічне дослідження // *Генеалогічні записки* 9/3 (нова серія) (2011) 61.

⁵⁰ Про нього див.: ЛННБУ, ф. 3, спр. 436, арк. 32 зв.

ЄФРОСИНІЯ ЄВА ЛЕВИЦЬКА

* бл. 1703 – † ≥ 1763

Черниця Словітського монастиря (1740–1763), намісниця обителі (1751)

Народилася в с. Вовків (тепер Перемишлянського р-ну Львівської обл.).

Батько: священник.

15 (26).IV 1740 у Словіті прийняла облечини і склала вічні обіти за присутності ігумена Краснопущенського монастиря о. Ісихія (Корницького). 1741 зробила впис до пом'яника Словітської обителі. 1751, під час проведення візитації цього монастиря, згадується серед його насельниць як намісниця та еклезіарха. 1763 надалі перебувала у Словіті, де виконувала обов'язки крилошанки. На той час мала бл. 60 років. Утримувалася з коштів ігумені *Серафими (Зиньковської)*, якій прислугувувала.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 40 в, арк. 2; НМЛ, Ркл-23, арк. 425; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 5, 6 зв.

ЄФРОСИНІЯ КАТЕРИНА БІЛИНСЬКА

† ≥ 1764

Черниця Розгірчанського монастиря (1732–1764), ігуменя обителі (1764)

Батьки: Василь і Анастасія Білинські Мільковичі, шляхтичі. Сестри: 1) Христина, дружина Яна Вольського Куськи († ≤ 1732); 2) Пелагія, дружина: 1° Дмитра Созанського († ≤ 1732); 2° Іллі Чайковського Трунька († ≤ 1732).

27.X 1732 згадується як інокія Розгірчанського монастиря під час розгляду Львівським ґродським урядом її відмови від маєтків у сс. Велика Білина та Лука (тепер Самбірського р-ну Львівської обл.) на користь рідних сестер. 1764 очолювала чернечу спільноту. Того ж року на неї, а також на *Атанасію (Дашавську)* й *Олександрю (Гірнянську)*, котрі її підтримували, скаржилася перемишльському єпископові *Євгенія (Гусаківська)*, стверджуючи, що вказані особи є причиною неспокою в обителі через порушення дисципліни та фінансові надуживання.

НМЛ, Ркл-38, арк. 8 зв., 29 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 284, с. 274–275; АРР, АВГК, sygn. 104, s. 196–197.

ЄФРОСИНІЯ ЧАПЕЛЬСЬКА

† між 1762 і 1768 (?)

Черниця Львівського Введенського монастиря (1758–1762)

23.III (3.IV) 1758 духовний суд Львівської єпархії розглядав скаргу львівського єврея Лейзора Фарбіжа, котрий звинувачував Єфросинію (Чапельську) в тому, що вона наказала своєму племінникові

за відсутності позивача напасти на його дім і забрати деякі з його особистих речей. Монахиня пояснювала свій вчинок бажанням компенсувати не повернений Лейзором Фарбіжем борг. Після смерті інокіні її ім'я було внесено для поминання до пом'яника Львівської Введенської обителі. Місце розташування впису в синодику дозволяє зробити припущення, що черниця померла між 1762 і 1768.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 19 зв.; НМЛ, Ркл-87, арк. 106 зв.–107.

ЗЕНОВІЯ

† ≥ 1760

Черниця Загвіздянського монастиря (1760)

1760, під час проведення візитації Загвіздянської обителі, згадується серед її насельниць.

НМЛ, Ркл-69, арк. 95–95 зв.

ЙОАКИМА (?) (ЮСНУНІ)

† ≥ 1704

Черниця Львівського Введенського монастиря; ігуменя обителі (1704)

17.IV 1704, під час її урядування, було укладено трирічний контракт між Львівським Введенським монастирем та економією міста Львова, який дозволив монахиням продавати нитки на Ринковій площі.

ЦДДА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 888, с. 161; ф. 684, оп. 1, спр. 2561, арк. 1–2.

ЙОАННА ФІЗИКЕВИЧІВНА

* бл. 1751 – † ≥ 1805

Черниця Словітського монастиря (бл. 1772–1805); ігуменя обителі (1800–1805)

Бл. 1772 стала інокінею Словітського монастиря (цього року внесла посаг у розмірі 1 000 зл.). 1782 і 1789 згадується серед сестер цієї обителі. 1793 надалі перебувала у Словіті. На той час мала бл. 42 років. 1800, після смерті ігумені *Венедикти (Залеської)*, очолила чернечу спільноту. 1805 все ще виконувала обов'язки настоятельки; того ж року зробила впис до монастирського пом'яника.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 529, арк. 61, 62–62 зв.; ЦДДА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3025, арк. 24; спр. 3028, арк. 8; ф. 684, оп. 1, спр. 2579, арк. 35; спр. 2808, арк. 8; спр. 2927, арк. 4; спр. 2954, арк. 1а; спр. 2989, арк. 5 зв., 16, 19.

ЙОСИФА ЛИСАКОВСЬКА

* бл. 1736 – † ≥ 1805

Черниця Словітського монастиря (1778–1805)

1778 як інокія Словітської обителі зробила впис до монастирського пом'яника. Бл. 1781 там само склала вічні обіти. Внесла посаг у розмірі 1 000 зл. Ця сума була забезпечена в прокуратора чернечого осередку о. Івана Горбачевського; з неї сестра отримувала щорічну провізію. 1782 фігурує серед насельниць цієї обителі як еклезіарха. 1793 надалі несла служіння у Словіті. На той час мала бл. 57 років. 1805 разом з ігуменею *Йоанною (Фізикевичівною)* зробила впис до монастирського пом'яника.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 529, арк. 60 зв.–61, 62–62 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3025, арк. 24; спр. 3028, арк. 8; ф. 684, оп. 1, спр. 2576, арк. 6–10 зв.; спр. 2579, арк. 35; спр. 2808, арк. 8.

КАНДИДА ЛЯНГІШВНА

† між 5.XI 1667 і 21.III 1668

Черниця Унівського (1635–1636) та Львівського «Лянгішівен» (1636–1667) монастирів

Батьки: Гавриїл († 1648) і Пелагія († бл. 1661) Лянгіші, львівські міщани. Брат: Мартян Лянгіш († бл. 1650), львівський міщанин. Сестри: 1) *Олімпіада (Лянгішівна)* († 1698), черниця Львівського монастиря «Лянгішівен»; 2) Варвара Томкевичова, дружина Теодосія Томі (Томкевича), львівського міщанина; 3) Марина, дружина: 1° Миколи Альвізія († бл. 1645), львівського міщанина; 2° Б. Гославського (?), шляхтича; 4) Софія Дорофейовичова; 5) Єлена. Племінниці: *Соломонія* та *Серафима (Томкевичівни)*, черниці Львівського Введенського монастиря⁵¹.

3.X 1635 львівські міщани Дмитрій Дзюрдзі та його дружина Теодора Білдажанка позичили в монахині 3 000 зл. під заставу власної частини у Білдажинській кам'яниці. 1.VII 1636 вона поквитувала Теодору Білдажанку про повернення боргу. 9.VIII 1636 Гавриїл Лянгіш в якості посагу записав доньці, на той час інокіні Унівської обителі, кам'яницю в Руській дільниці Львова, розміщену навпроти Успенської церкви, між будинками Михайла Альвізія та Василя Стефановича. У цій будівлі впродовж наступних років жила чернеча спільнота, яку очолювала Кандида (Лянгішівна). 1645 вона разом із сестрою *Олімпіадою (Лянгішівною)* фігурує як учасниця суперечки між її родиною та дітьми Михайла Альвізія – Андрієм Альвізієм та Теодорою Мазаракі, яку розглядав вйтівсько-лавничий суд Львова. На початку 1646 єврейська громада міста спільно з магістратом

⁵¹ Докладніше про цю родину: І. Лильо. Лянгиші, с. 22–23; W. Łoziński. *Patrycyat i mieszczaństwo lwowskie*, с. 321–323.

розпочала судовий процес проти Гавриїла Лянґіша, вимагаючи закрити його «приватний монастир». Після кількомісячного розгляду справи 14.V 1646 між фундатором і раецьким урядом укладено таку угоду: по смерті Кандиди та *Олімпіади (Лянґішівни)* кам'яниця мала повернутись у власність світських представників родини; водночас міська влада дала згоду на подальше функціонування обителі за умови сплати міських податків. 16.V 1646 Кандида (Лянґішівна) підтвердила цю умову. У заповіті Гавриїла Лянґіша від 3.VII 1648 зазначено, що, позаяк Кандида й *Олімпіада (Лянґішівна)* вже отримали від батька частину спадку в готівці, то не можуть претендувати на частку під час поділу спадщини між іншими двома його дочками – Єленою й Варварою. Сестрам-черницям, натомість, перейшов один з батьківських фільварків, що був розташований ближче до міста. 22.VIII 1651 Тимотей Гораецький Попович, член Богоявленського братства у Львові, покидаючи місто через «хворе повітря», віддав до «обителі Лянґішівен» деякі речі на зберігання. 2.III 1652 братчики цієї конфраатернії посвідчили, що повернули церковну утвар, яка перебувала в депозиті в сестер. 13.V 1652 о. Антоній (Гораецький), єромонах Смолинського монастиря, засвідчив у раецьких книгах Львова, що також забрав речі свого брата Тимотея Гораецького, залишені в Лянґішівен. 22.X 1661 Пелагія Лянґішова у своїй духівниці заповіла Кандиді (Лянґішівні) та двом іншим її сестрам: *Олімпіаді (Лянґішівні)* та Варварі Томкевичовій, 11 000 зл., котрі тестаторці заборгували львівські євреї, 7 000 зл., записані на Доротейдешівській кам'яниці, а також клейноди покійного коронного підчашого (1638–1651) Миколая Остророга⁵², які той заставив за позичені кошти. Водночас вона зобов'язала дітей розрахуватися з її боржниками. Актові матеріали свідчать, що протягом 1660-х сестри-черниці постійно конфліктували між собою. 5.XI 1667 *Олімпіада (Лянґішівна)* подала до Львівського гродського уряду скаргу на Кандиду (Лянґішівну), яка мала намір продати подаровану батьком кам'яницю. Останні роки життя монахиня хворіла, тому нерідко позичала клейноди і кошти на лікування. Зокрема, львівському міщанинові Христофору Мазаракі заборгувала понад 3 000 зл., заставивши йому спільну з *Олімпіадою (Лянґішівною)* кам'яницю. 21.III 1668 вже згадується як померла.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 30; спр. 116, арк. 27; ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 396, с. 1625–1628; спр. 419, с. 2273–2277, 2402–2408, 2421–2424, 2427–2429; ф. 52, оп. 2, спр. 50, с. 1083–1085; спр. 51, с. 945–946, 1075–1081; спр. 58, с. 15–16, 20–24,

⁵² *Urządnicy centralni i nadworni Polski*, с. 103.

51–55, 61–63, 72–73, 80–81, 143–146, 148–150, 165–183, 231–236, 239–240, 245–246, 250, 344–348, 352–353, 1493–1495; спр. 59, с. 810–813; спр. 62, с. 801–804, 1251–1252; спр. 70, с. 889–905; спр. 72, с. 308–314, 737–738; спр. 267, с. 456–465, 472–473, 482, 571, 599–600, 635–636, 642–644, 654–655, 664–665, 678–679, 687–688, 697–698, 703–704, 712–715; спр. 272, с. 58–60, 78–80, 154–161, 163–164, 165–182, 186–203, 206–209; спр. 341, с. 334–338; ф. 129, оп. 1, спр. 484, арк. 1–1 зв.; спр. 601, арк. 1.

КАНДИДА

† між 1692 і 1706 (?)

Черниця Бібрецького монастиря (1692)

13.IV 1692 від її імені, а також від імені ігумені Паїсії (Завадської) пленіпотенти бібрецьких монахинь – міщани Олександр Сулимович і Микола Лапчак, склали перед міським урядом Бібрки зізнання про купівлю чернецою спільнотою ґрунту у Федька Черничиного (Суржимоника). Зробила впис до пом'яника Скитської обителі. Згадується як покійна у вписі Євпраксії (Кандидянки) до Підгородищенського синодика, датованому 1706.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 1300, арк. 71 зв.; НМЛ, Ркл-24, с. 505; *Великий Скит у Карпатах: у 3 т., т. 1* / за ред. М. Кугутяка. Івано-Франківськ 2013. с. 440, 625.

КАСЯНА

† ≥ 1706

Черниця Бібрецького монастиря (1698–1706); ігуменя обителі (1706)

8 (18).IX 1698 згадується як «стариця» в донаційному вписі Павла Боднара, мешканця с. Підгородище (тепер Перемишлянського р-ну Львівської обл.), на сторінках Апостола, подарованого ним обителі. 23.I (3.II) 1706 датований її впис до пом'яника Підгородищенського монастиря; на той час виконувала обов'язки ігумені.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 1300, арк. 72; НМЛ, Сдк-257, с. 86–100; И. Свѣнцицкій. *Каталогъ книгъ*, с. 10.

КАСЯНА

† ≥ 1711

Черниця Куликівського монастиря (1711)

9.XII 1711 куликівська міщанка Марія Йовиха заповіла своїм дітям виділити із записаного їм майна 12 зл. для монахині Касяни.

ЛННБУ, ф. 4, спр. 581, арк. 35–35 зв.

КАСЯНА

* бл. 1693 – † ≥ 1763

Черниця Унівського монастиря (між 1709 і 1715 – 1763); ігуменя обителі (1761–1763)

Народилася в с. Лагодів (тепер Перемишлянського р-ну Львівської обл.). Між 1709 і 1715, у часі урядування львівського єпископа Варлаама (Шептицького), в Уневі прийняла облечини і склала вічні обіти за присутності о. Ісихія (Корницького). 1763, під час проведення візитації цієї обителі, згадується серед її насельниць як настоятелька. На той час мала бл. 70 років. Вочевидь, очолила спільноту після смерті ігумені *Параскеви* († 1761). НМЛ, Ркл-23, арк. 320.

КАТЕРИНА ГОЛОХОВСЬКА

† ≤ 1615

Черниця Підгородського монастиря (бл. 1607 (?) – ≤ 1615)

Мати: Маруся Голоховська, рогатинська міщанка.

1615 Маруся Голоховська подарувала Підгородській обителі чверть поля, яким сестри вже розпоряджалися впродовж останніх восьми років. У донаційному записі зазначено, що на той час дочка міщанки, інокія Катерина (Голоховська), вже не жила; вона була похована на території монастиря.

НМЛ, Ркл-20, арк. 562 зв.–563.

КАТЕРИНА

† кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)

Черниця Унівського монастиря; ігуменя обителі (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Прибл. кін. XVII – поч. XVIII ст. датується її впис до пом'яника Підгорецького монастиря.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 1265, арк. 308 зв.

КАТЕРИНА ОРГАНІСТОГО

† ≥ 1738

Черниця Кам'яно-Струмилівського монастиря (1738)

4 (15).І 1738 згадується в метричній книзі хрещень парафії Різдва Пресв. Богородиці в Кам'янці-Струмиловій як монахиня місцевої обителі (була хрещеною матір'ю сина тутешніх міщан Теодора й Анни Буків).

НМЛ, Ркк-2869, арк. 24 зв.

КОРНИЛІЯ КАТЕРИНА ПАСЛАВСЬКА або ГОРДІВСЬКА

* бл. 1703 – † ≥ 1782

Черниця Сасівського (бл. 1720-х – 1759) і Словітського (1759–1782) монастирів

Народилася в с. Змійовиська (тепер Любачівського пов. Підкарпатсько-го воев., Республіка Польща).

Батько: Андрій Паславський, шляхтич.

Бл. 1720-х, у віці прибл. 18 років, у Сасові прийняла облечини з рук о. Йони (Сулятицького). 1738 / 1739 там само склала вічні обіти за присутності львівського генерального намісника о. Іпатія (Білинського, 1702–1771)⁵³. 1754 згадується у фінансовій книзі Підгорецької обителі: отримала 1 зл. 22 гр. за продані ченцям два мотки ниток. 1759, згідно з розпорядженням львівського єпископа Лева (Шептицького), мала бути переведена до Словіти; в документі фігурує як Корнилія (Гордівська). 1763, під час проведення візитації Словітського монастиря, фіксується серед його насельниць під прізвисьмом Паславська. На той час мала понад 60 років. 1782 все ще несла служіння у Словіті. Зробила впис до монастирського пом'яника. 1789 у списку сестер цієї обителі інформація про неї відсутня.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 529, арк. 60, 61 зв.; спр. 1301, арк. 63; НМЛ, Ркл-23, арк. 425; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2781, арк. 1; спр. 2808, арк. 8 зв.

ЛУДАРІЯ (?) НАГОРЕЦЬКА

† < 1763

Черниця Унівського монастиря; ігуменя обителі

У візитаційному протоколі Унівського монастиря (1763) зазначено, що в церкві Преображення Господнього зберігалася срібна табличка із зображенням Пресв. Богородиці, на якій було записано ім'я та прізвисько покійної монахині.

НМЛ, Ркл-23, арк. 320.

МАГДАЛИНА

† II пол. XVII ст. (?)

Черниця Вишеньського монастиря (II пол. XVII ст. (?))

Прибл. II пол. XVII ст. датується її впис до пом'яника Щеплотської обителі.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 386, арк. 42 зв.

МАГДАЛИНА

† II пол. XVII ст. (?)

Черниця Жапалівського монастиря (II пол. XVII ст. (?))

⁵³ Саме в цей час він був львівським генеральним намісником і настоятелем монастиря Св. Юра у Львові (ЛННБУ, ф. 3, спр. 435, арк. 73 зв.).

Прибл. II пол. XVII ст. датується її впис до пом'яника Щеплотської обителі.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 386, арк. 44.

МАГДАЛИНА

† II пол. XVII ст. (?)

Черниця Крехівського монастиря (II пол. XVII ст. (?))

Прибл. II пол. XVII ст. датується її впис до пом'яника Щеплотської обителі.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 386, арк. 42 зв.

МАГДАЛИНА

† II пол. XVII ст. (?)

Черниця Смолинського монастиря (II пол. XVII ст. (?))

Прибл. II пол. XVII ст. датується її та *Марти* впис до пом'яника Щеплотської обителі.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 386, арк. 43 зв.

МАГДАЛИНА ГРАБОВЕЦЬКА

† ≥ 1684

Черниця Ляцького монастиря (1681)

9.IX 1681 до Львівського гродського уряду звернулася шляхтянка Софія Грабовецька, колишня дружина Стефана Жураковського (у супроводі двоюрідного брата Георгія Рудницького), вимагаючи визнати недійсною «карту» Магдалини (Грабовецької), якою та записала частку ґрунтів у с. Ляцьке (тепер с. Липівка Тисменецького р-ну Івано-Франківської обл.) Йоанові Сваричевському. 20.VI 1684 монахиня (цього разу без вказівки на належність до конкретної обителі) фігурує в справі, яку розглядав Жидачівський гродський суд і в якій учасниками виступають також згадані Йоан Сваричевський та Софія Грабовецька.

ЦДДА України у Львові, ф. 7, оп. 1, спр. 67, с. 731–732; ф. 9, оп. 1, спр. 442, с. 2250–2251.

МАГДАЛИНА

† ≥ 1694

Черниця Смільницького монастиря (1694)

1694 зазначена у списку сестер Смільницької обителі, який міститься на одній зі сторінок «чернечого требника».

ЛННБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 2167/I, арк. 2.

МАГДАЛИНА

† кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)

Черниця Сасівського монастиря (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Прибл. кін. XVII – поч. XVIII ст. датується її впис до пом'яника Підгорецької обителі.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 1265, арк. 304.

МАГДАЛИНА

† ≥ 1705

Черниця Грабовецького монастиря (1705)

10 (21).І 1705 духовний суд Львівської єпархії, засідання якого відбувалося в м-ку Перегінсько (тепер смт Перегінське Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл.), розглядав скаргу хмільницького старости Якуба Потоцького (1676–1711) на о. Василя Драгомирецького, священника із Грабівця, а також двох монахинь місцевої обителі: Магдалини та *Мардарії*. Зробила впис до пом'яника Скитського монастиря.

НМЛ, Ркл-58/7, арк. 31 зв.; *Великий Скит у Карпатах: у 3 т.*, т. 1, с. 441, 627.

МАГДАЛИНА ВОЛОШИНЦІВНА

† ≥ 1727

Черниця Загвіздянського монастиря; ігуменя обителі (1727)

9.XII 1727 була присутня під час відступлення *Паїсією* (Білинською) частки в с. Велика Білина (тепер Самбірського р-ну Львівської обл.) Олександрові Білинському Тарасовичу. На той час виконувала обов'язки ігумені Загвіздянського монастиря.

ЦДІА України у Львові, ф. 5, оп. 1, спр. 70, с. 388–390.

МАГДАЛИНА

† ≥ 1735

Черниця Бібрецького монастиря; ігуменя обителі (1735)

23.X (3.XI) 1735 датується її впис до пом'яника Підгородищенського монастиря. Вочевидь, була останньою бібрецькою ігуменею.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 1300, арк. 19.

МАГДАЛИНА КЕДРОВИЧІВНА

* бл. поч. 1680-х – † ≥ бл. сер. 1740-х

Черниця Кам'янка-Струмилівського монастиря (бл. сер. 1700-х – бл. сер. 1740-х)

Народилася в м. Кам'янка-Струмилова (тепер м. Кам'янка-Бузька Львівської обл.).

1734–1737 неодноразово згадується в метричній книзі хрещень парафії Різдва Пресв. Богородиці в Кам'янці-Струмиловій як монахиня місцевої обителі (декілька разів була хрещеною матір'ю дітей тутешніх міщан). Її прізвище зафіксовано також в недатованому (прибл. сер. 1740-х) списку насельниць монастиря. На той час мала понад 60 років, а вічні обіти склала прибл. 40 років тому.

НМЛ, Ркк-2869, арк. 20, 24; ЦДІА України у Львові, ф. 201, спр. 1248 (тимч.), арк. 1.

МАГДАЛИНА БРОНИЦЬКА

† ≥ 1749

Черниця Розгірчанського монастиря (1749)

Походила, вочевидь, із с. Брониця (тепер Дрогобицького р-ну Львівської обл.).

13 (24).X 1749 представляла чернечу спільноту під час розгляду Перемишльською єпископською консисторією справ про внесення посагу двома кандидатками, які бажали вступити до Розгірчанської обителі.

APP, ABGK, sygn. 14 supl., k. 402–402 v.

МАГДАЛИНА

† ≤ 27.III (7.IV) 1751

Черниця Словітського монастиря (≤ 1751)

1751, на час проведення візитації Словітської обителі, після смерті інокіні її коштами розпоряджалася вже ігуменя *Серафима (Зінківська)*.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 6 зв.

МАГДАЛИНА МАРІАННА З ГОЛИНСЬКИХ ЖУРАКОВСЬКА

† ≥ 1753

Черниця Скитського монастиря (1729–1753)

Батьки: Стефан († ≤ 1729) та Єлена († ≤ 1729) Голинські, шляхтичі. Чоловік: Іван Вайпан Жураковський († ≤ 1729), шляхтич.

21.III 1729, готуючись після смерті чоловіка стати монахинєю, записала Скитському чоловічому монастиреві 4 000 зл. на своїй частці в с. Старуня (тепер Богородчанського р-ну Івано-Франківської обл.). 18.VII 1729 підтвердила своє рішення перед Галицьким гродським урядом. 23.XII 1732 червогородський чашник Шимон Гришан⁵⁴ виділив монахині, а також цілій жіночій чернечій спільноті 500 зл., забезпечивши їх на своїй частці Голиньщина в сс. Старуня

⁵⁴ *Urządnicy podolscy*, с. 41.

та Жураки (тепер Богородчанського р-ну Івано-Франківської обл.). 1748 у Галицькому ґродському суді тривав процес між Магдалиною (Жураковською) та дітьми цього доброчинця – Йоаном і Йосифом Гришанами та Катериною з Гришанів Лясковською, які підважували запис батька. 1753 все ще несла служіння в Скитській обителі.

ЦДІА України у Львові, ф. 5, оп. 1, спр. 70, с. 1413–1414; спр. 72, с. 177–183; спр. 76, с. 1264–1267; спр. 494, с. 185–186; Ю. Целевичь. *История Скиту Манявского*, с. 82–83, 85–86.

МАГДАЛИНА ЧЕПЕЛІВНА

† ≥ 1760

Черниця Ясенівського (бл. 1720-х) і Рогатинського (бл. 1720-х – 1760) монастирів

Бл. 1720-х у Ясенові (Луцька єпархія) прийняла облечини і склала вічні обіти за присутності еромонаха Почаївської обителі о. Йони (Сулятицького). Через декілька років перебралася до Рогатина. 1760, під час проведення візитації цього монастиря, згадується серед його насельниць як крилошанка; займалася виготовленням і продажем ниток.

НМЛ, Ркл-20, арк. 564.

МАГДАЛИНА ЗАВАДОВСЬКА

† ≥ 1773

Черниця Смільницького монастиря; ігуменя обителі (1765–1773)

1765–1773 фігурує як настоятелька Смільницького монастиря під час розгляду Перемишльським ґродським і земським судами справи між черницями та спадкоємцями Миколи Погорецького із с. Созань (тепер Старосамбірського р-ну Львівської обл.).

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2995, арк. 5–11 зв.

МАГДАЛИНА ЛОПАЧАЧКА або ЯВОРІВСЬКА

* бл. 1749 / бл. 1756 (?) – † ≥ 1782

Рясофорна послушниця Яворівського монастиря (1773–1782)

Тітка: *Атанасія (Дембіцька)*, черниця Яворівської обителі.

Походила із Малого передмістя в м. Яворів (тепер Львівської обл.).

Упродовж восьми років перед вступом у монастир була служницею *Атанасії (Дембіцької)*.

1 (11).X 1773 у Яворові, в день престольного празника обителі – Покрову Пресв. Богородиці, прийняла облечини. Внесла посаг у розмірі 500 зл. (*Атанасія (Дембіцька)*) обіцяла додати ще 200 зл., однак не виконала свого зобов'язання). 15 (26).I 1780 надалі перебувала в Яво-

рові. На той час ще не склала вічних обітів. 1 (12).VI 1780 обіймала уряд прокураторки. 26.III (6.IV) 1781 їй доручено обов'язки кухарки. 1782 все ще несла служіння в Яворові. XII 1788 серед насельниць монастиря вже не фігурує. У різних джерелах вік черниці подано суперечливо: I 1780 – бл. 24 роки; VI 1780 – бл. 31 рік.

ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3016, арк. 30; APP, ABGK, sygn. 142, s. 55–57, 60–63, 70–78, 86–110; sygn. 200, s. 77.

МАГДАЛИНА СТРУТИНСЬКА

* бл. кін. 1710-х – † ≥ бл. кін. 1780-х

Черниця Загвздяньського монастиря (бл. кін. 1780-х)

Згадується лише в недатованому (прибл. кін. 1780-х) описі Загвздяньської обителі, здійсненому галицьким сурогатом о. Яковом Березницьким. На той час мала бл. 70 років і склала вже вічні обіти. Була калікою. Утримувалася іншими сестрами цієї спільноти.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2586, арк. 10 зв.

МАГДАЛИНА ОСТАШИКІВНА або СТРИЙСЬКА

† 10.XII 1795

Черниця Розгірчанського монастиря (1764–1795)

Походила, вочевидь, з м. Стрий (тепер Львівської обл.).

1764 і 1778, під час проведення візитацій Розгірчанської обителі, згадується серед її насельниць. 1778 мешкала разом з ігуменею *Макриною (Гусаківською)* в «халупі», в якій раніше жила покійна *Євгенія (Гусаківська)*. Була останньою черницею Розгірчанського монастиря.

НМЛ, Ркл-38, арк. 8 зв., 29 зв.; Ркл-41, арк. 3 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3079, арк. 7, 12; ф. 453, оп. 1, спр. 1490, арк. 2 зв.

МАГДАЛИНА (АПОЛІНАРІЯ) АННА ЯРЕМКЕВИЧІВНА

* 1 (12).VIII 1756 – † ≥ 1811

Черниця Львівського Введенського (1774–1803) і Словітського (1811) монастирів

Народилася в м. Львові. Охрещена в міській церкві Успення Пресв. Богородиці.

Батьки: Симеон та Єфросинія Яремкевичі, львівські міщани.

Бл. 1769, після смерті батьків, отримала опікуна, яким став о. Григорій Рутковський, парох у с. Великі Грибовичі (тепер Жовківського р-ну Львівської обл.). Мешкала в його домі, виконуючи різні обов'язки, зокрема була нянькою його дітей та кухаркою. Щорічно їй мали сплачувати провізію Василь Горощко, регент Львівської міської

канцелярії, та Михайло Авакович, львівський міщанин, яким опікун, у розпорядження котрого перейшли коштовності й готівка сироти, позичив з її коштів, відповідно, 1 000 зл. і 500 зл.

15 (26).VI 1774, у Неділю Всіх Святих, у Львівському Введенському монастирі прийняла облечини з рук львівського крилошанина о. Петра Білянського. Внесла посаг у розмірі 2 000 зл. Вказана сума була забезпечена в о. Петра Білянського; з неї черниця отримувала щорічну провізію. 11 (22).XI 1780, у 18-ту неділю після Зіслання Св. Духа, у тому ж монастирі склала вічні обіти за присутності львівського єпископа-номінанта Петра Білянського. 1803 все ще несла служіння у Львові; дала розписку про одержання коштів із суми, записаної василіянкам владикою Миколою Скородинським. Після закриття монастиря перебралася до Словіти. 1811 згадується вже серед сестер цієї обителі. ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3029, арк. 7; ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 45; ф. 684, оп. 1, спр. 2557, арк. 1–6 зв.; спр. 2576, арк. 1, 2 зв., 4, 5–8, 9–11; спр. 2579, арк. 4, 6, 7, 11, 12, 14, 16, 18, 24, 26, 28, 31, 32, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 44, 47, 48, 56, 65; спр. 2580, арк. 15; спр. 2586, арк. 4, 5–5 зв.; спр. 2936, арк. 10 зв.; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 239.

МАКАРІЯ

† ≥ 1631

Черниця Підгородського та Рогатинського монастирів (1626–1631)

Сестри: *Марія* й *Серафима*, черниці Підгородського та Рогатинського монастирів.

1626 з дозволу її та *Серафими* Унівська архимандрія отримала право розпоряджатися ґрунтами, що належали двом жіночим обителям: Вознесенія Господнього (розташована між Рогатином і Підгороддям) і Преображення Господнього (на одному з передмість Рогатина). Зі свого боку, монахи зобов'язувалися здійснювати правову й духовну опіку над цими чернечими осередками. Та вже 1631 Макарія разом із *Марією* й *Серафимою* звернулася до братії Унівського монастиря з проханням повернути жіночим обителям вказані ґрунти. НМЛ, Ркл-20, арк. 560 зв.–561 зв.

МАКАРІЯ КОВАЛЮКІВНА / КОВАЛЮЧКА

* бл. 1690-х – † ≥ 1763

Рясофорна послушниця Кам'янка-Струmilівського монастиря (бл. сер. 1720-х – 1763)

Народилася в м. Кам'янка-Струмилова (тепер м. Кам'янка-Бузька Львівської обл.).

Батьки: Теодор і Агафія Ковалюки, кам'яно-струмилівські міщани.

1736–1748 неодноразово згадується в метричній книзі хрещень парафії Різдва Пресв. Богородиці в Кам'янці-Струмилівій як монахиня місцевої обителі (декілька разів була хрещеною матір'ю дітей тутешніх міщан). Її прізвище зафіксовано також у недатованому (прибл. сер. 1740-х) списку насельниць монастиря. На той час ще не склала вічних обітів, а облечини прийняла бл. 20 років тому. За даними візитаційного протоколу (1763), облечини їй уділив ігумен Язеницького монастиря о. Іполит (Рогович, † 1744)⁵⁵. На момент цієї візитації надалі залишалася рясофорною послушницею; мешкала у збудованій власним коштом «халупі»; була неписьменною. У різних джерелах вік черниці подано наступним чином: прибл. сер. 1740-х – понад 40 років; 1763 – бл. 70 років.

НМЛ, Ркк-2869, арк. 22, 26, 39 зв., 41 зв.; Ркл-24, с. 113; ЦДІА України у Львові, ф. 201, спр. 1248 (тимч.), арк. 1.

МАКАРІЯ ВИШЕНСЬКА

† ≥ 1767

Черниця Яворівського монастиря (1767)

1767, під час проведення візитації Яворівської обителі, згадується серед її насельниць. На той час уже склала вічні обіти.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 22, арк. 10 зв.; АРР, АВГК, sygn. 142, s. 20.

МАКАРІЯ КОРЧИНСЬКА

† ≥ 1778

Черниця Розгірчанського монастиря (1764–1778)

1764 і 1778, під час проведення візитацій Розгірчанської обителі, згадується серед її насельниць. 1778 мешкала у старій «халупі», в якій раніше жила покійна *Панкратія*.

НМЛ, Ркл-38, арк. 9, 29 зв.; Ркл-41, арк. 3 зв.

МАКАРІЯ ПЕЛАГІЯ ГРУШАТИЦЬКА

† між 1786 і 1788 (?)

Черниця Смільницького монастиря (1748–1786)

Народилася в с. Грушатичі (тепер Старосамбірського р-ну Львівської обл.).

17 (28).ІІІ 1748 у Смільниці склала вічні обіти. 1786 надалі перебувала в цій обителі. Наприкінці 1788, вочевидь, уже не жила, оскільки

⁵⁵ Більше про нього: ЛННБУ, ф. 3, спр. 435, арк. 78.

26.V 1789 не фігурує в списку насельниць монастиря, які тут мешкали впродовж останніх півроку.

ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3030, арк. 35 зв.–36.

МАКАРІЯ ПЕТРИКІВСЬКА

** бл. сер. 1740-х – † ≥ бл. кін. 1780-х*

Черниця православної обителі в Молдавії (≤ 1766) та Загвздянського (1766–1767; бл. кін. 1780-х), Рогатинського (1767–1768) і Словітського (1768) унійних монастирів

Мати: Анна з Мединських. Вітчим: Іван Жураковський, власники частки в с. Тужилів (тепер Калуського р-ну Львівської обл.). Чоловік: Антоній Голинський із с. Голинь (тепер Калуського р-ну Львівської обл.).

Невдовзі після одруження з Антонієм Голинським втекла до Молдавії, де прийняла облечини в одній із православних обителей. 1766–1767 духовний суд Львівської єпархії розглядав справу, в якій Макарія (Петриківська) просила уневажнення свого шлюбу, аргументуючи це близьким ступенем спорідненості та бажанням продовжити життя в монашому стані. Інокія також вимагала від матері виплати належної їй суми посагу. До завершення судового процесу мала перебувати в Загвзді. Проте вже 9.II 1767 згадується як насельниця Рогатинського монастиря. 1768, згідно з розпорядженням галицького генерального намісника о. Григорія Тиховича, після закриття обителі в Рогатині повинна була перебраться до Словіти; на дорогу їй виділялося 50 зл. Зробила впис до пом'яника Словітського монастиря. Однак згодом фігурує як сестра Загвздянської обителі в недатованому (прибл. кін. 1780-х) описі цього чернечого осередку, здійсненому галицьким сурогатом о. Яковом Березницьким. На той час мала бл. 46 років і ще не склала вічних обітів. 1787 (у Йосифінській метриці Загвздя) і 1789 (у списку монахинь, укладеному станіславівським намісником о. Іваном Левицьким) відсутня.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 529, арк. 69 зв.; НМЛ, Ркл-70, арк. 74 зв.–75, 114–115 зв., 130–131 зв.; Ркл-87, арк. 700–701 зв.; Ркл-90, арк. 31–32 зв., 36–37 зв., 65 зв.–67 зв., 81 зв.–83; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2586, арк. 11; спр. 2780, арк. 7 зв., 14.

МАКРИНА МАРІЯ (МАРУХНА, МАРУШКА, МАРГАРИТА, МАРІАННА) ГРИЦЬКІВНА ЗУГАЄВИЧІВНА ЯЦЬКОВА ДИШКЕВИЧОВА *† 1645*

Черниця Яворівського монастиря (1639–1645)

Батько: о. Грицько Зугай. Брати: 1) о. Никифор Зугаєвич, парох передміської церкви Успення Пресв. Богородиці в Яворові та яворівський

намісник; 2) о. Артим Зугаєвич; 3) Андрій Зугаєвич, яворівський міщанин. Чоловік: Яцько Дишкевич, син Теодора Дишка, яворівський міщанин. Родич: Іван Зугай, селянин із с. Чернилява (тепер Яворівського р-ну Львівської обл.).

23.I 1636 Марухна (Маргарита) Грицьківна Зугаєвичівна придбала у свого брата Андрія Зугаєвича в Яворові земельний наділ, що належав до попівства передміського храму Успення Пресв. Богородиці. Наступного дня набула іншу ділянку, також розташовану на попівських ґрунтах, що перебували у власності селянина із Черниляви Івана Зугая. 23.V 1636 між цією міщанкою та її братом о. Никифором Зугаєвичем, а також іншими родичами укладено контракт, за умовами якого вона отримала ще один земельний наділ попівства, що межував з її ґрунтом, для фундації жіночої обителі. 23.VI 1636 фундація затверджена яворівським старостою Якубом Собеським. 10.III 1637 король Владислав IV, на прохання, скероване до нього від імені Марухни (Маргарити) Дишкевичової, підтвердив апробацію Якуба Собеського. 30.IV 1639 монарх вчинив це повторно, тепер уже на прохання о. Никифора Зугаєвича та його родини. 28.V 1639 Марухна (Маргарита) Дишкевичова записала обителі власний ґрунт разом із розміщеним на ньому Медведівським ставом; на той час вона ще згадується як світська особа.

Невдовзі після цього прийняла чернечий постриг, ставши насельницею фундованого нею монастиря. 11.IX 1639 о. Никифор Зугаєвич спільно зі своїми родичами передав цій монашій спільноті записані у фундушні ґрунти; в документі фундаторка фігурує вже як черниця. 10.IX 1644 у своєму тестаменті вона заповіла обителі всі власні земельні володіння. За даними монастирського пом'яника, померла наступного року.

АМСВГ, [Хроніка монастиря сс. василянок в Яворові від року 1882], с. 2–8; ЛННБУ, ф. 3, спр. 22, арк. 5; НМЛ, Ркл-1115, арк. 48–51 зв., 53–57; ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 388, с. 569–573; спр. 391, с. 64–65; ф. 13, оп. 1, спр. 371, с. 2368–2375; спр. 553, с. 757–759; AGAD, МК, sygn. 186, к. 28–28 v.; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 243–246.

МАКРИНА

* бл. 1687 – † ≥ 1747

Черниця Жовківського монастиря (бл. 1707–1747)

Бл. 1707 у Жовкві прийняла облечини, а також склала вічні обіти. 1747, під час проведення візитації цієї обителі, згадується серед її насельниць. На той час мала бл. 60 років.

ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 20–23.

МАКРИНА МІЩУК

* < 1713 – † ≥ 1763

Черниця Кам'яно-Струmilівського монастиря (1755–1763)

Батьки: Василь і Анна Міщуки, селяни із с. Завишень (тепер Сокальського р-ну Львівської обл.).

Бл. 1723 у Кам'янці-Струмиловій разом з *Євпраксією (Іванечківною)* прийняла облечини з рук ігумена Язеницького монастиря о. Іполита (Роговича, † 1744)⁵⁶, а бл. 1755 там само разом з *Атанасією (Кулачківною)* склала вічні обіти за присутності жовківського намісника о. Гавриїла Березницького. 1763, під час проведення візитації цієї обителі, згадується серед її насельниць. На той час мала понад 50 років; мешкала у придбаній за власний кошт «халупі». Була неписьменною.

НМЛ, Ркл-24, с. 112–113.

МАКРИНА

† між 1762 і 1768 (?)

Черниця Львівського Введенського монастиря (≤ 1768)

Після смерті монахині її ім'я було внесено для поминання до пом'яника Львівської Введенської обителі. Місце розташування впису в синодику дозволяє припускати, що черниця померла між 1762 і 1768. ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 19 зв.

МАКРИНА ГУСАКІВСЬКА або СТЕБНИЦЬКА

† ≥ 1782

Черниця Розгірчанського монастиря (1764–1782); ігуменя обителі (1778–1782)

Походила, вочевидь, із с. Стебник (тепер м. Стебник Дрогобицького р-ну Львівської обл.).

Родичі: *Євгенія (Гусаківська або Стебницька)*, черниця Розгірчанського монастиря, та о. Василь Гусаківський, парох у Стебнику і дрогобицький намісник (1779).

1764, під час проведення візитації Розгірчанської обителі, згадується серед її насельниць. 28.VII (8.VIII) 1778, коли відбувалася чергова ревізія, обрана ігуменею. Мешкала тоді спільно з *Магдалиною (Стрийською)* в «халупі», яку звела покійна *Євгенія (Гусаківська)*. 7 (18).IV 1779 о. Василь Гусаківський зі Стебника інформував перемисьльського єпископа Атанасія (Шептицького), що проти обрання Макрини (Гусаківської) виступили *Атанасія (Дашавська)* та капе-

⁵⁶ Більше про нього: ЛННБУ, ф. 3, спр. 435, арк. 78.

лан обителі, а також просив владика підтримати настоятельку. 1782 надалі очолювала чернечу спільноту.

НМЛ, Ркл-38, арк. 8 зв., 29 зв.; Ркл-41, арк. 2–3 зв.; Ркл-43, арк. 1; APP, ABGK, sygn. 212, s. 165.

МАКРИНА ЛЮДВІКА МАШИЦЬКА

*** 9 (20).II 1735 – † 27/29.XII 1788 (7/9.I 1789)**

Черниця Львівського Введенського монастиря (1768–1789)

Народилася в с. Конюшки (тепер Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.).

Батьки: Казимир і Катерина Машицькі, шляхтичі.

2 (13).II 1768, на свято Стрітєння Господнього, у Львівському Введенському монастирі прийняла облечини з рук львівського генерального намісника о. Антонія Левинського (бл. 1710–1778)⁵⁷. 21.XI (2.XII) 1769, в день престольного празника цієї обителі, разом з *Ангелиною (Мірацькою)* склала вічні обіти за присутності того ж священнослужителя. Жила в цьому монастирі аж до смерті. В останні місяці життя хворіла. У фінансовій книзі обителі зафіксовано видатки на її лікування, а також на похорон. Померла 27.XII 1788 (7.I 1789) (за звітом прокуратора монастиря), або 28.XII 1788 (8.I 1789) (за каталогом черниць), або 29.XII 1788 (9.I 1789) (за метричною книгою померлих церкви Св. Параскеви П'ятниці). Похована на публічному цвинтарі, що розташовувався поблизу чоловічої обителі Св. Йоана Богослова.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 19 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3029, арк. 7; ф. 201, оп. 4а, спр. 3278, арк. 185 зв.; ф. 684, оп. 1, спр. 2576, арк. 7 зв.–8 зв.; спр. 2579, арк. 5, 6, 9; спр. 2586, арк. 4; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 238.

МАКРИНА КУДРИЦЬКА

*** прибл. між 1746 і 1750 – † 17 (29) X 1803**

Черниця Яворівського (1776–1801) і Львівського Введенського (1801–1803) монастирів; намісниця (1780) та ігуменя (1786–1800) Яворівської обителі

2 (13).II 1776, на свято Стрітєння Господнього, у Яворові прийняла облечини. 5 (16).XI 1777, у 22-ту неділю після Зіслання Св. Духа, там само склала вічні обіти. 15 (26).I 1780, на час проведення візитації монастиря, виконувала обов'язки намісниці. 1781 призначена еклезиархою. Цього ж року внесла впис до пом'яника Яворівської обителі.

⁵⁷ Докладніше про нього: В. Кметь. Левинський Антоній // *Енциклопедія Львова*, т. 4 / за ред. А. Козицького, с. 44–45.

18.X 1786 отримала уряд ігумені. 31.V 1800 позбавлена цієї посади. 19.IX 1800 їй наказано впродовж трьох тижнів перебраться до Львова. Із II 1801 у Львові, де жила аж до смерті. У різних джерелах вік черниці подано суперечливо: I 1780 – бл. 30 років; VI 1780 – бл. 34 роки, наприкінці 1788 – бл. 40 років; 1791 – бл. 41 рік; V 1792 – бл. 43 років; X 1803 – бл. 64 роки.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 22, арк. 11, 56; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3016, арк. 30; ф. 201, оп. 4а, спр. 3278, арк. 201 зв.; ф. 684, оп. 1, спр. 2579, арк. 56, 65, 70; спр. 2586, арк. 7, 12; APP, ABGK, sygn. 83, s. 131–132; sygn. 142, s. 55–57, 60–78, 86–102; sygn. 1195, s. 91; sygn. 1766, s. 102; sygn. 1767, s. 6, 32, 55, 97; sygn. 1768, s. 83–86, 92–93, 103–110; sygn. 1769, s. 26–28, 34–35, 54; sygn. 1770, s. 21–32; sygn. 9493, s. 18–21.

МАКРИНА КАТЕРИНА КОРЧИНСЬКА

* бл. 1754 – † бл. 1 (13).I 1804

Черниця Смільницького (1772–1789), Львівського Введенського (1789–1792) і Яворівського (1792–1804) монастирів

Народилася в с. Негрибка (тепер Перемишльського пов. Підкарпатського воєв., Польща).

6 (17).II 1772 у Смільниці склала вічні обіти. Внесла посаг у розмірі 1 000 зл. 1786 згадується серед насельниць цієї обителі як еклезіарха. 1788 надалі виконувала вказані обов'язки. На той час мала бл. 34 років. 1789, після ліквідації Смільницького монастиря, переведена до Львова, однак надовго тут не затрималася. 22.X 1792 разом з *Євгенією (Комаринською)* прибула до Яворова, де жила аж до смерті. У фінансовій книзі Яворівської обителі зафіксовано видатки на її похорон.

АМСВГ, [Хроніка монастиря сс. василіянок в Яворові від року 1882], с. 16, 18; ЛННБУ, ф. 3, спр. 22, арк. 11; спр. 1374/1, арк. 1; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 50, спр. 1411, арк. 8; спр. 1412, арк. 45; оп. 84, спр. 3030, арк. 32, 35 зв.–36, 38–38 зв., 76 зв.; ф. 684, оп. 1, спр. 2586, арк. 5, 5 зв.; APP, ABGK, sygn. 54 suppl., s. 211; sygn. 450, s. 37; sygn. 1767, s. 1, 6, 13, 14, 71; sygn. 1768, s. 87–97; sygn. 1769, s. 2–4, 10–17, 26–28, 34–43, 54–57; sygn. 1770, s. 22.

МАКРИНА МАРІЯ ДОМБРОВСЬКА

* бл. 1744 – † ≥ 1809

Черниця Рогатинського (1757–1768) і Словітського (1768–1809) монастирів; намісниця Словітської обителі (1782)

6 (17).VIII 1757 у Рогатині, в день престольного празника обителі – Преображення Господнього, прийняла облечини. На той час була служницею ігумені *Серафими (Свідерської)*, яка внесла замість неї посаг. 1760 надалі перебувала в Рогатині. 1768, після ліквідації чернечо-

го осередку, переведена до Словіти. Згідно з розпорядженням галицького генерального намісника о. Григорія Тиховича, їй виділено на дорогу 100 зл. 1774, перебуваючи у Словіті, одержала 100 зл. з коштів, що належали Рогатинському монастиреві. 22.I 1777 *Венедикта (Залеська)*, ігуменя Словітської обителі, дала розписку про те, що отримала від львівського міщанина Михайла Аваковича за попередній рік 19 зл. провізії із суми 238 зл., посагу Макрини (Домбровської), забезпеченої в нього. 1782 обіймала уряд намісниці Словітського монастиря. 1789 і 1793 згадується серед насельниць цієї ж обителі. Станом на 1793 мала бл. 49 років. 1795 внесла впис до монастирського пом'яника. 1809 востаннє фігурує серед словітських монахинь.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 529, арк. 60 зв.; НМЛ, Ркл-20, арк. 564–564 зв., 568 зв.–569; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3025, арк. 24; спр. 3029, арк. 8; ф. 684, оп. 1, спр. 2579, арк. 35; спр. 2580, арк. 17; спр. 2780, арк. 5, 7 зв., 11, 14, 16; спр. 2808, арк. 8; спр. 2989, арк. 5 зв.

МАРДАРІЯ

† ≥ 1705

Черниця Грабовецького монастиря (1705)

10 (21).I 1705 духовний суд Львівської єпархії, засідання якого відбувалося в м-ку Перегінсько (тепер смт Перегінське Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл.), розглядав скаргу хмільницького старости Якуба Потоцького (1676–1711) на о. Василя Драгомирецького, священика із Грабівця, а також двох монахинь місцевої обителі: Мардарії та *Магдаліни*.

НМЛ, Ркл-58/7, арк. 31 зв.

МАРИНА ГРЕКІВНА

† ≥ 1616

Черниця Рогатинського монастиря; ігуменя обителі (1616)

Батько: Федір Грек, рогатинський міщанин, член братства міської церкви Різдва Пресв. Богородиці в Рогатині. Брат: о. Антоній (Грекович, † 1616), київський унійний намісник та ігумен Видубицького монастиря в Києві⁵⁸.

З дозволу церковної влади заснувала на території родинного фільварку, що був розташований на передмісті Рогатина, жіночу обитель Преображення Господнього. 1616 о. Антоній (Грекович) записав монахиням цей фільварок разом з іншими посіlostями.

НМЛ, Ркл-20, арк. 558 зв.–560 зв.

⁵⁸ Його діяльність висвітлює: П. Сас. Грекович Антоній, с. 190–191.

МАРИНА

† II пол. XVII ст. (?)

Черниця Жовківського монастиря; ігуменя обителі (II пол. XVII ст. (?))

Прибл. II пол. XVII ст. датується її впис до пом'яника Щеплотської обителі; на той час очолювала спільноту.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 386, арк. 42.

МАРИНА

† ≥ 1694

Черниця Смільницького монастиря (1694)

1694 зазначена у списку сестер Смільницької обителі, який міститься на одній зі сторінок «чернечого требника».

ЛННБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 2167/І, арк. 2.

МАРИНА

† кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)

Черниця Кам'яно-Струmilівського монастиря; ігуменя обителі (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Прибл. кін. XVII – поч. XVIII ст. датується її впис до пом'яника монастиря у Волиці Деревлянській.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 14, арк. 27 зв.

МАРИНА ПОПЕЛІВНА

† ≥ 1708

Черниця Львівського Введенського монастиря (1708)

1708 у монастирському пом'янику згадується як насельниця Львівської Введенської обителі. Її «постриженицею» була *Юліана*.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 32.

МАРІАННА НОВИЦЬКА

† ≥ 1688

Черниця Львівського Введенського монастиря (1688)

17.VII 1688 Львівський бургграфський суд розглядав скаргу монахині, котра звинувачувала передміщанку Катерину Орловську в крадіжці її ниток, а також подружжя передміщан – Павла і Феську Карпінських, котрі наказали своїй комірниці Катерині Волянській їх продавати.

ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 559, с. 162–163.

МАРІАННА

† ≥ 1729

Черниця Жовківського монастиря; ігуменя обителі (1729)

1729 датується її впис до пом'яника Бесідського монастиря; на той час очолювала спільноту.

BNW, sygn. 12255 III, k. 50 v.

МАРІЯ

† ≥ 1627

Черниця Жовківського монастиря (1627)

Брат: о. Яків, еродиякон Крехівської обителі.

1627 разом зі своїм братом Яковом продала за 260 зл. передміщанинові Трушу ґрунт у м-ку Любачів (тепер Підкарпатського воєв., Республіка Польща).

ЦДІА України у Львові, ф. 69, оп. 1, спр. 1, арк. 64.

МАРІЯ

† ≥ 1631

Черниця Підгородського й Рогатинського монастирів (1626–1631)

Сестри: *Макарія* та *Серафима*, черниці Підгородського й Рогатинського монастирів.

1626 з дозволу *Макарії* й *Серафими* Унівська архимандрія отримала право розпоряджатися ґрунтами, що належали двом жіночим обителям: Вознесіння Господнього (розташована між Рогатином і Підгороддям) і Преображення Господнього (на одному з передмість Рогатина). Зі свого боку, ченці зобов'язувалися здійснювати правову й духовну опіку над цими чернечими осередками. Та вже 1631 Марія разом із *Макарією* та *Серафимою* звернулася до братії Унівського монастиря з проханням, аби монахи повернули жіночим обителям вказані ґрунти. Інокія Марія засвідчила, що була відсутня під час роборації згаданої угоди в міських книгах Рогатина (1626), а відтак не погоджується з її умовами.

НМЛ, Ркл-20, арк. 560 зв.–561 зв.

МАРІЯ ЗЛОХОВСЬКА

† ≥ 1686

Черниця Рогатинського монастиря (1686)

14.VI 1686 разом з ігуменею *Атанасією* та монахинею *Олімпіадою* подала для облятування до міських книг Рогатина угоду про купівлю чернечою спільнотою Барановського ґрунту (1680).

НМЛ, Ркл-20, арк. 561 зв.–562.

МАРІЯ

† ≥ 1751

Черниця Словітського монастиря (1751)

1751, під час проведення візитації Словітської обителі, згадується серед її насельниць. 1763 у протоколі ревізії монастиря інформація про неї відсутня.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 5.

МАРІЯ КОРЕНЕВИЧІВНА

† ≥ 1802

Черниця Корецького (≤ 1802) і Львівського Введенського (?) (1802) монастирів

Після переходу Корецької обителі, що існувала в кордонах Російської імперії, на православ'я перебралася на територію Австрійської монархії, де 1802 отримала дозвіл органів церковної влади стати насельницею Львівського Введенського монастиря.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2586, арк. 8.

МАРТА

† II пол. XVII ст. (?)

Черниця Смолинського монастиря (II пол. XVII ст. (?))

Прибл. II пол. XVII ст. датується її та *Магдалини* впис до пом'яника Щеплотської обителі.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 386, арк. 43 зв.

МАРТА

† ≥ 1681

Черниця Словітського монастиря (1681)

За твердженням ігумені *Февронії (Кульчицької)*, яка разом з *Анастасією (Добрянською)* 5.VII 1681 подала позов до Львівського гродського уряду на посесора Словіти Миколая Машицького, монахиню Марту побив один із його підданих на прізвище Кулаковський.

ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 441, с. 1596–1599; спр. 442, с. 2480–2482, 2619–2624; ф. 684, оп. 1, спр. 2989, арк. 5 зв.

МАРТА

† ≥ 1684

Черниця Львівського Введенського монастиря (1684)

1684 датується її впис до пом'яника Львівського Введенського монастиря.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 21.

МАРТА

† ≥ 1694

Черниця Смільницького монастиря (1694)

1694 зазначена у списку сестер Смільницької обителі, який міститься на одній зі сторінок «чернечого требника».

ЛННБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 2167/І, арк. 2.

МАРТА СУХОРЕЩАНКА

† кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)

Черниця Кам'яно-Струмилівського монастиря; ігуменя обителі (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Прибл. кін. XVII – поч. XVIII ст. датується її впис до пом'яника Підгорецького монастиря.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 1265, арк. 306 зв.

МАРТА ВИННИЦЬКА

† ≥ 1719

Черниця Форошанського / Лукавського монастиря (1717–1719); ігуменя обителі (1719)

15.I 1717 духовний суд Перемишльської єпархії розглядав скаргу Марти (Винницької) та *Наталії (Желізної)* на подружжя Михайла й Марію Топільницьких, котрі публічно зневажали сестер під час засідання замкового суду в Самборі. Натомість 3.VII 1719 в єпископському суді відбувався процес між Григорієм Филиповичем, комарненським міщанином, і Мартою (Винницькою), тоді вже ігуменею Форошанської обтелі. Позивач стверджував, що з відома настоятельки *Наталія (Желізна)* утримувала його дружину Анну, а ігуменя забрала в нього дві корови з телям, кунтуш французького полотна й атласний жупан, а потім побила його.

APP, ABGK, sygn. 7 supl., s. 104; sygn. 8 supl., k. 59.

МАРТА

† між 1724 і 1735

Черниця Бібрецького монастиря (1724)

Дочка: Євдокія. Зять: Олекса, попович із с. Жабокруки (тепер с. Квітневе Жидачівського р-ну Львівської обл.).

14.I 1724, будучи хворою, уклала заповіт, в якому записала Бібрецькій обителі свій дідичний ґрунт, розташований поряд із монастирем. При укладенні тестаменту були присутні її донька Євдокія та зять Олекса, а також бібрецький війт Марцін Вронскевич та присяжний

Антон Конопада. На час закриття чернечого осередку (бл. 1735) вже не жила. Згадана ділянка, яка тоді все ще перебувала в монастирській власності, була оцінена у 60 зл.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 188 (тимч. 1031), арк. 3, 4.

МАРТА ПРОСЕНЕВИЧКА / ПРОНЕВИЧІВНА

* бл. сер. 1680-х – † ≥ сер. 1740-х

Черниця Кам'янка-Струмилівського монастиря (бл. поч. 1700-х – бл. сер. 1740-х)

Народилася в м. Кам'янка-Струмилова (тепер м. Кам'янка-Бузька Львівської обл.).

1734–1741 неодноразово згадується в метричній книзі хрещень парафії Різдва Пресв. Богородиці в Кам'янці-Струмиловій як монахиня місцевої обителі (декілька разів була хрещеною матір'ю дітей тутешніх міщан). 1734 виконувала обов'язки крилошанки. Її прізвище зафіксовано також у недатованому (прибл. сер. 1740-х) списку черниць монастиря. На той час мала бл. 60 років, а вічні обіти склала прибл. 45 років тому.

НМЛ, Ркк-2869, арк. 16, 18 зв.–19, 21, 29 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 201, спр. 1248 (тимч.), арк. 1.

МАРТА БОХЕНКІВНА

* бл. поч. 1710-х – † ≥ бл. сер. 1740-х

Рясофорна послушниця Кам'янка-Струмилівського монастиря (бл. сер. 1720-х – бл. сер. 1740-х)

Згадується в недатованому (прибл. сер. 1740-х) списку насельниць Кам'янка-Струмилівської обителі. На той час мала понад 30 років; ще не склала вічних обітів, натомість облечини прийняла бл. 20 років тому.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, спр. 1248 (тимч.), арк. 1 зв.

МАРТА БРАТКІВСЬКА

† ≥ 1745

Черниця Смільницького монастиря; ігуменя обителі (1732–1745)

1732, в період її ігуменства, грошова сума розміром 500 зл., пожертвувана Смільницькій обителі бидгоським війським Михайлом Блажівським⁵⁹ і забезпечена ним на своїх маєтках у с. Угерці (тепер с. Зелений Гай Городоцького р-ну Львівської обл.), була передана Петрові

⁵⁹ У каталозі урядників Іновроцлавського воеводства не згадується. Відомо, натомість, що в 1692–1702 рр. бидгоським війським титулувався Гавриїл Блажівський (*Urządnicy kujawscy i dobrzyńscy*, с. 81–82).

Кропивницькому Храпковичу й записана тим на своїх посіlostях у с. Бачина (тепер Старосамбірського р-ну Львівської обл.). 27.I 1745 настоятелька була присутня під час локування грошової суми, виділеної в заповіті київського мечника (1722–1744) Самуїла Яворського Дубика⁶⁰ для монастирів Перемишльської єпархії, на маєтностях закочимського старости Фабіана Млоцького в с. Жулин (тепер Стрийського р-ну Львівської обл.).

ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3084, арк. 23–23 зв.; ф. 684, оп. 1, спр. 2995, арк. 1–2.

МАРТА

* бл. 1685 – † ≥ 1747

Черниця Жовківського монастиря (бл. 1697–1747)

Бл. 1697, у віці 12 років, у Жовкві прийняла облечини, а також склала вічні обіти. 1747, під час проведення візитації цієї обителі, згадується серед її насельниць як уставниця. На той час мала бл. 60 років.

ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 20–23.

МАРТА ПОГОРЕЦЬКА

† ≥ 1769

Черниця Розгірчанського монастиря; ігуменя обителі (1769)

1769, під час проведення візитації Розгірчанської обителі, очолювала спільноту.

А. Добрянській. Короткая вѣдомость, о́тъ введенія уніи въ Перемышли, с. 11.

МАРТА МАРІАННА ЧОЛОВСЬКА

* бл. 1738 / 1739 – † ≥ 1800

Черниця Смільницького (1764–1789) і Словітського (1789–1800) монастирів

Народилася в с. Велика Білина (тепер Самбірського р-ну Львівської обл.).

25.III (5.IV) 1764, на свято Благовіщення Пресв. Богородиці, у Смільниці склала вічні обіти. 1786 і 1788 згадується серед насельниць цього ж монастиря. 1789, після ліквідації обителі, переведена до Словіті. 1793 і 1800 перебувала в цій обителі. У різних джерелах вік черниці подано наступним чином: 1788 – бл. 50 років; 1793 – прибіл. 54 роки.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 1374/1, арк. 1; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 50, спр. 1411, арк. 8; спр. 1412, арк. 45; оп. 84, спр. 3025, арк. 24; спр. 3030, арк. 35 зв.–36; ф. 684, оп. 1, спр. 2579, арк. 35; APP, ABGK, sygn. 1767, s. 1, 6, 13, 14, 71.

⁶⁰ *Urządnicy województw kijowskiego*, с. 38.

МАРТА КУЗЬ / КУЗЬОВА / КУЗІВНА / КУЗЕВИЧІВНА або БАГРИНІВСЬКА

* бл. 1735 / бл. поч. 1750-х (?) – † 1 (13).IV 1811

Черниця Загвіздянського монастиря (бл. кін. 1780-х – 1811)

Під прізвищем Кузевичівна згадується в недатованому (прибл. кін. 1780-х) описі монастиря, виконаному галицьким суроґатом о. Яковом Березницьким. На той час склала вже вічні обіти. У Йосифінській метриці Загвіздя (1787) фігурує як Марта Василянка, а в списку монахинь, укладеному 1789 станіславівським намісником о. Іваном Левицьким, – як Марта Кузьова. 1799–1806 нотується разом з двома іншими сестрами Загвіздянської обителі – *Єлизаветою (Брошнівською)* та *Олександрою (Струтинською)*. Згідно із записом львівського єпископа Петра Білянського, вони щорічно одержували на своє утримання 150 зл., про що давали відповідні розписки. У цих документах Марта зазвичай виступає під прізвищем Кузівна, і лише в розписці за 1799 під двома прізвища – Багринівська й Кузівна. Померла в Загвізді. У різних джерелах вік черниці подано суперечливо: прибл. кін. 1780-х – бл. 37 років, IV 1811 – бл. 76 років.

ДАІФО, ф. 631, оп. 1, спр. 624, арк. 35; ЦДІА України у Львові, ф. 19, оп. VI, спр. 4, арк. 36 зв.–37; ф. 146, оп. 84, спр. 3029, арк. 9; ф. 684, оп. 1, спр. 1846, арк. 1–5; спр. 2586, арк. 11.

МАРТІЯНА

† ≥ 1706

Черниця Бібрецького монастиря (1706)

Сестра: *Євпраксія (Кандидянка)*, черниця Бібрецької обителі.

У поминальному вписі *Євпраксії (Кандидянки)* до пом'яника Підгородищенського монастиря, датованому 1706, пізніше дописано ім'я померлої інокіні Мартіяни. Рідні сестри разом придбали Тріодь пісню, видану бл. 1689–1690⁶¹ у друкарні Львівського ставропігійського братства, і подарували її до монастирського храму Різдва Пресв. Богородиці.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 1300, арк. 71 зв.; НМЛ, Сдк-65, с. 5–13; И. Свѣнцицкій. *Каталогъ книгъ*, с. 30.

⁶¹ Хоча на титульній сторінці Тріоді пісної вказана дата 1699 р., Ярослав Ісаевич зазначає, що вона була надрукована бл. 1689–1690 рр. (Я. Запаско, Я. Ісаевич. *Пам'ятки книжкового мистецтва*, кн. 1, с. 102–103, № 653).

МАРТИЯНА БЕРНАЦЬКА

† ≥ 1731

Черниця Сасівського монастиря; ігуменя обителі (1730–1731)

1730 датується її впис до пом'яника Підгорецького монастиря. На той час виконувала обов'язки ігумені Сасівської обителі. 1731 позбавлена уряду настоятельки через непослух владиці Атанасієві (Шептицькому); згідно з його розпорядженням, мала перебраться до Словіти. ЛННБУ, ф. 3, спр. 105, арк. 64 зв.; НМЛ, Ркл-83, арк. 48 зв.–49, 65 зв.–66 зв., 78 зв.–79.

МАРТИЯНА

† ≥ 1734

Черниця Львівського Введенського монастиря (1734)

2 (13).ІІ 1734 винниківські міщани Іван й Марія Пострілені стверджували, що монахиня позичила в них певні кошти. Частину заборгованої суми вони записали на монастирську церкву.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2580, арк. 4.

МАРТИЯНА

† ≥ 1741

Черниця Кам'яно-Струmilівського монастиря (1734–1741)

1734–1741 згадується в метричній книзі хрещень парафії Різдва Пресв. Богородиці в Кам'янці-Струмиловій як монахиня місцевої обителі (декілька разів була хрещеною матір'ю дітей тутешніх міщан).

НМЛ, Ркк-2869, арк. 15–15 зв., 20, 28 зв.–29.

МАРТИЯНА

* < 1667 – † ≥ 1747

Черниця Жовківського монастиря (бл. 1697–1747); намісниця обителі (1747)

Бл. 1697 у Жовкві прийняла облечини, а також склала вічні обіти. 1747, під час проведення візитації цієї обителі, згадується серед її насельниць як намісниця. На той час мала понад 80 років.

ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 20–23.

МЕЛАНІЯ КОТОВСЬКА

† ≥ 1759

Черниця Сасівського монастиря (1759)

1759 перебувала в Сасові; згідно з розпорядженням єпископа Лева (Шептицького), мала бути переведена до Словіти. 1763 у візитаційному протоколі Словітської обителі інформація про неї відсутня.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2781, арк. 1.

МЕЛЕТІЯ

† ≥ 1618

Черниця Рогатинського монастиря (1618)

7.V 1618 разом із *Єлизаветою* подала для облятування до раецьких книг Львова фундаційний привілей о. Антонія (Грековича) для Рогатинської обителі (1616).

ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 34, с. 760–766.

МЕЛЕТІЯ БЕСІДОВЩАНКА

† кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)

Черниця Сасівського монастиря; ігуменя обителі (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Прибл. кін. XVII – поч. XVIII ст. датується її впис до пом'яника Підгорецького монастиря.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 1265, арк. 304 зв.

МЕЛЕТІЯ

† ≥ 1708

Черниця Рогатинського монастиря (1708)

1.VII 1708 була присутня як свідок під час надання *Єлизаветою (Гаданьчихою)* позики рогатинському міщанинові Федору, Дмитровому сину.

НМЛ, Ркл-20, арк. 563–563 зв.

МЕЛЕТІЯ МАРІЯ ПОПЕЛІВНА

* бл. 1693 – † ≥ 1763

Черниця Словітського монастиря (бл. 1720–1763); намісниця обителі (1757)

Народилася в с. Кульчиці (тепер Самбірського р-ну Львівської обл.).

Батько: Василь Попель, шляхтич. Сестра: *Гликерія (Попелівна)*, черниця Словітського монастиря.

Бл. 1720 у Словіті прийняла облечини, а також склала вічні обіти за присутності проповідника Унівської обителі о. Інокентія (Зіньковського). 1751, під час проведення візитації Словітського монастиря, згадується серед його насельниць. 1757 була намісницею. 1763 надалі перебувала у Словіті; мешкала в окремій «халупі». На той час мала понад 70 років. 1782 у переліку монахинь обителі інформація про неї відсутня.

НМЛ, Ркл-23, арк. 423 зв.–424; Ркл-87, арк. 20 зв.–21; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 5.

МИНОДОРА ГАДОМСЬКА

† II пол. XVII ст. (?)

Черниця Вишенського монастиря (II пол. XVII ст. (?))

Прибл. II пол. XVII ст. датується її впис до пом'яника Щеплотської обителі.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 386, арк. 44.

МИТРОДОРА

† ≥ 1632

Черниця Яворівського монастиря (1632)

І 1632 у Перемишльському земському уряді за присутності її та *Паїсії Серафима (Височанська)* зреклася прав на дідичні (батьківські й материнські) маєтки.

ЦДІА України у Львові, ф. 14, оп. 1, спр. 104, с. 8–9.

МИТРОДОРА РУДНИЦЬКА

† ≥ 1649

Черниця NN монастиря (1649)

18.I 1649 Агафія з Шумлян Терлецька, вдова Василя Терлецького, заповіла черниці 40 зл.

ЦДІА України у Львові, ф. 5, оп. 1, спр. 141, с. 1138.

МИТРОДОРА

† II пол. XVII ст. (?)

Черниця Яворівського монастиря; ігуменя обителі (II пол. XVII ст. (?))

Прибл. II пол. XVII ст. датується її впис до пом'яника Добромильської обителі.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 1261, арк. 14.

МИТРОДОРА ДУБРАВСЬКА

† ≥ 1666

Черниця NN монастиря (1666)

Батьки: Андрій і Катерина з Дверницьких Дубравські. Брат: Адам Дубравський. Сестра: Гелена Дубравська, дружина Івана Дубравського.

28.I 1666 у Перемишльському земському уряді зреклася прав на дідичні (батьківські й материнські) маєтки на користь брата Адама Дубравського.

ЦДІА України у Львові, ф. 14, оп. 1, спр. 130, с. 404–405, 509–512.

МИТРОДОРА

† ≥ 1688

Черниця Миколаївського монастиря (1688)

15.V 1688 львівський генеральний намісник о. Йосафат (Лехнович) від імені сестер Миколаївської обителі, у т. ч. Митродори, подав до Львівського гродського уряду скаргу на миколаївського війта Станіслава Метельського та інших міських урядників, звинувачуючи в тому, що за їхньою намовою миколаївські передміщани: брати Гриць, Матвій та Іван Мандзюки, а також їхній родич Павло Плюдра 12.V 1688 напали на монастир і побили його насельниць.

ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 453, с. 1184–1185; спр. 454, с. 1475–1477, 1680–1686.

МИТРОДОРА

† кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)

Черниця Жовківського монастиря (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Прибл. кін. XVII – поч. XVIII ст. датується колективний впис монахинь Жовківської обителі, у т. ч. Митродори, до пом'яника монастиря у Волиці Деревлянській.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 14, арк. 28.

МИТРОДОРА

† кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)

Черниця Унівського монастиря (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Прибл. кін. XVII – поч. XVIII ст. датується її та *Панкратії* впис до пом'яника обителі у Волиці Деревлянській.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 14, арк. 27 зв.

МИТРОДОРА

† ≥ 1735

Черниця Сасівського монастиря (1735)

1735 датується її впис до пом'яника Підгорецької обителі.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 105, арк. 65.

МИТРОДОРА

† ≥ 1736

Черниця Кам'яно-Струмилівського монастиря (1733–1736)

1733–1736 неодноразово згадується в метричній книзі хрещень парафії Різдва Пресв. Богородиці в Кам'янці-Струмиловій як монахиня місцевої обителі (декілька разів була хрещеною матір'ю дітей тутешніх міщан).

НМЛ, Ркк-2869, арк. 14 зв., 22 зв.

МИТРОФАНА КРАСНОСТАВСЬКА† *I третина XVIII ст. (?)***Черниця Жовківського монастиря (I третина XVIII ст. (?))**

Прибл. I третиною XVII ст. датується її впис до пом'яника Бесідської обителі.

BNW, sygn. 12255 III, k. 50 v.

МИТРОФАНА ЗАВАДОВСЬКА* $\leq 1717 - \dagger \geq 1763$ **Черниця Жовківського монастиря (бл. 1731–1763); ігуменя обителі (1752–1763)**

Батько: о. Іван Завадовський, парох у с. Валява (тепер Перемишльського пов. Підкарпатського воєв., Республіка Польща). Сестри: *Паїсія* та *Софія* (*Завадовські*), черниці Жовківського монастиря.

Бл. 1731 у Жовкві прийняла облечини⁶². 14 (25).IX 1746, у день престольного празника цієї обителі – Воздвиження Чесного Хреста, складала вічні обіти за присутності ігумена Крехівського монастиря о. Йосафата (Висоцького, * 1709)⁶³. 1747 надалі несла служіння в Жовкві. На той час мала понад 30 років. Разом із *Софією* та *Паїсією* (*Завадовськими*) перебувала в опозиції до *Єлизавети* (*Стрембицької*) й *Теодори* (*Куропатницької*). 28.II (10.III) 1752 згадується як ігуменя: від імені чернечої спільноти виступала в судовій справі проти о. Міхала Олесінського, вікарія Жовківської колегіати. 7 (18).XII 1763, під час проведення чергової візитації, залишалася єдиною монахинєю в обителі. Єпископський комісар о. Микола Шадурський запропонував владиці Левові (Шептицькому) закрити монастир, а його насельницю перевести до іншого чернечого осередку.

НМЛ, Ркл-24, с. 180, 187; Ркл-86, арк. 350 зв.–351; ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 20–23.

НАТАЛІЯ† ≥ 1615 **Черниця Словітського монастиря; ігуменя обителі (1615)**

1615 від імені чернечої спільноти скаржилася старості Станіславуві Боніфацієві Мнішеку на о. Кирила, священника зі Словіти, який

⁶² У протоколі візитації Жовківського монастиря з 1763 р. сказано, що вона прийняла облечини разом зі складенням вічних обітів (НМЛ, Ркл-24, с. 180).

⁶³ Детальніше про ерея: ЛННБУ, ф. 3, спр. 435, арк. 129 зв.

змушував сестер платити чинш дворові, а також на селянина Федька Плюща, котрий через монастирське подвір'я зробив дорогу.

НМЛ, Ркл-23, арк. 425 зв.–426 зв.

НАТАЛІЯ МОКРИЦЬКА

† ≥ 1637

Черниця Унівського монастиря (1637)

Чоловік: Йоаким Мокрицький († ≤ 1637), львівський міщанин. Син: Гедеон (Йоакимович Мокрицький), чернець.

16.XI 1637 монах Гедеон (Йоакимович Мокрицький) записав матері, черниці Унівської обителі Наталії (Мокрицькій), успадковану після смерті батька свою частину в кам'яниці, розташованій у Руській дільниці Львова між кам'яницями Богданівською Тильною й Одрехівською. ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 52, с. 1902-1904.

НАТАЛІЯ

† ≥ 1689

Черниця Рип'янського монастиря (1689)

Сестра: *Панкратія*, черниця Рип'янської обителі.

1689 разом з рідною сестрою *Панкратією* подарувала до монастирської церкви Успення Пресв. Богородиці в Рип'янці Євангеліє (Львів 1670).

А. Петрушевичь. *Сводная, съ 1600 по 1700 годъ*, с. 225–226.

НАТАЛІЯ / АНАТАЛІЯ / АНАТОЛІЯ ГОРДИНСЬКА

† ≥ 1694

Черниця Смільницького монастиря (1668–1694); ігуменя обителі (1694)

1668 товаришувала ігумені монастиря *Атанасії (Дзюшанці)* в поїзді до Любліна на засідання Коронного трибуналу, де розглядалася справа обителі. Разом із нею зазнала нападу у Львові з боку слуг львівського єпископа Йосифа (Шумлянського). 9.X 1677 спільно із *Софією (Турецькою)* від імені сестер Смільницького монастиря подала до Перемишльського гродського уряду скаргу на сяноцького воєвського Олександра Устрицького († 1690)⁶⁴ і його дружину Доротею з Височанських, посесорів вїтївства у Старому Місті (тепер м. Старий Самбір Львівської обл.), звинувачуючи їх у тому, що за намовою подружжя пасерб шляхтянки Лука Височанський та їхні піддани зі Старого Міста 5.X 1677 напали на монастирських слуг, забрали

⁶⁴ *Urządnicy województwa ruskiego*, с. 302.

їхню худобу, а також зневажили деяких черниць. 1694 зазначена як ігуменя у списку сестер Смільницької обителі, який міститься на одній зі сторінок «чернечого требника».

ЛННБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 2167/І, арк. 2; ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 420, с. 675–676, 684; ф. 13, оп. 1, спр. 424, с. 1324–1327; *Архивъ ЮЗР*, ч. 1, т. 10, с. 230, 234.

НАТАЛІЯ / АНАТАЛІЯ / АНАТОЛІЯ АНАСТАСІЯ (?) ЖЕЛІЗНА / ЖЕЛІЗНЯНКА

† ≥ 1719

Черниця Форощанського / Лукавського монастиря (1716–1719)

Походила, вочевидь, із с. Шептичі (тепер Самбірського р-ну Львівської обл.). Батько: Андрій Желізний. Брат: Іван Желізний. Дочка: Анна Филипович, дружина Григорія Филиповича, комарненського міщанина.

1716–1719 декілька разів брала участь у засіданнях духовного суду Перемишльської єпархії. 23.V (3.VI) і 6 (17).VII 1716 суд розглядав майнові суперечки монахині та Івана, мельника із с. Шептичі. 18 (29).IX 1716 подала позов на о. Івана, пароха в с. Береги (тепер Самбірського р-ну Львівської обл.), звинувачуючи його в несплаті їй чиншу за оренду ґрунтів. 15.I 1717 Перемишльський єпископський суд розглядав скаргу Наталії (Желізної) й *Марти (Винницької)* на подружжя Михайла й Марію Топільницьких, котрі публічно зневажали сестер під час засідання замкового суду в Самборі. 3 (14).VII 1719 *Марта (Винницька)* зізналася духовному суду в Перемишлі, що Анатолія (Желізна) утримувала в монастирі свою доньку Анну, дружину комарненського міщанина Григорія Филиповича.

APP, AVGK, sygn. 7 supl., s. 22–23, 46–47, 76, 104; sygn. 8 supl., k. 59.

[НАТАЛІЯ] / АНАТАЛІЯ КРУШЕЛЬНИЦЬКА

* бл. сер. 1710-х – † ≥ бл. сер. 1740-х

Рясофорна послушниця Кам'яно-Струмилівського монастиря (бл. поч. 1730-х – бл. сер. 1740-х)

Згадується в недатованому (прибл. сер. 1740-х) списку черниць Кам'яно-Струмилівської обителі. На той час мала бл. 33 років; ще не складала вічних обітів, натомість облечини прийняла прибл. 16 років тому.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, спр. 1248 (тимч.), арк. 1.

НАТАЛІЯ

† ≥ 1760

Рясофорна послушниця Рогатинського монастиря (бл. 1720-х – 1760)

Народилася в м. Калуш (тепер Івано-Франківської обл.).

Бл. 1720-х у Рогатині прийняла облечини. 1760 надалі перебувала в цій обителі. На той час ще не склала вічних обітів через неспроможність внести належну суму посагу. Мешкала разом з ігуменею *Серафимою* (*Свідерською*).

НМЛ, Ркл-20, арк. 564 зв.

НАТАЛІЯ / АНАТАЛІЯ / АНАТОЛІЯ КУЛЬЧИЦЬКА

† ≥ 1766

Черниця православної обителі в Молдавії (≤ 1744 / 1747) та Рип'янського (1756) і Загвіздянського (1756–1766) унійних монастирів

Народилася в м-ку Кукільники (тепер с. Кукільники Галицького р-ну Івано-Франківської обл.).

Батько: Петро Кульчицький, музикант капели львівського латинського архієпископа, шляхтич.

Разом з *Амфілохією* прийняла облечини в одній з православних обителей на території Молдавії. Між 1744 і 1747 у Крилосі склала вічні обіти за присутності галицького генерального намісника та ігумена місцевої василіянської резиденції о. Єроніма (Озимкевича, 1706–1772)⁶⁵. 1756 перебувала в Рип'янці. Після закриття монастиря переведена до Загвіздя. Часто порушувала дисципліну, зокрема надуживала алкоголем і самовільно відлучалася з обителі. Конфліктувала з ігуменею *Васіаною* (*Струтинською*). 1760, після завершення візитації монастиря, єпископський комісар о. Микола Мацевич, богородчанський намісник, покарав її 12-тижневим перебуванням у «карцері». Покарання, вочевидь, жодним чином не вплинуло на поведінку монахині. 1766, під час засідання духовного суду Львівської єпархії, капелан обителі о. Іван Бичок був звинувачений у тому, що пиячив разом з інокією Наталією. НМЛ, Ркл-18, арк. 137–137 зв.; Ркл-69, арк. 94 зв.–96; Ркл-70, арк. 43 зв.–44 зв.

НАТАЛІЯ АНАСТАСІЯ МОНАСТИРСЬКА

† ≥ 1778

Черниця Розгірчанського монастиря (1749–1778)

Мати: Єва Монастирська († < 13 (24).X 1749), шляхтянка із с. Городище (тепер Самбірського р-ну Львівської обл.).

13 (24).X 1749 Перемишльська духовна консисторія розглядала справу Анастасії (Монастирської), яка бажала вступити до Розгірчанської обителі. Для цього їй потрібно було внести посаг у розмірі 216 зл. Оскільки була сиротою й не мала таких коштів, то гарантом

⁶⁵ Про цього єрея див.: ЛННБУ, ф. 3, спр. 435, арк. 45 зв.

внесення суми став шляхтич Яків Грабаня Доброцеш із с. Лужок Долишній (тепер Самбірського р-ну Львівської обл.). Він зобов'язався відразу заплатити 108 зл. і ще стільки ж віддати до свята Різдва Христового. 1764 і 1778, під час проведення візитацій цієї обителі, згадується серед її насельниць під іменем Наталія. 1778 мешкала в збудованій власним коштом «халупі».

НМЛ, Ркл-38, арк. 8 зв.; Ркл-41, арк. 3 зв.; APP, ABGK, sygn. 14 supl., k. 402–402 v.

ОЛЕКСАНДРА

† ≥ 1627

Черниця Жовківського монастиря; ігуменя обителі (1627)

27.VIII 1627 придбала в жовківського міщанина Варфоломія Куфловича земельний наділ на Львівському передмісті, який відразу ж подарувала шпиталеві, що існував при церкві Пресв. Тройці.

ЦДІА України у Львові, ф. 69, оп. 1, спр. 1, арк. 65–65 зв.

ОЛЕКСАНДРА

† ≥ бл. 1661 / 1662

Черниця Яворівського монастиря; ігуменя обителі (бл. 1661 / 1662)

Бл. 1661 / 1662, на час проведення люстрації Яворівського староства, очолювала монастир.

Lustracja, 1661–1665, ч. 2, s. 131.

ОЛЕКСАНДРА КРАТИЦЬКА

† ≥ 1663

Черниця Львівського Введенського монастиря; ігуменя обителі (1661–1663)

1661 зробила впис до пом'яника Львівського Введенського монастиря; на той час уже була ігуменею. 23.VII 1663, під час її урядування, шляхтич Марцін Соколовський продав монахиням Терлецький ґрунт, розташований на території Краківського передмістя.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 21 зв.–22; ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 556, с. 150–151; ф. 684, оп. 1, спр. 2554, арк. 1.

ОЛЕКСАНДРА

† ≥ 1694

Черниця Смільницького монастиря (1694)

1694 зазначена у списку сестер Смільницької обителі, який міститься на одній зі сторінок «чернечого требника».

ЛННБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 2167/I, арк. 2.

ОЛЕКСАНДРА

† кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)

Черниця Кам'янка-Струмилівського монастиря (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Прибл. кін. XVII – поч. XVIII ст. датується її та *Юліани* впис до пом'яника обителі у Волиці Деревлянській.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 14, арк. 27 зв.

ОЛЕКСАНДРА АННА БЛАЖІВСЬКА

† ≥ 1722

Черниця Смільницького монастиря (1718–1722); ігуменя обителі (1718–1722)

Батьки: Олександр († ≤ 1718) і Маріанна з Гуляницьких († ≤ 1718) Блажівські. Брат: Михайло Блажівський, бидгоський військний⁶⁶.

28.VII 1718 у Перемишльському гродському уряді підтвердила, що грошова сума розміром у 3 000 зл, як її посаг, була забезпечена на маєтках брата, Михайла Блажівського. 5.V 1722 вказаний уряд знову розглядав справу про вказану локовану суму. У ці роки очолювала Смільницький монастир.

ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 225, с. 315; спр. 228, с. 432–433.

ОЛЕКСАНДРА ДИНЬНИЦЬКА РАДАРИЧКА

† ≥ 1738

Черниця Розгірчанського монастиря (1738)

1738 датується її впис до пом'яника церкви Воздвиження Чесного Хреста в м. Дрогобич.

Л. Тимошенко. Пом'яник дрогобицької церкви Воздвиження Чесного Хреста // *Дрогобицький краєзнавчий збірник* 6 (2002) 532.

ОЛЕКСАНДРА КОЖЕНЬОВСЬКА

† ≥ 1759

Черниця Сасівського монастиря (1759)

1759 перебувала в Сасові; згідно з розпорядженням єпископа Лева (Шептицького), мала бути переведена до Словіти. 1782 у візитаційному протоколі Словітської обителі інформація про неї відсутня.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2781, арк. 1.

⁶⁶ У каталозі урядників Іновроцлавського воєводства не згадується. Відомо, на томість, що в 1692–1702 рр. бидгоським війським титулувався Гавриїл Блажівський (*Urządnicy kujawscy i dobrzyńscy*, с. 81–82).

ОЛЕКСАНДРА ГІРНЯНСЬКА

† ≥ 1764

Черниця Розгірчанського монастиря (1764)

Походила, вочевидь, із с. Гірне (тепер Стрийського р-ну Львівської обл.).

1764, під час проведення візитації Розгірчанської обителі, згадується серед її насельниць як уставниця. Того ж року *Євгенія (Гусаківська)* скаржилася перемишльському владиці Атанасієві (Шептицькому), що Олександра (Гірнянська) разом з ігуменею *Єфросинією (Білинською)* та черницею *Атанасією (Дашавською)* є причиною неспокою в монастирі. НМЛ, Ркл-38, арк. 8 зв., 29 зв.; APP, ABGK, sygn. 104, s. 196–197.

ОЛЕКСАНДРА СУЛИКІВСЬКА / СОЛУКІВСЬКА

† ≥ 1764

Черниця Розгірчанського монастиря (1764)

Походила, вочевидь, із с. Солуків (тепер Долинського р-ну Івано-Франківської обл.).

1764, під час проведення візитації Розгірчанської обителі, згадується серед її насельниць.

НМЛ, Ркл-38, арк. 9, 29 зв.

ОЛЕКСАНДРА ТУЧАПСЬКА або ЛЕВИЦЬКА

† бл. 20 (31).ІІІ 1770

Черниця Яворівського монастиря (сер. XVIII ст. – 1770); намісниця (сер. XVIII ст.) та ігуменя обителі (1767–1770)

Приблизно сер. XVIII ст. датується її впис як намісниці до пом'яника Яворівського монастиря; виступає під прізвиськом Тучапська. 18 (29).І 1767, під час проведення візитації Яворівського монастиря, обрана його настоятелькою; згадується під прізвиськом Левицька. Очолювала чернечу спільноту аж до смерті. 20 (31).ІІІ 1770, невдовзі після її відходу у вічність, перемишльський єпископ Атанасій (Шептицький) призначив адміністраторкою обителі намісницю *Атанасію (Дембіцьку)*. ЛННБУ, ф. 3, спр. 22, арк. 10 зв., 30; APP, ABGK, sygn. 4, s. 227–228; sygn. 21, k. 91 v.–92 v., 99 v.–100 v.; sygn. 30 supl., s. 47; sygn. 142, s. 5, 20.

ОЛЕКСАНДРА ТЕРЕЗІЯ ІЛЮХНЯКІВНА СТАХНЕВИЧОВА / СТАХНЕВИЧІВНА / СТАХНЯКЕВИЧОВА / СТАХНЯКЕВИЧІВНА

* бл. 1728 / бл. 1733 (?) – † ≥ 1800

Черниця Смільницького (1760–1789) і Словітського (1789–1800) монастирів

Народилася в м. Дрогобич (тепер Львівської обл.).

Родич: о. Вісаріон (Стахнякевич, 1726–1774), син Георгія та Катерини; народився в м. Дрогобич (тепер Львівської обл.)⁶⁷.

2 (13).ІІ 1760, на свято Стрітення Господнього, у Смільниці разом із *Софією (Маєвською)* склала вічні обіти. 1765 спільно з *Єлизаветою (Матківською)* від імені чернечої спільноти подала скаргу до духовного суду Перемишльської єпархії на о. Баранецького, пароха в с. Чаплі (тепер Старосамбірського р-ну Львівської обл.), який ображав деяких монахинь. 1786 і 1788 згадується серед сестер Смільницької обителі. 1789, після ліквідації чернечого осередку, переведена до Словіти. 1793 і 1800 фігурує серед насельниць цієї обителі. Внесла впис до монастирського пом'яника. У різних джерелах вік черниці подано суперечливо: 1788 – бл. 60 років; 1793 – стільки ж.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 529, арк. 60 зв.; спр. 1374/1, арк. 1; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 50, спр. 1411, арк. 8; спр. 1412, арк. 45; оп. 84, спр. 3025, арк. 24; спр. 3030, арк. 35 зв.–36; ф. 684, оп. 1, спр. 2579, арк. 35; АРР, АВГК, sygn. 17 supl., к. 346–346 в.; sygn. 1767, s. 1, 6, 13, 14, 71.

ОЛЕКСАНДРА АННА СТРУТИНСЬКА

* бл. кін. 1740-х / бл. 1760 – † 8 (20). VI 1828

Черниця Загвіздянського монастиря (бл. кін. 1780-х – 1828)

Родичка: *Васіана (Струтинська)*, черниця Загвіздянської обителі.

Уперше згадується в недатованому (прибл. кін. 1780-х) описі Загвіздянського монастиря, виконаному галицьким суроґатом о. Яковом Березницьким. На той час склала вже вічні обіти. Мешкала разом з ігуменею *Васіаною (Струтинською)*. 1789 року мала обов'язки еклезіархи. 1799–1806 нотується разом із двома іншими монахинями цієї спільноти – *Мартою (Кузівною)* та *Єлизаветою (Филиповичівною)*. Згідно із записом єпископа Петра Білянського, вони щорічно одержували 150 зл. на своє утримання, про що давали відповідні розписки. З 1812 Олександра Струтинська залишилася єдиною насельницею обителі, однак відмовилася переїжджати до Словіти. Несла служіння в Загвізді до смерті. У різних джерелах вік черниці подано суперечливо: прибл. кін. 1780-х – бл. 30 років; 1825 – бл. 65 років; 1828 – бл. 80 років.

ДАІФО, ф. 631, оп. 1, спр. 624, арк. 45; ЦДІА України у Львові, ф. 20, оп. VI, спр. 58, арк. 36 зв.–37, 68 зв.–69, 151 зв.–152; ф. 146, оп. 84, спр. 3029, арк. 9; ф. 159, оп. 9, спр. 3600, арк. 3–3 зв.; ф. 684, оп. 1, спр. 1846, арк. 1–5; спр. 2586, арк. 10–10 зв.; спр. 2954, арк. 7, 10 зв.; спр. 2973, арк. 16; спр. 2989, арк. 12 зв.

⁶⁷ Більше про цього еромонаха: ЛННБУ, ф. 3, спр. 614, арк. 205; Ю. Стецик. *Василіанське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.): Словник біограм.* Жовква 2015, с. 207.

ОЛІМПАДА ДУБРОВЛЯНСЬКА

† ≥ 1666

Черниця Словітського монастиря (1666)

Брат: Стефан Дубровлянський, шляхтич. Швагер: Ілля Чайківський, шляхтич.

5.II 1666 за присутності декількох осіб, зокрема *Серафими (Кульчицької)*, склала зізнання в с. Ляшки⁶⁸ про те, що після отримання від брата Стефана Дубровлянського посагу зрікається прав на дідичні (батьківські й материнські) маєтки.

ЦДІА України у Львові, ф. 7, оп. 1, спр. 52, с. 1068–1069.

ОЛІМПАДА

† ≥ 1679

Черниця Жовківського монастиря (1679)

Жовківська міщанка.

12.VII 1679 продала власний будинок, розташований на Краківському передмісті в Жовкві, міщанинові Стефанові Кеді за 250 зл.

НБ ЛНУ, спр. 601/III, арк. 379.

ОЛІМПАДА МАШКЕВИЧІВНА НАЛИНЧАКОВА

† ≥ 1691

Черниця Рогатинського монастиря (1686–1691); ігуменя обителі (1691)

Чоловік: Гавриїл Налинчак, рогатинський міщанин (1680). Родич (?): Якуб (Яків) Маскевич, рогатинський міський писар, брат регента Подільської та Жидачівської гродських канцелярій Михайла Маскевича⁶⁹.

1680 залишалася ще світською особою; Гавриїл Налинчак записав їй у своєму заповіті сад, розташований поблизу Палюхівського саду.

14.VI 1686 разом з ігуменею *Атанасією* та монахиною *Марією (Злоховською)* була присутня під час облятування до міських книг Рогатина угоди про купівлю Барановського ґрунту (1680). 27.X 1690 продала два сади над р. Гнилою Липою міщанам Теодорові й Анні Углянським.

⁶⁸ На території Руського воєводства в ранньомодерний період існувала низка поселень з такою назвою. Найвірогідніше, йдеться про Ляшки Горішні або Ляшки Долішні Жидачівського пов. (тепер Горішне або Долішне Жидачівського р-ну Львівської обл.), оскільки вказане зізнання було облятоване до книг саме Жидачівського гродського уряду.

⁶⁹ Див. також: О. Дух. Подільський канцелярист у Руському воєводстві: декілька документів до біографії регента Кам'янецького гродського суду Михайла Маскевича // *Вісник Львівського університету. Серія історична* 48 (2013) 452–460.

19.IX 1691 звільнила єврея Пейсаха Юзефовича від боргових зобов'язань стосовно неї; очолювала на той час чернечу спільноту.

НМЛ, Ркл-20, арк. 561 зв.–562; ЦДІА України у Львові, ф. 42, оп. 1, спр. 1, с. 299–302, 332–333.

ОЛІМПАДА

† ≥ 1694

Черниця Смільницького монастиря (1694)

1694 зазначена у списку сестер Смільницької обителі, який міститься на одній зі сторінок «чернечого требника».

ЛННБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 2167/І, арк. 2.

ОЛІМПАДА ЛЯНГІШІВНА

† 12.IV 1698

Черниця Львівського монастиря «Лянгішівен» (1645–1698)

Батьки: Гавриїл († 1648) і Пелагія († бл. 1661) Лянгіші, львівські міщани. Брат: Мартиян Лянгіш († бл. 1650), львівський міщанин. Сестри: 1) *Кандида (Лянгішівна)* († 1667 / 1668), черниця Львівського монастиря «Лянгішівен»; 2) Варвара Томкевичова, дружина Теодосія Томі (Томкевича), львівського міщанина; 3) Марина, дружина: 1° Миколи Альвізія († бл. 1645), львівського міщанина; 2° Б. Гославського (?), шляхтича; 4) Софія Дорофєйовичова; 5) Єлена. Племінниці: *Соломонія та Серафима (Томкевичівни)*, черниці Львівського Введенського монастиря⁷⁰.

1645 разом із сестрою *Кандидою (Лянгішівною)* фігурує як учасниця суперечки між її родиною та дітьми Михайла Альвізія – Андрієм Альвізієм та Теодорою Мазаракі, яку розглядав війтівсько-лавничий суд Львова. На той час уже була інокинею. 7.III 1646 згадується в день огляду кам'яниці, в якій розміщувалась обитель, фундована десятьма роками раніше батьком у Руській дільниці Львова. 3.VII 1648 він у своєму тестаменті записав їй тильну частину власної кам'яниці. Оскільки Олімпіада й *Кандида (Лянгішівна)* вже отримали спадок у готівці, то, згідно із заповітом, не могли претендувати на спадщину під час поділу між двома іншими їхніми сестрами. Монахині також одержали один з фільварків Гавриїла Лянгіша, що був розташований ближче до міста. 22.VIII 1651 Тимотей Гораєцький Попович, член Боявльєнського братства у Львові, покидаючи місто через «хворе повітря», віддав до «обителі Лянгішівен» деякі речі на зберіган-

⁷⁰ Докладніше про цю родину: І. Лильо. Лянгиши, с. 22–23; W. Łoziński. *Patrycyat i mieszczaństwo lwowskie*, с. 321–323.

ня. 2.III 1652 братчики цієї конфраатернії посвідчили, що повернули церковну утвар, яка перебувала в депозиті в сестер. 13.V 1652 о. Антоній (Гораєцький), єромонах Смолинського монастиря, засвідчив у раєцьких книгах Львова, що також забрав речі свого брата Тимодея Гораєцького, залишені в Лянґішівен. 22.IX 1661 їхня мати заповіла Олімпіаді, а також двом іншим її сестрам: *Кандиді (Лянґішівні)* та Варварі Томкевичовій, 11 000 зл., котрі тестаторці заборгували львівські євреї, 7 000 зл., записані на Доротейдешівській кам'яниці, а також клейноди покійного коронного підчашого (1638–1651) Миколая Остророга⁷¹, які той заставив за позичені кошти. Водночас вона зобов'язала дітей розрахуватися з її боржниками. Упродовж 1660-х сестри-черниці постійно конфліктували між собою. 5.XI 1667 Олімпіада внесла позов до Львівського ґродського уряду на *Кандиду (Лянґішівну)*, яка мала намір продати подаровану батьком кам'яницю. 1668 спільно із Варварою Томкевичовою процесувала з кредиторами покійної сестри. 1672 у книзі видатків Львівського ставропігійського братства зазначено про повернення їй 1 000 зл., позичених братчиками, разом із провізією.

ЦДДА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 419, с. 2273–2277, 2402–2408, 2421–2424, 2427–2429; ф. 52, оп. 2, спр. 58, с. 165–183, 352–353, 1493–1495; спр. 59, с. 810–813; спр. 62, с. 801–804, 1251–1252; спр. 70, с. 889–905; спр. 72, с. 308–314, 737–738; спр. 267, с. 456–465, 472–473, 482, 571, 599–600, 635–636, 642–644, 654–655, 664–665, 678–679, 687–688, 697–698, 703–704, 712–715; спр. 272, с. 58–60, 78–80, 154–161, 163–164, 165–182, 186–203, 206–209; спр. 341, с. 334–338; ф. 129, оп. 1, спр. 484, арк. 1–1 зв.; спр. 601, арк. 1; *Архивъ ЮЗР*, ч. 1, т. 11. 1904, с. 519.

ОЛІМПІАДА ОРГІУВСЬКА

† ≥ 1698

Черниця Рогатинського монастиря; ігуменя обителі (1698)

1698 датується її впис до пом'яника Підгородищенського монастиря; на той час очолювала спільноту. Можливо, тотожна згаданій раніше *Олімпіаді (Машкевичівні Налинчаковій)*.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 1300, арк. 38.

ОЛІМПІАДА

† ≥ 1716

Черниця Львівського Введенського монастиря (1716)

25.XI 1716 для неї та *Ангелини*, які вирушали до Варшави для продажу ниток, був виданий охоронний лист. Олімпіада, вочевидь, мешкала

⁷¹ *Urządnicy centralni i nadworni Polski*, с. 103.

в келії разом із *Соломонією (Томкевичівною)*, про що свідчить запис у пом'янику Введенської обителі, де зазначено, що вона «сожительница» згаданої монахині.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 27; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2562, арк. 3.

ОЛІМПІАДА БІЛИНСЬКА

† ≥ 1722

Черниця Словітського монастиря (1722)

1722 придбала за 17 зл. до монастирської церкви у Словіті Требник (Львів 1719).

НМЛ, Сдж-183, арк. 1-12; И. Свѣнцицкій. *Каталогъ книгъ*, с. 76-77.

ОЛІМПІАДА ВОЛЯНСЬКА

* бл. сер. 1700-х – † ≥ бл. сер. 1740-х

Рясофорна послушниця Кам'яно-Струмилівського монастиря (бл. поч. 1730-х – бл. сер. 1740-х)

7.III 1733 згадується в метричній книзі хрещень парафії Різдва Пресв. Богородиці в Кам'янці-Струмилівій як насельниця місцевої обителі (була хрещеною матір'ю дитини тутешніх міщан Василя й Анастасії Лаврикових). Її прізвище також зафіксовано в недатованому (прибл. сер. 1740-х) списку сестер монастиря як уставниці. На той час мала бл. 40 років; ще не склала вічних обітів, натомість облечини прийняла прибл. 15 років тому.

НМЛ, Ркк-2869, арк. 12; ЦДІА України у Львові, ф. 201, спр. 1248 (тимч.), арк. 1.

ОЛІМПІАДА ТЕОДОСІЯ ХОМИШАК або ДУБЛЯНСЬКА

† ≥ 1764

Черниця Розгірчанського монастиря (1749-1764)

Батько: Іван Хомишак, солтис у с. Дубляни (тепер смт Дубляни Самбірського р-ну Львівської обл.).

13 (24).X 1749 Перемишльська духовна консисторія розглядала справу Теодосії Хомишак з Дублян, яка бажала вступити до Розгірчанської обителі. Батько зобов'язався внести посаг у розмірі 216 зл. 1764, під час проведення візитації цього монастиря, згадується серед його насельниць під іменем Олімпіади (Дублянської).

НМЛ, Ркл-38, арк. 9, 29 зв.; APP, ABGK, sygn. 14 suppl., k. 402-402 v.

ПАЇСІЯ

† ≥ 1632

Черниця Яворівського монастиря (1632)

І 1632 у Перемишльському земському уряді за присутності її та *Митродори Серафима (Височанська)* зрелася прав на дідичні (батьківські й материнські) маетки.

ЦДІА України у Львові, ф. 14, оп. 1, спр. 104, с. 8–9.

ПАЇСІЯ ЗАВАДСЬКА

† ≥ 1698

Черниця Бібрецького монастиря; ігуменя обителі (1692–1698)

13.IV 1692 від імені її та *Кандиди* пленіпотенти монахинь – бібрецькі міщани Олександр Сулимович і Микола Лапчак, склали перед міським урядом Бібрки зізнання про купівлю чернечою спільнотою ґрунту в Федька Черничиного (Суржимоника). На той час Паїсія (Завадська) виконувала обов'язки ігумені монастиря. 8 (18).IX 1698 вона повторно згадується як настоятелька спільноти в донаційному вписі Павла Боднара, мешканця с. Підгородище (тепер Перемишлянського р-ну Львівської обл.), на сторінках Апостола, подарованого ним обителі.

НМЛ, Ркл-24, с. 505; Сдж-257, с. 86–100; И. Свѣнцицкій. *Каталогъ книгъ*, с. 10.

ПАЇСІЯ ПАРАСКЕВА БІЛИНСЬКА

† ≥ 1730

Черниця Загвзідянського монастиря (1727–1730)

Народилася, вочевидь, у с. Велика Білина (тепер Самбірського р-ну Львівської обл.).

Батьки: Микола († < 1727) і Анастасія († < 1727) Білинські Ярошовичі.

9.XII 1727, після смерті батьків, відступила частку в с. Велика Білина Олександрові Білинському Тарасовичу. 25.II 1730 той отримав повне право розпорядника.

ЦДІА України у Львові, ф. 5, оп. 1, спр. 70, с. 388–390; спр. 71, с. 150–155; ф. 159, оп. 9, спр. 3600, арк. 5.

ПАЇСІЯ ЗАВАДОВСЬКА

* бл. 1707 – † ≥ 1747

Черниця Жовківського монастиря (бл. 1727–1747)

Батько: о. Іван Завадовський, парох у с. Валява (тепер Перемишльського пов. Підкарпатського воєв., Республіка Польща). Сестри: *Митрофана* і *Софія (Завадовські)*, черниці Жовківської обителі.

Бл. 1727 у Жовкві прийняла облечини. 14 (25).IX 1746, у день престольного празника цього монастиря – Воздвиження Чесного Хреста, склала вічні обіти за присутності ігумена Крехівської обителі

о. Йосафата (Висоцького, * 1709)⁷². 1747 надалі несла служіння в Жовкві. На той час мала бл. 40 років. Разом із рідними сестрами – *Софією й Митрофаню (Завадовськими)*, перебувала в опозиції до *Єлизавети (Стрембіцької)* та *Теодори (Куропатницької)*.

ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 9, 20–23.

ПАЇСІЯ

† ≥ 1751

Черниця Словітського монастиря (1751)

Народилася в с. Липівці (тепер Перемишлянського р-ну Львівської обл.).

1751, під час проведення візитації Словітської обителі, згадується серед її насельниць. Внесла впис до монастирського пом'яника; на той час була еклезиархою. 1763 у візитаційному протоколі чернечого осередку інформація про неї відсутня.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 40в, арк. 1 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 5.

ПАЛЛАДІЯ

† поч. XVIII ст. (?)

Черниця Сасівського монастиря (поч. XVIII ст. (?))

Прибл. поч. XVIII ст. датується її впис до пом'яника Підгорецької обителі.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 1265, арк. 307 зв.

ПАМФІЛІЯ КАТЕРИНА

* бл. 1693 – † ≥ 1763

Черниця Городищенського (бл. 1713 – бл. 1730-х) і Словітського (бл. 1730-х – 1763) монастирів

Батько: парох у м. Кристинопіль (тепер м. Червоноград Львівської обл.).

Бл. 1713 у Городищі (Холмська єпархія) прийняла облечини, а також склала вічні обіти за присутності о. Антонія (Терлецького). Бл. 1730-х перебралася до Словіти. 1743 зробила впис до монастирського пом'яника. 1751, під час проведення візитації цієї обителі, згадується серед її насельниць. 1763 надалі перебувала у Словіті. На той час мала бл. 70 років. 1782 у переліку монахинь цього чернечого осередку інформація про неї відсутня.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 529, арк. 69; НМЛ, Ркл-23, арк. 424 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 5.

⁷² Детальніше про ерея: ЛННБУ, ф. 3, спр. 435, арк. 129 зв.

ПАНКРАТІЯ**† між 6.XI і 29.XI 1636****Черниця Львівського монастиря Різдва Пресв. Богородиці на Тарнавці (1636)**

Брати: Яцков'ята. Сестра: Марухна.

6.XI 1636 Панкратія, «сестра Яцков'ят», за присутності ігумені обителі Єфремії (Ав(е)диківни Погорецької) та о. Йосифа (Кириловича) уклала заповіт, записуючи монастиреві свій дідичний ґрунт, що лежав на території Краківського передмістя в межах міської юрисдикції, поміж наділами Якуба (Якова) Дубаса й Мартина Цигана, а рідній сестрі Марухні – ялівку й сукню. 29.XI 1636, на час облятування тестаменту до раецьких книг Львова, уже не жила.

ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 51, с. 1624–1626.

ПАНКРАТІЯ**† ≥ 1689****Черниця Рип'янського монастиря (1689)**

Сестра: Наталія, черниця Рип'янської обителі.

1689 разом з рідною сестрою Наталією подарувала до монастирської церкви Успення Пресв. Богородиці у Рип'янці Євангеліє (Львів 1670).

А. Петрушевичъ. *Сводная, съ 1600 по 1700 годъ*, с. 225–226.

ПАНКРАТІЯ**† кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)****Черниця Жовківського монастиря (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))**

Прибл. кін. XVII – поч. XVIII ст. датується колективний впис монахинь Жовківської обителі, у т. ч. Панкратії, до пом'яника монастиря у Волиці Деревлянській.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 14, арк. 28.

ПАНКРАТІЯ**† кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)****Черниця Унівського монастиря (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))**

Прибл. кін. XVII – поч. XVIII ст. датується впис її та іншої монахині Унівської обителі Митродори до пом'яника монастиря у Волиці Деревлянській.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 14, арк. 27 зв.

ПАНКРАТІЯ

† ≥ 1733

Черниця Сасівського монастиря (1733)

1733 датується її впис до пом'яника Підгорецької обителі.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 105, арк. 64 зв.

ПАНКРАТІЯ

† ≥ 1741

Черниця Словітського монастиря (1741)

1741 датується її впис до пом'яника Словітської обителі.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 40в, арк. 2 зв.

ПАНКРАТІЯ

* бл. 1677 – † ≥ 1747

Черниця Жовківського монастиря (бл. 1697–1747)

Бл. 1697 у Жовкві прийняла облечини, а також склала вічні обіти. 1747, під час проведення візитації цієї обителі, фігурує серед її насельниць. На той час мала бл. 70 років; була незрячою. Жила в келії разом із *Теодорою (Куропатницькою)*, яка опікувалася нею. Можливо, тотожна згаданій раніше *Панкратії*, котра внесла впис до пом'яника монастиря у Волиці Деревлянській.

ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 20–23.

ПАНКРАТІЯ ДЗЬОН

† ≥ 1756

Рясофорна послушниця православної обителі в Молдавії (≤ 1756) та Рип'янського унійного монастиря (1756)

Народилася в м. Калуш (тепер Івано-Франківської обл.).

Батько: Андрій Дзьон, ткач.

Прийняла облечини в одній з православних обителей на території Молдавії. 1756 перебувала в Рип'янці. На той час ще не склала вічних обітів. Після закриття монастиря мала бути переведена до Загвіздя. 1760 не згадується серед насельниць цієї обителі. Можливо, полишила чернечий стан, оскільки не була ще «професокою».

НМЛ, Ркл-18, арк. 137–137 зв.

ПАНКРАТІЯ

† < 28.VII (8.VIII) 1778

Черниця Розгірчанського монастиря (≤ 1778)

28.VII (8.VIII) 1778, під час проведення візитації Розгірчанської обителі, вже згадується як покійна. В її келії мешкала *Макарія (Корчинська)*.

НМЛ, Ркл-41, арк. 3 зв.

ПАРАСКЕВА

† 24.IV 1761

Черниця Унівського монастиря; ігуменя обителі (1761)

До метрики померлих Унівської архимандрії внесено запис про смерть Параскеви, настоятельки жіночого монастиря, та поховання її о. Гедеоном (Гульським) на горі, поблизу церкви Преображення Господнього. І. Буцманюк. *Унів і єго монастирі*, с. 76.

ПАФНУТІЯ

† ≤ 1727

Черниця Словітського монастиря (≤ 1727)

1727 у реєстрі прибутків і видатків Словітської обителі згадується як померла.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2872, арк. 1.

ПЕЛАГІЯ

† кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)

Черниця Жовківського монастиря (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Прибл. кін. XVII – поч. XVIII ст. датується колективний впис монахинь Жовківської обителі, у т. ч. Пелагії, до пом'яника монастиря у Волиці Деревлянській.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 14, арк. 28.

ПЕЛАГІЯ

† ≥ 1719

Черниця Сасівського монастиря (1719)

1719 духовний суд Львівської єпархії розглядав скаргу монахині на о. Стефана, пароха с. Таурів (тепер Козівського р-ну Тернопільської обл.), о. Івана, пароха с. Каплинці (тепер частина с. Медова Козівського р-ну Тернопільської обл.), його дружину Олену, а також Пелагію, жінку Петра Поповича. Вони неправдиво звинуватили інокію в тому, що вона вагітна, і, не зважаючи на духовний стан, обмацували її в домі о. Івана.

НМЛ, Ркл-82, арк. 36 зв.-37; Ркл-175, арк. 235 зв.-236.

ПЕЛАГІЯ АГАФІЯ ГЕЛЕХІВНА

* 1720 – † 20.VI (1.VII) 1772

Черниця Львівського Введенського монастиря (1764–1772)⁷³

Народилася в с. Вільки біля Рави-Руської (поселення не ідентифіковано). 5 (16).II 1720 охрещена в місцевій церкві.

Батьки: Василь і Марія, заможні селяни.

17 (28).V 1764 духовний суд Львівської єпархії розглядав справу про побиття монахині парохом передміського храму Воскресіння Христового у Львові о. Михайлом Гавалкевичем. Жила у Львівській Введенській обителі аж до смерті. Похована на території монастиря. Її могила розміщувалася біля входу до монастирської церкви, поряд з похованням Єфимії (Деревинської).

ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 19 зв.; НМЛ, Ркл-87, арк. 543 зв.; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 237.

ПЕТРОНІЯ / ПЕТРОНЕЛЛА

† ≥ 1731

Черниця Сасівського монастиря (1728–1731); ігуменя обителі (1731)

13.XI 1728 датується її впис до пом'яника Підгорецького монастиря. 14 (25).XI 1731, після обрання чернечою спільнотою, була затверджена львівським єпископом Атанасієм (Шептицьким) на уряді настоятельки Сасівської обителі.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 105, арк. 93 зв.; НМЛ, Ркл-84, арк. 78 зв.–79.

СЕРАФИМА

† ≥ 1631

Черниця Підгородського та Рогатинського монастирів (1626–1631)

Сестри: *Макарія* й *Марія*, черниці Підгородського та Рогатинського монастирів.

1626 з дозволу Серафими й *Макарії* Унівська архимандрія отримала право розпоряджатися ґрунтами, що належали двом жіночим обителям: Вознесіння Господнього (розташована між Рогатином і Підгороддям) і Преображення Господнього (на одному з передмість Рогатина). Зі свого боку, ченці зобов'язувалися здійснювати правову

⁷³ У каталозі черниць Львівського Введенського монастиря у біограмі Пелагії (Гелехівни) інформація про час прийняття облечин (1726 р.) та складення вічних обітів (1730 р.) ідентична з тією, що міститься у біограмі Єфимії (Деревинської). Відкидаємо ці дати, оскільки неможливо, аби вона прийняла облечини вже в 6 років, а вічні обіти склала в 10-річному віці.

й духовну опіку над цими чернечими осередками. Та вже 1631 Серафима разом із *Макарією* й *Марією* звернулася до братії Унівського монастиря з проханням, аби монахи повернули жіночим обителям вказані ґрунти.

НМЛ, Ркл-20, арк. 560 зв.–561 зв.

СЕРАФИМА УГНІВСЬКА

† *II пол. XVII ст. (?)*

Черниця Крехівського монастиря (II пол. XVII ст. (?))

Походила, вочевидь, з м-ка Угнів (тепер Сокальського р-ну Львівської обл.).

Прибл. II пол. XVII ст. датується її впис до пом'яника Щеплотської обителі.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 386, арк. 43 зв.

СЕРАФИМА ВИСОЧАНСЬКА

† ≥ 1653

Черниця Яворівського монастиря (1632–1653)

Батьки: Марко й Анна з Шептицьких Височанські, шляхтичі. Брат: Петро Височанський.

І 1632 у Перемишльському земському уряді за присутності монахинь Яворівської обителі *Паїсії* та *Митродори* зреклася прав на дідичні (батьківські й материнські) маєтки. 1653 все ще перебувала в Яворові.

ЦДІА України у Львові, ф. 14, оп. 1, спр. 104, с. 8–9; спр. 126, с. 7–8.

СЕРАФИМА КУЛЬЧИЦЬКА

† ≥ 1666

Черниця Словітського монастиря (1666)

5.II 1666 була присутня в с. Ляшки⁷⁴ під час зізнання *Олімпіади* (Дубровлянської) про отримання нею посагу.

ЦДІА України у Львові, ф. 7, оп. 1, спр. 52, с. 1068–1069.

СЕРАФИМА НАГОРЕЦЬКА

† *кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)*

Черниця Унівського монастиря; ігуменя обителі (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

⁷⁴ На території Руського воєводства в ранньомодерний період існувала низка поселень з такою назвою. Найвірогідніше, йдеться про Ляшки Горішні або Ляшки Долішні Жидачівського пов., оскільки вказане зізнання було облятоване до книг саме Жидачівського гродського уряду.

Дочка: Марія Конаревська (Конаржевська) із с. Черемошня (тепер Золочівського р-ну Львівської обл.).

Прибл. кін. XVII – поч. XVIII ст. датується впис монахині та її доньки Марії Конаревської (Конаржевської) до пом'яника Підгорецького монастиря.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 105, арк. 93; спр. 1265, арк. 301.

СЕРАФИМА СОФІЯ ТОМКЕВИЧІВНА

* ≤ 1663 – † 8 (19).I 1726

Черниця Львівського Введенського монастиря (1708–1726); ігуменя обителі (1708–1726)

Батьки: Теодосій († ≤ 1663) і Варвара з Лянґішів Томкевичі. Тітки: *Кандида й Олімпіада (Лянґішівни)*, черниці Львівського монастиря «Лянґішівен». Сестри: 1) *Соломонія (Томкевичівна)*, черниця Львівського Введенського монастиря; 2) Анна Томкевичівна Корті; 3) Єлена Томкевичівна. Племінниці: 1) Варвара Ставровичова; 2) Катерина Коцьова; 3) Єлена з Корті Ломиковська, дружина Георгія Ломиковського.

28.I (6.II) 1708 у пом'янику Львівської Введенської обителі фігурує як її насельниця; очолювала на той час чернечу спільноту. За урядування цієї ігумені о. Теофіл (Дунаєвський) переписав згаданий синодик. 1709, після смерті батьків, відбувся поділ батьківської Томкевичівської кам'яниці: сестри світського стану (Анна та Єлена) отримали приміщення в передній частині будівлі, а сестри-монахині (Серафима й *Соломонія (Томкевичівни)*) – в її тильній частині (ця нерухомість трактувалася як посаг інокінь). Батько Теодосій Томкевич, помираючи, також залишив дітям у спадок 15 000 зл., які були забезпечені на маєтках у сс. Кругів (тепер Золочівського р-ну Львівської обл.) та Добросин (тепер Жовківського р-ну Львівської обл.). Після відрахування 7 000 зл. для розпорядника тестаменту, добжинського стольника Олександра Папари⁷⁵, усі чотири спадкоємиці мали одержати по 2 000 зл. 23.XII 1725 (3.I 1726) одна із них, Серафима (Томкевичівна), уклала заповіт, за умовами котрого із належної їй суми (цими грошима на той момент розпоряджалася Варвара Папара, вдова названого стольника, сплачуючи черниці провізію), певні кошти призначалися на її похорон, а решта – трьом племінницям: Варварі Ставровичовій, Катерині Коцьовій, а також Єлені з Корті Ломиковській, дружині Георгія Ломиковського. Разом із *Соломонією (Томке-*

⁷⁵ *Urządnicy kujawscy i dobrzyńscy*, с. 199.

вичівною), 1722 вчинила впис до синодика Підгорецького монастиря. Також зберігся її недатований впис до Скитського пом'яника.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 105, арк. 52 зв.; ф. 77, спр. 11, арк. 30–30 зв.; НМЛ, Ркл-60, арк. 49–49 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2558, арк. 4–4 зв.; спр. 2568, арк. 1–1 зв.; 21–21 зв.; спр. 2573, арк. 2–3 зв.; *Великий Скит у Карпатах: у 3 т.*, т. 1, с. 441, 627.

СЕРАФИМА ЯВОРСЬКА

† ≥ 1731

Черниця Смільницького монастиря (1694–1731); ігуменя обителі (1700)

Батьки: Микола, житомирський війський⁷⁶, та Єлена з Турецьких Яворські Петрашевичі. Брат: Василь Яворський Петрашевич († ≤ 1701). Сестра: Анна Кропивницька, дружина Олександра Кропивницького.

1694 зазначена у списку насельниць Смільницької обителі, який міститься на одній зі сторінок «чернечого требника». 1700 як ігуменя монастиря від імені чернечої спільноти подала позов проти о. Івана Стрільбицького, котрий позичив у монахинь 60 зл. і заборгував їм за останні роки 100 зл. провізії. 3.ІІ 1701, після смерті брата, Василя Кропивницького, який не залишив потомства, в Унятичах підписала угоду з рідною сестрою Анною Кропивницькою про розподіл дідичних маєтків у Турці. 22.ХІ 1731 духовний суд Перемишльської єпархії розглядав скаргу Серафими (Яворської) на о. Григорія, пароха Горішньої церкви в с. Чуква (тепер Самбірського р-ну Львівської обл.), котрому вона віддала на збереження деякі зі своїх речей, що згодом з його вини були втрачені.

ЛННБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 2167/І, арк. 2; ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 473, с. 1579–1581; спр. 539, с. 1388–1390; АРР, АВГК, sygn. 2 supl., s. 216–217; sygn. 10 supl., k. 152–152 v.

СЕРАФИМА СОФІЯ ЧОЛГАНСЬКА

† ≥ 1745

Черниця Львівського Введенського монастиря (1732–1745)

Батько: Іван Чолганський († ≤ 1732), кременецький підстолий⁷⁷. Мати: Юстина з Папарів⁷⁸, дружина: 1° Олександра Свистельницького, урядника каптурового суду в Галичі († ≤ 1725); 2° Івана Чолганського. Дядьки: 1) Теодор Папара († 1740), новгород-сіверський підчаший (1728–1734),

⁷⁶ *Urządnicy województw kijowskiego*, с. 144.

⁷⁷ У переліку урядників Волинського воеводства не зазначений (*Urządnicy wołyński XIV–XVIII w.: Spisy /* укл. М. Wolski. Kórnik 2007).

⁷⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 1215, арк. 1 зв.

подільський чашник (1734–1736)⁷⁹; 2) Олександр Папара, добжинський стольник (1697)⁸⁰; 3) Йоан Папара⁸¹.

22.II 1732 мати монахині Юстина з Папарів записала їй в якості посагу 2 000 зл., забезпечивши суму на маєтках у с. Свистельники (тепер с. Світанок Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.). 13 (24). II 1742 владики Атанасій (Шептицький) дозволив Серафимі (Чолганській) вільно розпоряджатися власними посіlostями та коштами, які їй належать за спадковим правом. 7.VII 1742 теребовлянський стольник (1733–1744) Іван Шумлянський († 1756)⁸² позичив у інокіні 2 000 зл., котрі забезпечив на своїх маєтностях. 5 (16).XII 1745 перебувала ще у Львівській Введенській обителі; зробила запис до монастирського пом'яника.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 30 зв.; НМЛ, Ркл-72, арк. 4 зв.; Ркл-74, арк. 1; ЦДІА України у Львові, ф. 5, оп. 1, спр. 74, с. 869–876; ф. 9, оп. 1, спр. 284, с. 115–116; ф. 684, оп. 1, спр. 2558, арк. 4; спр. 2568, арк. 22.

СЕРАФИМА СВИДЕРСЬКА

† ≥ 1763

Черниця Рогатинського монастиря (бл. 1740–1763); ігуменя обителі (бл. 1742–1760; 1763)

Бл. 1740 у Рогатині прийняла облечини з рук галицького генерального намісника о. Ільяшевича, а через рік там само склала вічні обіти за присутності ігумена Підгородського монастиря о. Гедеона (Яновського). Бл. 1742 очолила Рогатинську обитель. 1760 надалі обіймала цей уряд, з якого через фінансові надуживання була усунена візитатором о. Миколою Шадурським. Власним коштом придбала до монастирської церкви срібний келих та фелон. 1763 знову згадується як настоятелька: від імені спільноти позичила 200 зл. Іванові Демковичу, синові колишнього рогатинського намісника о. Стефана Демковича.

НМЛ, Ркл-20, арк. 557 зв., 563 зв.; 566–566 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2780, арк. 5, 8–8 зв., 16.

СЕРАФИМА АНАСТАСІЯ ЗІНЬКОВСЬКА

† ≥ 1763

Черниця Словітського монастиря (1704–1763); ігуменя обителі (1721–1763)

⁷⁹ *Urządnicy podolscy*, с. 62

⁸⁰ *Urządnicy kujawscy i dobrzyńscy*, с. 199.

⁸¹ Про Папарів див.: ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 1215, арк. 1 зв.

⁸² *Urządnicy województwa ruskiego*, с. 102.

Народилася в с. Підсоснів (тепер Пустомитівського р-ну Львівської обл.). Батько: священник. Родичі: 1) о. Філарет (Кощаківський), ігумен Межигірського і Мгарського монастирів; 2) о. Ілля (Кощаківський, † 1720), еромонах Межигірської та Підгородищенської обителі, старший брат о. Філарета Кощаківського⁸³.

14 (25).XII 1704 у Словіті прийняла облечини, а також склала вічні обіти. 22.VIII 1721 декретом львівського єпископа Атанасія (Шептицького) призначена настоятелькою цього осередку. 5.III 1724 їй подарував Новий Завіт (Єв'є 1611) о. Філарет (Кощаківський). 1741 внесла впис до монастирського пом'яника як ігуменя обителі. 1751 перебувала в Словіті, надалі виконуючи обов'язки настоятельки. Того ж року позичила архимандритові Унівського монастиря о. Амвросієві (Турянському, 1718–1774) 2 000 зл., а наступного року – ще 1 000 зл. 1757–1758 репрезентувала чернечий осередок під час судових суперечок із посесором Словіті Андрієм Кірстою. 1760 виступала від імені монастирського підданого Яна Кончевича з позовом проти його брата о. Павла Концевича, пароха с. Гологори (тепер Золочівського р-ну Львівської обл.). 1763, під час проведення візитації монастиря, все ще очолювала спільноту. Єпископський комісар о. Микола Шадурський відзначав побожність її життя. З огляду на свій вік, звернулася до нього з проханням дозволити насельницям Словітської обителі обрати нову ігуменю. 1768 на чолі монашої громади стояла вже *Венедикта (Залеська)*.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 529, арк. 64; НМЛ, Ркл-23, арк. 423 зв.–424; Ркл-67, арк. 525 зв.–526 зв.; Ркл-87, арк. 20 зв.–21, 291–291 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 3, оп. 1, спр. 37, с. 1141–1142; ф. 684, оп. 1, спр. 2805, арк. 5, 6 зв.; спр. 2872, арк. 1–2 зв.; спр. 2936, арк. 7; спр. 2966, арк. 1; И. Свѣнцицкій. *Каталогъ книгъ*, с. 12–13.

СЕРАФИМА АЛЕКСАНДРОВИЧІВНА

† ≥ 1782

Черниця Словітського монастиря (1782)

1782 згадується серед насельниць Словітської обителі. 1789 у переліку монахинь цього ж монастиря інформація про неї відсутня.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 529, арк. 60; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2808, арк. 8 зв.

⁸³ Докладніше про братів Кощаківських: С. Галасливий [І. Мицько]. Ілля Кощаківський, с. 54–56.

СЕРАФИМА МАРІЯ ЛЮБАЧЕВСЬКА

* 19 (30).XI 1750 – † 17/18 (28/29).VI 1788

Рясофорна послушниця Львівського Введенського монастиря (1781–1788)

Народилася в м. Львові. Охрещена в передміській церкві Богоявлення Господнього.

Батьки: Михайло († 1759), член Богоявленського братства, й Катерина Любачевські, львівські передміщани⁸⁴.

17 (28).VI 1781 у Львівській Введенській обителі прийняла облечини з рук прокуратора монастиря о. Івана Горбачевського, пароха міського храму Успення Пресв. Богородиці. Несла служіння в цій обителі аж до смерті. В останні місяці життя хворіла. У фінансовій книзі монастиря зафіксовано витрати на її лікування, а також на похорон. Померла 17 (28).VI 1788 (за каталогом черниць), або 18 (29).VI 1788 (за метричною книгою померлих церкви Св. Параскеви П'ятниці). Похована на публічному цвинтарі, що розташовувався поблизу чоловічої обителі Св. Йоана Богослова. Її могила була поруч із похованням Февронії (Андруськевичівни).

ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 19 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 4а, спр. 3278, арк. 184; ф. 684, оп. 1, спр. 2558, арк. 7 зв.; спр. 2576, арк. 8 зв.; спр. 2586, арк. 4; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 240.

СЕРАФИМА ПАНАСЮКІВНА / ПАНАСЮЧКА

* бл. 1715 – † ≥ 4 (15).VI 1794

Черниця Кам'янка-Струмилівського монастиря (бл. 1732–1794), ігумена обителі (бл. сер. 1740-х)

Народилася в м. Кам'янка-Струмилова (тепер м. Кам'янка-Бузька Львівської обл.).

Батьки: Петро й Тетяна Панасюки, кам'янка-струмилівські міщани.

Бл. 1732 у Кам'янці-Струмилівській прийняла облечини, а також склала вічні обіти за присутності ігумена Язеницького монастиря о. Іполита (Роговича, † 1744)⁸⁵. 1739–1752 неодноразово згадується в метричній книзі хрещень місцевої парафії Різдва Пресв. Богородиці (була хрещеною матір'ю дітей тутешніх міщан). Її прізвище зафіксовано

⁸⁴ У 1743–1759 рр. Михайло Любачевський фігурує в фінансовій книзі братства. У 1747, 1749, 1752, 1755–1756 рр. він був старшим конфрадернії (М. Капраль. *Богоявленське братство Львова*, с. 49, 51, 53, 55–56, 58–60, 63–64, 69–71, 73, 75, 77, 174, 178, 183, 189, 192, 248). Подружжя згадується також серед осіб, які внесли впис до пом'яника Богоявленської церкви (*Архів ЮЗР*, ч. 1, т. 12. 1904, с. 517).

⁸⁵ Більше про нього: ЛННБУ, ф. 3, спр. 435, арк. 78.

також у недатованому (прибл. сер. 1740-х) списку монахинь обителі (у ньому зазначено, що вічні обіти вона склала прибл. 10 років тому). На той час виконувала обов'язки ігумені. 1763 надалі перебувала в Кам'янці-Струмиловій; мешкала в «халупі», яку придбав для неї батько, разом із *Атанасією (Кулачківною)*. Була неписьменною. Несла служіння в цьому монастирі до смерті. У різних джерелах вік черниці подано наступним чином: прибл. сер. 1740-х – понад 30 років; 1763 – бл. 48 років; VI 1794 – бл. 80 років.

НМЛ, Ркк-2869, арк. 26, 28, 28 зв., 29 зв. 30, 30 зв., 31 зв., 34 зв., 35, 37 зв., 38 зв., 39, 40 зв., 45 зв., 48, 54; Ркл-24, с. 112; ЦДІА України у Львові, ф. 201, спр. 1248 (тимч.), арк. 1; оп. 4а, спр. 2382, арк. 13 зв.

СОЛОМОНІЯ / САЛОМЕЯ ТОМКЕВИЧІВНА

* ≤ 1663 – † бл. 15 (28).VIII 1756

Черниця Львівського Введенського монастиря (1708–1756); ігуменя (1734–1746) і намісниця (1755) обителі

Батьки: Теодосій († ≤ 1663) і Варвара з Лянґішів Томкевичі. Тітки: *Кандида й Олімпіада (Лянґішівни)*, черниці Львівського монастиря «Лянґішівен». Сестри: 1) *Серафима (Томкевичівна)*, черниця Львівського Введенського монастиря; 2) Анна Томкевичівна Корті; 3) Єлена Томкевичівна. Племінниці: 1) Варвара Ставровичова; 2) Катерина Коцьова; 3) Єлена з Корті Ломиковська, дружина Георгія Ломиковського.

28.I (6.II) 1708 у пом'янику Львівського Введенського монастиря згадується як насельниця цієї обителі. 1709, після смерті батьків, відбувся поділ батьківської Томкевичівської кам'яниці: сестри світського стану (Анна та Єлена) отримали приміщення в передній частині будівлі, а сестри-монахині (Соломонія й *Серафима (Томкевичівни)*) – в її тильній частині (ця нерухомість трактувалася як посаг інокінь). 20.IV (1.V) 1722 духовний суд Львівської єпархії розглядав скаргу черниці на дяка Успенської церкви у Львові Івана Бреницького, котрий зневажив її, викинувши свічки, які вона принесла, щоб поставити у вказаному храмі. Того ж року разом із *Серафимою (Томкевичівною)* вчинила впис до пом'яника Підгорецького монастиря. Їхній батько Теодосій Томкевич, помираючи, залишив у спадок своїм дітям 15 000 зл., які були забезпечені на маєтках у сс. Кругів (тепер Золочівського р-ну Львівської обл.) та Добросин (тепер Жовківського р-ну Львівської обл.). Після відрахування 7 000 зл. для розпорядника тестаменту, добжинського стольника Олександра Папарі⁸⁶, всі

⁸⁶ *Urządnicy kujawscy i dobrzyńscy*, с. 199.

чотири спадкоємиці мали одержати по 2 000 зл. 23.XII 1725 (3.I 1726) монахиня була присутня під час укладення заповіту *Серафимою* (Томкевичівною). 20.IX 1728, після смерті цієї сестри, Соломонія Томкевичівна записала успадковану ними обома частину Томкевичівської кам'яниці Георгієві Ломиковському та його дружині Єлені з Корті, племінниці тестаторки (взамін Львівська Введенська обитель повинна була отримувати провізію). 1734 вперше в джерелах фігурує як ігуменя монастиря. 11 (22).V 1746 владики Атанасій (Шептицький) задовольнив її прохання про відставку з уряду, з огляду на літній вік та незадовільний стан здоров'я. 1755 була намісницею обители. Перебувала у Львівському Введенському монастирі аж до смерті. Зберігся реєстр видатків на її похорон.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 105, арк. 52 зв.; ф. 77, спр. 11, арк. 19 зв.; 30–30 зв.; НМЛ, Ркл-60, арк. 49–49 зв.; Ркл-82, арк. 71 зв; Ркл-85, арк. 332–333 зв., 341–341 зв., 351 зв.–353, 364–367 зв.; Ркл-86, арк. 609 зв.–610; ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 285, с. 174; спр. 527, с. 538–539; ф. 684, оп. 1, спр. 2558, арк. 4–4 зв.; спр. 2568, арк. 1–2 зв., 2–2 зв., 21–21 зв.; спр. 2573, арк. 2–3 зв.; спр. 2580, арк. 4, 10–10 зв.; спр. 2785, арк. 1–2 зв.

СОФІЯ ТУРЕЦЬКА

† ≥ 1694

Черниця Смільницького монастиря (1677–1694)

9.X 1677 разом із *Наталією* (Гординською) від імені насельниць Смільницької обители подала до Перемишльського гродського уряду скаргу на сяноцького войського Олександра Устрицького († 1690)⁸⁷ і його дружину Доротею з Височанських, посесорів вїтївства у Старому Місті (тепер м. Старий Самбір Львівської обл.), звинувачуючи їх у тому, що за намовою подружжя пасерб шляхтянки Лука Височанський та їхні піддані зі Старого Міста 5.X 1677 напали на монастирських слуг, забрали їхню худобу, а також зневажили деяких інокінь. 1694 зазначена у списку сестер Смільницької обители, який міститься на одній зі сторінок «чернечого требника».

ЛННБУ, ф. 5, оп. 1, спр. 2167/I, арк. 2; ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 424, с. 1324–1327.

СОФІЯ ЗАВАДОВСЬКА

* бл. 1677 – † ≥ 1747

Черниця Жовківського монастиря (бл. 1717–1747); ігуменя обители (1744–1747)

⁸⁷ *Urządnicy województwa ruskiego*, с. 302.

Батько: о. Іван Завадовський, парох у с. Валява (тепер Перемишльського пов. Підкарпатського воєв., Республіка Польща). Сестри: *Митрофана й Паїсія (Завадовські)*, черниці Жовківського монастиря.

Бл. 1717 у Жовкві прийняла облечини, а також склала вічні обіти. Після смерті ігумені *Атанасії* стала її наступницею; у реєстрі доходів і видатків Жовківської обителі вказано, що 28.IX (9.X) 1744 вона отримала дозвіл на виконання обов'язків настоятельки. Завдяки її старанням, наступного року проведено ремонт монастирської огорожі та дзвіниці. 1747 надалі несла служіння в Жовкві. На той час вона мала бл. 70 років і продовжувала очолювати спільноту. Разом зі своїми рідними сестрами – *Митрофаною й Паїсією (Завадовськими)*, перебувала в опозиції до *Єлизавети (Стрембицької)* та *Теодори (Куропатницької)*.

ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 1–2 зв., 9, 20–23.

СОФІЯ ГІРНЯНЬСЬКА

† ≥ 1778

Черниця Розгірчанського монастиря (1764–1778)

Походила, вочевидь, із с. Гірне (тепер Стрийського р-ну Львівської обл.)

1764 і 1778, під час проведення візитацій Розгірчанської обителі, згадується серед її насельниць. 1778 мешкала в келії разом з *Атанасією (Дашавською)*.

НМЛ, Ркл-38, арк. 8 зв.–9, 29 зв.; Ркл-41, арк. 3 зв.

СОФІЯ ЄЛЕНА МАЄВСЬКА

* бл. 1729 – † ≥ 1793

Черниця Смільницького (бл. 1744–1789) і Словітського (1789–1793) монастирів; намісниця Смільницької обителі (поч. 1780-х, 1786–1789)

Народилася в с. Любінь (Великий / Малий (?)) (тепер Городоцького р-ну Львівської обл.).

Родичка (сестра (?)): *Атанасія (Маєвська)*, черниця Смільницького монастиря.

Бл. 1744 (?) прийняла облечини. 2 (13).ІІ 1760, на свято Стрітіння Господнього, у Смільниці разом із *Олександрою (Стахнякевичовою)* склала вічні обіти. Її підпис як намісниці стоїть під реєстром монастирських документів, що був укладений урядовим комісаром Стефаном де Нагі. 1786 у переліку насельниць цієї обителі знову фігурує як намісниця. 1788 у візитаційному протоколі чернечого осередку зазначено, що вона надалі займала цю посаду, а також була першою крилошанкою. 1789, після ліквідації Смільницького монастиря,

переведена до Словіти. 1793 згадується серед черниць цієї обителі, натомість 1800 у списку монахинь інформація про неї відсутня. У різних джерелах вік черниці подано наступним чином: 1788 – бл. 59 років; 1793 – прибіл. 64 роки.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 1374/1, арк. 1; НМЛ, Ркл-535, арк. 2 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 50, спр. 1411, арк. 8; спр. 1412, арк. 45; оп. 84, спр. 3025, арк. 24; спр. 3030, арк. 32, 35 зв.–36, 38–38 зв.; APP, ABGK, sygn. 1767, s. 1, 6, 13, 14, 71.

СУСАННА З ПАПАРІВ КОТОНІЯ / КОТОНІОН / КОТОНЯНКА

† III 1720

Черниця Львівського Введенського монастиря (1708–1720)

1708 в пом'янику Львівської Введенської обителі згадується як насельниця цього монастиря. 28.VI 1720 добжинська стольникова Варвара Папара дала розписку про те, що позичила в покійної монахині 300 зл., які зобов'язалася повернути до кінця року.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 31; ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2568, арк. 22 зв.; спр. 2580, арк. 1.

СУСАННА МАРІАННА (МАРІЯ) З ПАПАРІВ ПОПЕЛЬОВА

† ≥ 1734

Черниця Львівського Введенського монастиря (1734)

Брати: 1) Теодор Папара († 1740), новгород-сіверський підчаший (1728–1734), подільський чашник (1734–1736)⁸⁸; 2) Олександр Папара, добжинський стольник (1697)⁸⁹; 3) Йоан Папара⁹⁰. Чоловік: Микола Попель († < 12.VI 1734).

1702 Маріанна з Папарів Попельова була вже одружена; цього року вона вчинила впис до пом'яника Підгорецької обителі. 1721 записала 200 зл. Львівському Введенському монастиреві, а також 100 зл. капеланові сестер.

Після смерті чоловіка вступила до згаданої обителі. 12.VI 1734 її брат Теодор Папара записав сестрі в якості посагу 2 000 зл., які забезпечив на маєтках у сс. Батятичі та Желдець (тепер Кам'янка-Бузького р-ну Львівської обл.).

ЛННБУ, ф. 3, спр. 84, арк. 95; спр. 105, арк. 59 зв.; ф. 77, спр. 11, арк. 31; НМЛ, Ркл-85, арк. 341–341 зв., 351 зв.–353, 364–367 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1,

⁸⁸ *Urządnicy podolscy*, с. 62.

⁸⁹ *Urządnicy kujawscy i dobrzyńscy*, с. 199.

⁹⁰ Ширше про родину Папарів: ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 1215, арк. 1 зв.

спр. 285, с. 173–174; ф. 684, оп. 1, спр. 2558, арк. 4; спр. 2568, арк. 1–1 зв., 6–7, 21–22; спр. 2580, арк. 3.

ТАВИТА

† кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)

Черниця Жовківського монастиря (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Прибл. кін. XVII – поч. XVIII ст. датується її впис до пом'яника обителі у Волиці Деревлянській.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 14, арк. 22 зв.

ТАВИТА

† поч. XVIII ст. (?)

Черниця Миколаївського монастиря (поч. XVIII ст. (?))

Прибл. поч. XVIII ст. датується її впис до пом'яника Львівської Введенської обителі.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 26.

ТАВИТА

† ≥ 1731

Черниця Бібрецького монастиря (1731)

11.V 1731 позичила Теодосії Кравчишиній та її дітям, Стефанові й Маріанні, 30 зл. терміном на один рік.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 188 (тимч. 1031), арк. 7.

[ТАЇСІЯ] / ТАСІЯ

† ≥ 1688

Черниця Миколаївського монастиря; ігуменя обителі (1688)

15.V 1688 львівський генеральний намісник о. Йосафат (Лехнович) від імені сестер Миколаївської обителі, у т. ч. настоятельки Тасії, подав до Львівського гродського уряду скаргу на миколаївського вїтта Станіслава Метельського та інших міських урядників, звинувачуючи в тому, що за їхньою намовою миколаївські передміщани: брати Гриць, Матвій та Іван Мандзюки, а також їхній родич Павло Плюдра 12.V 1688 напали на монастир і побили його насельниць.

ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 453, с. 1184–1185; спр. 454, с. 1475–1477, 1680–1686.

ТАЇСІЯ КАСПЕРСЬКА

† ≥ 1773

Черниця Вінницького, Слобідко-Шелехівського та Рожецького монастирів

Народилася в м. Браїлів (тепер смт Браїлів Жмеринського р-ну Вінницької обл.).

Прийняла облечини, а також склала вічні обіти у Вінниці (Київська митрополича архієпархія) за присутності ігумена тутешньої обители о. Пахомія (П'ясецького). Прожила в цьому чернечому осередку бл. 20 років. Через конфлікт з ігуменею Венедиктою (Ястшембською) перебралася до Слобідки-Шелехівської, де провела прибіл. 3 роки. Бл. 1767 прибула до Рожецького монастиря (Київська митрополича архієпархія). 1773 надалі перебувала в цій обителі.

Е. Сѣцинский. *Матеріали*, с. 139.

ТЕКЛЯ (ОЛЕКСАНДРА) КОРИНЦІВНА

* < 1723 – † ≥ 1763

Черниця Кам'янка-Струмилівського монастиря (бл. 1751–1763)

Народилася в м. Кам'янка-Струмилова (тепер м. Кам'янка-Бузька Львівської обл.).

Батьки: Петро й Теодосія Коринці, кам'янка-струмилівські міщани.

Бл. 1751 у Кам'янці-Струмиловій прийняла облечини з рук о. Антонія (Підгірського, † 1756)⁹¹. 21.XI (2.XII) 1763, на свято Введення в Храм Пресв. Богородиці, разом із *Євпраксією (Іванечківною)* в міській церкві Різдва Пресв. Богородиці склала вічні обіти за присутності візитатора о. Миколи Шадурського. На той час мала понад 40 років; мешкала в окремій «халупі». Була неписьменною.

НМЛ, Ркл-24, с. 113–114.

ТЕКЛЯ МАРІЯ КУЛЬЧИЦЬКА

* 25.III (5.IV) 1729 – † 19 (30).I 1800

Черниця Львівського Введенського монастиря (1769–1800); ігуменя обители (1778–1800)

Народилася в с. Кульчиці (тепер Самбірського р-ну Львівської обл.).

Батьки: Василь та Єлена Кульчицькі Дашинці, шляхтичі.

22.XI (3.XII) 1769, у поспразнецтво свята Введення в Храм Пресв. Богородиці, у Львові прийняла облечини з рук львівського генерального намісника о. Антонія Левинського (бл. 1710–1778)⁹². 21.XI (2.XII) 1773,

⁹¹ Упродовж 1739–1756 рр. перебував у низці василіянських монастирів, зокрема в Почаєві, Білостоку, Добромилі й Дерезичах, займаючи різні посади (ЛННБУ, ф. 3, спр. 614, арк. 38 зв.).

⁹² Докладніше про нього: В. Кметь. Левинський Антоній // *Енциклопедія Львова*, т. 4 / за ред. А. Козицького, с. 44–45.

у день престольного празника обителі – Введення в Храм Пресв. Богородиці, разом із *Єлизаветою (Нарбутівною)* та *Февронією (Андруськевичівною)* склала вічні обіти за присутності того ж священнослужителя. Ймовірно, 1776, після смерті ігумені *Єфимії (Деревинської)*, була обрана її наступницею. 1778 вже обіймала згадану посаду. Впродовж 1780–1790-х постійно згадується як настоятелька монастиря. Була неписьменною. Жила у Львівській Введенській обителі аж до смерті.

ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3029, арк. 7; ф. 201, оп. 4а, спр. 3278, арк. 196 зв.; ф. 684, оп. 1, спр. 2566, арк. 3–4; спр. 2576, арк. 7 зв., 8 зв., 9 зв.; спр. 2579, арк. 5, 6, 9, 11, 12, 15, 19, 22, 25, 28, 33; спр. 2586, арк. 3, 4, 5–5 зв.; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 238–240.

ТЕОДОРА МОНАСТИРСЬКА

† ≥ 1701

Черниця Форощанського / Лукавського монастиря (1701)

Батьки: Микола († < 25.II 1701) й Феська († < 25.II 1701) Монастирські Кініковичі, шляхтичі. Сестра: Настасія Попель, дружина Онуфрія Попеля.

25.II 1701 разом із сестрою Настасією Попель брала участь у засіданні Перемишльського гродського уряду, де розглядалися майнові справи родини.

ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 215, с. 99–100.

ТЕОДОРА МАГДАЛИНА КУРОПАТНИЦЬКА

* бл. 1707 – † ≥ 1747

Черниця Жовківського монастиря (бл. 1723–1747)

Конвертитка з юдаїзму. Дитиною була передана на виховання до Жовківської обителі.

Бл. 1723 тут же прийняла облечини. Відтоді опікувалася незрячою монахинєю *Панкратією*, разом з якою мешкала. 14 (25).IX 1746, у день престольного празника монастиря – Воздвиження Чесного Хреста, склала вічні обіти за присутності ігумена Крехівської обителі о. Йо-сафата (Висоцького, * 1709)⁹³. 1747, під час проведення візитації цієї обителі, згадується серед її насельниць як крилошанка. На той час мала бл. 40 років. Разом із *Єлизаветою (Стрембіцькою)* була в опозиції до ігумені *Софії (Завадовської)* та її рідних сестер – *Митрофани* та *Пайсії (Завадовських)*.

ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 9, 20–23.

⁹³ Детальніше про єрея: ЛННБУ, ф. 3, спр. 435, арк. 129 зв.

ТЕОДОРА ТЕРЕЗА-ТЕКЛЯ РАКОВСЬКА

† ≥ 1786

Рясофорна послушниця Львівського Введенського монастиря (1780–1786)

Народилася в м. Вишнівець (тепер смт Вишнівець Збаразького р-ну Тернопільської обл.).

Батьки: Антоній та Анна Раковські, шляхтичі.

21.XI (2.XIII) 1780, у Львові, в день престольного празника обители – Введення в Храм Пресв. Богородиці, прийняла облечини з рук крилошанина о. Григорія Дорожинського, священника передміської церкви Воскресіння Христового. Під час церемонії був присутній львівський єпископ Петро Білянський. Проповідь виголосив незнаний на ім'я чернець ордену реформатів. Як зазначено у «Домовій історії» владики Білянського, черниця «прекрасним аж до подиву голосом є відзначена». VIII 1786 вона добровільно залишила монастир.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2586, арк. 1; М. Голубець. Жіночі монастирі, с. 4; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 240.

ТЕОДОСІЯ

* бл. сер. 1710-х – † ≥ бл. сер. 1740-х

Рясофорна послушниця Кам'яно-Струмилівського монастиря (бл. поч. 1730-х – бл. сер. 1740-х)

Згадується в недатованому (прибл. сер. 1740-х) списку монахинь Кам'яно-Струмилівської обители. На той час мала бл. 30 років; ще не склала вічних обітів, натомість облечини прийняла прибл. 16 років тому.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, спр. 1248 (тимч.), арк. 1 зв.

ТЕОДОСІЯ РОГОЗИНСЬКА

† ≥ 1748

Черниця Смільницького монастиря; намісниця обители (1748)

13.V 1748 як намісниця Смільницького монастиря від імені чернечої спільноти поквитувала Єлену з Яворських, вдову Петра Кропивницького Храпковича, та їхніх дітей: Стефана та Йоана Кропивницьких, а також Маріанну Терлецьку Шимкович, про виплату заборгованої суми 500 зл., позиченої покійним Петром Кропивницьким Храпковичем і записаної на своїх маєтностях у с. Бачина (тепер Старосамбірського р-ну Львівської обл.).

ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 248, с. 753; ф. 684, оп. 1, спр. 2995, арк. 1–2.

ТЕОДОСІЯ

† ≤ 1767

Черниця Яворівського монастиря (≤ 1767)

У протоколі візитації Яворівської обителі від 18 (29).І 1767 згадується про кошти, що залишилися після її смерті.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 22, арк. 10 зв.; АРР, АВГК, sygn. 142, s. 12.

ТЕОДОСІЯ ПРОКОПОВИЧІВНА

† ≥ 1773

Черниця Жабецького (Молдавія), Слобідко-Шелехівського та Рожецького монастирів

Народилася в м. Хирів (тепер Старосамбірського р-ну Львівської обл.).

Прийняла облечини, а також склала вічні обіти в молдавській обителі в с. Жабка (тепер Флорештського р-ну, Молдова) за присутності ігумена місцевого монастиря о. Атанасія (Лисинського). Звідти перебралася до Ріжка (Київська митрополіча архієпархія). Через прикросці, які їй чинила настоятелька Теоктиста, перебралася до Слобідки-Шелехівської, де прожила 13 років. 1773 знову несла служіння в Ріжку.

Е. Сѣцинский. *Матеріали*, с. 139–140.

ТЕОКТИСТА

† ≥ 1698

Черниця Бібрецького монастиря (1698)

8 (18).ІХ 1698 згадується в донаційному вписі Павла Боднара, мешканця с. Підгородище (тепер Перемишлянського р-ну Львівської обл.), на сторінках Апостола, подарованого ним обителі.

НМЛ, Сдк-257, с. 86–100; И. Свѣнцицкій. *Каталогъ книгъ*, с. 10.

ТЕОФАНА БАЧИНСЬКА

† ≥ 1694

Черниця Смільницького монастиря (1681–1694); намісниця обителі (1694)

1681 датується її впис до пом'яника Добромільського монастиря, а 1692 – Лаврівської обителі. 1694 зазначена як намісниця у списку сестер Смільницького монастиря, який міститься на одній зі сторінок «чернечого требника».

ЛННБУ, ф. 3, спр. 1261, арк. 21 зв.; ф. 5, оп. 1, спр. 2167/І, арк. 2; ЛЦПБОВ, ф. 12.2, спр. 14, арк. 84.

ТЕОФАНА МІСЕЧКІВНА

* бл. поч. 1710-х – † ≥ 1750

Рясофорна послушниця Кам'яно-Струmilівського монастиря (бл. поч. 1730-х – 1750)

1734–1750 неодноразово згадується в метричній книзі хрещень парафії Різдва Пресв. Богородиці в Кам'янці-Струмиловій (була хрещеною матір'ю дітей тутешніх міщан). Її прізвище зафіксовано в недатованому (прибл. сер. 1740-х) списку насельниць Кам'яно-Струмилівської обителі. На той час мала понад 30 років; ще не склала вічних обітів, натомість облечини прийняла прибл. 16 років тому.

НМЛ, Ркк-2869, арк. 18, 31, 35, 38 зв., 40 зв., 42 зв., 47 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 201, спр. 1248 (тимч.), арк. 1.

ТЕОФАНА ВЕРХРАТСЬКА

† ≥ 1759

Черниця Сасівського монастиря (1759)

1759 перебувала в Сасові; згідно з розпорядженням єпископа Лева (Шептицького), мала бути переведена до Словіти. 1763 у візитаційному протоколі цього монастиря інформація про неї відсутня.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2781, арк. 1.

ФЕВРОНІЯ КУЛЬЧИЦЬКА

† ≥ 1681

Черниця Словітського монастиря (1663–1681), ігуменя обителі (1663–1681)

1663 вчинила впис до монастирського пом'яника. 5.VII 1681 надалі перебувала в Словіті й очолювала чернечу спільноту; разом з *Анастасією (Добрянською)* подала позов до Львівського гродського суду на посесора Словіти Миколая Машицького, звинувачуючи шляхтича та його підданих у спричиненні різних збитків обителі.

ЦДІА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 441, с. 1596–1599; спр. 442, с. 2480–2482, 2619–2624; ф. 684, оп. 1, спр. 2989, арк. 5 зв.; А. Петрушевичь. Словицкій женській Монастырь, с. 112.

ФЕВРОНІЯ

† ≥ 1688

Черниця Миколаївського монастиря (1688)

15.V 1688 львівський генеральний намісник о. Йосафат (Лехнович) від імені сестер Миколаївської обителі, у т. ч. Февронії, подав до Львівського гродського уряду скаргу на миколаївського війта Станіслава

Метельського та інших міських урядників, звинувачуючи в тому, що за їхньою намовою миколаївські передміщани: брати Гриць, Матвій та Іван Мандзюки, а також їхній родич Павло Плюдра 12.V 1688 напали на монастир і побили його насельниць.

ЦДДА України у Львові, ф. 9, оп. 1, спр. 453, с. 1184–1185; спр. 454, с. 1475–1477, 1680–1686.

ФЕВРОНІЯ

† ≥ 1733

Черниця Кам'яно-Струmilівського монастиря; ігуменя обителі (1733)

1733 двічі згадується як настоятелька в метричній книзі хрещень парафії Різдва Пресв. Богородиці в Кам'янці-Струмиловій (була хрещеною матір'ю дітей тутешніх міщан).

НМЛ, Ркк-2869, арк. 14, 14 зв.

ФЕВРОНІЯ ЗІНЬКОВСЬКА

† ≥ 1751

Черниця Словітського монастиря (1751)

Родичка (?): *Серафима (Зіньковська)*, черниця Словітської обителі.

1751, під час проведення візитації Словітського монастиря, згадується серед його насельниць. 3.V 1751 Ян Сольський позичив у неї 40 зл. на срібну бляху для ікони Пресв. Богородиці. 1763 у візитаційному протоколі цієї обителі інформація про неї відсутня.

ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2580, арк. 7; спр. 2805, арк. 5.

ФЕВРОНІЯ АНАСТАСІЯ ЖУКОВСЬКА

* бл. 1745 – † ≥ 1763

Черниця Словітського монастиря (1762–1763)

Батько: о. Петро, парох у с. Пітрич (тепер с. Петричі Буського р-ну Львівської обл.) та Марія Жуковські. Брат: о. Олексій Жуковський (* 1749), висвячений 1773 на коад'ютора до с. Пітрич⁹⁴.

26.II (9.III) 1762 у Словіті прийняла облечини з рук намісника Унівської архимандрії о. Гедеона (Гульського, 1720–1796). Внесла посаг у розмірі 500 зл. Сума була забезпечена у владики Лева (Шептицького). 12 (23).V 1763, під час проведення візитації Словітської обителі, склала вічні обіти за присутності єпископського комісара о. Миколи Шадурського. На той час мала бл. 18 років. Уміла читати і співати. 1782 у переліку сестер цього монастиря інформація про неї відсутня.

НМЛ, Ркл-23, арк. 425–425 зв., 441 зв.

⁹⁴ НМЛ, Ркл-80, арк. 376.

ФЕВРОНІЯ АНАСТАСІЯ АНДРУСЬКЕВИЧІВНА / АНДРУШКЕВИЧІВНА

* 29.X (9.XI) 1751 – † 23.VI (4.VII) 1786

Черниця Львівського Введенського монастиря (1772–1786)

Народилася в Львові. Охрещена в передміській церкві Св. Теодора Тирона.

Батьки: Петро й Варвара Андруськевичі, львівські передміщани.

10 (21).VI 1772, у Неділю Всіх Святих, у Львівському Введенському монастирі разом із Єленою (*Кунашевською*) прийняла облечини з рук львівського генерального намісника о. Антонія Левинського (бл. 1710–1778)⁹⁵. 21.XI (2.XII) 1773, в день престольного празника обителі – Введення в Храм Пресв. Богородиці, разом із *Теклею (Кульчицькою)* та *Єлизаветою (Нарбутівною)* склала вічні обіти за присутності того ж священнослужителя. Внесла посаг у розмірі 1 000 зл. Вказана сума була забезпечена у крилошанина о. Петра Білянського; з неї монахиня отримувала щорічну провізію. Жила у Львівському Введенському монастирі аж до смерті. Похована на публічному цвинтарі, розташованому поблизу чоловічої обителі Св. Йоана Богослова.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 19 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 45; ф. 684, оп. 1, спр. 2576, арк. 1, 2 зв., 4, 5, 5 зв., 6, 6 зв., 7, 11; спр. 2579, арк. 9; спр. 2581, арк. 2, 4, 13, 16, 17, 22, 23; спр. 2586, арк. 3, 4; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 238–239.

ФЕВРОНІЯ (ЮЛІАНА) ТЕКЛЯ МШАНСЬКА

* бл. сер. 1730 – поч. 1740-х (?) – † 17 (29).I 1825

Черниця Яворівського монастиря (бл. сер. 1750-х (?) – 1825); ігуменя обителі (1780–1784)

Батько: Олександр Мшанський, городоцький міщанин.

Бл. сер. 1750-х (?) стала послушницею Яворівського монастиря. Бл. 1759 там само прийняла облечини. Внесла посаг у розмірі 200 зл. 18 (29).I 1767, під час проведення візитації обителі, надалі була новичкою; «на пробі» перебувала вже вже бл. 13 років. Того ж року в Яворові склала вічні обіти. 15 (26).I 1780 все ще залишалася в цьому монастирі; виконувала обов'язки еклезіархи. 1780, після усунення з уряду *Антоніни (Ямінської)*, призначена настоятелькою. Наступного року надалі виконувала ці обов'язки. 1786 її наступницею

⁹⁵ Докладніше про нього: В. Кметь. Левинський Антоній // *Енциклопедія Львова*, т. 4 / за ред. А. Козицького, с. 44–45.

стала *Макрина (Кудрицька)*. Аж до смерті постійно згадується серед насельниць обителі. У різних джерелах вік черниці подано суперечливо: I 1780 – бл. 44 років; VI 1780 – бл. 48 років; 1788 – бл. 45 років; 1791 – аналогічно; 1792 – бл. 47 років; 1825 – бл. 85 років.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 22, арк. 11; ЦДІА України у Львові, ф. 146, оп. 84, спр. 3016, арк. 30, 68 зв.; АРР, АВГК, sygn. 142, s. 12, 20, 60–63, 70–78, 86–110; sygn. 1195, s. 91; sygn. 1766, s. 102; sygn. 1767, s. 6, 32, 55, 97; sygn. 1768, s. 83–86, 92–93; sygn. 1769, s. 26–28, 34–35; sygn. 1770, s. 22; sygn. 1774, s. 11, 34, 37, 53, 67, 100, 124, 246; sygn. 1775, s. 153–162; sygn. 1777, s. 95; sygn. 1778, s. 15; sygn. 1783, s. 142–173; sygn. 7017, s. 220.

ЮЛІАНА

† кін. XVII – поч. XVIII ст. (?)

Черниця Кам'яно-Струмилівського монастиря (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Прибл. кін. XVII – поч. XVIII ст. датується її та *Олександри* впис до пом'яника обителі у Волиці Деревлянській.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 14, арк. 27 зв.

ЮЛІАНА

† ≥ 1725

Черниця Львівського Введенського монастиря (1708–1725)

1708 згадується в монастирському пом'янику як насельниця Львівської Введенської обителі; була «постриженицею» *Марини (Попелівни)*. 1722 датується її впис до синодика Добрянського монастиря. 13 (24).XII 1725 Каспер Маліцький засвідчив перед духовним судом Львівської єпархії, що повернув Юліані борг розміром у 7 зл. 15 гр., який була винна їй за нитки його мати – Юстина Маліцька.

ЛННБУ, ф. 3, спр. 88, арк. 18; ф. 77, спр. 11, арк. 32; НМЛ, Ркл-60, арк. 35 зв.–36.

ЮЛІАНА КСЕНІЯ МЕЛЬНИКІВНА

* бл. 1731 – † ≥ 1763

Черниця Язвинського (1755 – бл. 1759) і Словітського (бл. 1759–1763) монастирів

Народилася в с. Корениця (тепер Ярославського пов. Підкарпатського воєв., Республіка Польща).

Батько: мельник.

26.X (6.XI) 1755 у Язвині прийняла облечини, а також склала вічні обіти за присутності аудитора Холмської єпархії о. Олександра (Йодки). Бл. 1759 перебралася до Словіти. 1763, під час проведення візитації цієї обителі, згадується серед її насельниць як еклезіарха. На той час

мала бл. 32 років. Жила в келії разом із *Гликерією (Попелівною)*. 1782 у переліку черниць монастиря інформація про неї відсутня.

НМЛ, Ркл-23, арк. 423 зв.–424 зв.

ЮЛІАНА МАРІАННА ВОЛКОВИНСЬКА

* бл. 1752 – † 23/24.XII 1787 (3/4.I 1788)

Черниця Словітського (бл. 1771–1775) і Львівського Введенського монастиря (1775–1788)

Батьки: Теодор, теребовлянський ґродський віцесгерент, і Анна з Городиських Волковинські. Сестра: Терезія з Волковинських Плоновська, добжинська підстолина⁹⁶.

Бл. 1771 у Словіті прийняла облечини з рук унівського архимандрита о. Амвросія (Турянського, 1718–1774). 14.VIII 1771 Тереза з Волковинських Плоновська записала монахині в якості посагу 2 000 зл., забезпечивши їх на маєтках литовського підчашого (1763–1780) і теребовлянського старости Йоахима Кароля Потоцького († бл. 1796)⁹⁷; згодом сума була перенесена на посілості Плоновських у с. Тарасівка Мурафського пов. (тепер Жмеринського р-ну Вінницької обл.). IX 1775 інокія переведена до Львова. 15 (26).VIII 1776, у день Успення Пресв. Богородиці, в цій же обителі склала вічні обіти за присутності львівського генерального намісника о. Антонія Левинського (бл. 1710–1778)⁹⁸. Несла служіння у Львівському Введенському монастирі аж до смерті. Померла 23.XII 1787 (3.I 1788) (за каталогом черниць), або 24.XII 1787 (4.I 1788) (за монастирським пом'яником), або 30.XII 1787 (10.I 1788) (за метричною книгою померлих церкви Св. Параскеви П'ятниці). На момент смерті мала бл. 36 років. За даними фінансової книги обителі, на її похорон витрачено 37 зл. 16 гр. Похована на публічному цвинтарі, розташованому поблизу чоловічої обителі Св. Йоана Богослова.

ЛННБУ, ф. 77, спр. 11, арк. 19 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 4а, спр. 3278, арк. 183; ф. 684, оп. 1, спр. 2560, арк. 1 зв.–2, 3 зв.; спр. 2573, арк. 1–1 зв.; спр. 2576, арк. 7 зв., 11 зв.; спр. 2581, арк. 3, 26; спр. 2586, арк. 3, 4; С. Цьорох. *Погляд на історію*, с. 239.

⁹⁶ Жоден із Плоновських не згадується серед добжинських підстолиів (*Urządnicy kujawscy i dobrzyńscy*, с. 190–193).

⁹⁷ *Urządnicy centralni i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego XIV–XVIII w.: Spisy /* укл. Н. Lulewicz і А. Rachuba. Кórник 1994, с. 146, 231.

⁹⁸ Докладніше про нього: В. Кметь. Левинський Антоній // *Енциклопедія Львова*, т. 4 / за ред. А. Козицького, с. 44–45.

ЮСТИНА ЛУЦЬКА

* бл. 1697 – † ≥ 1747

Черниця Жовківського монастиря (бл. 1723–1747)

Бл. 1723 у Жовкві прийняла облечини. 14 (25).IX 1746, у день престольного празника цієї обителі – Воздвиження Чесного Хреста, склала вічні обіти за присутності ігумена Крехівського монастиря о. Йосафата (Висоцького, * 1709)⁹⁹. 1747, під час проведення візитації Жовківської обителі, згадується серед її насельниць. На той час вона мала бл. 50 років.

ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 180, арк. 20–23.

ЮСТИЯНА

† ≥ 1668

Черниця Миколаївського монастиря (1668)

17.III 1668 разом із *Євдокією (Залужною)* подала для облятування до книг Львівського бургграфського уряду привілей короля Яна II Казимира (1663) для Миколаївської обителі.

ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 556, с. 676.

NN КСЕНІЯ ЛЕПАХ

† ≥ 1684

Черниця Кам'яно-Струmilівського монастиря (1684) (?)

Чоловік: о. Теодор Лепах.

16.I 1684, після добровільного розлучення з чоловіком о. Теодором Лепахом планувала вступити до обителі в Кам'янці-Струмиловій. Чоловік, натомість, обрав місцем свого служіння Язеницький монастир.

НМЛ, Ркл-58/1, арк. 76 зв.–77.

NN ГЕРБУРТІВНА

† ≥ 1685

Черниця Сяноцького монастиря; ігуменя обителі (1685)

1685 згадується в повідомленні аудитора Київської унійної митрополії о. Петронія (Петра Камінського). Очолювала невеликий унійний чернечий осередок, до якого належали три монахині.

В. Щурат. *В обороні Потієвої Унії*, с. 55.

⁹⁹ Детальніше про ерея: ЛННБУ, ф. 3, спр. 435, арк. 129 зв.

NN БУКОВСЬКА**† ≥ 1746****Черниця Львівського Введенського монастиря; ігуменя обителі (1746)**

11 (22).V 1746, після зречення *Соломонії (Томкевичівни)* з уряду настоятельки, призначена її наступницею.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2785, арк. 1–2 зв.

NN МАРІЯ / МАРІАННА КОМОРСЬКА**† ≥ 1760****Послушниця Рогатинського монастиря (1760)**

Шляхтянка.

1760, будучи вдовою, жила в Рогатинській обителі. Не могла прийняти облечин, оскільки не була спроможна внести належну суму посагу.

НМЛ, Ркл-20, арк. 557 зв., 564 зв.

NN АННА БІЛИНСЬКА**† ≥ 1764****Послушниця Розгірчанського монастиря (1764)**

1764, під час проведення візитації Розгірчанської обителі, згадується серед її насельниць.

НМЛ, Ркл-38, арк. 29 зв.

NN АННА РУЖИЦЬКА**† ≥ 1764****Послушниця Розгірчанського монастиря (1764)**

1764, під час проведення візитації Розгірчанської обителі, згадується серед її насельниць.

НМЛ, Ркл-38, арк. 29 зв.

NN ЄВА ГУСАКІВСЬКА**† ≥ 1764****Послушниця Розгірчанського монастиря (1764)**

1764, під час проведення візитації Розгірчанської обителі, згадується серед її насельниць.

НМЛ, Ркл-38, арк. 29 зв.

NN [ІРИНА] / ОРІНІЯ КАВЕЦЬКА**† ≥ 1764****Послушниця Розгірчанського монастиря (1764)**

1764, під час проведення візитації Розгірчанської обителі, згадується серед її насельниць.
НМЛ, Ркл-38, арк. 29 зв.

NN МАРІЯ СИНОВОДЗЯНСЬКА

† ≥ 1764

Послушниця Розгірчанського монастиря (1764)

Походила, вочевидь, із с. Нижнє / Верхнє Синьовидне (тепер Сколівського р-ну Львівської обл.).

1764, під час проведення візитації Розгірчанської обителі, згадується серед її насельниць.
НМЛ, Ркл-38, арк. 29 зв.

NN МЕЛЕТІЯ ЛІСОВСЬКА

† ≥ 1764

Послушниця Розгірчанського монастиря (1764)

1764, під час проведення візитації Розгірчанської обителі, згадується серед її насельниць.
НМЛ, Ркл-38, арк. 29 зв.

* * *

ІНДЕКС ЧЕРНИЦЬ ЗА МОНАСТИРЯМИ**Бібрка**

Євпраксія (≥ 1695)
Євпраксія Кандидянка (1706)
Кандида (1692)
Касіяна (1698–1706)
Магдалина (1735)
Марта (1724)
Мартияна (1706)
Паїсія Завадська (1692–1698)
Тавита (1731)
Теоктиста (1698)

Верб'яни

Варвара (II пол. XVII ст. (?))

Вишня

Магдалина (II пол. XVII ст. (?))

Минодора Гадомська (II пол. XVII ст. (?))

Грабовець

Магдалина (1705)

Мардарія (1705)

Жапалів

Магдалина (II пол. XVII ст. (?))

Жовква

[Анастасія] / Настасія (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Ангелина (1713)

Атанасія (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Атанасія (≤ 1744)

Атанасія (1747)

Євгенія (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Єлизавета Стрембіцька (бл. 1726–1747)

Єфросинія (1747)

Макрина (бл. 1707–1747)

Марина (II пол. XVII ст. (?))

Маріанна (1729)

Марія (1627)

Марта (бл. 1697–1747)

Мартіяна (бл. 1697–1747)

Митродора (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Митрофана Красноставська (I третина XVIII ст. (?))

Митрофана Завадовська (бл. 1731–1763)

Олександра (1627)

Олена Черничка (1680)

Олімпіада (1679)

Паїсія Завадовська (бл. 1727–1747)

Панкратія (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Панкратія (бл. 1697–1747)

Пелагія (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Софія Завадовська (бл. 1717–1747)

Тавита (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))
Теодора Куропатницька (бл. 1723–1747)
Юстина Луцька (бл. 1723–1747)

Загвіздя

Амфілохія (1756–1760)
Атанасія (1760)
Васіана Струтинська (1756–1789)
Євгенія (1760)
Євпраксія (1760)
Єлизавета Филиповичівна *або* Брошнівська (1760–1812)
Єфросинія Турянська (бл. сер. 1730-х – бл. 1746)
Зеновія (1760)
Магдалина Волошинцівна (1727)
Магдалина Струтинська (бл. кін. 1780-х)
Макарія Петриківська (1766–1767; бл. кін. 1780-х)
Марта Кузь / Кузьова / Кузівна / Кузевичівна *або* Багринівська (бл. кін. 1780-х – 1811)
Наталія / Анаталія / Анатолія Кульчицька (1756–1766)
Олександра Струтинська (бл. кін. 1780-х – 1828)
Паїсія Білинська (1727–1730)

Кам'янка-Струмилова

Анастасія / Настасія Вусовичівна / Вусівна (1736–1755)
Антоніна / Антонія (Ангелина / Акилина) Немчиківна (бл. 1731–1763)
Атанасія Кулачківна (бл. 1755–1800)
Варвара (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))
Варсонофія Солоннічанка (1669)
Євпраксія (Памфілія) Іванечківна (бл. 1723 / бл. поч. 1730-х (?) – 1788)
Єлена Бишовська (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))
Катерина Органістого (1738)
Магдалина Кедровичівна (бл. сер. 1700-х – бл. сер. 1740-х)
Макарія Ковалюківна / Ковалючка (бл. сер. 1720-х – 1763)
Макрина Міщук (1755–1763)
Марина (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))
Марта Сухорещанка (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))
Марта Просеневичка / Проневичівна (бл. поч. 1700-х – бл. сер. 1740-х)
Марта Бохенківна (бл. сер. 1720-х – бл. сер. 1740-х)
Мартиана (1734–1741)
Митродора (1733–1736)

[Наталія] / Анаталія Крушельницька (бл. поч. 1730-х – бл. сер. 1740-х)
Олександра (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))
Олімпіада Волянська (бл. поч. 1730-х – бл. сер. 1740-х)
Серафима Панасюківна / Панасючка (бл. 1732–1794)
Текля (Олександра) Коринцівна (бл. 1751–1763)
Теодосія (бл. поч. 1730-х – бл. сер. 1740-х)
Теофана Місечківна (бл. поч. 1730-х – 1750)
Февронія (1733)
Юліана (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Крехів

Агафія (II пол. XVII ст. (?))
Магдалина (II пол. XVII ст. (?))
Серафима Угнівська (II пол. XVII ст. (?))

Крилос

Ангелина з Барновських 1° Лозонська; 2° Нікорічина; 3° Подгорецька (1649)

Куликів

Касіяна (1711).

Литвинів

Євпраксія (1695).

Львів (Введення в Храм Пресв. Богородиці)

Ангелина (1716)
Ангелина Мірацька (1768–1790)
Анна (1695)
Антоніна Завалкевичівна (1775–1788)
Атанасія Муравська (1668–1670)
Атанасія Мануельова / Емануїлова Георгієвичова *або* Білдажанка (1661–1677)
Венедикта Промінська (1777–1781)
Євгенія Комаринська (1789–1792)
Єлена Котонянка (1732)
Єлена Дунаєвська (1707–1762)
Єлена Кунашевська / Кунашовська (1772–1795)
Єлизавета (Касіяна) Нарбутівна (1770–1775)
Єфімія Деревинська *або* Левицька (1726–1776)
Єфімія Кернякевичівна / Кердякевичівна (1775–1803)

Єфросинія Стефанівна (1684–1695)
Єфросинія Чапельська (1758–1762)
Йоакима (?) (1704)
Магдалина (Аполінарія) Яремкевичівна (1774–1803)
Макрина (≤ 1768)
Макрина Машицька (1768–1789)
Макрина Кудрицька (1801–1803)
Макрина Корчинська (1789–1792)
Марина Попелівна (1708)
Маріанна Новицька (1688)
Марія Кореневичівна (1802)
Марта (1684)
Мартіяна (1734)
Олександра Кратицька (1661–1663)
Олімпіада (1716)
Пелагія Гелехівна (1764–1772)
Серафима Томкевичівна (1708–1726)
Серафима Чолганська (1732–1745)
Серафима Любачевська (1781–1788)
Соломонія / Саломея Томкевичівна (1708–1756)
Сусанна з Папарів Котонія / Котоніон / Котонянка (1708–1720)
Сусанна з Папарів Попельова (1734)
Текля Кульчицька (1769–1800)
Теодора Раковська (1780–1786)
Февронія Андруськевичівна / Андрушкевичівна (1772–1786)
Юліана (1708–1725)
Юліана Волковинська (1775–1788)
NN Буковська (1746)

Львів («Лянґішівен»)

Кандида Лянґішівна (1636–1667)
Олімпіада Лянґішівна (1645–1698)

Львів (Різдва Пресв. Богородиці на Тарнавці)

Єфремія Ав(е)диківна Погорецька (1636)
Панкратія (1636)

Львів (св. Катерини Александрійської)

Анастасія (1605)
Домнікія (1605)

Ляцьке

Магдалина Грабовецька (1681).

Миколаїв

Ангелина (1688)

Євдокія Залужна (1668)

Митродора (1688)

Тавита (поч. XVIII ст. (?))

[Таїсія] / Тасія (1688)

Февронія (1688)

Юстяна (1668)

Підгороддя

Катерина Голоховська (бл. 1607 (?) – ≤ 1615)

Макарія (1626–1631)

Марія (1626–1631)

Серафима (1626–1631)

Підлуби

Єлизавета Левицька (II пол. XVII ст. (?))

Рип'янка

Амфілохія (1756)

[Анісія] / Онисія Сербин (1756)

Наталія (1689)

Наталія / Анаталія / Анатолія Кульчицька (1756)

Панкратія (1689)

Панкратія Дзьон (1756)

Рогатин

Ангелина (бл. 1730–1768)

Атанасія (1680–1686)

Євпраксія Злоховська (1733)

Єлизавета (1618)

Єлизавета Гаданьчиха (1708)

Єлизавета Галичанка (≤ 1760)

Єфросинія Турянська (бл. 1746 – 1762)

Магдалина Чепелівна (бл. 1720-х – 1760)

Макарія (1626–1631)

Макарія Петриківська (1767–1768)

Макрина Домбровська (1757–1768)
Марина Греківна (1616)
Марія (1626–1631)
Марія Злоховська (1686)
Мелетія (1618)
Мелетія (1708)
Наталія (бл. 1720-х – 1760)
Олімпіада Машкевичівна Налинчакова (1686–1691)
Олімпіада Оргіювська (1698)
Серафима (1626–1631)
Серафима Свідерська (бл. 1740–1763)
NN (Марія / Маріанна) Коморська (1760)

Розгірче

Анісія / Онисія Краснопольська *або* Поляновська (1764)
Атанасія Пруська (1749)
Атанасія Дашавська (1764–1779)
Євгенія Гусаківська / Гусак *або* Стебницька (1740–1764)
Єфросинія Білинська (1732–1764)
Магдалина Броницька (1749)
Магдалина Осташиківна *або* Стрийська (1764–1795)
Макарія Корчинська (1764–1778)
Макрина Гусаківська *або* Стебницька (1764–1782)
Марта Погорецька (1769)
Наталія Монастирська (1749–1778)
Олександра Динбницька Радаричка (1738)
Олександра Гірнянська (1764)
Олександра Суликівська / Солуківська (1764)
Олімпіада Хомишак *або* Дублянська (1749–1764)
Панкратія (≤ 1778)
Софія Гірнянська (1764–1778)
NN (Анна) Білинська (1764)
NN (Анна) Ружицька (1764)
NN (Єва) Гусаківська (1764)
NN ([Ірина] / Оринія) Кавецька (1764)
NN (Марія) Синоводзянська (1764)
NN (Мелетія) Лісовська (1764)

Сасів

Агафія (II пол. XVII ст. (?))

Єлизавета Чоловська / Чулакевич *або* Кам'янецька (бл. 1703–1759)
Корнилія Паславська *або* Гордівська (бл. 1720-х – 1759)
Магдалина (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))
Мартиана Бернацька (1730–1731)
Меланія Котовська (1759)
Мелетія Бесідовщанка (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))
Митродора (1735)
Олександра Коженьовська (1759)
Палладія (поч. XVIII ст. (?))
Панкратія (1733)
Пелагія (1719)
Петронія / Петронелла (1731)
Теофана Верхратська (1759)

Скит

Магдалина з Голинських Жураковська (1729–1753)

Слобідка-Шелехівська

Єлизавета Малаховинчівна (сер. XVIII ст.)
Таїсія Касперська (сер. XVIII ст.)
Теодосія Прокоповичівна (сер. XVIII ст.).

Словіта

Анастасія Добрянська (1681)
Анастасія (1751)
Ангелина (1768–1769)
Анісія / Онисія Сінгелевич (1722–1763)
Атанасія (≤ 1728)
Атанасія Маєвська (1789–1793)
Венедикта Залеська (1763–1800)
Гликерія Попелівна (1702–1763)
Єлена Шумська (бл. 1759–1763)
Єлизавета Чоловська / Чулакевич *або* Кам'янецька (1759–1763)
Єфимія Кернякевичівна / Кердякевичівна (1810)
Єфросинія Левицька (1740–1763)
Йоанна Фізикевичівна (бл. 1772–1805)
Йосифа Лисаковська (1778–1805)
Корнилія Паславська *або* Гордівська (1759–1782)
Магдалина (≤ 1751)
Магдалина (Аполінарія) Яремкевичівна (1811)

Макарія Петриківська (1768)
Макрина Домбровська (1768–1809)
Марія (1751)
Марта (1681)
Марта Чоловська (1789–1800)
Мелетія Попелівна (бл. 1720–1763)
Наталія (1615)
Олександра Ілюхняківна *або* Стахневичова / Стахневичівна / Стахняке-
вичова / Стахнякевичівна (1789–1800)
Олімпіада Дубровлянська (1666)
Олімпіада Білинська (1722)
Паїсія (1751)
Памфілія (бл. 1730-х – 1763)
Панкратія (1741)
Пафнутія (≤ 1727)
Серафима Кульчицька (1666)
Серафима Зіньковська (1704–1763)
Серафима Александровичівна (1782)
Софія Маєвська (1789–1793)
Февронія Кульчицька (1663–1681)
Февронія Зіньковська (1751)
Февронія Жуковська (1762–1763)
Юліана Мельниківна (бл. 1759–1763)
Юліана Волковинська (бл. 1771–1775)

Смільниця

Акилина Витулчачка (1639)
Анастасія Вовчанська (1677)
Ангелина (1694)
Ангелина (1731)
Анісія (1694)
Атанасія Дзюшанка (1668)
Атанасія (1694)
Атанасія Березницька (1748)
Атанасія Маєвська (1756–1789)
Євгенія Комаринська (1769–1789)
Євпраксія Злоцька (1747)
Єлена Гординська (1677–1699)
Єлизавета (1694)
Єлизавета Матківська (1756–1789)

Єфросинія Городиська (1677)
Єфросинія з Копистинських Кропивницька (1731)
Магдалина (1694)
Магдалина Завадовська (1765–1773)
Макарія Грушатицька (1748–1786)
Макрина Корчинська (1772–1789)
Марина (1694)
Марта (1694)
Марта Братківська (1732–1745)
Марта Чоловська (1764–1789)
Наталія / Анаталія / Анатолія Гординська (1668–1694)
Олександра (1694)
Олександра Блажівська (1718–1722)
Олександра Ілюхняківна *або* Стахневичова / Стахневичівна / Стахняке-
вичова / Стахнякевичівна (1760–1789)
Олімпіада (1694)
Серафима Яворська (1694–1731)
Софія Турецька (1677–1694)
Софія Маєвська (бл. 1744–1789)
Теодосія Рогозинська (1748)
Теофана Бачинська (1681–1694)

Смолин

Магдалина (II пол. XVII ст. (?)).

Сянок

NN Гербуртівна (1685).

Унів

Агафія (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))
Атанасія Желиборська (бл. 1630-х – 1672/1673)
Гликерія Бачковська (1731–1736)
Євдокія (1644)
Євпраксія Пазірська (1763)
Кандида Лянґішівна (1635–1636)
Касіяна (між 1709 і 1715 – 1763)
Катерина (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))
Лударія (?) Нагорецька (< 1763)
Митродора (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))
Наталія Мокрицька (1637)

Панкратія (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))
Параскева (1761)
Серафима Нагорецька (кін. XVII – поч. XVIII ст. (?))

Фороща / Лука

Марта Винницька (1716–1719)
Наталія / Анаталія Желізнянка / Желізна (1716–1719)
Теодора Монастирська (1701)

Яворів

Анастасія Цибульська (II пол. XVII ст. (?))
Ангелина Буйновська (1685)
Антоніна / Антонія (Анісія) Ямінська (бл. 1759–1828)
Атанасія Дембіцька (1748–1789)
Євгенія Комаринська (1792–1826)
Євдокія Галонівна (бл. 1760–1767)
Євпраксія (Євгенія) Дацьків *або* Новинська (бл. 1755–1767)
Єлизавета (1766)
Єфросинія з Копистинських Кропивницька (1746–1747)
Магдалина Лопачачка *або* Яворівська (1773–1782)
Макарія Вишенська (1767)
Макрина Грицьківна Зугаєвичівна Яцькова Дишкевичова (1639–1645)
Макрина Кудрицька (1776–1801)
Макрина Корчинська (1792–1804)
Митродора (1632)
Митродора (II пол. XVII ст. (?))
Олександра (бл. 1661/1662)
Олександра Тучапська *або* Левицька (бл. сер. XVIII ст. – 1770)
Паїсія (1632)
Серафима Височанська (1632–1653)
Теодосія (≤ 1767)
Февронія Мшанська (бл. сер. 1750-х – 1825)

NN

Віра Лянґішівна (1628)
Митродора Рудницька (1649)
Митродора Дубравська (1666)

ІНДЕКС ЧЕРНИЦЬ ЗА ПРИЗВИЩАМИ

Ав(є)диківна *див.* Погорецька (1)
Александровичівна: Серафима (Словіта)
Андруськевичівна / Андрушкевичівна: Февронія (Львів-Введ.)
Багринівська *див.* Кузь
Бачинська: Теофана (Смільниця)
Бачковська: Гликерія (Унів)
Березницька: Атанасія (Смільниця)
Бернацька: Мартиана (Сасів)
Бесідовщанка
Мелетія (Сасів)
Бишовська: Єлена (Кам'янка-Струмилова)
Білдажанка *див.* Мануельова
Білинська: 1) Єфросинія (Розгірче); 2) Олімпіада (Словіта); 3) Паїсія (За-
гвіздя); 4) NN (Анна) (Розгірче)
Блажівська: Олександра (Смільниця)
Бохенківна: Марта (Кам'янка-Струмилова)
Братківська: Марта (Смільниця)
Броницька: Магдалина (Розгірче)
Брошнівська *див.* Филиповичівна
Буйновська: Ангелина (Яворів)
Буковська: NN (Львів-Введ.)
Верхратська: Теофана (Сасів)
Винницька: Марта (Фороща / Лука)
Височанська: Серафима (Яворів)
Витулчачка: Акилина (Смільниця (?))
Вишенська: Макарія (Яворів)
Вовчанська: Анастасія (Смільниця)
Волковинська Юліана (Львів-Введ.; Словіта)
Волошинцівна: Магдалина (Загвіздя)
Волянська: Олімпіада (Кам'янка-Струмилова)
Вусівна *див.* Вусовичівна
Вусовичівна: Анастасія / Настасія (Кам'янка-Струмилова)
Гаданьчиха: Єлизавета (Рогатин)
Гадомська: Минодора (Вишня)
Галичанка: Єлизавета (Рогатин)
Галонівна: Євдокія (Яворів)
Гелехівна: Пелагія (Львів-Введ.)
Георгієвичова *див.* Мануельова

- Гербуртівна: NN (Сянок)
Гірнянська: 1) Олександра (Розгірче); 2) Софія (Розгірче)
Голоховська: Катерина (Підгороддя)
Гординська: 1) Єлена (Смільниця); 2) Наталія / Анаталія / Анатолія (Смільниця)
Гордівська *див.* Паславська
Городиська: Єфросинія (Смільниця)
Грабовецька: Магдалина (Ляцьке)
Греківна: Марина (Рогатин)
Грицьківна *див.* Зугаєвичівна
Грушатицька: Макарія (Смільниця)
Гусак *див.* Гусаківська (1)
Гусаківська: 1) Євгенія (Розгірче); 2) Макрина (Розгірче); 3) NN (Єва) (Розгірче)
Дацьків: Євпраксія (Яворів)
Дашавська: Атанасія (Розгірче)
Дембіцька: Атанасія (Яворів)
Деревинська: Єфимія (Львів-Введ.)
Дзюшанка: Атанасія (Смільниця)
Дзьон: Панкратія (Рип'янка)
Динбницька: Олександра (Розгірче)
Дишкевичова *див.* Зугаєвичівна
Добрянська: Анастасія (Словіта)
Домбровська: Макрина (Рогатин; Словіта)
Дублянська *див.* Хомишак
Дубравська: Митродора (NN)
Дубровлянська: Олімпіада (Словіта)
Дунаєвська: Єлена (Львів-Введ.)
Емануїлова *див.* Мануельова
Желиборська: Атанасія (Унів)
Желізна / желізьянка: Наталія / Анатолія (Фороцца / Лука)
Зугаєвичівна: Макрина (Яворів)
Жуковська: Февронія (Словіта)
Жураковська: Магдалина (Скит)
Завадовська: 1) Магдалина (Смільниця); 2) Митрофана (Жовква); 3) Паїсія (Жовква); 4) Софія (Жовква)
Завадська: Паїсія (Бібрка)
Завалкевичівна: Антоніна (Львів-Введ.)
Залеська: Венедикта (Словіта)
Залужна: Євдокія (Миколаїв)

- Зіньковська: 1) Серафима (Словіта); 2) Февронія (Словіта)
Злоховська: 1) Євпраксія (Рогатин); 2) Марія (Рогатин)
Злоцька: Євпраксія (Смільниця)
Іванечківна: Євпраксія (Памфілія) (Кам'янка-Струмилова)
Ілюхняківна *див.* Стахневичова
Кавецька: NN ([Ірина] / Оринія) (Розгірче)
Кам'янецька *див.* Чулакевич
Кандидянка: Євпраксія (Бібрка)
Касперська: Таїсія (Слобідка-Шелехівська)
Кедровичівна: Магдалина (Кам'янка-Струмилова)
Кердякевичівна *див.* Кернякевичівна
Кернякевичівна: Єфимія (Львів-Введ.; Словіта)
Ковалюківна: Макарія (Кам'янка-Струмилова)
Ковалючка *див.* Ковалюківна
Коженьовська: Олександра (Сасів)
Комаринська: Євгенія (Львів-Введ.; Смільниця; Яворів)
Коморська: NN (Марія / Маріанна) (Рогатин)
Кореневичівна: Марія (Львів-Введ.)
Коринцівна: Текля (Олександра) (Кам'янка-Струмилова)
Корчинська: 1) Макарія (Розгірче); 2) Макрина (Львів-Введ.; Смільниця; Яворів)
Котовська: Меланія (Сасів)
Котонія / котоніон *див.* Котонянка (2)
Котонянка: 1) Єлена (Львів-Введ.); 2) Сусанна (Львів-Введ.)
Краснопольська: Анісія / Онисія (Розгірче)
Красноставська: Митрофана (Жовква)
Кратицька: Олександра (Львів-Введ.)
Кропивницька: Єфросинія (Смільниця; Яворів)
Крушельницька: [Наталія] / Анаталія (Кам'янка-Струмилова)
Кудрицька: Макрина (Яворів; Львів-Введ.)
Кузевичівна *див.* Кузь; Кузь / Кузьова / Кузівна: Марта (Загвіздя)
Кулачківна: Атанасія (Кам'янка-Струмилова)
Кульчицька: 1) Наталія / Анаталія / Анатолія (Загвіздя; Рип'янка); 2) Серафима (Словіта); 3) Текля (Львів-Введ.); 4) Февронія (Словіта)
Кунашевська / Кунашовська: Єлена (Львів-Введ.)
Куропатницька: Теодора (Жовква)
Левицька: 1) Єлизавета (Підлуби); 2) *див.* Деревинська; 3) Єфросинія (Словіта); 4) *див.* Тучапська
Лисаковська: Йосифа (Словіта)
Лісовська: NN (Мелетія) (Розгірче)

- Лозонська *див.* Подгорецька
Лопачачка: Магдалина (Яворів)
Луцька: Юстина (Жовква)
Любачевська: Серафима (Львів-Введ.)
Лянґішівна: 1) Віра (NN); 2) Кандида (Львів-Лянґ.; Унів); 3) Олімпіада (Львів-Лянґ.)
Маєвська: 1) Атанасія (Словіта; Смільниця); 2) Софія (Словіта; Смільниця)
Малаховинчівна: Єлизавета (Слобідка-Шелехівська)
Мануельова: Атанасія (Львів-Введ.)
Матківська: Єлизавета (Смільниця)
Машицька: Макрина (Львів-Введ.)
Машкевичівна: Олімпіада (Рогатин)
Мельниківна: Юліана (Словіта)
Мірацька: Ангелина (Львів-Введ.)
Місечківна: Теофана (Кам'янка-Струмилова)
Міщук: Макрина (Кам'янка-Струмилова)
Мокрицька: Наталія (Унів)
Монастирська: 1) Наталія (Розгірче); 2) Теодора (Фороща /Лука)
Муравська: Атанасія (Львів-Введ.)
Мшанська: Февронія (Яворів)
Нагорецька: 1) Лударія (?) (Унів); 2) Серафима (Унів)
Налинчакова *див.* Машкевичівна
Нарбутівна: Єлизавета (Касіяна) (Львів-Введ.)
Немчиківна: Антоніна / Антонія (Ангелина / Акилина) (Кам'янка-Струмилова)
Нікорічина *див.* Подгорецька
Новинська *див.* Дацьків
Новицька: Маріанна (Львів-Введ.)
Органістого: Катерина (Кам'янка-Струмилова)
Оргіювська: Олімпіада (Рогатин)
Осташиківна: Магдалина (Розгірче)
Пазірська: Євпраксія (Унів)
Панасюківна: Серафима (Кам'янка-Струмилова)
Панасючка *див.* Панасюківна
Паславська: Корнилія (Сасів; Словіта)
Петриківська: Макарія (Загвіздя; Рогатин; Словіта)
Погорецька: 1) Єфремія (Львів-Тарн.); 2) Марта (Розгірче)
Подгорецька: Ангелина (Крилос)
Поляновська *див.* Краснопольська

- Попелівна: 1) Гликерія (Словіта); 2) Марина (Львів-Введ.); 3) Мелетія (Словіта); 4) Сусанна (Львів-Введ.)
- Прокоповичівна: Теодосія (Слобідка-Шелехівська)
- Промінська: Венедикта (Львів-Введ.)
- Проневичівна *див.* Просеневичка
- Просеневичка: Марта (Кам'янка-Струмилова)
- Прусська: Атанасія (Розгірче)
- Радаричка *див.* Динбницька
- Раковська: Теодора (Львів-Введ.)
- Рогозинська: Теодосія (Смільниця)
- Рудницька: Митродора (NN)
- Ружицька: NN (Анна) (Розгірче)
- Свідерська: Серафима (Рогатин)
- Сербин: [Анісія] / Онисія (Рип'янка)
- Синоводзянська: NN (Марія) (Розгірче)
- Сінгелевич: Анісія / Онисія (Словіта)
- Солоннічанка: Варсонофія (Кам'янка-Струмилова)
- Стахневичова / Стахневичівна / Стахнякевичова / Стахнякевичівна: Олександра (Словіта; Смільниця)
- Стебницька *див.* Гусаківська (1 і 2)
- Стефанівна: Єфросинія (Львів-Введ.)
- Стрембницька: Єлизавета (Жовква)
- Стрийська *див.* Осташиківна
- Струтинська: 1) Васіана (Загвіздя); 2) Магдалина (Загвіздя); 3) Олександра (Загвіздя); Суликівська / Солуківська: Олександра (Розгірче)
- Сухорещанка: Марта (Кам'янка-Струмилова)
- Томкевичівна: 1) Серафима (Львів-Введ.); 2) Соломонія / Саломея (Львів-Введ.)
- Турецька: Софія (Смільниця)
- Турянська: Єфросинія (Загвіздя; Рогатин)
- Тучапська: Олександра (Яворів)
- Угнівська: Серафима (Крехів)
- Филиповичівна: Єлизавета (Загвіздя)
- Фізичкевичівна: Йоанна (Словіта)
- Хомишак: Олімпіада (Розгірче)
- Цибульська: Анастасія (Яворів)
- Чапельська: Єфросинія (Львів-Введ.)
- Чепелівна: Магдалина (Рогатин)
- Черничка: Олена (Жовква)
- Чолганська: Серафима (Львів-Введ.)

Чоловська: 1) Марта (Смільниця; Словіта); 2) *див.* Чулакевич

Чулакевич: Єлизавета (Сасів; Словіта)

Шумська: Єлена (Словіта)

Яворівська *див.* Лопачачка

Яворська: Серафима (Смільниця)

Ямінська: Антоніна / Антонія (Анісія) (Яворів)

Яремкевичівна: Магдалина (Аполінарія) (Львів; Словіта)

Яцькова *див.* Зугаєвичівна

з Барновських *див.* Подгорецька

з Голинських *див.* Жураковська

з Папарів *див.* Котонянка (2)

з Копистинських *див.* Кропивницька

БІБЛІОГРАФІЯ

ДЖЕРЕЛА

а) неопубліковані

Архів архієпископа Єугеніуша Базяка в Кракові (Archiwum arcybiskupa Eugeniusza Baziaka w Krakowie)

Візитаційні акти (Akta wizytacyjne), sygn. AV-1.

Архів монастиря сестер василіянок у Горлицях

[Хроніка монастиря сс. василіянок в Яворові від року 1882].

Архів Польської провінції домініканців у Кракові (Archiwum Polskiej Prowinncji Dominikanów w Krakowie)

Lw-105.

Бібліотека Академії Наук Литви імені Врублевських. Відділ рукописів (Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka. Rankraščių skyriaus)

F. 19–89.

Бібліотека князів Чарторийських у Кракові (Biblioteka Ksiąząt Czartoryskich w Krakowie)

Sygn. 9698, 9774, 9776, 9777, 9779, 9780, 9781, 9782, 9783.

Бібліотека Святоуспенської Унівського лаври Студійського уставу

СтД-396

Бібліотека Ягеллонського університету, м. Краків (Biblioteka Jagiellońska, m. Kraków)

Sygn. 5118.

Головний Архів Давніх Актів у Варшаві (Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie)

Архів Коронного Скарбу (Archiwum Skarbu Koronnego), oddział XLVI (Lustracje, rewizje i inwentarze dóbr królewskich), sygn. 23.

Варшавський Архів Радзивилів (Archiwum Warszawskie Radziwiłłów), dz. V (Listy domów obcych), sygn. 15745, 15748.

Коронна метрика (Metryka Koronna), sygn. 186.

Метричні книги парафій римо-католицького обряду з теренів Львівської архидієцезії (Księgi metrykalne parafii wyznania rzymskokatolickiego z terenu archidiecezji lwowskiej), sygn. 1577.

Державний архів Івано-Франківської області

Фонд 631 (Колекція метричних книг церков, костелів, синагог Станіславського воєводства), оп. 1, спр. 624.

Державний архів у Любліні (Archiwum Państwowe w Lublinie)

Холмська греко-католицька консисторія (Chełmski Konsystorz Greckokatolicki), sygn. 100, 101, 110, 635.

Державний архів у Перемишлі (Archiwum Państwowe w Przemyślu)

Архів Греко-католицької єпархії в Перемишлі, пергаментні і паперові дипломи (Archiwum Biskupstwa Greckokatolickiego w Przemyślu, dyplomy pergaminowe i papierowe), sygn. 259.

Архів Греко-католицької єпархії в Перемишлі, рукописи (Archiwum Biskupstwa Greckokatolickiego w Przemyślu, rękopisy), sygn. 1, 83, 104, 118, 139, 142, 186, 200, 205, 212, 327, 450, 1167, 1186, 1191, 1193, 1195, 1197, 1766, 1767, 1768, 1769, 1770, 1774, 1775, 1777, 1778, 1779, 1780, 1782, 1783, 1824, 1825, 1827, 7017, 9493.

Архів Греко-католицької єпархії в Перемишлі, рукописи, додаток (Archiwum Biskupstwa Greckokatolickiego w Przemyślu, rękopisy, suplement), sygn. 1, 2, 5, 7, 8, 10, 11, 12, 14, 17, 21, 27, 30, 47, 54, 78, 79, 110.

*Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України.
Відділ рукописів*

Фонд 3 (Бібліотека та центральний архів монастирів отців василіян у Львові), спр. 22, 40в, 83, 84, 88, 105, 286, 295, 365, 366, 372, 384, 385, 386, 388, 404, 429, 435, 436, 505, 526, 529, 614, 815, 1261, 1265, 1300, 1301, 1374/1, 1375/1.

Фонд 4 (Бібліотека Баворовських у Львові), оп. 1, спр. 581.

Фонд 5 (Бібліотека Інституту ім. Оссолінських у Львові), оп. 1, спр. 525/III, 2167/І.

Фонд 6 (Бібліотека Богословської академії у Львові), спр. 294.

Фонд 77 (Архів А. С. Петрушевича), спр. 11, 14, 116, 981.

Львівська центральна провінційна бібліотека отців василіян

Фонд 12.2 (Рукописи бібліотеки Крехівського монастиря), спр. 14.

Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка. Відділ рідкісної, рукописної та стародрукованої книги імені Ф. П. Максименка

Міські книги Жовкви: спр. 601/III, 602 /III, 607/III, 608/III, 609/III, 611/III, 612/III, 613/III, 615/III, 616/III, 617/III.

Наукова бібліотека Польської Академії Знань і Польської Академії Наук у Кракові (*Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie*)

Sygn. 2002, 2004, 2449.

Національна бібліотека у Варшаві. Відділ рукописів (*Biblioteka Narodowa w Warszawie. Dział rękopisów*).

Sygn. 11829 II; 12255 III.

Національний музей імені Андрія Шептицького у Львові. Відділ рукописів і стародруків

Фонд «Рукописи кириличні», Ркк-92, Ркк-151, Ркк-528, Ркк-736, Ркк-771, Ркк-2869, Ркк-2870.

Фонд «Рукописи латинські», Ркл-16, Ркл-17, Ркл-18, Ркл-20, Ркл-23, Ркл-24, Ркл-25, Ркл-26, Ркл-27, Ркл-38, Ркл-40, Ркл-41, Ркл-42, Ркл-43, Ркл-58/1, Ркл-58/3, Ркл-58/6, Ркл-58/7, Ркл-58/8, Ркл-59, Ркл-60, Ркл-65, Ркл-67, Ркл-68, Ркл-69, Ркл-70, Ркл-71, Ркл-72, Ркл-74, Ркл-76, Ркл-77, Ркл-79, Ркл-80, Ркл-82, Ркл-83, Ркл-85, Ркл-86, Ркл-87, Ркл-89, Ркл-90, Ркл-93, Ркл-94, Ркл-160, Ркл-175, Ркл-176, Ркл-349, Ркл-535, Ркл-696, Ркл-788, Ркл-1014, Ркл-1115, Ркл-2204, Ркл-2205, Ркл-2421, Ркл-2422.

Фонд «Стародруки кириличні», Сдк-6, Сдк-65, Сдк-183, Сдк-257, Сдк-463.

Римо-католицька парафія Св. Хреста у Варшаві (*Parafia rzymskokatolicka św. Krzyża w Warszawie*)

Метричні книги (*Księgi metrykalne*), sygn. 114
(www.metryki.genealodzy.pl)

Центральний державний історичний архів України, м. Львів

Фонд 3 (Буський гродський суд, м. Буськ), оп. 1, спр. 21, 37.

Фонд 5 (Галицький гродський суд, м. Галич), оп. 1, спр. 43, 45, 51, 54, 70, 71, 72, 74, 76, 128, 129, 130, 141, 146, 172, 179, 268, 494.

Фонд 7 (Жидачівський гродський суд, м. Жидачів), оп. 1, спр. 52, 67.

Фонд 9 (Львівський гродський суд, м. Львів), оп. 1, спр. 136, 284, 285, 360, 388, 390, 391, 396, 397, 414, 419, 420, 428, 432, 439, 441, 442, 453, 454, 527, 565.

- Фонд 13 (Перемишльський градський суд, м. Перемишль), спр. 112, 113, 215, 225, 228, 247, 248, 371, 424, 439, 473, 539, 553, 562.
- Фонд 14 (Перемишльський земський суд, м. Перемишль), спр. 104, 126, 130, 258, 259.
- Фонд 19 (Йосифінська метрика), оп. IV, спр. 59; оп. VI, спр. 4, 10, 177; оп. IX, спр. 263; оп. XVIII, спр. 30, 68, 112, 220, 224.
- Фонд 20 (Францисканська метрика), оп. VI, спр. 58; оп. XII, спр. 78; оп. XIV, спр. 226; оп. XVI, спр. 92; оп. XVIII, спр. 132.
- Фонд 42 (Магістрат м. Рогатина), оп. 1, спр. 1, 2.
- Фонд 52 (Магістрат м. Львова), оп. 1, спр. 756; оп. 2, спр. 9, 34, 50, 51, 52, 58, 59, 62, 70, 72, 75, 76, 77, 272, 341, 556, 559, 646 а, 888, 1333.
- Фонд 69 (Магістрат м. Жовкви), оп. 1, спр. 1.
- Фонд 129 (Львівський ставропігійський інститут, м. Львів), оп. 1, спр. 379, 484, 535, 551, 601, 680, 772, 810, 1215; оп. 3, спр. 173.
- Фонд 146 (Галицьке намісництво, м. Львів), оп. 1, спр. 5824; оп. 13, спр. 8264; оп. 50, спр. 1411, 1412; оп. 84, спр. 3016, 3025, 3026, 3028, 3029, 3030, 3079, 3084, 3327.
- Фонд 159 (Галицька фінансова прокуратура), оп. 9, спр. 212, 1009, 1117, 3600.
- Фонд 186 (Крайова земельно-податкова комісія, м. Львів), оп. 1, спр. 594, 5824, 7021, 7022; оп. 5, спр. 234, 337; оп. 6, спр. 432; оп. 11, спр. 278, 281, 299, 300; оп. 12, спр. 512.
- Фонд 201 (Греко-католицька митрополича консисторія, м. Львів), оп. 4, спр. 613 (тимч. 1917); оп. 4а, спр. 2379, 2382, 3278, 5159; оп. 4б, спр. 188 (тимч. 1031), 4296 (тимч.), 529 (тимч. 1075), 919; 1248 (тимч.).
- Фонд 364 (Лукань Степан-Роман (1907–1943), священник ЧСВВ, історик релігії, культури, бібліограф, журналіст), оп. 1, спр. 73.
- Фонд 408 (Греко-католицький митрополичий ординаріат, м. Львів), оп. 1, спр. 180, 978.
- Фонд 453 (Колекція документів про продаж королівських і церковних маєтків), оп. 1, спр. 1490.
- Фонд 684 (Протоігуменат монастирів Чину св. Василя Великого, м. Львів), оп. 1, спр. 1378, 1507, 1846, 1871, 2030, 2214, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2573, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2586, 2780, 2781, 2785, 2805, 2806, 2808, 2809, 2857, 2872, 2873, 2875, 2921, 2926, 2927, 2936, 2954, 2966, 2973, 2989, 2995, 3061.

б) опубліковані

Архивъ Юго-Западной Россіи, издаваемый Коммиссією для разбора древнихъ актовъ, состоящей при Кіевскомъ, Подольскомъ и Волынскомъ Генераль-Губернаторъ, ч. 1, т. 10: *Акты, относящіеся къ исторіи Галицко-русской православной церкви (1423–1714 г.г.)*. Кіевъ 1904; ч. 1, т. 11: *Акты относящіеся къ исторіи Львовскаго Ставропигіального братства*. 1904; ч. 1, т. 12: *Акты относящіеся къ исторіи Львовскаго Ставропигіального братства (продолженіе)*. 1904; ч. 3, т. 4: *Акты, относящіеся къ эпохъ Богдана Хмельницкаго*. 1914.

Аскетичні твори св. Отця нашого Василія Великого. Львів 1929.

Бевзо О. *Львівський літопис і Острозький літописець: Джерелознавче дослідження*. Кіїв 1971.

Василій Великий. *Морально-аскетичні твори* / перекл. з давньогр. Л. Звонської. Львів 2007.

Великий Скит у Карпатах: у 3 т., т. 1: *Патерик Скитський*. Синодик / за ред. М. Кугутяка. Івано-Франківськ 2013.

Візитація Унівського монастиря 1747 р. // *Лавра: Часопис монахів Студитського уставу* 4 (1999) 34–43

Вытягъ зъ правилъ Св. Отца нашего Василія Великого, уложеный для инокинъ Иосифомъ Веляминомъ Рутскимъ, Митрополитомъ всеи Руси. Конституціи женскихъ монастырѣвъ ЧСВВ, Галицкои провинци. Жовква 1909.

Документи XVII ст. з історії Києво-Печерського Вознесенського дівочого монастиря / упоряд., вступ. ст. О. Крайньої // *Лаврський альманах: Києво-Печерська лавра в контексті української історії та культури: Зб. наук. праць*, вип. 5. Кіїв 2001, с. 147–165.

Древніе иноческіе уставы пр. Пахомія Великаго, св. Василія Великаго, пр. Іоанна Кассіана и пр. Венедикта, собранные епископомъ Феофаномъ. Москва 1892.

Зубрицький Д. *Хроніка Ставропигійського братства* / перекл. І. Сварника; комент.: В. Александрович, В. Кметь. Львів 2011.

Іван Вишенський. *Послання до Домнікії // Українська література XIV–XVI ст.: Апокрифи. Агіографія. Паломницькі твори. Полемічні твори. Перекладні повісті. Поетичні твори* / автор вст. ст. і ред. тому В. Микитась. Кіїв 1988, с. 368–375.

Кіевській соборъ 1640 года, по разсказу Саковича // *Русская историческая библиотека, издаваемая Археографическою коммиссією*, т. 4: *Памятники полемической литературы въ Западной Руси*, кн. 1. Санкт-Петербургъ 1878, кол. 21–48.

- Люстрації королівщин українських земель XVI–XVIII ст.: Матеріали до реєстру рукописних та друкованих текстів* / укл. Р. Майборода. Київ 1999.
- Описи передмість Львова XVI–XVIII століть* / упоряд. А. Фелонюк. Львів 2014.
- Полное собрание русских летописей, изданное по высочайшему повелению Императорскою Археографическою комиссією*, т. 2: *Ипатьевская летопись*, 2-ге вид. / за ред. А. Шахматова. С.-Петербургъ 1908.
- Полоцкие грамоты XIII – начала XVI вв.*, вип. 2 / упоряд. А. Хорошкевич. Москва 1978.
- Правила Святыхъ Апостолъ, Святыхъ Соборовъ, Вселенскихъ и Помѣстныхихъ, и Святыхъ Отецъ съ толкованіями*, т. 1–3. Москва 1876–1880.
- Скочиляс І. Недатований реєстр духовенства, церков і монастирів Львівської єпархії за владцтва Йосифа Шумлянського // *Записки НТШ*, т. 240: *Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін*. Львів 2000, с. 530–589.
- Собори Львівської єпархії XVI–XVIII століть* / упоряд. та істор. нарис І. Скочиляса. Львів 2006.
- Требник*. Київ 1646 // *Требник Петра Могили* / упоряд. А. Жуковський. Канберра – Мюнхен – Париж 1988.
- Феолипт Филадельфійський. *Послання к монахине Евлогии* / перекл. з гр., передм. А. Сидорова // *Альфа и Омега* 3 (25) (2000) 89–114.
- Юбилейное издание въ память 300-лѣтняго основанія Львовского Ставропигійского братства*, т. 1. Львовъ 1888.
- Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitey Polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie*, т. 10: *Spis oblat zawartych w aktach grodu i ziemstwa lwowskiego*. Lwów 1884; т. 21: *Lauda sejmikowe*, ч. 2: *Lauda wiszeńskie. 1648–1673*. 1911.; т. 22: *Lauda sejmikowe*, ч. 3: *Lauda wiszeńskie. 1673–1732*. 1914.
- Byzantine Monastic Foundation Documents: A Complete Translation of the Surviving Founders' Typika and Testaments* / упоряд. J. Thomas і A. C. Hero з допомогою G. Constable. Washington 2000.
- Canones et decreta Sacrosancti Oecumenici et Generalis Concilii Tridentini sub Paulo III, Julio III, Pio IV, Pontificibus Maximus, cum Patrum subscriptionibus*. Vienaе 1827.
- Die Aufzeichnungen des Dominikaners Martin Gruneweg (1562 – ca. 1618) über seine Familie in Danzig, seine Handelsreisen in Osteuropa und sein Klosterleben in Polen*, 2-ге вид. / ред. А. Bues, т. 2: *Edition des Manuscripts fol. 726–1453*. Wiesbaden 2008.
- Documenta Romaniae Historica*. A: *Moldova*, т. 28: *1645–1646*. București 2006.

- Dokumenty Soborów Powszechnych* / упоряд. А. Baron, Н. Pietras; перекл. А. Baron та ін., т. 4: *Tekst łaciński i polski: (1511–1870): Lateran V, Trydent, Watykan I*. Kraków 2005.
- Epistolae Josephi Velamin Rutskyj, metropolitae kioviensis catholici (1613–1637)* / упоряд. Т. Haluščynskyj, А. G. Welykyj. Romae 1956.
- Gautier P. Le typikon de la Théotokos Kécharitômène // *Revue des études byzantines* 43 (1985) 5–165.
- Holy Women of Byzantium: Ten Saints' Lives in English Translation* / упоряд. А.-М. Talbot. Washington 1996.
- Holy Women of the Syrian Orient* / вступ і перекл. S. P. Brock, S. A. Harvey. Los Angeles 1998.
- Inwentarz Voluminow Legum. Przedruk wydania XX. Pijarów, ч. 1: Do t. 1-6.* Petersburg 1860.
- Jabłonowski A. *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, т. 7: *Ziemie Ruskie. Ruś Czerwona*, ч. 1–2. Warszawa 1902–1903.
- Katalog archeologiczno-bibliograficznej wystawy Instytutu Stauropigiańskiego we Lwowie, otwartej dnia 10. października r. 1888., a mającej się zamknąć dnia 12. stycznia r. 1889. n. st. Według wskazówek znawców zestawili Dr. Izidor Szaraniewicz.* Lwów 1888.
- Katalog druków cyrylickich XV–XVIII wieku w zbiorach Biblioteki Narodowej* / укл. Z. Żurawińska, Z. Jaroszewicz-Pieresławcew. Warszawa 2004.
- Kitowicz J. *Opis obyczajów za panowania Augusta III*. Warszawa 2003.
- Les Nouvelles de l'empereur Justinien*, т. 2 / перекл. М. Bérenger. Metz 1810.
- Lustracja województw ruskiego, podolskiego i bełskiego 1564–1565* / упоряд. К. Chłapowski і Н. Żytkowicz, ч. 1. Warszawa – Łódź 1992; ч. 2. Warszawa 2001.
- Lustracja województwa ruskiego 1661–1665*, ч. 1: *Ziemia przemyska i sanocka* / упоряд. К. Arłamowski і W. Kaput. Wrocław – Warszawa – Kraków 1970; ч. 2: *Ziemia lwowska* / упоряд. Е. і К. Arłamowscy. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1974; ч. 3: *Ziemia halicka i chełmska* / упоряд. Е. і К. Arłamowscy і W. Kaput. Wrocław – Warszawa – Kraków 1976.
- Monumenta Confraternitatis Stauropigianae Leopoliensis*, т. 1 / упоряд. W. Milkowicz. Leopoli 1895.
- Ostrowski T. *Prawo cywilne albo szczególne narodu polskiego z statutow i konstytucyi koronnych i litewskich zebrane, rezolucjami Rady Nieustającej objaśnione, dodatkami z praw kanonicznego, magdeburskiego i chełmskiego pomnożone, a porządkiem praw rzymskich ułożone*, т. 1. Warszawa 1784.
- Patrologia Graeca*, т. 127. Paris 1864.
- Rejestr poborowy ziemi przemyskiej z 1628 roku* / упоряд. Z. Budzyński і К. Przyboś. Rzeszów – Przemyśl 1997.

- Rejestr poborowy ziemi przemyskiej z 1651 roku* / упоряд. Z. Budzyński i K. Przyboś. Rzeszów – Przemyśl 1997.
- Rejestr poborowy ziemi przemyskiej z 1658 roku* / упоряд. Z. Budzyński i K. Przyboś. Rzeszów – Przemyśl 2000.
- Rejestr pogłówny ziemi przemyskiej z 1674 roku* / упоряд. Z. Budzyński i K. Przyboś. Rzeszów – Przemyśl 2000.
- Synod prowincjalny ruski w mieście Zamościu roku 1720 odprawiony a w r. 1724 za rozkazem S. K. de Propag. F. łacinskim językiem w Rzymie z druku wydany, potym wkrótce z zalecenia J. W. J. x. Leona Kiszki, metropolity całej Rusi, na polski przez J. x. Polikarpa Filipowicza Z. S. Bazylego W. opata pińskiego na Leszczu przewidziany, w tymże języku dopiero z słów istności i sposobem pisania tamtych lat pisarza i z krótkim od tegoż dla spowiedników pamiętnikiem przedrukowany.* Wilno 1785.
- Synodus provincialis ruthenorum habita in civitate Zamosciae Anno MDCCXX Sanctissimo Domino Nostro Benedicto P.P. XIII dicata.* Romae 1724.
- Św. Bazyli Wielki. *Pisma ascetyczne*, t. 2: *Reguły Dłuższe, Reguły Krótsze* / перекл. та опрац. J. Naumowicz. Tyniec 1995.
- The Life and Regimen of the Blessed and Holy Syncretica by Pseudo-Athanasius*, t. 1: *The Translation* / ред. E. B. Bongie. Toronto 1999; t. 2: *A Study of the Life* / ред. M. Schaffer. 2001.
- Ustawy rządu duchownego i inne pisma biskupa Innocentego Winnickiego* / до друку підгот. W. Pilipowicz, передм.: S. Stępień. Przemyśl 1998.
- Ustawy świętego ojca naszego Bazylego Wielkiego, tudzież uwagi i nauki duchowne przez ś. p. J. x. Józefa Welamina Ruckiego, metropolitę całej Rusi, zebrane i klasztorowi mińskiemu tegoż zakonu podane, dla większej wygody teraz wydrukowane w Wilnie w drukarni J. K. M. xx. bazylianów roku 1771, za pozwoleniem duchownej cenzury dosłownie przedrukowane.* Rzym 1854.
- Volumina Legum. Przedruk zbioru praw staraniem XX. Pijarów w Warszawie, od roku 1732 do roku 1782, wydanego*, t. 2–7. Petersburg 1859–1860.
- Zubrzycki D. *Kronika miasta Lwowa.* Lwów 1844.
- Źródła dziejowe starostwa i parafii Kamionka Strumiłłowa*, t. 1 / вид. B. Faliński. Kamionka Strumiłłowa 1928.

КАРТОГРАФІЧНІ МАТЕРІАЛИ

- Атлас українських міст*, т. 1: *Львів* / за наук. ред. М. Капраля. Київ 2014.
- Івано-Франківська область. 1:200 000.* Київ 2002.
- Йосифінська топографічна карта 1779–1783 рр. (т. зв. карта Фрідріха фон Міра).* 1:28 800
(www.mapire.eu/en/map/firstsurvey).

- Львівська область. 1:200 000. Київ 2002.
- Тернопільська область. 1:200 000. Київ 2002.
- Хмельницька область. 1:200 000. Київ 2002.
- Administrativ-Karte von den Königreichen Galizien und Lodomerien mit dem Grossherzogthume Krakau und den Herzogthümern Auschwitz, Zator und Bukowina in 60 Blättern.* 1:115 000. Wien 1855.
- Atlas historyczny Rzeczypospolitej Polskiej*, [т. 1]: *Epoka przełomu z wieku XVI-ego na XVII-sty*, dz. II: *Ziemie Ruskie Rzeczpospolitej* / уклад. А. Jabłonowski. Warszawa–Wiedeń 1899–1904.
- Lemberg mit seinen Vorstadten im Jahre 1844.* 1:7 200
(www.lvivcenter.org/uk/umd)
- Plan de la Ville, des Châteaux et des Faubourgs de Leopold. Pour servir à la construction des Chemins et à la réparation de l'ancien pavé. Levé par Décret de la Commission Royale, établie à cet effet. Par moi Jean Ignace du Desfilles Géomètre Juré du Roy et de la République de Pologne. L'année: 1766.* 1:2 400
(www.lvivcenter.org/uk/umd)
- Plan der Stadt Lemberg samt ihren Vorstädten* (бл. 1802 р.). 1:5 770
(www.lvivcenter.org/uk/umd)
- Plan der Stadt Lemberg sammt ihren Vorstädten* (бл. 1829 р.). 1:7 000
(www.lvivcenter.org/uk/umd)
- Plan La Ville de Leopold, Capitale de la Russie Rouge avec les Feaubourgs* 1:2 800
(www.lvivcenter.org/uk/umd)
- Plan von Lemberg* (бл. 1863). 1:10 800
(www.lvivcenter.org/uk/umd)
- ТОПОГРАФІЯ Urbis Leopolis cum suis adiacentibus Suburbis, circa A 1770.* 1:8 640
(www.lvivcenter.org/uk/umd)

ЛІТЕРАТУРА

- Александрович В. Иконостас П'ятницької церкви у Львові // *Львів: історичні нариси*. Львів 1996, с. 103–144.
- Альмес І. «Церковні книги» у Віцинському василіанському монастирі (за матеріалами інвентарного опису 1774 р.) // *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського* 42 (2015) 365–378.
- Арлоў Ул. *Асветніца з роду Усяслава: Ефрасіння Полацкая*. Мінск 1989.
- Арранц М. *Избранные сочинения по литургике*, т. 4: *Византийский монастырский постриг. Исторический опыт*. Рим – Москва 2003.

- Балик Б. *Інокентій Іван Винницький: єпископ Перемиський, Самбірський, Сяницький, 1680–1700*. Рим 1978.
- Балик Б. Манастирі Перемиської єпархії за владцтва Інокентія Винницького (1679–1700) // *Записки ЧСВВ* 3/9 (1–2) (1958) 69–97.
- Бегей О. Смільницький жіночий монастир – унікальна історико-культурна пам'ятка Старосамбірщини // *Історико-культурні пам'ятки Прикарпаття та Карпат – важливі об'єкти розвитку туризму: Зб. матер. всеукр. наук.-практ. конф.* (Львів, 21–22 березня 2013 р.). Львів 2013, с. 268–276.
- Белей О. Жіночий монастир у Смільниці: XVII–XVIII ст. // *Гілея: науковий вісник: Зб. наук. праць*, вип. 72. Київ 2013, с. 45–49.
- Берест Р., Берест Л. *Стародавні Унівські монастирі: Історичний путівник*. Львів 2009.
- Біла С. *Унійні процеси в західних єпархіях Київської митрополії (остання третина XVII – початок XVIII ст.). Історіографія проблеми: Автореф. дис. ... канд. іст. наук*. Київ 2004.
- Бобринева С. Сведения источников о женских монастырях Киева и Юго-Западной Руси в XI–XIII вв. // *Четвертий міжнародний конгрес українців (Одеса, 26–29 серпня 1999 р.)*: Доп. та повідомл. Історія, ч. 1. Одеса – Київ – Львів 1999, с. 40–42.
- Бокало І. Втрачені дерев'яні церкви Львова. Локалізація та реконструкція // *Вісник Інституту «Укрзахідпроектреставрація»* 15 (2005) 22–37.
- Бокало І. Іконостас Введенської церкви у Львові // *Пам'ятки України* 1 (2015) 20–23.
- Бордун М. З життя українського духовенства львівської єпархії в другій пол. XVIII в. (На основі візитацій М. Шадурського 1759–1763) // *Записки НТШ*, т. 134–135. Львів 1924, с. 137–160.
- Буцманюк І. *Унів і його монастирі: на підставі народних переказів, старих грамот та жерел історичних*. Жовква 1904.
- Бълхова М. Монастири на Русі XI – середини XIV века // *Монашество и монастыри в России. XI–XX века: Исторические очерки* / відп. ред. Н. Синицина. Москва 2005, с. 25–56.
- Ваврик М. До постановня першої серії «Записок Чина Св. Василя Вел.» (1924–1948) // *Записки ЧСВВ* 9/15 (1–2) (1974) 1–18.
- Ваврик М. *Нарис розвитку і стану Василянського чина XVII–XX ст.: топографічно-статистична розвідка*. Рим 1979.
- Варонін В. Праваслаўныя цэрквы і манастыры горада Полацка (да 1582 г.) // *Studia Historica Europae Orientalis=Исследования по истории Восточной Европы: Науч. сб.*, вип. 2. Минск 2009, с. 152–174.

- Вахрина В., Щенникова Л. Владимирская икона Божией Матери // *Православная энциклопедия* / заг. ред. Патриарха Московского и всея Руси Алексия II, т. 9. Москва 2005, с. 8–38.
- Вергун Н. Рукописи латинські у фондах Національного музею у Львові // *Літопис Національного музею у Львові* 3 (8) (2004) 99–101.
- Вінниченко Ок. Побожні записи і порятунок душі в ментальності ранньомодерної людини (на матеріялах шляхетських заповітів першої половини XVIII ст.) // *Наукові записки Українського Католицького Університету. Серія «Історія»*, ч. 1. Львів 2010, с. 51–65.
- Вінниченко Ок. Шляхетські тестаменти в канцелярії. (На матеріялах львівських та перемишльських ґродських актів першої половини XVIII століття) // *Urzędy państwowe, organy samorządowe i kościelne oraz ich kancelarie na polsko-ruskim pograniczu kulturowym i etnicznym w okresie od XV do XIX wieku: Materiały polsko-ukraińskiej konferencji naukowej w Okunince koło Włodawy 10–12 września 2007 roku* / за ред. Н. Gmiterka і J. Łosowskiego. Kraków 2010, с. 635–655.
- Вінниченко Ол. Повсякденне й надзвичайне в міському житті Львова середини XVII століття очима міських регентів (на підставі щоденників 1645–1648 років) // *Lwów: miasto – społeczeństwo – kultura. Studia z dziejów miasta*, т. 9: *Życie codzienne miasta* / за ред. К. Karolczaka і Ł. T. Sroki. Kraków 2014, с. 34–60.
- Вінниченко Ол. Чиншова шляхта на Поділлі і Південній Волині у 1740–1770-х роках. I. Кількість і персональний склад. (На документальних матеріялах з маєтків Жевуських) // *Записки НТШ*, т. 251: *Праці Історично-філософської секції*. Львів 2006, с. 499–563.
- Вінниченко Ол. Чиншова шляхта на Поділлі і Південній Волині у 1740–1770-х роках. II. Соціально-економічне становище і спосіб життя. (На документальних матеріялах з маєтків Жевуських) // *Записки НТШ*, т. 256: *Праці Історично-філософської секції*. Львів 2008, с. 647–684.
- Власовський І. *Нарис історії Української Православної Церкви*, т. 2: *XVII ст.* Київ 1998.
- Войтович Л. *Княжа доба: портрети еліти*. Біла Церква 2006.
- Вуйцик В. Неіснуючі церкви Підзамча // *Галицька брама* 3 (27) (1997) 13.
- Вуйцик В. Про час зведення монастирської церкви Св. Іллі у Давньому Галичі // *Лавра: Часопис монахів Студитського уставу* 2 (1999) 47–48.
- Галасливий С. [І. Мицько]. Ілля Кощаковський // *Лавра: Часопис монахів Студитського уставу* 4 (1999) 54–56.
- Галасливий С. [І. Мицько]. Про галицькі монастирські устава // *Лавра: Часопис монахів Студитського уставу* 10 (1999) 47–50.

- Галицьке намісництво (1772–1921): Архівно-бібліографічний фондний покажчик. Київ 1990.
- Герелес К. Гаптарська майстерня Києво-Вознесенського монастиря за часів ігуменства Марії Магдалини Мазепи // *Могилянські читання 1999 року: Гетьман Іван Мазепа і Києво-Печерська лавра: Матеріали щорічної наук. конф.* Київ 2000, с. 52–55.
- Герелес К. Українське гаптування XVII–XVIII ст.: майстерні та їх твори. (За матеріалами колекції Заповідника) // *Лаврський альманах: Києво-Печерська лавра в контексті української історії та культури: Зб. наук. праць*, вип. 11. Київ 2003, с. 29–40.
- Гнатів Я. Ключ розуміння (джерела духовності Миколаївщини над Дністром у XVI–XVIII ст.) // *Миколаївщина: Зб. наук. ст.* / відп. ред. Л. Войтович, т. 1. Львів 1998, с. 131–172.
- Голобуцький П. Київський православний церковний собор 1640 // *Енциклопедія історії України* / редкол.: В. Смолій (голова) та ін., т. 4. Київ 2007, с. 265.
- Голубець М. Жіночі монастирі у старому Львові // *Жінка*, ч. 8. Львів, 1939, с. 4.
- Голубець М. Матеріали до каталогу василіяньських монастирів у Галичині // *Записки ЧСВВ* 3 (1–2) (1928) 165–170.
- Горін С. Актові книги як джерело інформації для дослідження історії волинських монастирів XVI – першої половини XVII ст. // *Релігія і церква в історії України: Зб. матер. міжнар. наук. конф.* Полтава 2006, с. 90–100.
- Горін С. *Монастирі Західної Волині (друга половина XV – перша половина XVII століть)*. Львів 2007.
- Горін С. *Монастирі Луцько-Острозької єпархії кінця XV – середини XVII ст.: функціонування і місце у волинському соціумі*. Київ 2012.
- Грабовецький В. *Історія Калуша. З найдавніших часів до початку XX ст.* Дрогобич 1997.
- Гурбик А. Люзні люди // *Енциклопедія історії України* / редкол.: В. Смолій (голова) та ін., т. 6. Київ 2009, с. 389–390.
- Гуцуляк Лаврентій Данило. *Божественна літургія Йоана Золотоустого в Київській митрополії після унії з Римом (період 1596–1839)*. Львів 2003.
- Дзьобан О. Рукописні фонди ЛНБ: історія та сучасність // *Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка НАН України та проблема створення інформаційного банку даних: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 20–21 вересня 1996 р.* / упоряд. і заг. ред. М. Трегуб. Львів 1999, с. 5–10.
- Дионисий (Шлёнов), иеромонах. Василий Великий. Сочинения. Аскетические // *Православная энциклопедия* / заг. ред. Патриарха Московского и всея Руси Алексия II, т. 7. Москва 2004, с. 146–148.

- Добрянскій А. Короткая вѣдомость историческая о епископахъ русскихъ въ Перемышли ѓтъ собора въ Берестѣ р. 1594. до введенія уніи въ епархіи Перемышкѡй р. 1691 // *Перемышлянинъ на годѣ 1854*. Перемышль 1854, с. 1–101.
- Добрянскій А. Короткая вѣдомость историческая о епископахъ русскихъ въ Перемышли ѓтъ введенія уніи въ Епархіи Перемышкѡй р. 1691 до кѡнца ѓснадцятаго столѣтія // *Перемышлянинъ: Мѣсяцословъ на годѣ 1857*. Перемишль 1857, с. 98–127.
- Добрянскій А. Короткая вѣдомость историческая о епископахъ русскихъ въ Перемышли ѓтъ введенія уніи въ Перемышли // *Перемышлянинъ: Мѣсяцословъ на годѣ 1858*. Перемышль 1858, с. 9–27.
- Дух О. Брідське намісництво у світлі генеральної візитації 1783 року // *Брідщина – край на межі Галичини й Волині*, т. 3: *Матеріали четвертої краєзнавчої конференції присвяченої Дню пам'яток історії та культури*. Броди 2010, с. 103–108.
- О. Дух. «Дає, дарує, продає на вічні часи шляхетним черниціям». Декілька документів до історії Львівського Введенського монастиря у другій третині XVII ст. // *Львів: місто – суспільство – культура: Зб. наук. праць*, т. 10, ч. 2 / за ред. О. Аркуші, О. Вінниченка, М. Мудрого. Львів 2017.
- Дух О. Жіночий монастир Воздвиження Чесного Хреста у Жовкві // *Ковчег: Наук. зб. із церковної історії*, ч. 5. Львів 2007, с. 301–323.
- Дух О. Жіночий монастир у Смільниці // *Старосамбірщина*, т. 3. Старий Самбір 2004, с. 269–285.
- Дух О. Клявзура в жіночих уніатських монастирях Львівської і Перемишльської епархій XVIII ст.: постанови Замойського собору і щоденна реальність // *Rocznik Europejskiego Kolegium Polskich i Ukraińskich Uniwersytetów* 1 (2003) 116–123.
- Дух О. Ниткарки, свічкарки, проскурниці. Місце ремесла в жіночих монастирях Львівської та Перемишльської епархій у XVII–XVIII століттях // *Крізь століття. Студії на пошану Миколи Крикуна з нагоди його 80-ліття*. Львів 2012, с. 540–548.
- Дух О. Подільський канцелярист у Руському воєводстві: декілька документів до біографії регента Кам'янецького гродського суду Михайла Маскевича // *Вісник Львівського університету. Серія історична* 48 (2013) 452–460.
- Емченко Е. Женские монастыри в России // *Монашество и монастыри в России. XI–XX века: Исторические очерки* / відпов. ред. Н. Синицина. Москва 2005, с. 245–284.
- Запаско Я., Ісаєвич Я. *Пам'ятки книжкового мистецтва: каталог стародруків, виданих на Україні*, кн. 1: 1574–1700. Львів 1981; кн. 2, ч. 1: 1701–1764. 1984.

- Зварич В., Шуст Р. *Нумізматика: Довідник*. Тернопіль – Львів 1998.
- Зенькович І. [І. Мицько] Святокатерининський монастир у Львові // *Лавра. Часопис монахів Студитського уставу* 10 (1999) 43–46.
- Ігор (Ісіченко), архієпископ. *Монашество давнього Єгипту*. Харків 2002.
- Іларіон, митрополит [І. Огієнко]. Преподобна Анна Всеволодівна // його ж. *Українське монашество / упоряд. М. Тимошик*. Київ 2002, с. 157–186.
- Інкін В. *Сільське суспільство Галицького Прикарпаття у XVI–XVIII століттях: Історичні нариси / упоряд. та наук. ред. М. Крикун*. Львів 2004.
- Ісаєвич Я. Найдавніший історичний опис Львова // його ж. *Україна давня і нова. Народ, релігія, культура*. Львів 1996, с. 132–153.
- Йосифінська (1785–1788) і Францисканська (1819–1820) метрики. *Перші поземельні кадастри Галичини*. Київ 1965.
- Казанській П. *Історія православнаго монашества на Востоку, ч. 1: Монашество въ Египтъ*. Москва 1854.
- Капраль М. Актові матеріали до біографії Івана Красовського за 1574–1619 рр. // *Україна в минулому*, вип. 4. Київ – Львів 1993, с. 90–131.
- Капраль М. *Богоявленське братство Львова у XVIII ст.: дослідження та матеріали*. Львів 2016.
- Капраль М. Брати Рогатинці – старійшини Львівського Успенського братства // *Україна в минулому*, вип. 2. Київ – Львів 1992, с. 50–60.
- Капраль М. Братство церкви Різдва Богородиці у Рогатині наприкінці XVI ст. // *Рогатинська земля: історія та сучасність: Матеріали Першої наук. конф. (Рогатин, 24–25 березня 1995 р.)*. Львів – Рогатин 1995, с. 171–172.
- Капраль М. *Люди корпорації: Львівський шевський цех у XVII–XVIII ст.* Львів 2012.
- Капраль М. *Національні громади Львова XVI–XVIII ст. (соціально-правові взаємини)*. Львів 2003.
- Кара-Васильєва Т. *Літургійне шитво України XVII–XVIII ст. Іконографія, типологія, стилістика*. Львів 1996.
- Клімаў С. Базыльяне на землях Вялікага Княства Літоўскага ў другой палове XVIII ст. // *Беларускі Гістарычны Агляд* 3 (2) (1996) 183–198.
- Клосс Б., Турилов А. Евфросиния Полоцкая. Биография // *Православная энциклопедия / заг. ред. Патриарха Московского и всея Руси Алексия II*, т. 17. Москва 2008, с. 507–509.
- Кметь В. «Дворний єпископ з рамени митрополита». До 460-ліття хіротонії першого львівського православного владики Макарія (Тучапського) // *Православний вісник* 5–6 (2000) 58–74.

- Кметь В. Желиборські // *Енциклопедія Львова*, т. 2 / за ред. А. Козицького. Львів 2008, с. 312–314.
- Кметь В. Левинський Антоній // *Енциклопедія Львова*, т. 4 / за ред. А. Козицького. Львів 2012, с. 44–45.
- Кметь В. *Львівська єпархія у XVI – на початку XVII століття: Автореф. дис. ... канд. іст. наук*. Львів 2001.
- Козак О. *Богослов'я обряду монашої схими: у світлі Требника Митрополита Петра Могили*. Львів 1998.
- Кольбух М. Давні рукописи старосамбірської церкви // *Старосамбірщина*, т. 3. Старий Самбір 2004, с. 286–319.
- Кольбух М. Феофіл Дунаєвський – переписувач і оздоблювач кириличних книг // *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника: Зб. наук. праць*, вип. 4 (20). Львів 2012, с. 286–307.
- Королько А. *Громадсько-політична та наукова діяльність Антона Петрушевича: Автореф. дис. ... канд. іст. наук*. Чернівці 2002.
- Коссак Михайло // *Енциклопедія українознавства: Словникова частина* / гол. ред. В. Кубійович, т. 3. Париж – Нью-Йорк 1959, с. 1146.
- Коссак М. Короткій поглядъ на монастири и на монашество руске, ѓтъ заведеня на Руси вѣры Христовой ажъ по нынѣшное время // *Шематизмъ провинціи Св. Спасителя Чина Св. Василя Великого въ Галициі*. Львовъ 1867, с. 203–210.
- Коссак М. О числѣ монастырей въ Галичинѣ // *Львовѣанинѣ. Приручный и господарскій мѣсяцословъ на рѣкъ звичайный 1862*. Львовъ 1862, с. 87–90.
- Коструба Т. [Рец.:] Яворівщина. З її минулого й сучасного. З нагоди 50-ліття заложення першої укр. читальні в Яворові. Яворів 1931 23 X 15 32 (зі світлинами) // *Записки ЧСВВ* 4 (1–2) (1932) 474–476.
- Котляр М. Анна Всеволодівна // *Енциклопедія історії України* / редкол.: В. Смолій (голова) та ін., т. 1. Київ 2003, с. 90.
- Кочеркевич Я. Побожні формули у заповітах міщан м. Львова другої половини XVI – XVII століть: дипломатичний аналіз // *Архіви України* 5 (2010) 45–61.
- Крайня О. *Кієво-Печерський Вознесенський дівочий монастир // Могилянські читання 2000 року: Зб. наук. праць*. Київ 2001, с. 176–182.
- Крайня О. *Кієво-Печерський жіночий монастир XVI – початку XVIII ст. і доля його пам'яток*. Київ 2012.
- Крикун М. Кількість і структура поселень Подільського воєводства в першій половині XVII століття // його ж. *Подільське воєводство у XV–XVIII століттях: Статті і матеріали*. Львів 2011, с. 155–330.

- Крыловский А. Львовское ставропигиальное братство. (Опытъ церковно-исторического изслѣдованія). Киевъ 1904.
- Крип'якевич І. Середньовічні монастирі в Галичині. Спроба каталогу // *Записки ЧСВВ* 2 (1–2) (1926) 70–105.
- Купчинський О. *Земські та гродські судово-адміністративні документальні фонди Львова*. Київ 1998.
- Лабенскій Ф. *Русскія церкви и братства на предградіяхъ львовскихъ*. Львовъ 1911.
- Лильо І. Лангиші // *Енциклопедія Львова*, т. 4 / за ред. А. Козицького. Львів 2012, с. 22–23.
- Лильо І. *Нариси з історії грецької громади Львова XVI–XVII століть*. Львів 2002.
- Лісовська Є. Кадастрові карти як джерело до історії Галичини XIX ст. // *Картографія та історія України: Зб. наук. праць*. Львів – Київ – Нью-Йорк 2000, с. 245–251.
- Лобова-Костогрызова Л. Духовное наставничество в Византии: Феолитп Филадельфийский и Ирина-Евлогия Хумнена // *Мир Православия: Сб. науч. ст.*, вип. 3. Волгоград 2000, с. 46–60.
- Лобова-Костогрызова Л. Константинопольский монастырь тоѹ флaв-θρωπου σωτηρος в первой половине XIV в. // *Античная древность и средние века* 30 (1999) 260–270.
- Лось В. Волинська «панна василіанка» в XVIII–XIX ст.: збірний образ на тлі доби // *Київська старовина* 3 (2011) 3–18.
- Лось В. Дубенський жіночий василіанський монастир в багатоконфесійному суспільстві: конфлікти з коляторами, стосунки з уніатським та православним духовенством (XVIII–XIX ст.) // *Studia z dziejów i tradycji metropolii kijowskiej XII–XIX wieku* / ред. А. Gil. Lublin 2009, с. 137–150.
- Лось В. Монастирська книга дубенських василіанок та її інформаційні можливості // *Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвідомчий зб. наук. праць*, вип. 9. Київ 2006, с. 128–145.
- Лось В. Статути жіночих василіанських монастирів: джерело до повсякденної історії василіанок Волині другої половини XVIII – поч. XIX ст. // *Волинські історичні записки: Зб. наук. праць*, т. 4. Житомир 2010, с. 58–68.
- Лотоцький О. *Автокефалія*, т. 1: *Засади автокефалії*. Київ 1999.
- Лозинській І. Монастирь Черниць Ч. С. Вас. В. въ Яворовѣ // *Перемышлянинъ на годѣ 1855*. Перемышль 1855, с. 48–50.
- Лукань Р. *Василіанські монастирі в Станиславівській єпархії*. Львів 1935.
- Люта Т. До історії землеволодіння Київських Флорівського та Вознесенського монастирів у XVI–XVII ст. // *Наукові записки НаУКМА: Історичні науки* 20 (2) (2002) 12–14.

- Майоров О. Дочь византийского императора Исаака II в Галицко-Волынской Руси: княгиня и монахиня // *Древняя Русь: Вопросы медиевистики* 1 (39) (2010) 76–106.
- Майоров О. *Єфросинія Галицька. Дочка візантійського імператора в Галицько-Волинській Русі: княгиня і черниця*. Біла Церква 2013.
- Макарий (Булгаков), митрополит. *История Русской Церкви*, кн. 2: *История Русской Церкви в период совершенной зависимости ее от Константинопольского патриарха (988–1240)* / наук. ред. А. Назаренко. Москва, 1995.
- Максимович К. Законодательство императора Юстиниана I о монашестве (часть 1): новеллы V и LXXIX // *Вестник Православного Свято-Тихоновского гуманитарного университета. Богословие и философия* 4 (20) 2007 38–51.
- Максимович К. Церковные новеллы императора Юстиниана I (527–565 гг.) в современном русском переводе: из опыта работы над проектом // *Вестник Православного Свято-Тихоновского гуманитарного университета. Богословие и философия* 1 (17) 2007 27–44.
- Мансветовъ И. *Церковный уставъ (Типикъ), его образование и судьба въ Греческой и Русской Церкви*. Москва 1885.
- Марусин М. *Чини Святительських Служб в Київському Евхології з початку XVI ст.* Рим, 1966.
- Матейко К. *Український народний одяг: Етнографічний словник*. Київ 1996.
- Мыслівец Г. *Традыцыя шанавання Еўфрасінні Полацкай: генезіс, развіццё, сучаснасць: Аўтарэф. дыс. ... канд. гист. наук*. Мінск 2015.
- Михайлюк Н. Жіночі василіянські монастирі Вознесіння та Переображення Господнього в Рогатині: історія, іконографія та сницарсько-малярські особливості внутрішнього облаштування церков // *Народознавчі зошити* 2 (2013) 247–255.
- Михайлюк Н. Історико-мистецькі особливості різьби та малярства іконостаса монастирської церкви Введення в храм Пресвятої Богородиці сестер Василянок у Львові першої половини XVIII століття // *Записки НТШ*, т. 261: *Праці Комісії образотворчого та ужиткового мистецтва*. Львів 2011, с. 102–114.
- Михайлюк Н. Історико-мистецькі пам'ятки монастиря сестер Василянок у селі Смільниця // *Вісник Львівської національної академії мистецтв* 23 (2012) 303–315.
- Михайлюк Н. Короткий огляд жіночих Василянських монастирів Перемиської єпархії. (Ікони монастиря Успення Пресвятої Богородиці на Вільчу в Перемишлі та монастиря Св. Онуфрія в с. Розгірче) // *Апологет. Богословський збірник Львівської Православної Богословської*

- Академії УПЦ КП: *Матеріали IV Міжнар. наук. конф. «Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво»* (м. Львів, 24–25 листопада 2011 р.). Львів 2011, с. 34–44.
- Михайлюк Н. Стан вивчення історико-мистецької спадщини жіночих василіянських монастирів в Україні XVII – першої пол. XX ст. // *Апологет. Богословський збірник Львівської Православної Богословської Академії УПЦ КП: Матеріали V Міжнар. наук. конф. «Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво»* (м. Львів, 23–24 листопада 2012 р.). Львів 2012, с. 196–204.
- Михайлюк Н. Українські жіночі монастирі у Львові в XVII–XVIII ст. Історико-мистецькі пам'ятки монастиря Введення в храм Пресвятої Богородиці сестер Василянок // *Народознавчі зошити* 2 (2011) 301–311.
- Мицько І. До історії львівських церков // *Львів: Історичні нариси* / упоряд. Я. Ісаєвич, Ф. Стеблій, М. Литвин. Львів 1996, с. 90–102.
- Мицько І. До проблеми становлення популярних християнських культів в Україні // *Mediaevalia Ucrainica: ментальність та історія ідей* / ред. О. Толочко, Н. Яковенко, Л. Довга, т. 5. Київ 1998, с. 26–43.
- Мицько І. *Святоуспенська Лавра в Уневі (кінець XIII ст. – кінець XX ст.)*. Львів 1998.
- Мицько І. Старосамбірщина. Історичні етюди // *Старосамбірщина*, т. 2. Старий Самбір 2002, с. 7–194.
- Могитич Р. Рогатин у системі історичних шляхів // *Вісник Інституту «Укрзахідпроектреставрація»* 5 (1996) 24–26.
- Мороз Я. Культ Св. Параскеви в українській художній культурі пізнього Середньовіччя // *Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. праць*, вип. 60. Київ 2007, с. 159–169.
- Назаренко А. Анна // *Православная энциклопедия* / заг. ред. Патриарха Московского и всея Руси Алексия II, т. 2. Москва 2000, с. 453.
- Наукова бібліотека Львівського державного університету ім. І. Франка: короткий довідник* / укл. І. Крилов, відп. ред. М. Максименко. Львів 1959
- Никольській К. *Пособіє къ изученію Устава богослуженія Православной Церкви*. Санкт-Петербургъ 1907.
- Никорович Ю. Монастырь чина св. Василия Великого въ епархіи Перемыской // *Схиматізмъ всего клира руского-католического Епархіи Перемышльской на годъ отъ рожд. Хр. 1879*. Перемышль 1879, с. 417–427.
- Охлупина И. Образы монахинь по материалам византийской агиографической литературы (VIII–XII вв.) // *Античная древность и средние века* 40 (2011) 136–146.

- Павлишин А. Книги духовного суду як джерело вивчення історії монастирів Львівської єпархії в часи владцтва Йосифа Шумлянського // *Rocznik Europejskiego Kolegium Polskich i Ukraińskich Uniwersytetów* 2 (2004) 103–108.
- Пальмовъ Н. *Постриженіє въ монашество: чины постриженія въ монашество въ Греческой Церкви: Историко-археологическое изслѣдованіе*. Київ 1914.
- Пекар А. Чернече життя Київської Русі в домонгольській добі (до пол. XIII ст.) // *Нарис історії Василянського Чину Святого Йосафата*. Рим 1992, с. 19–69.
- Пентковский А. *Типикон патриарха Алексия Студита в Византии и на Руси*. Москва 2001.
- Петрик А. Бояри та церква Галичини й Волині крізь призму літописних та археологічних досліджень // *Дрогобицький краєзнавчий збірник* 7 (2003) 80–102.
- Петришин Г. *Карта Ф. фон Міга (1779–1782 рр.) як джерело до містознавства Галичини*. Львів 2006.
- Петрушевичъ А. *Дополненія ко Сводной Галицко-Русской Лѣтописи съ 1600 по 1700 годъ, изданной въ Львовѣ 1874 года*. Львовъ 1891.
- Петрушевичъ А. Краткая истор. розпись всѣмъ русскимъ Церквамъ и Монастырямъ, так уничтоженымъ, какъ до сихъ поръ существующимъ в престолномъ Червенорусскомъ Городѣ Лвовѣ // *Зоря Галицка*, ч. 79. 1851, с. 652.
- Петрушевичъ А. Краткая розпись русск. Церквамъ и Монастырямъ въ городѣ Львовѣ // *Галицкій историческій сборникъ, издаваемый обществомъ Галицко-Русской Матицы*, вип. 1. Львовъ 1853, с. 27–28.
- Петрушевичъ А. *Сводная галицко-русская лѣтопись съ 1600 по 1700 годъ*. Львовъ 1874.
- Петрушевичъ А. *Сводная Галицко-Русская Лѣтопись съ 1700 до конца Августа 1772 года*. Львовъ 1887.
- Петрушевичъ А. Словицкій женскій Монастырь Чину Св. Василя В. и его дѣвычье воспиталище // *Зоря Галицка*, ч. 13. 1851, с. 110–112; ч. 14, с. 118–119; ч. 15, с. 127–128.
- Підручний П. Початки Василянського чину і Берестейська унія // *Берестейська унія та внутрішнє життя Церкви в XVII столітті: Матеріали Четвертих «Берестейських читань» (Львів – Луцьк – Київ, 2–6 жовтня 1995 р.)* / ред. Б. Гудзяк, співред. О. Турій. Львів 1997, с. 79–101.
- Пірко В. *Галицьке село наприкінці XVII – в першій половині XVIII ст. (історико-економічний нарис за матеріалами Перемишльської землі)*. Донецьк 2006.

- Піскова Е. Сіцинський (Сецинський) Юхим (Євфимій) Йосипович // *Енциклопедія історії України* / редкол.: В. Смолій (голова) та ін., т. 9. Київ 2012, с. 586.
- Піхурко У., Кривошеева Д., Чурилик Я. Жовква. Жовква. До історії витоків поселення і розвитку міста // *Вісник Інституту «Укрзахідпроектреставрація»* 5 (1996) 16–23.
- Площанский В. Галицко-русскій городъ Станиславовъ, по достовѣрнымъ источникамъ // *Науковый сборникъ, издаваемый литературнымъ обществомъ Галицко-русской матицы*, вып. 1–2. 1868, с. 15–55.
- Подградская Е. *Торговые связи Молдавии со Львовом в XVI–XVII веках*. Кишинев 1968.
- Попельницька О. Миколаївський та Богословський Йорданські монастирі у Києві // *Київська старовина* 1 (2005) 29–34.
- Поппэ А. *Студиты на Руси. Истоки и начальная история Киево-Печерского монастыря*. Київ 2011.
- Посацький Б., Король Є., Соснова Н. Історичні чинники містобудівного розвитку Яворова // *Вісник Інституту «Укрзахідпроектреставрація»* 12 (2002) 95–104.
- Романенко Е. *Повседневная жизнь русского средневекового монастыря*. Москва 2002.
- Рышковская А. К истории женского монашества в ранневизантийской Палестине // *Научные ведомости Белгородского государственного университета* 19 (114) (2011) 40–43.
- Рышковская А. *Традиция женского аскетизма и монашества на ранневизантийском Востоке. (Египет и Палестина): Автореф. дис. ... канд. ист. наук*. Белгород 2014.
- Сас П. Грекович Антоній // *Енциклопедія історії України* / редкол.: В. Смолій (голова) та ін., т. 2. Київ 2004, с. 190–191.
- Свѣнцицкій И. *Каталогъ книгъ церковно-славянской печати*. Жовква 1908.
- Сергій (Спасскій), архимандрит. *Полный мѣсяцесловъ Востока*, т. 2: *Святой Востокъ*. Москва 1876.
- Сѣцинский Е. *Матеріалы для історіи монастырей Подольской епархіи*. Каменецъ-Подольскъ 1891.
- Сидоров А. *Древнехристианский аскетизм и зарождение монашества*. Москва 1998.
- Сиреджук П. *История заселения Галичской земли в XIV–XVIII вв.: Автореф. дис. ... канд. ист. наук*. Львов 1989.
- Скочиляс І. Адміністративно-територіальний устрій Львівської єпархії в першій половині XVIII ст.: межі єпархії, поділ на офіціалати та де-

- канати (спроба картографування) // *Картографія та історія України: Зб. наук. праць*. Львів – Київ – Нью-Йорк 2000, с. 149–169.
- Скочилас І. Акти духовних судів українських церковних установ XVII–XVIII ст. (За матеріалами виїзних засідань єпископсько-консигорського суду Львівської єпархії 1700–1725 років) // *Вісник Львівського університету. Серія історична* 34 (1999) 425–438.
- Скочилас І. *Галицька (Львівська) єпархія XII–XVIII ст.: організаційна структура та правовий статус*. Львів 2010.
- Скочилас І. *Генеральні візитації Київської унійної митрополії XVII–XVIII століть: Львівсько-Галицько-Кам'янецька єпархія, т. 2: Протоколи генеральних візитацій*. Львів 2004.
- Скочилас І. Документи архіву Галицької (Львівської) єпархії XVI–XVIII століть у Відділі рукописів та стародруків Національного музею у Львові ім. А. Шептицького // *Збереження й дослідження історико-культурної спадщини в музейних зібраннях: Історичні, мистецтвознавчі та музеологічні аспекти діяльності (доп. та повідом. Міжн. наук. конф., Львів, 25–27 вересня 2013 р.)*. Львів 2013, с. 426–437.
- Скочилас І. Посвяти церков Таїнству Трійного Бога (за матеріалами генеральної візитації Львівської єпархії 1730–1733 рр.) // *Лавра: Часопис монахів Студитського уставу* 1 (1999) 33–37.
- Скочилас І. Програма реформ у Львівській єпархії в післязамойський період: візитаційні інструкції Атанасія (Шептицького) 1732 та 1739 років // *Ковчег: Наук. зб. із церковної історії, ч. 2*. Львів 2000, с. 347–371.
- Скочилас І. Собори духовенства Холмсько-Белзької унійної єпархії XVII століття (типологія, внутрішня організація та склад учасників) // *Дрогобицький краєзнавчий збірник* 17–18 (2014) 126–142.
- Скрутень Й. «Візита» дубенського монастиря СС. Василянок 1818 р. // *Записки ЧСВВ* 2 (3–4) (1927) 354–361.
- Сліж Н., Гардзеєв М. Шляхецькі тестаменти 16 – пачатку 18 ст. // *Гістарычны альманах* 3 (2000) 90–110.
- Слободян В. *Жовківщина: Історико-архітектурні нариси церков*. Жовква – Львів – Балтимор 1998.
- Слободян В. Неіснуючі церкви Старосамбірщини // *Старосамбірщина*, т. 4. Львів 2008, с. 465–498.
- Слободян В. *Храми Рогатинщини*. Львів 2004.
- Смолич І. *Русское монашество. Возникновение, развитие и сущность (988–1917)* // його ж. *Русское монашество (988–1917). Жизнь и учение старцев. Приложение к «Истории Русской Церкви»*. Москва 1997, с. 11–368.
- Смуток І. *Вступ до генеалогії шляхти Самбірського повіту XVI – початку XVII ст. (шляхетські прізвища)*. Львів 2008.

- Смуток І. Копистенські у Перемишльській землі в XVI–XVIII ст.: генеалогічне дослідження // *Генеалогічні записки* 9 / 3 (нова серія) (2011) 52–68.
- Смуток І., Тимошенко Л. Старий Самбір за інвентарем Самбірського староства 1585 р. // *Дрогобицький краєзнавчий збірник* 16 (2012) 431–446.
- Сохань С. Київські Богословський та Йорданський дівочі монастирі XVI–XVIII ст.: сплетіння долі в історичному просторі // *Рукописна та книжкова спадщина України*, вип. 13. Київ 2009, с. 79–98.
- Старожитності Гуцульщини. Джерела з етнічної історії населення Українських Карпат: Каталог пам'яток історії та культури*, т. 1: *Сакральна спадщина Гуцульщини* / за ред. М. Кугутяка. Івано-Франківськ 2011.
- Стецик Ю. Василіанське чернецтво Перемишльської єпархії в період функціонування Святопокровської провінції: соціальне і територіальне походження (1739–1780 рр.) // *Проблеми гуманітарних наук: Зб. наук. праць ДДПУ*, вип. 34. Дрогобич 2014, с. 158–168.
- Стецик Ю. *Василіанське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.): Словник біограм*. Жовква 2015.
- Стецик Ю. Василіанський монастир Успення Пресв. Богородиці в Білині Великій (XVII–XVIII ст.) // *Дрогобицький краєзнавчий збірник* 8 (2004) 208–218.
- Стецик Ю. *Василіанські монастирі Перемишльської єпархії (кінець XVII – XVIII ст.)*. Дрогобич 2014.
- Стецик Ю. Візитатійні описи василіанських монастирів дрогобицького краю: 1763–1764 рр. // *Дрогобицький краєзнавчий збірник* 6 (2002) 512–520.
- Стецик Ю. *Монастирі Дрогобиччини (XIV – початок XIX ст.)*. Дрогобич 2000.
- Стецик Ю. Монастирські фільварки Перемишльської єпархії (XVIII ст.) // *Актуальні питання гуманітарних наук: Міжвузівський зб. наук. праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка*, вип. 3. Дрогобич 2012, с. 63–72.
- Стецик Ю. Шляхетські монастирські фундації у Перемишльській єпархії (XVII–XVIII ст.) // *Дрогобицький краєзнавчий збірник* 10 (2006) 252–262.
- Сулик Р. *Дерев'яне церковне будівництво на Стрийщині*. Львів – Стрий 1993.
- Татаренко Л. Жалоба игуменьи Василисы Сапежанки перед судом Виленской Магдебургии в марте 1609 года: несколько замечаний по истории женского монашества восточного обряда в первые годы

- Брестской Унии // *Między Rzycet a Nowosybirskiem: Księga Jubileuszowa dedykowana Ks. Marianowi Radwanowi SCJ* / ред. I. Wodzianowska, H. Łaszkiwicz. Lublin 2012, с. 689–700.
- Тимошенко Т. Пом'яник дрогобицької церкви Воздвиження Чесного Хреста // *Дрогобицький краєзнавчий збірник* 6 (2002) 521–533.
- Тимошенко Л. Традиція і практики поминання померлих у Київській митрополії в другій половині XVI – першій половині XVII ст.: внесок церковних братств // *Дрогобицький краєзнавчий збірник* 14–15 (2011) 116–132.
- Троянос С. Новеллы Льва VI и правовая жизнь Православной Церкви // *XVIII Богословская конференция ПСТГУ, 9–11 октября 2007 г.: Материалы*. Москва 2008, с. 127–135.
- Федорів Ю. *Замойський Синод 1720 р.* Рим 1972.
- Федорів Ю. Кобринський синод 1626 р. (критичний огляд доби і ситуації) // *Богословія* 38 (1974) 5–91.
- Фелонюк А. Органи влади на території замкової юрисдикції Львова в другій половині XVII – XVIII ст. // *Urzędy państwowe, organy samorządowe i kościelne oraz ich kancelarie na polsko-ruskim pograniczu kulturowym i etnicznym w okresie od XV do XIX wieku: Materiały polsko-ukraińskiej konferencji naukowej w Okunince koło Włodawy 10–12 września 2007 roku* / за ред. H. Gminterka i J. Łosowskiego. Kraków 2010, с. 271–320.
- Фелонюк А. *Передмістя Львова другої половини XVII – XVIII ст.: адміністративно-правовий статус та соціотопографія: Автореф. дис. ... канд. іст. наук.* Львів 2009.
- Фелонюк А. Тарнавка і Поріччя – юридики львівського домініканського монастиря Божого Тіла // *Львів: місто – суспільство – культура: Зб. наук. праць*, т. 10: *Львів / Lwów / Lemberg як міські простори: уявлення, досвіди, практики* / за ред. О. Аркуші, Ол. Вінниченка, М. Мудрого. Львів 2016, с. 67–99.
- Филаретъ (Гумилевскій), архієпископъ. Святыя подвижницы Восточной Церкви // *Христiанское чтение* 6 (1870) 1013–1052; 7 (1870) 44–82; 8 (1870) 185–213; 9 (1870) 367–397; 10 (1870) 551–586; 11 (1870) 723–754; 12 (1870), 905–938; 1 (1871) 1–42; 2 (1871) 195–241.
- Хосроев А. *Пахомий Великий. Из ранней истории общежительного монашества в Египте*. Санкт-Петербург 2004.
- Целевичъ Ю. *Исторія Скиту Манявского вѣдъ его основани ажъ до замкненя (1611–1785)*. Львовъ 1887.
- Центральний державний історичний архів України, м. Львів: *Путівник* / автори-упоряд.: О. Гневишева, У. Єдлінська, Д. Пельц, Г. Сварник, І. Сварник, Н. Франко; відп. ред.: Д. Пельц. Львів – Київ 2001.

- Цимбала О. *Громадська та наукова діяльність Миколи Голубця (1891–1942): Автореф. дис. ... канд. іст. наук.* Львів 2017.
- Ципердюк М. *Загвіздя. 600 років.* Івано-Франківськ 1994.
- Цьорох С. *Погляд на історію та виховну діяльність СС. Василянок.* Львів 1934.
- Чамярыцкі В. *Летапісныя рэдакцыі падання пра Рагнеду // Беларусіка=Al-baruthenica, кн. 9: 480 год беларускага кнігадрукавання. Матэрыялы Трэціх Скарынаўскіх чытаньняў / ред. А. Мальдзіс і ін.* Мінск 1998, с. 163–169.
- Чистякова М. *Культ Параскевы Тырновской в Польском королевстве и Великом княжестве Литовском: пространные жития на руськой мове // Rocznik Teologiczny ChAT 54 (1–2) (2012) 170–186.*
- Шестакова Н. *Колекція архіву історії унії у фонді «Греко-католицька митрополіча консисторія у Львові» в ЦДІАЛ України // Студії з архівної справи та документознавства, т. 7. Київ 2001, с. 61–65.*
- Шилов В., Рышкowska А., Болгова А. *Особенности реализации христианского девства в миру и иночестве в ранневизантийский период // Научные ведомости Белгородского государственного университета 13 (84) (2010) 28–35.*
- Шкраб'юк П. *Крехів: дороги земні і небесні.* Львів 2002.
- Шустова Ю. *Провиниенции в изданиях типографии Львовского братства первой половины XVIII ст. (по материалам собрания Львовской национальной научной библиотеки Украины им. В. Стефаника) // Історія релігій в Україні: Наук. щорічник. 2014 рік, кн. 1. Львів 2014, с. 193–196.*
- Щербицькій О. *Виленській Свято-Троїцькій монастирь.* Вильна 1885.
- Щурат В. *В обороні Потієвої Унії. Письмо о. Петра Камінського Ч. С. В. В., авдітора гр.-кат. митрополії 1685 р.* Львів 1929.
- Янин В. *Монастыри средневекового Новгорода в структуре государственных институтов // ПОЛУТРОПОН: К 70-летию В. Н. Топорова / редкол.: Т. Николаева (відп. ред.) і ін. Москва 1998, с. 911–922.*
- Ярашэвіч А. *Пінскі Варварынскі манастыр // Вялікае Княства Літоўскае: Энцыклапедыя: Ў 2 т. / ред. кол. Г. Пашкоў (гол. ред.) і ін. Мінск 2007, т. 2, с. 435.*
- Aleksandrowicz-Szumlikowska M. *Radziwiłłówny w świetle swoich testamentów. Przyczynek do badań mentalności magnackiej XVI–XVII wieku.* Warszawa 1995.
- Apetrei C. A. *A Descendent of the Byzantine Emperors at the Court of the Moldavian Princes: The Grandpostelnik Dumitrache Chiriță Paleologul // Medieval and Early Modern Studies for Central and Eastern Europe 2 (Iași 2010) 215–245.*

- Archiwum akt dawnych miasta Lwowa. A. Oddział staropolski. III. Księgi i akta administracyjno-sądowe 1382–1787* / упоряд. K. Badecki. Lwów 1935.
- Ataman J. *Zarys dziejów diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego*. Przemyśl 1985.
- Baranowski B. *Gospodarstwo chłopskie i folwarczne we Wschodniej Wielkopolsce w XVIII wieku*. Warszawa 1958.
- Barącz S. Monaster OO. Bazylijanów w Podhorcach // *Przegląd Bibliograficzno-Archeologiczny* 1 (Warszawa 1881) 188–197, 230–234.
- Barącz S. *Pamiętki miasta Żółkwi*. Lwów 1877.
- Barącz S. *Żywyoty sławnych Ormian w Polsce*. Lwów 1856.
- Barwiński E., Wąsowicz M. *Reformy Józefa II i jego następców i ich pozostałości archiwalne*. Lwów 1935.
- Bendza M. *Prawosławna diecezja przemyska w latach 1596–1681: Studium historyczno-kanoniczne*. Warszawa 1982.
- Bendza M. Z dziejów prawosławnej kultury religijnej ziemi sanockiej // *Rocznik Teologiczny ChAT* 19 (1) (1977) 3–28.
- Bibliografia Polska Karola Estreichera*, t. 30 / упоряд. S. Estreicher. Kraków 1934.
- Bieńkowski L. Organizacja Kościoła wschodniego w Polsce // *Kościół w Polsce*, t. 2: *Wiek XVI–XVIII* / ред. J. Kłoczowski. Kraków 1969, c. 781–1049.
- Biesiadecki F. Dawni starostowie rohatyńscy // *Kronika powiatu rohatyńskiego. Kwartalnik poświęcony sprawom powiatu rohatyńskiego* 5 (3–4) (1931) 1–10.
- Blazejowskyj D. *Historical Šematism of the Eparchy of Peremyśl Including the Apostolic Administration of Lemkivščyna (1828–1939)*. Lviv 1995.
- Bobryk W. *Duchowieństwo unickiej diecezji chełmskiej w XVIII wieku*. Lublin 2005.
- Bobryk W. Miary nasypowe (zbożowe) na obszarze kryłosu lwowskiego w świetle wizytacji generalnej z lat 1761–1765 // *Człowiek wobec miar i czasu w przeszłości* / за ред. P. Guzowskiego i M. Liedke. Kraków 2007, c. 188–200.
- Bobryk W. Popadzie i popówny – żony i córki kapłanów unickich w XVIII w. // *Per mulierem... Kobieta w dawnej Polsce – w średniowieczu i dobie staropolskiej* / ред. K. Justyniarska-Chojak, S. Konarska-Zimnicka. Warszawa 2012, c. 205–210.
- Bobryk W. Rodzina kapłańska w unickiej diecezji chełmskiej w XVIII wieku // *Rodzina i gospodarstwo domowe na ziemiach polskich w XV–XX wieku. Struktury demograficzne, społeczne i gospodarcze* / за ред. C. Kukli. Warszawa 2008, c. 219–229.
- Bodzioch-Kaznowska B. Unickie parafie patronatu królewskiego w dekanacie gródeckim w świetle wizytacji z lat 1764–1765 // *Nasza Przeszłość* 93 (2000) 49–81.

- Bodzioch-Kaznowska B. Uposażenie parochii dekanatu mościckiego unickiej eparchii przemyskiej w latach 1769–1783 // *Prace Historyczno-Archiwalne* 10 (2001) 31–43.
- Bogdan F. *Geneza i rozwój klauzury zakonnej. Studium prawno-historyczne*. Poznań 1954.
- Bogucka M. *Białogłowa w dawnej Polsce. Kobieta w społeczeństwie polskim XVI–XVIII wieku na tle porównawczym*. Warszawa 1998.
- Bogucka M. Klasztor żeński w społeczeństwie doby baroku. Z życia codziennego benedyktynek poznańskich w świetle ich własnych kronik (XVII–XVIII w.) // *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej* 57 (2) (2009) 183–191.
- Bogucka M., Samsonowicz H. *Dzieje miast i mieszczaństwa w Polsce przedrozbiorowej*. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź 1986.
- Boni A. Noviziato. II. Legislazione // *Dizionario degli Istituti di Perfezione* / za red. G. Pelliccia (1962–1968) i G. Rocca, t. 6. Roma 1980, kol. 448–460.
- Boniecki A. *Herbarz Polski*, ч. 1: *Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*, t. 5. Warszawa 1902; t. 6. 1903; t. 8. 1905; t. 9. 1906; t. 13. 1909.
- Borkowska M. Córki chłopskie w polskich klasztorach epoki potrydenckiej // *Nasza Przeszłość* 101 (2004) 315–330.
- Borkowska M. *Leksykon zakonnic polskich epoki przedrozbiorowej*, t. 1–3. Warszawa 2004–2008.
- Borkowska M. Miscellanea brygitańskie: Lwów i Sambór // *Nasza Przeszłość* 88 (1997) 109–130.
- Borkowska M. *Panny siostry w świecie sarmackim*. Warszawa 2002.
- Borkowska M. Triduum Sacrum w benedyktynek nieświejskich w XVIII wieku // *Nasza Przeszłość* 76 (1991) 315–328.
- Borkowska M. *Zakony żeńskie w Polsce w epoce nowożytnej*. Lublin 2010.
- Borkowska M. Zakony żeńskie w Polsce w okresie potrydenckim // *Zakony i klasztory w Europie Środkowo-Wschodniej. X–XX wiek* / red. H. Gapski, J. Kłoczowski. Lublin 1999, c. 197–243.
- Borkowska M. *Życie codzienne polskich klasztorów żeńskich w XVII–XVIII wieku*. Warszawa 1996.
- Borkowska M. Źródła do badań nad stanem majątkowym klasztorów żeńskich w Polsce XVII–XVIII w. // *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej* 40 (1) (1992) 33–39.
- Brundage J. A., Makowski E. Enclosure of Nuns: the Decretal «Periculoso» and its Commentators // *Journal of Medieval History* 20 (2) (1994) 143–155.
- Budzyński Z. *Kresy południowo-wschodnie w drugiej połowie XVIII wieku*, t. 3: *Studia z dziejów społecznych*. Przemyśl – Rzeszów 2008.

- Cardnam F. Desert Mothers // *Encyclopedia of Monasticism*, т. 1 / ред. W. M. Johnston. Chicago – London 2000, с. 373–375.
- Charewiczowa Ł. Daniłowiczowa z Zólkiewskich Zofia h. Lubicz // *PSB*, т. 4. Kraków 1938, с. 417–418.
- Charipova L. Earthly Mother, Holy Witch: Social Perceptions of Maria-Magdalena Mazepa (1687–1707) // *Russian History* 40 (3–4) (2013) 451–468.
- Charipova L. Spare Ribs? Early Modern Female Monasticism in the East Slavic Lands // *History Compass* 12 (1) (2014) 51–61.
- Charipova L. Virgins and Widows: Imperial Legislation and Practices of Admission to the Novitiate and Profession in Ukrainian Women's Monasteries (1722–1786) // *The Slavonic and East European Review* 90 (2) (2012) 262–287.
- Chitty D. J. *A pustynia stała się miastem... Wprowadzenie do dziejów monastycyzmu w Egipcie i Palestynie pod panowaniem chrześcijańskim*. Kraków 2008.
- Chłapowski K. Starostowie w Małopolsce 1565–1668 // *Spółeczeństwo staropolskie. Studia i szkice*, т. 4 / ред. A. Izydorzycyk, A. Wyczański. Warszawa 1986, с. 105–178.
- Chomik P. Święta Eufrozyna Połocka i początki monastycyzmu na ziemiach białoruskich // *Białoruskie Zeszyty Historyczne* 33 (2010) 5–16.
- Chomik P. *Życie monastyczne w Wielkim Księstwie Litewskim w XVI wieku*. Kraków 2013.
- Chotkowski W. *Historia polityczna dawnych klasztorów panieńskich w Galicji (1773–1848) na podstawie akt Cesarskiej Kancelaryi Nadwornej*. Kraków 1905.
- Cilwicka M. Prawosławny ród Bałabanów // *Kościół Prawosławny w dziejach Rzeczypospolitej i krajów sąsiednich* / ред. P. Chomik. Białystok 2000, с. 204–217.
- Cubelli F., Rocca G. Dote // *Dizionario degli Istituti di Perfezione* / за ред. G. Pelliccia (1962–1968) i G. Rocca, т. 3. Roma 1976, кол. 968–972.
- Czapliński W. *Władysław IV i jego czasy*. Warszawa 1972.
- Czemeryński K. *O dobrach koronnych byłej Rzeczypospolitej polskiej, wedle źródeł wiarygodnych*, dz. 1. Lwów 1870.
- Czołowski A. *Najazd Tatarów na Lwów w 1695 r.* Lwów 1902.
- Danielski W. Fundator // *Encyklopedia Katolicka*, т. 5 / за ред. L. Bieńkowskiego. Lublin 1989, кол. 772.
- Daniluk M. *Encyklopedia instytucji życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego. Pojęcia – terminy – instytucje – dokumenty – czasopisma*. Lublin 2000.
- Dąbkowski P. *Prawo prywatne polskie*, т. 1. Lwów 1910.
- Deziel R. *Protestanci i prawosławni. Patronat wyznaniowy Radziwiłłów birzańskich nad Cerkwią prawosławną w księstwie słuckim w XVII w.* Warszawa 2000.

- Delehaye H. *Deux typica byzantins de l'époque des Paléologues*. Bruxelles 1921.
- Długosz J. Sobieski Jakub h. Janina // *PSB*, т. 39. Warszawa – Kraków 2000, c. 483–490.
- Doroszkievicz B. *Monastycyzm bizantyński od IX do połowy XV wieku*. Białystok 2009.
- Dowbyszczenko M. Na rozdrożu religijnego wyboru: dramat rodziny Hulewiczów. Hulewiczowie w religijnych ruchach końca XVI – pierwszej połowy XVII wieku // *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej* 3 (2005) 65–87.
- Duch O. Biskupi eparchii lwowskiej i przemyskiej wobec monasterów żeńskich w XVII–XVIII w. // *Klasztor w Kościele średniowiecznym i nowożytnym* / ред. M. Derwich i A. Pobóg-Lenartowicz. Warszawa 2010, c. 277–284.
- Duch O. Czernice, które sprzedają nici białe. O rzemiośle niciarskim w żeńskich monasterach eparchii lwowskiej w XVIII w. // *Klasztor w gospodarce średniowiecznej i nowożytnej* / ред. M. Derwich. Wrocław 2013, c. 547–552.
- Duch O. Fundacja Antoniego Hrekowicza dla monasteru żeńskiego pw. Przemienienia Pańskiego w Rohatynie (1616) // *Studia z dziejów i tradycji metropolii kijowskiej XII–XIX wieku* / ред. A. Gil. Lublin 2009, c. 31–39.
- Duch O. Jak mniszki gospodarowały? Gospodarka w prawosławnych i unickich monasterach żeńskich eparchii lwowskiej i przemyskiej w XVII–XVIII wieku // *Folwark – wieś – latyfundium. Gospodarstwo wiejskie w Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku* / ред. S. Kazusek, J. Muszyńska, J. Pielas. Kielce 2009, c. 183–192.
- Duch O. Kronika monasteru jaworowskiego i jej autorki // *Urzędy państwowe, organy samorządowe i kościelne oraz ich kancelarie na polsko-ruskim pograniczu kulturowym i etnicznym w okresie od XV do XIX wieku: Materiały polsko-ukraińskiej konferencji naukowej w Okunince koło Włodawy 10–12 września 2007 roku* / за ред. H. Gmitterka i J. Łosowskiego. Kraków 2010, c. 831–835.
- Duch O. Losy monasterów bazylianek w Galicji na przełomie XVIII i XIX wieku // *Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*, т. 1: *Geneza. Kasaty na ziemiach zaborów austriackiego i rosyjskiego* / ред. M. Derwich. Wrocław 2014, c. 233–247.
- Duch O. Nurt wschodni i zachodni w postanowieniach Synodu Zamojskiego (1720 r.) dotyczący monastycyzmu żeńskiego w unickiej metropolii kijowskiej // *Między Zachodem a Wschodem. Etniczne, kulturowe i religijne pogranicza Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku* / ред. K. Mikulski, A. Zielińska-Nowicka. Toruń 2005, c. 173–185.

- Duch O. Pochodzenie stanowe i terytorialne mniszek w prawosławnych i unickich monasterach eparchii lwowskiej i przemyskiej w XVII–XVIII wieku // *Między Rzymem a Nowosybirskiem: Księga Jubileuszowa dedykowana Ks. Marianowi Radwanowi SCJ* / ред. I. Wodzianowska, H. Łaskiewicz. Lublin 2012, c. 299–307.
- Duch O. «Posłubiłam byłam zostać zakonnicą i teraz teyze iestem intencji»: problem wyboru życia monastycznego (na przykładzie żeńskich monasterów eparchii lwowskiej i przemyskiej w XVII–XVIII wieku) // *Per mulierem... Kobieta w dawnej Polsce – w średniowieczu i dobie staropolskiej* / ред. K. Justyniarska-Chojak, S. Konarska-Zimnicka. Warszawa 2012, c. 193–204.
- Duch O. Przywileje królewskie dla prawosławnych i unickich monasterów żeńskich w eparchiach lwowskiej i przemyskiej w XVII i XVIII wieku // *Klasztor w państwie średniowiecznym i nowożytnym* / ред. M. Derwich i A. Pobóg-Lenartowicz. Wrocław – Opole – Warszawa 2005, c. 149–163.
- Duch O. Sieć monasterów żeńskich eparchii lwowskiej i przemyskiej w XVII i XVIII wieku // *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej* 3 (2005) 88–100.
- Dunn M. *The Emergence of Monasticism: From the Desert Fathers to the Early Middle Ages*. Oxford 2000.
- Elm S. «*Virgins of God*»: *The Making of Asceticism in Late Antiquity*. Oxford 1994.
- Faliński B. *Powiat Kamionka Strumiłłowa*. Kamionka Strumiłłowa 1935.
- Flanagan B. *Embracing Solitude: Women and New Monasticism*. Eugene 2014.
- Forman M. Amma Syncretica: A Spirituality of Experience // *Vox Benedictina. A Journal of Translations from Monastic Sources* 10 (2) (1993) 199–237.
- Gapski H. Fundacje bernardyńskie powstałe w Polsce w XVIII w. // *Summarium. Sprawozdania Towarzystwa Naukowego KUL za rok 1972*, вип. 1 (21). Lublin 1974, c. 72–78.
- Gapski H. Fundacje i fundatorzy placówek Zgromadzenia Marianów w Polsce w końcu XVII i w XVIII wieku // *Summarium. Sprawozdania Towarzystwa Naukowego KUL za rok 1973*, вип. 2 (22), ч. 1. Lublin 1975, c. 94–99.
- Gapski H. Fundatorstwo klasztorów bernardyńskich w epoce saskiej // *Summarium. Sprawozdania Towarzystwa Naukowego KUL za rok 1972*, вип. 1 (21). Lublin 1974, c. 66–72.
- Gapski H. *Rekrutacja do zakonów męskich w Polsce w końcu XVI i pierwszej połowie XVII wieku na przykładzie krakowskiego ośrodka zakonnego*. Lublin 1987.
- Gapski H. Społeczne uwarunkowania rekrutacji zakonnej w Polsce w końcu XVI i 1 poł. XVII wieku na przykładzie krakowskiego ośrodka zakonnego // *Folia Societatis Scientiarum Lublinensis. Sekcja Humanistyczna* 23 (2) (1981) 33–39.

- Gąsiorowska P. *Konwent klarysek krakowskich do końca XVIII wieku: Studium prozopograficzne*. Kraków 2015.
- Gąsiorowski S. *Chrześcijaństwo i Żydzi w Żółkwi w XVII i XVIII wieku*. Kraków 2001.
- Gerstel Sh., Talbot A.-M. Nuns in the Byzantine Countryside // *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας* 27 (2006) 481–490.
- Gierowski J. Jabłonowski Jan Stanisław (1669–1731) // *PSB*, t. 10. Wrocław – Warszawa – Kraków 1963, c. 221–223.
- Gil A. Bazylianki w diecezji chełmskiej XVII i XVIII w. Przyczynek do geografii historycznej monastycyzmu żeńskiego metropolii kijowskiej okresu nowożytnego // *Confraternitas: Ювіл. зб. на пошану Ярослава Ісаєвича / відп. ред. М. Крикун, заст. відп. ред. О. Середа*. Львів 2006–2007, c. 346–352.
- Gil A., Skoczylas I. *Kościół wschodnie w państwie polsko-litewskim w procesie przemian i adaptacji: metropolia kijowska w latach 1458–1795*. Lublin – Lwów 2014.
- Gil Cz. Karmelici boski w Polsce 1605–1655 // *Nasza Przeszłość* 48 (1977) 5–238.
- Gil Cz. *Życie codzienne karmelitanek boskich w Polsce w XVII–XIX wieku*. Kraków 1997.
- Glemma T. Chotkowski Władysław // *PSB*, t. 3. Kraków 1937, c. 430–432.
- Główka D. Inny pan. Chłopi w dobrach plebańskich na Mazowszu w XVII–XVIII wieku // *Dwór, plebania, rodzina chłopska. Szkice z dziejów wsi polskiej XVII i XVIII wieku / za ред. М. Ślusarskiej*. Warszawa 1998, c. 27–36.
- Gryson R. *Le ministère des femmes dans l'Église ancienne*. Gembloux 1972.
- Gwiazda H. Fundacje i fundatorzy klasztorów dominikańskich w Wielkim Księstwie Litewskim w latach 1648–1696 // *Studia nad historią dominikanów w Polsce 1222–1972*, t. 1 / za ред. J. Kłoczowskiego. Warszawa 1975, c. 607–645.
- Gwóździk J. Losy lwowskich klasztorów żeńskich w okresie józefinizmu // *Klasztor w państwie średniowiecznym i nowożytnym / ред. М. Derwich, А. Pobóg-Lenartowicz*. Wrocław – Opole – Warszawa 2005, c. 289–312.
- Haratym A. Szeptycki Szymon h. własnego // *PSB*, t. 48. Warszawa – Kraków 2012, c. 255–256.
- Hero A. C. Irene-Eulogia Choumnaina Palaiologina Abbess of the Convent of Philanthropos Soter in Constantinople // *Byzantinische Forschungen* 9 (1985) 119–147.
- Hołdys S. *Praktyka parlamentarna za panowania Władysława IV Wazy*. Wrocław 1991.
- Horn M. Mniszech Andrzej // *PSB*, t. 21. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1976, c. 458–459.

- Horn M. Mniszech Stanisław Bonifacy // *PSB*, t. 21. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1976, c. 486–487.
- Horn M. *Walka klasowa i konflikty społeczne w miastach Rusi Czerwonej w latach 1600–1647 na tle stosunków gospodarczych*. Wrocław 1972.
- Hornowa E. *Stosunki ekonomiczno-społeczne w miastach ziemi halickiej w latach 1590–1648*. Opole 1963.
- Ihnatowicz I., Mączak A., Zientara B., Żarnowski J. *Społeczeństwo polskie od X do XX wieku*. Warszawa 1988.
- Inwentarz rękopisów Biblioteki Kapituły Greckokatolickiej w Przemyślu* / упоряд. A. Kaszlej. Warszawa 2011.
- Janin R. *La géographie ecclésiastique de l'Empire byzantin. Première partie: Le Siège de Constantinople et le Patriarcat oecuménique*, t. 3: *Les Églises et les Monastères*. Paris 1953.
- Janin R. Le monachisme byzantin au moyen âge. Commende et typica (X^e–XIVe siècle) // *Revue des études byzantines* 22 (1964) 5–44.
- Janin R. Les monastères du Christ Philanthrope à Constantinople // *Revue des études byzantines* 4 (1946) 135–162.
- Jop R. Mieszczanie chełmscy wobec miejscowych bazylianów i pijarów w XVII i XVIII wieku // *Klasztor w mieście średniowiecznym i nowożytnym: Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej w Turawie w dniach 6–8 V 1999 r. przez Instytut Historii Uniwersytetu Opolskiego i Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego* / ред. M. Derwich, A. Póbobóg-Lenartowicz. Wrocław – Opole 2000, c. 341–346.
- Jujeczka S. Sekularyzacja dóbr kościelnych w nowożytnej Europie (połowa XVII – początek XIX w.) // *Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*, t. 1: *Geneza. Kasaty na ziemiach zaborów austriackiego i rosyjskiego* / ред. M. Derwich. Wrocław 2014, c. 61–78.
- Jumară D. Biserica Nicoriță, cu hramul «Sf. Ioan cel Nou de la Suceava» // *Ioan Neculce: Buletinul Muzeului de Istorie a Moldovei. Serie nouă* 2–3 (1996–1997) 117–124.
- Kamler A. *Chłopi jako pracownicy najemni na wsi małopolskiej w XVI i pierwszej połowie XVII wieku*. Warszawa 2005.
- Karbownik H. *Obciążenia stanu duchownego w Polsce na rzecz państwa od połowy XVII w. do 1795 r.* Lublin 1984.
- Karpiński A. *Kobieta w mieście polskim w drugiej połowie XVI i w XVII wieku*. Warszawa 1995.
- Karpiński A. Przekupki, kramarki, straganiarki. Zakres feminizacji drobnego handlu w miastach polskich w drugiej połowie XVI i w XVII wieku // *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej* 38 (1–2) (1990) 81–91.

- Karpiński A. *W walce z niewidzianym wrogiem. Epidemie chorób zakaźnych w Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku i ich następstwa demograficzne, społeczno-ekonomiczne i polityczne*. Warszawa 2000.
- Keller D. *Oasis of Wisdom: The Worlds of the Desert Fathers and Mothers*. Collegeville 2005.
- Kempa T. Fundacje monasterów prawosławnych w Rzeczypospolitej w pierwszej połowie XVII wieku // *Życie monastyczne w Rzeczypospolitej* / ред. A. Mironowicz, U. Pawluczuk, P. Chomik. Białystok 2001, c. 74–102.
- Kempa T. Kościół unicki w Rzeczypospolitej do połowy XVII wieku. Czynniki sprzyjające rozwojowi unii brzeskiej i hamujące jej wzrost // *Między Zachodem a Wschodem. Studia z dziejów Rzeczypospolitej w epoce nowożytnej* / ред. J. Staszewski, K. Mikulski i J. Dumanowski. Toruń 2002, c. 365–385.
- Kempa T. Metropolita Michał Rahoza a unia brzeska // *Klio: Czasopismo poświęcone dziejom Polski i powszechnym* 2 (2002) 48–100.
- Kłoczowski J. Dziedzictwo Rzeczypospolitej Obojga (Wielu) Narodów // його ж. *Europa. Rzeczpospolita Wielu Narodów. Świadectwa, wywiady, przemówienia i szkice z lat 1990–2012*. Lublin 2012, c. 123–135.
- Kłoczowski J. *Wspólnoty chrześcijańskie w tworzącej się Europie*. Poznań 2003.
- Kołbuk W. *Kościół Wschodnie w Rzeczypospolitej około 1772 roku. Struktury administracyjne*. Lublin 1998.
- Kozyński R. *Duchowieństwo, kościoły i religia w dokumentach sejmików województwa ruskiego w epoce konfesjonalizacji Rzeczypospolitej Obojga Narodów 1648–1768*. Lublin 2013.
- Krętosz J. Geneza józefińskiej polityki kościelnej Józefa II w monarchii Habsburskiej (1780–1790) // *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne* 34 (2001) 292–303.
- Krętosz J. *Organizacja archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego od XV w. do 1772 r.* Lublin 1986.
- Krochmal A. *Akta wyznaniowe w zasobie Archiwum Państwowego w Przemyślu*. Przemyśl 1993.
- Krochmal A. Analiza struktury wewnętrznej Archiwum Greckokatolickiego Biskupstwa w Przemyślu // *Rocznik Historyczno-Archiwalny* 13 (1998) 139–149.
- Krochmal A. *Archiwum historyczne eparchii przemyskiej*. Warszawa – Przemyśl 2016.
- Krochmal A. Greckokatolicki Konsystorz Biskupi i jego kancelaria na przykładzie diecezji przemyskiej (1786–1946) // *Archeion* 102 (2000) 92–109.
- Krochmal J. Przemyskie testamenty staropolskie // *Rocznik Historyczno-Archiwalny* 6 (1989) 133–160.

- Kuchowicz Z. *Obyczaje staropolskie XVII–XVIII wieku*. Łódź 1975.
- Kuklo C. *Kobieta samotna w społeczeństwie miejskim u schyłku Rzeczypospolitej szlacheckiej. Studium demograficzno-społeczne*. Białystok 1998.
- Kula W. *Miary i ludzie*. Warszawa 2004.
- Kus J. Szlachta chełmska wobec Kościoła unickiego w XVII–XVIII wieku (w świetle laudów sejmikowych i instrukcji poselskich) // *Rocznik Chełmski* 3 (1997) 135–142.
- Laurent V. Une princesse byzantine au cloître. Irène-Eulogie Paléologue, fondatrice du couvent des femmes του Φιλανθρώπου Σωτήρος // *Échos d'Orient* 29 (157) (1930) 29–60.
- Leclercq J. Clausura. I. Clausura in Oriente e Occidente // *Dizionario degli Istituti di Perfezione* / za ред. G. Pelliccia (1962–1968) i G. Rocca, т. 2. Roma 1975, кол. 1166–1174.
- Leclercq J. Noviziato. I. Nella storia della spiritualità // *Dizionario degli Istituti di Perfezione* / за ред. G. Pelliccia (1962–1968) i G. Rocca, т. 6. Roma 1980, кол. 442–448.
- Lorens B. *Bazylianie prowincji koronnej w latach 1743–1780*. Rzeszów 2014.
- Lulewicz H. Sapieha Bohdan na Boćkach h. Lis // *PSB*, т. 34. Wrocław – Warszawa – Kraków 1993, c. 594–596.
- Łoś W. Sytuacja gospodarcza klasztorów bazylianek na Wołyniu u progu kasat (koniec XVIII – początek XIX w.) // *Klasztor w gospodarce średniowiecznej i nowożytnej* / ред. M. Derwich. Wrocław 2013, c. 611–622.
- Łoziński W. *Patrycyat i mieszczaństwo lwowskie w XVI i XVII wieku*. Lwów 1902.
- Łoziński W. *Prawem i lewem. Obyczaje na Czerwonej Rusi w pierwszej połowie XVII. wieku*, т. 2: *Wojny prywatne*. Lwów 1904.
- Maass F. *Der Josephinismus. Quellen zu seiner Geschichte in Österreich 1760–1850. Amtliche Dokumente aus dem Wiener Haus, Hof- und Staatsarchiv*, т. 1–5. Wien 1951–1961.
- Makowski E. *Canon Law and Cloistered Women: «Periculoso» and its Commentators, 1298–1545*. Washington 1997.
- Maleczyński K. *Urzednicy grodzcy i ziemscy lwowscy w latach 1352–1783*. Lwów 1938.
- Mazurkiewicz J. *Ustawy amortyzacyjne w dawnej Polsce*. Lwów 1933.
- Milewski D. *Mołdawia między Polską a Turcją. Gospodar Miron Barnowski i jego polityka (1626–1629)*. Oświęcim 2014.
- Motylewicz J. *Miasta ziemi przemyskiej i sanockiej w drugiej połowie XVII i w XVIII wieku*. Przemyśl – Rzeszów 1993.
- Motylewicz J. Przeworski ośrodek płociennicy XVI–XIX wieku // *Rocznik Przemyski* 17–18 (1977) 37–55.

- Mucha J. Organizacja diecezji kamienieckiej do 1795 roku // *Roczniki Teologiczno-Kanoniczne* 30 (4) (1983) 61–284.
- Nabywaniec S. Diecezja przemyska greckokatolicka w latach 1772–1795 // *Premislia Christiana*, т. 5. Przemysł 1992/93, c. 9–294.
- Nagielski M. Radziejowski Stanisław h. Junosza // *PSB*, т. 30. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź 1987, c. 82–83.
- Nagielski M. Sapieha Paweł Stefan h. Lis // *PSB*, т. 35. Warszawa – Kraków 1994, c. 133–138.
- Namaczyńska S. *Kronika klęsk elementarnych w Polsce i w krajach sąsiednich w latach 1648–1696*. I. *Zjawiska meteorologiczne i pomory*, ч. 1: *Przebieg klęsk elementarnych (1648–1696)*; ч. 2: *Kronika klęsk elementarnych (1648–1696)*. Lwów 1937.
- Navrotska A. Praktyka rozwodów w prawosławnej eparchii lwowskiej w czasie rządów biskupa Józefa Szumlańskiego (na podstawie ksiąg sądu duchownego z lat 1667–1708) // *Per mulierem... Kobieta w dawnej Polsce – w średniowieczu i dobie staropolskiej* / ред. K. Justyniarska-Chojak, S. Konarska-Zimnicka. Warszawa 2012, c. 333–341.
- Nicol D. M. *The Byzantine Lady: Ten Portraits, 1250–1500*. Cambridge 1996.
- Nowakowski P. *Problematyka liturgiczna w międzywyznaniowej polemice po Unii Brzeskiej (1596–1720)*. Kraków 2004.
- Olczak S. *Duchowieństwo parafialne diecezji poznańskiej w końcu XVI i w pierwszej połowie XVII w.* Lublin 1990.
- Pawłyszyn A. *Monasterium męskie eparchii lwowskiej w latach 1596–1739*. [Mazynopis pracy doktorskiej]. Lublin 2006.
- Pelczar R. *Szkolnictwo w miastach zachodnich ziem województwa ruskiego (XVI–XVIII w.)*. Rzeszów 1998.
- Petrov M., Musin A. Monasteries in Medieval Novgorod and its Suburbs // *Lübecker Kolloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum*. [т.] 9: *Die Klöster* / ред. M. Gläser, M. Schneider. Lübeck 2014, c. 483–493.
- Pomianyok of Horodyshe*, ч. 1: A. D. 1484 / Упоряд. J. B. Rydnyckyj. Winnipeg 1962.
- Półcwiartek J. *Z badań nad rolą gospodarczo-społeczną plebanii na wsi pańszczyźnianej Ziemi Przemyskiej i Sanockiej w XVI–XIX wieku*. Rzeszów 1974.
- Poniat R. Ludzie luźni w społeczeństwie Rzeczypospolitej szlacheckiej w kontekście badań nad cyklem życia // *Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych* 73 (2013) 51–77.
- Przybyłowicz O. M. XVI-wieczne wizytacje klasztorów Klarysek w Krakowie i w Starym Sączu w świetle kościelnego prawa potrydenckiego i posoborowego nurtu reformacyjnego // *Klasztor w Kościele średniowiecznym i no-*

- wożytym / ред. M. Derwich i A. Pobóg-Lenartowicz. Warszawa 2010, c. 231–259.
- Przybyłowicz O.M. Jak panny zakonne rozliczały się? Księgi rachunkowe jako źródło do badań nad polskimi klasztorami żeńskimi w XVI–XVIII w. // *Klasztor w gospodarce średniowiecznej i nowożytnej* / ред. M. Derwich. Wrocław 2013, c. 101–114.
- Przybyłowicz O. M. «Pamięć obłóczyn kożdy probantki». Ceremonia obłóczyn w świetle rękopisu «Modus suscipiendi novitias ad habitum S. Clarae» z 1600 r. z klasztoru klarysek gnieźnieńskich // *Hereditas Monasteriorum* 2 (2013) 179–194.
- Rafacz J. *Ustrój wsi samorządnej małopolskiej w XVIII wieku*. Lublin 1922.
- Rutkowski J. Studia nad położeniem włościan w Polsce w XVIII wieku // його ж: *Studia z dziejów wsi polskiej XVI–XVIII w.* / упоряд. W. Kula. Warszawa 1956, c. 216–234
- Sanctimoniales. Zakony żeńskie w Polsce i Europie Środkowej (do przełomu XVIII i XIX wieku)* / ред. A. Radzimiński, D. Karczewski, Z. Zyglewski. Bydgoszcz – Toruń 2010.
- Schatkin M. A. Virgins // *Encyclopedia of Early Christianity*, 2-ге вид. / ред. E. Ferguson. New York 1997, c. 1167–1168.
- Schatkin M. A. Widows // *Encyclopedia of Early Christianity*, 2-ге вид. / ред. E. Ferguson. New York 1997, c. 1177–1778.
- Schneider A. *Starożytności miasta Żółkwi krótko opisane na pamiątkę obchodu uroczystości odnowienia kościoła farnego w tem mieście dnia 12. września 1867 r.* Lwów 1867.
- Senyk S. *A History of the Church in Ukraine*, т. 1: *To the End of the Thirteenth Century*. Roma 1993; т. 2: *1300 to the Union of Brest*. 2011.
- Senyk S. Marian Cult in the Kievan Metropolitanate XVII–XVIII centuries // *Interpido Pastori: Наук. зб. на честь Блаженнішого Патріярха Йосифа в 40-ліття вступлення на Галицький престіл. 1.XI.1944*. Рим 1984, c. 261–275.
- Senyk S. *Women's Monasteries in Ukraine and Belorussia to the period of suppressions*. Roma 1983.
- Shmanko T. *Metodologiczne aspekty badania rękopiśmiennych trebników Cerkwi Kijowskiej XVI–XVIII w. [Maszynopis pracy doktorskiej]*. Lublin 2005.
- Silvas A. M. Kassia the Nun (c. 810 – c. 865): An Appreciation // *Byzantine Women: Varieties of Experience. AD 800–1200* / ред. L. Garland. Ashgate 2006, c. 17–40.
- Silvas A. M. *Macrina the Younger: Philosopher of God*. Turnhout 2008.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* / ред. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Wawelski, т. 3. Warszawa 1882; т. 4. 1883; т. 5. 1884; т. 6. 1885; т. 8. 1887; т. 9. 1888; т. 10. 1889; т. 11. 1890; т. 14. 1895.

- Sroka S. A. *Historia Węgier do 1526 roku w zarysie*. Bydgoszcz 2000.
- Stadnicki A. Materyały do historii miast Galicyjskich: Akta ławnicze Kuli-kowskie od r. 1694–1717 (Manuskrypt własnością p. Aleksandra Batow-skiego) // *Dodatek Tygodniowy przy Gazecie Lwowskiej* 32 (1856) 131; 33 (1856) 135–136.
- Stamm E. *Staropolskie miary*, ч. 1: *Miary długości i powierzchni*. Warszawa 1938.
- Staniek H. Fundatorzy i fundacje kolegiów jezuitów w Polsce w latach 1564–1772/73 // *Summariem. Sprawozdania Towarzystwa Naukowego KUL za rok 1972*, вип. 1 (21). Lublin 1974, с. 55–60.
- Stanković V. Comnenian Monastic Foundations in Constantinople: Questions of Method and Historical Context // *Београдски историјски гласник* 2 (2011) 47–73.
- Stoicescu N. *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova, sec. XIV–XVII*. București 1971.
- Stolicki J. Sejmiki ukraińskie wobec spraw religijnych w latach 1669–1696 // *Rzeczpospolita wielu wyznań: Materiały z międzynarodowej konferencji. Kraków, 18–20 listopada 2002* / за ред. А. Каźmierczyка, А. К. Link-Lenczowskiego, М. Markiewiczа і К. Matwijowskiego. Kraków 2004, с. 119–134.
- Strocchia Sh. T. *Nuns and Nunneries in Renaissance Florence*. Baltimore 2009.
- Swan L. *The Forgotten Desert Mothers: Sayings, Lives, and Stories of Early Christian Women*. Mahwah 2001.
- Szady B. *Prawo patronatu w Rzeczypospolitej w czasach nowożytnych. Podstawy i struktura*. Lublin 2003.
- Szaraniewicz I. *Rzut oka na beneficya Kościoła ruskiego za czasów Rzeczypospolitej Polskiej pod względem historyi, a przedewszystkiem o stosunki świeckiego duchowieństwa ruskiego w Galicyi do ziemi w tym okresie*. Lwów 1875.
- Szczepaniak J. *Duchowieństwo diecezji krakowskiej w XVIII wieku: Studium propograficzne*. Kraków 2010.
- Szegda M. Bazyli Wielki // *Encyklopedia Katolicka*, т. 2 / за ред. F. Gryglewiczа, R. Łukaszyка і Z. Sułowskiego. Lublin 1976, кол. 135–136.
- Szegda M. *Działalność prawno-organizacyjna metropolity Józefa IV Welamina Rutskiego (1613–1637)*. Warszawa 1967.
- Székely M. M. Teodosia Nicorițoaia și bărbății ei (Une boyarde moldave du XVII-eme s.) // *Magazin Istoric* 7 (340) (1995) 47–52.
- Szestakowa N. Klasztorne zespoły archiwalne na terenach Białorusi, Litwy i Podlasia (XVI–XIX w.) // *Klasztor w mieście średniowiecznym i nowożytnym: Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej w Turawie w dniach 6–8 V 1999 r.* / ред. М. Derwich, А. Pobóg-Lenartowicz. Wrocław – Opole 2000, с. 637–646.

- Szylar A. *Działalność wychowawczo-edukacyjna żeńskich zgromadzeń zakonnych w Małopolsce w okresie potrydenckim do 1815 roku*. Kraków 2012.
- Śliwa T. Przemyska diecezja greckokatolicka w XVIII w. (do 1772 r.) // *Polska – Ukraina: 1000 lat sąsiedztwa*, t. 3: *Studia z dziejów greckokatolickiej diecezji przemyskiej* / za red. S. Stępnia. Przemyśl 1996, c. 79–90.
- Şerban C. *Vasile Lupu: Domn al Moldovei (1634–1653)*. Bucureşti 1992.
- Takala-Roszczenko M. The «Latin» within the «Greek»: The Feast of the Holy Eucharist in the Context of Ruthenian Eastern Rite Liturgical Evolution in the 16th–18th Centuries. Joensuu 2013.
- Talbot A.-M. Bluestocking Nuns: Intellectual Life in the Convents of Late Byzantium // *Harvard Ukrainian Studies* 7 (1983) 604–618.
- Targosz K. *Piórem zakonnicy. Kronikarki w Polsce XVII w. o swoich zakonach i swoich czasach*. Kraków 2002.
- Thurston B. B. *The Widows: A Women's Ministry in the Early Church*. Minneapolis 1989.
- Trofimiuk E. Monastery połockie do końca XVI wieku // *Życie monastyczne w Rzeczypospolitej* / za red. A. Mironowicza, U. Pawluczuk, P. Chomika. Białystok 2001, c. 103–107.
- Ujma M. *Latyfundium Jana Sobieskiego 1652–1696*. Opole 2005.
- Urzędnicy centralni i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego XIV–XVIII w.: Spisy* / укл. H. Lulewicz i A. Rachuba. Kórnik 1994.
- Urzędnicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku: Spisy* / укл. K. Chłapowski, S. Ciara, Ł. Kądziała, T. Nowakowski, E. Opaliński, G. Rutkowska, T. Zielińska; za red. A. Gąsiorowskiego. Kórnik 1992.
- Urzędnicy kujawscy i dobrzyńscy XVI–XVIII wieku: Spisy* / укл. K. Mikulski i W. Stanek za участі Z. Górskiego i R. Kabacińskiego; za red. A. Gąsiorowskiego. Kórnik 1990.
- Urzędnicy podlascy XIV–XVIII wieku: Spisy* / укл. E. Dubas-Urwanowicz, W. Jarmolik, M. Kulecki, J. Urwanowicz. Kórnik 1994.
- Urzędnicy podolscy XIV–XVIII wieku: Spisy* / укл. E. Janas, W. Kłaczewski, J. Kurtyka, A. Sochacka; za red. A. Gąsiorowskiego. Kórnik 1998.
- Urzędnicy województwa krakowskiego XVI–XVIII wieku: Spisy* / укл. S. Cynarski i A. Falniowska-Gradowska; za red. A. Gąsiorowskiego. Kórnik 1998.
- Urzędnicy województw kijowskiego i czernichowskiego XV–XVIII wieku: Spisy* / укл. E. Janas, W. Kłaczewski. Kórnik 2002.
- Urzędnicy województw łęczyckiego i sieradzkiego XVI–XVIII wieku: Spisy* / укл. E. Opaliński i H. Żerek-Kleszcz; za red. A. Gąsiorowskiego. Kórnik 1993.
- Urzędnicy województwa ruskiego XIV–XVIII wieku. (Ziemie halicka, lwowska, przemyska, sanocka): Spisy* / укл. K. Przyboś. Kórnik 1987.
- Urzędnicy wołyńscy XIV–XVIII w.: Spisy* / укл. M. Wolski. Kórnik 2007.

- Walczak W. *Unicka eparchia turowsko-pińska w XVII-XVIII wieku. Struktura organizacyjna*. Białystok 2012.
- Ward B. *Thais: How to Receive a Gift // Harlots of the Desert: A Study of Repentance in Early Monastic Sources*. Kalamazoo 1987, c. 76–84.
- Webersfeld E. Jaworów (monografia historyczna, etnograficzna i statystyczna) // *Przewodnik Naukowy i Literacki. Dodatek miesięczny do «Gazety Lwowskiej»* 37 (1909) S. 369–384, 457–466, 551–564, 649–658, 741–752, 833–848, 903–915.
- Wenc Ł. Fundacje i fundatorzy klasztorów dominikańskich i bernardyńskich w Polsce w latach 1580–1648 // *Studia nad historią dominikanów w Polsce 1222–1972*, t. 1 / za red. J. Kłoczowskiego. Warszawa 1975, c. 587–606.
- Wereda D. Bazylianki i jozafatki na Podlasiu // *Rocznik Białkopodlaski* 11 (2003) 271–277.
- Wereda D. Pochodzenie i wykształcenie duchowieństwa unickiej diecezji brzeskiej w XVIII wieku // *Studia Podlaskie* 13 (2003) 107–127.
- Wereda D. Z dziejów zakonu jozafatek w Białej w XVIII w. // *Rocznik Białkopodlaski* 10 (2002) 243–255.
- Winiarz A. *Polskie prawo majątkowe-mażeńskie w wiekach średnich*. Kraków 1898.
- Winter E. *Der Josephinismus und seine Geschichte. Beiträge zur Geistesgeschichte Österreichs 1740–1848*. Brünn 1943.
- Wiślicz T. Spowiedź chłopa w Rzeczypospolitej (druga połowa XVI – XVIII w.) // *Kwartalnik Historyczny* 108 (4) (2001) 63–84.
- Witherington B. *Women in the Earliest Churches*. Cambridge 1988.
- Wiwčaruk S. *De synodo provinciali Berestensi anno 1765 non celebrata*. Romae 1963.
- Wołoszyn J. W. *Problematyka wyznaniowa w praktyce parlamentarnej Rzeczypospolitej w latach 1648–1696*. Warszawa 2003.
- Wójcik W. Fundacja // *Encyklopedia Katolicka*, t. 5 / za red. L. Bienkowskiego. Lublin 1989, kol. 760–761.
- Wyczański A. *Studia nad folwarkiem szlacheckim w Polsce w latach 1500–1580*. Warszawa 1960.
- Wyczański A. *Szlachta polska XVI wieku*. Warszawa 2001.
- Wyczawski H. E. *Przygotowanie do studiów w archiwach kościelnych*. Kalwaria Zebrzydowska 1989.
- Wyrozumski J. *Tkactwo małopolskie w późnym średniowieczu*. Warszawa – Kraków 1972.
- [X. A. S.]. *Klauzura // Encyklopedia Kościelna podług teologicznej encyklopedji Wetzera i Weltego z licznemi jej dopełnieniami przy współdziałaniu wielu duchownych i świeckich osób wydana przez Ks. Michała Nowodworskiego pod redakcją Ks. D-ra Stefana Biskupskiego*, t. 10. Warszawa 1877, c. 374–375.

-
- Zbudniewek J. Fundacje paulinów w XVII i XVIII wieku // *Saeculum Christianum* 1 (2) (1994) 65–82.
- Zielińska T. Rozważanie nad kwestią wyposażenia szlachcianek w Wielkim Księstwie Litewskim w XVIII stuleciu // *Kwartalnik Historyczny* 96 (1/2) (1989) 93–109.
- Zubek R. *Gospodarka finansowa Lwowa w latach 1624–1635*. Lwów 1930.

ГЕОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК*

Список скорочень

в-во	→ воєводство	пос.	→ поселення
г.	→ гора	р.	→ річка
гм.	→ гміна	р-н	→ район
м-р ж.	→ жіночий монастир	с.	→ село
м-р ч.	→ чоловічий монастир	ур.	→ урочище
о.	→ острів	х.	→ хутір
пов.	→ повіт	ц-ва	→ церква

Австрійська монархія (Австрійських Габсбургів володіння; Габсбургів монархія; Габсбургів імперія) 29, 79–81, 123, 379

Арламів, с. 75, 446

Арламівська Воля, с. *див.* Воля Арламівська

Артасів, с. 357

Байонія, м-р ж. Пресв. Богородиці Всецариці (Παντάνασσα) 54, 146

Балабанівка *див.* Отинія

Бар, м-р ч. 74

Баркулабово, м-р ж. 330

Барське староство 100

Батятичі, с. 196, 346, 628

Бачина (Балина?, Balina), с. 79, 344, 432, 435, 569, 595, 632

Белзьке в-во 92, 449

Белзьке генеральне намісництво 210, 219

Береги, с. 603

Бережани, м. 308

Бережанський р-н 118, 400, 419

Березів, с. 412

Берестя, м. 136

Бесіди, м-р ч. 591, 601

Бещадський пов. 446

Бистриця Надвірнянська (Чорна Бистриця), р. 386

Бишів, с. 559

Бібрецьке староство 99

Бібрка, м. 354, 355, 381, 383, 574, 613

– м-р ж. Різдва Пресв. Богородиці 42, 43, 71, 72, 74–76, 78, 91, 93, 95–97, 99, 104, 106, 112, 114, 223, 239,

262, 264, 277, 296, 366, 381–383, 400

– ц-ва Богоявлення Господнього (Богоявленська) 317, 383

* Для жіночих обителів Львівської та Перемишльської єпархій не враховано сторінки додатка 2, інформаційний потенціал якого репрезентує «Індекс черниць» за монастирями, с. 641–651.

- Білосток, м-р ч. 541, 563, 630
 Боберка (Луг), р. 381
 Богородчани, м. 79
 Богородчанський р-н 386, 426, 427, 579, 580
 Ботошань, жудець 536
 Браїлів, м. 630
 Брацлавське генеральне намісництво 301
 Брониця, с. 579
 Брошнів, с. 565
 Брюховичі під Львовом
 – ц-ва Пресв. Тройці 363
 Буськ, м. 41
 – м-р ж. 96, 211, 242
 Буський р-н 395, 449, 635
 Бучина, м-р ж. 80, 82, 91, 96, 332
- В'язівниця (Wiązownica), гм. 447
 Валява, с. 206, 227, 390, 447, 601, 613, 627
 Варшава (Warszawa), м. 27, 204, 208, 209, 271, 272, 310, 314, 346, 538, 539, 560, 566, 611
 – костел Св. Хреста 539
 Васлуй, жудець 535
 Велика Білина (Bilina Magna), с. 72, 100, 208, 391, 439, 440, 570, 578, 595, 613
 – м-р ч. 344, 544
 – ур. Заруддя (Zarudzie) 72, 439
 – ур. Руда (Ruda) 72, 439
 Велика Вишенька (Вишенька), с. 75, 445
 Велика Вільшаниця, с.
 – ц-ва Пресв. Тройці 264
 Велика Городниця (Городниця), с. 564
 Велика Хворооща, х. *див.* Фороща
 Велике князівство Литовське 34, 128, 130, 132, 173, 206, 253, 281, 310, 330, 529
 Великий Любінь, с. 208, 549, 627
 Великі Грибовичі, с. 581
 Великопольща 103
 Верб'яни, с. 445
 – м-р ж. 75, 380, 445
- Верхнє Синьовидне, с. 641
 Винники, с. 101
 Виспа, м-р ч. 327
 Вифлеєм, м-р ж. 48
 Вишгород, м-р ж. 55
 Вишенька, с. *див.* Велика Вишенька
 Вишнівець, м-ко 209, 632
 Вишня (Судова Вишня), м. 79, 208, 434, 435, 445, 446, 541
 – м-р ж. 75, 380, 445
 Візантійська імперія (Візантія) 50, 54, 142
 Вільки, с. 209, 210, 618
 Вільно, м. 60, 130, 136, 173
 – м-р бенедиктинок 151
 – м-р ж. православний 130, 330
 – м-р ж. унійний (Троцький) 130, 132, 199, 281, 330
 – м-р ч. православний 330
 Вільче (Wilcze), с. 384
 – м-р ж. Успення Пресв. Богородиці 68, 90, 93, 94, 98, 102, 104, 112, 330, 331, 384
 – м-р ч. 384
 Вінницька обл. 630, 638
 Вінниця, м. 398, 630
 – м-р ж. 94, 629
 – м-р ч. 630
 Вінніпег, м. 380
 Вітебськ, м-р ж. 59
 Віцинь, м-р ч. 552
 Владимир-на-Клязьмі, м-р ж. Успення Пресв. Богородиці 58
 Вовків, с. 206, 570
 Волинська обл. 563
 Волинське в-во 209, 564, 621
 Волинь 36, 58, 60, 128, 199, 281, 310, 385
 Волиця Деревлянська, м-р ч. 332, 532, 534, 546, 547, 550, 553, 559, 590, 600, 606, 615–617, 629, 637
 Володимир, м. 58
 – каплиця Свв. Йоакима й Анни 58
 Володимирська єпархія 36, 142

- Воля Арламівська (Арламівська Воля), с. 446
 – м-р ж. 75, 380, 446
- Вощаничі, с. 440
- Габсбургів монархія (Габсбургів імперія) *див.* Австрійська монархія
- Галицька земля 82, 92, 94, 101, 196, 202, 207, 209, 384, 386, 391, 396, 400, 409, 412, 416, 424, 426, 436, 449
- Галицьке генеральне намісництво 92–96, 384, 386, 391, 396, 400, 409, 412, 416, 426, 448, 449
- Галицький р-н 396, 604
- Галич, м. 41, 58, 94, 179, 206, 396, 415, 539, 562, 621
- Галичани, с. 164
- Галичина (Королівство Галичини і Володимирії) 29, 32, 40, 45, 79–81, 88, 89, 123, 215, 218, 266, 336, 375, 376, 379, 386, 391, 392, 413, 414, 419, 420, 431, 435, 439, 444
- Гірне, с. 607, 627
- Глинянське староство 100, 285, 286
- Гнила Липа, р. 609
- Голинь, с. 584
- Гологори, с. 62, 429, 623
 – ц-ва Св. Юрія Побідоносця 329
- Голосків (Holloskow), с. 79, 102, 384, 385
 – м-р ж. 68, 79, 90, 93, 94, 98, 101, 104, 112, 153, 154, 384–386
 – ц-ва Св. Миколая Чудотворця 384, 385
- Голоско, с. 363
- Горішне, с. *див.* Ляшки Горішні
- Горлиці, м-р 38
- Городище, с. Самбірського р-ну 196, 569, 604
- Городище, с. Сокальського р-ну
 – м-р ж. 614
 – м-р ч. 96, 122, 211, 560
- Городниця, с. *див.* Велика Городниця
- Городок, м. 204, 209, 566
 – ц-ва Св. Миколая Чудотворця 566
- Городоцький р-н 209, 549, 594, 627
- Гошів, м-р ч. 365
- Грабовець, с. 101, 386, 578, 589
 – г. Голинських 386
 – м-р ж. 72, 74, 75, 78, 90, 93–96, 98, 101, 102, 104, 112, 114, 239, 386
 – ур. Горішне поле (Чернече; Коше-рище) 386
 – ц-ва Воскресіння Христового 387
- Грицовея, м-р ж. 80, 96
- Грушатичі, с. 208, 583
- Грушівський м-р *див.* Щеплоти
- Гряда, с. 363
- Гутисько-Бридське, с. 80, 82
- Гнезно, м. 173
- Гродно, м-р ж. 69, 322
- Дашава, с. 548
- Дегова, с. 207, 209, 567
- Деражнянський р-н 427
- Дережичі, м-р ч. 282, 343, 344, 541, 630
- Дернів, с. 356
- Дзібулки *див.* Зіболки
- Доброміль, м-р ч. 219, 282, 343, 344, 446, 541, 599, 630, 633
- Добросин, с. 620, 625
 – ц-ва Воздвиження Чесного Хреста 276, 370
- Добротвір, м. 84
- Добряни, м-р ч. 210, 412, 637
- Довге, с. 537
- Долинський р-н 607
- Долішне, с. *див.* Ляшки Долішні
- Домашів, м-р ч. 162, 559
- Домбровиця, с. 281
- Дрищів, с. *див.* Надрічне
- Дрогобицький р-н 554, 565, 569, 579, 586
- Дрогобич, м. 208, 607, 608
 – ц-ва Воздвиження Чесного Хреста 606
- Дроговиж, с. 99, 411
- Дроговизьке староство (Дроговизька тенута) 99
- Дрогомишль, с. 306

- Дубляни, с. 195, 207, 612
 Дублянський маєтковий ключ 100
 Дубно, м-р ж. 60, 281, 563
 Дусівці, м-р ж. 75, 380, 446
- Егіна, о. 50
 Елеонська г. 48
- Єв'є, маєток у Литві 623
 Європа 313
 Єгипет 47
- Жабокруки (Квітневе), с. 593
 Жабка, с. 633
 – м-р ж. 633
 Жапалів, м-р ж. 75, 380, 447
 Желдець, с. 196, 207, 208, 346, 549, 628
 Жидачів, м. 41
 Жидачівський пов. 203
 Жидачівський р-н 593, 609
 Жмеринський р-н 630, 638
 Жовква, м. 42, 70, 71, 96, 101, 102, 108, 210, 266, 268, 357, 359, 360, 362–364, 368, 387–389, 391, 398, 538, 558
 – брама Львівська 387
 – вул. Львівська 388
 – костел фарний (колегіата) 360, 364, 601
 – м-р домініканців 360
 – м-р ж. Воздвиження Чесного Хреста (Хрестовоздвиженський) 65, 68, 74–76, 78, 90, 93, 95, 98, 100, 104, 105, 109, 110, 112, 114, 118, 120, 122, 152, 153, 162, 166, 174, 180, 192, 206, 211, 216, 219, 220, 222, 224, 227, 228, 230–232, 234, 236, 237, 239, 241, 242, 244, 245, 251, 261, 262, 265, 276–278, 294, 317, 318, 323, 324, 327, 330, 340, 353, 354, 360, 362, 368, 370, 387–390, 399, 425
 – передмістя Винники 71, 360, 398
 – передмістя Краківське 609
 – передмістя Львівське 65, 105, 109, 387–389, 605
 – ц-ва Пресв. Тройці (Троїцька) 65, 105, 359, 360, 362, 363, 388, 390, 391, 605
 – ц-ва Різдва Христового 360
 – ц-ва Св. Йоана Хрестителя 359, 360
 Жовківський р-н 118, 387, 390, 396, 398, 447, 581, 620, 625
 Жулин, с. 344, 595
 Жураки, с. 427, 580
 – Голиньщина 580
- Завішня (Завишень), с. 207, 208, 586
 Загвіздя, с. 102, 391, 414, 565, 584, 596
 – м-р ж. Пресв. Тройці (Живоначалной Тройцы, Sagnosciczce) 43, 71, 74, 75, 78, 79, 81, 82, 88, 90, 93–96, 98, 101, 104, 106, 110, 112, 114, 132, 177, 179, 202, 212, 215, 216, 218, 224, 227, 236, 238, 239, 242, 265, 272, 294, 295, 298, 302, 304, 305, 319, 327, 330, 332, 369, 391, 392, 416
- Заланів, с. 326
 Замостя, м. 136, 141, 142, 148, 166, 195, 220, 262
 Запалів (Zapałów), с. 447
 – м-р ж. *див.* Жапалів
 Заруддя (Zarudzie), ур. *див.* Велика Білина
 Західна Європа 265
 Західний Буг, р. 106, 424
 Зашків, с. 390
 Збараський р-н 209, 632
 Збоїська, с. 363, 402
 – ц-ва Св. Димитрія Мученика 88, 409
 Зелений Гай, с. *див.* Угерці
 Зіболки, с. 447
 – м-р ж. (Дзібулки) 75, 380, 447
 Злоцьке, с. 556
 Зміївиська, с. 203, 576
 Золочів, м-р ч. 365
 Золочівський р-н 264, 424, 428, 429, 552, 620, 623, 625
- Іновроцлавське в-во 547, 594, 606

- Івано-Франківськ, м. 82, 533 *див. та-кож* Станіславів, м. Руського в-ва
- Івано-Франківська обл. 209, 384, 386, 387, 391, 396, 409, 412, 413, 416, 426, 427, 449, 533, 537, 539, 553, 560, 565, 567, 577–580, 584, 587, 589, 603, 604, 607, 616, 622
- Калуське староство 100
- Калуський р-н 414, 584
- Калуш, м. 71, 94, 206, 322, 415, 603, 616
- Кам'янецька римо-кат. єпархія 69, 70
- Кам'янецьке генеральне намісництво (Кам'янецький офіціалат) 74, 92–96, 124, 216, 427
- Кам'янець-Подільський, м. 562
- м-р реформованих домініканок 70
- Кам'янка-Струмилова (Кам'янка-Бузька), м. 165, 352, 393, 395, 535, 541, 578, 582, 594, 624, 630
- вул. І. Франка 393
 - вул. М. Коцюбинського 393
 - м-р ж. Благовіщення Пресв. Богородиці 42, 43, 71, 74, 75, 79, 81, 84, 90, 93, 95–97, 99, 104, 110, 113, 114, 118, 120, 124, 151, 153, 154, 156, 157, 164, 166, 168, 174, 176, 179, 180, 186, 195, 204, 207, 208, 215, 216, 218, 219, 224, 227, 236, 238, 239, 241, 244, 261, 278, 323, 324, 326, 330, 340, 355, 356, 380, 393–395
 - площа Ринкова (Ринок) 352, 393
 - ц-ва Різдва Пресв. Богородиці 104, 246, 352, 356, 393–396, 535, 541, 558, 575, 579, 583, 594, 597, 600, 612, 624, 630, 634, 635
 - ц-ва Св. Миколая Чудотворця 86, 395, 396
- Кам'янка-Бузький р-н 390, 393, 549, 628
- Кам'янка-Струмилівське староство 394, 395
- Канада 380
- Каплинці, с. 308, 617
- Кападокія 47
- Карпати, гори 94, 96
- Квітневе, с. *див.* Жабокруки
- Керниця, с. 164
- Київ, м. 54, 55, 59, 60
- лавра Києво-Печерська 59, 126
 - м-р ж. 563
 - м-р ж. при Києво-Печерській лаврі 59
 - м-р ж. Св. Ірини 54
 - м-р ж. Св. Лазаря 55
 - м-р ж. Св. Миколая 55
 - м-р ж. Янчин 55
 - м-р ч. Видубицький 65, 158, 162, 416, 589
 - ц-ва Св. Андрія 55
- Київська держава (Русь) 54, 56
- Київська митрополича архієпархія (Київське митрополиче архієпископство) 60, 69, 92, 94, 96, 301, 427, 563, 630, 633
- Київська митрополія 28, 35, 36, 39, 44, 58–60, 64, 91, 92, 116, 133, 134, 146, 160, 306, 376, 380, 436, 529, 639
- Кимир, с. 334
- Клинець, м. 281
- Ключів, с. 281
- Княже, с. 334
- Кобрин, м. 134
- Козівський р-н 540, 617
- Колоденці, с. 390
- Коломийський округ 386
- Коломийський пов. 94
- Коломийський р-н 209, 384, 533
- Коломия, м. 209, 560
- Комарів, с. 101
- Комарно, м. 274
- Константинополь (Царгород), м. 50, 55, 138, 145
- м-р ж. Богородиці Твердої Надії (Βεβαία Ελπίς) 142
 - м-р ж. Пресв. Богородиці («обитель Ліпса») 142, 145, 147
 - м-р ж. Пресв. Богородиці Благодатної (Κεχαρίτωμένη) 50, 138, 140, 142, 145

- м-р ж. Пресв. Богородиці Всецариці (Παντάνασσα), 146
- м-р ж. Свв. Косми і Дам'яна (Ανάρτυροι) 142
- м-р ч. Студійський 126
- м-р ч. Успення Пресв. Богородиці 126
- м-р ч. Христа Чоловіколюбця 50
- собор Св. Софії 48
- Конюхи, с. 540
- Конюшки, с. 209, 587
- Корениця, с. 207, 542, 560, 637
- Корець, м-р ж. 60, 281, 592
- Королівство Галичини і Володимирії
 - див. Галичина
- Корона Польська (Польща) 27, 69, 207, 285, 358, 529
- Коросно (Коросенко), с. 206, 557
- Косівський р-н 412
- Краків, м. 31
 - м-р кларисок 234
- Краківське в-во 92
- Краснопуща, м-р ч. 414, 431, 540, 570
- Кременецький пов. 209
- Крехів, с. 68, 100, 396, 445, 448, 449
 - м-р ж. 68, 74, 75, 90, 93, 97, 100, 104, 113, 330, 334, 380, 396
 - м-р ч. (monasterium krechoviensis) 71, 110, 122, 130, 162, 164, 180, 219, 330, 332, 334, 336, 359, 363, 365, 388, 394, 396, 591, 601, 613, 631, 639
- Кринос, с. 314, 396, 604
 - м-р ж. Св. Іллі Пророка 68, 90, 93, 94, 98, 102, 104, 113, 200, 330, 396
 - м-р ч. Св. Іллі Пророка 112, 397, 415, 533, 569, 604
- Кристинопіль, м. 206, 614
- Крит, о. 54, 146
- Кругів, с. 620, 625
- Кукільники, с. 415, 604
- Куликів, м. 42, 96, 101, 102, 276, 359, 363, 397–400
 - м-р ж. Воздвиження Чесного Хреста (Хрестовоздвиженський, Куликовський монастир) 71, 74–76, 78, 90, 93, 95, 98, 100, 104, 106, 113, 114, 239, 380, 389, 397–399, 425
- площа Ринкова 398
- ц-ва Св. Димитрія Мученика 398, 399
- ц-ва Успення Пресв. Богородиці (Успенська) 364, 398, 399
- Куликівське намісництво 242
- Кульчиці, с. 203, 209, 552, 598, 630
- Кутейно
 - м-р ж. 330
 - м-р ч. 330
- Лавришів, м-р ч. 146
- Лаврів, м-р ч. 219, 282, 336, 343, 557, 633
- Лагодів, с. 575
- Летичівський пов. 203
- Летня, м-р ч. 282, 343
- Липівка, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. див. Фірлеїв
- Липівка, с. Тисменицького р-ну Івано-Франківської обл. див. Ляцьке
- Липівці, с. 358, 449, 614
- Литвинів, с. 102, 400
 - м-р ж. 72, 74, 91, 93, 94, 98, 102, 104, 113, 328, 330, 400
 - м-р ч. Св. Онуфрія Пустельника (Пресв. Тройці) 400, 555
- Лішня, м-р ч. 282
- Лозна, с. 536
- Луг, р. див. Боберка
- Лужок Долішній, с. 605
- Лука, с. 72, 100, 439–441, 570
 - м-р ж. (Лукавський) див. Фороща, м-р ж.
 - ц-ва і м-р ч. Свв. Петра і Павла Апостолів 72, 440, 441
- Луквиця, х. 414
 - м-р ч. 256
 - р. 414, 415
- Луцьк, м-р ж. 60
- Луцька єпархія (Луцьке владцтво, Луцьке єпископство) 30, 36, 60, 80–

- 82, 89, 91, 93, 96, 124, 142, 210, 281, 332, 379, 563, 580
- Луцький пов. 564
- Львів, м. 29, 38, 41, 42, 45, 61, 65, 66, 69, 93, 96, 116, 128, 132, 136, 154, 156, 165, 186, 197, 203, 208, 209, 216, 252, 265, 268, 271, 272, 275, 314, 320, 342, 347–350, 352, 354, 355, 357, 362, 363, 370, 373, 400, 403–406, 411, 417, 543, 552, 554, 555, 561, 571–573, 581, 597, 602, 610–612, 615, 624, 636
- вул. Б. Хмельницького 405
 - вул. Замарстинівська 405
 - вул. Руська 104, 151, 157, 349, 373
 - вул. Широка 61
 - кам'яниця Білдажинська 545, 572
 - кам'яниця Богданівська тильна 602
 - кам'яниця Доротеїдешівська 573, 611
 - кам'яниця Одрехівська 602
 - кам'яниця Рогатинчівська 544, 545
 - кам'яниця Томкевичівська 620, 625
 - м-р домініканців Божого Тіла (костел, kościół Bożego Ciała) 102, 402, 403
 - м-р ж. Введення в Храм Пресв. Богородиці (Введенський, Lemberg) 30, 32, 34, 38, 39, 43, 66, 68, 70, 71, 74, 75, 79, 81, 86, 88, 90, 91, 93, 95, 97, 99, 104, 105, 107, 109, 110, 113, 114, 118, 122, 128, 150, 153, 156, 157, 162, 163, 166, 167, 170, 176–180, 184, 186, 196, 200, 203, 204, 207–210, 213–215, 220, 222–224, 227, 228, 230–232, 234, 235, 239, 241, 244, 245, 252, 254, 256–258, 260, 262, 265, 268, 271, 272, 274–276, 278, 281, 290, 291, 294–296, 306–308, 310, 314, 317–320, 327, 329, 331, 334, 340, 342, 344, 346–348, 354, 363, 364, 365, 368–370, 390, 405, 409, 435, 444
 - м-р ж. «Лянґішівен» 32, 66, 68, 74, 90, 91, 93, 97, 99, 104, 108, 113, 124, 153, 157, 306, 338, 342, 350, 355, 357
 - м-р ж. Різдва Пресв. Богородиці (Різдва Пресв. Богородиці на Тарнавці) 66, 68, 74, 90, 91, 93, 98, 102, 104, 105, 112, 224, 239, 240, 402, 403
 - м-р ж. Св. Катерини Александрійської (Святокатерининський, Святыя великомученицы Екатерины) 32, 62, 64, 65, 68, 90, 91, 97, 99, 104, 105, 113, 152, 178, 251, 330, 355, 400, 401
 - м-р ч. Св. Йоана Богослова 110, 539, 542, 566, 587, 624, 636, 638
 - м-р ч. Св. Онуфрія Пустельника (Святоонуфрїївський) 62, 64, 105, 108, 154, 316, 330, 401, 402, 566
 - м-р ч. Св. Юрія (Святоюрський) 329, 365, 566, 576
 - передмістя Галицьке 109
 - передмістя Замкове (Підзамче) 290
 - передмістя Краківське 62, 66, 71, 99, 102, 105, 108, 151, 204, 251, 346, 350, 353, 363, 368, 370, 400, 403, 405, 545, 605
 - р. Полтва 350
 - ц-ва Благовіщення 319, 363
 - ц-ва Богоявлення Господнього 204, 275, 624
 - ц-ва Воскресіння Христового (Воскресенська) 66, 319, 334, 363, 368, 405, 618, 632
 - ц-ва Різдва Пресв. Богородиці (на Тарнавці) 66, 275, 402
 - ц-ва Св. Миколая Чудотворця 275, 363
 - ц-ва Св. Параскеви П'ятниці (П'ятницька) 66, 363, 405, 406, 561, 587, 624, 638
 - ц-ва Св. Теодора Тирона 204, 275, 363, 545, 636
 - ц-ва Св. Юрія Побідоносця (Святоюрська катедра) 65, 66, 88, 105, 152, 342, 409, 543
 - ц-ва Спаська 276, 357, 370
 - ц-ва Успення Пресв. Богородиці (Успенська) 66, 104, 105, 108, 152,

- 154, 162, 204, 227, 275, 328, 349, 352, 369, 401, 403, 410, 437, 552, 581, 624, 625
- юридика Підзамче 278, 340
 - юридика Тарнавка (Tarnawka) 66, 93, 102, 105, 112, 204, 402, 403, 566, 567
 - юридика Чолганщина 66, 93
- Львівська римо-кат. архієпархія 69
- Львівська єпархія східного обряду (Львівське владичтво, Львівське єпископство) 28–31, 34, 37, 42, 44, 47, 60, 64, 68–72, 74, 75, 79, 80, 86, 89–100, 103, 104, 106, 110, 114, 116, 118, 122–124, 126, 129, 132–133, 142, 149, 150–153, 157, 158, 166, 170, 176, 179, 188, 191, 192, 195, 196, 198, 200, 206–208, 210, 211, 214–216, 218, 219, 223, 226, 234, 236, 240, 242, 246, 248, 249, 251, 253, 260, 261, 265, 278, 280–282, 287, 305–308, 310, 311, 319, 322–324, 326–328, 330, 332, 335–337, 343, 347, 362, 364, 365, 375, 379–382, 384, 386, 387, 390–393, 396–398, 400, 402, 403, 405, 409–411, 413, 414, 416, 417, 424, 426–428, 431, 436, 437, 447–449, 529, 544, 555, 565, 566, 571, 578, 584, 589, 604, 617, 618, 625, 637
- Львівська земля 92, 103, 196, 203, 381, 387, 393, 396, 397, 400, 402, 403, 405, 410, 424, 428, 437, 441, 445, 447, 448
- Львівська обл. 118, 208, 209, 264, 381, 382, 387, 390, 393, 395, 396, 398, 410, 420, 424, 428, 429, 431, 432, 437, 439, 441, 445–449, 533–535, 541, 548, 549, 552, 554, 557–559, 565, 566, 568–570, 574, 575, 578–581, 583, 585, 586, 593–595, 598, 603–605, 607–609, 612–614, 619–621, 623, 625–628, 630, 632, 633, 635, 641
- Львівське генеральне намісництво 92–96, 208, 381, 387, 393, 396, 397, 400, 402, 403, 405, 410, 424, 428, 436, 437, 447
- Львівське староство 99, 100
- Любачів, м. 162, 203, 388, 591
- Любачівський пов. 576
- Люблін, м. 271, 543, 602
- Ляцьке (Липівка), с. 102, 577
- м-р ж. 71, 74, 91, 93, 94, 98, 104, 113, 179, 218, 409, 410
 - м-р ч. Преображення Господнього (Пресв. Тройці) 409
- Ляшки, с. 609, 619
- Ляшки Горішні (Горішне), с. 609
- Ляшки Долішні (Долішне), с. 609
- Мазовецьке в-во 208
- Мала Азія 48
- Мала Хвороща, х. *див.* Фороща
- Малехів, с. 403
- Малий Любінь, с. 208, 549, 627
- Маліївці, м-р ч. 74
- Малопольське в-во 556
- Маркова, с. 106, 426
- Мармузовичі, с. *див.* Фірлеївка
- Мацошин, с. 118
- Мгарський м-р 623
- Межигірський м-р 623
- Миклашів, с. 268, 271, 295, 368
- Миколаїв, м. 96, 99, 410, 411
- м-р ж. Св. Миколая Чудотворця (Вознесіння Господнього?) 42, 65, 68, 74–76, 78, 90, 93–95, 97, 99, 104, 105, 113, 114, 224, 410, 411
 - передмістя Перемишльське 105, 410
 - ц-ва Св. Йоана Богослова 410
 - ц-ва Св. Миколая Чудотворця 76, 105, 410, 411
- Миколаївський р-н 410, 411
- Микулинці, м-р ж. 94, 563
- Митулин, с. 358
- Михалків, с. 281
- Мілан, м. 310
- Міланська архієпархія 147
- Мінськ, м. 60
- м-р ж. православний 130, 330

- м-р ж. Пресв. Тройці 69
- м-р ж. Св. Духа (Святодухівський) 69, 130, 199
- Млинівський р-н 564
- Могилів, м-р ж. (ц-ва) Преображення Господнього 59
- Могільно, м. 35
- Мозолів, м-р ж. 336
- Молдавія (Молдавська держава, Молдавське князівство, Молдова) 116, 397, 415, 532, 535, 539, 540, 584, 604, 616, 633
 - Верхня Земля 535, 536
 - Нижня Земля 536
- Монастириський р-н 397
- Монастирок (Монастир) 80 *див. також* Підмонастирок
- Монастирок-Брідський, с. 84 *див. також* Станіславчик
- Москва, м. 550
- Московська митрополія 58
- Мостиська, м. 164
- Мостиський р-н 208, 445, 446, 541
- Мстиславське в-во 336
- Муром, м-р ж. Воскресіння Христового 58

- Нагірці, с.
 - ц-ва 398
- Надрічне (Дрищів), с. 118, 419
- Негрибка, с. 208, 588
- Немирів, м-р ж. 94, 301
- Нижанковичі, с. 281
- Нижні Устрики, с. 446
- Нижній Березів, с. 102
 - м-р ж. 71, 74, 90, 93, 94, 98, 104, 113, 202, 330–331, 412
 - м-р ч. Св. Михаїла Архистратига 412
 - р. Лючка 412
 - ц-ва Св. Миколая Чудотворця 412
- Нижне Синьовидне, с. 641
- Нізіни (Niziny), с. 446
- Ніл, р. 48
- Нова Гребля *див.* Станіславчик
- Нова Скварява, с. 118, 390
- Новгород, м. 56
 - м-р ж. Воскресіння Христового 56
 - м-р ж. Покрову Пресв. Богородиці 56
 - м-р ж. Різдва Пресв. Богородиці 56
 - м-р ж. Різдва Христового 56
 - м-р ж. Св. Варвари 56
 - м-р ж. Св. Єфимії 56
 - м-р ж. Св. Йоана Хрестителя 56
 - м-р ж. Св. Павла Сповідника 56
 - м-р ж. Свв. Петра і Павла Апостолів 56
- Новгородок, м-р ж. 69
- Новини, с. 557
- Новосондецький пов. 556

- Овруч, м-р ж. 59
- Олесько, м-р ж. 332
- Оріхівці, с. 422
- Орли (Orły), гм. 446
- Ортиничі, с. 164
- Орша, м-р ж. 69
- Острог, м. 130
- Отинія (Балабанівка), с. 68, 94, 101, 385

- Павелче, с. *див.* Павлівка
- Павлівка (Павелче), с. 71, 391
- Палестина 48
- Переґінсько (Переґінське), м-ко 74, 386, 578, 589
- Перемишль (Przemyśl gm.), гм. 448
- Перемишль (Przemyśl), м. 31, 41, 68, 94, 206, 347, 384, 390, 422, 434, 443, 603
 - м-р бенедиктинок 70
 - м-р реформованих домініканок 70
- Перемишльська римо-кат. єпархія 69
- Перемишльська єпархія східного обряду (Перемишльське владіцтво, Перемишльське єпископство, Diocesis Premisliensis) 28–31, 34, 37–39, 43, 44, 47, 60, 64, 68–70, 75, 79, 80, 89–100, 103, 104, 106, 114, 118, 122–124, 126,

- 129, 132–134, 142, 149–153, 157, 158, 164, 166, 170, 176, 188, 191, 192, 195, 198, 200, 206, 208, 210, 211, 215, 216, 218, 219, 223, 226, 234, 240, 246, 248, 250, 251, 253, 260, 261, 265, 274, 278, 280–282, 305, 306, 308, 310, 311, 318, 327, 336, 337, 343, 344, 362, 375, 379–381, 384, 420–422, 432, 434, 436, 439–441, 443, 445–449, 529, 542, 548, 554, 559, 565, 593, 595, 603
- Перемишльська земля 61, 92, 97, 101–103, 165, 200, 203, 207–209, 337, 343, 384, 420, 430, 432–434, 439, 445–447
- Перемишльський офіціалат 92
- Перемишльський пов. (pow. przemyski) 446–448, 588, 601, 613, 627
- Перемишлянський р-н 381, 382, 437, 557, 570, 574, 575, 613, 614, 633
- Перенівка, с. 413
- Пересопниця, м-р ч. 401
- Переяслав, м-р ж. 55
- Петричі, с. *див.* Пітрич
- Пикуличі, м-р ж. 75, 380, 447
- Підборці, с. 281
- Підгаєцький р-н 448
- Підгайці, м. 448
– м-р ж. 75, 380, 448
- Підгірці, м-р ч. 72, 179, 180, 241, 334, 425, 532, 552, 562, 575, 576, 578, 593, 597, 598, 600, 614, 616, 618, 620, 621, 625, 628
- Підгороддя, с. 78, 105, 412, 413, 416, 417, 419, 582, 591, 618
– м-р ж. Вознесіння Господнього (Rohatin vorstadt 64, 68, 79, 90, 93, 94, 97, 100, 104, 106, 113, 206, 277, 317, 355, 412–414, 419
– м-р ч. 78, 413, 418, 622
– р. Паренівка 106
– ур. Монастирок (Manastyrek) 413
– ц-ва Собору Пресв. Богородиці 414
- Підгородище, с. 264, 382, 574, 613, 633
– м-р ч. (Подгородиский манастир) 383, 556, 574, 578, 596, 611, 623
- Підкарпатське в-во (woj. podkarpackie) 384, 388, 436, 446–448, 542, 560, 576, 588, 591, 601, 613, 627, 637
- Піддуби, с. 448
– м-р ж. 75, 380, 448
- Підлужжя *див.* Станіславчик
- Підляське в-во 564
- Підляшшя 37
- Підмонастирок, присілок 80 *див. також* Монастирок
- Підсоснів, с. 206, 227, 431, 623
- Пікулице (Pikulice), с. 448
- Пінськ, м-р ж. 59, 199
- Пітрич (Петричі), с. 206, 635
- Поділля 74, 97, 103, 336
- Подільське в-во 92, 97, 102, 103, 198, 310, 336, 348, 427, 560
- Полоцьк, м.
– м-р ж. Св. Михаїла Архистратига (святого Михаїла) 59
– м-р ж. Св. Спас 55, 59
– м-р ж., собор Св. Софії 56
- Полоцька архієпархія 60, 92
- Польсько-Литовська держава *див.* Річ Посполита
- Польща (Polska) 34, 45, 46, 208, 381, 384, 388, 436, 446–448, 539, 542, 556, 560, 576, 588, 591, 601, 613, 627, 637
- Попів Млин, м-р ж. 60
- Почаїв, м-р ч. 219, 332, 541, 630
- Прикарпаття 58
- Пустельник, м-р ж. 80, 82, 84, 91, 96, 106, 211, 212, 219, 307
- Пустельники, с. 84
- Пустомитівський р-н 431, 623
- Путятинці, с. 241
- Рава-Руська, м. 618
- Радохівський р-н 559
- Радянський Союз 34
- Республіка Польща *див.* Польща
- Рим, м. 34, 132, 136, 173
- Римська Апостольська столиця 28, 254
- Рип'янка (Ріп'янка), с. 100, 414, 415

- м-р ж. Успення Пресв. Богородиці (Пресв. Тройці) 71, 74, 75, 78, 91, 93–97, 100, 104, 106, 113, 114, 118, 120, 206, 212, 219, 256, 261, 264, 304, 305, 317, 322–324, 392, 414, 415
- Рівненська обл. 564
- Ріжок, м-р ж. 427, 563, 629, 630, 633
- Ріп'янка, с. *див.* Рип'янка
- Річ Посполита (Польсько-Литовська держава, Річ Посполита Обоих Народів) 27, 28, 34, 35, 69, 70, 75, 79, 97, 103, 134, 150, 151, 153, 165, 167, 173, 186, 197–199, 207, 208, 210, 219, 252, 265, 271, 306, 313, 322, 362, 381, 422, 536
- Рогатин, м. 42, 64, 90, 105, 165, 357, 359, 363, 413, 416–419, 533, 546, 553, 582, 589, 591, 609, 618
 - м-р ж. Преображення Господнього (Преображенський, обитель Марини (Греківни), Rohatin) 38, 64, 68, 74, 75, 78, 79, 93–96, 99, 104, 105, 109, 110, 112, 114, 118, 120, 122, 128, 150–152, 154, 156, 157, 162, 179, 212, 213, 216, 219, 225, 230, 231, 237–239, 241, 242, 244, 245, 261, 265, 274, 277, 278, 280, 281, 301, 302, 306, 310, 316–318, 323, 324, 353, 364–366, 368, 370, 402, 413, 414, 416, 417, 419, 439
 - ур. Зарваниця 562
 - ц-ва Різдва Пресв. Богородиці 318, 326, 334, 416, 418, 419, 589
 - ц-ва Св. Духа 418, 569
 - ц-ва Св. Миколая 359
 - ц-ва Св. Юрія Побідоносця 326
- Рогатинське староство 100, 354, 417
- Рогатинський р-н 209, 412, 416, 449, 567, 587, 622
- Розізне, с. 294, 296
- Рожище, с. 563
- Рожнятівський р-н 386, 387, 565, 578, 589
- Розгірче (Rozhurcze), с. 102, 420–422
 - г. Ковалева (Ковалівка) 420
 - м-р ж. Св. Параскеви Сербської (Rusertze) 43, 72, 75, 79, 81, 86, 91, 93–95, 97, 98, 101, 104, 106, 110, 113, 114, 116, 118, 120, 122, 153, 163, 165, 168, 195, 196, 202, 207, 211, 215, 216, 219, 225, 226, 234, 238, 239, 254, 261, 262, 265, 279, 280, 301, 316, 319, 329, 331, 338, 343, 344, 420–422, 440
 - потік (р.) Млинівка 420
 - ур. Монастир (Монастирець) 420, 423
 - ц-ва Св. Миколая Чудотворця 424
- Російська імперія 592
- Рошнів, с. 537
- Руда (Ruda), ур. *див.* Велика Білина
- Рудки, м. 440
- Румунія 535, 536
- Русь *див.* Київська держава
- Руське в-во 41, 42, 76, 82, 92, 93, 97, 102, 103, 105, 198, 206–210, 266, 310, 336, 337, 342, 348, 352, 357, 381, 384, 386, 387, 389, 391, 393, 396, 397, 399, 400, 402, 403, 405, 409, 410, 412, 414, 416, 420, 424–426, 428, 432, 434, 436, 437, 439, 441, 445–449, 560, 609
- Самбір, м. 79, 94, 164, 203, 435, 593, 603
 - м-р бригадок 70
- Самбірська економія 100, 433
- Самбірське староство 61
- Самбірський офіціалат 92
- Самбірський р-н 209, 391, 439, 552, 558, 569, 570, 578, 595, 598, 603–605, 612, 613, 621, 630
- Сандомирське в-во 92
- Сапоровці, с. 281
- Сасів, с. 101, 102, 424
 - м-р ж. Різдва Пресв. Богородиці 38, 42, 72, 75, 76, 78, 91, 93, 95, 96, 98, 100, 104, 106, 109, 113, 114, 180, 212, 213, 220, 223, 225, 230, 239, 241, 244, 300, 301, 307, 317, 318, 320, 327, 332, 334, 335, 340, 355, 365, 389, 399, 417, 424, 425, 431

- ц-ва Преображення Господнього 426
- ц-ва Св. Миколая Чудотворця 426
- Сасівський маєток («держжава») 300, 424
- Сатанів, м-р ч. 74
- Свистельники (Світанок), с. 196, 346, 622
- Сілець, с. 208, 565
- Скит (Скит Манявський)
 - м-р ж. 29, 72, 75, 78, 91, 93–97, 100, 104, 106, 113, 114, 202, 330, 426
 - м-р ч. 72, 110, 130, 157, 330, 426, 574, 578, 579
- Сколівський р-н 641
- Слобідка-Шелехівська, с. 427
 - м-р ж Усікновення чесної голови Св. Йоана Хрестителя (Усікновення чесної голови Св. Йоана Хрестителя і Непорочного Зачаття Пресв. Богородиці) 31, 74, 75, 79, 91, 93–97, 100, 104, 110, 113, 114, 119, 124, 216, 244, 427, 428
- Словіта, с. 100, 334, 428, 430, 437, 552, 592, 601, 623, 634
 - м-р ж. Воздвиження Чесного Хреста (Słowita, Slowitcza) 30, 34, 38, 39, 43, 62, 64, 68, 74, 75, 78, 79, 81, 86, 88–90, 93, 95–97, 100, 104, 106, 110, 113, 114, 119, 120, 122, 123, 129, 150–152, 154, 156, 157, 162, 166, 168, 176, 179, 185, 186, 194, 203, 206, 207, 212–216, 218, 219, 222, 223, 225, 227, 228, 231, 232, 234–238, 240, 242, 244, 245, 256–258, 261, 262, 265, 266, 272, 279–282, 284–288, 294–296, 298–302, 304, 305, 308, 310, 317, 319, 320, 323, 324, 326, 327, 331, 332, 334, 337, 338, 342, 347, 355, 358, 365, 366, 376, 393, 409, 410, 419, 425, 426, 428–432, 435, 439, 444
 - ц-ва Воздвиження Чесного Хреста 62, 429
 - ц-ва Воскресіння Христового) 62
- Слуцька архимандрія 330
- Смільниця (Смільниця Горішня, Смільниця Долішня, Смолянка, Smolanka), с. 432, 433
 - м-р ж. Різдва Пресв. Богородиці (Smolnica) 28, 38, 43, 61, 64, 68, 74, 75, 79–81, 86, 90, 93–95, 98, 102, 104, 106, 113, 114, 119, 128, 149, 152, 153, 163, 165, 170, 196, 200, 208, 210, 215, 216, 219, 222, 225, 226, 234, 235, 238, 240, 264, 280, 281, 288, 295, 298, 307, 308, 310, 314, 318, 330, 335, 337, 343, 344, 347, 348, 371, 422, 423, 431–436, 444
- Смільниця Горішня, с. *див.* Смільниця
- Смільниця Долішня, с. *див.* Смільниця
- Смолин, с. 380, 449
 - м-р ж. 75, 380, 449
 - м-р ч. 570, 611
- Смолянка, с. *див.* Смільниця
- Созань, с. 580
- Сокальський р-н 586, 619
- Соколівка, с. 395
- Солотвин, м. 29, 72, 94, 100, 104, 106, 426
- Солуків, с. 607
- Станіславів, м. Руського в-ва 79, 82, 94 *див. також* Івано-Франківськ
 - ц-ва Воскресіння Христового 393
- Станіславчик (Станіславів), м. 82
 - м-р ж. (Монастирок-Брідський, Нова Гребля, Підлужжя, Станіславів) 80, 82, 91, 96, 332, 563
- Старе Місто, м. *див.* Старий Самбір
- Старий Самбір (Старе Місто), м. 61, 371, 432, 434, 534, 558, 568, 602, 626
 - ц-ва Св. Миколая 434, 532
- Старосамбірський р-н 432, 580, 583, 595, 608, 632, 633
- Старуня, с. 72, 426, 427, 579
 - Голиньщина 579
- Стебник, с. 195, 548, 554, 586
- Стир (Styr), р. 80
- Столл'є, м-р 58
- Стриганці, с. 537

- Стрий, м. 94, 581
 Стрийський р-н 420, 548, 595, 607, 627
 Стрільбичі, с. 432, 433
 Стратин, с. 170
 Ступниця, с. 569
 Стшельно, м. 35
 Судова Вишня, м. *див.* Вишня
 Суздаль, м.
 – м-р ж. Введення в Храм Пресв. Богородиці 56
 – м-р ж. Положення чесної ризи Пресв. Богородиці у Влахерні 56
 Сулимів, с. 242
 Супрасль, м-р ч. 199
 Східна Галичина 103
 Сянок (Sanok), м. 436
 – м-р ж. 28, 71, 75, 91, 93, 94, 97, 99, 104, 113, 124, 225, 436
 Сяноцька земля 92, 103, 436
 Сяноцький офіціалат 92
- Тарасівка, с. 638
 Таурів, с. 335, 617
 Теремовля, м. 209, 436
 – м-р ж. 71, 75, 90, 93, 94, 97, 99, 104, 113, 436, 437
 – м-р ч. 365
 Теремовлянський повіт 92
 Теремовлянський р-н 436
 Тернопільська обл. 118, 209, 397, 400, 419, 436, 448, 540, 617, 632
 Тисменицький р-н 391, 409, 537, 577
 Тростянець, с. 295
 Тужилів, с. 584
 Турка, м. 621
 Тучапи, с. 165
- Угерці (Зелений Гай), с. 594
 Угнів, с. 619
 Угорники, с. 385, 415, 533
 Україна 40, 46, 381, 384, 386, 387, 391, 393, 396, 398, 400, 402, 403, 405, 409, 410, 412, 414, 416, 420, 424, 426–428, 432, 436, 437, 439, 441, 445–449
- Унів, с. 358, 437
 – г. Чернеча 112
 – м-р ж. Преображенський 38, 41, 66, 68, 74, 75, 78, 90, 93, 95, 96, 98, 104, 110, 112–114, 119, 120, 174, 179, 195, 203, 206, 212, 216, 226, 241, 261, 279, 280, 320, 323, 324, 330, 332, 362, 404, 437, 438
 – м-р ч. (Унівська архимандрія, Унівська Святоуспенська лавра), 62, 102, 110, 179, 220, 241, 253, 264, 282, 318, 327, 335, 365, 402, 413, 417, 429, 430, 438, 544, 552, 582, 591, 598, 617–619, 623, 635
 – ц-ва Преображення Господнього 68, 262, 552, 555, 576, 617
 Унятичі, с. 621
 Устенський ключ 536, 537
 Устя, с. Миколаївського р-ну Львівської обл. 411
 Устя-Зелене (Устя), с. Монастирського р-ну Тернопільської обл. 397, 536, 537
 – ц-ва Пресв. Тройці 200, 397, 537
 – ц-ва Собору Пресв. Богородиці 397, 537
- Фессалоніки, м-р ж. Св. Стефана 50
 Фірлеїв (Липівка), м. 449
 – м-р ж. 75, 380, 449
 Фірлеївка (Мармузовичі), м. 449
 – м-р ж. 75, 449
 Фітьків, с. 386
 Флорештський р-н 633
 Фороща (Велика Хвороща, Мала Хвороща), х. 439
 – м-р ж. Свв. Петра і Павла Апостолів (Лукавський м-р, Foroszcza, Łuka Sancti Petri et Pauli), 43, 72, 75, 79, 90, 93–97, 100, 104, 113, 114, 119, 128, 202, 226, 274, 420, 439–441
- Хирів, м. 633
 Хлібичин, с. 281
 Хмельницька обл. 427, 562

- Холм, м. 58, 353
Холмська єпархія (Холмське владичтво, Холмське єпископство) 30, 37, 60, 80-82, 89, 91, 93, 96, 106, 124, 142, 162, 176, 180, 195, 206, 207, 210-212, 219, 242, 245, 307, 332, 379, 637
Холмська земля 102, 209, 210
Хуші, м. 535
- Царгород *див.* Константинополь
Центрально-Східна Європа 35
- Чайковичі, с. 558
Чаплі, с. 565, 608
Червоноград, м. *див.* Кристинопіль
Черемошля, с. 620
Чернилява, с. 585
– м-р ч. 220, 328
Чернчиці, м-р ж. 60
Четвертня, м-р ж. Пресв. Богородиці 60, 385
Чорна Бистриця *див.* Бистриця Надвірнянська
Чуква, с. 164, 621
- Шаргород, м-р ч. 74
Шелехів, с. 100
Шелехівське староство 100, 428
Шептичі, с. 603
Шумляни, с. 346, 599
- Щеплоти, с. 445
– м-р ч 75, 122, 240, 332, 343, 359, 363, 532, 533, 537, 550, 561, 576, 577, 590, 592, 599, 619
- Яворів (Jaworów), м. 186, 352, 353, 441, 580, 585
– м-р ж. Покрову Пресв. Богородиці (Покровський, Св. Юрія Побідоносця, Jaworow) 34, 38, 39, 41-43, 65, 68, 70, 74, 75, 79, 81, 86, 89, 90, 93-97, 100, 110, 112-114, 119, 120, 122, 123, 126, 129, 133, 149-151, 153, 154, 156, 157, 163, 168, 178, 186, 198, 206, 215, 216, 218-220, 222, 226, 227, 231, 235, 236, 238, 240, 241, 244, 252, 254, 258, 260-262, 275, 279, 281, 288-290, 296, 301, 304, 306, 327, 342, 347, 354, 358, 366, 375, 376, 434, 436, 441, 443, 444
– передмістя Велике 65, 105, 112, 152, 154, 316, 337, 352-353, 441, 442
– передмістя Мале 165, 580
– став Медведівський 585
– ц-ва Св. Юрія Побідоносця (Святоюріївська) 112, 441, 443
– ц-ва Успення Пресв. Богородиці (Успенська) 65, 70, 126, 150, 288, 441, 442, 542, 549, 584, 585
Яворівське староство 605
Яворівський р-н 441, 445, 448, 449, 557, 585
Язвин, м-р ж. 80, 82, 84, 91, 96, 106, 176, 180, 207, 211, 212, 430, 637
Язениця м-р. ч. 164, 180, 541, 558, 583, 586, 624, 639
Ярослав, м. 207
– м-р бенедиктинок 70
Ярославський пов. (pow. jarosławski) 447, 542, 560, 637
Ясенів, м-р ж. 96, 332, 334, 563, 580
Ясси, м. 116, 406, 536
– ц-ва Св. Йоана Нового (Сучавсько-го) 536
Яхторів, с. 294
- Balina *див.* Бачина
Foroszcza *див.* Фороща
Holloskow *див.* Голосків
Jarosławski pow. *див.* Ярославський пов.
Jaworow (Jaworów) *див.* Яворів
Krechoviensis monasterium *див.* Крехів
Lemberg *див.* Львів
[Lwów] kościół Bożego Ciała *див.* Львів
Łuka Sancti Petri et Pauli *див.* Фороща
Manastyrzek *див.* Підгороддя

Niziny *див.* Нізіни
 Orły gm. *див.* Орли
 Pikulice *див.* Пікулице
 Podkarpackie woj. *див.* Підкарпатське
 в-во
 Polska *див.* Польща
 Premisliensis diocesis *див.* Перемишль-
 ська єпархія
 Przemyski pow. *див.* Перемишльський
 пов.
 Przemyśl gm. *див.* Перемишль, гм.
 Przemyśl *див.* Перемишль
 Rohatin vorstadt *див.* Підгороддя
 Rohatin *див.* Рогатин
 Rozhurcze *див.* Розгірче
 Ruda *див.* Велика Білина
 Rusertze *див.* Розгірче
 Sagnoscicze *див.* Загвіздя
 Sanok *див.* Сянок,
 Słowita (Slowitcza) *див.* Словіта

Smolanka *див.* Смільниця
 Smolnica *див.* Смільниця
 Styr *див.* Стир
 Tarnawka *див.* Львів
 Warszawa *див.* Варшава
 Wiązownica *див.* В'язівниця
 Wilcze *див.* Вільче
 Zapałów *див.* Запалів
 Zarudzie *див.* Велика Білина

 Ανάργυροι *див.* Константинополь, м-р
 Свв. Косми і Дам'яна
 Βεβαία Ελτις *див.* Константинополь, м-р
 Богородиці Твердої Надії
 Κεχαρισμένη *див.* Константинополь,
 м-р Пресв. Богородиці Благодатної
 Παντάνασσα *див.* Байонія, м-р Пресв.
 Богородиці Всецариці
 Παντάνασσα *див.* Константинополь, м-р
 Пресв. Богородиці Всецариці

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК*

Список скорочень

архиєп.	→ архиєпископ	митр.	→ митрополит
архим.	→ архимандрит	міщ.	→ міщанин (міщанка)
вел.	→ великий	нам.	→ намісник
генер. нам.	→ генеральний намісник	патр.	→ патріарх
госп.	→ господар	передміщ.	→ передміщанин (передміщанка)
духівн.	→ духівник (капелан) жіночого м-ря	св.	→ святий
єп.	→ єпископ	свщ.	→ священик
єрм.	→ єрмонах	сел.	→ селянин (селянка)
ігум.	→ ігумен (ігуменя)	ст.	→ староста
імпер.	→ імператор (імператриця)	черн.	→ черниця (чернець)
кн.	→ князь	шл.	→ шляхтич (шляхтянка, шляхетський)
кор.	→ король (королева)		

Абрагамович Іцек, єврей львівський 404

Авакович Михайло, міщ. львівський 582, 589

Август II (Август Другий), кор. польський і вел. кн. литовський 268, 271, 272, 408, 430

Август III (August III), кор. польський і вел. кн. литовський 27, 244, 268

Агафія (Кіриня В'ячеславівна), черн. полоцька 56

Але́ксандра *див.* Олександра (Кратицька) *Александрович Володимир* 46, 62, 406
Алексеев Леонід 56

Алексій I Комнин, імпер. візантійський 50

Алексій II (Алексий II), патр. московський 55

Алексій Студит, черн. 126

Альвізій Андрій, міщ. львівський 572, 610

Альвізій Микола, міщ. львівський 572, 610

Альвізій Михайло, міщ. львівський 403, 572, 610

Альвізійова Марина з Лянґішів *див.* Голславська Марина з Лянґішів
Альмес Іван 258, 260

* Для черниць Львівської та Перемишльської єпархій не враховано сторінки додатка 2, інформаційний потенціал яких репрезентують «Індекси черниць» за монастирями (с. 641–651) та прізвищами (с. 652–657).

- Альтавицький Стефан, духівн. Рогатинського м-ря 239, 241
- Амброфій Павло, дяк Богоявленської ц-ви у Львові 275
- Амвросій (Турянський), архим. унівський 231, 334, 623, 638
- Амвросій (Щигельський), духівн. Смільницького м-ря 240
- Амфілохій, еп. іконійський 144, 166, 191
- Амфілохія, черн. у Загвізді та Рип'янці 252, 392, 415, 416
- Анастасія (Рогніда), черн. 55
- Анастасія, черн. у Львові (Кат.) 178, 402
- Анастасія (Вовчанська), черн. у Смільниці 202
- Анастасія (Добрянська), черн. у Словіті 380
- Анастасія / Настасія (Вусовичівна; Вусівна), ігум. в Кам'янці-Струмиловій 224, 227, 356
- Анатолія / Наталія (Желізна), черн. у Форощі 440
- Ангелина, черн. в Жовкві 355
- Ангелина, черн. у Львові (Введ.) 272
- Ангелина, черн. в Миколаєві 411
- Ангелина (Буйновська), ігум. в Яворові 226
- Ангелина (Домбровська), черн. в Рогатині та Словіті 179, 214, 274, 419
- Ангелина (Мірацька), черн. у Львові (Введ.) 167, 177, 180, 204, 208, 294
- Ангелина (Подгорецька; Теодосія / Тодосія з Барновських Нікорічина; пани гетманова Никорычынова), черн. в Крилосі 68, 200, 397
- Ангелович Антоній, митр. галицький 89, 432, 444, 567
- Андрей (Шептицький), митр. галицький 132
- Андрій II (Ендре II), кор. угорський 58
- Андрій, свщ. у с. Піддубівці 206
- Андронік II Палеолог, імпер. візантійський 51
- Андронік III Палеолог, імпер. візантійський 51
- Андруськевич Варвара, передміщ. львівська 636
- Андруськевич Петро, передміщ. львівський 636
- Андруськевичівна Анастасія *див.* Февронія (Андруськевичівна)
- Анісія (Сінгелевич), черн. у Словіті 168, 174, 238
- Анісія (Ямінська), черн. *див.* Антоніна / Антонія (Ямінська)
- Анна Всеволодівна, княжна київська 55
- Анна Комнина, принцеса візантійська 51
- Антоник Григорій, міщ. жовківський 244, 359
- Антоній (Винницький) (Winnicki), еп. перемишльський 226, 264, 316, 420, 433, 543
- Антоній (Гораєцький), черн. у Смолині 573, 611
- Антоній (Грекович), ігум. Видубицького м-ря 65, 108, 128, 150–152, 154, 157, 158, 162, 301, 316, 416, 561, 589, 598
- Антоній (Луцинський), духівн. Яворівського м-ря 240
- Антоній (Підгірський), ерм. 541, 630
- Антоній (Рудницький), черн. в Уневі 413, 417
- Антоній (Терлецький), черн. у Городищі 614
- Антоніна (Завалкевичівна; Юстина), черн. у Львові (Введ.) 163, 167, 177, 197, 208, 294
- Антоніна / Антонія (Немчиківна), черн. в Кам'янці-Струмиловій 166, 224, 227, 356, 394
- Антоніна / Антонія (Ямінська; Анісія; Анна), ігум. в Яворові 133, 168, 186, 206, 215, 218, 226, 235, 376, 443, 444
- Аполінарія (Яремкевичівна), черн. *див.* Магдалина (Яремкевичівна)
- Аркадія, принцеса візантійська 52

- Аркуша Олена 98
 Арлоу Уладзімір 56
 Арон Тиран, госп. молдавський, 535
 Арранц Мигель 170, 172
 Арсеній (Желиборський) (Arseni Želiborski), еп. львівський 203, 314, 438, 544, 545
 Атанасій (Желиборський), еп. львівський 203, 275, 438, 544
 Атанасій (Корницький), черн. у Підгородищі 383
 Атанасій (Крупецький) (Krupeski Athanasium), еп. перемишльський 433
 Атанасій (Лисинський), ігум. м-ря в Жабці 633
 Атанасій (Шептицький), еп. львівський, митр. київський 76, 78, 123, 220, 222, 223, 232, 241, 246, 253, 272, 295, 317, 318, 320, 322, 323, 329, 346, 383, 389, 399, 417, 425, 431, 597, 618, 622, 623, 626
 Атанасій (Шептицький), еп. перемишльський 79, 220, 222, 289, 314, 319, 422, 423, 441, 542, 548, 549, 554, 586, 607
 Атанасія, ігум. в Жовкві (кін. XVII – поч. XVIII ст.?) 224
 Атанасія, ігум. в Жовкві (≤ 1744 †) 224
 Атанасія, ігум. в Рогатині 225, 353, 417
 Атанасія, черн. в Загвізді 177, 236, 238, 252
 Атанасія (Березницька), ігум. у Смільниці 200, 225, 226, 235
 Атанасія (Дембіцька), ігум. в Яворові 133, 165, 222, 226, 235, 236, 238, 257, 441, 444
 Атанасія (Дзюс / Дзюшанка, з Ляхова Дзюс), ігум. в Смільниці 202, 225, 226, 433
 Атанасія (Желиборська), ігум. в Уневі 41, 195, 203, 226, 438
 Атанасія (Кречковська), черн. у Словіті та Яворові 444, 567
 Атанасія (Кулачківна), черн. в Кам'янці-Струмиловій 86, 166, 174, 179, 207, 215, 218, 236, 238, 395
 Атанасія (Маєвська), черн. у Смільниці 435
 Атанасія (Муравська), ігум. у Львові (Введ.) 224, 232
 Атанасія (Прусська), ігум. в Розгірчому 225, 226
 Балабан («ран Bałaban»), шл. 153, 385
 Балабан Адам, шл. 385
 Балабан Марина з Гулевичів (Гулевичівна), шл. 385
 Балабан Олександр, ст. теребовлянський 385
 Балабан Юрій, ст. теребовлянський 101, 385
 Балабани, шл. рід 68, 101, 154, 385
 Балик Борис 34, 380, 384, 410, 420, 432-434, 436, 440, 441, 445, 446, 448, 543
 Баліка Мелентіє, гетьман Молдавського князівства 535
 Баліка Шкеаука з Могил, гетьманова 535
 Баранецький, свщ. у с. Чаплі 335, 565, 608
 Барановська Софія, міщ. рогатинська 277, 417, 546
 Барновська Єлена-Єлизавета з Балік, мати Ангеліни (Підгорецької) 535
 Барновська Теодосія див. Ангеліна (Подгорецька)
 Барновський Думітру, ворник м. Хуші, вел. постельник Молдавського князівства 535
 Барновський-Могила Мирон (Барновський Мирон), госп. молдавський 200, 397, 535, 536
 Баронч Садок 32, 105, 109, 270, 388, 389, 391, 563
 Баумгартен Миколай 56
 Бачинський Іван, шл. 559
 Бачковський Василь, сел. із Словіті 552
 Бевзо Олександр 406
 Бегей Оксана 37
 Бельовський Август 532

- Бенедикт (Борис Лисий), воєвода се-
мигородський 58
- Бенедикт Нурсійський (св. Бенедикт),
св. 129, 146, 147, 176
- Бенедикт XIII, папа римський 136
- Беньковський Людомір (Bieńkowski Lu-
domir)* 34, 92, 134, 150
- Березницький Гавриїл, нам. жовківсь-
кий 179, 307, 320, 327, 549, 550, 586
- Березницький Яків, духівн. Львівсь-
кого Введ. м-ря 239, 242, 244, 271
- Березницький Яків, свщ. 65, 581, 584,
596, 608
- Березницькі, шл. рід 200
- Березовський Дахненко Михайло, шл.
71, 412
- Берест Лідія* 362
- Берест Роман* 362
- Бетюн Жанна Марі де, воєводина русь-
ка 383
- Біла Світлана* 29
- Бичок Іван *див.* Углицький Іван
- Білдажанка Теодора, міщ. львівська 370,
572
- Білінська Мількович Анастасія, шл. 570
- Білінська Ярошович Анастасія, шл. 613
- Білінський Мількович Василь, шл. 570
- Білінський Тарасович Олександр, шл.
391, 578, 613
- Білінський Ярошович Микола, шл. 613
- Білянський Петро, еп. львівський 178,
180, 197, 317, 393, 551, 564, 565, 567,
582, 596, 608, 632, 636
- Блажівська Маріанна з Гуляницьких,
шл. 606
- Блажівський Гавриїл, війський бид-
госький 594, 606
- Блажівський Михайло, війський бид-
госький 344, 434, 547, 594, 606
- Блажівський Олександр, шл. 606
- Блажівські, шл. рід 200
- Блонський Теодор, нам. буський 84
- Бобрик Вітольд (Bobryk Witold)* 45, 196,
197, 206, 242, 245, 287
- Бобринева Светлана* 54, 55
- Боднар Павло, сел. з Підгородища 264,
382, 574, 613, 633
- Боднар Павло, сел. зі Словіти 285
- Боднарів Гаврило, сел. зі Словіти 285
- Бокало Ігор* 37, 88, 118
- Болгова Анна* 50
- Бомборович Каспер, столяр 292
- Бона Сфорца, кор. польська 61, 152, 153,
433
- Бонецький Адам (Boniecki Adam)* 98, 101,
102, 421, 544, 560, 564
- Боніфацій VIII, папа римський 138
- Бордун Меланія* 323
- Борис Лисий *див.* Бенедикт, воєвода се-
мигородський
- Борис Яцько, передміщ. яворівський
289
- Борковська Малгожата (Borkowska Mał-
gorzata)* 35, 39, 69, 70, 107, 109, 110,
133, 139, 146, 147, 151, 158, 161, 167,
168, 173, 174, 176, 186, 198, 199, 207,
256, 281, 294, 305–307, 354, 358, 362,
529
- Боромео Карло, архиеп. міланський 148,
320
- Братківські, шл. рід 200
- Бреницький Іван, дяк Успенської ц-ви
у Львові 328, 369, 625
- Бригідо Йозеф, губернатор Галичини
81, 392, 435, 444
- Бублинський Миколай, чиншовик Львів-
ського Введ. м-ря 290
- Будзинський Здзіслав (Budzyński Zdzi-
sław)* 45, 97, 98, 103
- Бук Анна, міщ. кам'яно-струмилівська
575
- Бук Теодор, міщ. кам'яно-струмилів-
ський 575
- Буковська, ігум. у Львові (Введ.) 223,
224
- Буцманюк Іуліан* 31, 262, 438, 555, 617
- Буцюм Маріца з Барновських *див.* Ско-
артеш Маріца з Барновських

- Буцом Грігоре, ворник Молдавського князівства 535
Бълхова Марія 54, 126
- Ваврик Михайло* 32, 414
Варлаам, ерм. у Луквиці 256
Варлаам (Верещака), ігум. у Білостоку 563
Варлаам (Шептицький), еп. львівський 557, 575
Варонін Василь 59
Варсонофій, ерм., духівн. Рогатинського м-ря 239, 241
Варсонофія (Солонічанка), черн. у Кам'янці-Струмиловій 157, 340, 394
Варфоломій (Мальгазій), ігум. у Виспі 327
Варфоломій, чиншовик Львівського Введ. м-ря, ткач 290
Василиса (Сапіжанка; Варвара), черн. у Вільні 199
Василь, духівн. Львівського Введ. м-ря 239
Василь, сел. із Вільків 618
Василій Лупул (Васіле Лупу), госп. молдавський 66, 107, 116, 150, 151, 153, 156, 157, 220, 260, 314, 347, 405, 406
Василько, кн. галицький 58
Васіана (Струтинська), ігум. в Загвізді 132, 202, 224, 227, 295, 298, 304, 305, 392
Васньовський Мацей, ниткар з Тарнавки 270, 334, 368, 566
Вахолович Яків, нам. яворівський 328
Вахрина Вера 55
Веберсфельд Едвард (Webersfeld Edward) 65, 98, 100, 105, 152, 441, 442
Велькопольський Матвій, духівн. Словітського м-ря 240, 241
Велятицькі, боярська родина 59
Венедикт, ерм. у Підгородді 413
Венедикта (Залеська), ігум. у Словіті 195, 218, 225, 258, 431
Венедикта (Промінська), черн. у Львові (Введ.) 167, 177, 196, 208, 214
Венедикта (Ястшембська), ігум. у Вінниці 630
Венявський Миколай, шл. 301, 423
Венявський Михайло, староста могильницький 270, 301, 319, 423
Венявські, шл. рід 102, 422
Вергун Неоніла 42, 45
Вереда Дорота (Wereda Dorota) 37, 197
Вертинська Сюзанна, шл. 438
Ветіни, династія 27
Винницький Стефан (Winnicki Stephano), свщ. 72, 439
Винницький Теодор, шл. 543
Височанська Анна з Шептицьких, шл. 619
Височанський Лука, шл. 534, 559, 568, 602, 626
Височанський Марко, шл. 620
Височанський Петро, шл. 619
Вичанський Анджей (Wyczański Andrzej) 285, 313, 337
Вишневецький Єремія, шл. 536
Вишневська Іванна, дружина Дмитра Вишневецького 307
Вишневський Дмитро, свщ. 307
Вінниченко Оксана 41, 343, 344
Вінниченко Олексій 45, 98, 198, 350, 405
Віра (Лянґіш), черн. 65
Вісаріон (Стахнякевич), ерм. 608
Віталій, черн. Львівського Святоюрського м-ря 566
Вішньовський Валент, цехмістр львівського цеху ткачів 268
Владислав IV (Владислав), кор. польський і вел. кн. литовський 156, 299, 300, 342, 347, 350, 354, 404, 430, 442, 536, 585
Власовський Іван 129, 134
Вовчанські, шл. рід 202
Войни, боярська родина 59
Войтович Леонтій 55, 56, 58, 410
Войцехова вдова, чиншівниця Львівського Введенського м-ря 290
Волковинська Анна з Городиських, шл. 203, 638

- Волковинський Теодор, віцесгерент
гродський теребовлянський 203, 638
- Воловичі, боярська родина 59
- Володимир Великий, великий кн. ки-
ївський 55
- Волчкович Василь, міщ. старосамбір-
ський 434
- Вольська Куська Христина з Білинсь-
ких, шл. 570
- Вольський Куська Ян, шл. 570
- Волянська Катерина 590
- Вронскевич Марцін, війт бібрецький
593
- Всеволод Ярославович, кн. київський
55
- Вуйцик Володимир* 88, 397, 409
- Вусович Василь 356
- Вусович Григорій 356
- Вусович Євдокія 356
- Гавалкевич Михайло, свщ. ц-ви Воскре-
сіння Христового у Львові 334, 618
- Гаврило з Яхторова, слуга Словітсько-
го м-ря 294
- Галаневич Іван, міщ. рогатинський 418
- Галасливий С. див. Мицько Ігор*
- Галаховська Софія, передміщ. львівсь-
ка 291, 292, 329
- Галаховський Ян (Іван), передміщ.
львівський, пекар 290, 329
- Галилевич Симеон, духівн. Львівсько-
го Введ. м-ря 239
- Гарасевич Теодор, духівн. Словітсько-
го м-ря 240–242
- Гардзееу Максим* 343, 344
- Гатковська Марина (Гатковського Сте-
фана Марина вдова), міщ. жовківська
359, 363
- Гатковський Стефан, міщ. жовківський
359
- Гедеон (Балабан), єп. львівський 28, 170-
173, 178, 181, 248, 316
- Гедеон (Георгієвич), єрм. 545 *див. та-
кож* Георгієвич Емануїл
- Гедеон (Гульський), черн. Унівського
м-ря 617, 635
- Гедеон (Дорожинський), ігум. в Лит-
винові 72, 328, 400, 555, 556
- Гедеон (Йоакимович Мокрицький),
черн. 602
- Гедеон (Яновський), ігум. у Підгородді
622
- Гелехівна Агата *див.* Пелагія (Гелехів-
на)
- Геннадій (Яновський), черн. Унівсько-
го м-ря 220, 253, 318, 327
- Геннадій (Яхторовський), черн. Унів-
ського м-ря 438
- Георгієвич Емануїл, міщ. львівський
545 *див. також* Гедеон (Георгієвич)
- Георгієвичі, міщ. родина 204
- Герасим, ігум. в Угорниках 385
- Гербуртівна (?), шл., ігум. в Сяноку 71,
225, 436
- Гервасій (Завалкевич), ігум. Львівсь-
кого м-ря Св. Йоана Богослова 163,
542
- Герелес Катерина* 36
- Гершкович (Гершович) Осія, єврей 370
- Гершкович (Гершчишин) Шмуїло, єв-
рей 370, 418
- Гликерія (Бачковська), черн. в Уневі 262,
438
- Гликерія (Попелівна), черн. у Словіті
162, 168, 174, 180, 203
- Глібун Григорій, міщ. старосамбірський
434
- Гнат, слуга Словітського м-ря 295
- Гнатів Ярослав* 410, 411
- Гневишева Ольга* 39
- Говорух Даниїл, свщ. у с. Деревляни
245
- Говорух Теодор, духівн. Жовківського
і Куликівського м-рів 239, 244, 245,
360, 364
- Голинська Єлена, шл. 579
- Голинська Маріанна, шл. *див.* Магда-
лина (Голинська)

- Голинський Антоній, шл. 584
Голинський Стефан, шл. 580
Голобуцький Петро 134
Головчинський Павло (Павлюків), свщ. у с. Фороща 439, 440
Голоховська Маруся, міщ. рогатинська 64, 277, 355, 413, 575
Голубець Микола 32, 379, 632
Гораєцький Тимотей (Гораєцький Попович Тимотей), член Богоявленського братства у Львові 357, 573, 610, 611
Горбачевський Іван, свщ. Успенської ц-ви у Львові, прокуратор Львівського Введ. м-ря 196, 572, 624
Гординський Григорій, шл. 558
Гординські, шл. рід 202
Гордислава Святославівна (Гордислава-Євдокія), княжна *див.* Євдокія, черн. полоцька
Горін Сергій 36, 41, 60, 128, 281, 362, 385
Горн Маврицій (Horn Maurycy) 92, 102, 103, 337, 338, 352, 429
Городиський Іван, шл. 439, 440
Городиські, шл. рід 202
Горошко Василь, регент Львівської міської канцелярії 581
Гославська Марина з Лянґішів 572, 610
Гославський Б., шл. 572, 610
Грабовецька Софія, шл. 71, 410, 577
Грабовецький Володимир 100
Грабовецькі, шл. рід 101
Грековичі, родина 108
Григорій, духівн. Жовківського м-ря 239, 242
Григорій, свщ. у с. Ортиничі 164
Григорій, черн. в Уневі, духівн. Словітського м-ря 240, 242, 430
Григорій Тесля, чиншовик Львівського Введ. м-ря 290
Григорій (Цамблак), митр. київський 116
Гринько, слуга Словітського м-ря 295
Гринько Косичин зять 383
Гришан Йоан, шл. 427, 580
Гришан Йосиф, шл. 427, 580
Гришан Шимон, чашник червоногородський 427, 579
Громницький Іван, генер. нам. галицький, візитатор 317, 323, 324, 392, 415, 550
Гурбик Андрій 291
Гурський Альбрехт, шл. 412
Гусак Яків, свщ. с. Стебник 195, 554
Гусаківський Василь, свщ. у с. Стебник, нам. дрогобицький 548, 554, 586
Гусаковський Іван, міщ. жовківський 355
Гусаковський Лука, міщ. жовківський 558
Гуцуляк Лаврентій Данило 253
Гаврілаш Матей, вел. ворник Верхньої Землі, вел. логофет 535
Гаврілаш Сирбка з Барновських 535
Гапський Генрик (Gapski Henryk) 45, 69, 150, 198
Гіль Анджей (Gil Andrzej) 36, 37, 45, 60, 64, 76, 80
Глова Яцек 545
Ґруневеґ Мартин, домініканець, мемуарист 64, 108, 402
Ґудзяк Борис 128
Ґурська Катерина, стольникова дорогичинська 564
Давидко, поручитель 61
Давидович Марія 356
Давидович Михайло 356
Давидович Михайло, свщ. ц-ви Різдва Пресв. Богородиці у Кам'янці-Струмилівій 356
Даниїл, свщ. у с. Дрогомишль 306
Даниїла (Винник), мати 46
Данило, кн. галицько-волинський 58
Данило, слуга Словітського м-ря 295
Данилович Софія з Жолкевських, шл. 65, 70, 101, 152, 153, 340, 353, 388
Данилович Станіслав, шл. 101, 340, 388

- Данилович Ян, шл. 101
 Даниловичі, шл. рід 101, 104
 Демкович Іван, міщ. рогатинський 418, 622
 Демкович Стефан, свщ., нам. рогатинський 622
 Денгофф Станіслав, ст. калуський 415
 Деревинська Катерина, міщ. городоцька 566
 Деревинський Петро, міщ. городоцький 566
 Держко Петро, шл. 544
 Держкова Теофіля з Желиборських, шл. 544
 Дефій Жан Ігнатій дю, картограф 105, 405
Дзьобан Олександр 43
 Дзьон Андрій, ткач із Калуша 616
 Дзюрдзі Дмитро, міщ. львівський 370, 572
 Дзюрдзьович Йоан, міщ. львівський 545
 Дзюс Маріанна з Ляхова, шл. 433, 543
 Дзюси, шл. рід 202
 Дидьо Федь, підданий Смільницького м-ря 435
Дионисий (Шлёнов), иеромонах 125
 Дишкевичова Марухна (Маргарита) із Зугаєвичів, міщ. яворівська 65, 105, 112, 150, 152–154, 157, 158, 163, 186, 442 *див. також* Макрина (Дишкевичова)
 Дишкевич Яцько, міщ. яворівський 163, 585
 Дишко Теодор, міщ. яворівський 585
 Діонісій (Медвецький), ерм. 264
 Діонісій (Сінкевич), нам. катедрального собору Св. Юра у Львові 271
 Добешовський Станіслав, регент Колегії 40 мужів у Львові 349
 Добранскій Міколай 65
 Добринецький Іван, шл. 347
 Доброцеш Ірабаня Яків, шл. 604
 Добрущин Іцько, єврей рогатинський 562
Добрянскій Антоній 28, 31, 202, 226, 384, 422, 434, 441, 595
 Добрянський Михайло, духівн. Львівського Введ. м-ря 239, 241
Довга Леся 401
Долиновський Володимир 46
 Домнікія, черн. у Львові (Кат.) 178, 402
 Дорожинський Григорій, свщ. ц-ви Воскресіння Христового у Львові 178, 184, 319, 632
 Дорофейовичова Софія з Лянґішів, міщ. 572, 610
 Драгомирецький Василь, свщ. у с. Грабовець 73, 239, 387, 578, 589
 Драгомирецький Ілля, свщ. у с. Грабовець 387
 Дубас Якуб (Яків) 403, 615
 Дубравська Гелена, шл. 599
 Дубравська Катерина з Дверницьких, шл. 599
 Дубравський Адам, шл. 195, 599
 Дубравський Андрій, шл. 599
 Дубравський Іван, шл. 599
 Дубровлянський Стефан, шл. 195, 609
 Дудка Павло, вїт куликівський 398
 Дудкевич Андрій 356
 Дудкевич Петро, духівн. Кам'яно-Струмилівського м-ря 239, 356
 Дунчики, подружжя 403
Дух Олег (Duch Oleh) 38, 41, 60, 61, 65, 82, 133, 161, 162, 197, 264, 277, 313, 314, 320, 340, 342, 353, 387, 388, 405, 416, 430, 432, 433, 609
Дядюк Мирослава 46
Емченко Елена 58
 Ендре II *див.* Андрій II
 Євгенія, черн. *див.* Теодора Дукина Ватацина
 Євгенія (Гусаківська / Гусак *або* Стебницька), черн. у Розгірчому 234
 Євгенія (Качковська; Єлисавета), черн. у Словіті 444

- Євгенія (Комаринська), ігум. у Смільниці та Яворові 86, 89, 215, 218, 222, 225, 226, 238, 318, 436, 444
- Євдокія, дочка черн. Марти з Бібрки 593
- Євдокія (Гордислава-Євдокія; Гордислава Святославівна), черн. полоцька 56
- Євдокія, черн. в Уневі 262, 437
- Євдокія (Залужна), черн. в Миколаєві 411
- Євка, служниця Словітського м-ря 294
- Євлогія (Ірина Хумнина Палеологина), черн. 52
- Євпраксія (Звенислава Борисівна), черн. полоцька 56
- Євпраксія, черн. у Литвинові 72, 328, 400
- Євпраксія (Драгомирецька), черн. у Нижньому Березові 71, 202, 412
- Євпраксія (Злоховська), ігум. в Рогатині 225, 417
- Євпраксія (Іванечківна; Памфілія), черн. у Кам'янці-Струмиловій 166, 176, 179, 186, 395
- Євпраксія (Пазірська), черн. в Уневі 174, 206, 212, 438
- Єдлінська Уляна 39
- Єлена, сестра Євпраксії (Злоцької) 556
- Єлена (Гординська), ігум. в Смільниці 202, 225, 226
- Єлена (Дунаєвська), ігум. у Львові (Введ.) 162, 223, 224
- Єлена (Котонянка), черн. у Львові (Введ.) 234
- Єлена (Кунашевська), черн. у Львові (Введ.) 167, 177, 197, 203, 209
- Єлена (Шумська; Параскевія), черн. у Словіті 176, 179, 186, 207, 212, 238
- Єленевський Антоній, шл. 347
- Єлизавета, ігум. в Яворові 220, 222, 226
- Єлисавета, черн. в Рогатині 416
- Єлизавета, черн. в Яворові 206
- Єлизавета (Левицька), черн. в Піддубах 448
- Єлизавета (Малаховинчівна), черн. у Слобідці-Шелехівській 427
- Єлизавета (Матківська), ігум. в Смільниці 202, 225, 226, 234, 235, 238, 435
- Єлизавета (Нарбутівна; Касіяна; Катерина), черн. у Львові (Введ.) 110, 167, 177, 180, 184, 186, 196, 197, 200, 209
- Єлизавета (Стрембіцька), черн. в Жовкові 236, 237, 294
- Єлизавета (Филиповичівна або Брошнівська), ігум. в Загвізді 218, 224, 305, 392, 393
- Єлизавета (Чоловська / Чулакевич або Кам'янецька), черн. в Сасові та Словіті 174, 180, 212, 225, 365, 425
- Єлисей, ерм., свц. Успенської ц-ви у Львові 410
- Єлисей, черн. в Уневі 413, 417
- Єремія (Тисаровський), еп. львівський 275, 429
- Єронім (Озимкевич), ігум. у Крилосі, генер. нам. галицький 415, 533, 604
- Єронім (Устрицький), еп. перемишльський 440
- Єфимій, ерм. в Уневі 179, 557
- Єфимія (Деревинська або Левицька), ігум. у Львові (Введ.) 109, 110, 167, 177, 204, 209, 223, 224, 230, 231, 234, 235, 252, 275, 348, 368
- Єфимія (Кернякевичівна / Кердякевичівна), черн. у Львові (Введ.) та Словіті 88, 167, 177, 179, 196, 197, 207, 209, 215, 218, 224, 225, 409
- Єфремія (Ав(е)диківна Погорецька), ігум. у Львові (Тарн.) 204, 224, 403
- Єфросинія (Марія / Анна, «княгиня Романова»), княгиня 58
- Єфросинія, черн. візантійська 52
- Єфросинія, черн. у Литвинові 72, 400
- Єфросинія (Білинська), ігум. в Розгірчому 202, 225, 226, 329, 422
- Єфросинія (Городиська), черн. у Смільниці 202

- Єфросинія (Кропивницька; Катерина), черн. у Смільниці та Яворові, ігум. яворівська 163, 196, 226
- Єфросинія (Левицька; Єва), черн. у Словіті 168, 174, 186, 206, 234, 235, 237, 238, 305
- Єфросинія (Тризнянка), ігум. в Пінську 199
- Єфросинія (Турянська), черн. в Загвізді та Рогатині, ігум. рогатинська 179, 225, 231, 238, 274, 418
- Єфросинія (Чапельська), черн. у Львові (Введ.) 370
- Єфросинія Полоцька (Єфросинія-Предслава, Предслава), св. 56, 59
- Желиборська Катерина з Чолганських, шл. 544
- Желиборський Григорій, шл. 544
- Желиборський Прокопій, шл. 195, 544
- Желиборський Стефан, шл. 544
- Желиборські, шл. рід 544
- Желізний Андрій 603
- Желізний Іван 603
- Желізнянка Анна, міщ. комарненська 307, 603
- Жолкевський Станіслав, шл. 101
- Жукевич Гавриїл, нам. бібрецький 71, 382
- Жуковська Анастасія *див.* Февронія (Жуковська)
- Жуковська Марія, попадає у Пітричі 635
- Жуковський Аркадій* 168
- Жуковський Олексій, свщ. у с. Пітрич 635
- Жуковський Петро, свщ. у с. Пітрич 635
- Журавницькі, шл. рід 101
- Жураковський Вайпан Іван, шл. 72, 202, 426, 579
- Жураковський Іван, шл. 584
- Жураковський Стефан, шл. 71, 410, 577
- Забільська Ядвіга, міщ. рогатинська 277, 417, 546
- Забільський Казимир, міщ. рогатинський 277, 417, 546
- Заборовський Йоан 406
- Завадовський Іван, свщ. у с. Валява 601, 613, 627
- Завалкевич Анна, міщ. вишенська 163, 542
- Завалкевич Василь, міщ. вишенський 163, 542
- Завалкевич Єва 542
- Завалкевич Йоан 542
- Завалкевичівна Юстина *див.* Антоніна (Завалкевичівна)
- Загвойські, шл. рід 101
- Залевський Ян, шл. 347
- Залишай Андрій, міщ. миколаївський 410
- Залозецький Василь, духівн. Львівського Введенського м-ря 239
- Залужний Андрусь, міщ. миколаївський 555
- Замощак Василь, міщ. рогатинський 418
- Запаско Яким* 262, 382, 556, 596
- Заремба Павло, передміщ. львівський 291, 292
- Захариха Марія, служниця Яворівського м-ря 294
- Захар'яшевич Яцько (Гіацинт), духівн. Словітського м-ря 240, 241
- Збараський (Збаражчик) Войцех, вїйт старостинської юридики Підзамче 278, 407
- Зборовський Андрій, нам. золочівський 327
- Зварич Володимир* 275
- Звенислава Борисівна, княжна *див.* Євпраксія, черн. полоцька
- Звіринський Василь* 59
- Звонська Леся* 125
- Зелікович Лейба, єврей жовківський 390
- Зенькович І. див.* *Мицько Ігор*
- Зибликевич-Тлуста Констанція, міщ. старосамбірська 434

- Зибликевич-Тлустий Михайло, міщ. старосамбірський 434
Зінченко Світлана 46
Злотник Марко (Пурія), єврей львівський 404
Змицко Ян, чиншовик Рогатинського м-ря 292
Зубрицький Денис (*Zubrzycki Dionizy*) 62, 65
Зугай Григорій, свщ. 584
Зугай Іван, сел. з Черниляви 585
Зугаевич Андрій (Грицькович), попович 366, 442, 585
Зугаевич Артим, свщ. 442 585
Зугаевич Григорій 442
Зугаевич Никифор, свщ. Успенської ц-ви в Яворові, нам. яворівський 154, 158, 288, 289, 442, 584
Зугаевич Стефан 442
Зугаевич Яцько 442
Зугаевичі, священича родина 154, 156, 158, 227, 337, 352, 442, 443
Зухорович Ян, регент Колегії 40 мужів у Львові 350
- Йоакима, ігум. у Львові (Введ.) 128, 224, 232
Йоан Ангел Дука Синадин, великий стратопедарх 51
Йоан Кантакузин, візантійський аристократ 52
Йоан Палеолог, деспот візантійський 52
Йоан Рауль Петраліфас 52
Йоанна (Фізикевичівна), ігум. в Словіті 218, 225
Йов (Княгиницький), св. 130
Йовиха Марія, міщ. куликівська 359, 398, 574
Йоіль, ерм. 130
Йона (Сулятицький), черн. з Почаєва 576, 580
Йордан Адам (*Jordan pan*), підконюший коронний 72, 102, 420, 421
Йордани, шл. рід 102, 421
Йорданова Єфросинія з Крушельницьких (*Jordanowa pani*), конюшина коронна 72, 102, 153, 338, 421
Йосафат (Висоцький), ігум. з Крехова 180, 601, 614, 631, 639
Йосафат (Лехнович), генер. нам. львівський 537, 600, 629, 634
Йосиф, слуга Словітського м-ря 295
Йосиф (Велямин Рутський) (митрополит Рутський, *Józef Welamin Rucki*), митр. київський 130, 132, 141, 142, 145, 168, 174, 194, 228
Йосиф (Виговський), еп. луцький 563
Йосиф (Кирилович), ерм. 615
Йосиф (Шумлянський) (*Józeph, Józeph Szumlański*), еп. львівський 149, 271, 272, 275, 276, 314, 369, 387, 408, 413, 431, 543, 545, 602
Йосиф II, монарх австрійський 29, 80, 81, 375, 376
Йосифа (Лисаковська), черн. у Словіті 218, 238
- Ієронім, ігум. підгородищенський 383
Іван (Курилович), духівн. м-ря Різдва Пресв. Богородиці у Львові 239, 240
Іван (Вишенський), черн. на Афоні 402, 553
Іван, мельник із с. Шептичі 603
Іван, свщ. у с. Береги 603
Іван, свщ. у с. Каплинці 335, 617
Іван, свщ. у с. Чуква 621
Іван, слуга Словітського м-ря 294
Іван, чиншовик Львівського Введ. м-ря, тєсля 290
Іванечківна Памфілія *див.* Євпраксія (Іванечківна)
Іванечко Агафія, передміщ. кам'янокострумилівська 557
Іванечко Іван, передміщ. кам'янокострумилівський 557
Іваницький Олександр, свщ. ц-ви Св. Миколая Чудотворця у Сасові 426

- Іваськевич Станіслав, міщ. жовківський 359
- Івона, черн. унівський 62, 429
- Igor (Ісіченко), архиєп.* 125
- Ізлозеану Васіле *див.* Лозонський Васіле
- Ізяслав Володимирович, кн. полоцький 55
- Іларіон, митр. див. Огієнко Іван*
- Іларіон, черн. Львівського м-ря Св. Йона Богослова 566
- Ілля (Кошачковський), черн. Межигірського і Підгородищенського м-рів 431, 623
- Ілля Іванович, з Гологір 62, 429
- Ілляшевич, свщ., генер. нам. галицький 622
- Ільків-Свидницький Микола* 46
- Ілько, Спасів син 383
- Ільницький Миколай, шл. 393
- Ільницькі, шл. рід 393
- Інкін Василь* 61, 265
- Інокентій (Винницький), єп. перемисьльський 421
- Інокентій (Зіньковський), черн. в Уневі 179, 598
- Іпатій (Білинський), генер. нам. львівський 576
- Іполит, духівн. Смільницького м-ря 240
- Іполит (Рогович), ігум. в Язениці 180, 541, 558, 583, 586, 624
- Іраклій, черн. в Лаврові 264
- Ірина Брауншвейзька, імпер. візантійська 51
- Ірина Дукина, імпер. візантійська 50, 51, 138, 140
- Ірина Палеолог 52
- Ірина Хумнина Палеологина *див.* Євлогія, черн.
- Ісаврович Кіріак, міщ. львівський 545
- Ісавровичова Катерина, міщ. львівська 545
- Ісаєвич Ярослав* 64, 108, 116, 262, 382, 401, 402, 556, 596
- Ісихій (Корницький), черн. в Уневі та Краснопуці 179, 540, 570, 575
- Кавецький Антоній, чашник новгород-сіверський 74, 113, 427, 428
- Кавецькі, шл. рід 100
- Казанській Петр* 48
- Казимир, чиншовик Львівського Введенського м-ря, ткач 290
- Камінський Петро, свщ. *див.* Петроній (Камінський)
- Кандида (Лянґіш, Лянґішівна), черн. в Уневі та Львів (Лянґ.) 66, 68, 151, 156, 162, 204, 227, 262, 349, 352, 355, 370, 404, 437
- Капраль Мирон* 66, 105, 364, 370, 402, 406, 416, 553, 624
- Капуста Марина, княжна 199
- Кара-Васильєва Тетяна* 35, 36
- Карачиновський Андрій, цехмістр Львівського цеху ткачів 264
- Карпінська Феська, передміщ. львівська 590
- Карпінський Анджей (Karpiński Andrzej)* 194, 210, 265, 271, 272, 357, 358, 360, 362, 363
- Карпінський Павло, передміщ. львівський 590
- Касіян, ерм. Унівського м-ря 437
- Касіяна, ігум. в Бібрці 223
- Касіяна, ігум. в Уневі 174, 212, 226, 438
- Касіяна, черн. у Куликові 359, 398
- Касіяна (Нарбутівна), черн. *див.* Єлизавета (Нарбутівна)
- Каспер, чиншовик Львівського Введенського м-ря, муляр 290
- Катаратос Георгій (Лозонський Георгій), пиркалаб хотинський 535, 536
- Катерина, ігум. в Уневі 226, 438
- Катерина (Katarzyna), черн. в Язвині 84
- Катерина (Голоховська), черн. в Підгородді 64, 206, 277, 355, 413
- Катерина (Сапіжанка; Євдокія), ігум. у Вільно і Мінську 132, 199

- Качковська Єлисавета *див.* Євгенія (Качковська)
- Квасньовський Блажей, цехмістр Львівського цеху ткачів 268
- Кеда Іван, підданий Смільницького м-ря 347
- Кеда Стефан, міщ. жовківський 353, 609
- Кемпа Томаш (Kempa Tomasz)* 69, 150, 330, 401
- Кернякевич Іван, свщ. у с. Дегова 567
- Кернякевич Марія, попада в с. Дегова 567
- Кершоновський *див.* Кшикавський Северин
- Кирило, свщ. у с. Словіта 332, 337, 366, 601
- Кіриня В'ячеславівна, княжна *див.* Агафія, черн. полоцька
- Кірста Анджей, посесор с. Словіта 231, 329, 347, 348, 623
- Кісло Петро, передміщ. яворівський 289
- Кітович Єнджей (Kitowicz Jędrzej), мемуарист 27, 265, 271, 272
- Кіцелюк Володимир* 46, 412
- Клімаў Сяргей* 198, 206
- Климент VIII, папа римський 146
- Клосс Борис* 56
- Кметь Василь* 28, 45, 61, 62, 539, 542, 544, 560, 564, 567, 587, 630, 636, 638
- Кобилянський, духівн. Бібрецького м-ря 239
- Ковалюк Агафія 583
- Ковалюк Марія 356
- Ковалюк Олексій 356
- Ковалюк Павло 356
- Ковалюк Пелагія 356
- Ковалюк Теодор 583
- Ковбаски, міщ. з Яворова 441
- Когут Андрій* 46
- Козак Олег* 161, 171, 180, 182, 184
- Козицький Андрій* 162, 539, 542, 544, 560, 564, 567, 587, 630, 636, 638
- Колбук Вітольд (Kolbuk Witold)* 45, 103, 405, 420, 428, 441
- Кольбух Марія* 46, 162, 434, 559
- Комнини, династія 50
- Коморська Марія, послушниця Рогатинського м-ря 163, 164
- Конаревська (Конаржевська) Марія 620
- Конецпольський Олександр, вел. хорунжий коронний 537
- Конецпольський Станіслав, великий гетьман коронний 536, 537
- Конопада Антон, міщ. бібрецький 593
- Константин (Атанасій), брат Андроніка II Палеолога 51
- Константин Ліпс, друнгарій 51
- Константин Палеолог 51
- Констанція (Єленська), ігум. у Вільно 132
- Кончевич Іван, підданий Словітського м-ря 282, 623
- Кончевич Павло, свщ. у с. Гологори 329, 623
- Кончевич Яцько (Мельник Яцько), мельник, підданий Словітського м-ря 282, 284, 284, 329, 348
- Копистенський Климентій, дяк Миколаївської ц-ви у Львові 275
- Копистинська Марія з Городиських, шл. 568
- Копистинський Василь, шл. 568, 569
- Копистинський Іван, батько, шл. 568
- Копистинський Іван, син, шл. 568
- Копистинський Павло, шл. 568
- Копистинський Яцько (Гіацинт) 196, 569
- Коринець Петро, міщ. кам'яно-струмилівський 630
- Коринець Теодосія, міщ. кам'яно-струмилівська 630
- Коринцівна Олександра *див.* Текля (Коринцівна)
- Корнилія (Паславська або Гордівська), черн. у Сасові та Словіті 186, 203, 212, 213

- Корняк Костянтин, шл. 402
Король Євгенія 105, 441
Королько Андрій 29
 Корті Томкевичівна Анна 620, 625
 Косаковська Катерина з Потоцьких, шл. 101
 Косаковський Станіслав, каштелянич підляський 101
 Косаковські, шл. рід 101
Косак Михайль 30, 32, 75, 80, 332, 379, 380, 382, 384, 387, 391–393, 396, 398, 400, 405, 410, 414, 416, 419, 420, 424, 428, 432, 434, 437, 439, 441, 445–449
 Косткович Войцех, чиншовик Львівського Введ. м-ря, ткач 290
Коструба Теофіл 32, 65, 105, 152, 441
 Кость, міщ. львівський 61
 Костянтин (Мрозовський), ерм. у Крехові 32, 68, 396
 Котик Лесько, міщ. куликівський, мельник 359, 398
Котляр Микола 55
 Коханек Анджей, передміщ. варшавський 539
Кочеркевич Ярина 358, 364
 Коцьова Катерина, міщ. львівська 620, 625
 Кощаківські, родина 623
 Кравчишина Теодосія 629
Крайня Ольга 35, 59
 Красовський Іван, міщ. львівський 154, 156, 355, 402
Кривошеєва Дарина 105, 388
Крикун Микола 37, 61, 97
 Криловський Миколай, возний Львівського гродського суду 537
 Криницька Констанція з Попелів, шл. 421
 Криницький Йосиф (Крыницькій Іосифъ), свщ. ц-ви з передмістя Винники у Жовкві 71, 398
 Криницький Стефан, шл. 343, 421
Крип'якевич Іван 32, 61, 379, 381, 384, 387, 391, 393, 396, 398, 400, 405, 410, 416, 420, 424, 428, 432, 436, 437, 439, 441, 445–449
 Крогульський Михайло, слуга Словітського м-ря 296
 Кролик Василь, підданий Словітського м-ря 284, 285
 Кропивницька Анна, шл. 621
 Кропивницька Катерина *див.* Єфросинія (Кропивницька)
 Кропивницька Храпович Анна з Яворських, шл. 632
 Кропивницький Збаражчак Іван, шл. 569
 Кропивницький Йоан, шл. 632
 Кропивницький Олександр, шл. 621
 Кропивницький Павло, шл. 569
 Кропивницький (Кропивницький Храпович) Петро, шл. 344, 547, 594, 595, 632
 Кропивницький Стефан, шл. 632
 Кропивницький Яцько (Гіацинт), шл. 569
 Кроткевич Тома, духівн. Кам'яно-Струмилівського м-ря 239, 241
 Крулицька Маріанна, партачка з с. Миклашів 268
Крыловский Амвросий 31, 316, 342, 401, 404
 Ксенія, сестра Атанасії, черн. жовківської 546
Кубійович Володимир 30
Кугутяк Микола 385
 Кузьмінський Теодор, духівн. Сасівського м-ря 239, 241, 246, 327, 425
 Кулаковський, сел. із с. Словіта 592
 Кулачок Іван, сел. із с. Желдець 549
 Кулачок Тетяна, сел. із с. Желдець 549
 Кульчицька Дашинець Єлена, шл. 630
 Кульчицька Марія *див.* Текля (Кульчицька)
 Кульчицька Сметанка Фенна, шл. 439
 Кульчицький Дашинець Василь, шл. 630
 Кульчицький Петро, шл. 604

- Кунашевська Марія, шл. 560
Кунашевський Стефан, чашник лети-
чівський 203, 560
Кунашовський Антоній, мечник коло-
мийський 560
Кунашовський Онуфрій, скарбник те-
ребовлянський 560
Купчинський Олег 41
Курилович Іван, духівн. Рогатинсько-
го м-ря 239
Куфлович Варфоломій, міщ. жовківсь-
кий 388, 605
Кухтяк Яцько, підданий Смільницько-
го м-ря 435
Кушаків Кіндрат, міщ. бібрецький 343,
366, 382
Кшикавський Северин (Кершоновсь-
кий), бургграф львівський 299, 300
- Лабенській Федір* 32
Лаврентій (Бачковський), черн. в Уне-
ві 552
Лаврентій (Білецький), ерм. 142
Лавриків Василь, міщ. кам'яно-стру-
милівський 612
Лаврикова Анастасія, міщ. кам'яно-
струмилівська 612
Лаврикович Августин 406
Лавришевич Ісая, свц. 410
Лавришевичі, міщ. родина 204
Лапчак Миколай, міщ. бібрецький 354,
355, 574, 613
Лев (Кишка), митр. київський 433
Лев (Шептицький), єп. львівський 78,
109, 123, 178, 197, 200, 212, 241, 270,
307, 317, 318, 322, 323, 332, 357, 390,
414, 417–419, 425, 426, 428, 563, 564,
576, 597, 601, 606, 634, 635
Лев VI Мудрий, імпер. візантійський
144
Левинський Антоній, генер. нам. львів-
ський 178, 179, 231, 257, 279, 284–287,
300, 318, 320, 327, 539, 542, 560, 564,
567, 587, 630, 636, 638
Левинський Лев, архітектор 390
Левицька Єва *див.* Єфросинія (Левиць-
ка)
Левицька Єва, попадя грабовецька 307
Левицький Василь, свц. у с. Розгірче
331
Левицький Іван, свц., нам. станісла-
вівський 565, 584, 596
Левицький Михайло, духівн. Жовків-
ського м-ря 239
Левицький Михайло, митр. галиць-
кий 89, 375, 432
Левкович Осія, єврей з Артасова 357
Леонтій (Карпович), архим. віленський
130
Лепях Теодор, свц. 639
Лильо Ігор 162, 349, 572, 610
Липницький Андрій, свц., катедраль-
ний кустош 197, 542, 560, 567
Липницький Інокентій, генер. нам.
львівський 76, 230, 319, 382
Липовецька Настуня, служниця Сло-
вітського м-ря 294
Литвин Микола 116
Лісовська Євгенія 40
Літинський Василь, шл. 347
Лобова-Костогрызова Любовь 52
Лозинський 536
Лозинський Іван, шл. 348
Лозинський Олександр, шл. 348
Лозиньській Іосіф 32
Лозонський Васіле, вел. стольник Мол-
давського княз. 397, 535, 536
Лозонський Георгій *див.* Катаратос Ге-
оргій
Ломиковська Єлена з Коргі 620, 625, 626
Ломиковський Георгій, шл. 620, 625, 626
Лось В. 36
Лотоцький Олександр 134
Лукань Роман, свц. 385, 391, 393, 415
Лукія (Мурашко), сестра 46
Лумницький Михайло, міщ. старосам-
бірський 434
Лупул Василій *див.* Василій (Лупул)

- Луцька Антонович Дорота з Кречковських, шл. 72, 440
- Луцький Антонович Георгій (Юрій), свщ. 72, 439
- Луцький Антонович Іван (Луцький Іван), шл. 439
- Лучай Бенедикт, свщ. костелу Св. Хреста у Варшаві 539
- Любачевська Катерина, передміщ. львівська 624
- Любачевський Михайло, передміщ. львівський 624
- Любельський Валенти, передміщ. львівський 403
- Людзицька Барбара, шл. 438
- Люта Тетяна* 36
- Лянґіш Гавриїл, міщ. львівський 65, 66, 68, 104, 107, 150, 151, 153, 154, 157, 162, 204, 252, 349, 350, 352, 354, 355, 358, 373, 403, 404, 408, 430, 437, 552, 572, 573, 610
- Лянґіш Марко, міщ. львівський 552, 572
- Лянґіш Мартіян, міщ. львівський 355, 572, 610
- Лянґіш Пелагія (Лянґішова Пелагія) 162, 572, 573, 610
- Лянґіші (Лянґіши), міщ. родина 162, 204, 352
- Лянґішівна Єлена, міщ. львівська 572, 573, 610
- Лясковська Катерина з Гришанів 427, 580
- Магдалина, ігум. в Бібрці 223
- Магдалина, черн. у Вишні 445
- Магдалина, черн. в Грабівці 72, 387
- Магдалина, черн. в Жапалові 447
- Магдалина, черн. в Сасові 424
- Магдалина, черн. в Смолині 380, 449
- Магдалина (Вишенська), черн. 380
- Магдалина (Волошинцівна), ігум. в Загвзді 224, 392
- Магдалина (Голинська; Маріанна), черн. у Скиті 72, 202, 426, 427
- Марта (Горлицька), черн. 380
- Магдалина (Грабовецька), черн. в Ляцькому 71, 410
- Магдалина (Завадовська), ігум. в Смільниці 225, 235
- Магдалина (Лопачачка), черн. в Яворові 165, 178, 238
- Магдалина (Осташиківна або Стрийська), черн. в Розгірчому 86, 215, 423
- Магдалина (Струтинська), черн. в Загвзді 202, 305
- Магдалина (Чепелівна), черн. в Рогатині 238, 274
- Магдалина (Яремкевичівна; Аполінарія), черн. у Львові та Словіті 88, 167, 176, 177, 180, 186, 197, 204, 209, 215, 218, 409
- Магнушевський Матеуш, шл. 347
- Мазаракі Йоан, міщ. львівський 543, 545
- Мазаракі Теодора з Альвізіїв, міщ. львівська 572, 610
- Мазаракі Христофор, міщ. львівський 573
- Майборода Раїса* 98
- Майоров Олександр* 58
- Макарій (Макарий (Булгаков)), митр.* 54, 55, 56, 58
- Макарія, черн. в Підгородді і Рогатині 413, 417
- Макарія (Ковалюк), черн. в Кам'янці-Струмиловій 168, 356
- Макарія (Петриківська), черн. в Загвзді 305
- Макарія (Рогозинська), черн. у Яворові 152, 441
- Макрина, черн. в Жовкві 174
- Макрина (Гусаківська або Стебницька), ігум. в Розгірчому 225, 423
- Макрина (Дишкевичова), ігум. в Яворові 41, 129, 133, 222, 227, 228, 231, 232, 240, 347, 355, 366, 443 *див. також* Дишкевичова Марухна (Маргарита) із Зугаєвичів

- Макрина (Домбровська), черн. в Рогатині та Словіті 13, 218, 234, 419
- Макрина (Корчинська), черн. в Смільниці та Яворові 86, 215, 218, 238, 435, 436, 444
- Макрина (Кудрицька), ігум. в Яворові 133, 218, 226, 235, 238, 444
- Макрина (Машицька), черн. у Львові (Введ.) 167, 177, 180, 209
- Макрина (Міщук), черн. в Кам'янці-Струмиловій 166, 176, 179, 207
- Максиміліан (Рилло), єп. холмський, адміністратор Перемишльської єпархії 222, 307, 318, 543, 554
- Максимович Кирилл* 137, 148
- Маліцька Юстина 637
- Маліцький Каспер 370, 637
- Мальдзіс Адам* 55
- Мандзюк Гриць, передміщ. миколаївський 411, 537, 600, 629, 635
- Мандзюк Іван, передміщ. миколаївський 411, 537, 600, 629, 635
- Мандзюк Матвій, передміщ. миколаївський 411, 537, 600, 629, 635
- Мансветовъ Иван* 126
- Маргарета (Гутник), сестра 46
- Мардарія, черн. в Грабівці 72, 387
- Марина, ігум. в Кам'янці-Струмиловій 224
- Марина (Греківна), ігум. рогатинська 65, 151, 162, 225, 316, 416
- Маріанна, дочка Теодосії Кравчишин 629
- Марія, сел. із Вільків 618
- Марія, черн. в Жовкві 162, 388
- Марія, черн. в Підгородді та Рогатині 413, 417
- Марія (Злоховська), черн. в Рогатині 353
- Марія Тереза, монарх австрійський 80
- Марта, черн. в Бібрці 163, 277
- Марта, черн. в Бучині 82
- Марта, черн. в Жовкві 166, 174, 228, 237
- Марта, черн. у Смолині 449
- Марта (Братківська), ігум. у Смільниці 200, 225, 226
- Марта (Винницька), ігум. у Форощі 202, 226, 227, 274, 275, 329, 440
- Марта (Горлицька), черн. 380
- Марта (Кузь / Кузівна / Кузевичівна), черн. в Загвізді 218, 295, 298, 305, 393
- Марта (Погорецька), ігум. в Розгірчому 202, 225, 226
- Марта (Просеневичка / Проневичівна), черн. в Кам'янці-Струмиловій 238, 356
- Марта (Сухорещанка), ігум. в Кам'янці-Струмиловій 224
- Марта (Чоловська), черн. в Словіті та Смільниці 218, 435
- Мартин, син проскурниці Теодосії зі Словіті 62, 429
- Мартияна, черн. в Жовкві 174, 234
- Мартияна, черн. в Кам'янці-Струмиловій 356
- Мартияна (Marciana), черн. в Станіславчику 84
- Мартияна (Бернацька), ігум. в Сасові 220, 223, 225, 230, 246, 327, 425
- Марухна, сестра черн. Панкратії 615
- Марусин Мирослав* 170
- Масевич Іван, міщ. старосамбірський 371
- Маскевич Михайло, регент Подільської та Жидачівської ґродських канцелярій 609
- Маскевич Якуб (Яків), писар міський рогатинський 609
- Матвій, чиншовик Львівського Введ. м-ря 290
- Матейко Катерина* 298
- Матківська Гагулович Маріанна з Кропивницьких, шл. 569
- Матківський Гагулович Самуїл, шл. 569
- Матківські, шл. рід 202
- Матрона з Тростянця, служниця в Яворівському м-рі 294, 295
- Махновський Йоан, шл., возний Львівського ґродського суду 406

- Мацевич Микола, нам. богородчанський, візитатор 177, 327, 392, 533, 548, 604
- Машицька Катерина, шл. 587
- Машицький Казимир, шл. 587
- Машицький Миколай, шл., посесор Словіти 430, 534, 592, 634
- Мединська Анна, шл. 584
- Меланія (Котовська), черн. в Сасові й Словіті 212
- Мелетія, черн. в Рогатині 416
- Мелетія (Бесідовцанка), ігум. в Сасові 225, 424
- Мелетія (Попелівна Марія), черн. в Словіті 162, 167, 174, 186, 203, 234, 235, 348
- Мелехова Тетяна, сел. із Тучап 165
- Мельник Ростислав* 46
- Метельський Станіслав, вїйт миколаївський 537, 600, 629, 634, 635
- Микита, слуга Словітського м-ря 295
- Микитась Василь* 553
- Миклашівська господинова, чиншівниця Львівського Введ. м-ря 290
- Миколай, чиншовик Львівського Введ. м-ря, ткач 290
- Минодора (Гадомська), черн. у Вишні 445
- Митродора, черн. в Миколаєві 411
- Митродора, черн. в Яворові 442
- Митродора (Дубравська), черн. 195
- Митрофан (Паславський), ігум. в Черниляві 220, 328
- Митрофана (Завадовська), ігум. в Жовкві 162, 166, 180, 206, 211, 224, 227, 232, 237, 252, 390
- Михайлевич Іван, міщ. старосамбірський 371
- Михайло (Копистенський), еп. перемишльський 28
- Михайло (Рагоза), митр. київський 62, 108, 251, 316, 401
- Михайло Корибут Вишневецький (Міхал), кор. польський і вел. кн. литовський 156, 314, 330, 394, 395, 408, 430
- Михайлюк Наталія* 37, 46
- Михаїл VIII Палеолог, імпер. візантійський 51, 52
- Михоцький Михайло, дяк з ц-ви Різдва Пресв. Богородиці на Тарнавці у Львові 275
- Мицько Ігор (Галасливий С., Зенькович І.)* 37, 45, 61, 68, 98, 102, 116, 130, 153, 154, 262, 316, 385, 400–402, 430, 431, 433, 437–439, 553, 623
- Мір, граф 84
- Мірацька Регіна, передміщ. варшавська 539
- Мірацький Кшиштоф, передміщ. варшавський 539
- Міхович Іван, нам. болахівський 86, 423
- Міщук Анна, сел. із с. Завишень 586
- Міщук Василь, сел. із с. Завишень 586
- Млоцький Фабіан, ст. закрочимський 344, 595
- Мнішек Анджей, кухмістер коронний 299, 338, 340, 342, 366, 430
- Мнішек Станіслав Боніфацій, ст. львівський і глинянський 62, 129, 150–152, 154, 156–158, 242, 298, 299, 337, 338, 340, 342, 355, 366, 372, 404, 429, 430, 601
- Мнішек Ян, ст. львівський і глинянський 300, 338, 340, 342, 407, 430
- Мнішеки, шл. рід 342, 429
- Могила Єлизавета з Лозонських 536
- Могила Єремія, госп. молдавський 535, 536
- Могила Костянтин, госп. молдавський 535
- Могила Симеон, госп. молдавський 535
- Могитич Роман* 105, 416
- Модест (Сливінський), духівн. Яворівського м-ря 240, 241, 328
- Мойсей (Богачевський), генер. нам. галицький 179, 223, 228, 232, 306, 327, 569
- Мокрицький Іван, шл. 347
- Мокрицький Йоаким, міщ. львівський 602

- Монастирська Ватущак Олександра з Копистинських, шл. 569
- Монастирська Єва, шл. 604
- Монастирська Кінікович Феська, шл. 440, 631
- Монастирська Олександра, шл. 344
- Монастирський Ватущак Георгій, шл. 569
- Монастирський Йосиф, шл. 357
- Монастирський Кінікович Микола, шл. 72, 440, 631
- Монастирський Петро, шл. 347
- Мороз Ярослава* 116
- Московка Анастасія, чиншівниця Рогатинського м-ря 292
- Мстислав Данилович, кн. володимирський 58
- Мудрий Мар'ян* 98, 405
- Мушинська Теофілія, стольникова коронна 102
- Мушинські, шл. рід. 102
- Мшанська Текля *див.* Февронія (Мшанська)
- Мшанський Діонісій, нам. золочівський 317, 319, 425, 426, 439, 551
- Мшанський Олександр, міщ. городоцький 636
- Мыслівец Галіна* 56
- Набиванець Станіслав (Nabywaniec Stanislaw)* 28, 37, 86, 423, 444
- Навроцька Анна (Navrotska Anna)* 46, 164
- Нагі де Стефан, урядник австрійський 554, 565, 627
- Назаренко Александр* 55
- Назарія, сестра *див.* Михайлюк Н.
- Налинчак Гавриїл, міщ. рогатинський 163, 353, 609
- Нарбут Антоній, шл. 200, 564
- Нарбут Єва з Шептицьких, шл. 200, 564
- Нарбут Томаш, шл. 564
- Нарбутівна Катерина *див.* Єлизавета (Нарбутівна)
- Наталія, ігум. в Словіті 129, 225, 337, 338, 429
- Наталія, черн. в Рип'янці 74, 264, 415
- Наталія (Гординська), ігум. в Смільниці 202, 225, 226, 434
- Наталія (Кульчицька), черн. в Загвізді та Рип'янці 392, 415, 416
- Наталія (Монастирська), черн. в Розгірчому 202
- Негребецька Катерина, служниця Львівського Введ. м-ря 272, 295
- Негребецька Теодосія, міщ. перемишльська 68, 331, 384
- Негребецький Іван, міщ. перемишльський 384
- Немчик Петро, міщ. кам'яно-струмилівський 541
- Немчик Тетяна, міщ. кам'яно-струмилівська 541
- Нестор (Сташинський), духівн. Смільницького м-ря 240
- Несторович Іван 356
- Несторович Стефан, свщ. ц-ви Різдва Пресв. Богородиці в Кам'янці-Струмиловій 356
- Никифор Хумна, візантійський діяч 52
- Николаева Татьяна* 56
- Никольскій Константин* 253, 260
- Никорович Юліан* 31, 32, 75, 380, 384, 387, 398, 441, 445–447
- Нікоаре (Нікоріце Балтаґ), гетьман молдавський 397, 536
- Нікоріце Балтаґ *див.* Нікоаре
- Ніл Дамілас, еп. 54, 146
- Ногачевський Яремко, міщ. жовківський 359, 360
- Овечка Станіслав, інстиґатор 350, 352
- Огієнко Іван (Іларіон, митр.)* 55
- Одровонж Станіслав, ст. самбірський 61
- Окопович Михайло, міщ. рогатинський 370, 418
- Олекса, попович із с. Жабокруки 593

- Олександр, брат черн. Єлени (Бишовської) 559
- Олександр (Йодка), ерм., аудитор Холмської єпархії 637
- Олександр Казимирович, вел. кн. литовський 59
- Олександра, ігум. в Жовкві 224, 388
- Олександра, ігум. в Яворові 226, 443
- Олександра (Alexandra), черн. в Язвині 84
- Олександра (Блажівська), ігум. в Смільниці 200, 225, 226
- Олександра (Гірнянська), черн. в Розгірчому 238
- Олександра (Коженювська), черн. в Сасові 212
- Олександра (Кратицька) (Але́ксандра), ігум. у Львові (Введ.) 224, 407
- Олександра (Левицька), ігум. в Яворові 222, 226, 443
- Олександра (Стахнекевичівна / Стахнякевичова), черн. в Словіті та Смільниці 218, 435
- Олександра (Струтинська), черн. в Загвізді 88, 202, 215, 218, 238, 295, 298, 304, 305, 393
- Олена, попадя із с. Каплинці 308, 335, 617
- Оленка з Рогізного, служниця Яворівського м-ря 294, 296
- Олесінський Міхал, вікарій колегіати в Жовкві 232, 601
- Олехневич Василь, свщ. у с. Словіта 242, 331, 334
- Олімпіада, черн. у Жовкві 353
- Олімпіада, черн. у Львові (Введ.) 272
- Олімпіада (Волянська), черн. в Кам'янці-Струмиловій 238
- Олімпіада (Дубровлянська), черн. в Словіті 194
- Олімпіада (Лянгішівна), черн. у Львові (Лянг.) 66, 162, 204, 262, 264, 352, 371, 404
- Олімпіада (Налинчакова Машкевичівна), ігум. в Рогатині 163, 225, 353
- Онісія, черн. в Рип'янці 415
- Оніщук Олексій* 46
- Онуфрієвич Антоній, свщ., візитатор 323
- Онуфрій (Шумлянський), еп. перемиський 422
- Орловська Катерина, передміщ. львівська 590
- Ославський Іван, свщ. 551
- Остророг Миколай, підचाший коронний 573, 611
- Охлупина Ирина* 50
- Ошакевич Василь, дяк Успенської ц-ви у Львові 275
- Павелецький Іван (Павелецький Іоаннъ), свщ. с. Павелче 71, 391
- Павлишин Андрій (Pawłyszyn Andrij)* 42, 45, 328, 365, 385, 413
- Павлович Емануїл, міщ. львівський 545
- Павловичі, міщ. родина 204
- Павловичова Катерина, міщ. львівська 545
- Пазірський Андрій, свщ. у с. Коросенко 557
- Паїсія, черн. в Словіті 238
- Паїсія, черн. в Яворові 442
- Паїсія (Білинська), черн. в Загвізді 391
- Паїсія (Завадовська), черн. в Жовкві 162, 180, 237
- Паїсія (Завадська), ігум. в Бібрці 223, 382
- Палеолог Думітраке Кіріца, вел. постельник Молдавського князівства 536
- Палеолог Марія з Лозонських 536
- Палеологи, династія 51
- Пальмовъ Николай* 176
- Памфілія, черн. у Словіті 174, 206
- Панасюк Євдокія, міщ. кам'яно-струмилівська 356
- Панасюк Іван, міщ. кам'яно-струмилівський 356, 395

- Панасюк Марія, міщ. кам'янко-струмилівська 356, 395
- Панасюк Михайло, міщ. кам'янко-струмилівський 356
- Панасюк Петро, міщ. кам'янко-струмилівський 624
- Панасюк Тетяна, міщ. кам'янко-струмилівська 624
- Панасюк Яків 356
- Панасюківна Єлена 356
- Панкратія, черн. в Жовкві 174, 211
- Панкратія, черн. у Львові (Тарн.) 403
- Панкратія, черн. в Рип'янці 74, 264, 415
- Панкратія (Дзьон), черн. в Рип'янці 415
- Панькевич Григорій, духівн. Кам'янко-Струмилівського м-ря 239, 241, 356, 395
- Панькевич Олексій, духівн. Кам'янко-Струмилівського м-ря 239, 246
- Панькевичівна Тетяна 356
- Папара Варвара, стольникова добжинська 620, 628
- Папара Георгій, шл. 545
- Папара Йоан, шл. 622, 628
- Папара Олександр, стольник добжинський 620, 622, 625, 628
- Папара Теодор, підचाший новгород-сіверський, чашник подільський 196, 204, 346, 408, 621, 628
- Папари, шл. рід 346, 408, 622, 628
- Параскева, ігум. в Уневі 226, 438
- Партеній (Ломиковський), ігум. в Підгірцях 180, 562
- Паславська Катерина *див.* Корнилія (Паславська)
- Паславський Андрій, шл. 576
- Паславський Яків, духівн. Львівського Введ. м-ря 239, 241
- Пасникевич Іван, міщ. рогатинський 357
- Пахомій (П'ясецький), ігум. у Вінниці 630
- Пац Ян Фелікс, підкоморій литовський 151
- Пашкоў Генадзь* 59
- Пекар Атанасій* 55, 56
- Пелагія, дружина Петра Поповича 335, 617
- Пелагія, черн. 210
- Пелагія, черн. в Сасові 307, 335
- Пелагія (Гелехівна), черн. у Львові (Введ.) 110, 186, 209, 335
- Пельц Діана* 39
- Пентковський Алексей* 126
- Пернер Франсуа, гравер 118
- Петрик Андрій* 58
- Петришин Галина* 40
- Петро (Могила), митр. київський 168, 170-173, 181, 200, 248, 397, 535
- Петро, чиншовик Львівського Введ. м-ря, тесля 290
- Петро Попович 315, 617
- Петронелла / Петронія, ігум. в Сасові 222, 225, 318, 327
- Петроній, черн. в Уневі 413, 417
- Петроній (Камінський; Петро), аудитор Київської унійної митрополії 71, 436, 639
- Петрушевич Антоній (Петрушевичь Антон)* 28-30, 66, 70, 74, 106, 203, 210, 264, 340, 388, 391, 394, 398, 402, 403, 410, 415, 422, 430, 431, 433, 441, 602, 615, 634
- Підручний Порфїрій* 128-130
- Пірко Василь* 287
- Піскова Елла* 31
- Піхович Анастасія, міщ. жовківська 244, 360, 362
- Піхович Лаврентій, міщ. жовківський 360, 364
- Піхурко Уляна* 105, 388
- Плінська Анастасія, попадя з Бережан 308
- Плоновська Тереза з Волковинських, підстолина добжинська 638
- Плоновські, шл. рід 638
- Площанський (Площанский) Венедикт* 393

- Плюдра Павло, передміщ. миколаївський 411, 537, 600, 629, 635
- Плющ Федько, сел. зі Словіти 366, 602
- Погорецький Авдикович Ян (Іван), лавник юридики Тарнавка 204, 567
- Погорецький Миколай, шл. 346
- Подвисоцький Шимон, возний 543
- Подгорецький Ян, ротмістр коронний 397, 536, 537
- Подградская Елена* 116, 406
- Полянський Шимон, урядник старостинський зі Словіти 299
- Понятовський Якуб, шл. 101, 385
- Попелівна Марія *див.* Мелетія (Попелівна)
- Попель Василь, шл. 552, 598
- Попель Іван, свщ. ц-ви Св. Параскеви П'ятниці у Львові 406
- Попель Ігнатій, шл. 423
- Попель Ластовчак Андрій, шл. 569
- Попель Ластовчак Марія з Копистинських, шл. 569
- Попель Микола, шл. 163, 628
- Попель Настасія з Монастирських Кініковичів, шл. 440, 631
- Попель Онуфрій, шл. 72, 440, 631
- Попель Тетяна, попада ц-ви Св. Параскеви П'ятниці у Львові 406
- Попельницька Олена* 36
- Попельова Маріанна з Папарів, шл. 245, 344
- Попко Теодор, сел. з Галичан 164
- Поппэ Анджей* 54
- Посацький Богдан* 105, 441
- Пострілена Марія 597
- Пострілений Іван 597
- Потоцький Анджей, воєвода київський 101
- Потоцький Йоахим Кароль, ст. теребовлянський 638
- Потоцький Станіслав Ревера, воєвода подільський 101, 385
- Потоцький Юзеф, воєвода київський 101
- Потоцький Якуб, ст. хмільницький 72, 101, 387, 578, 589
- Потоцькі, шл. рід 101, 385
- Потребинський Василь, духівн. Розгірчанського м-ря 239, 422
- Почаповська, боярська родина 59
- Предслава, княжна *див.* Єфросинія Полоцька
- Примович Михайло, свщ. 319
- Промінська з Паньковських Розалія, шл. 551
- Процик, міщ. жовківський 355, 538
- Прухницький Костянтин, крамар львівський 244
- Пшерембський Максиміліан, шл. 536
- Пшеровський Андрій, свщ. ц-ви Пресв. Тройці в Усті 397, 537
- П'ясецький Олексій, свщ. П'ятницької ц-ви у Львові 270
- Радзейовський Станіслав, ст. кам'яно-струмилівський 71, 126, 150, 151, 153, 154, 156, 157, 340, 394, 395, 550
- Радзейовський Єронім, підканцлер коронний 394
- Радзивил Міхал Казимир («Рибонька»), кн. 76, 101, 389, 399, 417, 425
- Радзивили, шл. рід 101, 104, 389
- Раковська Анна, шл. 632
- Раковська Тереза-Текля *див.* Теодора (Раковська)
- Раковський Антоній, шл. 632
- Риботицький Антоній, нам. ярославський 178, 328
- Рихва Василь, міщ. кам'яно-струмилівський 558
- Рогатинець Юрко, міщ. львівський 64, 154, 401, 402, 553
- Рогніда, кн. *див.* Анастасія, черн.
- Рогозинський Микола, шл. 347
- Рогозинські, шл. рід 202
- Розборський Стефан, свщ. у с. Княже 334
- Роман Всеславович, кн. полоцький 56

- Роман Мстиславович, кн. галицько-волинський 58
- Романенко Елена* 110
- Романкевичівна Маріанна, партачка з с. Миклашів 268
- Романович Антоній, дяк ц-ви Св. Теодора Тирона у Львові 275
- Ростислав Всеславович, кн. 56
- Рошке Аніца з Барновських 535
- Рошке Грігоре, вістерник 535
- Рудницький Георгій, шл. 577
- Русиновичі, міщ. родина 204
- Рутковський Григорій, свщ. у с. Великі Грибовичі 581
- Рышковская Анастасия* 48, 50
- Рюриковичі, династія 54
- Салій Ян, бурмістр рогатинський 418
- Самборський Герш, єврей 370, 418
- Саноцький Григель, цехмістр Львівського цеху теслярів 540, 568
- Сапіга Богдан, воєвода мінський 199
- Сапіга Гелена з Гольшанських, воєводина новгородоцька 199
- Сапіга Марина з Капуст, воєводина мінська 199
- Сапіга Павло, воєвода новгородоцький 199
- Сапіга Павло Стефан, підканцлер литовський 199
- Сапіги, шл. рід 199
- Сапіжанка Варвара *див.* Василиса (Сапіжанка)
- Сапіжанка Гелена, шл. 68, 396
- Сапіжанка Євдокія *див.* Катерина (Сапіжанка)
- Сас Петро* 416, 589
- Саулевич Симон, єврей львівський, синдик 404
- Сваричевський Йоан, шл. 71, 410, 577
- Сварник Галина* 39
- Сварник Іван* 39, 62
- Свистельницька Юстина з Папарів (Чолганська Юстина з Папарів; Юстина з Папарів), шл. 196, 346, 408, 559, 621
- Свистельницький Олександр, шл., урядник каптурового суду в Галичі 621
- Святослав Всеславович, кн. вітебський 56
- Свѣтлицкій Иларион* 264, 382, 431, 556, 574, 623, 633
- Сем'янович Олена, міщ. жовківська 360, 362
- Семен, чиншовик Львівського Введ. м-ря 290
- Сенета Іван, міщ. старосамбірський 434
- Сеник Софія (Senyk Sophia)* 34, 35, 54, 58-60, 69, 82, 116, 126, 128, 130, 133, 253, 281, 306, 322, 330, 379, 381, 384, 387, 391, 393, 396, 398, 400, 410, 412, 414, 416, 420, 424, 427, 428, 432, 436, 437, 439, 441, 445-449
- Сенюта Ян, міщ. куликівський 399
- Серафима, черн. в Підгородді та Рогатині 413, 417
- Серафима (Височанська), черн. в Яворові 442
- Серафима (Зіньковська), ігум. в Словіті 174, 180, 206, 222, 223, 225, 227, 228, 231, 232, 301, 302, 305, 320, 326, 348, 431
- Серафима (Кульчицька), черн. в Словіті 203
- Серафима (Любачевська), черн. у Львові (Введ.) 167, 177, 204, 209
- Серафима (Нагорецька), ігум. в Уневі 226, 438
- Серафима (Панасюківна / Панасючка), ігум. в Кам'янці-Струмиловій 86, 166, 174, 224, 227, 356, 395
- Серафима (Свідерська), ігум. в Рогатині 225, 230, 418
- Серафима (Томкевичівна Софія), ігум. у Львові (Введ.) 162, 186, 203, 224, 227, 230, 408
- Серафима (Чолганська), черн. у Львові (Введ.) 196, 203, 346, 408

- Серафима (Яворська), ігум. в Смільниці 126, 202, 225, 226
- Сербин Андрій, міщ. галицький 540
- Сергій (Спаский), архим.* 191
- Середа Остап* 37
- Сигорак Іван, міщ. старосамбірський 434
- Сигізмунд I Старий, кор. польський і вел. кн. литовський 61, 153
- Сигізмунд III, кор. польський і вел. кн. литовський 349
- Сидоров Алексей* 47, 52
- Сильвестр (Винницький), ігум. м-ря в Луці 440
- Сильвестр (Мальський), генер. нам. львівський 383
- Симеон (Гулевич Воютинський), єп. перемиський 316
- Синицин Нина* 55, 58
- Сінгелевич Іван, міщ. конюхівський 540
- Сіреджук Петро (Сіреджук Петр)* 94
- Сіцинський Юхим (Стѣцинский Евстафий)* 31, 74, 427, 563, 630, 633
- Скаршевська Катерина з Желиборських, шл. 544
- Скаршевський Миколай, хорунжий бидгоський 544
- Скоартеш Йонашка, ворник 535
- Скоартеш Маріца з Барновських 535
- Скородинська Теодора з Попелів 406
- Скородинський Іван 357, 406
- Скородинський Микола, єп. львівський 89, 179, 432, 444, 567, 582
- Скочиляс Ігор (Skoczylas Ihor)* 28, 42, 45, 64, 76, 92, 94, 114, 116, 134, 322, 323, 326, 329, 382, 398, 411, 417, 424, 431
- Скрутень Йосафат* 32
- Сліж Наталя* 343, 344
- Слободян Василь* 46, 119, 390, 414, 419
- Слупський Анджей, шл. 347
- Сльозка Михайло, друкар 355
- Слюта, єврей рогатинський 370
- Смикалишин Іван, міщ. рогатинський 359, 363
- Смолич Ігорь* 54
- Смолій Валерій* 31, 291
- Смуток Ігор* 41, 46, 61, 198, 569
- Собеська Теофілія з Даниловичів 101, 340, 388
- Собеський Костянтин, королевич 340, 388, 389
- Собеський Якуб Людвік, королевич 300, 340, 347, 424, 585
- Собеський Якуб, ст. яворівський 101, 154, 337, 340, 352, 388, 442, 443
- Собеський Ян, вел. гетьман коронний, ст. яворівський 70, 220, 251, 274, 275, 288, 340, 342, 388, 443 *див. також*
- Ян III Собеський
- Собеські, шл. рід 101, 104, 424
- Собетинський Йоан 545
- Созанська Пелагія з Білинських *див.* Чайковська
- Трунько Пелагія з Білинських
- Созанський Дмитро, шл. 570
- Созанський Михайло, шл. 434
- Соколовський Марцін, обозний королівського війська 278, 346, 407, 605
- Соломонія / Саломея (Томкевичівна), ігум. у Львові (Вед.) 162, 203, 223, 224, 227, 234, 258, 271, 272, 328, 331, 369, 408
- Сольський Андрій, підданий Смільницького м-ря 435
- Сольський Ян 635
- Сорока Васько, підданий Смільницького м-ря 435
- Сорока Ольга* 46
- Соснова Надія* 105, 441
- Софія (Завадовська), ігум. в Жовкві 162, 222, 224, 227, 228, 230, 231, 236, 318–320, 389
- Софія (Маєвська), черн. у Смільниці 235, 238, 435
- Софія (Турецька), черн. у Смільниці 202

- Софроній (Полянський), черн. у Добромилі 446
Сохань Світлана 36
 Спиридон (Комаринський), ерм. 375
 Ставровичова Катерина 620, 625
 Станкісь Матвій, підданий Словітьського м-ря 282, 284, 285
 Станкісь Петрусь, підданий Словітьського м-ря 284
 Стасишин Василь (*Staszyszyn Wasyl*), сел. з Тучапів 165
 Стахнякевич Георгій 608
 Стахнякевич Катерина 608
Стеблій Феодосій 116
 Стефан, свщ. у с. Таурів 335, 617
 Стефан, син Теодосії Кравчишин 629
 Стефан з Малехова 403
 Стефан IX Томша, госп. молдавський 535
 Стефанович, свщ., нам. рогатинський 419
 Стефанович Василь, міщ. львівський 403, 572
 Стефанович Григорій, духівн. Куликівського м-ря 239, 359, 398, 399
 Стефанович Іван, свщ. ц-ви Св. Димитрія в Куликові 399
Стещик Юрій 61, 150, 198, 261, 282, 544, 608
 Стозизибродина Христина, міщ. жовківська 277, 368
 Стрільбицький Іван, свщ. 621
Сулик Роман 420, 423, 424
 Сулима Іван, міщ. рогатинський 357
 Сулимович Олександр, міщ. бібрецький 354, 355, 574, 613
 Супруновський Василь, людвисар із Соколівки 395
 Суржимоник (Черничин) Федір, міщ. бібрецький 71, 277, 382, 574, 613
 Сусанна (з Папарів Котонія), черн. у Львові (Вед.) 408
 Сусанна (з Папарів Попельова; Попель), черн. у Львові (Введ.) 163, 196, 203, 204, 346, 408 *див. також* Попельова Маріанна з Папарів
 Суходольська Маріанна 336
 Таїсія (Касперська), черн. у Слобідці-Шелехівській 427
 Тарло Миколай, хорунжий сандомирський 99
 Тарнавський Василь, свщ. Благовіщенської ц-ви у Львові 245, 319
 Тарнавський Іван, духівн. Львівського Введ. м-ря 239, 245
 Тарська Анна, передміщ. варшавська 539
 Тасія, ігум. в Миколаєві 224, 411
Татаренко Лорен 199
Тафт Роберт 172
 Текля (Коринцівна; Олександра), черн. в Кам'янці-Струмиловій 166, 176, 179, 186
 Текля (Кульчицька Марія), ігум. у Львові (Введ.) 88, 167, 177, 180, 186, 203, 209, 215, 218, 224, 228, 291, 294, 408
 Теодор (Янковський), ерм. 235
 Теодор Студит, черн. 126
 Теодора, черн. у Форощі / Луці 72, 440
 Теодора Дукина Ватацина, імпер. візантійська 51, 138, 140
 Теодора (Куропатницька), черн. в Жовкві 166, 180, 237
 Теодора Палеологина Кантакузина Раулина 52
 Теодора Палеологина Синадина (Теодула) 51
 Теодора (Раковська; Тереза-Текля), черн. у Львові (Введ.) 177, 178, 184, 209, 214, 319
 Теодосій, ігум. Скитського м-ря 130
 Теодосій Георгій, міщ. львівський 406
 Теодосій II, імпер. візантійський 52
 Теодосія, вдова свщ. у с. Миклашів 308
 Теодосія, проскурниця зі Словіти 62, 429

- Теодосія (Прокоповичівна), черн. у Слобідці-Шелехівській 427
- Теодосія (Рогозинська), черн. у Смільниці 202, 234, 235
- Теодула, черн. *див.* Теодора Палеологина Синадина
- Теоктист, черн. в Підгородді 413
- Теофан, духівн. Рип'янського м-ря 415
- Теофана (Бачинська), черн. у Смільниці 234
- Теофана (Верхратська), черн. в Сасові 212
- Теофіл (Дунаєвський), черн. в Домашеві 162, 559, 620
- Теребушка Андрій, чиншовик Рогатинського м-ря 292
- Терехова (Тереховая), пекарка 65
- Терлецька Агафія з Шумлян, шл. 599
- Терлецька Шимкович Маріанна, шл. 632
- Терлецький Василь, шл. 599
- Терлецький Георгій 407
- Терлечко Миколай 357
- Тесля Григорій, чиншовик Львівського Введ. м-ря 290
- Тиблевичівна Гаська, служниця Словітського м-ря 294
- Тимко, слуга Словітського м-ря 295
- Тимотей, духівн. Жовківського м-ря 239
- Тимошенко Леонід* 61, 258, 606
- Тимошик Микола* 55
- Тихович Григорій, генер. нам. галицький 179, 212, 317, 419, 538, 584, 589
- Ткач Варфоломій, чиншовик Львівського Введ. м-ря 290
- Ткач Казимир, чиншовик Львівського Введ. м-ря 290
- Ткач Ясько, чиншовик Рогатинського м-ря 292
- Толочко Олексій* 401
- Томі Теодосій *див.* Томкевич Теодосій
- Томкевич Теодосій (Томі), шл. 203, 408, 572, 610, 620, 625
- Томкевичівна Єлена 620, 625
- Томкевичівна Софія *див.* Серафима (Томкевичівна)
- Томкевичова Варвара з Лянґішів 203, 572, 573, 610, 611, 620, 625
- Топільницька Марія, шл. 274, 593, 603
- Топільницький Михайло, шл. 274, 593, 603
- Топільницький Яків, свщ. у с. Загвіздя 242, 551
- Топільницькі, шл. рід 329
- Трегуб Марія* 43
- Тризна Григорій, маршалок слоніський 199
- Тризна Регіна (Макрина) з Сапігів, маршалкова слоніська 199
- Тричишина Марунька, служниця Словітського м-ря 294
- Троянос Спирос* 145
- Труш, міщ. любачівський 388, 591
- Турецькі, шл. рід 202
- Турилов Анатолий* 56
- Турій Олег* 128
- Тустановський Теодор, шл. 347
- Углицький Іван (Бичок), духівн. Загвіздян. м-ря 239, 392, 604
- Углянська Анна, міщ. рогатинська 609
- Углянський Теодор, лавник рогатинський 353, 609
- Урмені Йозеф фон, губернатор Галичини 89
- Урмович Тимотей, духівн. Рогатинського м-ря 239, 241, 242, 244, 245, 326, 364, 562
- Устенський Стефан, свщ. ц-ви Собору Пресв. Богородиці в Усті 397, 537
- Устяна (Vstyana Picheloua), черн. львівська 61
- Устрицька Доротея з Височанських, шл. 534, 558, 568, 602, 626
- Устрицька Катерина з Желиборських *див.* Скаршевська Катерина з Желиборських

- Устрицький Василь, стольник перемишльський 544
- Устрицький Олександр, війський сяноцький 534, 558, 568, 602, 626
- Фарбіж Лейзор, єврей львівський, купець 370, 570, 571
- Фастовський Стефан, свщ. ц-ви Різдва Пресв. Богородиці в Рогатині 334
- Февронія, ігум. в Кам'янці-Струмиловій 224
- Февронія, черн. в Миколаєві 411
- Февронія (Fevronia), черн. у Станіславчику 84
- Февронія (Андруськевичівна Анастасія, Андрушкевичівна), черн. у Львові (Введ.) 167, 177, 180, 186, 197, 204, 209, 294
- Февронія (Жуковська Анастасія), черн. у Словіті 166, 179, 186, 206
- Февронія (Кульчицька), ігум. в Словіті 203, 225, 430
- Февронія (Мшанська; Юліанна; Текля), ігум. в Яворові 186, 206, 218, 226, 238, 444
- Федір Грек, член братства ц-ви Різдва Пресв. Богородиці з Рогатина 65, 162, 416, 589
- Федір Дмитрів син, міщ. рогатинський 418, 562, 598
- Федір Іванович Ярославич, кн. 59
- Федорів Юрій* 134, 136
- Федорко, слуга Словітського м-ря 295
- Федорович Георгій, міщ. слуцький 363
- Федорович Матвій, міщ. львівський 543, 545
- Фелонюк Андрій* 46, 98, 102, 204, 270, 278, 288, 348, 403, 567
- Феодосія, служниця Словітського м-ря 294
- Феолипт Філадельфійський 52
- Филипович Анна, міщ. комарненська 593, 603 *див. також* Желізняка Анна
- Филипович Григорій, міщ. комарненський 274, 307, 593, 603
- Фіалка Олексій, підданий Словітського м-ря 282, 285
- Филаретъ (Гумилевскій), архиеп.* 47, 48
- Філарет (Кошаковський), ігум. Межигірського і Мгарського м-рів 431, 623
- Флоріана (Левицька), черн. в Пустельнику 84
- Фохт Софія, міщ. жовківська 360, 362
- Франко Надія* 39
- Франц I, імпер. австрійський 89, 376, 432, 444
- Франческо Пелліцарі, єзуїт, правник 140
- Міг Фрідріх фон Міг, картограф 40, 80
- Фугльовський Юзеф, економ Устенського ключа 537
- Фуртиян (Фіртияннин) Матвій, чиншовик Рогатинського м-ря 237, 292
- Хлібкевич Василь, нам. стрийський 328, 330
- Хмельницький [Богдан] (Chmielnicki), гетьман 70
- Хомишак Іван, солтис у Дублянах 195, 207, 612
- Хомишак Теодосія 195, 207
- Хорошкевич Анна* 59
- Хорт Григорій, попович із Чукви 164, 308
- Хорт Марія, дружина поповича із Чукви 164, 308
- Хосроев Александр* 48, 125
- Хотковський Владислав (Chotkowski Władysław)* 31, 79, 81, 82, 86, 89, 109, 202, 214, 392, 408, 409, 423, 432, 435, 436, 444
- Целевич Юліан (Целевичъ Юлианъ)* 29, 32, 72, 78, 100, 106, 202, 426, 427, 580
- Целшинський Шимон, управитель Жовківського маєткового ключа 390
- Циган Мартин 403, 615
- Цимбал Оксана* 32

- Ципердюк Михайло 393
 Цирульник Йосія, єврей 357
 Цьорох Соломія 32, 38, 65, 70, 88, 105, 107, 108, 110, 129, 133, 152, 156, 163, 167, 177–180, 184, 186, 198, 200, 203, 204, 207, 214, 216, 220, 222, 227, 228, 231, 232, 235, 240, 241, 251, 274–276, 314, 318, 319, 347, 354, 355, 379, 381, 384, 387, 391, 393, 396, 398, 400, 408, 409, 410, 412, 414, 416, 420, 424, 427, 428, 432, 436, 437, 441, 443–448, 529, 539, 542, 551, 561, 564, 566, 567, 582, 585, 587, 618, 624, 631, 632, 636, 638
- Чайківська Трунько Пелагія з Білинських 570
 Чайківський Ілля, шл. 609
 Чайківський Трунько Ілля, шл. 570
 Чайківський Трунько Теодор, шл. 275, 348, 566
 Чамярыцкі Вячаслаў 55
 Чарторійський Август Александр, ст. калуський 415
 Черневич Маріанна, передміщ. львівська 291
 Черневич Теодор, передміщ. львівський 291
 Четвертинський Остафійович Григорій, кн. 385
 Чистякова Марина 116
 Чолганська Юстина з Папарів, шл. див. Свистельницька Юстина з Папарів
 Чолганський Андрій, шл. 66
 Чолганський Іван, підстолий кременецький 408, 621
 Чулакевич Яцентій (Яцько), мельник з Кам'янця-Подільського 562
 Чурилик Ярема 105, 388
- Шадурський Микола, свщ., візитатор 176, 179, 180, 212, 223, 230, 231, 237, 241, 252, 317, 323, 324, 326, 390, 418, 426, 429, 438, 439, 551, 558, 560, 562, 601, 622, 623, 630, 635
- Шарінова Людмила (*Charipova Ludmila*) 36
 Шахматов Олексій (*Алексей*) 54
 Швець Стефан, підданий Словітського м-ря 285
 Шептицький Францішек, підчаший львівський 440
 Шептицький Шимон, каштелян перемишльський 200, 564
 Шестакова Ніна 39
 Шилов Володимир 50
 Шишкевич Михайло, свщ. Успенської ц-ви в Куликові 364
 Шкраб'юк Петро 396
 Шманько Тарас (*Shtanko Taras*) 46, 170, 258
 Штоколяк Павло, сел. із Керниці 164
 Штоколяк Пелагія, сел. із Керниці 164
 Шульц Йоганн 88, 409
 Шумлянський Іван, підчаший тербовлянський 346, 622
 Шумська Параскева див. Єлена (Шумська)
 Шумський Іван, сел. 560
 Шуст Роман 275
 Шустова Юлія 262, 438, 552
 Шушулякова Тетяна, служниця Львівського Введ. м-ря 272, 295
- Щенникова Людмила 55
 Щербицький Осип (*Щербицкій Осип*) 199
 Щурат Василь 29, 71, 436, 639
- Юзефович Пейсах, єврей 609
 Юліана, черн. у Львові (Введ.) 370
 Юліана (Волковинська), черн. у Львові (Введ.) 203, 209, 213, 214, 294
 Юліана (Мельниківна), черн. у Словіті 166, 174, 180, 207, 212, 238
 Юліана (Мшанська) див. Февронія (Мшанська)
 Юрій (Винницький), єп. перемишльський 421

- Юстин (Бодаковський), ігум. в Городищі 560
- Юстина (Луцька), черн. в Жовкві 180, 230
- Юстиніан I, імпер. візантійський 137, 140, 148.
- Юстяна, черн. в Миколаєві 411
- Яблоновський Ян Станіслав, ст. бібрецький 343, 366, 382, 383, 407
- Яворська Петрашевич Єлена з Турецьких, шл. 621
- Яворський Дубик Самуїл (Яворський Самуїл), мечник київський 344, 434, 595
- Яворський Петрашевич Василь, шл. 621
- Яворський Петрашевич Микола, війський житомирський 621
- Яворський Пушкевич Петро, шл. 343, 559
- Яворський Шпачко Петро, шл. 344
- Яворські, шл. рід 202
- Якимів Григорій, сел. з Розгірчого 211
- Якимова вдова, чиншівниця Львівського Введ. м-ря 290
- Яків, черн. в Крехові 162, 591
- Яковенко Наталія* 401
- Ямінський Іван, свщ. с. Корениця 206, 542
- Ямінська Анна *див.* Антонія / Антоніна (Ямінська)
- Ямницький Іван, міщ. старосамбірський 434
- Ян II Казимир (Казимир), кор. польський і вел. кн. литовський 107, 108, 156, 220, 251, 268, 314, 354, 406–408, 411, 430, 555, 639
- Ян III Собеський (Ян), кор. польський і вел. кн. литовський 101, 251, 288, 314, 340, 347, 388, 430, 443 *див. також* Собеський Ян
- Ян, чиншовик Львівського Введ. м-ря, крамар 290
- Ян, чиншовик Львівського Введ. м-ря, кухар 290
- Ян, чиншовик Львівського Введ. м-ря, швець 290
- Янджаровський Теодосій, шл. 347
- Янин Валентин* 56
- Янка (Анна), княжна 55
- Янкелевич Іцек, єврей 370, 418
- Ярашэвіч Аляксандр* 59
- Яремкевич Єфросинія, міщ. львівська 581
- Яремкевич Симеон, міщ. львівський 581
- Яремкевичівна Анна *див.* Магдалина (Яремкевичівна)
- Ярмолинські 357
- Ярослав Мудрий, вел. кн. київський 54
- Ярошинський Захарій, підстолій вінницький 564
- Яслинський Михайло, свщ. у с. Дернів 356
- Яськевич, свщ. вірменської ц-ви Св. Анни у Львові 270
- Яськевичі, вірменська родина 270
- Яцков'ята 615
- Яцура Прокіп, підданий Словітського м-ря 284
- Яцькова Ївга, піддана Словітського м-ря 282, 284
- Яцькович Іван, підданий Словітського м-ря 282, 284
- Aleksandrowicz-Szmulikowska Małgorzata* 343
- Alexandra див.* Олександра, черн. у Язвині
- Apetrei Cristian Nicolae* 536
- Arlamowska Emilia* 98
- Arlamowski Kazimierz* 98
- Arseni Żeliborski див.* Арсеній (Желиборський)
- Ataman Julian* 70

- August III *див.* Август III
 August Wtóry *див.* Август II
- Badecki Karol* 41
 Bałaban *див.* Балабан
 Barącz Sadok *див.* Баронч Садок
 Baranowski Bohdan 301, 304
 Baron Arkadiusz 139
 Barwiński Eugeniusz 40
 Bendza Marian 28, 436
 Bérenger Marc 137
 Bieńkowski Ludomir *див.* Беньковський
 Людомир
 Biesiadecki Franciszek 98, 99
 Blazejowski Dmytro 31
 Bobryk Witold *див.* Бобрик Вітольд
 Bodzioch-Kaznowska Beata 261, 280
 Bogdan Franciszek 136–141
 Bogucka Maria 103, 107, 265, 348, 352
 Bongie Elizabeth Bryson 48
 Boniecki Adam *див.* Бонецький Адам
 Borkowska Małgorzata *див.* Борковська
 Малгожата
 Brock Sebastian Paul 48
 Brundage James 138
 Budziński Zdzisław *див.* Будзинський
 Здзіслав
- Cardnam Francine* 50
 Charewiczowa Łucja 388
 Charipova Ludmilla *див.* Шарінова Люд-
 мила
 Chitty Derwas James 48
 Chłapowski Krzysztof 98, 337, 536
 Chmielnicki *див.* Хмельницький [Бог-
 дан]
 Chomik Piotr 56, 59, 69, 101
 Chotkowski W. *див.* Хотковський В.
 Ciara Stefan 536
 Cilwicka Małgorzata 101
 Constable Giles 51
 Cubelli Francesco 148
 Synarski Stanisław 421
 Czaplinski Władysław 342
- Czemeryński Kornel* 98–100
Czołowski Aleksander 71
- Dąbkowski Przemysław* 194
Danielski Wojciech 150
Daniliuk Mirosław 125, 136, 146, 148, 161
Degiel Rafał 330
Delehay Hippolyte 51, 52
Derwich Marek 37, 40, 41, 81, 230, 264,
 313, 324, 353
Długosz Józef 337
Doroszkievicz Bazyli 50
Dowbyszczenko Mychajło 385
Duch Ołeh *див.* Дух Олег
Dumanowski Jarosław 69
Dunn Marilyn 48
Dubas-Urwanowicz Ewa 564
- Elm Susanna* 48
Estreicher Stanisław 136
- Faliński Bronisław* 98, 99, 104
Falniowska-Gradowska Alicja 421
Ferguson Everett 47
Fevronia *див.* Февронія
Flanagan Bernadette 47
Forman Mary 47
- Gapski Henryk* *див.* Ганський Генрик
Garland Lynda 50
Gąsiorowska Patrycja 35, 234
Gąsiorowski Antoni 203, 536, 544, 551
Gąsiorowski Stefan 101
Gautier Paul 51
Gerstel Sharon 54
Gierowski Józef 382
Gil Andrzej *див.* Гіль Анджей
Gil Czesław 35, 194, 196, 350
Gläser Manfred 56
Glemma Tadeusz 31
Główka Dariusz 296
Gmiterek Henryk 38, 41, 278
Górski Zbigniew 544
Gryglewicz Feliks 125

- Gryson Roger 47
Guzowski Piotr 287
Gwiazda Halina 150
Gwioździk Jolanta 81
- Haluščynskyj Theodosius 134
Haratym Andrzej 200
Harvey Susan Ashbrook 48
Hero Angela Constantinides 51, 52
Hołdys Sybilla 342
Horn Маурусу див. Горн Маврицій
Hornowa Elżbieta 92, 98, 101, 385
Hryńko див. Гринько
- Ihnatowicz Ireneusz 313
Ілко див. Ілько
Ióseph (Jóseph) Szumlański див. Йосиф (Шумлянський)
Izydorczyk Aneta 337
- Jabłonowski Aleksander 98–100, 102, 381
Janas Eugeniusz 203, 204
Janin Raymond 50–52, 54
Jarmolik Włodzimierz 564
Jaroszewicz-Pierestawcew Zoja 264
Johnston William Michael 50
Jop Robert 353, 364
Jordan pan див. Йордан пан
Jordan, конюший коронний 316
Jordanowa pani див. Йорданова пані
Józef Welamin Rucki див. Йосиф (Велямин Рутський)
Jujeczka Stanisław 81
Jumarä Dan 536
Justyniarska-Chojak Katarzyna 161, 165, 206
- Kabaciński Ryszard 544
Kamler Anna 295, 296
Kaput Wanda 98
Karbownik Henryk 354
Karczewski Dariusz 35
Karolczak Kazimierz 350
- Karpiński Andrzej див. Карпінський Анджей
Kaszlej Andrzej 68
Katarzyna див. Катерина, черн. у Язвині
Kazimierz див. Ян II Казимир
Kaźmierczyk Adam 336
Kazusek Szymon 277
Kądziała Łukasz 536
Keller David 50
Kempa Tomasz див. Кемпа Темпа
Kitowicz J. див. Кітович Єнджей
Kłaczewski Witold 203, 204
Kłoczowski Jerzy 27, 34, 48, 69, 150
Kolbuk Witold див. Колбук Вітольд
Konarska-Zimnicka Sylwia 161, 165, 206
Kozyński Robert 336
Krętosz Józef 69, 80, 98, 101, 281
Krochmal Anna 39, 43
Krochmal Jacek 358, 362
Krupceki Athanasium див. Атанасій (Крупецький)
Kuchowicz Zbigniew 257
Kuklo Cezary 163, 206
Kula Witold 279, 286
Kulecki Michał 564
Kurtyka Janusz 203
Kus Józef 336
- Laurent Vitalien 52
Leclercq Jean 138, 141, 146, 320
Liedke Marzena 287
Link-Lenczowski Andrzej Krzysztof 336
Lorens Beata 108, 219, 563
Łosowski Janusz 38, 41, 278
Łoziński Władysław 32, 98, 101, 349, 385, 397, 404, 536, 537, 572, 610
Łukaszyk Romuald 125
Lulewicz Henryk 199, 638
- Maass Ferdinand 80
Mączak Antoni 313
Makowski Elizabeth 138
Malczyński Kazimierz 299

- Marciana див. Мартіяна
 Markiewicz Mariusz 336
 Matwijowski Krystyn 336
 Mazurkiewicz Józef 343
 Michał див. Михайло Корибут Вишне-
 вецький
 Mikulski Krzysztof 69, 544
 Milewski Dariusz 200, 397, 535, 536
 Milkowicz Wladimir 62
 Mironowicz Antoni 56, 69
 Motylewicz Jerzy 103, 266, 270, 348
 Mucha Jan 70
 Musin Aleksandr 56
 Muszyńska Jadwiga 277

 Nabywaniec Stanisław див. Набиванець
 Станіслав
 Nagielski Mirosław 199, 550
 Namaczyńska Stanisława 357
 Naumowicz Józef 125
 Navrotska Anna див. Навроцька Анна
 Nicol Donald MacGillivray 52
 Nowakowski Przemysław 253
 Nowakowski Tomasz 536

 Olczak Stanisław 197
 Opaliński Edward 536, 551
 Ostrowski Teodor 194

 Pawluczuk Urszula 56, 69
 Pawłyszyn Andrij див. Павлишин Анд-
 рії
 Pelczar Roman 306, 307
 Pelliccia Guerrino 138
 Petrov Mikhail 56
 Pielas Jacek 277
 Pietras Henryk 139
 Pilipowicz Włodzimierz 149
 Pobóg-Lenartowicz Anna 40, 41, 81, 313,
 324, 353
 Półciwartek Józef 281
 Poniak Radosław 291
 Przyboś Kazimierz 97, 98, 200
 Przybyłowicz Olga Miriam 173, 230, 324

 Rachuba Andrzej 199, 638
 Radziwiński Andrzej 35
 Rafacz Józef 207
 Rocca Giancarlo 138, 148
 Rudnyckyj Jaroslav Bohdan 380
 Rutkowska Grażyna 536
 Rutkowski Jan 286, 287

 Samsonowicz Henryk 348, 352
 Schaffer Mary 48
 Schneider Antoni 32, 391
 Schneider M. 56
 Senyk Sophia див. Сенік Софія
 Shtanko Taras див. Шманько Тарас
 Silvas Anna 48, 50
 Skoczylas Ihor див. Скочилиас Ігор
 Śliwa Tadeusz 92, 181
 Ślusarska Magdalena 296
 Sochacka Anna 203
 Sroka Łukasz Tomasz 350
 Sroka Stanisław Andrzej 58
 Stadnicki Aleksander 398
 Stamm Edward 279
 Stanek Wojciech 544
 Staniek Henryk 150
 Stanković Vlada 50
 Staszewski Jacek 69
 Staszyszyn Wasyl див. Стасишин Василь
 Stępień Stanisław 92, 149
 Stoicescu Nicolae 200, 397, 535, 536
 Stolicki Jarosław 336
 Strocchia Sharon 147
 Sułowski Zygmunt 125
 Swan Laura 50
 Szady Bogumił 337
 Szaraniewicz Izidor 98
 Szczepaniak Jan 197
 Szegda Mirosław 125, 130, 132, 141, 142,
 146, 174
 Szylar Anna 35, 306
 Székely Maria Magdalena 397

 Takala-Roszczenko Maria 262
 Talbot Alice-Mary 50, 52, 54

- Targosz Karolina* 163
Thomas John 51
Thurston Bonnie Bowman 47
Trofimiuk Ewa 56
- Ujma Magdalena* 266, 353
Urwanowicz Jerzy 564
- Vstyana Picheloua* див. Устяяна, черн.
- Walczak Wojciech* 59
Ward Benedicta 48
Wąsowicz Michał 40
Webersfeld Edward див. Веберсфельд Ед-вард
Welykyj Athanasius 134
Wenc Łucja 150
Wereda Dorota див. Вереда Дорота
Winiarz Alojzy 194
Winnicki Stephano див. Винницький Стефан
Winnicki див. Антоній (Винницький)
Winter Eduard 80
- Wiślicz Tomasz* 256
Witherington Ben 47
Wiwčaruk Stephanus 136
Władysław див. Владислав IV
Wodzianowska Irena 197
Wójcik Wojciech 150
Wolski Marian 621
Wołoszyn Jacek Witold 335
Wyczański Andrzej див. Вичанський Анджей
Wyczawski Hieronim Eugeniusz 324
Wyrozumski Jerzy 266
- Zbudniewek Janusz* 150
Zielińska Tereza 194, 536
Zientara Benedykt 313
Zubrzycki Dyonizy див. Зубрицький Денис
Zubyk Roman 349
Zerek-Kleszcz Hanka 551
Żarnowski Janusz 313
Żurawińska Zofia 264
Zyglewski Zygmunt 35
Żytkowicz Helena 98

КИЇВСЬКЕ ХРИСТИЯНСТВО

Започаткована у 2013 р. видавнича серія «Київське християнство» представляє наукові результати навчально-дослідної програми Гуманітарного і Філософсько-богословського факультетів Українського католицького університету «Київське християнство та унійна традиція». Підтримана Синодом Єпископів УГКЦ академічна ініціатива має зміцнити пророчий голос Київської Церкви і сприяти єдності українських Церков Володимирівського Хрещення. Від 2015 р. почав діяти публічний сегмент програми – проект «Соборна Україна та Київська традиція», який уможливорює суспільну артикуляцію ідеї Київської Церкви та наголошує на тисячолітньому зв'язку між українською культурою і християнством. Академічним завданням програми є критичне дослідження богословських, канонічних і соціокультурних джерел передання Київської митрополії у ширшому порівняльному контексті універсальних християнських традицій Візантії, латинського Заходу та східних православних спільнот, а також рецепції в слов'янських землях унійної ідеї. Головну увагу програма зосереджує на міждисциплінарному вивченні сформованої на цивілізаційному пограниччі християнського Сходу і Заходу *київської традиції*. В її основу лягли слов'янсько-візантійський обряд (зокрема східна Літургія), оригінальна богословська думка й помісне церковне право, єдина канонічна територія, особлива духовість, спільні соціокультурні й релігійні практики, кодифікована церковнослов'янська мова та усталена пам'ять про минуле. Сукупно вони творили елементи тяглості тогочасної культури, а в модерну добу уможливили формування національних ідентичностей та появу нових еклезіальних спільнот у Східній і Центрально-Східній Європі.

KYIVAN CHRISTIANITY

The publication series, *Kyivan Christianity*, launched in 2013, disseminates the scholarly results of the education and research program of the Humanities Department and the Department of Philosophy and Theology at the Ukrainian Catholic University entitled *Kyivan Christianity and the Uniate Tradition*. This academic initiative, supported by the UGCC Synod of Bishops, seeks to strengthen the prophetic voice of the Kyivan Church and foster unity among the Ukrainian churches that emerge from the event of Volodymyr's baptism. One public aspect of the program – a project entitled *United Ukraine and the Kyivan Tradition* – has been active since 2015. This project has been the means for a public articulation of the idea of a Kyivan Church while underlining the millennium-long connection between Ukrainian culture and Christianity. The academic objective of the program lies in the critical study of theological, canonical, social, and cultural sources of the Kyivan Metropolitan tradition. This is undertaken in the wider, comparative context of broader Christian Byzantine traditions, traditions of the Latin West and Eastern Orthodox communities, and the reception of the Uniate idea in Slavic lands. Primary attention is paid within the program to the inter-disciplinary study of the Kyivan tradition as developed on the border between the civilizations of East and West. Its essence, in turn, is made up of the Slavonic Byzantine rite (namely, Eastern Liturgy), original theological thought and local church canon law, unified canonical territory, specific spirituality, shared social, cultural and religious practices, codified Church Slavonic language, and well-established memory of the past. Together, these were the fundamental elements of cultural continuity of the period, while in more modern times they paved way for the formation of national identities and the emergence of new ecclesiastical communities in Eastern and Central-Eastern Europe.

**Автор монографії
Олег Дух**

**Author of the monograph
Oleh Dukh**

Доктор гуманітарних наук зі спеціальності історія (Люблінський католицький університет, 2006 р.), доцент кафедри давньої історії України та архівознавства Львівського національного університету імені Івана Франка. Один з провідних дослідників історії жіночого монашества в українсько-білоруських землях Речі Посполитої. Активно вивчає монастирське середовище Львова у ранньомодерний період. Автор понад 20 наукових статей, а також близько 60 енциклопедичних і словникових публікацій. Член редколегії часопису «Hereditas monasteriorum» (м. Вроцлав, Республіка Польща).

Doctor in the Humanities majoring in history (Lublin Catholic University, 2006), associate professor of the Department of Ancient History of Ukraine and Archive Studies at the Ivan Franko Lviv National University. One of the leading researchers of the history of female monasticism in the Ukrainian and Belorussian lands of the Polish-Lithuanian Commonwealth. He is actively studying the monastic environment of Lviv in early modern period. Author of over 20 scholarly articles, as well as circa 60 publications for encyclopedia and dictionaries. Member of editing board of the journal «Hereditas monasteriorum» (Wroclaw, Poland).

Наукове видання
Серія «Київське християнство», т. 5
Серію засновано 2013 року

Олег Дух
ПРЕВЕЛЕБНІ ПАННИ
Жіночі чернечі спільноти
Львівської та Перемишльської єпархій
у ранньомодерний період

Літературне редагування
Наталія Кім

Коректура тексту
Галина Ференц

Укладення покажчиків
Іван Альмес

Технічне оформлення карт
Юрій Гонек

Художнє оформлення обкладинки
Євген Равський

Технічний редактор
Ростислав Рибчанський

Верстка та опрацювання світлин
Юрій Пелех

ВИДАВНИЦТВО
УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
вул. І. Свенціцького, 17, Львів 79011
факс: (032) 240 94 96
e-mail: ucupress@ucu.edu.ua
www.press.ucu.edu.ua
Свідоцтво про реєстрацію ДК 1657 від 20.01.2004

Підписано до друку 11.07.2017. Формат 70×100/16.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Гарнітура «Minion Pro».
Умовн. друк. арк. 60,63. Обл.-вид. арк. 35.
Наклад 500 прим.

Надруковано у друкарні «Коло»,
вул. Бориславська, 8, м. Дрогобич 82100
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК 498 від 20.06.2001